

Armenian for Everyone

**Western and Eastern Armenian
in Parallel Lessons**

By Gayane' Hagopian

University of California, Los Angeles

YEREVAN PRINTING
Los Angeles Glendale
Second Edition 2007

First Edition 2005
CARAVAN BOOKS ANN ARBOR
Published by Caravan Books
Ann Arbor, Michigan, U.S.A. 2005

New matter in this edition
© 2005 Gayane' Hagopian
All rights reserved

Second Edition 2007
© 2005 Gayane' Hagopian
All rights reserved

?? Printed on acid-free paper and made in the United States of America

Library of Congress Cataloging-in-Publication Data

Hagopian, Gayane', Date
Armenian for Everyone; West and East Armenian in Parallel Lessons / by Gayane
Hagopian.
p.cm.
English and Armenian.
Romanized record.

ISBN 978-1-60402-825-6

First Edition : ISBN-13: 978-0-88206-109-2 (alk. paper)

ISBN-10: 0-88206-109-7 (alk. paper)

1. Armenian language, Modern—Grammar. 2. East Armenian dialect—Grammar. 3.
West Armenian dialect—Grammar. I. Title.

PK8373.H35 2007
491'.99282421—dc22

2007015225

Phonetic drills: Read the following words

Lower Case	Upper Case	Translation
դէմք	ԴԵՄՔ	face
դիւրիմ	ԴԻԻՐԻՆ	easy
երէկ	ԵՐԷԿ	yesterday
պատ	ՊԱՏ	wall
պէտք	ՊԷՏՔ	need
պիտի	ՊԻՏԻ	will, shall
ոչ ոք	ՈՉ ՈՔ	no one
ոչինչ	ՈՉԻՆՉ	nothing
չիր	ՉԻՐ	dried fruit
ինչու	ԻՆՉՈՒ	why
լսել	ԼՍԵԼ	to listen
կապոյտ	ԿԱՊՈՅՏ	blue
տաք	ՏԱՔ	warm, hot
մատանի	ՄԱՏԱՆԻ	ring
քար	ՔԱՐ	stone
քիչ	ՔԻՉ	few, a little
նորէն	ՆՈՐԷՆ	again

Loan Words

Every language has some loans from other languages. You can easily recognize the following words. From what languages are they borrowed? Do you know other loan words used in Armenian?

մարտ	March	կրկէս	circus
ապրիլ	April	միմոս	clown
մայիս	May	յասմիկ	jasmine
յունիս	June	սաւաճ	sheet
յուլիս	July	մերսի	thank you

To Mom, with Eternal Love

ՌՈԶԱՅԻՆ,
ՎԱՐԴԱՆԻՆ, ԵՎ
ՎԱՐԴԱՆԻՆ

**FOR ROZA,
VARDAN,
AND
VARTAN**

Preface

This textbook was originally intended for Western Armenian (WA); the Eastern Armenian (EA) sections were added subsequently because of shifting demographics in student population and increased interest in EA. The WA parts have been tested in college level courses and other adult classrooms for about a decade, and the EA parallels, for one semester. Several generations of my students who used it, helped to hone and improve it with their feedback. Though designed for English-speaking adult beginners, this textbook has already proved its efficacy for heritage students who speak Armenian at home and would like to acquire or improve their literacy skills and expand their understanding of the language. A third group of student interest is represented by proficient speakers of one standard form of contemporary Armenian who want to get a quick grasp on the contrastive structure and idioms of the other standard. The textbook's theoretical underpinning rest on modern approaches to second and foreign language acquisition and tested methods of language learning. Due to these principles and a flexible structure, this textbook can conveniently be used as a self-instructional manual since keys to exercises have been included in the back of the book.

1. *Language acquisition theories:* Instead of presenting grammar according to the usual descriptive-structural method, the textbook follows the logic of language learners and begins with the diverse grammatical phenomena first acquired in natural language acquisition settings. This material includes all structural levels of language—phonetics, vocabulary, grammar, and pragmatics—necessary for speech emergence. The same material is expanded in later lessons in parallel with students' developing language skills. This gradual increase in complexity and volume of language materials also applies to the development of literacy skills through the introduction of the letters of the alphabet in descending frequency.

2. *Content orientation:* Content has priority over grammar and not vice versa; structural phenomena of language are embedded in the story-line and characters that guide the students on their quest to explore the language. Children acquire language out of their huge desire to communicate with their loved ones and to understand their surroundings. For adults, this desire is called motivation; and even the most motivated student, who already speaks a language—that is, has fulfilled the basic need for communication—cannot overcome a dull textbook. No child acquires language through nouns and verbs and word order, but the informed adult mind, experienced in learning, makes good use of structured grammatical properties. However, grammar as a discipline is not the point of interest for every language student. Interesting content and communication with a novel world-view (since every language affords a new picture of the familiar, old world from another angle) is the motivational milestone for adults comparable to a child's basic need for communication and making sense of surroundings. Therefore, the emphasis in this book is on content, and examples selected for grammar instruction are intended to arouse student interest and stimulate reading for pleasure.

3. *Learning is fun:* Pictures, charts, tables and other graphic presentations pursue the same goal of provoking excitement in learners regardless of their age and purpose in learning. Learning should be fun “*here and now*”; a faraway goal or the awareness that some day the learned material may be useful, does not work for everyone. Many of my students who dreaded secondary school grammar, found themselves entertained and engaged by the way grammar is presented here because it was *fun*. Aptitude in linguistics (or any other discipline) is an individual characteristic and never a requirement in language acquisition, otherwise the entire mankind would not speak. People learn

better when they are emotionally involved in the subject matter. That is the reason why modern instructional methodology emphasizes fun in learning.

4. *The Living Riches of Language*: Beginner textbooks usually focus narrowly on the standard version of a language, and keep it simple. This textbook seeks to expose the reader to a wider spectrum by including many conversational and also some colloquial parallels clearly distinguished by style and sphere of use, as well as some complex structures not commonly used in everyday situations. These constitute the living riches of the language and offer the student a choice, as in natural language acquisition. We may all read or hear something once and remember it instantly, or look up the same word in dictionaries with the vague, irritating notion of a repeated action (for having done so for the umpteenth time). Humans are equipped with spontaneous internalization of a new word, idiom, or grammatical feature if encountered in an emotional setting. This textbook attempts to maintain the natural flow of language, with occasional emotional triggers as a native speaker would do who might employ stylistic devices, like “throwing” a big word or colloquialism to spice up the conversation. Parallel forms and stylistic differentiations particularly address heritage students’ concerns about different language forms and their pragmatic use. Heritage students come from diverse “pocket” speech communities, with limited vocabulary and limited, often attritional grammar. The forms and words they use create the only standard for them. Every language student, indeed everyone in general strives to know and adhere to “proper” language. But, linguistically speaking, “proper” language is a myth since there is no “improper” language; rather, speech is constructed appropriate to its setting and context, speaker-addressee relations and attitudes, audience, topics, intentions and goals, genre and form (oral, written, formal, informal, lecture, debate, conversation, tale, etc.). This textbook offers explanations regarding the appropriate use as well as the origin of many parallel forms. The latter are quite typical of languages largely employed in Diasporan settings. WA in particular functions in many speech communities which do not have daily exposure to one another; the standard language forms of a community are often unknown or not used in another. After the collapse of the USSR, EA has also dispersed into a worldwide Diaspora of multiple speech communities. After all, a linguist has to consider the way people speak at any given time. For example, although the WA present progressive with կոչ is used by every living WA speaker, it does not appear in textbooks and its use is deemed “incorrect” in schools. In this textbook, the կոչ forms are only in footnotes but, if our textbooks are to keep pace with the living language, it is presumably only a matter of time for this form to receive general acceptance. Another typical example is the singular imperative; some textbooks and specialists list խօս՛, նստ՛ as the only proper forms (more typical of the Bolis speech community), while others insist on only խօսի՛ր, նստի՛ր (more typical of the Lebanese speech community). Out of purely practical considerations, I have also utilized the character լ, a common digraph in Armenian manuscripts but ignored in modern WA printing convention. Most printed material in Armenian over the last half century has been produced in EA and features լ, which becomes a stumbling block for students unfamiliar with it when reading even a tiny newspaper article.

5. *Armenian language*: The living riches of language assume not to artificially sever connections between all the different varieties of the Armenian language.¹ Therefore, I have presented parallel forms and style differentiation (standard, conversational, colloquial, obsolete, novel, literary, bookish, etc.) not solely for WA but also in comparison with EA and Classical Armenian. Obsolete forms still in use are explained and the origin of modern forms, together with their historical change and development presented briefly (mostly in footnotes and in the EA addenda). Common features shared by two modern literary standards of Armenian far exceed their differences; familiarity with both these versions and their common roots equips the student with a deeper and fuller understanding of the standard they are interested in.

---

¹ By the term “Armenian” the four literary languages (Old Armenian, i.e. Grabar, Middle Armenian, Western Armenian, and Eastern Armenian) as well as the Armenian dialects are meant.

6. *Wide scope of vocabulary:* Another important aspect in presenting the living riches of a language is the inclusion of the literary register which is often foreign to heritage speakers mainly exposed to the “kitchen” form. Heritage students’ limited vocabulary is a fecund breeding ground for two assumptions: the perception that local borrowings (mainly from Arabic, Persian, Russian, and Turkish) constitute the accepted Armenian terms, and the impression that their all-Armenian literary equivalents fit in the Armenian linguistic standard other than the one they grew up with. Whereas every educated Armenian may have noted, at least had a implicit awareness of the fact that the differences between EA and WA are more on the mundane level of everyday communication. The higher or deeper we progress into them, the more unified and intertwined we find them.

7. *Language—Soul of Culture:* Every language is the living soul and spirit of its culture. Any knowledge of culture without language is deficient and vice versa. This book introduces the reader to the Armenian Diaspora culture and language without limiting itself to one Diasporan center or speech community. Poetry in the original is introduced in the final lessons of the textbook and appendices. Poetry and fables constitute an important part of Armenia’s everyday culture.

8. *To Be Is to Change:* Language and culture change through time as all the living things; only dead languages and extinct cultures do not change (if preserved due to scholarly effort, they are preserved as the only and unmixed, unadulterated original). In Diasporan settings, when internal language attrition on one hand, and, on the other, external interference from dominant languages constitute a real threat for language survival, conservative-purist tendencies tend to take over and resist change from accepted norms. Following the principle that change is the normal mode for every functioning language, this textbook includes many novel conversational forms with an appropriate differentiation from the standard.

9. *Linguistic Equality:* This textbook also intends to answer some issues surrounding attitudes in relation to the differences between WA and EA by offering an unbiased linguistic description for both. In regard to their linguistic structure and social circumstances in which they function, WA and EA are quite closely related and quite different at the same time. This striking contrast of similarity and distinction gives rise to evaluative questions such as whether WA and EA are languages or dialects. Which is true, correct, older, etc.? The theory of language universals proves the equality of all languages from a linguistic point of view. There is a saying circulating among linguists that “A language is a dialect with an army and a navy.” That is, linguistically, there is nothing inherent in a language which would predetermine its status as a language or dialect. It is political power that turns a dialect into a language. And since all languages are characterized by geographical variation, the dialect, which happens to be at a nation’s socio-political center of power, becomes the standard of that language. In the 1860s, when modern Armenian literature was formed, Armenia had two centers of socio-political and cultural influence, not one; therefore, two literary standards were formed—WA and EA. Both are varieties of modern Armenian, which also contains a large number of local dialects. It is an established fact in Armenian studies that dialectal differences existed in Ancient Armenian and that the divide between the WA and EA groups of dialects may predate Armenian’s written history. Thus, both WA and EA are equal descendents of Ancient Armenian, each with its specifics of historic change, and both indispensable parts of the Armenian cultural heritage. When it comes to personal attitudes, East or West, home’s best!

Acknowledgments

I would like to thank my family and friends, particularly Mom, as well as my colleagues and students for productive discussions and helpful comments, without which a book of this volume and diversity would have been impossible. I cannot adequately acknowledge all the people to whom I am indebted—my teachers and colleagues at Yerevan State University and the Linguistics Institute of the Armenian Academy of Sciences, my colleagues at the University of California, Berkeley, the University of California, Los Angeles, and Chapman University. I owe a special debt of gratitude to generations of my students who practiced learning Armenian with earlier versions of this textbook and who served as the source and inspiration of my continued learning.

It would be impossible to list everyone's name, who has had a say in the preparation of this textbook but I would like to record a few; I acknowledge with grateful thanks my colleagues who read several drafts and contributed valuable comments. Among these are Keghanuish Keledjian, Yeran Garabedian, and Vilma Kouyoumjian—all teachers of Armenian; Peter Cowe of the University of California, Los Angeles, and Osheen Keshishian of Glendale Community College, and Bert Vaux of the University of Wisconsin, Milwaukee. Special thanks to Dr. Teresa Cortey who encouraged me to undertake the organization and publication of this textbook. I also express thanks to my advanced students, particularly Ara Babayan, Irene Chaboyan, Armine Daghbashyan, Hovsep Derboghossian, Irina Hovsepian, Clay R. Muster, Gohar Terterian, and Syuzanna Turshyan, and many others.

The person who cheered most for this upcoming second edition—my mother Roza, did not see it. Mom was the backbone of love, aspiration, and boundless energy for me. To mom, with eternal gratitude I dedicate this volume.

Table of Contents

	Preface	II
	Acknowledgments	V
	Table of Contents	VI
	Introduction	XII
Lesson 1		1-9
PHONETICS	The Armenian Alphabet Character Position on the Line Letters: Աւ [a], Էէ [e]*, Սս [s], Տտ [d]*, Նն [n], Րր [r] The Definite Article ւ	
GRAMMAR	Demonstrative Pronouns: աս, այն, այն Word Order Auxiliary Verb է, and Emphasis Punctuation: Period, Comma, and Stress Lexical Stress	
VOCABULARY	Text: Արարաւ	
Eastern Armenian Parallel for Lesson 1		10-11
Lesson 2		12-22
PHONETICS	Letters: Ե ե [ye, e]*, Ը ը [ə], Ի ի [i], Ու ու [u, v]*, Կ կ [g]*, Մ մ [m], Ի ի [v]* The Syllable Consonant Clusters	
GRAMMAR	The Simple Sentence Attributes The Definite Article ը Possessive Article—u and Possessive Pronouns իմ, իմս Question Mark [?]	
VOCABULARY	Proper Names Text: Self-Identification: Արամ, Արսակ եւ Արիս	
Eastern Armenian Parallel for Lesson 2		23-24
Lesson 3		25-35
PHONETICS	Review: Letters Presented in Lessons 1 and 2 Vowels and the Exclamation Mark Letter Frequency and Word Frequency Reduction of ու and ի to ə Sound Frequency and Letter Frequency Diphthongs իւ and .աւ	

GRAMMAR	Word Order: Attributes Numeral Attributes Noun Number The Conjunctions <i>and</i> — ու, եւ, իսկ Interrogation without Question Words Separation Marks [`]	
VOCABULARY	Question word ու՞ր—where? Text: Նուր	
Eastern Armenian Parallel for Lesson 3		36-38
<hr/>		
Lesson 4		39-51
PHONETICS	Letters: Գ ղ [t']*, Լ լ [l], Ո ո [vo, o]*, Ք ք [k']	
GRAMMAR	Personal Pronouns: ես, դուն, ան, մենք, դուք, անոնք Reflexive Pronouns ինք, իրենք Possessive Pronouns քու, քուկը and Possessive Article դ Plural of the Word մարդ Possessive Pronouns անոր, իր and Definite articles as Possessives Sequence of Endings Verb Infinitives The Auxiliary Verb եմ in Present Tense Irregular Verb ունիմ in Present Tense Note for Simple Present Tense	
VOCABULARY	Adjective լաւ Text: ԱՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՍԷՐ	
Eastern Armenian Parallel for Lesson 4		52-55
<hr/>		
Lesson 5		56-70
PHONETICS	Letters: Չ չ [ch'], Յ յ [y, h, -], Պ պ [b]*, Օ օ [ō]* The Diphthong ոյ Reduction of ոյ to ու Phonetic Pronunciation	
GRAMMAR	Simple Present Tense եմ, ունիմ in Negative Present Tense Negative Defective Verb կրնամ Կրնամ plus Infinitive Constructions with the particle ալ	
VOCABULARY	Question words ի՞նչ, ինչպե՞ս Words for <i>also</i> : ալ, նաեւ, եւ, նոյնպէս, նմանապէս Answer Words Այո, Ոչ Dialogues: Family. ԸՆՏԱՆԻՔ	
Eastern Armenian Parallel for Lesson 5		71-74
<hr/>		
Lesson 6		75-91
PHONETICS	Review: Letter Introduced in Letters 4 and 5 Review: Vowels	

GRAMMAR	The Indefinite Article մը Pronoun/Article Correlation Number and Person of Demonstrative Pronouns Parallel Forms of Pronouns Prepositions and Postpositions Constructions with կայ Infinitive as Present Participle Simple Future Tense	
VOCABULARY	Loan Words Word Building Pronoun Building Expressions կարելի է, պէտք է Dialogues: ԼԱՒ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ. ՆՈՐԷՆ ԱՐՏԱԿ ԵՒ ԱՐԻՍ	
Eastern Armenian Parallel for Lesson 6		92-96
<hr/>		
Lesson 7		97-111
PHONETICS	Letters: Ջ զ [z], Բ ք [ph]*, Հ հ [h], Ը շ [sh]	
GRAMMAR	Adverbial Pronouns: հոս, հոդ, հոն The Irregular Verb կայ The Irregular Verbs տալ, լալ Imperative Mood of Verbs Punctuation	
VOCABULARY	The Word շատ The Word հին Words meaning <i>Armenian</i> : հայ, հայերէն, հայկական Capitalization Idioms: անուշ ըլլայ The Word բան Antonyms Text: ՆՈՒԱՐԳԻՆ ՀԻՒՐԵՐԸ	
Eastern Armenian Parallel for Lesson 7		112-115
<hr/>		
Lesson 8		116-135
PHONETICS	Letters: Գ զ [k']* , Խ խ [kh], Գ ղ [gh], Վ վ [v] Minimal Pairs	
GRAMMAR	The Past Tense of the verb եմ Past Imperfect Tense Emphatic Link of Verbs Future in the Past Tense Regular vs. Irregular Verbs The Defective Verb գիտեմ Simple Past of Irregular Verbs The Irregular Verb գալ Constructions with եղեր Irregular Imperatives Future Participles	
VOCABULARY	Synonyms: Words Meaning <i>Child</i>	

Synonymous Adjectives աղուոր, աղէկ, and others
Text and Dialogue: ԱՐՏԱԿ

Eastern Armenian Parallel for Lesson 8

136-140

Lesson 9

141-159

PHONETICS	Review: Letters Introduced in Lessons 7 and 8
GRAMMAR	The Verb Mood of Verbs Indicative Mood Imperative Mood Subjunctive Mood Declension Usage of Case Forms Case Forms with Postpositions
VOCABULARY	Homonyms Text: Յասմիկ

Eastern Armenian Parallel for Lesson 9

160-167

Lesson 10

168-185

PHONETICS	Letters: թթ [tʰ], Ծ ծ [dzʰ]*, Ռ ռ [r], Յ ջ [tsʰ]
GRAMMAR	Minimal Pairs with Ռ ռ and Բ ք Participles Present Participle in -ող Past Participle in -ած Past (Aorist) Stems Verbal Forms from Present and Past Stems Simple Past Tense Imperative Plural The Imperative քող
VOCABULARY	Word Building: Suffix -իչ and Present Participle in -ող Text: ԱՆԻ

Eastern Armenian Parallel for Lesson 10

186-192

Lesson 11

193-211

PHONETICS	Letters: Ժ ժ [zh], Չ ճ [tsʰ]*, Փ փ [p], Է [yev, ev]*
GRAMMAR	Irregular Declension Pronoun Declension Substantive Possessives Double Plural with -նի The Declension of the Infinitive The Dative of Purpose Irregular Verbs in Simple Past Perfect Tenses
VOCABULARY	Vowel Shift in Word Building The Suffix -ուիմ Date and Time Indication

Text: ԱՐԱՄԸ ՎԵՐԱԴԱՐՉԵՐ Է

Eastern Armenian Parallel for Lesson 11

212-218

Lesson 12

219-241

PHONETICS	Letters: ճ ճ [j]*, ջ ջ [ch]*, Ֆ ֆ [f] The Alphabet Այբուբեն
GRAMMAR	Irregular Declensions: -օ-, -ոջ, -ց The Direct Object and Word Order Indirect Objects and Word Order Causative Verbs The Verbs անցնիլ and անցրնել The Verbs գիտնմ and ճանչնալ Lexical Substitutes for Defective Verbs են, կամ, ունիմ, գիտնմ, կրնամ
VOCABULARY	Reading from Original: Խոստովանութիւն by Krikor Zohrap Text: Ճակատագրական հանդիպում

Eastern Armenian Parallel for Lesson 12

242-248

LESSON 13

249-271

PHONETICS	The Consonant System Diphthongs
GRAMMAR	Comparative Degrees of Adjectives and Adverbs Pronominal Declension Interrogative-Relative Pronouns Prepositions and Postpositions Personal and Demonstrative Pronouns
VOCABULARY	Reading from the Original: Մայմուն by Zahrad Proper Names Feminine Suffix -ուհի Comparison: Texts. Քիչ մը պատմութիւն. Քիչ մը փիլիսոփայութիւն Directions: Text. Պարոնեան Փողոցը Ուր է Text: Մօր Աղօթքը

Eastern Armenian Parallel for Lesson 13

272-277

LESSON 14

278-299

GRAMMAR	Declension of Postpositions Three Functions of the Article u Passive Voice of Verbs Repetitive Verbs Reflexive and Reciprocal Verbs Reflexive and Reciprocal Pronouns
VOCABULARY	Everyday Vocabulary: Family. Body Parts Dialogue-Joke: Արեմակցութիւն Numerals Reading from the Original: Քու յիշատակը, by Vahan Tekeyan Word Building: Adverb Derivation

The Suffixes -եայ, -ե, -ի, -ելէն
 Texts: Տիգրանին առաջին մանկապարտէզը
 Colors: Արիսին Դասը

Eastern Armenian Parallel for Lesson 14

300-305

LESSON 15

306-327

GRAMMAR	Declension Types Transfers between Parts of Speech Sequence of Noun Endings Verb: the Expression of Grammatical Meanings Impersonal Verbs Conjunctions The Pronoun որ and the Conjunction որ The Conjunctions որ, թէ, կամ, եթէ
VOCABULARY	Ethnonyms Idioms Reading from the Original: Լոգանքէն վերջ by Taniel Varuzhan Text-Dialogue: Պարահանդէս Text Epilogue: Ճանապարհ Դէպի Տուն

Eastern Armenian Parallel for Lesson 15

328-334

Appendices

Appendix 1	My Difficult Letters & Position of Characters on Line	335
Appendix 2	Alphabet with Letter Names and Key Words in Pictures	336-7
Appendix 3	The Armenian Alphabet	338-341
Appendix 4	Consonant Shift in Armenian	342
Appendix 5	Numbers and Dates	343
Appendix 6	Everyday Expressions and Common Phrases	344-349
Appendix 7	Declension and Number of Nouns and Pronouns	350-355
Appendix 8	Verbs and Conjugation	356-367
Appendix 9	Prepositions and Postpositions	368-371
Appendix 10	Reading in the Original	372-398
	Abbreviations	399
Appendix 11	Armenian-English Glossary	400-464
Appendix 12	A Glossary of Proper Names	465-471
Appendix 13	Orthographic Glossary	472-490
	Keys	491-514
	Bibliography	515-517
	Regular Correspondences between CO and RO	520-21

Introduction

Historical Review: Armenian is an ancient language representing a rich and diverse culture that has evolved continually through pagan, Christian, Soviet, and modern times, has spread throughout the world with numerous Diasporas, and now is rooted in the Republic of Armenia on the northeastern tiny fraction of historic Armenia. The Armenian language (հայերէն or հայոց լեզու) forms a separate branch in the Indo-European language family; it has gone through some five millennia of autonomous development and therefore, the study of *Grabar*, the written version of Old Armenian is significant for linguistic and philological research, along with other classical languages (Greek, Latin, Sanskrit etc.). The written history of Armenian dates back to c. A.D. 405, when the Golden Age (Ոսկեդար) of Armenian literature began with the invention of the Armenian alphabet. The alphabet is used to this day; after its creator, St. Mesrob Mashtots, it is called the Mesropian alphabet (Մեսրոպեան այբուբեն).² The language of this era would later be called Classical Armenian (դասական հայերէն) and its written version, *Grabar*. *Grabar*³ is a dead language, though still used for religious rites in the Armenian Apostolic Church. Its timeless value derives from the rich and beautiful literature created in it. At the dawn of the Armenian literature, also numerous translations were made from dominant languages of the era—Greek, Latin, Hebrew, etc. Some of these translations into *Grabar* are of unique value because their historical originals didn't survive to reach our times.

During fifteen centuries of written history, Armenian went through three main periods:

1. A.D. 5th-11th cc: Old Armenian and its written literary variety, *Grabar* (գրաբար), used as a literary language until mid-19th century;
2. 12th-16th cc: Middle Armenian (միջին հայերէն);
3. 17th c. to modern times: New Armenian (նոր հայերէն).

In the 1860s, two literary standards became clearly differentiated and are referred to as Western Armenian (արեւմտահայերէն) and Eastern Armenian (արեւելահայերէն). In the early 20th c., Hrach'eay Acharean (1876–1953), an eminent linguist, recorded about forty geographical dialects.⁴ All these varieties—with definite differences—come together as the Armenian language, with common basic features in phonology, vocabulary, and grammar. More importantly, they merge as the language of the Armenian literature, and they frame the background of the Armenian culture, from philosophy and art to everyday life.

Structural Review: Modern Armenian language, with its two standards, Western and Eastern Armenian (WA and EA), is an agglutinating language morphologically—that is, it relies on affixation, mainly word endings, for the expression of grammatical meanings. The word order is

² A comprehensive and meticulous collection of historical evidence concerning pre-Mesropian writing systems in Armenia is presented in: Artak Movsisian, Նախամաշտոցյան Հայաստանի Գրային Համակարգերը (Yerevan: Yerevan University Press, 2003).

³ *Grabar* is a transliteration of the Old Armenian գրաբար. The WA pronunciation is [krapar] and the EA, [grapar]. A more detailed classification of the written Armenian differentiates the Classical Armenian of the 5th c. from the post-Classical period, 6th-11th cc.

⁴ Acharean's *A Dictionary of Armenian Dialects* (1913) was the first in-depth linguistic study of the geographical varieties of Armenian. The dialects were dispersed and many of them were extinguished because of the 1915 Genocide of Armenians. For a reliable treatment of the subject of the Armenian genocide, see, for example: Vahakn N. Dadrian, *The History of the Armenian Genocide: Ethnic Conflict from the Balkans to Anatolia to the Caucasus*. (Providence, R.I.: Berghahn Books, 2004).

predominantly SOV (subject object verb). Nouns and pronouns decline (six cases in WA, and seven, in EA), differentiate singular and plural and assume definite and possessive articles in the following sequence: noun + plural + case ending + article (the indefinite article in WA follows the modified, and in EA, precedes it). There is no grammatical gender in Armenian. Animate objects are differentiated in EA in accusative case. Participles, adjectives, numerals, and some prepositions create substantive forms assuming nominal endings. The verb has a wide system of conjugation and participles; it differentiates the grammatical categories of mood, tense, number, person, and aspect. Each verb may have around 140 (WA) 160 (EA) forms. The alphabet, as mentioned above, is idiosyncratic to Armenian; it contains 38 characters and two digraphs: *nt* and *u* in EA writing tradition, *nt* in WA.⁵ The six Armenian vowels are written with eight characters; the thirty consonants in EA receive a phonetic representation (practically the same as in Grabar), and WA has maintained twenty-five consonants written with the same thirty characters.

Spelling: Modern Armenian employs two spelling systems: classical and reformed orthography. Classical orthography (CO) follows the spelling tradition established in the 5th c. The new or reformed orthography (RO) was regularized in Soviet times and used exclusively in Soviet Armenia. Until recently, all publications in Armenia were in RO, and in Diaspora, in CO.

The large wave of emigration after the collapse of the Soviet Union carried out RO into Diasporas. On the other hand, the movement toward shuffling away the Soviet residue and returning to roots brought about a tendency to revive CO in Armenia which is not an easy task particularly for economic reasons. Only a few publishing houses publish some books in CO.

In the midst of these changes, a debate about orthography arose complicated with the layman belief that CO pertains to WA, whereas RO, to EA; a belief nurtured by the *rule of majority*. People believe what they see: the majority of publications, especially textbooks and mass media in Diaspora appears in WA *and* in CO. On the other hand, the majority of publications in Armenia is in EA *and* RO. Orthography in general is arbitrary; historically, it is a rather new social convention serving to ease the written communication (see also Lesson 1, p. 8). As the living speech, particularly pronunciation always changes nations favor their old orthography to reduce the gap between generations. The use of CO or RO in Armenian writing is defined by location and socio-political circumstances; it has nothing to do with the inherent linguistic properties of WA or EA. Classics of WA literature are published in RO in Armenia, and classics of EA literature are published in CO in Beirut, the modern cultural center of WA, and in other older Diasporas. The Iranian Armenian community speaks EA and uses CO (though a few organizations favor RO).

As a linguist, I prefer CO which better manifests the internal form of Armenian. In this textbook, the use of CO and RO is defined by their “place”: exclusively CO is employed in WA lessons, toward EA comparisons as well, and respectively, exclusively RO is employed in EA lessons including the comparisons with WA. Only Grabar, mainly in footnotes, is spared from RO and the vocabulary differences, the last section in EA lessons, is presented in CO and RO. This consistent alienation of CO and RO from the two modern Armenian standards will assist students to separate spelling conventions from the linguistic properties of EA and WA. After all, spelling is like a shirt over the language that has been worn for such a long time that it feels like its skin.

Reasons for Studying Armenian: People study Armenian for three principal reasons: family, research, and business. Often these are interconnected. Many people study Armenian because they have Armenian origins. This is especially true in the American Armenian Diaspora, where some families are gradually losing their heritage language and wish to take steps to recover it and preserve the family tradition.

People study Armenian also for research and business development. Armenia is a country with a rich and ancient culture and civilization, a country often called an open museum beneath the skies. Its history and

---

⁵ Both digraphs function since Grabar; *nt* represents the simple vowel [u], and *u*—the abbreviated conjunction *tu and*; details see in Lesson 11 and EA parallels 2 and 11.

cultural evolution attract researchers, not only for Armenian studies, but also for the study of neighboring and vanished cultures and civilizations, as Armenia and the Armenian language hold significant clues for them. A historical or modern study of Asia Minor, the Near and Middle East, or the Caucasus inevitably requires Armenian studies. With the fall of the Soviet empire, the field of Armenian studies crossed into Eastern European and post-Soviet studies. Research interest in Armenia is now accompanied by business and marketing interests. Armenia was one of the technologically better developed areas of the Soviet Union, with a mostly urban population engaged in industry, with rich natural resources and an enviable geographical position at the intersection of the Old World's great roads.

As a consequence of the failure of the Soviet system, Armenia has suffered economically and sociopolitically. In addition, natural disaster struck with a devastating earthquake in 1988. The situation was complicated by the war between Azerbaijan and Halt Karabakh, a part of historic Armenia populated by Armenians and trying to rejoin Armenia.⁶ After the collapse of the Soviet Union, again mainly due to its geographical position, Armenia became isolated from the world, shrinking from natural, social, and economic cataclysm, war, resulting with an outpouring of refugees, and job and home loss problems echoing in each life as personal tragedies. These problems brought forward yet another group of outside interest to Armenia: international nonprofit organizations.

Hence, scholarly research, business development and investment, tourism, and charitable activities together began to open Armenia to the world anew. Many newcomers obtained some knowledge of Armenian before arriving. The choice as a rule was WA, though the official language of the Republic of Armenia is EA. Why is WA preferable?

Western Armenian vs. Eastern Armenian: EA is spoken in the Republic of Armenia and the Iranian and former-Soviet Diasporas. WA, the language of WA lands lost to Turkey after the events of early 20th c., is spoken in all major Diasporas in Europe, Middle East, and Americas. WA and EA are about as different from each other as Spanish from Portuguese or Russian from Ukrainian. A proficient speaker of one version can easily pick up the other with some exposure to it in natural language settings, that is, in the speaking community. Thus a WA speaker, after a week or two in Armenia, understands EA. But it is harder to find only WA-speaking communities. There is no piece of land to locate WA and no statehood to support it. Its speakers are dispersed throughout the world and evolve in the sphere of different dominant languages. The modern Armenian Diaspora, both speaking WA and EA, triples the number of its homeland population. Practically anywhere in the world one can encounter Armenians, and they either speak WA or, as a rule, understand it⁷ thanks to a passive exposure, particularly if they have been in Armenia:

1. The WA literature in the original is a requisite in the school curricula in Armenia, as part of Armenian literature.
2. The general population is quite well-read; reading is still culturally honored.
3. There are movies, shows, and theatrical performances in WA.
4. Numerous caravans of WA-speaking repatriates brought with them the living throb of the language into the everyday life of Armenia beginning from 1946.
5. Since the 1960s, live cultural ties between Armenia and Diaspora writers, artists, musicians, etc. brought more exposure.
6. After the 1991 independence, a larger influx of Diaspora representatives obtained access to enter the Republic of Armenia for charity and politics, business, and tourism.
7. Most importantly, Armenia has pockets of WA dialects in the city of Giumri (branched from the Karin dialect), the second largest city in Armenia with an original culture of its own, and also in historical Javaxk, now the Axaltsixe region in southern Georgia. These enclaves of WA *dialects* were established in the 19th c. by immigrants from Western Armenia.⁸ Thus, speakers of EA grow up with exposure and a passive knowledge of WA. The opposite is not

---

⁶ Karabakh, historical Armenian Artsakh was attached to Azerbaijan by the Bolshevik government in 1922.

⁷ Therefore, I encourage you to read both WA and EA lessons to acquire a deeper understanding of the version of your focus and interest, even if it is beyond your purpose to acquire fluency in both.

⁸ It is interesting to note that villages immediately adjacent to Giumri speak EA *dialects*.

true; most Diaspora speakers of WA are isolated from EA and often have difficulty comprehending it.

Consequently, if one speaks WA, almost every Armenian speaker will understand him, but not vice versa. This situation illustrates a commonly known linguistic principle: the more proficient is a speaker in his or her language, the better are their chances of understanding any variety of that language.⁹

Problems that Can Arise for English Speakers Studying Armenian: There are no easy or hard languages linguistically speaking. For beginning students, a new language feels easier if it resembles their native tongue and if the base culture is convergent with their own. For an English speaking beginner, there is neither language similarity, nor cultural familiarity. The Armenian culture hardly ever shows up in the American mass media or in everyday life unless one lives in Glendale, California, or some other city with a large Armenian community. In addition, every culture is a blend of multiple sub- and micro-cultures complementing each other as in a jigsaw puzzle. The Armenian culture, though bound by common features, diverges in time and space as historic, classical, and modern, pre-Soviet, Soviet, and post-Soviet, and by each Diaspora: Bolis (Istanbul), Jerusalem, Syria, Lebanon, France, Brazil, Argentina, and the United States, differing from one another further on the East and West Coast of US, and even within large cities; for example, the Armenian communities in Pasadena, Glendale, and Hollywood with its “Little Armenia” neighborhood, to list just a few in Los Angeles, are quite different from each other. In this diversity, the English-speaking beginner will find a Western civilization based culture with prevalent Greek and Roman influences since Christianity officially entered Armenia in the early fourth century; tradition says A.D. 301.

More important is the linguistic familiarity. Armenian and English are of Indo-European origin; that is, thousands of years ago the ancestors of modern Armenian and modern English speakers shared a common language. However, language change through time has isolated Armenian from the rest of related languages. Below are the numbers one to ten in several Indo-European languages. The untrained eye can notice matches between English, German, French, Spanish, and also Russian (if you know the characters), which are helpful in the language acquisition process. A linguist identifies the clear parallels with the Armenian numbers and other cognate words, and perhaps in time you may begin to develop an eye for them too.

<u>Armenian</u>	<u>Transcription</u>	<u>English</u>	<u>German</u>	<u>French</u>	<u>Spanish</u>	<u>Russian</u>
	<u>WA</u> <u>EA</u>					
մէկ	[meg] [mek]	one	ein	un	uno	один
երկու	[yergu] [erku]	two	zwei	deux	dos	два
երեք	[yerek]	three	drei	trois	tres	три
չորս	[chors]	four	vier	quatre	cuatro	четыре
հինգ	[hink] [hing]	five	fünf	cinq	cinco	пять
վեց	[vets]	six	sechs	six	seis	шесть
եօթն	[yotn]	seven	sieben	sept	siete	семь
ութ	[oot]	eight	acht	huit	ocho	восемь
ինն	[inn]	nine	neun	neuf	nueve	девять
տասն	[dasn] [tasn]	ten	zehn	dix	diez	десять

⁹ In his *History of Armenian Language*, Hrachia Acharean observes that Western Armenians, as a speech community had a better understanding of Eastern Armenian but not vice versa because the speakers of WA in general were better educated in Armenian. This was in the beginning of the 20th century. By the turn of our century, the situation has reversed.

This chart also clearly reveals the first difficulty awaiting the English-speaking student: the alphabet. For languages using the Latin-based alphabet the student has to learn somewhat different values and/or additional signs for the characters s/he has been using since childhood. Not so with Armenian. Yet the Armenian alphabet has an indispensable advantage: it is phonetic—pronounced as written, each character corresponding to one sound, with some exceptions. WA has gone through a systematic consonant shift (see Appendix 4), not a rare phenomenon in the history of languages, cf.: the Great Vowel Shift in English, or High German Consonant Shift. As a consequence of this shift, five sounds (phonemes) in WA are spelled each with two letters: e.g., for [p] *բ* and *փ*; for [k] *զ* and *ք*, etc. These letter pairs represent distinct sounds (voiced and voiceless) in Old Armenian and still do in EA. However, compared with English spelling—e.g., the sound [k] in *care*, *keep*, *quick*, *exercise*, *choir*, etc.—Armenian spelling is rather easy. Unlike the spelling, the WA pronunciation has a great advantage for beginners due to the same consonant shift; the voiceless stops and affricates of Old Armenian preserved in EA (*ւ*, *ւն*, *լ*, *ժ*, *ճ*) are foreign to English.

Armenian and English are quite different in their grammatical structure. English is an analytical language relying heavily on word order for the expression of grammatical meaning and subsequently with fewer grammatical forms per word than the majority of Indo-European languages. Grammatically WA and EA are quite similar; they are agglutinating languages (like French or Spanish) using affixation—mostly ending addition—in order to connect words in sentences. The Armenian word order is quite flexible due to noun declension and verb conjugation which are as difficult for an English-speaking beginner, as they would be for the student of Spanish, Italian, French, German, or Russian, etc. But fortunately for you, Armenian, unlike these languages and like English, does not differentiate grammatical gender. Thus the alleged difficulty of Armenian in comparison with more familiar languages boils down to a different alphabet, and also some sounds and sound combinations foreign to English.

The Structure of the Textbook and a Guide to its Use

The Structure of the Textbook: This manual is designed to meet all practical needs of beginning and heritage students in one convenient volume which can be used both in classroom and self-instruction settings. The textbook is also useful for fluent speakers of any variety of Armenian interested in the comparison of the two literary standards of modern Armenian. It contains:

- ◊ Phonetics, grammar, and vocabulary with illustrations;
- ◊ Usage of phonetics and grammar through texts and dialogues;
- ◊ Exercises for practice and Keys to check them.
- ◊ Original readings from Armenian literature (poems and fables) and folklore (proverbs).
- ◊ Appendices on phonetics, grammar, and vocabulary.

The main principle underlying the lessons is to *learn the language by following the content and simultaneously acquire literacy*. The alphabet is introduced gradually in descending frequency of letter use because letter frequency does not coincide with alphabetical order.¹⁰ Everything presented in a lesson can be spelled with the letters students already learned. With the system followed here, a student having learned less than one-third of the Armenian alphabet is able to read, write, create speech, and engage in meaningful communication; that is, apply the primary directive for a language: comprehend and produce speech.

---

¹⁰ Most textbooks of Armenian are structured after the textbooks of major European languages with a Latin alphabet. That would require the student to drill the alphabet before beginning the language learning.

Lessons: The textbook consists of 15 Lesson-chapters. Each chapter contains a lesson for WA and an EA parallel. EA lessons are quite brief: they compare and contrast the same material within the same structure. The WA lessons contain pictures, illustrations and offer phonetic, lexical, and grammatical exercises for practice; EA lessons end with brief assignments for advanced students. I recommend that students read both WA and EA lessons for a complete and deeper understanding of the Armenian language in its modern state. However, to avoid confusion, complete beginners should focus on one of them and simply acknowledge the other. Depending on your own curiosity level, you can obtain a historical review on the origin of common and different language trends in WA and EA, comparisons with their Old Armenian source, and also observe subtle differences in pragmatic use between WA and EA. You can skip these parts if you are interested only in the practical language use.

- ◇ Lessons 1–5 present a beginner’s course with more visual materials.
- ◇ Lessons 6–10 present an intermediate course with more grammar.
- ◇ Lessons 10–15 present an advanced course with in-depth grammar and extended vocabulary.
- ◇ The alphabet is introduced through Lessons 1-12 in descending frequency.
- ◇ The first 15 most frequent letters are introduced in Lessons 1 - 2 and reviewed in Lesson 3.
- ◇ Each following Lesson presents four new letters with reviews in Lessons 6 and 9.
- ◇ Lesson 3 reviews the vowels and Lesson 13 concludes the phonetics with a summary on the consonant system and diphthongs.

Thus the axis of this textbook is the alphabet in descending frequency. It has no chapter on nouns or verbs; instead, you will learn something new about each part of speech in almost every chapter. Grammar is introduced in the natural order of language acquisition, in speech forms. The frequency of usage guides the progression in grammar—that is, the rules and forms most commonly utilized in speech and first acquired by children are presented first. Living speech units are chosen to illustrate grammar and phonetics, and visual aids, pictures, and tables are used for words and concepts. To systematize the grammar introduced in this natural way, grammatical tables for declension, conjugation, and regular and irregular forms are summarized in Appendices 7-9.

Appendices: Fifteen appendices present the big picture on the structure of Armenian—phonetics, grammar, vocabulary, and use—for your review and references. The book concludes with Keys to exercises. Selected poems and fables are presented in Appendix 10. Once the student has mastered the lessons, he or she will be able to read and enjoy poems in the original. Three glossaries complete the textbook:

- ◇ The Armenian-English Glossary contains the words used in the textbook in alphabetical order. Armenian words are dissected into word-building components; meaning and usage differences between EA and WA are specified, as well as CO and RO spelling differences.
- ◇ The Glossary of Proper Names contains geographical, human, and some other proper names.
- ◇ The Orthographic glossary contains spelling rules and exceptions both in classical orthography (5th c. till date) and reformed orthography (Soviet period till date).

Structure of Lesson-Chapters: The content of each chapter is presented on the first page of the WA lesson; it is not repeated in EA. Lessons consists of eight parts; the new language material is presented in the first four parts. The data in lessons are distributed in the following order and you have a choice on what to focus.

1. *Phonetics*
2. *Vocabulary*
  - 2.2 *Text and/or dialogue, poem.*
  - 2.3 *Explanations to texts and dialogues*
  - 2.4 *Proverbs you can read and write.*
3. *Grammar*
  - 3.2 *Rules*
4. *Assignments, exercises*

1. Phonetics: In this section, the **new letters** are introduced with their **pronunciation, spelling rules, and key words. Diphthongs** (complex sounds consisting of two vowels or a vowel and a glide) and **sound changes** associated with these letters, if any, follow them. For pronunciation I use transcription, compare the sounds with English, and, in rare cases of necessity, with similar sounds from other languages. The phonemic and historic information in this section is for your general cognition and not necessary for speaking skills. Whenever possible, the pronunciation and spelling are associated with key-words in pictures and with grammatical phenomena.¹¹ The section concludes with phonetic drills. Do them for reading and pronunciation fluency without trying to memorize word meanings. In drill charts, translations are provided because it is daunting to read something without understanding it but understanding does not always result in knowing. Words are truly acquired in meaningful contexts—in use—which follows in your dialogues and texts. For reading fluency, proceed with writing exercises, even if you do not think you will write in Armenian; eyes and hands have their own sensory memory and they help to reinforce speech skills.

1.1 Transcription: For uniformity purposes,¹² I adopted the system used in *JSAS* (The Journal of the Society for Armenian Studies)¹³. Transcription is applied quite sparingly: when a letter is newly introduced, in pronunciation notes, when there is a difference between pronunciation and spelling, and, in the beginning lessons, with key words and picture captions. No transcription corresponds to the real sounds or reproduces them accurately; so, try to listen to native speaker talk for a true grasp on the Armenian sounds and intonation. Also, transcription into the familiar characters of the Latin alphabet makes students dependent on them, retarding the fluency in reading skills. Permanent transcription becomes a serious obstacle for learning Armenian: students who learn the language from transcribed textbooks may never acquire proficiency in reading, and without reading, a major part of language will remain unknown.

1.2 Fonts: Font differences seem to represent different letters for untrained eyes. hence, throughout the textbook different Armenian fonts are used to assist students to internalize permissible variations in their shapes, that is, to recognize the same letters in slightly different forms, and grasp the essential features of characters. Different fonts, often in the same paragraph, may seem to disturb esthetic harmony but they accomplish an instructional goal.¹⁴

---

¹¹ In speech—which is the ultimate goal of language students—all levels of language (sounds, words, grammar and pragmatics) are synthesized into a whole; a language is acquired when this synthesis occurs in one’s mind. In the process of language learning a level-by-level analysis is applied.

¹² The Armenian transcription (symbolic representation of speech sounds) and transliteration (symbolic representation of written characters) is so variegated that every textbook or study creates its own system to say nothing about hundreds of websites with innovative approaches sprouting on the internet every day. I would prefer the IPA (International Phonetic Alphabet see at: <http://www.arts.gla.ac.uk/IPA/fullchart.html>) but it is not practical for beginning students.

¹³ “The transliteration system for Armenian used in *JSAS* is a scheme adapted from for desktop publishing from the Library of Congress’s Cataloging Services, Bulletin 121, Spring 1977.” *JSAS*

¹⁴ Current textbooks use only one font which looks nicer, but students come across unexpected problems when they try to read a newspaper or other publications in Armenian.

Another difficulty is the upper case; used less, it takes more time to memorize. Therefore, upper case letters are repeated with the lower case even if it seems irrelevant. One of the exercises in phonetic assignments requires writing *the lower case words in upper case and vice versa*. It is a good practice for developing visual and kinetic memory for written language; if you are into making flash cards, write your words both in upper and lower case. This practice will help you not to skip the first letter in every other reading. In general, I recommend doing the phonetic exercises after you are done with this section.¹⁵

2. Vocabulary: This section consists of four parts. **2.1** In the first part, following the phonetics section, **vocabulary** is introduced in **paradigms**—word-building and derivation, productive affixes, and also thematic groups of words, synonyms and antonyms. As letters represent real sounds, words represent real world objects, qualities, relations, etc. And just as sounds differ from language to language, so do the words. Even the simplest everyday words may differ in meaning and usage.¹⁶ That is, the words of languages are not labels to be hung on different objects and replaced with other labels when learning a new language. These specifics of languages require learning new vocabulary in usage. The textbook encourages students to connect the words with images and to sense their meaning in a natural speech environment.

2.2 In second part, pragmatic vocabulary is introduced—in the **texts and dialogues** created with the letters you have learned. The main principle underlying the texts and dialogues (and language samples in other sections) is to make the reading interesting, combine usefulness with fun. Several **characters** are connected through a **story line** and reappear in different contexts, cementing phonetics and grammar to vocabulary, and one lesson to another. The characters represent three generations of Diaspora Armenians: Ardavazd-Ardag and Nareh are children growing up in the American-Armenian Diaspora, they are neighbors with Aram, a young businessman who meets the love of his life, Hasmig through his newlywed friends, Ani and Ara; you will meet also Mrs. Nvart, Ani's mother who immigrated from Bolis, and Hasmig's mother from Greece. Episodic aunts and uncles and Aris the cat conclude the picture of a big Armenian family. These characters introduce the Armenian culture in through everyday topics, such as the self, family, school, work, colors, time, etc. The texts and dialogues also provide material for classroom discussion, improvisation, and skits. They reinforce the theoretical sections of the current and previous lessons and sometimes introduce new forms to be explained in the following lessons.

2.3 Explanations to Texts and Dialogues present the texts in a table format with almost every sentence translated in the middle column and explained in the third. Explanations include analysis of grammatical forms and specific speech constructions and often offer literal meanings. For reference you also have glossaries in Appendices 11-12. Use these explanations while reading the text for the first time, mark words and phrases you would like to remember and use; try to understand the text and attain fluency in reading, then aim at improvisations on content.

2.4 Proverbs are an important part of the vocabulary as they are acquired as a whole. Speech is a creative process—from a limited number of phonemes (speech sounds), words, and grammatical rules, speakers create a practically unlimited number of sentences, the majority of which is novel. Along with this creativity, languages also contain a large number of fixed phrases—idioms, common formulaic expressions, everyday staple turns of speech, sayings, axioms, proverbs, etc. which have a meaning of their own not deduced from the separate meanings of their components. The vocabulary and text sections, as well as grammar examples introduce many fixed

---

¹⁵ In the near future, the textbook will be supplemented with an audio recording of used language forms to provide you with the natural sound, speed, and intonation of Armenian.

¹⁶ For example, there are three existential verbs in Armenian roughly equivalent to the English “be” (տ, կայ, ըլլալ) and there is one word երկինք for both *sky* and *heaven*; *table* in Armenian does not also mean a graph or chart, and the latter is called տղիւսակ (from *little brick* since people used to write on brick tablets), etc.

phrases which used as a whole. Besides these phrases, scattered through lessons, you also have proverbs—the live cultural wisdom condensed in pithy sayings—at the end of lessons beginning from lesson 4, when you have learned a sufficient number of letters to have proverbs in writing. The best method of internalizing proverbs is to think of situations when their use would be appropriate and check your proverb-stories with your instructors, classmates and native speaker friends.

3. Grammar: 3.1 The grammar is presented in the descending order of natural acquisition, as mentioned above. Complex grammatical phenomena are introduced gradually, in a simple form in the first lessons, and then repeated in an in-depth analysis and full paradigm in later lessons. New grammar is at times introduced in use—in texts and dialogues; theoretical explanations follow in the next lesson(s), when you are already familiar with it. Through Lessons 1-8, the beginner grammar is thus covered: personal and possessive pronouns, the present and future tenses, some case forms and frequent irregular verbs. From Lesson 9 on, also systematic features add up: the declension paradigm for nouns, verb moods, past (aorist) stem formation and so on.

In the grammar sections first read the titles with illustrations, tables, and examples, allow them to sink in. If you are interested in theory, also read the explanations for the grammar material or return to some of them while reading the text. Once you gain some communicative competence, you can conveniently forget the grammar terms. Remember that mere knowledge of grammar in itself does not result in communicative skills, just as the knowledge of his/her native tongue does not equip a child with an explicit, conscious knowledge of grammar. However, some grammatical knowledge is essential for adult students of a second language as the inquisitive adult mind has a need to explore and understand. Close to the end of teenage rebellion, when people enter the final stages of language ego development and enculturation, they begin to question language forms and cultural norms whereas children perceive and acquire them without challenging them; their inquisitiveness evolves around the real world and not language forms. Later in life, we settle with our native language and culture and intolerance toward the inner logic of a new language grows. The adult question “why do they say it like that?”, as well as their strive to avoid errors turn into an impediment to natural language acquisition.¹⁷ On the other hand, adult inquisitiveness toward language inspires the development of language learning conscious strategies. To satisfy this curiosity, I have included some historic and stylistic data; try to separate the theory and history for acknowledgement, and communicative speech forms, for practice.

3.2 Rules: Brief rules on the new material are summarized at the end of Lessons 1-10. Use them to summarize the theoretical sections of a lesson and to assess your learning.

4. Assignments are divided into phonetic and lexical-grammatical sections. Work on them according to your personal learning strategies, either part by part, after reading each section in the lesson, or after you are done with the entire lesson. Work on the most challenging assignments and exercises and then check with the Key to Exercises. I would not recommend that you invest your time on those exercises which are too easy for you (just skip them) or those which are too difficult (work on them with a peer or instructor or with the Keys open). Doing all exercises can take up to 4-5 hours.

---

¹⁷ Children move faster into a new language terrain because they remain unaware of their errors in the process of language acquisition and are totally immersed in conversation and focused on the content. Compare the following anecdote provided by one of my student-teachers. Ryan, 3-4 years old, answers “I know not” to a question the teacher asks. The teacher corrects: “I *don't* know, Ryan.” to which Ryan replies: “You know not too?” There is a lesson for adult language students to be learned from Ryan: direct your focus to the content in language, seek meaningful communication and you will be successful in your language learning quest.

GENERAL TIPS FOR THE USE OF THE TEXTBOOK

In a classroom setting, each lesson should require approximately one week. An instructor may choose to divide Lessons 7-15 into a bi-weekly material; in a semester school year system, spend the first semester until Lessons 7 or 8, and the rest, in the second semester, utilizing the “reading in the original” appendix for additional texts. In a term system, five lessons per term is recommended. I try to cover the phonetics until Lesson 12 included in the first term, and return to the grammar and some texts in Lessons 8-12 in the second term. It depends on the level of language knowledge of your students.

For self-instruction, follow your natural speed but maintain regular hours. Language is both habit formation and a creative process—you don’t use it, you lose it. The textbook is designed so that you can adapt it to your level and needs: complete beginners, heritage students with diverse language interests, focus on practical speech skills or focus on literacy, reading fluency, literary standard, history, and variations of Armenian language etc.

If you are a complete beginner, start with Lesson 1, read the phonetic and grammar sections. Do not spend time on memorizing rules; instead, read the text with explanations and work on the exercises, referring back to rules if necessary. Then check yourself with Keys. After Lessons 6-7, if the grammar becomes harder, it is all right to skip some parts keeping the focus on phonetics and vocabulary with texts. The grammar acquisition and internalization will come eventually, with more reading and speaking.

If you are a heritage student, practically fluent in everyday speech and need to develop your literacy skills and literary language, acquaint yourself with each lesson and select to focus on those sections which contain new information for you or provide explanations to language phenomena you know but do not understand in depth. When working on grammar sections, first review the tables and charts, also pictures with captions. If the grammar still feels difficult, return back to it while working on the text and exercises. Focus on new words and phrases to enrich your vocabulary—make flash cards or copy them in your note-book or mind-binder, draw them, and try to use them with your friends and family. Select the strategies which work best for you.

If you are interested only in WA, still read the EA supplement, preferably section by section. There are many WA phenomena which come up only in comparison with EA.

If you are interested in EA only, still check each section in the WA lesson because the common features are not repeated in the corresponding EA sections. Also make use of pictures, phonetic drills, and lexical arrangements. Translate your texts and check them with the keys. Some other exercises at the end of the lessons can be adapted for EA too.

Language is a complex human phenomenon which involves a combination of voluntary and automatic skills in listening, understanding and speaking, reading, writing and thinking and humans acquire language not only through abstract mind but also sensory perceptions which connect the real world things with speech sounds and their meanings. Therefore, try to limit the dependence of your Armenian (or any other new language you are learning) on English (or another language you know better) by using the provisions of this textbook.

In general, maintain a creative approach to your language acquisition, for example, after having read a text or dialogue, improvise and play with it, think of a different beginning and ending, change the characters or their characteristics, allow your imagination to draw in more new words and new forms from your target language. Keep your focus on the content, and experiment with the form and sound. I refer to masters of language creativity; Edgar Allan Poe says: “The sound seems to echo to the sense”. Lewis Carroll also makes the point: “Take care of the sense, and the words will take care of themselves.”

Bon voyage in your journey to a new world—the Armenian language and culture.

LESSON 1

PHONETICS

The Armenian Alphabet

Character Position on the Line

Letters:	Աա	Էէ	Սս	Տտ	Նն	Րր
	[a]	[e]*	[s]	[d]*	[n]	[r]

GRAMMAR

The Definite Article Ը

Demonstrative Pronouns: աս, առ, այ

Word Order

Auxiliary Verb է and Emphasis

Punctuation: Period, Comma, and Stress

VOCABULARY

Lexical Stress

Text: Արարատ

PHONETICS

The Armenian Alphabet

Historical Note

The Armenian alphabet was invented at the beginning of the fifth century A.D. by Mesrop Mashtots, a versatile genius—a teacher and scholar, a preacher and soldier, a politician and poet, and artist. He was a precursor of the Golden Age of Armenian literature. He is called Saint Mesrop in the Armenian Church due to the timeless value of his invention: one of the main tools of the historical survival of the nation of Armenia. The alphabet designed by Mesrop Mashtots was a phonetic alphabet built on the principal of *one character for each sound*. The Mesropian alphabet contained thirty-six letters.

In the twelfth century the letters Օ and Ֆ were added. This was a minor reflection of the major language changes in the historical period. **Krapar**, the literary version of Old Armenian was yielding to Middle Armenian, which was quite different in pronunciation and grammar. Օ and Ֆ became the last two letters and, to separate the Mesropian alphabet from them, the conjunction և (*and*) was inserted between the alphabet and the new addition to it. The Mesropian alphabet was deemed sacred and unalterable. This was an amazing demonstration of the modern concept of copyright. և itself is a blend sign, combining two letters: լ and ի. Through many centuries of saying the alphabet by heart, a common practice in the Armenian elementary education until now, the meaning of separation obscured, and և became a semantic blend as well, gradually forming another perceived character in the alphabet (formalized in reformed orthography, ՐՕ—39 letters, see EA addendum below).

For the sound [u] Mashtots used a digraph—combination of two letters, ղ and ի, as in the Greek alphabet. The symbols ղԻ and Լ, which were used in the Armenian writing system for fifteen centuries, were officially included in the ՐՕ alphabet of Soviet Armenia. The letter ի was omitted.

Thus with the historical addition of the Օ, Ֆ, ղԻ, and Լ, the Armenian writing system actually has forty characters. However, the followers of Classical orthography, ՐՕ, recognize 36 letters of the Mesropian alphabet, plus Օ and Ֆ. These 38 letters constitute the fixed number of the Armenian alphabet taught in Diaspora schools. The followers of the ՐՕ, accepted in 1922 in Soviet Armenia and later modified several times, recognize thirty nine (39) letters leaving out the letter լ and adding the letters Օ, Ֆ, ղԻ, Լ. In modern Republic of Armenia, լ has been rehabilitated though it has no more use than in the conjunction և *and*. In this book we honor and present all the forty (40) characters used in Armenian writing.

* Asterisk on letters marks pronunciation and/or spelling differences from EA, see p.10.

Character Position on the Line

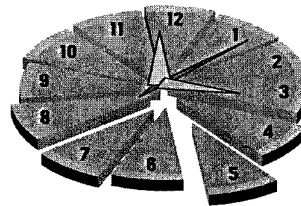
Upper and lower cases are distinguished for all letters except լ. Lower case letters can be divided into four categories according to their position on the line:¹

- Mini letters are situated on the line—for example, ա, ս, տ (like the English *a, m*);
- Tall letters, on and above the line—Ա, Ե (like *l, b*);
- Descending letters are on and below the line—ր, թ (like *q, p*);
- Bisecting letters are on, above, and below the line—է, ի (like the letter *f* or the cursive *J*).

All upper case letters are tall, e.g., Ա, Է, Ն, Ս, Տ, Ր. (cf. the lower case ա, է, Ա, ս, տ, ր). Position modification of the letter on the line can result in another letter or make the letter unrecognizable.

Letters

Mini: Ա ա [a]   Ս ս [s]   Տ տ [d]
 Tall: Ե Ե [n]
 Descending: ր ր [r]
 Bisecting: է է [e]

Ր ր թոպէ [rope´]

Pronunciation note:

Ա ա and է է are vowels.

The transcription (sound) symbol for է used throughout this book is [e], and the transliteration (spelling) symbol, [ē].

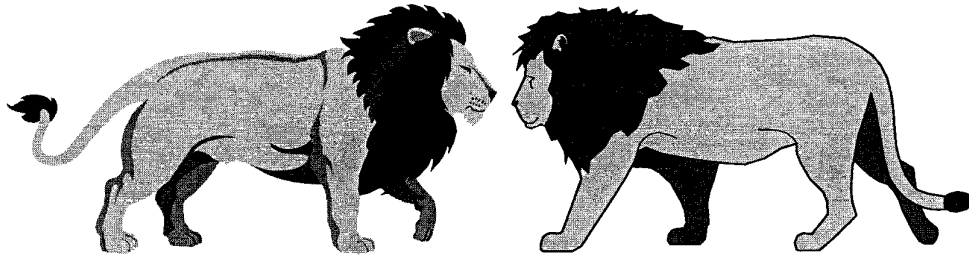
Ն Ն, Ս ս, Տ տ, Ր ր are consonants.

Ր ր is a sonorant.

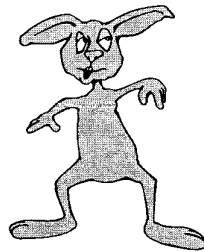
Each represents only one sound (phoneme).

Ր ր is one of the most frequently used sounds in Armenian, but it is rarely found in initial positions of a word. There is one frequently used word beginning with Ր ր: the proper name Րաֆֆի [raffi´]. Eastern Armenian has another common word թոպէ [rope´] *minute*. Dictionaries list about a dozen words beginning with ր, all of them have marginal use and often are archaic borrowings.

¹ These terms are taken from the *ABC of Armenian* by Father Luke Arakelian (Mekhitarist Press, Vienna, 1973).

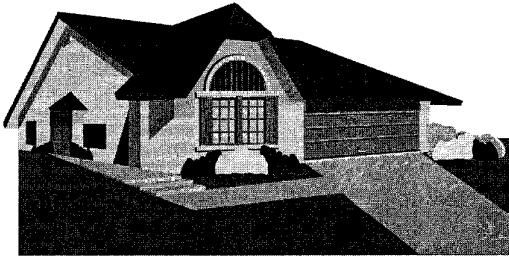

Ա ա առիւծ [aryudz]

Ն ն նապաստակ [nabasdag]

Position in Alphabet	Letter	Letter Name	Key Words	Pronunciation
1	Ա ա	այբ [ayp]	առիւծ lion	[a]
7	Է է	է [e]	էշ donkey	[e]
22	Ն ն	նու [nu]	նոռ pomgranate	[n]
29	Ս ս	սէ [se]	սկիւռ squirrel	[s]
31	Տ տ	տիւն [dyun]	տուն home	[d]
32	Ր ր	րէ [re]	րոպէ minute	[r]

Տ տ տուն [dun]

Է է էշ [esh]

Lexical Stress

Armenian has a fixed lexical stress at the end of the word—on its last vowel²—e.g., Նարեհ [nare'h] Nareh; Արարատ [Arara't], *Ararat*³. If a word adds a syllable at the end, the stress moves unto it—e.g., Նարեհէն [nareye'n] *from Nareh*; Արարատէն [Ararate'n] *from Ararat*. Lexical stress is not marked in writing.⁴

Phonetic Drills: Read The Following Words.

Lower Case	Upper Case	Translation
սս	ՍՍ	this
ստ	ՍՏ	that
սն	ՍՆ	he, she, it, that
տաս	ՏԱՍ	ten
տա՛ր	ՏԱՐ	take [it somewhere]!
տէր	ՏԷՐ	master, Lord
տանտէր	ՏԱՆՏԷՐ	Host, homeowner
սէր	ՍԷՐ	love
սար	ՍԱՐ	mountain
սան	ՍԱՆ	godchild, pupil, alumnus
Նարեհ	ՆԱՐԷ	feminine name
է	Է	is
էր	ԷՐ	was
Արարատ	ԱՐԱՐԱՏ	Ararat

² Unless the last vowel is the letter Աղ, see Lessons 2. There are a few words with a penultimate stress, e.g., միթէ [mi't'ē] գուցէ [k'u'ts'ē]. Some suffixes do not take the lexical stress either, see Lesson 14.

³ The word Արարատ is spelled with տ, the sound [d] of Western Armenian. However, this biblical name mostly maintains the old pronunciation of Krapar. Also, the devoicing of word final voiced consonants is a phonetic rule.

⁴ The stress mark ['], called շէշտ [sheshd], is used for the vocatives and imperatives, see punctuation below p. 6.

GRAMMAR

The Definite Article -ն

The definite article -ն is attached to the end of the word it modifies:

Աս Արարատ <u>ն</u> է:	This is (<i>the</i>) Ararat.
Ատ Նարե <u>ն</u> է:	That is Nareh.
Արան տանտեր <u>ն</u> է:	Ara is <i>the</i> homeowner.

Նեն [ned]

Note the following:

1. Contrary to English, the definite article follows the word modified and is written together with it.
2. Contrary to English, proper names of people can be used with definite articles—e.g., Ատ Նարեն է: *That is Nareh.* The definite article indicates *This is not any Nareh (I am pointing at), but I mean this particular woman named Nareh.*
3. Contrary to English, nouns are very often used without any articles:

Աս սար է:	<i>This is (a) mountain.</i>
Արան տանտեր է:	<i>Ara is (a) homeowner</i>

But:

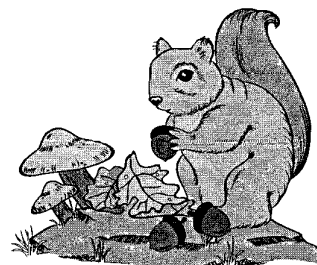
Արան սա տան տերն է:	<i>Ara is the owner/master of this house.</i>
---------------------	---

Demonstrative Pronouns *աս, ատ, աճ*

All demonstrative pronouns indicate objects without naming them. The pronouns *աս*, *ատ*, *աճ* differentiate position in relation to the speaker.

- *Աս* *this, it*, shows objects facing or closer to the speaker and is correlated with the pronoun *Ին* [yes].
- *Ատ* *that, it*, shows objects facing or closer to the listener and is correlated with the pronoun *յու* (դուն [tun], see in Lesson 4.)
- *Աճ* *that, it, he/she*, indicates objects out of the conversational domain, close neither to the speaker nor to the listener. *Աճ* is *another* thing or person. That is, in Western Armenian *աճ* is also the third person personal pronoun: *he* and *she*. There is no grammatical gender in Armenian.

Աս, ատ, աճ are Western Armenian innovations.⁵

Աս սկիւռ [sgyur],
սունկ[sung]

Word Order

The common order of words is subject + predicate (verb), as in English sentences (SV—subject + verb order). The word order for the auxiliary verb and the direct object is different.

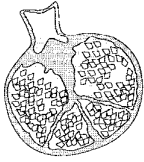
⁵ From Krapar այս [ays], այդ [ayt], այն [ayn]. The middle letter of these pronouns, յ, is introduced in Lesson 5. Pronouns are presented in more detail in Lesson 6.

The Auxiliary Verb է

Contrary to English, the auxiliary verb in Armenian follows the word it concerns (the predicative) e.g.:

Աս սար է: This is a mountain.

Արան տերն էր: Ara was the master.

ՈՒՆ [nuŋ]

The auxiliary verb է indicates grammatical number, person and tense. It has no direct form (Infinitive). է is the third person singular form in the present tense, and էր, the same in the past tense.⁶ է is used as a dictionary form and is called էական բայ (existential verb) in the Armenian grammatical tradition. In theological literature, as a noun stands for God—the Eternal Being, Existence.

Emphasis: The word order is quite flexible and the auxiliary verb can change its position to bring a shift to the logical emphasis⁷ of a sentence, compare:

	Աս սար է:	This is a mountain.
But:	Սար է աս:	<i>This</i> is a mountain.
Or:	Ատ սեր էր:	That was love.
	Սեր էր ատ:	<i>Love</i> was that.

Direct Object: The direct object, as a rule, precedes the verb, (SOV—subject + object + verb order). e.g.:

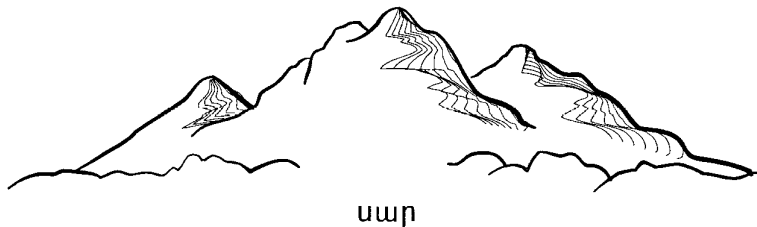
Նարե՛, աս տա՛ր: Nareh, take *this* along.

Punctuation: Period [.], Comma [,] and Stress [']

The period in Armenian is two dots [.]. The comma [,] is used nearly like in English. Vocative (addressing) words and imperative (command) verbs always bear the stress mark [']. In examples below, Նարե՛, is a vocative, and the verb տա՛ր, an imperative.

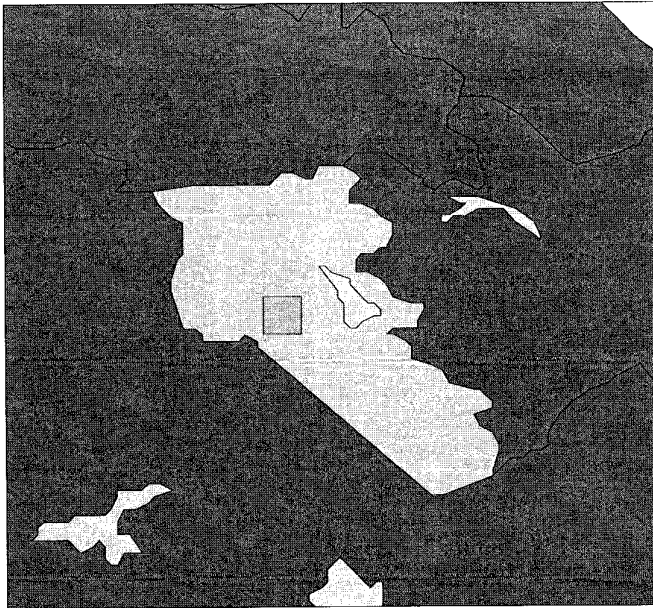
Examples:

['] [,] [.]	Նարե՛, աս տա՛ր:	Nareh, take this along.
['] [,] [.]	Նարե՛, ատ տա՛ր:	Nareh, take that along.

⁶ The present tense conjugation paradigm is presented in Lesson 4. See also Appendix 8, Verbs.

⁷ Called *logical stress* տրամաբանական շեշտ in the Armenian grammatical tradition.

Text

ԱՐԱՐԱՏ

Աս սար է:

Ատ սար է:

Ատ սարն է:

Սար է ան:

Աս Արարատն է:

Աս Արարատ սարն է:

Explanations to the Text

Աս սար է:	This is a mountain.	This is the usual word order. Note that in Armenian there is no need for an indefinite article (necessary for the English translations).
Ատ սարն է:	That is <i>the</i> mountain.	The use of the definite article brings emphasis.
Սար է ան:	<i>That</i> is a mountain.	The word order and logical stress are changed for emphasis. The pronouns ատ and ան are translated identically in such contexts, though ան means “the other or the farther one” (also <i>he/she/it</i>).
Արարատ	Ararat	Ararat, the biblical mountain, also a masculine proper name.
Աս Արարատն է:	This is Ararat.	Proper names can have a definite article in Armenian.
Աս Արարատ սարն է:	This is mount Ararat.	The definite article indicates the singularity of the mount Ararat.

ASSIGNMENTS

Phonetic Exercises

1. Practice writing the letters Ա ա, Է է, Ն ն, Ս ս, Ր ր; repeat each letter five times.
2. Place the letters you learned in the alphabet (Appendices 1 & 2). Choose your favorite keywords.
3. Try to remember the letters in the words and the words in the sentences of the lesson.⁸
4. Fill out the chart, writing the lower case words in upper case and vice versa:

աւ	
	ԱՍ
ան	
	ՏԱՍ
տէր	
	ՏԱՐ
սար	
	ՆԱՐԷ
սէր	
	ՍԱՆ
է	
	ԱՐԱՐԱՍ
էր	
	ՏԱՆՏԷՐ

⁸ Through over two decades of teaching Armenian in its different versions and to different audiences, I have observed an interesting phenomenon: students educated in one version of Armenian spelling, can read texts published in the other spelling without a big effort. It is because they *recognize the words* without going into each letter. Psychological tests show that people remember the words as an entity, and not the letters which one by one build it in writing. Try a simple test for yourself. Here you have the same sentence twice, one is fully spelled, and the other has missing letters: copy the first and fill in blanks of the other.

Armenia is a nice country.   Arm-n-- is a ni-- co-nt--.

Which task did you do quicker? The second requires more time especially if you have not seen the first sentence because you have to focus on each letter; copying the first one goes faster with the integral memory of abstract thinking, hands, and eyes. Similarly, writing a few words separately requires more time than the same quantity of words connected in a sentence because we speak with sentences. You can try this test: ask a friend to write two simple sentences following your dictation, then dictate to him or her words of equal length and spelling complexity in a random order and without pauses between the words. Check the time in both cases.

A somewhat exaggerated version of this integral quality in literacy circulates on the Internet; it is called-- *Spelling doesn't matter*. Aoccdmig to rscheearch at Cmabrigde Uinervtisy, it deosn't mttae in waht oredr the ltteers in a wrod are, the olny iprmoetnt tihng is taht the frist and lsat ltteer be in the rghit pclae. The rset can be a total mses and you can sitll raed it wouthit a porbelm. Tihs is bcuseae the huamn mnid deos not raed ervey lteter by istlef, but the wrod as a wlohe.

<http://www.mrc-cbu.cam.ac.uk/personal/matt.davis/Cmabrigde/> 10/25/2004

5. Make flash cards with pictures and learn the key words to the letters.

6. Read the text, translate, and copy it.⁹

7. Change the emphasis in the sentences below following the sample and translate them:

<i>Sample:</i>	Աս Նարէն է:	This is Nareh.
	Աս է Նարէն:	<i>This is Nareh.</i>

Ատ Արարատն է:

Աս Արարատ սարն է:

Արան տանտէր է:

Ան սան էր:

8. Insert letters into the words:

ս-ն, սա-, ս-ր, տէ-, տ-ր, տա-տէր.

9. Translate the following into Armenian:

1. That is a mountain.
2. This is a mountain.
3. Ararat is a mountain.
4. *Ararat* is a mountain.
5. This is mount Ararat.
6. This is love.
7. *This* is Nareh.
8. She was an alumna.
9. Nareh, take it along.
10. Ara is a master.
11. Ara was the master.
12. *Ara* was the host.
13. This is Ara.
14. That is Nareh.
15. That (the farther one) is Ararat.

---

⁹ Translations of texts and dialogues for all lessons are given in the Keys to Exercises.

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 1

PHONETICS

The Classical (Old) and Reformed (Soviet-Armenian) Orthography: A Note on History

EA in Armenia uses a reformed spelling system (RO) which has gone through several revisions in the 1920ies and 40ies. WA uses the classical orthography (CO); that is, spelling rules, established by the writing tradition of the 5thc. This political-historical divide has perpetuated the layman belief that there is WA versus EA spelling, although EA in Iran adheres to the CO. The classical or old orthography better displays the original, internal form of a word and it preserves the morpheme boundaries within composite words, thus maintaining the inherent connection between the historically changed modern Armenian and its roots. RO, often called also new or Soviet Armenian spelling is somewhat economic due to clipping of silent letters and somewhat easier due to a higher degree of correspondence between sounds and letters but all of this adds to the natural ambiguity of language in writing.¹

Character Position on the Line: Character positioning is practically the same in WA and EA in regard to printing and typing. Some cursive schools are more favored in WA writing culture, and others, in EA but we will cross that bridge when we get there (see appendices 1-3).

Pronunciation and Spelling

Letters:	Աւ	ԷԷ	Սս	Տտ	Նն	Րր
	[a]	[ē] [e]	[s]	[t]	[n]	[r]

The same six letters represent the most **frequent six sounds** in EA.²

The letters **Աւ**, **Սս**, **Նն**, and **Րր** have no pronunciation or spelling differences.

Note the following differences in EA pronunciation and RO spelling:

EA has maintained the Grabar³ pronunciation for the letter **Տ տ**; voiceless, unaspirated [t], like the English [t] in *stone*, *star*.⁴ In WA, it has shifted to [d].

The letter **ԷԷ** is far less frequent in RO spelling; the sound [ē] is practically the same in EA and WA, close to [head] in English and in both versions it is spelled with two letters—ԷԷ and ԵԵ. To differentiate these two letters in transliteration, **ԷԷ** is represented with the symbol [ē]. In Ro, ԷԷ appears in the beginning of a word. In other positions, the letter **ԵԵ** is used (see Lesson 3 and appendix 13). Thus, the letter ԷԷ is not as frequent in RO as the sound it represents, and the majority of printed material in modern EA employs RO.

Lexical Stress: The lexical stress is likewise fixed at the end of a word but it is lighter in EA. In general, the EA pronunciation is faster and the intonation swifter. These differences are often viewed as Russian interference. However, the slower pace of speech is specific to WA, cf. the Giumri dialect in Armenia, branched from the WA dialect of Karin with a heavier lexical stress and measured pace compared to EA standard as well as other EA dialects, e.g., singsonginess of Lori and Goris dialects light and swinging intonation. We don't discard the influence of dominant languages; cf. the EA dialect of Parskahayk bearing in its intonation the interference of the Persian long and rounded vowels. Often the slower pace of WA is attributed to the lengthy influence of Turkish. However, there is no way to know whether Turkish was a slow or fast paced language when it first appeared in Asia Minor in 11-12cc and how much its intonation was influenced from the languages and nations conquered.

¹ The main diversion between CO and RO concerns the spelling of the letters օ, օ, ն, ու, յ, լ, and diphthongs. Compared to English spelling, suppose if all the silent [-e]-s at the end of a word were to be eliminated from writing and the same sound was always spelled with the same letter; try to imagine, say, the words *kin*, *car*, *queen*, *choir*, *back*, etc. all spelled with *k* (or *c* or *q*). Spelling reforms generate a chaos; no wonder the Republic of Armenia is reserved about another reform.

² Many more words are spelled with these letters than presented in this lesson for beginners; cf. several phrases: Սանասարն անասան սատար է: Սա անարատ արտ է: Տնարար Նանարն է սա: Heritage students may try to think of more words after having learned the new letters in each following lesson.

³ Literary version of Old Armenian; see Introduction.

⁴ For a guide to phonetic terminology, see: <http://www.ultrasw.com/pawlowski/brendan/ipa.html>

GRAMMAR

The Definite Article –ն: The definite article -ն is more frequent in EA (details in L. 5). The use of definite articles with human proper names indicates that the speaker means this particular person with that name; e.g., Սա Արաւն է: This is (*the*) Ara (*I mean*). or This is (*this*) Ara (*and not another person with the same name*).

Սա Արարատն է:	This is (<u>the</u>) Ararat.
Սա Նարեն է:	This is (the) Nareh.
Նա է Նարեն:	<i>She</i> is (<u>the</u>) Nareh.
Նա տերն է:	He is <u>the</u> owner.

Demonstrative Pronouns սա, նա: The common pronouns corresponding to WA աւ, ատ, աւն in EA are սա, (դա⁵), նա. The latter is used for persons only (*he/she*) while the WA աւն denotes both people and things (*he/she/it/that*). Details see in L6.

Word Order and Auxiliary Verb: SOV (subject + object + verb) word order is the same for WA and EA. However, the EA word order is even more flexible than the WA, especially in emphatic structures.

Սա սար է:	This is a mountain.
Արան տերն էր:	Ara was the owner.
Սա նստարան է:	This is a bench.

Emphatic use: EA allows more fluctuation in the word order compared to WA because the auxiliary verb in WA has a fixed position following the predicative. In EA, it can also precede the it. Cf. the following examples and also the text.

Neutral word order	Սա սար է:	This is a mountain.
Emphatic WO specific to EA	Սա է սար:	<i>This</i> is a mountain.
Emphatic WO possible in both versions	Սար է սա:	<i>A mountain</i> is this.

Punctuation: Period վերջակետ [:], Comma ստորակետ⁶ [,] and Stress շեշտ [´] are applied both in WA and EA with minor differences in orthographical rules.

Text: ԱՐԱՐԱՏ

Սա սար է: Սար է սա:	This is a mountain. <i>A mountain</i> is this.
Սարն է սա: Սա սարն է:	This is <i>the mountain</i> .
Սա Արարատն է:	This is Ararat.
Արարատն է սար:	<i>Ararat</i> is a mountain.
Սա Արարատ սարն է:	This is mount Ararat.
Արարատ սարն է սա:	This is <i>the mountain</i> Ararat.
Արարատն է սա:	This is <i>Ararat</i> .

Vocabulary Differences

EA	WA	Translation
սա	աւ	this
դա	ատ	that
նա	աւն	he, she, it

⁵ The letter դ for the sound [d] in EA is introduced in Lesson 4.

⁶ In RO, the word կետ is spelled with a տ, and the connection between կետ, կոյտ, կիտել is lost.

LESSON 2

PHONETICS

Letters: Ե ե   Ը ը   Ի ի   ՈԼ ոԼ   Կ կ   Մ մ   Ի Լ
                  [ye], [e]*   [ě] [ə]   [i]   [u]*   [g]*   [m]   [v]*

The Syllable
 Consonant Clusters

GRAMMAR

The Simple Sentence
 Attributes

The Definite Article ը

Possessive Article—Ա and Possessive Pronouns իմ, իմս

Question Mark [՞]

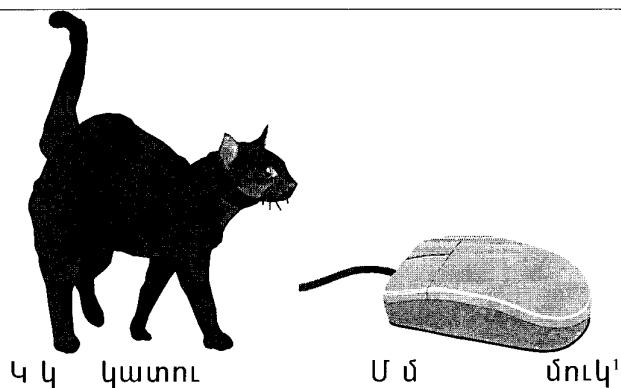
VOCABULARY

Text: Self-Identification

Արամ, Արտակ եւ Արիս

Proper Names

Numbers

PHONETICS

Letters

	Vowels		Consonants	
Tall letters:	Ե ե	[ye], [e]	Մ մ	[m]
Descending	Ը ը	[ě] [ə]		
Bisecting letters:	Ի ի	[i]	Կ կ	[g]
Mini letters:	ՈԼ ոԼ	[u]	Ի Լ	[v, y]

¹ Օ՛, ժամանակներ, օ՛, բարքեր: i.e., O, tempora, o, mores!

Position in Alphabet	Letter	Letter Name	Key Words	Pronunciation
5	Ե ե	եչ [yech]	եղջերու deer	[ye] [e]
8	Ը ը	ըթ [ětʰ]	ընձուղտ giraffe	[ě]
11	Ի ի	ինի [ini]	ինքնաշարժ car	[i]
15	Կ կ	կեն [gen]	կատու cat	[g]
20	Մ մ	մեն [men]	մուկ mouse	[m]
*	ՈՒ ու	ու [u]	ուղտ camel	[u]
35	Ի ւ	յիւն [hyun]	նաւ ship, սիւն column	[v, w]

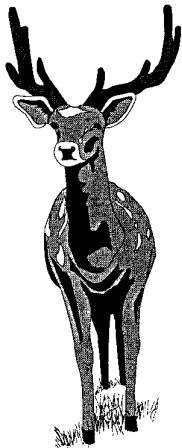
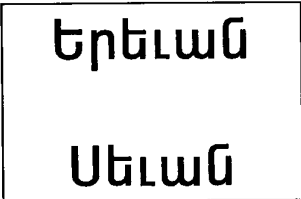
Pronunciation Note

ՈՒ ու graphically consists of two elements, it is a digraph.² Phonetically it represents one simple vowel [u]—e.g., ուր, կատու, տուն.

Before other vowels the sound [u] shifts into [v]—e.g., ստուեր [əsdver] *shadow*. Compare: նու [nu] is the name of the letter ն, but in the word նուէր [nəvɛr] *gift*, նւ is pronounced [v].

Ե ե has two pronunciations.

- At the beginning of a word it is pronounced [ye]—e.g., Երեւան, Yerevan, ես I, երկու two, երկիր earth, country.
- In the middle of a word it is simply [e], like the vowel է—e.g., Սեւան Sevan, արեւ sun, մեր our, սև black.

Ե ե եղջերու [yeghcheru]

Depending on the position, the letter **ե** is pronounced [ye] or [e] in the same word. Compare: Երեւան Yerevan, երես [yeres] *face*.

There is no way to differentiate by ear **ե** and **է** in the middle of a word; the sound is the same. However, two small rules could help.

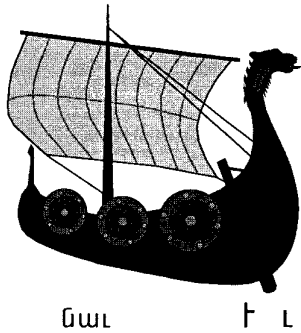
- Words in Armenian do not end in **ե**; at the end of a word the sound [e] requires the letter **է**, e.g., Նարէ, սիրէ.
- The letter **է** shifts into **ի** after losing the stress, while **ե** remains **ե**. The use and usefulness of this rule depends on the knowledge of words:

սէր - սիրեմ, տէր - տիրեմ, նուէր - նուիրեմ, Կարէն - Կարիւն
but:

կէր - կերակուր, սեւ - սեւնամ, ստուեր - ստուերեմ.

- *Exception:* The auxiliary verb է always begins with the sound [e], even though it is spelled either with **ե** or with **է**, compare: ես եմ [yes em] ‘I am’, ան է [an e] ‘he or she is’ (see Lesson 4).

² See the “The Armenian Alphabet: A Historical Note” in Lesson 1 and appendix 3.

նաւ

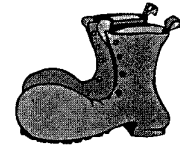
Ի Լ

Ի Լ is one of the most frequent characters of the alphabet, but it never begins words, e.g., **աւանդ** *tradition*, **կաւ** *clay*.³ Therefore, the *key word* in the table above is a word ending in Լ, **նաւ** [nav] *boat, ship*.

Both letters Լ and Ե build also diphthongs, e.g. **սիւն** [syun] *column*, **աւիւն** [avyun] *enthusiasm*, **արիւն** [aryun] *blood*, and **սենեակ** [senyak] *room*, **մատեան** [madyan] *journal*. For details see the next lesson.

Կ Կ կօշիկ

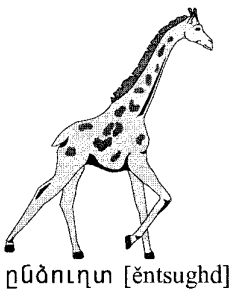
[goshig]

Ը ը is represented with two symbols: [ě] when it is written and [ə] when it is hidden. Although seldom spelled, **Ը ը** is a very frequent sound, the *schwa* of hidden syllables, as in **կարակ**, **նակար**, **սանտար**, **մանար**, etc.

Ը ը is the weakest vowel in Armenian and it does not take lexical stress. If the last vowel of a word is **ը**, written or hidden, the previous vowel is stressed—e.g., **մանր** [ma'nər], **սանտր** [sa'ndər], **տունը** [du'ně], **ընկերը** [ěng'e'rě] **Արիսը** [ari'sě].

Ը ը is written in the following cases:

- In initial positions before a few consonant clusters—e.g., **ընտանի**, **ընկեր**, **ընտիր**;
  - In three verbs of frequent use: **ըսեմ** *I say*, **ընեմ** *I do*, and also in the verb *to be* which we can write in the next Lesson (**ըլլալ**).
  - In words which have no other vowels—e.g., the preposition **ըստ**, the indefinite article **մը**, and some loan names.⁴
  - In hidden syllables, if hyphenated—e.g., **նը-կար**, **սան-տըր**;
  - When it follows the letter **ռլ** pronounced as [v], e.g., **տարուընէ** *from the year*.
  - When it serves as the definite article—e.g., **տուն** - **տունը**, **Արիս** - **Արիսը** (details see in the Grammar section below).

ընծուղտ [ěntsughd]

The Syllable

A syllable consists of one vowel which can have preceding and following consonants—e.g.:

Ա-րա-րատ, **ա-նուն**, **ա-րել**, **ու-նիմ**, **տես-նեմ**, **եր-կիր**, **եր-կու**.

Consonant clusters

Two or more consonants form consonant clusters which are usually pronounced but not spelled with a weak vowel [ə], *schwa*.⁵ Such a syllable is called hidden.⁶ Examples:

³ The initial sound [v] is expressed with the letter **վ** (Lesson 8). Լ was deleted from the alphabet in RO.

⁴ For example, **Զրրք** *Kirk*, **Բրրք** *Bert*, etc.

⁵ Like the English e in *hidden* or *maker*.

⁶ Սուղ վանկը or զարտնափանկը in Armenian. Hidden syllables are “opened” for hyphenation and, in poetry, for rhythm. See more in Lesson 4.

Word with Hidden Syllable	Transcription	Translation
կրակ	gə - rag	fire
կրնամ	gər -nam	I can
մկրատ	məg - rad	scissors
նկար	nə - gar	picture
ստուեր	əsd-ver	shadow

մկրատ

Phonetic drills: Read the following words.

Lower Case	Upper Case	Translation
աման	ԱՄԱՆ	vase, pot
անուն	ԱՆՈՒՆ	name
եւ	ԵՍ	I
երկիր	ԵՐԿԻՐ	country
եւ	ԵՒ	and
ընկեր	ԸՆԿԵՐ	friend
ընտիր	ԸՆՏԻՐ	choice, select
որ	ՈՒՐ	where
ուս	ՈՒՍ	shoulder
իրաւ	ԻՐԱՒ	really
սեւ	ՍԵՒ	black
սուտ	ՍՈՒՏ	lie
սունկ	ՍՈՒՆԿ	mushroom
սիրուն	ՍԻՐՈՒՆ	pretty
կատու	ԿԱՏՈՒ	cat
տակաւիճ	ՏԱԿԱՒԻՃ	still, yet
տարի	ՏԱՐԻ	year
տուն	ՏՈՒՆ	home, house
սատար	ՍԱՏԱՐ	support
մուկ	ՄՈՒԿ	mouse
մկրատ	ՄԿՐԱՏ	scissors
նուէր	ՆՈՒԷՐ	gift
նկար	ՆԿԱՐ	picture

GRAMMAR

The Simple Sentence

Simple sentence structure in Armenian is generally similar to English, i.e., the predicate (verb) follows its subject (noun or pronoun). For instance:

Ես ունիմ: I have
Ես եմ: I am

Contrary to English, the complement comes between the subject and the verb; that is, the base word order in English is SVO [subject verb object], and in Armenian, SOV. Compare:

Ես տուն ունիմ: I have a house.
Ես Արտակն եմ: I am Ardag.
Արիսը կատու է: Aris is a cat.
Կատուն սիրուն է: The cat is pretty.

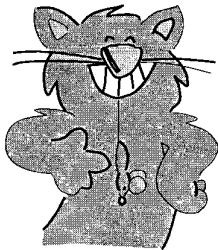
The general word order is not changed with the addition of more complements:

Ես սիրուն տուն ունիմ: I have a nice house.
Ատ սեւ ստուեր է: That is a black shadow.
Աս սուր մկրատ է: These are sharp scissors.⁷
Արիսը սեւ կատու է: Aris is a black cat.

Defective Verb եմ/է

Verbs which have no infinitives are called defective verbs. As a rule, they are introduced in the first person singular, present tense form, e.g., ունիմ, եմ. The verb է and also կայ *there is*, are also introduced in the *third* person singular, present tense forms because the latter are used most frequently. Henceforth, the existential verb է is referred in the first person singular եմ for consistency.

Attributes

Ասի կատուին
մուկն է:

The sentences above have adjective attributes showing qualities: սիրուն տուն *nice house*, սեւ կատու *black cat*, etc. Noun attributes show belonging. Adjectives do not change form to become attributes. Noun attributes as a rule are possessives: noun plus the ending -ին; for instance: Արամին *Aram's*.

Աս Արամին տունն է: This is *Aram's* home.
Ատ Արտակին կատուն է: That is *Ardag's* cat.
Ան Նարեին ստուերն է: That is *Nareh's* shadow.
Աս կատուին մուկն է: This is *the cat's* mouse.

Belonging to the speaker is expressed with the article Ա attached at the end of the noun and the pronoun իմ preceding the noun.

⁷ The word scissors, մկրատ, unlike in English has regular singular and plural forms in Armenian.

The Definite Article ը

The definite article -ը has exactly the same function and meaning as the definite article -ն. The difference is in usage, conditioned by euphony.

ն is used with nouns ending in a vowel—e.g.:

տարի *year*, տարին *the year*;

Անին եւ Նարէն եկան: Ani and Nareh came.

ը is used with nouns ending in a consonant—e.g.,

արեւ *sun*, արելը *the sun*;

Արամը եւ Արտակը եկան: Aram and Ardag came.

Compare also: Աս նկարին սարերը սեւ են, և տունը՝ կարմիր:
The mountains of this picture are black and the house, red.

In modern Western Armenian words ending in a consonant take ն if followed by a vowel initial clitic.

Compare:

Արամը կ'ըսէ. Ես Արամն եմ: Aram says, I am Aram.

Աս մեր տունն է: Սեր տունը սիրուն է: This is our house. Our house is nice.

In general, the definite article ն may emerge after a consonant if the next word begins with a vowel because, for euphony, the next sound is as important as the previous.⁸

Possessive Article -ւ and Possessive Pronouns իմ, իմս

The first person possessive article -ւ indicates that the object belongs to the speaker. It is attached to the end of a word, like the definite article -ն. Examples:

տունւ *my house*, կատոււ *my cat*, նկարւ *my picture*.

The article -ւ (as all other consonant articles) is pronounced with a preceding *schwa* if the word ends in a consonant, that is, [dunəs], [ngarəs], [iməs], etc.⁹

When possession is emphasized, the first person possessive pronoun իմ is added:

իմ տունս *my house*, իմ կատուս *my cat*, իմ նկարս *my picture*

Pronoun իմս *mine*, with attached article is used independently. *Examples:*

Արիս իմ կատուս է: or Aris is my cat.

Արիսը իմ կատուս է:

Արիս իմս է: Aris is mine.

Աս իմ տունս է: This is my house.

Ասի իմս է: This is mine.

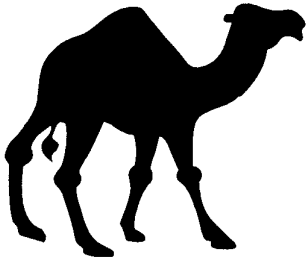
Ասի is a colloquial form of the pronoun Աս.

⁸ This euphonic variation is especially used in poetry—e.g., Գիշերն անոյշ է, գիշերն հեշտագին . . . from the famous Serenade by Missag Medzarents. See the poem in Appendix 10.

⁹ Unless followed by a unstressed word beginning with a vowel, in which case epenthesis doesn't always occur, e. g., իմս է *is mine* pronounced [imse].

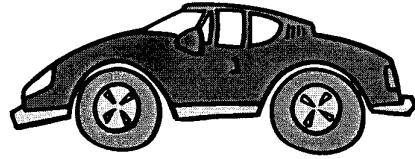
Question Mark [֞]

Any word with a lexical meaning can become a question with the appropriate intonation; no special words or grammatical constructions are obligatory, e.g., **Ի՞նչ է:** *Is it mine?* **Ի՞նչ ես:** *Are you mine?*

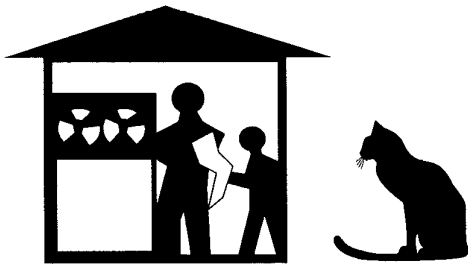
Ի՞նչ ու՞ղտս [im ughdɑs?]
Ա՞ս է ի՞նչ:

Interrogative intonation in writing is expressed with the question mark [֞]. It is different from the full stop and stands right on the last vowel bearing the lexical stress of the interrogative word.

Ի՞նչ ի՞նքնշարժս
[im inknasharzhɑs]
Աս է ի՞նչ:
Ասի ի՞նչ է:

Text: Self-Identification

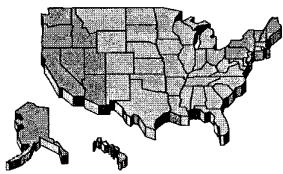

Արամ Արտակ Արիս

ԱՐԱՄ, ԱՐՏԱԿ ԵՒ ԱՐԻՍ

Ես Արամն եմ: Ի՞նչ անունս Արամ է: Ես երեսուն տարեկան եմ: Եւ ասի Արտակն է: Արտակը տասնմեկ տարեկան է:

Աս ի՞նչ երկիրս է, Ամերիկան: Եւ աս ի՞նչ տունս է: Ես սիրուն տուն ունիմ: Ի՞նչ տունս սիրուն է:

Ի՞նչ տունս Ամերիկա է:

- Արտա՛կ, տուն ունի՞ս:
- Տուն ունի՞մ եւ կատու ունի՞մ: Արա՛մ, տե՛ս, ասի ի՞նչ տունս է: Ի՞նչ տունս Ամերիկա է: Եւ աս ի՞նչ կատուս է: Կատուս սեւ ու սիրուն է: Անունը Արիս է: Կատուիս անունը Արիս է: Արիս ի՞նչ կատուս է: Արիսը տակաւին երկու տարեկան է: Ան ծուկ տեսաւ: Արիսը ծուկ ունի: Կատուն ծուկ կ'ուտէ՞: Մուկը կատու կ'ուտէ՞:

Արիսը ծուկ կ'ուտէ:

Explanations to the Text:

Իմ անունս Արամ է:	My name is Aram.	Emphasis expressed by the possessive article has no special translation in English.
Ես Արամն եմ:	I am Aram.	The verb follows the predicative.
Ես երեսուն տարեկան եմ:	I am thirty years old.	Տարեկան literally means <i>annual</i> , e.g., տարեկան եկամուտ <i>annual income</i> .
Իմ տունս Ամերիկա է:	My home is in America.	Տուն means both <i>home</i> and <i>house</i> . Note that no special particle or ending is needed here for the meaning <i>in</i> . Cf. also: Ես տունն եմ: <i>I am at home</i> .
Տուն ունիմ և կատու ունիմ:	I have a home and a cat.	Due to verb endings ուն-իմ <i>I have</i> , ուն-իս <i>you have</i> , ուն-ի <i>s/he/it has</i> , the subject(s), in this case <i>I</i> , may be omitted.
Արա՛ն, տե՛ս, ասի իմ տունս է:	Look, Aram, it's my home.	The verb տե՛ս, <i>Look!</i> , <i>See</i> is the imperative singular of the irregular verb <i>to see</i> . ¹⁰
Կատուիս անունը Արիս է:	My cat's name is Aris.	Կատու-ի-ս is the genitive case form of կատու with the ending -ի and the possessive article -ս.
Արիսը տակալին երկու տարեկան է:	Aris is still two years old.	
ունիս	(You) have.	Simple present, second person, singular of the same verb <i>to have</i> .
ունի՞ս	(Do you) have?	Verbs become questions only by a change in intonation.
ունի	He/she/it has	Third person singular of the simple present, irregular.
սև	black	
սիրուն	pretty	
տեսաւ	(He/she it) saw.	This is the simple past form of the verb <i>to see</i> .
կ'ուտէ՞	Does it eat?	Without the interrogative intonation the verb means (he, she, it) <i>eats</i> .
Կատուն մուկ կ'ուտէ՞:	Does the cat eat mice?	Note that the singular form is used in Armenian for the general meaning (mice in general)
Արիսը մուկ կ'ուտէ:	Does Aris eat <i>mice</i> ?	Note the emphasis shift due to intonation: in the previous sentence, the verb has the interrogative intonation, and in this sentence, the direct object, մուկ.

¹⁰ We will spell տեսնել *to see* in Lesson 4.

Proper Names

Proper names begin with capital letters: Արարատ, Նարե. Here are some other proper names we can already write.

Երեւան	Capital city of Armenia
Սեւան	1. A lake at an elevation of nearly 2,000 kilometers, the largest in modern Armenia 2. Feminine and masculine name
Մասիս	1. Local name of Ararat 2. Masculine name
Նուէր	1. Gift 2. Masculine name
Արամ, Արի, Արտակ, Կարէն	Masculine names
Անի, Մարիամ, Կարինէ	Feminine names
Արիս	Fictitious pet name, also brief for the masculine name Արիստակէս.

Numbers we can write

1 մէկ	ՄԷԿ	one
2 երկու	ԵՐԿՈՒ	two
9 ինը	ԻՆԸ	nine
10 տասը ¹¹	ՏԱՍԸ	ten
11 տասնմէկ ¹²	ՏԱՍՆՄԷԿ	eleven
12 տասներկու	ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ	twelve
19 տասնինը	ՏԱՍՆԻՆԸ	nineteen
30 երեսուն	ԵՐԵՍՈՒՆ	thirty
31 երեսունմէկ	ԵՐԵՍՈՒՆՄԷԿ	thirty one
32 երեսուներկու	ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԿՈՒ	thirty two
39 երեսունինը	ԵՐԵՍՈՒՆԻՆԸ	thirty nine
90 իննսուն	ԻՆՆՍՈՒՆ	ninety, etc.
99 իննսունինը	ԻՆՆՍՈՒՆԻՆԸ	ninety nine

¹¹ In Krparar the number ten տասն had a ն at the end pronounced with a preceding schwa. The latter began being spelled with an ը after ն dropped (cf. մուկ-ն *mouse*, մատ-ն *finger*).

¹² Decimal numbers are often spelled with an extra տասնմէկ after տասն but we maintain the classical spelling, that is, տասնմէկ.

ASSIGNMENTS

Phonetic Exercises

1. Practice writing the letters ԵԵ, ԸԸ, Իի, Կկ, ՍՍ, Ու ու, ԷԷ; repeat each letter five times.
2. Place the letters you learned in the alphabet, Appendices 1 and 2. Choose your favorite keywords.
3. Try to remember the letters in the words and the words in the sentences of the lesson.
4. Make flash cards with pictures and learn the key words to the letters.
5. Fill out the chart writing the lower case words in upper case and vice versa.

արեւ	
	ԻՄ
կամար	
	ԿՐԱԿ
մեր	
	ՄԱՏԻՏ
նաւ	
	ՆԵՏ
սուր	
	ՍԻՐՏ
ստուեր	
	ՏԵՐԵՒ
տարեկան	
	ԵՐԵՍ
երկիր	
	ԵՐԿՈՒ

Lexical Exercises

1. Copy the new words of the text into your vocabulary.
2. Read the text, translate it, and copy it. Retell the text. Try to improvise it.
3. Make oral sentences of your own to identify yourself in Armenian.
4. Find nouns with articles in the text. Explain their usage and write the same words without articles.
5. Translate the following into English, paying attention to the emphasis:

1. Կատուն սեւ է: Արիսը կատու է:
2. Կատուն մուկ կ'ունտէ:
3. Աս Ամերիկան է: Ամերիկան երկիր է:

4. Ամերիկան սիրուն երկիր է:
5. Ուր է Ամերիկան: Սիրուն երկիր է Ամերիկան:
6. Աս Սեւանն է: Սեւանն է սիրուն:
7. Սիրուն է Նարեն: Նարեն սունկ կ'ուտէ:
8. Նարեն տասներկու տարեկան է:
9. Ես Արտակն եմ: Ան է Նարեն: Աս ես եմ:
10. Ատ Արտակն է: Ասի Արտակին տունն է:
11. Իմ անունս Արամ է: Ես երեսուն տարեկան եմ:
12. Ատ սիրուն նկար է: Ատ է սիրուն նկարը:
13. Աս Արտակին մկրատն է:
14. Եւ ա՞ս: Ատի իմս է:

6. Write the following numbers in Armenian words: 9, 19, 90, 91, 92, 99.

7. *Translate the following into Armenian:*

1. This is my country.
2. And that is Aram's country.
3. These are sharp scissors.
4. That is my house.
5. My house is nice.
6. This is a black cat.
7. The cat eats mice.
8. Is it Ardag's cat?
9. That is Ardag's cat.
10. Aram is thirty years old and Nareh, twelve.
11. Nareh is at home.

Rules:

1. **nl** before another vowel of a root morpheme is pronounced [v]—e.g., նուէր, ստուեր.
Ե at the beginning of a word is pronounced [ye], otherwise [e]. Exception: the auxiliary verb եմ (*I am*), always pronounced with an initial [e].

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 2

PHONETICS: Pronunciation and Spelling

Letters:	Ե Է [ye], [e]	Ը Թ [ɛ̃] [ə]	Ի Ի [i]	ՈԼ ոԼ [u]	Կ Կ [k]	Մ Մ [m]	Ի Լ [v]
----------	------------------	-----------------	------------	--------------	------------	------------	------------

Letters **Ե, Ը, Ի, ոԼ, Մ** have the same pronunciation, **Կ** is a voiceless unaspirated consonant, **Ե** and **ոԼ** have differences in spelling, and **Լ** is not used in RO.

Ի Ի is pronounced and spelled identically in WA and EA. *Ինքնաշարժ* *airplane* is the suggested keyword for EA, as *ինքնաշարժ* is not used¹.

ՈՒ ոԼ is only and always the simple vowel [u], in American transcription, [oo]. Words ստոուեր [əsdvər], նուեր [nvr], and the like are spelled with the letter վ, as ստվեր, նվեր². The letter վ [vev] always sounds [v], see Lesson 8.

Ե Ե has a higher frequency in RO because it substitutes all the **Ե**-s in mid-word and final positions, e.g., նվեր, սեր. **Ե** in RO is used only in the beginning of a word and in compound words containing a second root beginning with , e.g., **եակ** *creature*, **մանրե** *microbe*. Therefore, the phonetic shift Ե > Ի is covert in RO. The student has no clue why at times Ե turns into Ի, and at times, does not. Cf. սեր *love* (in RO spelled սեր) turns into սիրեմ (*I love*) but սեր (*generation*) - սերեմ (*I originate*) does not. In CO it is clear that these are different words.

Կ Կ is voiceless, unaspirated [k], like English [k] in *skim*, *score*.

Ի Լ was eliminated from the Armenian Alphabet by the reform. After the 1991 Independence of Armenia, the letter is formally restored but has no real function; its use is practically restricted to the conjunction ել *and*. The letter վ is used instead of Լ, and in general for the sound [v].

The diphthongs **իլ** and **եա** formed in CO with the letters **Ի Լ** and **Ե Ե**, in RO are spelled as **յու** and **յա**; see details in the next lesson.

The sound **Ը Թ** [ɛ̃] in EA is longer than the sound schwa [ə] of hidden syllables; this is one of the reasons that EA pronunciation is faster and the intonation swifter. For examples, words like ընտանի, ընկեր, ընտիր and ստակ, սպի, have the same initial sound in WA, whereas in EA the initial sound in ստվեր, ստակ, սպի is shorter compared to **Ը Թ** [ɛ̃]; it is also reduced to zero, if the previous word ends in a vowel. Likewise shorter are hidden syllables inside words, e.g., նակար, especially if they contain a sonorant [ր, Լ, մ, ն], e.g., կարակ, սանար, մանար.

Ը Թ is written in the following cases:

The spelling of Թ in RO does not diverge much from CO.

- The loan names which have no other vowel are as a rule transliterated, e.g., Զիրք *Kirk*, Բերթ *Bert*.
- It is obviously used in the WA texts published in RO orthography for the verbs ըսեմ, ընեմ, ըլլամ and the indefinite article մը.

The Syllable and Consonant Clusters: The weak vowel [ə] *schwa* is shorter and more elusive in EA than in WA. It contributes to words sounding shorter and the intonation faster in EA. The hidden syllable still exists, e.g. կրակ [kə-rak], նկար [nə-kar].

¹ The borrowing ավտոմեքենա (cut over Russian *avtomashina*) is the formal word for *car*, reduced to ավտո in common speech (the Russian abbreviation is *ماشینا*). The WA *ինքնաշարժ* is a calque too, that is, a loan translation, over the French *auto-mobile* reduced to օթօ in common speech. Automobile originated from Old Greek; in the EA word, the second component *մեքենա* is directly borrowed from Greek long ago and is used in standard EA for any *machine*, for a *car* too.

² Note that նվեր is spelled with Ե in EA, unlike the original Ե maintained in WA which distorts the regularity of the Ե > Ի shift; the verb from նվեր is նվիրել *to give a present* in EA, same as in WA.

Proper Names: Dates, months, nationalities, etc. in EA are considered common names and spelled with lower case, whereas in WA they are viewed as proper names, perhaps under the influence of English (more on proper names see in Lesson 7 and Appendix 12).

GRAMMAR

Simple Sentence: The simple sentence has no structural differences; word order is SOV. E.g.: Ես տուն ունեմ: I have a house. Note the change in the verb ending.

Attributes: The possessive ending in EA is ի, e.g.: Արամի կատուն *Aram's cat*. The ն in WA possessive ending -ին is the blended definite article. Only in poetic speech, attributes may follow their nouns both in WA and EA, e.g., սեր իմ *my love*.

The Definite Article ը in EA this article is attached to words ending with a consonant, like in WA. Opposite to WA, it can change to ն for euphonic reasons following any word which begins with a vowel, e.g.:

Իմ մի անունն Արտակ է, իսկ մյուսն՝ Արման:
Արիսն իմ կատուն է: Արիսն ունի մեկ անուն.

This used to be the rule also in classical WA at the turn of the 20th century but modern WA uses the definite article -ն only in front of the auxiliary verb եմ (in all its conjugated forms) and the particle ալ.

Note that in EA the subject usually has a definite form, whereas in WA it may be omitted; for example, in WA one may say: Արիս իմ կատուն է: or: Արիսը իմ կատուն է:

Whereas in EA, the subject has to be definite: Արիսը իմ կատուն է:

Possessive Article -u and Possessive Pronouns իմ, իսն With the possessive pronoun իմ, the noun takes the third person (or definite) article -ն, e.g., իմ կատուն *my cat*. Phrases like իմ տունս *my house*, իմ կատունս *my cat* are considered colloquial in EA. Instead of the WA nominal possessive իմս,³ իմն or իմը are recommended.

EA Արիսն իմ կատուն է: Արիսն իմն է: Aris is my cat. Aris is mine.
WA Արիս իմ կատուն է: Արիս իմս է:

The use of the **question mark** [՞] is identical, the terms differ: in WA tradition it is called պարոյկ and in EA, հարցական նշան.

Text: Self-Identification: ԱՐԱՍ, ԱՐՏԱԿ ԵՒ ԱՐԻՍ

Ես Արամն եմ: Իմ անունն Արամ է: Ես երեսուն տարեկան եմ: Եվ սա Արտակն է: Նա տասնմեկ տարեկան է: Սա իմ երկիրն է, Ամերիկան: Եվ սա իմ տունն է: Ես սիրուն տուն ունեմ: Իմ տունը սիրուն է:

- Արտա՛կ, տուն ունե՞ս:
- Տուն ունեմ և կատու ունեմ: Արա՛մ, տե՛ս, սա իմ տունն է: Եվ սա իմ կատուն է: Կատուն սն է ու սիրուն: Անունն Արիս է: Իմ կատվիս անունն Արիս է: Արիսն իմ կատուն է: Արիսը (տակավին) երկու տարեկան է: Նա մուկ տեսա՞վ: Արիսը մուկ ունի: Կատուն մուկ կուտի՞: Արիսը մու՞կ կուտի:

Vocabulary Differences: Parentheses signify the use of the word in the other version too, with *register*, *style*, and/or *frequency* differences (See detailed explanations on vocabulary differences in Lesson 6 addendum).

EA	WA	Translation
(իսկապես)	(իրաւ) positive, (ընաւ) negative ⁴	really
(դեռևս)	(տակաւին)	still, yet

³ Իմս is used in colloquial EA, e.g. Էսի իմս ա or even իմինս ա *this is mine*, as well as in poetry; see, for example, the poem “Իմս” *Mine* by Paruyr Sevak.

⁴ Cf. *tambien* and *tampoco* in Spanish.

LESSON 3

PHONETICS

Review: Letters Presented in Lessons 1 and 2
 Vowels and the Exclamation Mark
 Letter Frequency and Word Frequency
 Reduction of ու and ի to օ
 Sound Frequency and Letter Frequency
 Diphthongs իւ and եւ

GRAMMAR

Word Order: Attributes
 Numeral Attributes
 Noun Number
 The Conjunctions *and*—ու, եւ, իսկ
 Interrogation without Question Words
 Separation Marks [`]

VOCABULARY

Question word ուր—where?
 Text: Երևան

PHONETICS REVIEW: Letters introduced in Lessons 1 and 2

Vowels Position in Alphabet		Consonants Position in Alphabet	
Ա ա	[a] 1	Կ կ	[g] 15
Ե ե	[ye, e] 5	Մ մ	[m] 20
Է է	[ē] 7	Ն ն	[n] 22
Ի ի	[i] 11	Ս ս	[s] 29
Ու ու	[u, v] *	Տ տ	[d] 31
Ր ը	[ě, ə] 8	Ր ը	[r] 32
		Ի լ	[v, w] 34

Vowels and the Exclamation Mark [˘]

Vowels are articulated with a free flow of air and vibration of vocal cords. They create syllables by themselves or combined with consonants. Armenian has six vowels written with eight letters. The letters Ո ո and Օ օ representing the vowel [o], follow in Lessons 4 & 5.

Practically all vowels become interjections when pronounced with an emotional intonation. In writing this is indicated with the exclamation mark [˘]. Words with a special intonation carry the exclamation mark where the lexical stress is; that is, on the last vowel of the word; e.g.: Ամա՛ն Wow! Արե՛ւ է: It is sunny! Եկու՛ր, մինա՛կ եմ: Come, I am alone!

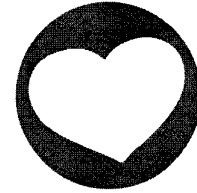
Ա՛
   Է՛
     Ե՛
       Ի՛
         ու՛
           ը՛

Letter Frequency and Word Frequency

Different words and letters have different frequencies of usage. In this book, we introduce the letters according to their frequency in non-alphabetical order.¹

The most frequent sounds of Armenian are presented in the first two lessons: ա, ե, է, ի, ն, ռ, մ. Word frequency is different from sound and letter frequency, and some letters of low frequency are used in some words of very high frequency.²

Statistics shows that people speaking different languages use approximately the same 500 words of their native tongue for everyday speech. These 500 words of highest frequency in Armenian are used in the texts and dialogues of this textbook.

սիրտ

Reduction of ու and ի to [ə] ~ ը

The vowels ու and ի are “weak.” When they lose the lexical stress, they can shift into a weaker vowel, a *schwa*, which is pronounced but not written. The syllables containing the unwritten schwa are called *hidden*; below they are indicated with the symbol of the schwa [ə]. For example: սոււտ *lie* and սօտեր *lies*; տուն *house* and տօնակ *small house*; մուկ *mouse* and մօկնիկ *small mouse*, երկիր *country* and երկրի *country's*; կարմիր *red* and կարմօրորակ *reddish*.

In Old and Eastern Armenian this shift is quite regular. Western Armenian, especially the spoken language, can ignore it. Thus parallel forms exist:

- In plural, as տուներ or տներ, սիրտեր or սրտեր.
- In declension, as տունի or տան,³ սիրտի or սրտի;
- In word-building—e.g., diminutives մուկիկ and մկնիկ are both correct.

The table on the right presents both the shifted forms, which represent the literary standard, and also the novel non-shifted forms quite typical and wide-spread in modern conversational Western Armenian.⁴

Shift ու > ə		
Base form	մուկ <i>mouse</i>	տուն <i>house</i>
Novel Western Armenian forms	մուկիկ <i>small mouse</i>	տունիկ <i>small house</i>
	մուկեր <i>mice</i>	տուներ <i>houses</i>
Shifted standard forms	մօկնիկ, մկներ	տօներ, տօնակ
Shift ի > ə		
Base form	սիրտ <i>heart</i>	երկիր <i>country</i>
Novel Western Armenian forms	սիրտեր <i>hearts</i>	երկիրներ <i>countries</i>
	սիրտի or սօրտի <i>heart's</i>	երկրի or երկրի <i>country's</i>
Shifted standard	սօրտեր, սօրտի	երկրներ, երկրի

¹ See the alphabet in Appendices 1-3.

² For example, *hello* քարեւ, *big, great* մեծ, *bread* հաց, *to go* երթալ. The underlined are not frequent letters which will be introduced gradually in the next lessons.

³ This is a special grammatical shift, called inflection or inner declension, different from the phonetic shift described above. See Irregular Declension in Lesson 11 and Appendix 7.

⁴ See details on vowel reductions resulting from word derivation in Lessons 6 and 11.

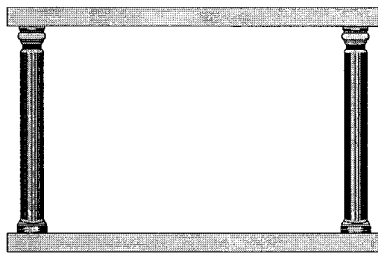
Sound Frequency and Letter Frequency

The reduction of *nl* and *h* to [ə] is expressed in writing only in case of hyphenation. The letter ղ appears for the schwa, for example: սըր-տի, եր-կըրներ, տը-նակ.

In the previous lessons we saw that two sounds of high frequency [e] and [v], within the same words, result in different letter frequencies: է and Լ in WA/CO and ե and վ in EA/RO. The letter Ը ղ represents one of the most frequent sounds in Armenian, perhaps the most frequent vowel in connected speech. However, as a letter it has a quite restricted use. Try to remember in which cases Ը ղ is written (details in previous lesson).

Diphthong իւ

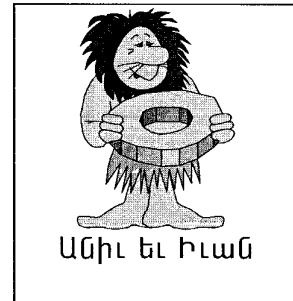
Diphthongs consist of two sound elements pronounced as one. They are written as digraphs.

սիւն

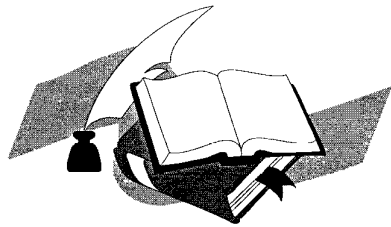
սիւն

The diphthong իւ is pronounced [yu] before root consonants—e.g., արիւն *blood*; աւիւն *fervor*, միւս *the other, next*; սիւն *column*; տիւն *the name of the letter տ*.

In the remaining cases—that is, before vowels or at the end of a word—

իւ [iv] is a free sound combination—e.g., անիւ *wheel*; Իւան *Ivan*; կիւ *mastic*, արմաւ *date (fruit)*.

մատեան

Diphthong եա

The diphthong եա is pronounced [ya]—for example, սենեակ *room*; եասաման *lilac*; մատեան *ancient manuscript, journal*. This diphthong forms the characteristic ending -եան of the Armenian last names, e.g., Արամեան. With the loss of the lexical stress it can shift into a simple ե [e] in some words.⁵

Note: Words ending in -իւն shift the diphthong իւ into the diphthong եա for the genitive-possessive forms, e.g., սիւն - սեան *column's*, արիւն - արեան *blood's*. Parallel to these forms, modern Western Armenian uses generalized possessive forms with the ending -ի, that is, արիւնի, սիւնի.

⁵ Here are a few examples to illustrate this rule: Մատենադարան *Museum of Ancient Manuscripts in Yerevan*, literally, *library*; մատենագիր *scribe*; սենեկապետ *chamberlain*; սենեկակից *room-mate* (the latter has a parallel form, սենեկակից, because the vowel reduction is no longer active in modern Western Armenian). These are given in a footnote as not all the letters used have been introduced.

Phonetic drills: Read the following words.

աման	vase, pot	նամակ	letter
ամուսին	husband	նալ	ship
ամուր	strong, durable	նալաստի	sailor
անիլ	wheel	ներում	apology, pardon
ատեն	time	նկար	picture
արել	sun	նուէր	gift, present
արիւն	blood	ուս	shoulder
կարմիր	red	ուստի	thus, hence
կին	woman, wife	ուրեմն	thus, so
կրակ	fire	սենեակ	room
մականուն	last name	սիրտ	heart
մանուկ	child	սիւն	column
մատիտ	pencil	սունկ	mushroom
միւս	next, other	սուտ	lie
ընտանի	domesticated, tame	տարի	year
սուտասան	liar	նստարան	bench
մոմ	candle	տարր	element, particle
մուկ	mouse	տերել 	leaf

GRAMMAR

Word Order: Attributes

The attribute precedes the noun in neutral styles.⁶ For Instance:

կարմիր մատիտ	red pencil
սիրուն մանուկ	pretty child
մերկ սուտ	naked lie
իմ սիրտս	my heart
Արտակին կատուն	Ardag's cat
երկու նկար	two pictures
տասը մատ	ten fingers
երեսուն տարի	thirty years

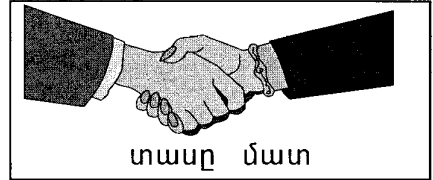

մէկ նալաստի
և
մէկ նալ

⁶ In poetry or emphatic speech the reverse order is possible.

Numeral Attributes

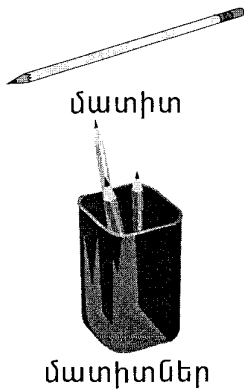
Numeral attributes usually do not require plural nouns; e.g.:
Ես տասը մատ ունիմ եւ Արտակը ունի տասը մատ:
 I have ten fingers and Ardag has ten fingers.

Նարէն երկու նաւ ունի: Nareh has two ships.
 The words **մատ** *finger* and **նաւ** *ship, boat* are in the singular form with numeral attributes *ten* and *two*.

Ես մէկ մատիտ ունիմ, և Արտակը՝ տասնմէկ մատիտ:
 I have one pencil, and Ardag, eleven.
 The word **մատիտ** *pencil* is also in the singular form with both attributes: *մէկ*, and *տասնմէկ*.

But: **Արտակը ու Նարէն երկու սիրուն մանուկներ են:**
 Ardag and Nareh are two pretty children.
 The word *child* is in the plural form, **մանուկներ**, because it is the predicative, the logical center of the statement.

Noun Number

Nouns differentiate singular and plural numbers. Singular number shows one object or the general concept. It corresponds to the dictionary listing: a basic form without special endings. Plural number shows two or more of the same object. It is formed with the endings **-եր** [er] or **-ներ** [ner].
 Monosyllabic nouns take the ending **-եր**, e.g.: **սար** *mountain*, **սարեր** *mountains*. Polysyllabic nouns take the ending **-ներ**, e.g.: **մանուկ** *child*, **մանուկներ** *children*. Polysyllabic words ending in **-ն** in the plural have double **ն**-s, pronounced as double [nn].⁷

Examples:

Monosyllabic		Polysyllabic ⁸	
Singular	Plural	Singular	Plural
ուս	ուսեր	ամուսին	ամուսիններ
սար	սարեր	նաւաստի	նաւաստիներ
սիրտ	սիրտեր or սրտեր	նկար	նկարներ
տուն	տուներ or տներ	նամակ	նամակներ

Exception: A few monosyllabic nouns form the plural with **-ներ**, e.g., **մատ** - **մատներ**, **մուկ** - **մկներ**, **միւսը** - **միւսները**⁹ For some of these nouns, conversational styles prefer regularized forms with **-եր**—that is, **մատեր**, **մուկեր**.

⁷ Double sounds are not very characteristic for Armenian. But whenever they occur, they are sound double.

⁸ Note: words with schwa in a stem-final cluster have two syllables but form the plural with **-եր**, e.g., **աստղ** - **աստղեր**, **վագր** - **վագրեր**, while words with a schwa in a stem-initial position or in the first syllable form the plural as regular polysyllabic words with **-ներ**, e.g., **ստուեր** - **ստուերներ**, **կրակ** - **կրակներ**.

Conjunctions ու, եւ, իսկ

The conjunctions եւ, ու, իսկ are all usually translated as “and.” They have some differences in meaning and usage.

Եւ is the most frequent. It joins words in a sentence, as well as sentences and clauses; e.g.:

Արան եւ Նարեհ Ara and Nareh
 Իմ կատուս սեւ եւ սիրուն է: My cat is black and nice.
 Իմ կատուս սեւ է, եւ իմ տունս սիրուն է: My cat is black and my house is nice.

Also, եւ can substitute for both ու and իսկ, as shown in the next examples.

Ու joins smaller entities of speech, mainly words in informal speech; for instance:

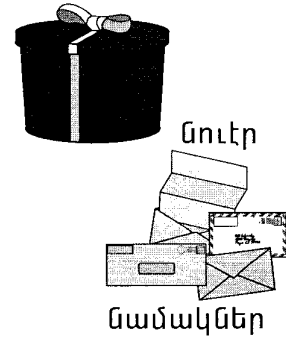
Արան ու Նարեհ Ara and Nareh
 Իմ կատուս սեւ ու սիրուն է: My cat is black and pretty.

Իսկ joins only coordinate clauses into one sentence. Աս իմ կատուս է, իսկ ատ՝ կատուի տունը: This is my cat, and that, my cat’s home.

Իսկ also has an adverbial usage meaning *even*; for instance:
 Արտակին ներկերը կարմիր են՝ կարմիր տուն, կարմիր նաւ, կարմիր մոմ. կատուն իսկ կարմիր է: Ardag’s paints are red: a red house, a red ship, a red candle: even the cat is red.

Sentences joined with the conjunctions եւ, իսկ can have omitted elements of conjoined sets, for example:

Աս տուն է, եւ աս՝ երկիր: This is a house, and that, a country.
 Իմ կատուս սեւ է, եւ իմ տունս՝ սիրուն: (or: իսկ տունս՝ սիրուն). My cat is black and my house is nice.
 Արտակ տասներկու տարեկան է, եւ Նարեհ՞: Ardag is twelve years old, and Nareh?

Interrogation without Question Words

Sentences connected with the conjunctions ու, իսկ easily transform into interrogatives without questions words, cf.:

Աս տուն է, եւ ա՞տ: This is a house, and (what is) that?
 Աս իմ կատուս է, իսկ ա՞տ: This is my cat, and that?

Questions without question words are also formed by a **mere change of intonation** and **without any change in the word order** in the sentence. *Examples:*

Աս տուն է: Աս տուն՞ է: This is a house. Is this a house?
 Կատուն մուկ կ’ուտէ: Կատուն՞ մուկ կ’ուտէ: The cat eats mice. Does *the cat* eat mice?
 Կատուն արմաւ կ’ուտէ՞: Կատուն արմա՞ւ կ’ուտէ: Does the cat eat dates? Does the cat eat *dates*?

⁹ These nouns (քոռ, եգ, ձուկ, նաւ, ձեռ) in fact have a plural with -եր, but they ended in -ի in Krapar and this final -ի resurfaces in grammatical forms and in word-building.

The auxiliary verb է can change its position coming closer to the emphasized word. This inversion is parallel to the change of the emphasis in affirmative sentences. *Compare the following sentences:*

Աս Ամերիկան է:	This is America.
Աս Ամերիկա՞ն է:	Is this America?
Աս է Ամերիկան:	<i>This</i> is America.
Ա՞ս է Ամերիկան:	Is <i>this</i> America?
Ամերիկան աս է:	America is <i>this</i> .
Ամերիկան ա՞ս է:	America is <i>this</i> ?

The Question Word ուր where?

Question words are used to request missing information in a sentence. They can begin the sentence, as in English. Also, they can take the place of the corresponding answering word. For instance, the first two questions below have the same full answer:

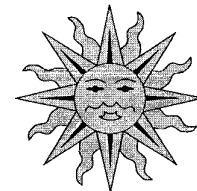
- Ուր է աս տունը: *or:* Աս տունը ուր¹⁰ է: Where is this house?
- Աս տունը Ամերիկա է: *or:* Ամերիկա (է): This house is in America. *or:* In America.
- Ուր է կատուն: Արիսը ուր է: Where is the cat? Where is Aris?
- Արիսը տունն է: *or:* Տունն է: Aris is at home. *or:* At home.

Separation Mark [`]

The separation mark [` ] բութ [put] has no special equivalent in English punctuation. It is used instead of omitted parts which make contextual sense in a sentence or to explain something. Punctuation rules regulate its use. In the English punctuation system, commas, colons, or semicolons are used instead of [ `].

Examples:

Աս տունն է, եւ աս՝ երկիր:	This is a house and this, a country.	[`] is used because the auxiliary verb is not repeated (omitted copula).
Արամ երեսուն տարեկան է, իսկ Արտակ՝ տասնմեկ:	Aram is thirty years old, and Ardag, eleven.	[`] is used because of the omitted predicate—տարեկան է.
Ես Արտակն եմ, եւ ան՝ Նարէն:	I am Ardag, and that (is) Nareh.	[`] indicated the omitted copula. Note that the verb form does not matter; the second clause assumes: Աս Նարէն է:

Կարմիր արեւ

¹⁰ ուր is a relative-interrogative pronoun, details see in Lesson 13.

Text

ՆՈՒԷՐ

ինքնանկար

[inknanəgar]

Ես Արտակն եմ: Իմ անունս Արտակ է, եւ մականունս՝ Տիրատուրեան: Ես երկու անուն եւ մէկ մականուն ունիմ: Իմ անուններէս մէկը Արտակ է, եւ միւսը՝ Արման:¹¹

Եւ Արիս մէկ անուն ունի, ան է՝ Արիս:

Արիսը իմս է, իմ կատուս է, եւ ես Արիսին տէրն եմ՝ Արիսին Արտակը:

Ասի Նարէն է: Ես տասնմէկ տարեկան եմ, եւ Նարէն՝ տասներկու: Նարէն սիրու՞ն է:

Ես մատիտ ունիմ: Ու՞ր են իմ մատիտներս: Նարէինն ուրէր տամ: Իմ նկարս տա՞մ Նարէին: Իմ նկարս կու տամ:

Նարէն

- Աս նկարը սիրու՞ն է, Նարէ՛:
- Սիրուն է:
- Աս իմս է, իմ նկարս է: Նուր է:
- Եւ Արիսը նկար ունի՞: Արիսին նկարը տու՛ր:

Ասիկա
Արիսին
նկարն է:

¹¹ “To tell the truth, my real first name is Ardavazt but I cannot write it yet. My mom picked up the name Ardag for me before I was born, on her visit to Yerevan. I like it too, though my dad calls me Ardavazt, and others call me Ardo.”

Explanations to the Text

Իմ անուններես մեկը Արտակ է	One of my names is Ardag	ԱՆՈՒՆ-ՆԵՐ-Է-ս is the plural ablative of անուն. The ablative case has the ending -է. Usually it is translated with the prepositions <i>of</i> or <i>from</i> .
Եւ միւսը՝ Արման:	and the other, Arman.	Omission of the auxiliary verb assumes a pause in intonation expressed by the separation mark <i>put</i> [`].
Եւ Արիս մէկ անուն ունի, ան է՝ Արիս:	And Aris has one name, that is, Aris.	[`] has only tonal significance as a pause.
Եւ ես Արիսին տէրն եմ՝ Արիսին Արտակը:	And I am Aris's master, Aris's Ardag.	[`] in this case can be translated into English lexically with the words <i>that is</i> .
Ուր են իմ մատիտներս:	Where are my pencils?	Ուր is a question word for place and direction.
Նարէին նուէր տամ:	I shall give a present to Nareh.	The subject ես <i>I</i> is omitted because the verb տամ refers only to it. No special word for shall is used, the verb տամ is in subjunctive form which translates into <i>I shall, will give, I wish I give, why don't I give, etc.</i> depending on the context. Նարէ-ին is a dative case form translated usually with the preposition <i>to</i> . The sentence has two objects: direct, նուէր and indirect, Նարէին.
Իմ նկարս տա՞մ Նարէին:	Shall I give Nareh <i>my</i> picture (painting, drawing, photo)?	The direct object is emphasized by word order. The word նկար can be translated differently, depending on the context. Cf. <i>my picture</i> , or իմ նկարս, depicting me, belonging to me, shot or drawn by me.
Իմ նկարս կու տամ:	I give her my picture.	կու տամ is the simple present, first person, singular of the verb <i>to give</i> . The simple present is formed from the subjunctive (base) form տամ with the particle կու.
Իմ նկարս է:	It <i>is</i> my picture.	The subject (it) can and is often omitted due to special verbal endings which assume it.

ASSIGNMENTS

Lexical Exercises

1. Copy the new words to the text in your vocabulary.
2. Read the text, translate it, and copy it. Retell the text. Try to improvise it.
3. Make oral sentences of your own using the words you know.
4. Find nouns with articles in the text. Explain their usage and write the same words without articles.
5. Write the plural of the following nouns according to the sample:

սան	սաներ	մանուկ	մանուկներ
սէր		նուէր	
սունկ		կատու	
տէր		տարի	
տուն		մատիտ	
նալ		անուն	
միւս		սենեակ	
մատ		նալաստի	
մուկ		կրակ	

6. Translate the following expressions into English, and use them in sentences of your own using the definite articles or Գ.

կարմիր արիւն, կարմիր կրակ, կարմիր արեւ, կարմիր սիրտ.

մէկ կատակ, մէկ անուն, մէկ նամակ, մէկ մականուն, մէկ նուէր.

երկու տարի, երկու սիւն, երկու տարեկան, երկու մանուկ, երկու տերեւ.

ինը ուս, ինը անիւ, ինը արեւ, ինը ընկեր.

մեր կատուն, մեր տունը, մեր տարին.

իմ կատուս, իմ նամակս, իմ ատենս, իմ նկարս, իմ ընկերս.

սեւ սունկ, սեւ մուկ, սեւ կատու, սեւ սուտ.

սուր ուս, սուր նամակ, սուր տերեւ, սուր կատակ.

սիրուն նկար, սիրուն նալ, սիրուն մանուկ, սիրուն նուէր.

միւս սիւնը, միւս նալաստին, միւս կատուն.

7. *Transform the following into questions and translate them.*

1. Կրակն ու արևը կարմիր են:
2. Նարէն տունն է:
3. Արտակը երկու անուն ունի:
4. Իմ նկարս տամ Նարէին:
5. Կատուն մուկ կ'ուտէ:
6. Արամը նաւաստի է:
7. Արտակը մանուկ է:

8. *Translate the following into Armenian:*

1. This is my room.
2. My house is red. It's mine.
3. And that is Aram's home.
4. Where is this house? It is in America.
5. This is a black cat. The cat eats mice.
6. It is Ardag's cat. Where is the cat?
7. The cat's name is Aris. This is Aris's picture.
8. Where is Nareh? Where are my paintings?
9. Where are the pencils? These are my pencils.
10. I give Nareh my heart. Give Nareh a picture.
11. The ship has eleven sailors. That is a black ship.
12. I have ten fingers and one heart.
13. He has two pictures and I have one.
14. She has one name and I have two names.

Rules:

- The diphthong իւ before root consonants is pronounced [yu]—e.g., արիւն, սիւն, միւս.
- The vowels ու, ի can shift into a *schwa* if they lose the stress—e.g., տուն - տնակ, սիրտ - սրտեր.
- լ is seldom written and never stressed—e.g. սա՛նտր, մա՛նր, ընկե՛րը.
- լ as a definite article is attached to words ending in a consonant, and - , to words ending with a vowel, e.g., մուկը, կատունը, Արտակը, Նարէնը.
- լ is more frequent in the function of the definite article than ն because the majority of words in Armenian end in a consonant.

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 3

PHONETICS

LETTERS INTRODUCED IN LESSONS 1 AND 2 WITH PRONUNCIATION AND/OR SPEELING DIFFERENCES IN EA

Identical phonetically: same pronunciation in WA & EA	Identical orthographically: same spelling in WA & EA	Differences in Pronunciation	Differences in Orthography
Ա ա [a]	Կ կ	Կ կ: EA—[k]. WA—[g] Տ տ: EA—[t]. WA—[d]	Ի լ is omitted in RO; instead, the letter Վ վ is use (see Lesson 8). Ե ե is excluded from final positions in CO. Է է occurs only in initial positions in RO Ռ ր in CO sounds [v] before vowels in closed syllables See details on pronunciation and orthography in appendices 1, 2, 4, 11, 12, 13.
Ի ի [i]	Տ տ		
Ե ե [ye, e]			
Է է [e]			
Ս ս [m]	Ս ս	Ռ ր: EA—[u]. WA—[u, v]	Ռ ր in CO sounds [v] before vowels in closed syllables See details on pronunciation and orthography in appendices 1, 2, 4, 11, 12, 13.
Ն ն [n]	Ն ն		
Ս ս [s]	Ս ս		
Ր ր [r]	Ր ր		

Reduction of ու and ի to ə

The vowel reduction in EA is regular; the only recommended forms are տճակ < տուճ + ակ, սթրտի < սիրտ + ի, etc. For the diminutive form of մուկ > մկնիկ, a parallel form from child language, մուկիկ is acceptable too. Also, this reduction may tootally eliminate the vowel leaving no scwha, e.g., երկիր + ի > երկթրի, կարմիր > կարմթրորակ; thus, the word երկրի has two syllables in EA, opposite to three syllables in WA, and կարմրորակ has three syllables, opposite to four in WA. Historically, the vowel shift is far advanced in WA compared to EA. Not only the vowels ու, ի, and է (recall, սէր > սիրոյ, տէր > տիրական), but also ա shifts regularly, for example:

EA	WA [ա > ə]
հարսանիք	հարսնիք
մատանի	մատնիք coll., standard—մատանի

Compare also the three common verbs introduced above: *say, do, and be*.

EA	WA [ա > ը] ¹
ասեմ	ըսեմ
անեմ	ընեմ
լինեմ	ըլլամ

¹ The initial sound in these WA verbs derives from the ա > ը historical shift, that is, ըսել is from Grabar ասեմ *to say*, ընեմ < առնեմ *to do*, ըլլամ < լինիմ *to be*. Due of this shift, the letter ը is more frequently spelled in WA. For example, it follows the letter ու indicating that it sounds [v], e.g., տարուընէմ *from the year*. In this case too ը replaces the reduced vowel ա; details see in Lesson 13.

On the other hand, WA is characterized with a current trend to eliminate the vowel shift in such common words as սիրտ, երկիր, սուտ, etc. which is indicative of two different processes. First, it is attrition, a symptom of a language headed for demise. In phonetics, attrition includes the elimination of the aforementioned shift, that is, երկիրի instead of the standard երկրի, etc. In declension and conjugation, attrition appears as elimination of irregular forms and their substitution with generalized inflections; e.g., սերի instead of սիրոյ. Attrition contributes also to the confusion and/or elimination of the preposition government of noun forms, e.g., առանց սիրով instead of the standard առանց սիրոյ, etc.

Secondly, WA is moving forward toward a morphologically analytical structure which is evident in subtle changes.² There are also some instances when these two trends unite and it is hard to differentiate them, for example, the WA լուսնալ compared to Grabar and EA լուսանալ, has an advanced shift of the thematic vowel in the verbal affix -ան, and also eliminates the regular shift of ոյ < ու.

One more note about the vowel shift resulting from the loss of the lexical stress: in EA also it shows trends of dying out; all *new loan* words containing weak vowels no longer shift when they lose the stress, e.g., the computer term *bit* has genitive բիթի,³ though new words, built in common models, maintain the shift, e.g., համակարգիչ, *computer*, genitive համակարգչի versus WA genitive, համակարգիչի.

Sound Frequency and Letter Frequency: The reduction of ու and ի to ə is expressed in writing in case of hyphenation. The letter ը ղ is used for the schwa; for example: սըր-տի, եր-կըրներ, տը-նալ. The letter ղ represents one of the most frequent sounds in Armenian, perhaps the most frequent vowel in connected speech. However, as a letter it has a limited use.

The Diphthongs իւ/յու and եա/յա: The CO diphthong իւ [yu] is spelled յու opposite to economy principles of RO; e.g., արյուն *blood*; մյուս *the other, next*. The free sound combination իւ [iv] is spelled with —վ (see Lesson 8), e.g., անիվ *wheel*; Իվան.

The CO diphthong եա [ya] is spelled յա—e.g.: սենյակ *room*; մատյան *ancient manuscript, journal*. Still, they are the same diphthongs. The official transliteration of the letter Յ (Lesson 5) is [y] and consequently, Armenian last names in and from the Republic of Armenia reflects this spelling: Հակոբյան Hakobyan, Արամյան Aramyan, etc.⁴

GRAMMAR

Noun Number: With the same basic rules for plural, for monosyllabic and for polysyllabic words, EA shows more conservative traits in the following:

1. Monosyllabic words with the weak vowels ու and ի shift regularly, e.g., տուն-տներ, սուր-սրեր, սիրտ-սրտեր, whereas in WA տուներ, սուրեր, սիրտեր are all right.
2. Grabar monosyllabic words with a final -ւ regularly restore it in plural, e.g.: մկներ, մատներ whereas in WA մուկեր, մատեր are all right.
3. Both WA and EA have irregular nouns which follow older rules. There are some differences in irregularities (e.g., WA կին *woman* follows the regular pattern կիներ, versus EA the Grabar կանայք). The irregular nouns are presented in detail in Lesson 12.

² For instance, WA has a more stable word order compared to EA, WA makes a wider use of functional words, such as verbal particles and prepositions versus declined and conjugated forms, and in word building, WA has less compounding versus analytical descriptives, etc.

³ The same is true about words which EA (and WA) has directly borrowed from Grabar versus words which entered the modern standard from vernaculars, e.g., բութ as *stupid* does not shift for the genitive—բութի, whereas its homonym, meaning the *big finger*, has genitive as բթի.

⁴ Save for common conventions, such as Martiros Sarian, Vahan Terian. I spell my last name *Hagopian* as it is pronounced in my hometown, Giumri, speaking a WA dialect and as it was written in English by my first teacher of English, Sebul Dzaghigian, a WA speaking repatriate.

Conjunctions ու, եւ, իսկ: Practically identical in function and use, ու and իսկ are more frequent in EA, than in WA. In RO, եւ is spelled և. After 1991, the new standard of writing restored the letter ւ in the alphabet, and the spelling եւ for this conjunction turned into a new norm. In this book, we use both.

Punctuation: The separation mark [`] բոլթ in WA is often separates subordinate clauses, when in EA comma is used. The exclamation mark [~] functions the same way though terms differ: երկար in WA and բացականչական կշան in EA.

Interrogative Sentences: Questions with or without question words follow the same patterns in WA and EA. Differences arise from other grammatical and lexical categories. The auxiliary verb է, as well as the general word order is more flexible in EA, as mentioned above. *Examples:*

EA	WA	Translation
Սա տունն է:	Աս(իկա) տունն է:	Is this a house?
Կատուն մուկ կ'ուտի՞:	Կատուն մուկ կ'ուտե՞:	Does the cat eat mice?

The Interrogative words ուր where to? and որտե՞ղ where? EA differentiates the question word ուր for directions, and որտե՞ղ (see the letter ղ in Lesson 8) for locations: e.g.

Question Words	EA	WA	Translation
Direction	Սա ուր տանեմ:	Ասի ուր տանիմ:	Where should I take this?
Location	Որտե՞ղ ես ապրում:	Ուր կ'ապրիս:	Where do you live?

However, in conversational EA ուր can be used for both direction and location, e.g., Ուր ա կատուն: *Where is the cat?* The standard is: Արիսը որտե՞ղ է: Note the colloquial change of the auxiliary verb է into ա. Likewise, որտեղ is used in some WA dialects, e.g., 'ուրտեղ կ'ապրիս օրա Where do you live? (Giumri-Karin dialect).

Text: **ՆՎԵՐ**

Ես Արտակն եմ: Իմ անունն Արտակ Տիրատուրյան է: Ես երկու անուն ունեմ: Իմ մի անունն է Արտակ, իսկ մյուսն՝ Արման: Եվ Արիսն ունի մեկ անուն՝ Արիս: Արիսն իմն է, իմ կատուն է, իսկ ես Արիսի տերն եմ՝ Արիսի Արտակը: Սա Նարեն է: Ես տասնմեկ տարեկան եմ, իսկ Նարեն՝ տասներկու: Նարեն սիրուն է: Ես մատիտ ունեմ: Ուր եմ իմ մատիտները: Նարեին նվեր տամ: Իմ նկարը տա՞մ Նարեին: Իմ նկարը կտամ:

- Սա սիրուն նկար է, Նարե՛:
- Սիրուն է:
- Սա իմն է, իմ նկարն է՝ նվիրում եմ Նարեին:
- Իսկ Արիսն ունի՞ նկար: Արիսի նկարը տու՛ր:

Vocabulary Differences

EA		WA	
(ժամանակ)	time	ատեն	time
ազգանուն	last name	մականուն	last name
մականուն		ալեյի անուն	nickname
(դրամ)	money	ստակ	money

LESSON 4

PHONETICS

Letters:	Դ դ [tʰ]*	Լ լ [l]	Ո ո [vo, o]*	Ք ք [kʰ]
----------	--------------	------------	-----------------	-------------

GRAMMAR

Personal Pronouns: Ես, դուն, ան, մենք, դուք, անոնք
 Reflexive Pronouns ինք, իրենք
 Possessive Pronouns քու, քուկդ and Possessive Article դ
 Plural of the Word մարդ
 Possessive Pronouns անոր, իր and Definite articles as Possessives
 Sequence of Endings
 Verb Infinitives
 The Auxiliary Verb եմ in Present Tense
 Irregular Verb ունիմ in Present Tense
 Note for Simple Present Tense

VOCABULARY

Adjective լալ

Text: ԱՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՍԷՐ

PHONETICS

Vowels

Consonants

Mini Letter:

Ո ո [vo], [o]

Descending Letters:

Դ դ [tʰ]

Լ լ [l]

Ք ք [kʰ]

Position in Alphabet	Letter	Letter Name		Key Word	Pronunciation
4	Դ դ	դա	[ta]	դիմակ mask	[tʰ]
12	Լ լ	լիւն	[liun]	լուսին moon	[l]
24	Ո ո	վօ	[vo]	նզնի porcupine	[vo] [o]
37	Ք ք	քէ	[ke]	քանակ ruler	[kʰ]

Pronunciation note:

Ո ո has two pronunciations:

- At the beginning of a word it is [vo]—e.g., **նսկի** [vosgi] *gold*, **նոք** [vodkʰ] *foot*;
- In the remaining cases it is [o]—e.g., **նոր** [nor] *new*;
- Depending on its position, ո is either [vo] or [o] in the same word—e.g., **նտանաւոր** [vodanavor] *verse*, **որոտ** [vorod] *thunder*. Compare with the letter ւ.

Ո ո նզնի [vozni]

Phonetic drills: Read the following words.

Lower Case	Upper Case	Translation
դաս	ԴԱՍ	lesson, class
դուստր	ԴՈՒՍՏՐ	daughter
դուն	ԴՈՒՆ	you
ելակ	ԵԼԱԿ	strawberry
ելլել	ԵԼԼԵԼ	to get up, rise
երիտասարդ	ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ	young
ըլլալ	ԸԼԼԱԼ	to be
ըսել	ԸՍԵԼ	to say
ընել	ԸՆԵԼ	to do
ընտանիք	ԸՆՏԱՆԻՔ	family
ընդդէմ	ԸՆԴԴԷՄ	against
ոսկի	ՈՍԿԻ	gold
 ոտք	ՈՏՔ	foot, leg
որդի	ՈՐԴԻ	son
որոտ	ՈՐՈՏ	thunder
լաւ	ԼԱՒ	good
լոյս	ԼՈՅՍ	light
լուր	ԼՈՒՐ	news
լրատու	ԼՐԱՏՈՒ	news messenger
մանաւանդ	ՄԱՆԱՒԱՆԴ	especially
մարդ	ՄԱՐԴ	man, person
մաքուր	ՄԱՔՈՒՐ	clean
քանակ	ՔԱՆԱԿ	quantity, ruler
քու	ՔՈՒ	your
քսան	ՔՍԱՆ	twenty
նոր	ՆՈՐ	new
սանտր	ՍԱՆՏՐ	comb
մանր	ՄԱՆՐ	small

GRAMMAR

Personal Pronouns ես, դու, ան, մենք, դուք, անոնք

Personal pronouns indicate person(s) without naming them.

	Singular		Plural	
1st Person	ես	I	մենք	we
2nd Person	դու, դուն	you (thou)	դուք	you
3rd Person	ան, ինք	he, she	անոնք, իրենք	they

The personal pronouns paradigm in Armenian has some different features from English:

- It is detailed in second person forms—i.e., դուն is singular *you* for one person and դուք is plural for more than one persons, cf.: *you all*
- The second person plural form դուք is used also to refer formally to one person: to strangers, older people, or officials.¹ The use of դուն in such cases is considered discourteous. The formal or respectable form Դուք referring to one person is capitalized in written speech.
- In the third person the anaphoric pronouns ինք(ը) and իրենք are used parallel to ան and անոնք. Ինք and իրենք are anaphoric, that is, they refer to an antecedent, to an already mentioned noun in speech. In spoken language they often spontaneously substitute for each other without an antecedent.
- There is no gender differentiation for the opposition *he/she*—that is, same pronouns, ան, and ինք are used to mean both. The pronoun ան is also demonstrative, used for *it* and *that*, as we saw in Lesson 1.

Possessive Pronouns քու, քուկդ and Possessive Article դ²

The second person possessive article -դ shows that an object belongs to the listener.

For instance, տունդ *your house*, ընտանիքդ *your family*, ոսկիդ *your gold*.

This article (as all consonant articles) is pronounced with a preceding *schwa* if the word ends in a consonant—that is, [dunət], [ngarət], [kugət], etc. Compare with the article -ս in տունս *my home*.

When possession is emphasized, the second person possessive pronoun քու is added—e.g., քու տունդ *your house*, քու ընտանիքդ *your family*, քու ոսկիդ *your gold*.

Compare with the pronoun իմ *my*, in իմ նկարս *my picture*.

The possessive pronoun քուկդ *yours*, is used independently as a substantive³, cf. the pronoun իմս *mine*—e.g.:

Աս նկարը քուկդ է: This picture is yours.

Քուկդ ընտիր է: Yours is select.

¹ Formal and informal address forms, as well as singular and plural forms for the second person pronouns are found in most modern languages—French, Spanish, Russian, German, etc. English has lost it historically: the obsolete form *thou* corresponds to դուն (singular), and *you* (plural), to դուք.

² Details in Lesson 11.

³ Substantives are words with a nominal use, in this case, pronouns which function like nouns, including the meaning of the modified noun.

Plural of the Word մարդ

The word մարդ *man, person* has a special plural form, մարդիկ *persons, people*, along with the regular մարդեր.⁴ Մարդեր is the novel form accepted in the standard language, whereas մարդիկ sounds somewhat archaic.⁵

Compare: Մարդիկ կ'ըսեն՝ ան լաւ մարդ է: People say he is a good person.

Note: modern Western Armenian has a tendency to generalize plurals with -եր and -ներ for all nouns.

Possessive Pronouns անոր, իր and the Definite Articles as Possessives

The definite articles -ը, -ն are also third person possessive articles. That is, the forms տունը or կատունը assume somebody else's (other than your or my) *house* or *cat*. When possession is explicit, the third person possessive pronouns անոր or իր are added to render preciseness in context to the definite articles. For example, in the following sentences the definite articles are the third person possessives as well.

Աս Արամին տունը է:	This is Aram's house.
Անոր տունը լաւ է:	His house is good.
Արամը իր տունը կը սիրէ:	Aram loves his house.

Both անոր and իր as a rule are translated into *his/her*, though իր is anaphoric, refers to the antecedent, and means *his or her own*; e.g.:

Ես անոր (Արամին) տունը կը մնամ աս իրիկուն:	I am staying in his (Aram's, i.e., somebody else's) home tonight.
Արամը իր տունը կը կենար:	<i>Aram used to stay in his (own) home.</i>

In everyday speech իր often substitutes for անոր but not vice versa because is anaphoric. That is, we can change the above sentence into:

Ես իր (Արամին) տունը կը կենամ, without any change of meaning. But the second sentence with անոր changes the meaning:

Արամը անոր (Լուսիկին) տունը կը կենար: Aram used to stay in her (Lusig's) home.

The difference between իր and անոր is obvious in the following statements:

Նուարդը իր դուստրը կը սիրէ:	Nvart loves her (own) daughter.
Արան ալ անոր դուստրը կը սիրէ:	Ara also loves her (Nvart's) daughter.

⁴ There is another word for *people* as “nation,” ժողովուրդ, which we will introduce in Lesson 11.

⁵ It still constitutes the norm in Eastern Armenian.

Անոր and իր generate independently used substantive forms with definite (third person) articles *ն* or *ը*: *անորը* and *իրենը*⁶, cf. *իմս*, *քուկդ*.

Իմ մատիտս կարմիր է: My pencil is red
 Անորը սեւ է: or Իրենը սեւ է: His (or hers) is black.
 Անորն է: Իրենն է: It is his/hers.

Sequence of Endings

Articles follow the plural endings. Definite (-ը/-ն) and possessive (-ս, -դ) articles cannot be used simultaneously because the possessives are always definite.

Word Characteristic	No article	First Person Possessive Article	Second Person Possessive Article	Definite or Third Person Possessive Article
Singular				
Consonant Ending	տուն	տունս	տունդ	տունը
Vowel Ending	կատու	կատուս	կատուդ	կատուն
Plural				
Monosyllabic	տուներ	տուներս ⁷	տուներդ	տուները
Polysyllabic	կատուներ	կատուներս	կատուներդ	կատուները

⁶ This is from the dative case form, a colloquial innovation now recommended for literary language, while the genitive case *իր* (consistent with *իմս*, *քուկդ*, *անորը*), is hardly used with the definite articles. This is an analogy with *անոր*, which has identical forms for the genitive and dative cases.

⁷ *Տուներս* and the following forms (*տուներդ*, *տուները*, etc.) assume singular pronouns—that is, *տուներս* means *my houses*. *Տուներնիս* is *our houses*. It contains double plural endings: *եր-նի-*. a usual phenomenon in Middle Armenian but not characteristic to Krpar or Eastern Armenian. Details see in Lesson 13.

Verb Infinitives

Infinitive forms of verbs always end in լ—for instance, ըսել *to say*, ըլլալ *to be*, ապրիլ *to live*. Three conjugations, Ե, Ա, Ի, differ, according to the vowel preceding լ.⁸ This is the conjugating vowel, taking part in the entire conjugation system of that verb. It defines the conjugation type of the verb.⁹ The Ե conjugation is the most frequent in the verbal system, and the Ի conjugation, the least.¹⁰

Conjugation Ե or: Ե Verbs	Conjugation Ի or: Ի Verbs	Conjugation Ա or: Ա Verbs
ընել to do	տանիլ to take	տալ to give
սիրել to love	սկսիլ to begin	ըլլալ to be, to exist
ալրել to break	նստիլ to sit	կենալ to stay
ուտել to eat	ալրիլ to be broken	որսալ to hunt
մերել to forgive, pardon	մսիլ to be cold	լալ to cry, weep
տեսնել to see		

Auxiliary Verb Էմ in the Present Tense

Է is an irregular verb. It has no infinitive, and has only present and past tense forms: the lacking forms are expressed with the verb ըլլալ *to be*.¹¹ The form Է, used as a dictionary form, corresponds to the English *is*. The present tense positive forms are the following: Էմ, Ես, է, Ենք, էք, Են.

Examples of usage:

	Singular	Plural
1st Person	Ես մարդ Էմ	Մենք մարդ Ենք
2nd Person	Դու՛ն մարդ Ես	Դուք մարդ էք
3rd Person	Ան մարդ է	Անոնք մարդ Են

⁸ Normative grammars often name the conjugations according to the whole ending of the infinitive, i.e., ել, ալ, իլ խոնարհում (conjugation).

⁹ Besides the listed three conjugations, Krapar has a fourth conjugation—ending in -ուլ. Some remnant forms are still found in literary Western Armenian—e.g., թողուլ *to leave*, յենուլ *to lean*, զբոսնուլ *to have a walk*, յաելուլ *to add*, զարթնուլ *to wake up*, ընթեռնուլ *to read*, երդնուլ *to vow*. However, in spoken language parallel forms rule—i.e. թողիլ, յենիլ, զբոսնիլ, արթննալ/զարթնիլ, երդուիլ, etc.

¹⁰ In colloquial speech, there are several verbs in more than one conjugations, e.g., տեսնել - տեսնալ, տեսնիլ, ունենմ - ունիմ, տանիլ - տանել, etc. Above, the normative forms are presented.

¹¹ For details see Lessons 9, 13, and Appendix 8.

Note:

- The predicative complement (here մարդ) stands between the pronoun and the verb, and the inversion brings a change to the logical emphasis.
- The subject (here ես, դու, etc.) can be omitted—i.e., մարդ է, մարդ ենք are usual statements where the subject is contained in the verb.
- The complement is in the singular form with both singular and plural verbs. Constructions with plural complements as Մենք մարդիկ ենք, անոնք մարդեր են are possible in specific contexts.
- Pronunciation of the auxiliary always begins with [e], but it is spelled է only twice: in the 3rd person singular է and 2nd person plural էք. In the remaining four forms it is spelled with Ե.

ՍԵՆՈՒԿԸ
ԱՐԻՍԻՆ
ՂՆԿԵՐՆ է:

Irregular Verb ունիմ in Present Tense

The irregular verb ունիմ *I have* has no infinitive form. For the meaning *to have* a different verb is used, ունենալ.¹²In simple present tense ունիմ has the same endings as the auxiliary verb է, except for the conjugating vowel, which is ի; that is:

	Singular		Plural	
	Positive			
1st Person	ունիմ	I have	ունիմք	we have
2nd Person	ունիս	you (thou) have	ունիք	you have
3rd Person	ունի	he, she, it has	ունին	they have

Examples:

ՄԵՐ ՂՆՏԱՆԻՔԸ

Արամ սենուկ ղնկեր մը ունի, անունը՝ ՍԵՆՈՒԿ:
Aram has a blackish friend, his name is Sevug (Blackie).

Արիս կ'ըսէ. Ես լաւ ղնկերներ ունիմ՝ ՍԵՆՈՒԿԸ և Արամը իմ ղնկերներս են:
Aris says, I have good friends: Sevug, and Aram are my friends.

Ես ղնտանիք ալ ունիմ՝ Արտակը իմ ղնտանիքս է:
I also have a family: Ardag is my family.

¹² The Armenian verbs for *have* do not function as auxiliaries in the perfect tense formation, like the English have, nor in any other capacity of a function word or particle. Exception, a few frozen expressions, swearing & curses, e.g., բաղաժ ունենամ *I wish I have you buried*.

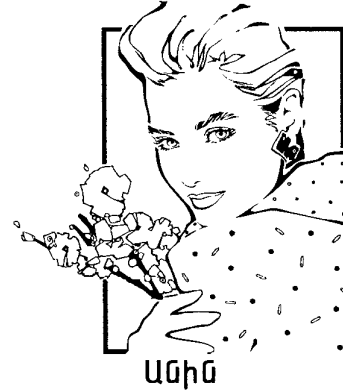
Text

ԱՄՈՒՄՆԱԿԱՆ ՍԷՐ

Արան եւ Անին ամուսիններ են: Անոնք իրարու կը սիրեն: Անին կը սիրէ Արան: Արան ալ Անին կը սիրէ:

Արան կ'ըսէ.

- Աս Անին է: Անին իմ կինս է: Կը սիրեմ Անին: Ես Անին կը սիրեմ:

- Անի՛, եւ դու՞ն: Դուն կը սիրե՞ս Արան:
- Կը սիրեմ Արան: Ան իմ ամուսինս է եւ իմ ընկերս: Անորն է իմ սիրտս ու սէրս, - կ'ըսէ Անին:

Արան մտիկ կ'ընէ եւ կ'ըսէ.

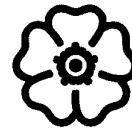
- Մինակ Անին կը սիրեմ: Ան իմ ընտանիքս է, իմ կինս եւ իմ ընկերս: Անորն են իմ սէրս, սիրտս ու դրամս:

Explanations to the Text:

Ամուսիններ են	They are spouses.	Ամուսին is “husband” in the singular and “spouses” in the plural.
Արան ալ Անին կը սիրէ:	And Ara loves Ani.	Ալ <i>also</i> is emphatic and follows the word it emphasizes—e.g., Արան Անին ալ կը սիրէ would mean “Ara loves Ani as well as he loves several other people or things.”
Արան կ’ըսէ	Ara says	Present tense third person singular of ըսել <i>to say</i> .
Ան իմ ամուսինս է եւ ընկերս	My husband is he and my friend.	Word order is changed for emphasis. One auxiliary verb is used for several predicatives (ամուսինս, ընկերս)
Անորն է իմ սիրտս	My heart is <i>his</i> .	Emphasized. Neutral word order would be իմ սիրտս անորն է: Անոր has no gender: “his/her/its,” cf. ան <i>he/she/it</i> .
Անորն է իմ սիրտս ու սէրս:	His <i>are</i> my heart and love.	With several predicatives the plural form of the verb is not recommended, though it is possible. ¹³
Ան իմ ընտանիքս է, իմ կինս եւ ընկերս:	She is my family, my wife and my friend.	Compare with the previous sentence.
Իրարու	Each other	This is a reflexive pronoun in the accusative case, it has no direct form.
Ստիկ ընել	To listen	This is a composite verb. In conjugation only ընել is changed.
Կին	Woman; wife	These meanings are distinguished in context; e.g., Անին կին է: Ani is a woman. Անին անոր կինն է: Ani is his wife.
Դրամ	Money	Also the main currency in Armenia.

դրամ

սէր

¹³ That is, one can say անորն են իմ սիրտս, սէրս, but it sounds awkward.

Note for the Simple Present Tense

Both regular and irregular verbs have the same endings, **մ, ս, -, նք, ք, ն**, with the preceding conjugating vowel of the infinitive; e.g.,

ես եմ, ունիմ, սիրեմ, կենամ, ըսեմ, ընեմ,
դուն ես, ունիս, սիրես, կենաս, ըսես, ընես, etc.

Սիրեմ, կենամ, ըսեմ, ընեմ, etc. are verbs in subjunctive mood.¹⁴ For the simple present, the regular verbs add the particle կը before the main verb. Due to these endings, verbs in usage do not depend on pronouns—i.e., Տուն ունիմ means *I have a home*. Cf. also:

Ընտանիքս կը սիրեմ:	(I) love my family.
Կը սիրեմ մեր դարաւոր ավանդները:	I love our centuries-old traditions.
Ընկեր ունի՞ս:	Do (you) have friends?
Կեանք եւ արեւը կը սիրենք:	(We) love life and the sun.
Լուսինն ալ կը սիրե՞ք:	Do(you all) love the moon too?

Adjective լաւ

The adjective լաւ has a wide range of positive meanings: good, nice, pretty, well.¹⁵ It is very frequently used. The translation of the word always depends on the entire context.

A few examples of usage:

Անին լաւ է:	Ani is fine (feels good, etc.).	 <p>Լ Լ Լուսին</p>
Անին լաւ կին է:	Ani is a nice woman.	
Արան լաւ մարդ է:	Ani is a good person.	
Արան լաւ ամուսին է:	Ara is a good husband.	
Անիին ամուսինը լաւ մարդ է:	Ani’s husband is a nice person.	
Լա՞ւ ես:	Are you OK?	
Դուն լա՛ւն ես:	You are great!	
Աս լաւ կատակ էր:	It was a good joke.	
Ան լաւ սիրտ ունի:	He has a kind heart.	
Լաւ, մենք տունը կ’ըլլանք:	OK; we will be at home.	
Լաւ տուն մը տեսաւ եւ ներս մտաւ:	(S/He) saw a nice house and entered.	
Լաւ ընկերը ոսկի է:	A good friend is gold.	
Լաւ ընկերը ոսկիէն ալ լաւ է, - կ’ըսէ Արիս:	A good friend is better than gold, says Aris.	
Ոսկորէ՞ն ալ լաւ է, - կ’ըսէ Սեւուկ:	Is (he/she) also better than a bone?, says Sevug.	

¹⁴ Details see in Lesson 9.

¹⁵ See the equivalents in Lesson 8.

ASSIGNMENTS

Phonetic Exercises

1. Practice writing the letters Դ դ, Ը ը, Լ լ, Ք ք; repeat each letter at least five times.
2. Place the letters you learned in the alphabet, Appendices 1 and 2. Choose your favorite keywords.
3. Try to remember the letters in the words and the words in the sentences of the lesson.
4. Make flash cards with pictures and learn the key words to the letters.
5. Fill out the chart writing the words in lower case in upper case and vice versa.

դաս	
	ԴՈՒՆ
ամուսին	
	ԸՆՏԱՆԻՔ
ընկեր	
	ԴՐԱՍ
ոսկի	
	ԿԻՆ
լուսանալ	
	ՄԱՐԴ
քանակ	
	ՆՍՏԻԼ

Lexical Exercises

1. Read the text, translate it, and copy it.
2. Make oral sentences of your own using the words you know.
3. Find nouns with articles in the texts. Explain their usage and write the same words without articles.
4. Write the possessive forms of the nouns according to the sample and make sentences with those phrases.

Direct Form	My + Noun+ Article	Your + Noun+ Article	His/Her + Noun+ Article	His/Her (Own) + Noun+ Article
տուն	իմ տունս	քու տունդ	անոր տունը	իր տունը
դաս				
ընկեր				
ամուսին				
կատու				
ընտանիք				
տէր				
անուն				

5. Fill in the corresponding form of the auxiliary verb է.

1. Աս տուն...: 2. Ես լաւ...: 3. Դուք երիտասարդ...:

4. Դուն լաւ ընկեր ...: 5. Մենք մարդ ...: 6. Ատ նաւ...:

7. Անոնք տունն ...: 8. Ան նաւաստի...: 9. Աս Անին ...:
10. Արարատը սար ...: 11. Ամերիկացի երկիր...:

6. Fill in the corresponding personal or demonstrative pronouns:

ես, դուք, ան(իկա), մենք, դուն, անոնք, աս, ատ.

1. ... երիտասարդ են: 2. ... դաս ունին: 3. ... իմ ընկերս ես:
4. ... տուն եւ ընտանիք ունիս: 5. ... լաւ է: 6. ... նաւ ունին:
7. ... սուր մկրատ է: 8. ... մանուկ ենք: 9. ... լաւ սիրտ ունի:
10. ... լաւ են: 11. ... նոր մարդ էք: 12. ... լաւ լուր է:
13. ... նուէր ունիք: 14. ... կատու ունինք: 15. ... քսան տարեկան է:

7. Translate the following into English.

1. Ես լաւ եմ: Եւ Դու՞ք: Դուք ընտանիք ունի՞ք:
2. Արամը լաւ տուն ունի: Ընտանիք ալ ունի՞:
3. Ան մանուկ ունի: Իր մանուկը երեք տարեկան է:
4. Ելակը կարմիր է: Նետը սուր է: Մարդիկ լաւ են:
5. Մենք մանուկներ ենք: Իմ ընկերս տասներեք տարեկան է:
6. Սեւուկ իր ոսկորը կը սիրէ:
7. Արիս ամոր ոսկոր մը կու տայ:
8. Աս Անին է: Անին երիտասարդ եւ սիրուն է:
9. Ես Անին եմ: Իմ անունս Անի է:
10. Անին և Արան ամուսիններ են: Անին կ'ըսէ. «Ես կը սիրեմ Արան»:
11. Անին իր ամուսինը կը սիրէ: Արան ալ Անին կը սիրէ:
12. Արան միմակ իր կինը կը սիրէ:

13. Եւ ես իմ տունս կը սիրեմ:

14. Աս տունը կը կենաք:

15. Դասը կը սկսի:

8. Translate the following into Armenian:

1. This is a house. It's new. This is my house. It's mine. My house is nice. I have a family. I love my home and my family.

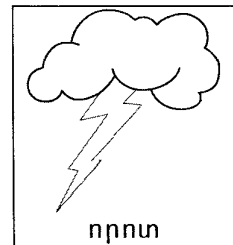
2. The shadows are black. The strawberry is red. Is this your son? You have a good son. My friend is a nice person. He has a heart of gold. He is twenty years old. This is his home. He loves his home.

3. That is a mountain. That is mount Ararat. That is our mountain. Where is mount Ararat?

4. Ardag is a child. He has a cat. His name is Aris. Is this your cat, Ardag? Is it yours? "Aris is mine," says Ardag, and I am Aris's.

Rules:

1. **ն** is [vo] in initial positions—e.g., **նսկի** [vosgi] *gold*; otherwise, [o]—e.g., **որոտ** [vorod] *thunder*, **նոր** *new*.
2. The auxiliary verb is always pronounced with [e] but in the present tense forms is spelled **է** only twice: in the third person singular **է** and third person plural **էք**.
3. **ե** at the beginning of the word is pronounced [ye], except the following four forms of the auxiliary verb **է**: first person singular: **եմ** *am*; second person singular: **ես** *are*; first person plural: **եմք** *are*; third person plural: **են** *are*.

Proverbs: Sayings and proverbs present the collective wisdom of a nation. They are brief and meaningful statements, often metaphorical, serving as an excellent introduction to a new culture. Beginning with this lesson we will present proverbs at the end of each lesson under the heading **Ժողովուրդը կ'ըսէ** *the people say*.

Ժողովուրդը կ'ըսէ.

Կամենալը կարենալ է:¹⁶

¹⁶ Where there's a will there's a way. Literally: To will/want is to be able.

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 4

Phonetics: Pronunciation and Spelling

Letters:	Գ ր	Լ Լ	Ո ո	Ք ք
	[d]	[l]	[vo, o]	[kʰ]

- The letter Գ ր sounds [d] in EA, like in Grabar and versus WA [tʰ]. However, the EA Գ ր in some positions has undergone the same sound change; it sounds [tʰ] end of the word, between vowels and before sonorants,¹ e.g., արդար *just, fair* sounds [artʰar] both in EA and WA, դարդար *break* sounds [datar] in EA and [tatar] in WA. This positional change affects the words which came to the EA standard from vernaculars. Words borrowed directly from Grabar maintain the sound [d], e.g., սմարդի *inhuman, low* is pronounced phonetically both in EA [tʰmardi] and in WA [dmartʰi], though its root, մարդ *person, human, man* is [martʰ] in EA, just like in WA. Middle and New Armenian local borrowings differ in EA and WA spelling if they contain the sound [d] and, e.g., Turkish *dard* “sorrow” in EA is spelled դարդ and in WA, տէրս. The positional sound change characterizes almost all voiced consonants in EA.² Thus, the EA consonant shift is midway between Grabar (with phonetic sound for these letters) and the advanced shift of WA (with voiceless aspirated sound for the same).
- The letter Ո ո is more frequent in RO because it substitutes the letter Oo (see Lesson 5) in all mid-word or final positions of the CO. Compare with the letter Ե ե. Both Ո ո and Ե ե were simple vowels in Grabar: [o] and [e], and they maintain that pronunciation in many dialect words; however, in the both standard varieties of modern Armenian they have shifted to [vo] and [ye] in initial positions.³

GRAMMAR

Personal Pronouns exhibit small differences; their use is practically identical.

Pronouns	EA	WA	English
1st Person Sing	Ես	Ես	I
2nd Person Sing	դու	դուն	you (thou)
3rd Person Sing	նա, ինքը	ան, ինք	he, she
1st Person Pl	մենք	մենք	we
2nd Person Pl	դուք	դուք	you
3rd Person Pl	նրանք, իրենք	անոնք, իրենք	they

Possessive Pronouns

1. Possessive Pronouns *քո, քոնը* and the Possessive Article *դ*

The second person possessive article -դ in EA excludes the use of the possessive pronoun, that is,

ընկերդ or քո ընկերը *your friend*, versus քու ընկերդ in WA.

Compare to the first person articles:

EA: ընկերս or իմ ընկերը *my friend*,

WA: ընկերս or իմ ընկերս *my friend*.

In EA, the substantive քոնը *yours* does not attach the article either, versus WA քուկդ. Cf.: its usage:

Քո դիմակը տանն է: Your mask is home.
 Դիմակդ տանն է:
 Քոնը տանն է: Yours is home.

¹ Sonorants are voiced consonants capable of being syllabic, like l, r, m, n, y, Armenian Լ, ը, մ, ց, յ.

² Particularly: ք, գ, դ, ձ, ջ, ղ, վ, see the summary in EA Lesson 13, also: appendix 4

³ The original pronunciation is restored in compounding, for example, դրակ [vorak] but բարձրորակ [bartsʰorak]; երես [yeres] but աներես [aneres].

2. Possessive Pronouns նրան(ը), իր(են)ը and the Definite Articles as Possessives:

The WA **անոր** corresponds to two forms in EA:

Grammatical form	EA	WA
Genitive-Possessive	նրա	անոր
Dative	նրան	անոր
Substantive	նրանը	անորը

The use of the definite articles **-ը** and **-ս** as third person possessives is identical. Cf.:

EA	WA	Translation
Սա Արամի տունն է:	Այս Արամին տունն է:	This is Aram's house.
Նրա տունը լավն է:	Անոր տունը լավ է:	His house is good.
Արամը սիրում է իր տունը: or Արամն իր տունն է սիրում:	Արամը իր տունը կը սիրե:	Aram loves his house.
Իսկ դու սիրո՞ւմ ես նրա տունը:	Եւ դուն անոր տունը կսիրե՞ս:	And do you love his home?

The conversational substitution of possessive pronouns with anaphoric counterparts is typical to EA too:

Instead of standard: **նրա**, **նրան** and **նրանը**

Conversational: **իր(ա)**, **իրեն/իրան** and **իրենը/իրանը**

The forms with **ու** are colloquial. The table below summarizes EA and WA pronouns we have learned so far, differences are in bold:

Possessive Pronouns	EA	WA	English
1 st P.	իմ	իմ	My
1 st P. substantive	իմը	իմս	Mine
2 nd Person	քո	քու	Your
2 nd Person substantive	քոնը	քուկդ	Yours
3 rd P.	նրա	անոր	His, her, its
3 rd P. substantive	նրանը	անորը	His, hers, its
3 rd P. anaphoric-reflexive	իր	իր	His, her, its
3 rd P. anaphoric substantive	իրենը	իրենը	His, hers, its

Verb Infinitives

EA Infinitives have two endings, **ել** and **ալ**. The absolute majority of WA and Grabar **-իլ** verbs end in **-ել** in EA, and only a few, in **-ալ**, e.g.: EA: **ժպտալ**, **ծորալ** WA: **ժպտիլ**, **ծորիլ** (see the letters in Lessons 5, 11, 12). The WA **ըլլալ**, *to be*, is **լինել** in EA and **լինիլ** in Grabar; it is irregular throughout Armenian, like in all Indo-European languages.

EA Conjugation ե	WA Conjugation ի	Translation
կարմրել	կարմրիլ	<i>to redden, blush</i>
նստել	նստիլ	to sit
ունեմ	ունիմ	I have
սկսել	սկսիլ	to begin
տանել	տանիլ	to take

Text

ԱՄՈՒՆԵԿԱԿԱՆ ՍԵՐ

Արան և Անին ամուսիններ են: Նրանք սիրում են իրար: Անին սիրում է Արային: Արան էլ Անիին է սիրում:

Արան ասում է. - Սա Անին է: Անին իմ կինն է: Սիրում եմ Անիին: Ես Անիին եմ սիրում:

- Անի՛, իսկ դու՞: Դու սիրու՞մ ես Արային:

- Սիրում եմ Արային: Նա իմ ամուսինն է և իմ ընկերը: Նրանն են իմ սիրտն ու սերը, - ասում է Անին:

Արան լսում է և ասում.

- Մենակ Անիին եմ սիրում: Նա իմ ընտանիքն է, իմ կինը և իմ ընկերը: Նրանն են իմ սերը, սիրտն ու դրամը:

Note for the Simple Present Tense

The present tense in EA is formed with the present imperfect participle with the auxiliary verb: սիրում եմ *I love*, սիրում ես *you love*, etc. Like in WA, it is analytical, that is consists of two parts, and like in WA, only one of them changes. Opposite to WA, the conjugation is expressed with the auxiliary verb, whereas the content verb maintains the same participle form. In WA, the particle կը remains unchanged and the content verb conjugates. In both versions, the conjugation endings make the use of pronouns unnecessary, opposite to English.

The EA present imperfect participle is formed from the infinitive by removing the endings -ել and -ալ and attaching the suffix -ում, e.g., ասել/ասում, անել/անում.

Auxiliary Verb ԵՄ in the Present Tense follows the same irregular pattern in EA, as in WA. There is a spelling difference in RO: եք for the second person plural: եմ, ես, է, ենք, եք, են. This spelling carries over to all verb endings, e.g.: subjunctive սիրեք, conditional կսիրեք, etc.

Irregular Verb Ունեմ in the Present Tense follows the same irregular pattern as in WA; the difference is the conjugation ե and the spelling ե in the second person plural. Thus, the verbs եմ and ունեմ have synthetic forms for the present and past tenses, and they express other grammatical meanings through the verbs լինել *to be* and ունենալ *to have*, like in WA

Pronouns				SINGULAR				Pronouns				PLURAL			
ես	եմ	ունեմ	I have	մենք	ենք	ունենք	we have	դու	ես	ունես	you (thou) have	դուք	եք	ունեք	you have
նա	է	ունի	he, she, it has	նրանք	են	ունեն	they have								

Note on the Animate Direct Object in EA

In WA, the direct object (accusative case) formally coincides with the nominative or direct form of the noun. E.g., from your text: Անին կը սիրէ Արան: The word order defines who loves whom—the subject (Ani) and the direct object (Ara). The word order change, like in English, changes the grammatical function of these nouns.

EA differentiates the grammatical category of animate/inanimate direct object, or animate accusative. The latter formally coincides with the dative and the inanimate, with the nominative. Thus, the sentence above in EA sounds as:

Անին սիրում է Արային: The animate direct object Արային has a dative-like ending -ին.

Անին սիրում է իր տունը: The inanimate direct object տունը has a nominative-like form.

Animals may be referred as animate or in animate objects depending on the speaker’s intention, cf.:

Անին կատու է սիրում: Ani loves cats.

Արտակը սիրում է իր կատվին՝ Արիսին: Artak loves his cat, Aris.

Many WA speakers in Los Angeles use the animate direct object due to a powerful EA interference.

Vocabulary Differences

Content words: Nouns, Verbs, Adjectives, Adverbs

EA	Translation	WA	Translation
ելևել ասել լինել անել սանր քանոն քանակ ավերել HR (մնալ, սպասել, ապրել) (լսել) մենակ	ruler to break, destroy	ելլել ըսել ըլլալ ընել սանտր քանակ քանակ աւրել կենալ մտիկ ընել միակ	to get up, rise to say to be to do comb ruler HF quantity HR to spoil, break, destroy to stay, wait; rent, temporary live listen only, alone

Functional words: Pronouns, Prepositions, Conjunctions

EA	WA	Translation
դու	դուև	you
քո	քու	your
քոնը	քուկդ	yours
նա	ան, անիկա	he/she/it
նրա	անոր	her, his, its
նրան(ը)	անոր(ը)	hers, his, its

FOR ADVANCED STUDENTS: Simple Present Tense; Direct Object:

Find the verbs in simple present tense; find the animate and inanimate direct objects. Note the use of possessive pronouns. Try to translate the poem into WA or English looking up new words in the glossary (appendix 11).

Վահան Տերյան

Չգիտեմ՝ այս տխուր աշխարհում
Ո՞րն է լավ, որը՝ վատ.
Ես սիրում եմ աչքերդ խոհուն
Եւ խոսքերդ վհատ...

Ես սիրում եմ արտերը ոսկի
Եւ դաշտերը պայծառ,
Ես սիրում եմ խորհուրդն այն խոսքի,
Որ չասիր ու անցար...

Միայնակ՝ ես սիրում եմ մատել
Երերուն լույսերուն,
Ես սիրում եմ երազ ու սովեր, --
Ես իմ սերն եմ սիրում...

LESSON 5

PHONETICS

Letters: Չ չ   Յ յ   Պ պ   Օ օ
                          [ch']   [y, h]   [b]*   [ō]*

The Diphthong յյ
 Reduction of յյ to յւ
 Phonetic Pronunciation

GRAMMAR

Simple Present Tense
 եմ, ունիմ in Negative Present Tense Negative
 Defective Verb կրնամ
 Կրնամ plus Infinitive
 Constructions with the particle ալ

VOCABULARY

Question words ի՞նչ, ինչպե՞ս
 Words for *ALSO*: ալ, նաեւ, եւս, նոյնպէս, նմանապէս
 Answer Words Այո, Ոչ
 Dialogues: Family. ԸՆՏԱՆԻՔ

PHONETICS

Letters

Mini letter:

Vowel

Օ օ [ō]

Consonants

Յասմիկ

Descending letters

Չ չ [cha]

Յ յ [hi]

Պ պ [be]

Position in Alphabet	Letter	Letter Name	Key Word	Pronunciation
21	Յ յ	յի [hi]	յասմիկ jasmine	[h] [y] [-]
25	Չ չ	չա [cha]	չնուշկ skates	[ch']
26	Պ պ	պէ [be]	պնակ plate	[b]
39	Օ օ	օ [o]	օձ snake	[ō]

Pronunciation note:

Յ յ has three readings:

- At the beginning of a word it is [h]—e.g., յասմիկ [hasmig] *jasmine*; յունուար [hunvar] *January*; յաւէտ [haved] *forever*. For the sound [y] in the beginning of a word is used, e.g., Նիու Յորք, եսսաման *lilac*
- In the middle of a word it is [y]—e.g., պայուսակ [bayusag] *bag*; մայր [mayr] *mother*; կայի [gayi] *I was*. Depending on the position,

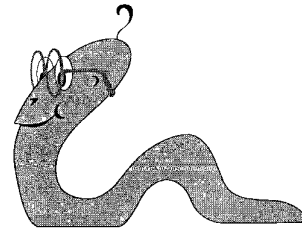
- may read [y] or [h] in the same word, e.g., յայտնի *famous, well known*. Note, that the spelling and pronunciation do not change in word building, e.g., անյայտ [anhayd] *unknown*.
- At the end of a word it is a silent letter. Final silent J occurs only after the vowels ւ and ո—that is, if a word ends with the sounds [a] or [o] it should have a silent j at the end—e.g.—յետոյ [hedo] *later*; երեկոյ [yerego], *evening*; կայ [ga] *there is*.

There are some exceptions from the last rule:

- A few monosyllabic words with a pronounced final J, as Նոյ[noy] Noah.
- Words spelled without final J, as այո [ayo] *yes*; ասիկա [asiga] *this*; Ամերիկա [america].¹
- ւ verbs in imperative forms: մնա՛ *Stay!* որսա՛ *Catch!*

Օ օ is always pronounced [o].²

- Օ is used for the sound [o] at the beginning of a word³—e.g., օրինակ *example, sample*; օր *day*. Such words maintain their spelling if other components are added from the right—e.g., այսօր *today*, կեսօր *noon*, ընդօրինակել *copy*.
- In other than initial positions the spelling must be memorized because there are two letters, օ and ո, for the sound [o]—e.g., օրհորդ *miss* օրօր *lullaby*, մօտ *near, at*, կարօտ *missing, longing*.
- At the end of a word the sound [o] is expressed with either the letter combination ոյ or the letter օ. The ոյ spelling for final [o] is a tradition coming from Krapar; that is why one can write Արտօ, Կարօ or Արտոյ, Կարոյ but only երեկոյ.

Օ օ օձ [otsˈ]

Diphthong ոյ

լոյս

- The diphthong ոյ before consonants is pronounced [uy]—e.g., լոյս [luys] *light*; քոյր [kuyr] *sister*; կապոյտ [gabuyd] *blue*; յոյս [huys] *hope*.
- In a final position in polysyllabic words it is simple [o], that is, the final J is silent—e.g., երեկոյ, յետոյ.
- Before vowels it is pronounced phonetically, as it is spelled [oy]—e.g., երեկոյեան *in the evening*, Նոյեան տապան *Noah's ark*.

Reduction of ոյ to ու

The diphthong ոյ changes to ու when it becomes unstressed; e.g.:

լոյս	light	⇒	լուսին	moon
յոյս	hope	⇒	յուսալ	to hope
յոյն	Greek	⇒	Յունաստան	Greece
կոյր	blind	⇒	կուրանալ	to become blind
կապոյտ	blue	⇒	կապուտակ	blue (<i>diminutive</i>)

¹ The word Ամերիկա (and many others) maintain the historical pronunciation before the shift of the simple voiceless consonants into voiced consonants, i.e., կ was an unaspirated [k], as *k* in English *scorn, skip*; cf. also Արարատ *Ararat*, Սպանիա *Spain*, Իտալիա *Italy*, etc.

² The letter օ did not exist in the Mesropian Alphabet. It was borrowed from the Latin alphabet in early Middle Armenian because of the phonetic shift of the old diphthong ու which began to be pronounced as [o].

³ Exceptions: ով *who*, ովկիանոս *ocean*. These words maintain the classical spelling and pronunciation.

This change comes from Krapar and, as every old rule, it has many exceptions in the modern language. For example, կոյրնալ and լոյսնալ are often used instead of կուրանալ and լուսանալ; the word քոյր *sister* has two diminutive forms—քոյրիկ (literary) and քուրիկ (colloquial). Along with կապուտակ from կապոյտ, there is the verb կապտիլ *to turn blue*, with a total deletion of the diphthong. Thus, the change is not absolute.

Note on orthography: The final silent letter *j* is dropped if a consonant is added to it.
Examples:

Այս երեկոյ կը տեսնուիմք:

We will see (each other) this evening (tonight).

Երեկոն կապոյտ է:

The evening is blue.

Չ չ չմուշկ
[ch'mushg]

Phonetic Pronunciation

The consonants պ and չ, presented in this lesson, as well as the vowel օ, have a phonetic pronunciation; that is, they always sound the way they are spelled; for example, պար [bar] *dance*; պայուսակ [bayusag] *bag*; չար [char] *mean, evil, naughty*; չոր [chor] *dry*; չիր [chir] *dried fruit*; չակերտ [chagerd] *quotation mark*; օր [or] *day*; այսօր [aysor] *today*.

Phonetic pronunciation also characterizes most of the letters presented in earlier lessons: the consonants ս, տ, ն, ը, կ, մ, դ, լ, ք, and the vowels ա, է, ի, ը.

Recall the words showing the phonetic pronunciation of these characters.

« »
չակերտ

Phonetic drills: Read the following words.

Lower case	Upper case	Translation
այդպէս	ԱՅԴՊԷՍ	that way
այո	ԱՅՈ	yes
այս	ԱՅՍ	this
այսպէս	ԱՅՍՊԷՍ	this way
այսօր	ԱՅՍՕՐ	today
աչք	ԱՉԶ	eye
երկայն	ԵՐԿԱՅՆ	long
պայուսակ	ՊԱՅՈՒՍԱԿ	bag
պատ	ՊԱՏ	wall
պատիւ	ՊԱՏԻՒ	honor
պատկեր	ՊԱՏԿԵՐ	picture
պար	ՊԱՐ	dance
պարոն	ՊԱՐՈՆ	mister, sir
պէս	ՊԷՍ	as, like
պնակ	ՊՆԱԿ	plate

պոչ	ՊՈՉ	tail
ոչ	ՈՉ	no
ոչինչ	ՈՉԻՆՉ	nothing
ինչպես	ԻՆՉՊԵՍ	how
լոյս	ԼՈՅՍ	light
սակայն	ՍԱԿԱՅՆ	but
կեսօր	ԿԵՍՕՐ	noon
մանչ	ՄԱՆՉ	boy, son
մօտ	ՄՕՏ	close, near
յասմիկ	ՅԱՍՄԻԿ	jasmine
յուսալ	ՅՈՒՍԱԼ	to hope
յոյս	ՅՈՅՍ	hope
յոյն	ՅՈՅՆ	Greek
չար	ՉԱՐ	mean, naughty
եւս	ԵԻՍ	also
սաւան	ՍԱԲԱՆ	sheet
սեպել	ՍԵՊԵԼ	consider
նման	ՆՄԱՆ	like
քակել	ՔԱԿԵԼ	unknot, untie, undo
քոյրիկ	ՔՈՅՐԻԿ	sister
օրիորդ	ՕՐԻՈՐԴ	miss
 օդանաւ	ՕԴԱՆԱԻ	airplane

GRAMMAR

Simple Present Tense

The present tense shows current actions that are going on at the moment of speech or take place generally, usually. It is translated into the present progressive (continuous) or simple present tenses of English.⁴ The translation depends on the context and/or the lexical meaning of the verb.

Examples:

Անին *կը սիրտ* Արան:

Ani loves Ara.

Անին լաւ *կը պարտ*:

Ani *dances* well.
or: Ani *is dancing* well.

⁴ They are not differentiated in the standard. In conversational speech, the progressive adds the particle կոր; that is, Անին լաւ *կը պարտ կոր*: Ani *is dancing* well.

Regular verbs form the simple present tense with the particle **կը**, which is placed in front of the main verb and is spelled separately. The verb itself takes the endings **-մ, -ս, -(-), -նք, -ք, -ն**,⁵ with a preceding theme vowel, according to the verbal infinitive.

Conjugation sample:

Simple Present Tense				
Person/Number		Infinitive սիր-ե-լ	ըլ-ա-լ	նստ-ի-լ
1st Sing.	ես	կը սիրեմ	կ'ըլլամ	կը նստիմ
2nd Sing.	դու	կը սիրես	կ'ըլլաս	կը նստիս
3rd Sing.	ան	կը սիրի	կ'ըլլայ	կը նստի
1st Pl.	մենք	կը սիրենք	կ'ըլլանք	կը նստինք
2nd Pl.	դուք	կը սիրեք	կ'ըլլաք	կը նստիք
3rd Pl.	անոնք	կը սիրեն	կ'ըլլան	կը նստին

Note the following:

- The particle **կը** loses its vowel before verbs beginning with a vowel; it is spelled with an apostrophe and merges into one syllable with the initial vowel of the verb—i.e., **կ'ըլլամ** instead of [***կը ըլլամ**].
Examples: ըսել *to say*, կ'ըսեմ *I say*; ուտել *to eat*, կ'ուտեմ *I eat*.
- ա** verbs have the silent ending **-յ** in the third person singular; e.g.:
ըլլալ *to be*, կ'ըլլայ *he/she is*; կենալ *to stay*, կը կենայ *he/she stays*.
- ե** verbs have the vowel **ի** in the third person singular and second person plural, according to the spelling of the auxiliary verb **է** in the same grammatical forms; for example:
ըսել *to say*, կ'ըսի *he/she says*, կ'ըսեք *you (all) say*
սիրել *to love*, կը սիրի *he/she loves*, կը սիրեք *you (all) love*.

եմ, ունիմ in Negative

The negative of the irregular verbs **եմ**, **ունիմ** is formed by adding the negative particle **չ-** to the positive forms.

Examples in use:

Ես մանուկ չեմ: I am not a child.

Անին քոյր չունի: Ani doesn't have sisters.

Person & Number	Present Tense Negative		
1st Sing.	Ես	չեմ	չունիմ
2nd Sing.	Դու	չես	չունիս
3rd Sing.	Ան	չի	չունի
1st Pl.	Մենք	չենք	չունինք
2nd Pl.	Դուք	չեք	չունիք
3rd Pl.	Անոնք	չեն	չունին

Present Tense Negative

Regular verbs form the negative of the simple present tense with the negative forms of the auxiliary verb **եմ** (i.e., **չեմ, չես, չի, չենք, չեք, չեն**) and the negative participle of the main verb. It is formed from the infinitive by replacing the final **-լ** into **-ի**; e.g.:

⁵ Same endings as for the auxiliary verb **է** and other irregular verbs, except for the theme vowel. The simple present tense in Krapar was formed like this too, only without any particles—e.g., *նստեմ I eat*.

Infinitive	Ե Conjugation սիր-ե-լ, ըս-ե-լ	Վ Conjugation կեն-ա-լ, ըլլ-ա-լ	Ի Conjugation սկս-ի-լ, նստ-ի-լ
Negative Participle	սիրեր, ըսեր	կենար, ըլլար	սկսիր, նստիր

Conjugation sample:

Present Tense Negative					
Person/Number		Infinitive	սիրել	ըլլալ	նստիլ
1st Sing.	Ես	չեմ	սիրեր	ըլլար	նստիր
2nd Sing.	Դուն	չես	սիրեր	ըլլար	նստիր
3rd Sing.	Ան	չի or չ'	չի սիրեր	չ'ըլլար	չի նստիր
1st Pl.	Մենք	չենք	սիրեր	ըլլար	նստիր
2nd Pl.	Դուք	չեք	սիրեր	ըլլար	նստիր
3rd Pl.	Անոնք	չեն	սիրեր	ըլլար	նստիր

Note:

- The auxiliary verb has the form *չի* instead of *չէ* in the third person singular—i.e., *չի սիրեր* (*he/she/it*) *does not love*; *չի կենար* *does not stay*; *չի նստիր* *does not sit* or *is not sitting*.
- Verbs beginning with a vowel have abbreviated euphonic forms in the same third person singular, i.e., *չ'ուտեր* (*he/she/it*) *does not eat* or *is not eating*; *չ'ապրիր* *does not live*; *չ'ըլլար* *is not*.

For translation the simple present tense Negative or present continuous tense negative of English is used, depending on the context and the lexical meaning of the verb (cf. the positive forms).

Examples:

Արիսը մուկ չի սիրեր:	Aris does not like mice.
Արիսը այսօր չի պարեր:	Aris is not dancing today.
Կէսօրին դասի չենք նստիր:	We do not sit in classes at noon. or We are not sitting at lessons at noon.

Irregular Verb կրնամ

Կրնամ *I can* is an irregular verb.⁶ It has no infinitive form and no particle *կը* in the present tense (cf. the verbs *է*, *ունիմ*). *Կրնամ* belongs to *Վ* conjugation and it has the same endings -մ, -ս, -յ, -նք, -ք, -ն in the present tense positive. The negative forms are regular.

Simple Present Tense						
Person/Number	Ես	Դուն	Ան	Մենք	Դուք	Անոնք
Positive	կրնամ	կրնաս	կրնայ	կրնանք	կրնաք	կրնան
Negative	չեմ կրնար	չես կրնար	չի կրնար	չենք կրնար	չեք կրնար	չեն կրնար

⁶ There is no special grammatical category for modal verbs (like *can*, *may*, *must*, *shall*, *will*, *ought to*, etc. in English) in Armenian. Modality is expressed through verbal moods. Details are given in Lesson 9.

Կրճամ + Infinitive

Կրճամ is usually followed by a verb in the infinitive form. *Examples:*

Ես կրճամ ըսել:	I can say.
Դու կրճաս մնալ:	You can stay.
Ան կրճայ ընել:	He can do [so; it; that]. ⁷

When emphasized, the infinitive precedes կրճամ, and the pronoun is usually dropped—e.g.:

Ըսել կրճաս, ընել չես կրճար: You can say, (but) you can't do.

The Question words ի՞նչ and ինչպե՞ս

Question words ի՞նչ and ինչպե՞ս correspond to English *what? and how?*

A	Ինչպե՞ս ես:	How are you?
B	Ես լաւ եմ: Դու ինչպե՞ս ես այսօր:	I am fine, and how are you today?

Without interrogative intonation ինչ and ինչպե՛ս are relative pronouns, like the English *what, how*. Also, ինչ can be translated into *thing, something, anything*, and ինչպե՛ս into *as, like*.

In common and idiomatic constructions these words often substitute for each other—that is, ինչ can be translated into *how* and ինչպե՛ս into *what*.

Compare the usage of these words in the dialogue continued from above.

A	Լաւ, ինչպե՛ս երէկ: Ի՞նչ կայ-չկայ:	Fine, like yesterday. How is it going?
B	Ամէն ինչ լաւ է:	Everything is OK.
A	Այսօր ի՞նչ օր է:	What day (of the week) is it today?
B	Ամէնէն լաւ օրը՝ կիրակի:	The best day, Sunday.
A	Ի՞նչ լաւ է: Ի՞նչ կ'ընես:	How great! What are you doing?
B	Դաս:	Lessons.
A	Ինչպե՞ս կ'ընես:	How do you do it? <i>or:</i> How are you doing it? ⁹
B	Ինչպե՛ս որ կրճամ:	However I can.

Աս ի՞նչ է “What is it?”

The commonly needed question for language students to ask is “What is it?” or “What’s the word for it.” The question words ի՞նչ and ինչպե՞ս can substitute for each other in this case, too. Compare:

A	Այս ի՞նչ է:	What is this?
B	Պայուսակ է:	It’s a bag. [Lit. Bag is.]
A	Եւ ի՞նչ են առոնք:	And what are those?

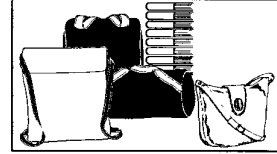

⁷ No formal object is required in the corresponding Armenian sentences.

⁸ Literally: *What’s there and what is not?* This is a common idiomatic expression of frequent use.

⁹ In conversational style these the present and present progressive are differentiated with the particle կոր, cf.: Ինչպե՞ս կ'ընես: *How do you do it?* Ինչպե՛ս կ'ընես կոր: *How are you doing it?*

- B Պայուսակներ: Bags.
 A Ասոր ինչպե՞ս կ'ըսեն: How do they say it?
 B Պատկեր կ'ըսեն: (They) say picture.

Note:

- Question words do not necessarily start a sentence; one can say: Այս ի՞նչ է: or Ի՞նչ է այս:
- Questions like Ասոր ինչպե՞ս կ'ըսեն sound flimsy, however people use them.¹⁰
- There is no special word for *it*. If necessary the demonstrative pronouns *աս/այս, ատ/այդ, ան/այն* are used with *ինչ* and their declined forms—*ասոր, ատոր, անոր*—with *ինչպե՞ս*. The choice between these forms depends on the context and the style involved in communication.
- There is no grammatical necessity to formally repeat these pronouns in the replies.
- Reply words do not need articles; Պայուսակ է: means *It is a bag*.
- The auxiliary verb can be omitted from the reply: Ի՞նչ է: *What is it?* Նկար: *A picture*.

Words for ALSO—ալ, նաեւ, եւս, նմանապէս, նոյնպէս

There are several words meaning *also*, interchangeable in context with stylistic differences: *ալ* is the most frequent and also most flexible; however, it never begins a sentence as *also*. *Նաեւ* is reserved in that function, because it has an additional meaning of an addendum, cf.: *Նաեւ պէտք է ըսեմ որ... Also, I'd like to say that—*

Նաեւ, եւս and *նմանապէս* are also quite formal compared to *ալ*, which, in its turn, has other meanings and uses; see below. For meaning difference cf. the following sentences, all translated as:

Aris also dances (like others do). Արիսն ալ կը պարէ: Արիսը եւս կը պարէ:
 Արիսը նոյնպէս կը պարէ: Արիսը նմանապէս կը պարէ:

Versus: Արիսը նաեւ կը պարէ: *Aris also dances* (in addition to say, singing).

Constructions with the Particle ալ also

The particle *ալ also* is emphatic. It stresses the preceding emphasized word. In the following examples the pronoun subjects are emphasized.

Մենք ալ կրնանք ըսել:	We also can say.
Դուք ալ կրնաք բարեւել:	You also can greet/say hello.
Անոնք ալ կրնան պարել:	They also can dance.

When the infinitive is emphasized, *ալ* follows it; for instance:

Մենք <u>ըսել</u> ալ կրնանք:	We can say too.
Դուք <u>մնալ</u> ալ կրնաք:	You can stay too.
Անոնք <u>ընել</u> ալ կրնան:	They can do [so/it/that] too.

¹⁰ Many puns are connected with the question *Ի՞նչպէս* used instead of *Ի՞նչ*, cf. a common witticism: Չեր անունը ինչպե՞ս է: Լաւ ըլլալու է: The following is a true story; the famous violinist Karo Hayrapetian was asked by a local lady during his visit in Lebanon, Ինչպե՞ս գտաք Լիբանանը: He replied: Քարտէսի վրայ: These examples demonstrate the difference between the standard, so called 'proper' language and the real language used by native speakers.

Often ալ can be substituted with the conjunctions եւ and իսկ.

Դու՞ն կրնա՞ս ըսել:	Can you say [it]?
Այո, դու՞ն ալ: (or: եւ դու՞ն, իսկ դու՞ն)	Yes, and you?
Ըսել ալ կրնամ, ընել ալ: or	I can say [it] and I can do [it].
Եւ ըսել կրնամ, եւ ընել:	or I can both say and do.

Repetition of the particle ալ can be substituted by a repetition of the conjunction եւ. In this case, եւ is emphatic too.

Մենք տեսնել ալ կրնանք, ըսել ալ:	We can see as well
Մենք եւ տեսնել կրնանք, եւ ըսել:	as we can say.

Emphatic ալ and եւ substitute for each other in other constructions as well.¹¹

Այսպէս ալ կ'ըլլայ, այդպէս ալ:	It will do (it's OK) either
Եւ այսպէս կ'ըլլայ, եւ այդպէս:	this way or that way.

As the examples above show, the particle ալ can be translated into *also*, *too*, *and*, and if repeated, into *both*, *either ... or*, *as well as*. With negative verbs the particle is translated into *no more*, *no longer*.

Ալ չեմ կրնար պարել:	I can dance no longer. or I can't dance any longer.
Այսօր ալ դաս չունինք:	Today we have no more classes. or Today we don't have any more classes.

Answer words Այո and Ոչ

Այո and Ոչ correspond to English *yes* and *no*. Examples of use:

Դուք Անի՞ն էք:	Are you Ani?
Այո:	Yes.
Դուք օդանաւ ունի՞ք:	Do you have an airplane?
Ոչ, տակաւին ոչ:	No, not yet.

The negative auxiliary չէ is also a negative answer word. At the end of a sentence it is used for tag questions.

Պարե՞նք:	Would you like to dance? (or: Let's dance)
Ոչ, այսօր չէ:	No. Not today. (<i>standard</i>)
Չէ, չէ, այսօր չեմ կրնար:	Oh, no, I can't today. (<i>conversational</i>)
Երէկ ինչ լաւ կը պարեի՞նք, չէ՞:	We danced so well yesterday, didn't we?
Հա, լաւ էր:	Yeah, it was nice.

Այո also has a parallel word, հա commonly heard in oral speech.¹²

¹¹ Details on conjunctions are summarized in Lesson 15.

¹² The letter h is introduced in Lesson 7.

Dialogues: *Ընտանիքին պատկերներ*

Անի

- Յասմիկ - Քու աճուճդ ի՞նչ է:¹³
 Անի - Անի:
 Յասմիկ - Եւ մականու՞նդ:
 Անի - Ասրեան, ես Անի Ասրեանն եմ: Եւ դու՞ն:
 Յասմիկ - Ես Յասմիկն եմ: Ան ալ քու ընկե՞րդ է:
 Անի - Ոչ, այդ Արան է, աճուճնս: Այս ալ մայրիկիս ճկարն է:
 Իմ սիրելի տիկին Նուարդ մայրիկս:

Նուարդ

- Յասմիկ - Նուա՛րդ մայրիկ, Դուք ընտանիք ունի՞ք:
 Նուարդ - Այո այս աճուճնս է: Մենք երկու որդի եւ մէկ դուստր ունինք:
 Յասմիկ - Դուք ի՞նչ կ'ընէք, Նուա՛րդ մայրիկ:
 Նուարդ - Ես տանտիկին եմ, տունն եմ: Պոլիստն ենք մենք:

Յասմիկ

- Անի - Եւ դուն, Յասմիկ, դուն ընտանիք ունի՞ս:
 Յասմիկ - Ոչ, ես միճակ եմ: Քոյրեր ունիմ, սակայն ես միճակս կ'ապրիմ:
 Անի - Անոճք ու՞ր կ'ապրին:
 Յասմիկ - Սան Տիէկօ:
 Անի - Ես ու Արան միասին կ'ապրինք: Մենք նորապսակ ենք:
 Յասմիկ - Ի՞նչ կ'ընես:
 Անի - Դասերս:
 Յասմիկ - Ես ալ:
 Անի - Ես ալ, դուն ալ միճակնիս դաս կ'ընենք:
 Յասմիկ - Այսպէս չ'ըլլար, եկու՛ր միասին ընենք:

Նորապսակները

¹³ Direct and indirect speech in writing is differentiated with quote marks, «չակերտ». In dialogues, this differentiation is often made with dashes and commas.

Արտակ

- Իսկ դու՞ն, Արտո:
- Ես ի՞նչ ըսեմ: Արի՛ս, դուն ըսե՛:
- Միաու՛, - կ'ըսե Արիսը:
- Դուն որու՞ն կը սիրես, Արտո:
- Ձիս, Արիսը եւ Արամը: Արամը իմ ընկերս է:
- Դուն ի՞նչ կը սիրես:
- Ամէն ինչ: Արիսն ալ: Մի՞նակ մուկ ուտել չի սիրեր:
- Ի՞նչ կ'ըսես, ես ամէն ինչ չեմ սիրեր,- կ'ըսե Արիսը, -չէ, ասանկ ապրիլ չ'ըլար:

Explanations to the Dialogues:

Ան ալ քու ընկե՞րդ է:	And is that your boyfriend?	ընկեր is translated into <i>friend, boyfriend, girlfriend</i> depending on the context. ¹⁴
Ոչ, առ Արան է, ամուսինս:	No, that's Ara, my husband.	
Իմ սիրելի տիկին Նուարդ մայրիկս	My dear mother, Mrs. Nvart.	Playful and endearing style.
Նուարդ մայրիկ	Mother Nvart	Common address form for elderly women.
Դուք ընտանիք ունի՞ք	Do you have a family?	Capitalized Դուք is used to address one person formally or respectfully.
Մենք երկու որդի եւ մէկ դուստր ունենք	We have two sons and a daughter	No plural form is required with the numeral attributes.
Դուք ի՞նչ կ'ընէք	What do you do?	Context requires a translation into simple present (not continuous) tense of English. Cf. the same question above.
տանտիկին եմ, տուն եմ:	I am a housewife, I am (usually) at home.	տանտիկին literally is <i>the lady of the home/house</i> .
Պոլիսէն ենք մենք:	We are from Bolis.	Emphatic word order.
Ոչ, ես մի՞նակ եմ	No, I am single.	մի՞նակ means <i>only, alone, single</i> ; compare the next sentence.

¹⁴ This word had a restricted use in Western Armenian because of its use as an address form for political party members; the ՀԶԴ members address each other as ընկեր or ընկերոտի. Also, in Soviet Armenia it had obtained the function of a communist address term (cf. English *comrade*). However, in Armenia the word ընկեր did not lose its main meaning in everyday speech: *friend, close friend*. It derives from Ancient Armenian *ընդ-կեր, lit., *one with whom one eats* (cf. French *copain*). The common word for *friend* in Western Armenian is քարեկամ, lit., *one who wishes well*. See Lesson 7.

Սակայն ես միմախ կ'ապրիմ	But I live alone.	միմախ with the article -u literally means <i>by myself</i>
Մենք նորապսակ ենք	We are newlyweds.	No plural form of the predicative is required.
Ի՞նչ կ'ընես	What are you doing?	Simple present here requires a translation into continuous tense. Compare the same question below to Nvart, where it means: <i>What do you do generally?</i>
Ես ալ, դուն ալ միմակնիս դաս կ'ընենք	You and I both do lessons by ourselves.	միմակ-նի-ս is a special plural form (with article) pointing to the plurality of the subject: <i>you and I-we.</i>
Այսպես չ'ըլլար	This won't do	Lit.: <i>This way does not exist.</i> Simple present referring to the future meaning characteristic of many languages.
Եկու՛ր միասին ընենք	Let's do it together.	Եկու՛ր <i>Come!</i> plus a verb without the particle կը form an invitation to action.
Արի՛ս, դուն ըսէ՛:	Aris, you speak.	Ըսէ՛ is the imperative form of the verb <i>to say</i> . No pronoun is required unless it is stressed, like here.
Դուն որու՞ն կը սիրես, Արտակ:	Whom do you love, Ardag?	The question words do not necessarily start the sentence.
Ամէն ինչ:	Everything.	
Մուկ ուտել չի սիրեր:	(He) does not like to eat mice.	սիրել is <i>to love</i> , and in some contexts, <i>to like</i> .
- Ի՞նչ կ'ըսես, ես ամէն ինչ չեմ սիրեր	What are you saying? I don't love everything.	Simple present translates either into simple present of present continuous.
- Չէ, ասանկ ապրիլ չ'ըլլար:	It is impossible to live like this	Literally: <i>Living this way won't do.</i>

ASSIGNMENTS

Phonetic Exercises

1. Group the letters you know according to their position on the line: mini, tall, descending, and bisecting.
2. Group the letters you know according to their phonetic pronunciation. Point out in which positions the letters ե, ո, ու, լ, յ have a different pronunciation.
3. Place the letters you learned in the alphabet, Appendices 1 and 2. Choose your favorite keywords.
4. Fill out the chart writing the words in upper case and vice versa.

այսօր	
	ԱՊՐԻԼ
յետոյ	
	ԱՄԷՆ
օրօր	
	ԻՆՉՊԷՍ
կը սիրեմ	
	ՍԱԿԱՅՆ
պատկեր	

Lexical Exercises

1. Read the dialogues, translate them, and copy them.
2. Practice the dialogues with improvisations.
3. Make oral sentences of your own using the words you know.
4. Find inflective forms of nouns and verbs in the dialogues. Explain their usage and write the direct forms of the same words.
5. Conjugate the following verbs in the present tense positive and negative:

ուտել, ընել, տեսնել, ըսել, սկսիլ, կենալ, մնալ, որսալ, յուսալ.

6. Fill in the corresponding personal or demonstrative pronoun:

ես, դու, ան, մենք, դուք, անոնք, այս, այդ, ասոնք, ատոնք.

1. ... կը սիրեմ ճայրս: ... դաս կ'ընեն:
2. ... ընկերներ է՞ք: Ոչ, ... անուսիններ ենք:
3. ... երիտասարդ ես: ... ալ երիտասարդ են:
4. ... ի՞նչ է: ... Արիսին պատկերն է:
5. ... ալ մատիտներ են:

7. Change the Person according to the sample. Pay attention to the articles and verbs.

Ես իմ տունս կը սիրեմ: Դուն քու տունդ կը սիրես: Ան ալ իր տունը կը սիրէ:

1. Այս իմ տունս է:
2. Յասմիկը երկու քոյր ունի:
3. Այսօր ես իմ տունս կ'ըլլամ:
4. Մենք յասմիկ ունինք:
5. Դուն քու դասդ կ'ընես:
6. Մենք Ամերիկա կ'ապրինք:

8. Write the following sentences in the negative according to the sample.

Անին Յասմիկին քոյրն է:

Անին Յասմիկին քոյրը չէ:

1. Արան Անին ընկերն է:
2. Յասմիկը Յունաստան կ'ապրի:
3. Յասմիկը Անին պատկերը ունի:
4. Արտակը կ'ըստ «Միաու»:
5. Ասանկ ալ ապրիլ կ'ըլլայ:
6. Այդ օրը լաւ օր էր:
7. Մենք դասի կը նստինք:
8. Ան նոյնպէս կրնայ պարել:
9. Դուք եւս տունը կը կենաք:
10. Արիսը նաեւ մուկ կ'ուտէ:
11. Նաւաստիներն ալ նաւ կը նստին:
12. Մարդիկ դրամ ունին:
13. Կոյրը լոյս կը տեսնէ:
14. Այսպէս եւս լաւ կ'ըլլայ:
15. Տիկին Նուարդը նորապսակ է:
16. Արիսը նմանապէս մարդ է:
17. Ատիկա ուտել կ'ըլլա՞յ:

9. Put the verb in parentheses into the corresponding form and translate the sentences:

1. Ես (սիրել) մայրս:
2. Դուն (նստիլ): Դասը (սկսիլ):
3. Մենք ելակ (տանիլ) Արտոյին:
4. Դուք ալ ելակ (սիրե՞լ):
5. Անոնք (սիրել) մայրիկը:
6. Արիսը պարել (չսիրել):
7. Նարէն (սիրել) Արարատը:
8. Մենք այսօր դաս (չընել):
9. Անին ու Յասմիկն ալ դաս (ընել):
10. Անոնք աս տունը (կենալ):
11. Մենք ամէն օր լուրերուն մտիկ (ընել):
12. Անին եւ Արան նաեւ ընկերներ (է):

10. Translate the following into English:

1. Դուն կրնա՞ս մնալ: Այո, եւ դու՞ն:
2. Յասմիկը յասմիկ կը սիրէ, Անին ալ եասաման:
3. Յասմիկին կրնաս յասմիկ ալ տանիլ, ելակ ալ:

4. Դուք կրնա՞ք տեսնել այն սարը: Մենք ալ կրնանք: Անոնք չեն կրնար:
5. Անոնք կո՞յր են: Ոչ, անոնք երիտասարդ են:
6. Մայրիկիդ անունը ի՞նչ է: Անոր մայրիկին անունը ի՞նչ է:
7. Դու՞ն մա՞յր ես: Ոչ, ես նորապսակ եմ: Դու՞ն մայր ունի՞ս:
8. Մայր ունի՞մ, սակայն քոյր չունի՞մ: Ես մայր եմ եւ մայր ունի՞մ:
9. Լուսիկը Արային քոյրն է: Արա, դու՞ն երկու քոյր ունիս, չէ՞:
10. Իմ անունս Արա է, եւ քու անունդ ի՞նչ է:
11. Աս երեկոն լաւ է: Այսօր ամէն ինչ լաւ է:
12. Արտակ, դու՞ն դաս ընել կը սիրես, չէ՞:
13. Այո, ես ամէն օր դաս ունի՞մ եւ դաս կ'ընեմ, - կ'ըսէ Արտակը:
14. Չունիս, չես սիրեր եւ չես ըներ, - կ'ըսէ Արիսը:
15. Արի՞սն ալ դաս կ'ընէ: Ոչ, ան կրնայ, սակայն չ'ըներ:
16. Չէ, այսպէս ապրիլ չ'ըլլար, - կ'ըսէ Արիսը:

11. *Translate the following into Armenian:*

1. Do you have a mother? Yes, I have a mother and a sister. Where do they live?
2. Is he blind? No, he is young.
3. No way to live like this. No way to begin like that.
4. Ani is young and pretty. She is twenty-two years old. Ani has a mother.
5. This is Ani's mother. Her name is Nvart. She is a housewife. She loves Ani.
6. That is Ani's husband. What is his name? His name is Ara. He also loves Ani.
7. Ani has no sisters. Ara, do you have sisters? Yes, I have a sister.
8. This is Lusig, my sister. And is that Lusig's husband?
9. No, this is Lusig's boyfriend. He is Greek.
10. What is your name? My name is Costa. I have no wife. Lusig is my friend.
11. This is our classroom. I have classes, says Lusig. Me too, says Costa.
12. Let's do the lesson together. I can begin. But I cannot, says Lusig.

Rules:

1. The diphthong **ոյ** before root consonants is pronounced [uy]—e.g., կոյր [guyr] *blind*; լոյս [luys] *light*.
2. The letter **ջ** is [h] at the beginning of a word—e.g., յասմիկ [hasmig], յոյս [hoys].
3. The letter **ջ** is silent at the end of a word—e.g., երեկոյ Նոյ [yerego] *evening*; կայ [ga] *there is*—except for a few monosyllabic words, e.g. Նոյ [noy] *Noah*, and their composites.
4. The letters **օ** and **ո** are pronounced the same, [o], except in word initial positions, where **օ** is [o] and **ո** is [vo].
5. Words do not end in **-ա** but in **-այ**, where **յ** is silent, except for a few words: ասիկա, Արա, etc.
6. Words do not end in **-ո** but in **-ոյ**, where the **յ** is silent, or in **-օ**, except for այո.
7. Words do not end in **-ե** but in **-է**.

Ժողովուրդը կ'ըսէ.

Լաւ է կոյր աչօք, քան կոյր մտօք.¹⁵

¹⁵ Better blind of sight than blind of mind.

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 5

Phonetics: Pronunciation and Spelling

Letters:	Չ չ	Յ յ	Պ պ	Օ օ
	[chʰ]	[y]	[p]	[õ]

Յ յ [y] in RO always sounds [y], e.g.: յասաման *lilac*, Նյու Յորք. In any position it sounds the same—e.g., պայուսակ [payusak] *bag*; մայր [mayr] *mother*; կայի [kayi] *I was*, Նոյ *Noah*. Words with an initial letter Յ յ like յասմիկ in CO, in RO are spelled phonetically, հասմիկ [hasmik] with the letter Հ հ (see Lesson 7).

- ⊕ The silent **Յ յ** at the end of a word is dropped unless it is pronounced, as in Նոյ [noy].
- ⊕ The final silent **Յ յ** of CO is restored in word building and grammatical forms, e.g., կայի, մնայի, արքայական but կա, մնա, արքա.
- ⊕ Պ պ is a voiceless unaspirated [p], like in English *spare*, *spark*. It has maintained the Grabar pronunciation; in WA, Պ պ sounds as voiced [b].
- ⊕ Օ օ is always pronounced [o].
- ⊕ Օ is less frequent in RO; it is only used for the sound [o] at the beginning of a word—e.g., օրինակ *example*, *sample*; օր *day*, and in words deriving from them, e.g., այսօր *today*, կեսօր *noon*, անօրինակ *exceptional*. Exceptions: ով, ովքեր *who*.
- ⊕ In all other cases the letter n is used for the sound [o]—e.g., օրիորդ *miss*, օրոր *lullaby*, մոտ *near*.

Diphthong ույ [uy]

- ⊕ In RO the diphthong ույ is spelled phonetically—e.g., լույս [luys] *light*; քույր [kuyr] *sister*.
- ⊕ The double diphthongs are simplified: CO—երեկոյեան, Նոյեան, RO—երեկոյան, Նոյյան.

Reduction of ույ > ու: Changes in spelling do not affect the regular reduction *or* the pronunciation: լոյս > լուսին. The WA conversational forms կոյրնալ, լոյսնալ are foreign to EA.

GRAMMAR

Simple Present Tense

Let's recall that the simple present is formed with the help of the present participle ending in - ում, which doesn't change and the conjugated forms of the auxiliary verb—e.g., ուտում եմ *I eat*. The WA simple present functions as conditional future in EA, e.g.: Սեր տաս, սեր *կստանաս*. If you give love, *you will receive love*. *Receiving* here is an action depending on the condition of giving. Advanced students can find poetry samples containing conditional future at the end of this lesson (details in Lesson 9).

The particle կը in RO is attached to the content verb without ը or apostrophe which does not affect the pronunciation of the schwa: կնստի [kənəsti], cf. WA: [gənəsdi]

Conjugation sample:

EA pronouns	EA Simple Present	WA Simple Present	EA Conditional Future
ես	նստում եմ	կը նստիմ	կնստեմ
դու	նստում ես	կը նստիս	կնստես
նա	նստում է	կը նստի	կնստի [kənəsti]
մենք	նստում ենք	կը նստինք	կնստենք
դուք	նստում եք	կը նստիք	կնստեք
նրանք	նստում են	կը նստին	կնստեն

Present Tense Negative in EA employs the negative forms of the auxiliary verb է, the present participle remains unchanged as in present tense positive.

Unlike the positive forms, the present tense negative of WA does not operate in EA in any capacity. The conditional future negative in EA is formed with the so called negative participle, e.g., ուտի (see Lesson 10), and the negative auxiliary.

Conjugation sample:

EA pronouns	EA S. Present Neg.	WA S. Present Neg.	EA Conditional Negative
1st Sing.	Ես	չեմ ուտում	չեմ ուտի, սիրի, մստի, կարդա
2nd Sing.	Դու	չես ուտում	չես ուտի, սիրի, մստի, կարդա
3rd Sing.	Նա	չի ուտում	չի ուտի, սիրի, մստի կարդա
1st Pl.	Մենք	չենք ուտում	չենք ուտի, սիրի, մստի, կարդա
2nd Pl.	Դուք	չեք ուտում	չեք ուտի, սիրի, մստի, կարդա
3rd Pl.	Նրանք	չեն ուտում	չեն ուտի, սիրի, մստի, կարդա

Defective Verbs

1. **եմ** and **ունեմ** in negative are practically the same, except ունեմ belongs to the conjugation ե: չեմ, չես, չէ, չենք, չեք, չեն. չունեմ, չունես, չունի, չունենք, չունեք, չունեն

2. **Defective Verb կրնամ** is non-existent in standard EA either. Instead, an analytic structure is common, consisting of the adjective կարող (see the letter դ in Lesson 8), lit. *able*, and the conjugated forms of the copula է. That is:

Positive: կարող եմ, կարող ես, կարող է, կարող ենք, կարող եք, կարող են—I can, you can, etc.
Negative: չեմ կարող, չես կարող, չի կարող, չենք կարող, չեք կարող, չեն կարող I cannot, etc.

կարող եմ + Infinitive is typical to EA too, e.g., Դու կարող ես մնալ: *You can stay.*
 Ասել կարող ես, անել չես կարող: *You can say, (but) you can't do it.*

The **Question words ի՞նչ** and **ինչպե՞ս** are common for WA and EA.

Սա ի՞նչ է “What is it?” is the most useful question in interactive language learning, accompanied with pointing to referred objects. Try in classroom or natural language settings to enrich your vocabulary:

	EA	WA	Translation
A	Սա ի՞նչ է:	Աս ի՞նչ է:	What is this?
B	Պայուսակ է:	Պայուսակ է	It's a bag. [Lit. Bag is.]
A	Իսկ դրանք ի՞նչ են:	Եւ ի՞նչ են ասոնք:	And what are those?
B	Պայուսակներ:	Պայուսակներ:	Bags.
A	Սրան ի՞նչ են ասում:	Ասոր ի՞նչ կ'ըսեն:	How do they say it?
B	Նկար են ասում:	Պատկեր կ'ըսեն:	(They) say picture.
A	Իսկ սրան ի՞նչ են ասում:	Եւ ասոր ի՞նչ կ'ըսեն:	And what do they say for this?
B	Դասարան:	Դասարան:	They say, classroom.

Words for also: the usage of **նաև, ևս, նույնպես** in EA is quite similar to WA; **նմանապես** is specific to high registers; also, instead of the common, everyday **ալ**, EA has **էլ**, a form reflective of a more general trend in sound changes. Both originate from the Grabar adjective **այլ** *other*; the diphthong **այ** shifts to **ե** in conversational EA, and **ա**, WA (see diphthongs in L 13). cf.:

All Armenian Standard	EA colloquial	WA	Translation
այլ	էլ	ալ	other, even, also
այս	ես	աս	this
հայր	հեր	հար coll.	father
մայր	մեր	մար coll.	mother

էլ, like ալ has multiple meanings and uses. Cf. examples below and in the next section:

Նաև պետք է ասեմ որ... or: Պետք է մահ ասեմ որ... *Also, I'd like to say that—*

Aris also dances (like others do). Արիսն էլ է պարում: Արիսը ևս պարում է: Արիսը նույնպես պարում է: Արիսը մնամապես պարում է: (the last version stylistically is preposterous—ironic content plastered with a big word).

Versus: Արիսը մահ պարում է: *Aris also dances* (in addition to, say, singing).

Constructions with the Particle էլ also: Though WA particle ալ and the EA counterpart էլ derive from այլ *other, another*, the only meaning tie they maintain with it is in negative constructions with an adverb derived from այլ, cf.: *I can't any more*: EA: Այլևս (էլ) չեն կարող: WA: Այլևս (ալ) չեն կրնար: Այլևս, as well as այլ pertain to formal style, as all direct loans from Grabar, whereas էլ and ալ are common terms. Their usage is quite similar in positive statements, too; cf.

EA	WA	Translation
Մենք էլ կարող ենք ասել: Մենք կարող ենք ասել էլ, անել էլ:	Մենք ալ կրնանք ըսել: Մենք ըսել ալ կրնանք, ընել ալ:	We too (also) can say. We can say, and also, do (as well as do).

Dialogues Երկխոսություններ Ընտանեկան պատկերներ

Անի

- Հասմիկ - Քո անունն ի՞նչ է:¹
 Անի - Անի:
 Հասմիկ - Իսկ ազգանունդ:
 Անի - Ասրյան, ես Անի Ասրյանն եմ: Եւ դու՞:
 Հասմիկ - Ես Հասմիկն եմ: Նա էլ քո ընկերն է:
 Անի - Ոչ, այդ Արան է, ամուսինս: Սա էլ մայրիկիս նկարն է:
 Իմ սիրելի տիկին Նվարդ մայրիկս:

Նվարդ

- Հասմիկ - Նվարդ մայրիկ, Դուք ընտանիք ունե՞ք:
 Նուարդ - Այո սա ամուսինս է: Մենք երկու որդի և մեկ դուստր ունենք:
 Հասմիկ - Դուք ի՞նչ եք անում, Նվարդ մայրիկ:
 Նուարդ - Ես տանտիկին եմ, տանն² եմ: Մենք Պոլիսից³ ենք:

Հասմիկ

- Անի - Եվ դու, Հասմիկ, դու ընտանիք ունե՞ս:
 Հասմիկ - Ոչ, ես մենակ եմ: Զույրեր ունեմ, սակայն ես մենակ եմ ապրում:
 Անի - Իսկ նրանք ու՞ր են ապրում:
 Հասմիկ - Սան Դիեգո:
 Անի - Ես ու Արան միասին ենք ապրում: Մենք նորապսակ ենք:
 Հասմիկ - Ի՞նչ ես անում:
 Անի - Դասերս:
 Հասմիկ - Ես էլ:
 Անի - Ես էլ, դու էլ մեն-մենակ դաս ենք անում:
 Հասմիկ - Այսպես չի լինի, արի՛ միասին անենք:

Արտակ

- Իսկ դու՞, Արտակ:
 - Ես ի՞նչ ասեմ: Արի՛ս, դու ասա՛:
 - Մյաու՛, - ասում է Արիսը:
 - Դու ու՞մ ես սիրում, Արտակ:
 - Արիսին ու Արամին: Արամը իմ ընկերն է:
 - Դու ի՞նչ ես սիրում:
 - Ամեն ինչ: Արիսն էլ: Միայն մուկ ուտել չի սիրում:
 - Ի՞նչ ես ասում, Արտակ, ես ամեն ինչ չեմ սիրում, - ասում է Արիսը: - Չէ, այսպես ապրել չի լինի, ես կյանք չէ:

¹ In EA, a dash separates direct speech from the indirect in dialogues. Quote marks, « » չակերտ, are used for quotes in texts.

² Note that EA uses the dative տանն եմ *I am at home* vs. WA accusative—տունն եմ for locative.

³ See the letter Յ g in Lesson 10.

Vocabulary Differences

EA	Translation	WA	Translation
պատուհան		պատուհան	window
լուսամուտ HF		լուսամուտ LF, obsolete	window
երկար		երկայն (երկար) ⁴	long
պատկեր HR, LF		պատկեր	picture
նկար HF		նկար LF	picture
--		քակել	unknot, untie, detach
քանդել	1. unknot, untie, detach 2. destroy	քանդել	destroy, ruin
ինքնաթիռ (օդանավ HR, LF)		օդանավ	airplane
տղա		մանչ, տղա	boy, son
կարող եմ		կրնամ (կարող եմ HR)	I can
լուսանալ		լոյսնալ (լուսանալ HR)	to dawn
կուրանալ		կոյրնալ (կուրանալ HR)	to go blind

HF—higher frequency, LF—lower frequency
 HR==high register, formal style, LR—lower register, conversational, informal style.

FOR ADVANCED STUDENTS: EA conditional and WA simple present

Find the conditional verbs in Terian's poem. What are the supposed conditions, contained in the poem, for the accomplishment of actions expressed with conditional verbs? In Zahrad's poem, there are three verbs in past imperfect and only one of them functions as conditional. Which one is that? How could you prove it? Try to translate the poems into the other standard of Armenian or English. Do you know the tune to Terian's poem? Melodies help to memorize poetry.

Վահան Տերյան

Իմ խաղաղ երեկոն է հիմա,
 Մեղմալույս և տխուր, և անուշ,
 Քեզ երբեք սիրտս չի մոռանա,
 Իմ մաքուր, առաջին իմ անուրջ...

Տարիներ, տարիներ կսահեն,
 Կմեռնեն երազները բոլոր—
 Քո պատկերը անեղծ կպահեն,
 Օրերում անհաստատ ու մոլոր:

Եւ տանջանք, և բեկում, և թախիծ—
 Սև օրեր ես դեռ շատ կտեսնեն,
 Անունդ թող փարոս լինի ինձ
 Սուտ կյանքի և դառը մահու դեմ...

Ջահրատ**ՊՈՉ**

Թովմասին սիրտը կը նեղանար
 Տեսավ կատուն որ կը խաղար իր պոչին հետ
 Վեր նայեցավ—Տեր ըսավ
 Ինչ կըլլար եթե զիս ալ պոչով ստեղծեիր

⁴ երկար is obsolete in WA used in fixed phrases, e.g., երկար ապրիս *live long*, a blessing; քիթը երկար է *nosy, prying, meddlesome*, idiom. Also, as the term for the exclamation mark, երկար.

LESSON 6

PHONETICS

Review: Letters Introduced in Lessons 4 and 5

Review: Vowels

GRAMMAR

The Indefinite Article Ա ղ

Pronoun/Article Correlation

Number and Person of Demonstrative Pronouns

Parallel Forms of Pronouns

Prepositions and Postpositions

Constructions with կայ

Infinitive as Present Participle

Simple Future Tense

VOCABULARY

Loan Words

Word Building

Pronoun Building

Expressions կարելի է, պետք է

Dialogues: ԼԱԻ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ

ՆՈՐԷՆ ԱՐՏԱԿ ԵՒ ԱՐԻՍ

PHONETICS

Review: Letters Introduced in Lessons 4–5

Vowels		Consonants	
Pronunciation and Position in Alphabet		Pronunciation and Position in Alphabet	
Ո ո	[vo, o] 25	Դ դ	[tʰ] 4
Օ օ	[õ] 37	Լ լ	[l] 12
		Յ յ	[h, y, ø] 21
		Չ չ	[chʰ] 23
		Պ պ	[b] 26
		Ք ք	[kʰ] 36

Review: Vowels

Now you know all six vowels of Armenian, which are expressed with eight letters:

Letter	ա	է ե	օ ո	ու	ի	ը
Vowel Sound	[a]	[e]	[o]	[u]	[i]	[ɛ̃, ə]

Let's summarize their description:

- The vowels [e] and [o] are spelled each with two letters: է, ե for [e], and օ, ո for [o].
- In initial positions ե and ո are pronounced [ye] and [vo] respectively.
- All vowels, but most commonly ի, է, and ու undergo phonetic shifts when they become unstressed.
- ը is a weak vowel—never stressed and seldom written. It represents the schwa of hidden syllables.
- ու is one simple vowel, [u]—in the American tradition—[oo]. Graphically it is a digraph, consisting of two letters and is not considered as a character in classical orthography.

Text: ՄՈՐ ԱՂՈԹՔԸ

Քսանհինգ տարեկան էի, երբ ունեցա Հայկուհի դուստրս: Նրանով իմացա ամենամեծ քերկրությունը: Եվ նրանով իմացա ամենամեծ ցավը: Պատերազմ եղավ: Կիպրոսը որերորդ անգամ կռվախնձոր դարձավ Հունաստանի և Թուրքիայի միջև: Պատերազմները գալիս են ու գնում: Չոհերը ետ չեն գալիս: Հայկուհին դպրոցով ման գալու էր գնացել Կիպրոս: Արձակուրդ՝ որ դեռ չի վերջացել:

Իմ Հայկուհի տատիկս մեծ ջարդերին զոհ գնաց: Եւ իմ Հասմիկ մայրս՝ մի փոքրիկ որբ, մահապուրծ հրաշքով Հունաստան ընկավ: Աստված կամեցավ և նա կարողացավ փրկվել: Ինչու՞: Որպեսզի կարողանա իր թոռնուհի Հայկոյի հետ օտար հողի մեջ հանգչել: Հայկուհուն այդպես էլ չգտանք: Եվ մորս վերջին խնդրանքով իրեն Կիպրոս հանգչեցրինք, որ Հայկուն մենակ չմնա: Պահ տվեցինք մեր մեծն ու փոքրը, պահ տվեցինք հողին թե մեկ մեկի՝ մի նոր օտարության ճանապարհ բռնելով:

Ունեցա Հայկուհուս ու կորցրի նրան: Մի վաղանցուկ երագի պես սոսկ տասնհինգ տարի վայելեցի նրա պայծառ գոյությունը: Եւ մի հավերժություն անց՝ դեռ սպասում եմ նրան: Մայր եղա նրան և հիմա պետք է ասեմ՝ մայրն էի: Երեք զավակ ունեցա և հիմա պետք է ասեմ՝ երեք զավակ ունեի: Գիտեի՝ ինչ է պատերազմը և արդ իմացա՝ ինչ է ցավը:

Քարենս էլ մյուս կրակի մեջ է՝ Հայաստան աշխարհի թոհուրոհի մեջ: Եւ հիմա Հասմիկս ճամբա ելավ: Պահպանի՛ր, Տե՛ր Աստված: Պիտի գնա այնտեղ, ուր հայի ու թուրքի դարավոր կռիվը բորբոքում է դեռ: Հասմիկս հայ զինվորի վերքը բժշկելու պիտի գնա: Զորավիզ եղիր, Տե՛ր: Ո՞վ կարող է որդեկորույս մայրերի ցավը բժշկել: Մարդակերպարան չմարդը Հայկուհիներ է մորթում և Աստված ու մարդիկ պաղ դիտում են... Ողորմա՛, Տե՛ր...

Կատակ Joke:

- Այ ընկեր, այստեղ ծուկ բռնել չի կարելի, էդ նշանը չե՞ս տեսնում: Հիմա տուգանք պետք է վճարես:
- Զուկ չեմ որսում, ախպեր ջան, պարզապես ճիճվիս եմ լողացնում:

Vocabulary Differences: Note that the further and deeper into the two languages we plunge, the less vocabulary differences we find. The largest fraction of Armenian literary vocabulary is shared in EA and WA. Shared vocabulary often manifests frequency and stylistic usage divergence and subtle differences in meanings but an educated person in either version of Armenian can easily grasp these in context. Not so with heritage students who are fluent in everyday vocabulary but unfamiliar with literary traditions. It is interesting to observe that when reading in the original the opposite version to their home language, they specify the literary vocabulary, the *big words*, say, փութանակի սուրալ or սաստիկ խանդաղասուլից as features of the opposite version. The other major obstacle for heritage students are *functional words*—pronouns, prepositions, conjunctions, auxiliary verbs, especially in their oblique forms, and some very common words of everyday use, as EA ածել *lay eggs*, WA *pour*, or EA: ձգել *draw, pull*, WA: *let go*, etc. One has to know that say անկէ and նրանից denote the same; otherwise, the utterance may make no sense. As one of my students put it—the *difficulty is in ‘small’ words*.

EA	Translation	WA	Translation
կառք	horse carriage		car; horse carriage
պտույտ	round, circle	պտոյտ	tour
զրուսանք	having a walk	զրուսանք	Tour
դասամիջոց		զրուսանք, (դադար)	recess, break (in school)
ուղևորություն		(ճամփորդություն)	trip
շախմատ		ճատրակ	chess
լողացնել		լողցնել	to bathe someone
որպեսզի		որպէս զի	in order to
ճիճու		ճճի	worm
թանկ		սուղ	expensive

Word Building

Armenian is a language of well-developed compounding and derivation systems. Nouns, verbs, adjectives, and adverbs are formed from other nouns, verbs, adjectives, and adverbs. Numerals, pronouns, and prepositions enter into compounding and derivation, too, though with less frequency than the main parts of speech. With the small vocabulary of the past five lessons and using only the twenty-one letters of the alphabet already introduced, we can have a large number of derivatives.

Here are some examples:¹ Note that some derivatives use a joining vowel **ա** between components, as with **դրամ** *money* + **տուն** *house* = **դրամատուն** *bank*.

Source Word	Translation	Derivative	Translation
Nouns		Nouns	
դաս	class	դասարան	classroom
դուստր	daughter	դստրիկ	daughter (endearing diminutive)
դրամ	money	դրամատուն	bank
պսակ	crown	լուսապսակ	halo
Nouns		Verbs	
սէր	love	սիրել	to love
պսակ	crown, wedding	պսակել	to wed
ամուսին	husband, spouse	ամուսնանալ	to marry
անուն	name	անուանել	to name
լոյս	light	լուսանալ	to become light
Nouns		Adjectives	
պսակ	wedding	նորապսակ	newlywed
ընտանիք	family	ընտանեսէր	one who loves his family
		անընտանիք	having no family
մարդ	man, person	մարդկային	human
		անմարդկային	inhuman
դրամ	money	անդրամ	having no money
Nouns		Adverbs	
օր	day	այսօր	today

¹ The presented charts of samples in derivation and compounding is hardly a drop in comparison with the genuine capabilities of Armenian language although for beginners, they may look quite lengthy.

Source Word/Translation	Derivative/Translation
Verbs	Nouns
ուտել to eat	ուտելիք food
սկսիլ to begin	սկսնակ beginner
նստիլ to sit	նստարան bench
տեսնել to see	տեսք look, appearance
	Adjectives
սիրել to love	սիրելի darling
Adjectives	Adjectives
կարելի possible	անկարելի impossible
	Verbs
կապոյտ blue	կապտիլ to become blue
սուր sharp	սրել to sharpen
սիրուն pretty	սիրուննալ to become pretty
Prepositions	Nouns
դէմ in front of (1)	դէմք face
	Verbs
դէմ against (2)	դիմանալ to face, to endure
Pronouns	Nouns
մեր our	մերոնք մերինները our folks our people
Pronouns	Pronouns
այս	այսպէս
	այսպիսի
	այսքան
Particles	
ոչ no	ոչինչ nothing ոչ ոք no one
Numerals	Numerals
երկու two	երկրորդ second
ինն-ն/ը nine	երեսունինը thirty-nine
	Pronouns
մէկ one	ոչ մէկ no one

GRAMMAR

The Indefinite Article Վը

Indefinite article Վը follows nouns, as the definite and possessive articles do, but it is spelled separately, as are articles in English. For example, տուն *house*, տուն Վը *a house*.

Տուն ունիմ and Տուն Վը ունիմ both mean *I have a house*. However, the use of the indefinite article is not optional, nor is it obligatory. The first is a generic statement, and the second, specific.²

Before the auxiliary verb է and the particle ալ the indefinite article becomes Վըն.³

Examples:

Ես մարդ մըն եմ: Մարդ մըն ալ դուն ես:

Նարեմ մանուկ մըն է: Մանուկ մըն ալ Արտակն է:

Անի երիտասարդ կին մըն է: Արամ մաւաստի մըն է:

Compare also:

Քիչ մը մօտենանք սա տունին: Let's get a little closer to this house.

Քիչ մըն ալ մօտենանք, կրնանք լաւ տեսնել: If we get a little closer, we can see well.

Մի քիչ *a few or a little* is a frozen phrase in WA, favored especially by Aleppo Armenians; standard in EA.

Pronoun/Article Correlation

Pronouns and articles correlate to each other by origin, meaning, and usage. The following table demonstrates their common features.

Person	Person-Indicating Roots	Personal Pronouns	Demonstrative pronouns	Articles
First	-ս- [s]	ես I	սա, ա(յ)ս this	-ս my
Second	-դ- [t] ⁴	դուն you	դա, ադ, ադդ that	-դ your
Third	-ն- [n]	ան he/she	ան, ա(յ)ն նա it/that	-ն(ը) ⁵ the, his/her/its

Number and Person of Demonstrative Pronouns

The demonstrative pronouns աս, ադ, ան derive from Krapar այս, ադդ, այն, which are used in more literary styles. Most demonstrative pronouns differentiate number and person, as the personal pronouns do. The plural of աս, ադ, ան is formed with the plural particle -ոնք.⁶

Person	Singular		Plural	
1st Person	աս, այս	this	ասոնք	these
2 nd Person	ադ, ադդ	that	ատոնք	those
3rd Person	ան, այն	the other one	անոնք	the other ones or: they

² It derives from Krapar մի, an indefinite article and a numeral meaning *one*, still used in EA.

³ Cf. English *a peach* versus *an apple*.

⁴ The original pronunciation was [d] cf.: the pronoun սուն.

⁵ In Krapar, there was one definite article, -ն, pronounced [ən], i.e., with a preceding schwa before consonants, like other articles (ս, դ, also զ). The article ը [ə] emerged as a result of the dropped [n].

⁶ Corresponding plurals in Krapar—այսոնքիկ, ադոնքիկ, այնոնքիկ—are obsolete in modern Armenian.

Parallel Forms of Pronouns

Some pronouns have parallel forms. Thus, **դու** is the all-Armenian form to refer to one listener, and **դուն** is the corresponding Western Armenian innovation. **Ան** is an innovation, both a personal and demonstrative pronoun—i.e., for people and things.

All-Armenian Forms	Western Armenian Innovations	English Equivalents
դու	դուն	you (<i>thou</i> , singular)
սա, այս	աս, ասի, ասիկա ⁷	this (closer to the speaker)
դա, այդ	ատ, ատի, ատիկա	that (closer to the listener)
նա, այն	ան, անի, անիկա	that (the farther one) or he, she, it

All these forms have specific uses in Western Armenian:

- **Դուն** is more frequent than **դու**, the older parallel form.
- **Աս, ատ, ան** are most frequently used substituting for both nouns and adjectives.
- **Այս, այդ, այն** have the same usage in literary or formal styles.
- **Ասի, ատի, անի** substitute mainly for nouns, mainly in conversational styles.
- **Ասիկա, ատիկա, անիկա** are more emphatic variations of **ասի, ատի, անի**.
- **Սա, դա, նա** substitute mainly for adjectives in literary, slightly obsolete styles.

Examples of usage:

Աս նուէր է: Այս նուէր է: (literary form) Ասիկա նուէր է:	This is a gift. (<i>noun substitution</i>)
Աս նուէրը Նարէին է: Սա նուէրը Նարէին է: (<i>older form</i>)	This gift is for Nareh. (<i>adjective substitution</i>)
Ատ պսակի մատանի մըն է: Այդ պսակի մատանի մըն է: (<i>literary form</i>) Ատիկա պսակի մատանի մըն է:	That is a wedding ring. (<i>noun substitution</i>)
Ատ մատանին ոսկի է: Դա մատանին ոսկի է: (<i>older form</i>)	That ring is gold. (<i>adjective substitution</i>)

Pronoun Building

Above we mentioned the well developed derivation system in Armenian. The pronouns **այս, այդ, այն** are also very productive in word building. They form many other demonstrative pronouns to substitute for adjectives and adverbs, e.g.:

այսպէս, այդպէս, այնպէս	this way, that way, the other way
այսպիսի, այդպիսի, այնպիսի	such
այսքան, այդքան, այնքան, etc.	this much, that much, etc.

⁷ In colloquial WA abbreviated forms of these pronouns are used as well: **ասի, ատի, անի**.

The pronouns **ասանկ**, **ատանկ**, **անանկ** are colloquial innovations from **աս**, **ատ**, **ան**. In modern Western Armenian they are used parallel to **այսպէս**, **այդպէս**, **այնպէս**. These adverbial pronouns distinguish person by means of the same roots: **ս**, **տ (դ)**, **ն**. They all mean *such* with spatial differentiation and can be translated into *such, this way, that way*. Use of these pronouns in context is illustrated in the following dialogue.

Այսպէս կրնա՞ս ընել:	Can you do it this way?
Ոչ, ատանկ չեմ կրնար:	No, I can't that way.
Ասա՞նկ ալ մարդ կ'ըլլայ:	Can there be such a man?
Է՛, այսպէս կրնա՞ս:	Well, can you [do it] this way?
Չէ, ասանկ ալ չեմ կրնար, ատանկ ալ:	No, I can't, either this way or that way.
Լաւ, ինչպէս որ կրնաս, անանկ ալ ըրէ՛:	OK; however you can, do it that way.

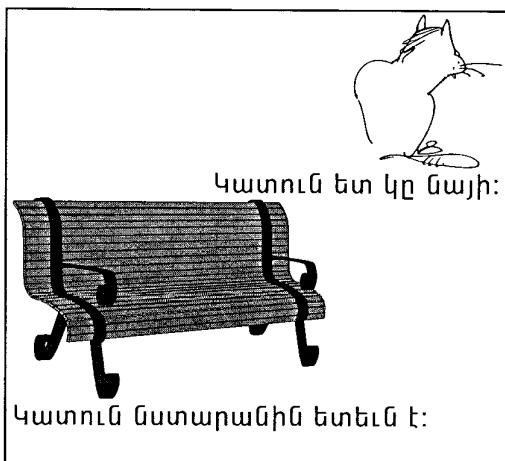
Prepositions and Postpositions

Prepositions are function words: they precede the word they modify and indicate its relation to the preceding word or phrase—e.g., **նայիլ դէպի Եւրոպա** to look *toward* Europe. The prepositions **դէպի** and **toward** function the same way: they modify the words **Եւրոպա** *Europe* and show its relation with **նայիլ** *to look*.

Postpositions function the same way, but they follow the words they modify. There are very few prepositions in Armenian but many postpositions. We can already write a few postpositions:

Compare, for instance, the phrase *under the stone* **քարին տակ**.⁸ In Armenian it is built with a *postposition* which follows its object. Note that the word **քար** *stone* has a special ending, **-ին**. Postpositions as well as prepositions in Armenian always require declined forms of their objects; compare the examples below.

ետ	back	տակ	under
ետել	behind	դէմ	in front of
մօտ	near, at, with	դուրս	out, outside
ներս	in, inside	ետք	after

ետ is used with verbs and **ետել**, with nouns—e.g., **ետ նայել** *to look back*, **նստարանին ետելը** *behind the bench* (see the illustration).

The postpositions **տակ**, **դէմ**, **ետ**, **ետել**, **մօտ** require objects in the genitive case, that is, their noun usually obtains the ending **-ի(ն)**; and the postposition itself takes a definite or possessive article, e.g., **նստարանին տակը** *under the bench*; **տունին դէմը** or **տան դէմը** *in front of the house*. The postpositions **ներս**, **դուրս**, **ետք** require nouns ending in **-է(ն)** (ablative case).⁹

⁸ This is also an idiom meaning *in a difficult situation*.

⁹ Declension is presented in Lessons 9, 11, 12, 13, 14, and 15. See also appendices 7 and 9.

Examples of usage:

Տետրակը պայուսակին տակն է:	The notebook is <i>under</i> the bag.
Պատկերդ հմ դեմս է:	Your picture is <i>in front of</i> me.
Նստարանը տունին ետեւն է:	The bench is <i>behind</i> the house.
Արիսը նստարանին մօտն է:	Aris is <i>at</i> the bench.
Արիսը քու մօտն է:	Is Aris <i>with</i> you?
Տունէն ներս տաք է:	It is warm <i>inside</i> the house.

With verbs postpositions become prepositions.¹⁰

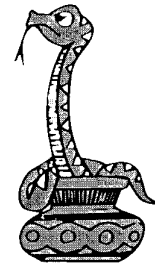
Ետ տու՛ր նկարս:	Give (me) <i>back</i> my picture.
Կատուն դուրս տարի:	I took the cat <i>out</i> .
Ներս եկուր:	Come <i>in</i> .
Մօտս դիր:	Put (it) near me.

Constructions with կայ *There is*

Spatial relations are often expressed with the irregular verb կայ *there is*.¹¹ It shows the existence of something at a certain location. Կայ usually ends the sentence, and the adverbial modifier of place begins it. In English inverted constructions are used.

Compare:

Պայուսակին տակը տետրակ մը կայ:	There is a bag <i>under</i> the notebook.
Տան դեմը դրամատուն մը կայ:	There is a bank <i>in front of</i> the house.
Տան ետեւը նստարան մը կայ:	There is a bench <i>behind</i> the house.
Նստարանին մօտը կատու մը կայ:	There is a cat <i>near</i> the bench.

Ու՛ր է ոսկին:

Expressions: կարելի է, պէտք է

Կարելի է, պէտք է are impersonal—that is, they can concern anybody, though a third person auxiliary verb is attached.

Կարելի է is translated into *maybe, it is possible*, and into questions: *may (I, you, he, she)?, can (I, you, he, she)?* In common speech this expression is often substituted with կրնամ constructions (cf. the parallelism between *Can I?* and *May I?* in English).

Պէտք է is translated into *it is necessary*. The parallel forms պէտք ունիմ/ունիս/ունի, etc. are translated into *I (you, he, she, etc.) should, need(s)*. Note, that these two expressions create different syntactic structures: Ան դրամի պէտք ունի: Անոր դրամ_ պէտք է: *He needs money.*

¹⁰ Cf. with English prepositions becoming postpositions with verbs—e.g., *in the bag*; but: *Come in*.

¹¹ For more details see the next lesson.

Ատիկա պետք է տեսնել: *One must (should, has to) see it.* Ատիկա տեսնելու պետք ունիմ: *I need (have) to see it.*

These expressions are often used with infinitives. In this case, the translation for կարելի է would be *one may (can) do* and for պետք է, *one has to do*. The negative forms are պետք չէ *no need, it is not necessary*, կարելի չէ or չէ կարելի *it is impossible, no way*.

Examples of usage:

Կարելի՞ է մարդ այդքան դրամ սիրել:	Is that possible that one would love money that much.
Կարելի՞ է մտնել: Այո, մտե՛ք:	May I enter? Yes, enter.
Կարելի է քիչ մը դրամ տալ կոյրին:	Could we give some money to the blind (man)?
Ոչ, պետք չէ: Ինչու՞:	No you shouldn't. Why? or: (no, no need)
Ան դրամի պետք չունի, անոր լոյս պետք է:	He does not need money, he needs light.
Տանը տեր մը պետք է:	The house needs an owner.
Կարելի չէ որ տուն մը տեր չունենայ:	It's impossible for a house not to have an owner.
Կատուի մը ի՞նչ պետք է: Տեր ու կեր:	What does a cat need? An owner and food.
Աս դասը դիւրին է, կարելի է եւ պետք է ընել:	This lesson is easy; it can be done and must be done.
Սիրուն մատի մը ի՞նչ պետք է:	What does a pretty finger need?
 Մատանի մը պետք է:	It needs a ring.

Infinitive as Present Participle

The verbal infinitive functions as a present participle by taking endings peculiar to nouns: articles and declension endings; e.g., the genitive case ending ու, կարդալ *to read*, կարդալու սէր *love of reading*.¹² Recall the proverb Կամենալը կարենալ է (Lesson 4).

Infinitives in -իլ shift to -ել when declined—e.g., ապրիլ *to live*, Լոնտոն ապրելուս ատենը *while (I was) living in London*.

The infinitive as a participle is usually translated into *-ing* forms in English or into infinitive forms with different prepositions.

Examples:

Աս դասը ընելը դիւրին է:

Doing this lesson is easy.

Ունենալը լաւ է:

Possessing is good.

¹² See footnote 9 to this lesson.

Սակայն <u>ունենալէն</u> ետքը պահել պէտք է:	But after possessing it is necessary to hold on.
<u>Սիրելու</u> ատեն կայ եւ <u>ատելու</u> ատեն:	There is a time to love and a time to hate.
<u>Ուտելէդ</u> ետքը կը քալե՞ս:	Do you walk after (your) eating?
<u>Պարելու</u> ատեն կը տաքնամ:	When dancing I get hot.
Արտակը <u>կարդալու</u> սէր ունի:	Ardag has a love of reading.

Simple Future Tense

The future tense shows actions and situations that will happen or take place after the act of speaking about them. The simple future tense is formed with the particle **պիտի** preceding the conjugated form of the main verb—e.g., **պիտի տեսնեն** *I will see*. The particle **պիտի** has no other forms.¹³

Person/ Number	Simple Future Tense		
	սիրել	ըլլալ	նստիլ
ես	պիտի սիրեմ	պիտի ըլլամ	պիտի նստիմ
դուն	պիտի սիրես	պիտի ըլլաս	պիտի նստիս
ան	պիտի սիրէ	պիտի ըլլայ	պիտի նստի
մենք	պիտի սիրենք	պիտի ըլլանք	պիտի նստինք
դուք	պիտի սիրեք	պիտի ըլլաք	պիտի նստիք
անոնք	պիտի սիրեն	պիտի ըլլան	պիտի նստին

The negative of the future tense is formed with the negative particle **չ-** attached to the main verb—e.g., **պիտի չսիրեմ** *I will not (or won't) love*.

Verbs forming the present tense without the particle **կը** (**է**, **ունի**, **կրնայ**, **կայ**, etc.) have no future tense forms. Other verbs are used to express the corresponding meaning.¹⁴

Ես պիտի ըլլամ	I will be.
Դուն պիտի ունենաս	You will have.

¹³ That is, **պիտի** does not change grammatically (cf. the particle **կը**), contrary to *will/would* in English. The future in the past tense in Armenian is formed by the past imperfect forms of the main verb (see Lesson 8).

¹⁴ For details see Lesson 13.

Dialogues

ԼԱԻ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ

- Արա - Անի՛, ինչու՞ կու լաս: Ի՞նչ կայ, սիրելի՛ս:
- Անի - Լաւ չէ: Ալ չեմ կրնար այսպէս ապրիլ: Տակէն չենք ելլեր, Արա՛:
- Արա - Դրամը կարեւոր չէ, Անի՛, սիրունս: Անի՛, ի՞նչ կ'ըսէինք իրարու մեր պսակին ատենը:
- Անի - Ի՞նչ:
- Արա - Որ կը սիրենք եւ յաւիտեան պիտի սիրենք:
- Անի - Սիրելը՝ սիրենք, սակայն... Ո՛չ, լալ չկայ եւ լաւ պիտի ըլլայ:
- Արա - Պիտի ապրինք, սէ՛ր իմ, եւ յուսանք:
Եւ ամեն ինչ լաւ պիտի ըլլայ:

Explanations to the Dialogue

ինչու՞ կու լաս	Why are you crying? (with the verb լալ <i>to cry</i> , the particle կու is used instead of կը).
Ի՞նչ կայ	What's the matter?
Սիրելիս	My darling
Ալ չեմ կրնար այսպէս ապրիլ:	I can't live this way any more.
Տակէն չենք ելլեր:	We cannot overcome it. (տակէն ելլել is an idiom, lit. <i>come out from under</i>).
Դրամը կարեւոր չէ:	Money is not important.
Ի՞նչ կ'ըսէինք իրարու մեր պսակին ատենը	What were we saying to each other at our wedding?
Որ կը սիրենք իրարու եւ յաւիտեան պիտի սիրենք:	That we love each other and will love forever.
Սիրելը՝ սիրենք, սակայն	OK, say we love each other, but--. The repetition of a verb in the participle and conjugated forms creates a syntactic structure roughly translating into: <i>OK, say we (you, they) do it, then what?</i>
Լալ չկայ	There is no more crying, <i>or</i> no crying.
Ամեն ինչ լաւ պիտի ըլլայ	Everything will be all right.
Սէր իմ	My love. Emphatic reversion of word order, regularly, the pronoun stands before the noun.)
Պիտի ապրինք եւ յուսանք	We will live and hope.

Նորէն Արտակ ու Արիս

Արտակը պայուսակի մը պէտք ունի, մաեւ՝ տետրակներու, մատիտներու եւ այլն: Դաս ունի:

«Որո՞ն պայուսակն է ասի, Արտակ», կ'ըսէ Արտակին մայրը:

«Քուկդ է, մա՛»:

«Արդէն աս ի՞նչ է: Լաւ, եւ քուկդ ու՞ր է»:

«Իմ տակս է», կ'ըսէ Արիս:

«Արի՛ս, դուն ու՞ր ես», կ'ըսէ մայրիկը:

«Քու դէմդ է, մա՛, չե՞ս տեսներ զինք», կ'ըսէ Արտակ:

«Արի՛ս, ալ կատակի ատեն չկայ, ետ տուր Արտակին պայուսակը: Դասի պիտի տանի:», կ'ըսէ Արտակին մայրը:

Explanations to the Dialogue

Նորէն՝ Արտակ ու Արիս	Again Ardag and Aris.
Եւ այլն	Et cetera.
Քուկդ է, մա	It's yours, mom.
Ասն արդէն ի՞նչ է:	Is this already mine?
Լաւ, եւ քուկդ ու՞ր է	OK, and where is yours?
«Իմ տակս է», կ'ըսէ Արիս:	"It is under me," says Aris.
Քու դէմդ է, մա՛, չե՞ս տեսներ	(He) is in front of you, mom; don't you see?
Ալ կատակի ատեն չկայ	No more goofing around. Lit.: there is no more time for jokes.
Ետ տու՛ր Արտոյին պայուսակը	Give back Ardo's bag.
Դասի պիտի տանի	(He) will take (it) to (his) classes.

ASSIGNMENTS

Phonetic Exercises

1. Group the letters you know according to their position on the line: mini, tall, descending, and bisecting.
2. Place the letters you learned in the alphabet, Appendices 1 and 2. Choose your favorite keywords.
3. Fill out the chart writing the words in lower case in upper case and vice versa.

դիւրիճ	
	ՊԱՅՈՒՄԱԿ
կարեւոր	
	ՆՈՐԷՆ
կարելի	
	ԿԱՐՕՏԵԱԼ
այսպէս	
	ՏԱԿ
դուրս	
	ՊՍԱԿ

Lexical and Grammar Exercises

1. Read the dialogues, translate them and copy them. Practice the dialogues with your classmates.
2. Make oral sentences of your own using the words you know.
3. Fill in with the articles. **-ս, -դ, -ն, -ը, մը (մըն).**

1. Ի՞նչ մայրիկի... անուն... Լուսիկ է:
2. Քու մայրիկի... անուն... ի՞նչ է:
3. Անիին աչքեր... սեւ են:
4. Արային աչքեր... ալ կապոյտ են:
5. Քու նուէր... պայուսակ ... է:
6. Արտակը կատու ... ունի, անուն... Արիս:
7. Կրնա՞ս դէմք .... նկարել:
8. Այսօր կիրակի է, կարելի է պսակ ... տեսնել:

4. Conjugate the following verbs in the simple future tense positive and negative:

պարել, չորնալ, պսակել, լսել, սանտրել, կարօտնալ, տաքնալ.

5. Change the following sentences according to the sample and translate them:

Sample: Նկարը Նարէին մօտն է: Նարէին մօտը նկար մը կայ:

1. Սեւ կատուն պատին ետեւն է:
2. Ոսկին սարին մը տակն է:
3. Դրամատունը մեր տան (տոնին) դէմն է:
4. Կրկէսը քու տանդ մօտ է:
5. Քարտէսը Արամին մօտն է:

6. Write the following sentences in the future tense according to the sample:

Նարէն կը նկարէ Արիսը: Նարէն պիտի նկարէ Արիսը:
Այս երեկոյ տունը չեմ: Այս երեկոյ տունը պիտի չըլլամ:

1. Արտակը կը լսէ իր մայրը:
2. Անոնք ելակ կ'ուտեն:
3. Արիսը ելակ չ'ուտեր:
4. Ես եւ դուն այսօր կը պարենք:
5. Մենք կատակ կ'ընենք:
6. Մարդիկ լաւ կ'ապրին:
7. Սուտասանը սուտ կ'ըսէ:
8. Այսօր օդը տաք չէ:
9. Անին մայր է:

7. Translate the following into English:

1. Իր նկարը Նարէին նուիրելէն ետք, Արտակը սկսաւ Արիսը նկարել:
2. Արտակը կարդալու սէր ունի:
3. Ատեն կար որ կարդալ չէի կրնար:
4. Կոյրին դրամ տալը լա՞ւ է:
5. Տիկին Նուարդը որդեսէր մայր մըն է:
6. Սակայն տիկին Նուարդը արդէն մայր չունի:
7. Տիկին Նուարդին մայրը ոչ եւս է:
8. Մայրը դատրիկին օրօր կ'ըսէ:
9. Եւ դուստրը մայրիկին մտիկ կ'ընէ:
10. Սարին մօտ քար կա՞յ:
11. Սարը կանաչ է, սակայն քիչ մըն ալ քար կայ:
12. Լուսինը տա՞ք է եւ կարմիր:
13. Ոչ, արեւն է տաք, իսկ արիւնը՝ կարմիր:
14. Անիւը կանա՞չ է եւ մա՞նր:
15. Ոչ, տերեւներն են կանաչ եւ ելակը՝ մանր:
16. Դրամ չկայ, սակայն մենք երիտասարդ ենք:
17. Նարէին պէտք է Արիսին պատկերը:
18. Արտակը անոր պատկերը չունի, իրենը կու տայ:

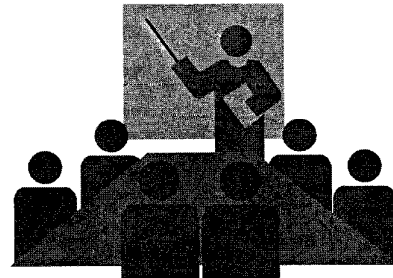
8. Translate the following into Armenian:

1. She is a young and pretty woman.
2. She can draw.
3. She likes to draw.
4. She needs to draw every day.
5. She does not give her drawings.
6. She says, “These are not drawings, these are jokes.”
7. This dance is not easy.
8. I can’t dance it that way.
9. He needs a comb.
10. The shadows are black.
11. We don’t eat mushrooms.
12. You miss your home.
13. Where is your home?
14. Near the bank.
15. No one likes liars.
16. The two friends are doing lessons together.
17. No one has classes today.
18. It’s Sunday.
19. It’s hot in the house, some air is necessary.
20. May I come close to the window?

9. Translate the following dialogue into English.

Դաս մը

- Այսօր դաս կա՞յ:
- Այո, կայ:
- Ու՞ր է դասը:
- Դասարանն է:
- Այս երկրորդ դաս՞սն է:
- Ոչ, երրորդը:
- Ի՞նչ դաս է:
- Նոյնը, ինչ որ երեկ էր:
- Դիւրի՞ն դաս մըն է:
- Լաւ է:
- Որո՞ւն դասն է:
- Իմս:
- Կարելի է՝ որ այս դասարանը պիտի մտնես:
- Կարելի է եւ պէտք է:
- Որո՞ւն կարելի է եւ որո՞ւն պէտք է:
- Երեկուան պէս՝ որուն որ կարելի է, անոր ալ պէտք է:

10. Fill out the following chart. Note that you can find either the source word or its derivative in past lessons.

Source Word		Derivative	
Noun	Translation	Noun	Translation
ոտք		ոտնաման	shoe
	light	լուսին	
լոյս	light	լուսամուտ	
	house	տնակ	small house
մատ		մատանի	ring
մայր			mom
օր	day	կէսօր	
սուտ		սուտասան	liar
	ship	նաւաստի	sailor
Noun	Translation	Verb	Translation
	dance	պարել	to dance
պսակ	wedding, crown	պսակել	
որոտ	thunder	որոտալ	
որս	prey		to hunt
	comb	սանտրել	to comb
	shadow	ստուերել	to cast shadows
կատակ	joke		to joke
	longing	կարօտնալ	to miss
կէս		կիսել	to share
կրակ	fire		to fire
	master	տիրել	to possess
յոյս	hope	յուսալ	
օրօր	lullaby		to lull
մետ		մետել	to throw
	gift	նուիրել	to present, give
նկար	picture	նկարել	
Noun	Translation	Adjective	Translation
	son	որդեսէր	one who loves his/her children
տարի	year		annual
Adjective	Translation	Verb	Translation
	black	սեւնալ	to become black, to tan
չոր		չորնալ	to dry
կարմիր	red	կարմրիլ	
մանր	small		to make into small pieces, cut, chop, mince
	blind	կուրանալ	to become blind
տաք	warm, hot		to warm
նոր		նորէն	again
Numeral	Translation	Numeral	Translation
տասը	ten	տասնչորս	
երկու	two	քսաներկու	
Preposition	Translation	Verb	Translation
մօտ		մօտենալ	to come close

Rules:

The letters **ա, դ (տ), ե, է, ը, ի, յ, ց, չ, ս, ու, ք** have special *grammatical meanings*:

- **ա** is the theme vowel of verbs in the conjugation **ա** (**ա** verbs—e.g., կարդալ).
- **դ (տ)**, is for the second person; cf. դուն, դուք, you; տունդ your home; այդ, ատ, that; ատոնք those.
- **ե** is the theme vowel of verbs in the conjugation **ե** (**ե** verbs—e.g., սիրել).
- **ի** is the theme vowel of verbs in the conjugation **ի** (**ի** verbs—e.g., ապրիլ).
- **է** is the auxiliary verb in the third person singular, the dictionary form for the auxiliary verb (էական բայ), and the third person singular ending for the present tense of **ե** verbs.
- **ը** is the definite article (cf. տունը the house, երկիրը the country) and the possessive article for the third person (cf. իր տունը his/her house; անոր երկիրը his/her country).
- **ց** is the definite article (cf. մուկն ու կատուն the mouse and the cat) and the possessive article for the third person (cf. իր կատունը his/her cat; անոր տարինը his/her year).
- **յ** is the third person singular ending of **ա** verbs—e.g., կը մնայ, կրնայ, կայ.
- **չ** is the negative particle; cf. ոչ no, ոչինչ nothing, ոչ ոք no one, չեմ am not, չունիմ (I) have not.
- **ս** is for the first person; cf. ես I; տունս my home; այս, աս, this; ասոնք these.
- **ու** is a word, the conjunction and.
- **ք** is associated with the Plural number¹⁵—cf. մենք we, դուք you (all), անոնք they—and also the plural endings of first and second person verbs: ունինք we have, կը սիրեք you (all) love.

Pronouns and articles correlate with one another by roots: **ս, դ (տ), ց**.

The indefinite article **մը** correlates with the numeral **մեկ** one, and the Krapar indefinite article **մի**.

In the simple present and simple future tenses only the main verb is conjugated.

The particles **կը, պիտի** precede the main verb and do not change.

- Prepositions and postpositions require grammatical (case) endings for their objects.

Ժողովուրդը կ'ըսէ.

Երեսէն մանանայ, տակէն սատանայ:¹⁶

¹⁵ This is the general plural ending in Krapar.

¹⁶ “Heavenly of face, but evil within.”

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 6

PHONETICS Review: sound and spelling differences of letters introduced in Lessons 4 and 5.

Letter with Differing Pronunciation	EA	WA	RO Spelling Differences
Դ դ	[d]	[tʰ]	Ո ո: Substitutes the letter o in all mid-word & final positions
Պ պ	[p]	[b]	Օ օ: Used only in the beginning of a word and in its derivatives
Ու ու	Always [u]	[v] before vowels	Used only for the sound [u]
Յ յ	Always [y]	[h] in initial and [ø] silent at final positions	Յ յ: Used only for the sound [y]

Loan Words: Dominant languages for standard EA have been Russian, and also German, and for standard WA, French and also English, from which they have borrowed respectively. Often the same Greek or Latin based borrowing entered EA through Russian, and WA through French and therefore differ in pronunciation and spelling, e.g., *chocolate*, EA: շոկոլադ WA շոքոլա. Local, colloquial borrowings differ on an even wider range in EA (Russian, Persian) and WA (French, Turkish, Arabic).¹

During the period of communist divide, EA often borrowed the word for a new concept from Russian, while WA created an Armenian equivalent through a French or English calque, e.g., *radio, car*—EA ռադիո, ավտոմեքենա, WA: ձայնասփիտ, ինքնաշարժ; *bank* EA: բանկ, WA: դրամատուն. Some calques for new words use different resources of Armenian, cf. *pharmacy, TV*—EA: դեղատուն, հեռուստացույց; WA: դեղարան, հեռատեսիլ. However, the recent loans and calques rarely impede the mutual comprehension between WA and EA.

Word Building: EA and WA share the same main rules in word building; the complex words presented in the table on p. 77-78 are used in both versions with minor differences, e.g., the word *դրամատուն bank* only recently has entered the EA circulation, CO *ամուսնել* is spelled *անվանել* in RO, etc. However, a clear difference emerges in word-building tendencies between EA and WA. EA favors derivation and compounding more than WA; e.g., for *mountain pick* EA prefers լեռնագագաթ, and WA employs free noun phrases, as լեռնային գագաթ, լեռան գագաթ; the EA վերանորոգել is simply նորոգել in WA, etc.

GRAMMAR

The Indefinite Article in EA differs in form—մի and position—it precedes the modified noun, e.g., մի տուն. Also, lacks an augmentative form like մըն before vowels. Though the use of the indefinite article is roughly parallel, it is more frequent in WA. The WA adverbials formed with an adjective and the article, like լաւ մը sound somewhat colloquial in EA մի լաւ (details in Adverb Derivation, Lesson 14).

Pronoun/Article Correlation brings together EA and WA regardless of some differences in form and use. Thus, սա and դա in WA modify nouns and are rarely used in common speech. In EA, they substitute nouns and constitute the standard norm; in this use they correspond to the WA ա(յ)ս, ա(յ)դ, ա(յ)ն.

In WA, ան is both a personal and demonstrative pronoun, whereas in EA նա is personal and այն demonstrative.² Cf.:

¹ These borrowings give rise to misunderstandings. Here is a story, they say, from real life: Two young men, EA and WA speakers, were discussing their erotic adventures. Where do you do it?, asks the WA. “Կռավատի վրա “, answers the EA. “Շատ ու քիչ բան լսած էի՝ քրտաքիս վրան չէի լսած” bewilders the WA. Play on words based on inter-lingual homophones—Russian ‘bed’ and French ‘neck tie’.

² It is natural that native speakers of each variety more readily grasp formal differences in pronouns compared to their functional differences.

EA	WA	Translation
Սա նալ է:	Ա(յ)ս նա է:	This is a ship.
Այս սենյակը լուսավոր է:	Ա(յ)ս սենյակը լուսատր է: Standard Սա սենյակը լուսավոր է: Obsolete	This room is lit.
Նա սիրալիր մարդ է:	Ա(յ)ն սիրալիր մարդ է:	He/she is a lovely person.
Այն մարդը սիրալիր էր:	Այն (նա obs.) մարդը սիրալիր էր:	That person is lovely.
Նա որտե՞ղ է:	Ան ո՞ր է:	Where is he/she?
Դա որտե՞ղ է:	Այդ (սա) ու՞ր է:	Where is it/that?

Number and Person of Demonstrative Pronouns այս, այդ, այն in EA have no plural forms since they substitute for adjectives, e.g., այդ մարդը *that person* այդ մարդիկ *those people*. For the WA nominal plurals ասոնք, ատոնք, անոնք EA uses սրանք, դրանք, նրանք.

EA	WA	Translation
Սրանք ի՞նչ են:	Ասոնք ի՞նչ են:	What are these?
Դրանք տետրեր են:	Ատոնք տետրակներ են:	Those are copy-books.
Նրանք որտե՞ղ են ապրում:	Անոնք ու՞ր կ'ապրին:	Where do they live?

Pronoun Derivation has the same general features in Armenian; some derivatives are more frequent in one version or another. WA vernacular innovations ասանկ, ատանկ, անանկ are not used in EA at all. The corresponding EA vernacular forms sound extremely colloquial: (ը)սենց, (ը)տենց, (ը)նենց.³

Prepositions and Postpositions government exhibits some differences, e.g., EA—իսնձ մոտ, WA—իս մոտս. Another salient feature is the lack of the definite article with the governed nouns, that is, EA: քարի տակ WA: քարին տակ *under the stone*. This stems from a more general difference; EA uses the definite article with the dative case of nouns, and WA, both with genitive and dative (details in Lesson 9).

Constructions with կայ *There is* are as common in EA, as in WA.

EA: Նստարանի մոտ մի կատու կա: There is a cat at the bench.
WA: Նստարանին մօտ կատու մը կայ:

Expressions: կարելի է, պետք է

Կարելի է in EA is used mostly for permission, and in WA, for possibility.

Պետք է in EA is linked with the verb է but not ունի like WA. Also, it creates a dative subject structure, perhaps resulting from Russian interference; cf. *He does not need money*:

EA: Նրան դրամ պետք չէ: WA: Ան դրամի պետք(ուրթյուն) չունի:

The Infinitive as Participle is practically the same in EA. Note: its genitive form coincides in EA with the main future participle forming the simple future tense.

EA	WA	Translation
Այս դասը անելը հեշտ է:	Աս դասը ընելը դյուրին է:	Doing this lesson is easy. <i>Infinitive as participle</i>
Արտակը կարդալու սեր ունի:	Արտակը կարդալու սեր ունի:	Artak has a love of reading. <i>Genitive Infinitive</i>
Այսօր Արտակն է կարդալու:	Այսօր Արտակը պիտի կարդա:	Today Artak will read. <i>Simple future tense.</i>

³ From Middle Armenian այսցեղ, այդցեղ, այնցեղ corresponding to Grabar այսպէս, այդպէս, այնպէս.

Simple Future Tense in EA is formed with the future participle I and the conjugated forms of the copula են; in negative, the copula precedes the verb: սիրելու են, չեն պաշելու. The future in the past employs the past tense of copula: սիրելու էի, չէի սպանելու. The principle for formation is exactly the same as for the simple present (սիրում են, չեն պաշում; the perfect tense in EA follows the same principle, see Lessons 10-11). The WA simple future tense forms in EA function as obligatory future and vice versa, thus WA: սիրելու են, պաշելու չեն translates as *I gotta love but shouldn't kiss* (him/her).

Person	EA Simple Future	EA Obligatory Mood and WA Simple Future Tense
ես	սիրելու եմ/էի, չեմ/չէի տալու	պիտի սիրեմ
դու	սիրելու ես/էիր, չես/չէիր տալու	պիտի սիրես
նա	սիրելու է/էր, չի/չէր տալու	պիտի սիրի (սիրէ)
մենք	սիրելու ենք/էինք, չենք/չէինք տալու	պիտի սիրենք
դուք	սիրելու եք/էիք, չեք/չէիք տալու	պիտի սիրեք (սիրէք)
նրանք	սիրելու են/էին, չեն/չէին տալու	պիտի սիրեն

Differences

1. Պիտի and պետք (է) in EA are practically equivalent as obligatory forms; in WA they clearly differ as simple future and obligatory, the latter is synonymous to պետքութիւն ունիմ unrepresented in EA.
2. The negative չ- in EA is attached to the participle: չպետք է/չպիտի պատմեն but can be attached to the content verb: պիտի չպատմեն, as in WA.
3. The future participle I սիրելու in WA expresses not only obligation but also probability. In negative, as in positive, the copula is fixed after the content verb, opposite to EA with the negative preceding the content verb.
4. In the negative third person singular, EA shifts the verb է to չի (regular in all simple tenses formed analytically: չի պատմում, չի պատմելու, չի պատմել, չի պատմի but not when it functions as a link verb: լրտես չէ); this shift is unrepresented in WA.

Dialogues Երկխոսություններ Լավ է լինելու

- Արա - Անի, ինչու՞ ես լալիս: Ի՞նչ կա, սիրելիս:
 Անի - Լավ չէ: Էլ չեմ կարող այսպես ապրել: Տակից դուրս չենք գալիս, Արա՛:
 Արա - Դրամը կարևոր չէ, Անի, սիրունս: Անի, ի՞նչ էինք ասում իրար մեր պսակին:
 Անի - Ի՞նչ:
 Արա - Որ սիրում ենք իրար և սիրելու ենք հավիտյան:
 Անի - Սիրելը՝ սիրենք, սակայն... Ոչ, լալ չկա և լավ է լինելու:
 Արա - Պետք է ապրենք, սեր իմ, և հուսանք, և ամեն ինչ լավ կլինի:

Նորից Արտակ ու Արիս

- Արտակին պետք է մի պայուսակ, նաև՝ տետրեր, մատիտներ և այլն: Դաս ունի:
 - Ու՞մ պայուսակն է սա, Արտակ՛, -ասում է Արտակի մայրը:
 - Զոհն է, մա:
 - Սա արդեն ի՞նչն է: Լավ, իսկ քոնը որտե՞ղ է:
 - Իմ տակն է, - ասում է Արիսը:
 - Արի՛ս, դու ու՞ր ես, - ասում է մայրիկը:
 - Զո դիմաց է, մա՛, չե՞ս տեսնում,- ասում է Արտակը:
 - Արի՛ս, էլ կատակի ժամանակ չկա, տու՛ր Արտակի պայուսակը: Դասի է տանելու, - ասում է Արտակի մայրը:

Vocabulary Differences hitherto were primarily presented as one to one correspondences, which are easier for a beginner to perceive and remember. However, there is no such correspondence either between EA and WA, or any other languages. Words are not mere labels to things, be it the nature, our emotions or relations. Words are frozen chunks of reality in the human mind and in different languages, different ‘chunks’ are perceived as an entity and thus named. The dissection of the reality differs in language specific mental maps.

Have a look around you—there are not straight lines, except for the man-made things; the lines between natural phenomena are blurry and one thing turns into another gradually. This reality in languages is dissected and ‘labeled’ with words in diverse ways which makes the reflection unique to each languages. Certainly, there are physical universals, such as *up* and *down*, *before* and *after*, and also human universals, such as *happy* and *sad*, *hungry* and *full*.⁴ But terms even for these concepts, as lexical units—words have a life of their own with differing connotations, associations and metaphors enveloping them. Thus, when we change the code of communication, say from English to Armenian, or from French to Navajo, our perception of reality also changes, becoming broader and deeper with every new language. Superficial one to one correspondences disappear when we plunge into word semantics. Try a small test for yourself: choose several common words, as *child*, *nice*, *and*, *in*, *close*, or the universal terms above and look them up in bilingual dictionaries—you will discover many differences in their linguistic meaning and use.

This is true about EA and WA although they are closely related. The same words may denote different things, diverge in semantic, pragmatic and metaphorical meanings, differ in frequency, register, and style of usage, create different idioms, etc. Below is a practical outline for this section on vocabulary differences which obviously does not intend to detail the entire scale of lexical divergence between WA and EA.

1. Same Word, Different Form: e.g., ասել/ըսել or ելնել/ելլել. Formal differences appear as a result of historic changes (which are often detailed in lessons, mainly, in footnotes). In this section, the table format of vocabulary differences affords clarity, though no elaboration on such details as, e.g., the WA innovation ելլել is foreign to EA and the older form ելնել still occurs in the WA literature of the early 20th c. In the tables, one translation—in the fourth column shows that it is the same word without significant difference in meaning.

2. Same Word, Different Reference: e.g., EA վայրկյան *second*, պահարան *closet*; WA վայրկեան *minute*, պահարան *envelop*. The word and reference difference is not always clear cut, e.g., քանակ *quantity* in EA is *liner* in WA. For a *liner* EA uses the word քանոն which is foreign to WA. These words are not repeated in the vocabulary difference tables unless they also exhibit form or spelling differences. If the word is used in the other version with another reference or meaning, it appears in parenthesis, cf.:

EA	Translation	WA	Translation
նորից		նորէն	again
պահարան	closet		envelop
քանոն		(քանակ)	liner

3. Same Reference, Different Word: e.g., *minute* in EA is րոպե, and in WA, վայրկեան; *egg*: EA—ձոռ, WA—հատկիթ, *envelop*: EA—ծրար, WA—պահարան; *parcel*: EA—ծանրոց, WA—ծրար.

4. Same Word, Different Meaning: e.g., the main meaning of the verb ածել in EA is *to lay eggs*, employed in WA too; however, its main meaning is *to fetch*. Both EA լցնել and WA լեցնել mean *to fill*, but there are many ways of filling; when in EA one means ‘pour a drink’, it is լից, versus WA, ածաւ. Differences in **semantic and pragmatic meanings** are not the same and also not as tangible as the reference differences. The older meaning *quantity* for the abovementioned քանակ in WA is retained in formal registers with seldom use (its current primary meaning *liner* derives from the older meaning as in measurement for quantity) whereas the common term for quantity is քիւ. The later in EA means *number*, *numeral* in a mathematical sense (in WA too), whereas to denote a *sequence*, say, apartment or telephone number, EA uses the համար which in WA functions only as the postposition *for* (common in both versions). համար in EA denotes also temporarily rented spaces, as a hotel *room*. In WA, the word քիւ substitutes for these nominal meanings. Also, both versions share the word հաշիւ for *count*, *amount*, quantity. Thus, meaning and reference differences often entwine. In the tables, meaning differences, as the reference, requires two translation columns.

5. Same Word, Different Usage: e.g., EA սպիտակ, and WA ճերմակ, terms for the color *white* present a classic dichotomy: ճերմակ is the common, neutral word in WA and սպիտակ in EA. But both are stylistically engaged in the other version; ճերմակ is a *poetic* word meaning *shiny*, *dazzling white* in EA, and

⁴ The universals of our reality may be irrelevant in other dimensions. In the testimonies about near-death experiences, the most striking consistency for me, from a linguistic viewpoint, is a statement repeated by many survivors: ‘There are no words to describe what I saw’.

սպիտակ, in WA. In our table format, it records as: EA—սպիտակ (ճերմակ HR), WA-ճերմակ (սպիտակ HR). Differences this clear and mutual are rare. In EA, քանակ is not exactly an everyday word but far more frequent and familiar, and with these parameters it is parallel to the word բիլ, employed in everyday WA—բիլ. Քանակ in WA is low frequency term in the sense of *quantity*⁵ but a common word as *liner*. Usage differences include but do not limit to **frequency, register, and style**. We lack research and statistic data on comparative frequency and I have relied on my own observations from literature and living speech. The register (standard, formal, conversational, colloquial, slang, etc.) and style differences (casual, bookish, obsolete, poetic, high standard etc.) are better perceived and acquired in live context—in connected phrases of discourse. In the tables, the usage differences in frequency, register, and style are marked with dichotomous abbreviations: HF—higher frequency LF—lower frequency

HR==high register, formal style LR—lower register, conversational, informal style.

This schematic presentation does not claim to explain all differences but to caution the beginner student about their existence. Standard words are not marked at all. Note that register and style limitations entail lower frequency. In order to truly perceive the meanings of words and be able to use them appropriately, authentic exposure and communication is necessary, through literature and conversation.

ինքնաթիռ (օդանավ HR, LF)	օդանավ	airplane
տղա	մանչ HR, տղա	boy, son
կարող եմ	կրնամ (կարող եմ LF)	I can
ձու (հավկիթ LR, LF)	հակիթ	egg

5. Nonexistent Words in either version: the WA շիտակ, մանչ, ատեն, քակել, etc. are not used in EA at all. If their EA equivalents occur in WA, they appear in parenthesis: (ճիշտ, տղա, ժամանակ, քանակ). Otherwise, there is a dash, e.g., EA շոգ, հեշտ. The WA equivalents of the last two—տաք and դիրքիմ *do* occur in EA but with some differences: տաք has a narrower scope of inclusion, and դիրքիմ in EA is marked HR, LF and appears in parenthesis next to the common term հեշտ..

Content Words: Nouns, Verbs, Adjectives, Adverbs

EA	Translation	WA	Translation
նորից		նորէն	again
շոգ	hot (re: weather, air)	--	
տաք	warm; hot (drinks, food, etc.)	տաք	warm, hot
հեշտ (դիրքիմ HR)		դիրքիմ	easy
ծաղրածու (միմուս LF)		միմուս (ծաղրածու HR)	clown
(կարիք)		պէտք, պէտքութիւն	need
տետր		տետրակ	copy-book
ուտելիք (կերակուր HR)		կերակուր (ուտելիք LF)	food

Function Words: Pronouns, Conjunctions, Prepositions

EA	Translation	WA	Translation
պիտի	<i>shall, must.</i> particle in the obligatory mood of verbs	պիտի	<i>will, shall.</i> particle in the simple future tense, indicative mood
սա	<i>this, it:</i> substitutes nouns	սա, այս	<i>this, it:</i> substitutes nouns & adjectives
դա	<i>that, it:</i> substitutes nouns	ատ, այդ	<i>that, it:</i> substitutes nouns & adjectives
նա	<i>She/he</i>	ան, այն	<i>she/he, it, the other one</i>
այս	<i>this:</i> sing. substitutes adj.-s	սա	<i>this:</i> sing., substitutes adjectives, HR, obsolete
այդ	<i>that:</i> substitutes adj.-s, sing.	դա	<i>this:</i> sing., substitutes adjectives, HR, obsolete
այն	<i>that:</i> sing. substitutes adj.-s	նա	<i>this:</i> singular, substitutes adjectives, HR, obs.
սրանք	<i>these:</i> substitutes nouns	սսնք	<i>these:</i> substitutes nouns
դրանք	<i>those:</i> substitutes nouns	ատնք	<i>those:</i> substitutes nouns
նրանք	<i>they</i>	աննք	<i>the other ones or: they</i>
սենց	<i>like this</i> [LR, coll.]	սսանկ	<i>Like this</i> [colloquial]

⁵ In over ten years of teaching WA in the American Armenia Diaspora, I have not met WA speaking students familiar with this meaning of the word, and many of them come with a high school education in Armenian.

LESSON 7

PHONETICS

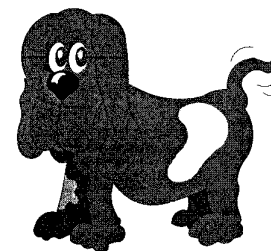
Letters: Ջ զ   Բ բ   Հ հ   Շ շ
                  [z]   [p']*   [h]   [sh]

GRAMMAR

Adverbial Pronouns: հոս, հող, հոն
 The Irregular Verb կալ
 The Irregular Verbs տալ, լալ
 Imperative Mood of Verbs

VOCABULARY

The Word շատ
 The Word հիմ
 Words meaning *Armenian*: հայ, հայերէն, հայկական
 Suffixes -ական, -ային, -եան
 Capitalization
 Idioms: անուշ ըլլալ
 The Word բան
 Antonyms
 Text: ՆՈՒԱՐԴԻՆ ՀԻՐԵՐԸ
 Punctuation

Շ շ շուն

PHONETICS

Letters: **Consonants**

Descending Letters: Բ բ [p]   Tall letter: Հ հ [h]
                                     Ջ զ [z]
                                     Շ շ [sh]

Position in Alphabet	Letter	Letter Name	Key Word	Pronunciation
2	Բ բ	բեն [p'en]	բաղ duck	[p']*
6	Ջ զ	զա [za]	զանգակ bell	[z]
16	Հ հ	հո [ho]	հալ chicken	[h]
23	Շ շ	շա [sha]	շուն dog	[sh]

Անի եւ
հայելի

The consonants Բբ, Ջզ, Հհ, Շշ have a phonetic pronunciation.
Note for orthography: At the beginning of a word **h** occurs both before consonants and vowels: հայր *father*, հայելի *mirror*, հմայել *to charm*, հրաշք *miracle*. Յ յ only occurs before vowels—e.g. յոյս *hope*, յոյն *Greek*; **exception:** յստակ *clear*, etc.¹

¹ Also, յղի, յղում; the letter ղ is introduced in the next lesson. See Appendix 13 on Orthography.

Phonetic Drills: Read the following words

Lower Case	Upper Case	Translation
ազնիւ	ԱԶՆԻՒ	noble, honest
անուշ	ԱՆՈՒՇ	sweet
աշակերտ	ԱՇԱԿԵՐՏ	student, pupil
ապսպրել	ԱՊՍՊՐԵԼ	to order, commend
բակ	ԲԱԿ	yard
բարեկամ	ԲԱՐԵԿԱՄ	friend
բարեւ	ԲԱՐԵՒ	hello
բերան	ԲԵՐԱՆ	mouth
բերել	ԲԵՐԵԼ	bring
բոյս 	ԲՈՅՍ	plant
գատիկ	ԶԱՏԻԿ	Easter
գաւակ	ԶԱԴԱԿ	child, son
լեզու	ԼԵԶՈՒ	tongue, language
կազմել	ԿԱԶՄԵԼ	to set
համբոյր	ՀԱՄԲՈՅՐ	kiss
հայելի	ՀԱՅԵԼԻ	mirror
հայր	ՀԱՅՐ	father
հիւանդ	ՀԻՒԱՆԴ	sick, ill
հիւր	ՀԻՒՐ	guest
մանուշակ	ՄԱՆՈՒՇԱԿ	violet
միշտ	ՄԻՇՏ	always
յուսահատ	ՅՈՒՍԱՀԱՏ	desperate
շուտ	ՇՈՒՏ	quick, early
շուշան	ՇՈՒՇԱՆ	lily
շիտակ	ՇԻՏԱԿ	correct, right, direct
պարտէզ	ՊԱՐՏԷԶ	garden
պզտիկ	ՊԶՏԻԿ	small, little
ուշ	ՈՒՇ	late
սօն	ՏՕՆ	holiday

The Word ՇԱՄ

Շամ is both an adjective meaning *many* and an adverb meaning *very, too*. Here are a few examples; some of them are idiomatic expressions (indented in the table below). Try to memorize these word combinations, paying attention to their translation, and try to use them in communication:

շատ մարդ	<i>many</i> people
շատ աշակերտ	<i>many</i> students
շատ շուն ու կատու	<i>lots of</i> dogs and cats
շատ սիրել	to love <i>very much</i>
շատ ապրիլ	to live <i>long</i>
շատ ապրիս	<i>Good</i> for you; thanks (used in familiar circles or as praise for children)
շատ լաւ	<i>Very</i> well. <i>Very</i> good. OK. All right
շատ շնորհակալ եմ	Thank you <i>very much</i>
շատ լաւ եմ	I am <i>very</i> well
շատ ու քիչ բան	Many a things
շատ տաք է	it is <i>very</i> hot

The Word ՀԻՆ

Հին *old*, applies to inanimate objects and things—e.g., **հին տունը** *an old house*. For people and animals the adjective **ծեր** [dzer] is used, an antonym for the word **երիտասարդ** *young*, which we will be able to write in Lesson 10.

Արտակին պայուսակը հին է. նոր մը ապսպրենք:	Ardag's bag is old; let's order a new one.
Ես շատ կը յիշեմ մեր հին պարտեզը:	I remember our old garden a lot.

It is also used as a common synonym for formal **հնամենի** *ancient*—e.g., **հին տօնը** *an ancient holiday*. Or:

Հայերէնը հին եւ պատուական լեզու մըն է: *Armenian is an ancient and noble language.*

The adjective **հին** when applied to people and animals has only the meaning *ancient*.

Examples:

Հին յոյները իմաստուն էին:	The ancient Greeks were wise.
Տինոզաւր հին կենդանի մըն է, հիմա չկայ:	The dinosaur is an ancient animal; it does not exist now.

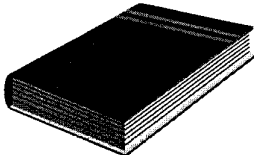
հայ

The Words ՀԱՅ, ՀԱՅԵՐԷՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆ

The words հայ, հայերէն, and հայկական are translated into English with a single adjective, *Armenian*.

Հայ is a noun, ethnonym²—e.g., Ես հայ եմ: *I am Armenian*.

Հայերէն is a noun too: the language name; e.g.: Ես քիչ մը կը հասկնամ հայերէն: *I understand Armenian a little*.

հայերէն

The suffix -երէն forms language names—e.g., հայերէն *Armenian*; իտալերէն *Italian*. A less frequent variation of the suffix is -արէն, e.g., յունարէն *Greek*. -երէն and -արէն are compatible with the English suffixes -ese, -ish, and -ian but more productive than their English counterparts: չինարէն *Chinese*, լեհերէն *Polish*, պարսկերէն *Persian*.

հայկական

Հայկական is an adjective for anything else Armenian³—e.g., հայկական կերակուր *Armenian food*; հայկական պար⁴ *Armenian dance*; հայկական ըմպելի *Armenian beverage*.

Suffixes -ական, -ային, -եան

These suffixes are synonymous, they create adjectives relating the characteristics of the root noun to other nouns, cf.: հայկական անուն *Armenian name*; յունական կիսադէմ *Greek profile*; հոլանտական պանիր *Dutch cheese*; ընկերային կեանք *social life*, հանրային կայք *public property*, ատլանտեան

դարպաս *Atlantic gates*, ամերիկեան երազ *American dream*.

Capitalization in Armenian

Languages have different rules for capitalization. Proper names for people, pets, and geographical sites are capitalized in Armenian, as we have seen in the previous lessons. Capitalization may change the meaning of a word, e.g., Արարիչ *Creator, God*, արարիչ *creator*; Յասմիկ *Hasmig*, a female name, յասմիկ *jasmine*, the flower. Cf:

Արարիչը իր նման արարիչ կերտեր է մարդը: *God created the man as a creator, like himself.*

Յասմիկը յասմիկին հոտը կը սիրէ: *Hasmig loves the smell of jasmines.*

Neither month or weekday names, nor ethnonyms are capitalized in Armenian, contrary to English tradition—e.g., յունիս *June*, կիրակի *Sunday*, հայ *Armenian*, յոյն *Greek*.

Holiday names are usually capitalized—e.g., Չատիկ *Easter*; Նոր Տարի *New Year*. Sometimes only the first word is capitalized—for instance, Մայրերու օր *Mothers' Day*.⁵

² For more on ethnonyms, see Lesson 15.

³ There is another adjective meaning Armenian, հայոց (see the letter g in Lesson 10). It is the plural genitive of the word հայ in Krapar and it means հայերու *of Armenians* or *Armenians'*. Now the word has a stylistic emphasis limiting its use in regard to historical-cultural and homeland-bound values—e.g., հայոց հող *Armenian land*; հայոց լեզու *Armenian language*; հայոց պատմութիւն *Armenian history*, etc.

⁴ Հայկական Պար is also a mountain chain in the Armenian Plateau.

⁵ In Armenia, Mothers' Day is celebrated on April 7.

Idioms: ԱՆՈՒՇ ԸԼԼԱՅ

Idioms are fixed phrases with a special meaning which does not directly derive from or literally correspond to the meaning of its constituents.

ԱՆՈՒՇ ԸԼԼԱՅ literally means *let/may it be sweet*; it is a traditional wish for good digestion and health, and it is used during or after eating, often in response to gratitude. It can be translated *Help yourself! Enjoy! or You are welcome!* in the context of dining and snacking.

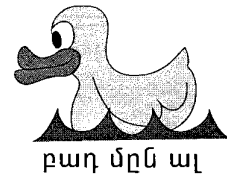
Examples of usage:

Ա	Հրամսէ՛ք, համտեսէք սա տօնական բաղէն:	Come on, try this holiday duck.
Բ	Շնորհակալ եմ:	Thank you.
Ա	Կը հաւնի՞ք: Հայտէ, կերէ՛ք:	Do you like it? Come on, help yourself!
Բ	Շա՛տ լաւ է:	It's very good!
Ա	Ուրեմն քիչ մըն ալ կերէ՛ք, <i>անուշ ըլլայ</i> :	Then have (eat) some more; enjoy.
Բ	Կարելի՞ է:	May I?
Ա	Հարկաւ, <i>անուշ ըլլայ</i> : Հիմա բաղ մըն ալ կը բերեմ:	Sure. You are welcome. Now I'll bring another duck.
Բ	Շնորհակալ եմ, ալ բաւ է: Շիտակը կ'ըսեմ՝ ալեւս չեմ կրնար:	Thank you, that's enough. Really, I can't [eat] any more.
Ա	Բան մը չէ, բարի եկաք, <i>անուշ ըլլայ</i> : Նորէն հրամսէ՛ք: ⁶	Not at all, you are welcome, may it be sweet. Come again.

Note:

The word **հայտէ**, of Arabic origin, is widely used in oral speech as *come on!*

The last three expressions in the dialogue: **Բան մը չէ, բարի եկաք, անուշ ըլլայ** are equivalent to the English response *You are welcome!* in three different situations:

Բան մը չէ:	<i>Not at all. Never mind! No problem.</i>	Following thanks	Lit.: It is not a thing.
Բարի եկաք:	<i>You are welcome.</i>	Literally and figuratively.	You are welcome.
Նորէն հրամսէ՛ք:	<i>Come again!</i>	Leave taking	Lit.: Welcome again.
Անուշ ըլլայ:	<i>You are welcome.</i>	Following or during eating.	Lit.: Let it be sweet.

Note also the use of the frozen imperative **հրամսէ՛ք** deriving from *command, order*. It is a polite expression employed in offering a favor, like in English *there you go*. Cf. also the next dialogue.

⁶ This is a colloquial form; the standard form of this invitation form **հրամսեցէ՛ք** from **հրամսցնել** *to offer* is which we will spell out in Lesson 10.

The word ԲԱՆ

This is a word with interesting semantics. It means *issue, thing, anything, something, everything*.⁷ The word is used very frequently and there are many idioms created with it. Read the following dialogue and try to use the phrases with the word ԲԱՆ on your own.

- Ա Բան մը կ'ուզե՞ս: Do you want anything?
- Բ Այո, սակայն չըլլալիք բան մըն է ատիկա: Այդ բանը կ'ուզեմ: Yes, but that's impossible. I want that one.
- Ա Ասիկա՞: Զրամմէ՛, ալ քուկդ է: This? You're welcome (to have it). It's all yours.
- Բ Օ՛հ, անհաւատալի է: Շատ շնորհակալ եմ: Oh, that's incredible! Thank you very much.
- Ա Բան մը չէ: Ի՞նչ կայ-չկայ տունը: Never mind. How is everything at home?
- Բ Ամէն բան լաւ է, յատուկ բան մը չկայ: Everything is OK, nothing special.
- Ա Շիտակն ըսեմ, լաւ է՝ երբ մասնաւոր բան չկայ: Frankly speaking, it is good when there is nothing special.
- Բ Այո՛, զուր չեն ըսեր՝ լուր չկայ, լաւ լուր է: Yes, it's not in vain they say—no news is good news.

Antonyms

Antonyms are words with opposite meanings. Here are some antonyms we can already write:

հին	old	նոր	new
շատ	many	քիչ	few
աւելի	more	պակաս	less
հիմա	now	յետոյ	later, then
ամէնքը	everyone	ոչ մէկը	no one
սիրել	to love	ատել	to hate
բերել	to bring	տանիլ	to take away
յուսալ	to hope	յուսահատիլ	to despair
այո	yes	ոչ	no

⁷ In Krapar the word had a wider meaning: *word, speech, sense*, corresponding to Old Greek *logos*. It opens the Classical Armenian translation of the Bible: Ի սկզբանէ բանն էր: *From the beginning there was the word*. Many words in modern Armenian maintain traces of his meaning —e.g. բանբասանք *gossip*; բայ *verb*; բանադրանք *anathema*; բանագող *plagiarist*; բանական *reasonable*; բանբեր *messenger*; բանախօս *speaker, orator*; բանասէր *philologist*. At the end of a compound word -բան usually corresponds to *-log(ue)* and *-ist*, e.g. կենսաբան *biologist*, լեզուաբան *linguist*, հնէաբան *paleontologist*, մարդաբան *anthropologist*, նախաբան *prologue*. In many Armenian dialects բան is *work, business*, e.g., բանուոր *worker*, անբան *lazy*, բանցնել *to use*.

GRAMMAR

Adverbial Pronouns ՀԱՍ, ՀՈՂ, ՀՈՆ

Հոս, հող, հոն show spatial differences by means of article roots: **ս, դ, ն** (cf. Lesson 6). Originating in Western Armenian dialects, they are specific mainly to conversational styles.⁸

հոս	here	First person: closer to the speaker		ես	այս
հող	there	Second person: closer to the listener	cf.	դուն	այդ
հոն	there	Third person: closer to another person		ան	այն

The Irregular Verb կայ

The irregular verb **կայ** *there is* has no infinitive form. **Կայ** indicates the third person singular. You have met this form in previous lessons.

Positive		Negative
ես կամ	I am, exist	ես չկամ
դուն կաս	you are, exist	դուն չկաս
ան կայ	there is; he, she, it is, exists	ան չկայ
մենք կանք	we are, exist	մենք չկանք
դուք կաք	you are, exist	դուք չկաք
անոնք կան	they are, exist	անոնք չկան

It is used as a direct form, along with the first person singular **կամ**, in dictionaries. Like **եմ, ունիմ, կրնամ**, it does not take the particle **կը** in the present tense. The negative forms are also irregular. **Կան** as a rule

translates into *there are*. The first and second person forms, **կամ, կանք, կաս, կաք**, are not as frequently used; they are usually translated with the help of the verbs *to exist* or *to be* [*somewhere*].

Examples of usage:

Հայերս կանք, կ'ապրինք հին ատեններէն սկսեալ:	We Armenians exist, live since olden times.
Դուն ու՞ր ես, չկաս: Ինչպէ՞ս ես: Կամ:	Where are you? You're nowhere (to be found). How are you? OK (lit. I am).
Հոն տուն մը կայ: Պարտէզը շատ շուշան ու յասմիկ կայ: Տան (տունին) մօտը շատ մը բոյսեր կան: Հոն շու՞ն ալ կայ: Ոչ շուն կայ, ոչ ալ մարդ: Տունը մարդ-տանտէր չկա՞յ: Կան, հոս չեն: Հիմա տունը մարդ չկայ:	There is a house there. There are many lilies and jasmines in the garden. There are quite a many plants by the house. Is there also a dog there? There is neither a dog nor anyone. Isn't there anybody, a landlord, at home? There are, (but they) are not here. There is no one at home now.

⁸ Equivalents in standard derive from the same three sided opposition of roots: **այստեղ, այդտեղ, այնտեղ**. **Տեղ** is *place, location*. See the letter **Ղ** in Lesson 8.

The Irregular Verbs տալ, լալ

The verbs **տալ** *to give*, **լալ** *to cry*, employ the particle **կու** instead of **կը** in their simple present.⁹ These are remnant irregular forms with the particle **կու** which was common in Middle Armenian.

Person/ Pronoun	Simple Present Tense	
	տալ <i>to give</i>	լալ <i>to cry</i>
ես	կու տամ	կու լամ
դուն	կու տաս	կու լաս
ան	կու տայ	կու լայ
մենք	կու տանք	կու լանք
դուք	կու տաք	կու լաք
անոնք	կու տան	կու լան

Հ հ հալ

Imperative Mood of Verbs

The imperative mood expresses a wish, command, appeal, request, or invitation to action. It has singular and plural forms in the second person.

The **imperative singular** of regular simple verbs is formed with the help of the theme vowels **է (ե), ա, ի;** for instance:

սիրել <i>to love</i>	կարդալ <i>to read</i>	ապրիլ <i>to live</i>
սիրէ՛ <i>Love!</i>	կարդա՛ <i>Read!</i>	ապրի՛ր or ապրէ՛ <i>Live!</i>

Note the following:

- **ա** verbs do not have the silent ending **-յ** in imperative forms: մնա՛, կարդա՛. *Stay! Read!*
- **ե** verbs use the ending **է**: սիրէ՛, համբուրէ՛. *Love! Kiss!*
- **ի** verbs form it with the ending **-իր**: ապրի՛ր, մեռի՛ր. *Live! Die!* In everyday speech the imperative of **ի** verbs often is formed in analogy to **ե** verbs. Some of the most frequent verbs seldom use the **-իր** ending in conversational styles—i.e., **ճայէ՛, ճստէ՛, սկսէ՛** instead of the recommended standard: **ճայի՛ր, ճստի՛ր, սկսի՛ր**.¹⁰

The **imperative plural** is formed with the ending **-էք**; for example, Մտէ՛ք *Come in!* Տեսէ՛ք *See!* Մտիկ ըրէ՛ք *Listen, pay attention!* Հոս հասէ՛ք *Get here!* Simple **ե** and **ի** verbs, and all **ա** verbs derive the imperative plural from the past stem (details in Lessons 10-11). The imperative plural is refers to all, as well as to one person as a respectable/formal address form.

⁹ This line of irregularity concludes with the verb գալ *to come*, introduced in the next lesson with the letter **Գգ**.

¹⁰ These forms are characterized not only with stylistic differentiation but also geographical distribution: **ճայի՛ր** forms are more typical to the Lebanese Armenian standard, and the **ճայէ՛** forms, to Bolis Armenian.

The **negative imperative**, also called prohibitive, is formed with the preceding particle **մի՛**, which is always stressed. In singular negative, the content verb employs the infinitive by replacing the final **լ** with **ր**, and in the plural negative, by replacing **լ** with **ք**, e.g.:

Infinitive	Negative (Prohibitive) Imperative	
	Singular: Referring to One Person	Plural: Formal Address for One Person or Referring to <i>All</i>
ընել <i>to say</i>	մի՛ ըներ <i>Do not say!</i>	մի՛ ընէք <i>Do not say!</i>
նայիլ <i>to look</i>	մի՛ նայիր <i>Do not look!</i>	մի՛ նայիք <i>Do not look!</i>
տալ <i>to give</i>	մի՛ տար <i>Do not give!</i>	մի՛ տաք <i>Do not give!</i>

Conjugation sample:

Indefinite	Positive	Negative		Translation
	Singular	Singular	Plural & Formal	
սիրել	սիրէ՛	մի՛ սիրեր	մի՛ սիրէք	love
լսել	լսէ՛	մի՛ լսեր	մի՛ լսէք	listen
ըսել	ըսէ՛	մի՛ ըսեր	մի՛ ըսէք	say
նայիլ	նայէ՛, նայիր	մի՛ նայիր	մի՛ նայիք	look, watch
սկսիլ	սկսէ՛, սկսիր	մի՛ սկսիր	մի՛ սկսիք	begin
նստիլ	նստէ՛, նստիր	մի՛ նստիր	մի՛ նստիք	sit
կարդալ	կարդա՛	մի՛ կարդար	մի՛ կարդաք	read
յուսալ	յուսա՛	մի՛ յուսար	մի՛ յուսաք	hope
մնալ	մնա՛	մի՛ մնար	մի՛ մնաք	stay

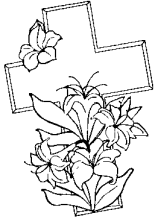
Examples of usage:

- Եկու՛ր, հոս նստէ՛, պատմէ՛, ի՞նչ կայ-չկայ: Come in, have a seat here, tell me what's going on.
- Է՛հ, ինչ ըսեմ: Լաւ բան չեմ լսեր Արմանին մասին՝ կ'ըսեն շատ հիւանդ է: Oh, what can I say. I haven't heard good things about Arman; they say he is very sick.
- Ամա՛ն, լաւ կ'ըլլայ: Մտիկ մի՛ ընէք ամէնուն: O, well, it'll be all right. Don't listen to everybody.

Note: The colloquial form մի՛ք *don't* (plural) is obsolete, although found in classical WA literature. The specific intonation of imperative verbs in writing is indicated with the stress mark [́], versus the exclamation mark in English, e.g., Come! Եկու՛ր: See more on punctuation after the text.

Text

ՆՈՒԱՐԴԻՆ ՀԻՒՐԵՐԸ

Այսօր Չատիկ է, հին տօն մը՝ որ միշտ կը տօնուի: Անին եւ Արան Չատկուան նուէր կը տանին մայրիկին: Մայրիկին անուշ ելակ և անուշահոտ եասաման կը տանին:

Արան եւ Անին հիրք եկան Նուարդ մայրիկին տունը:

- Բարեւ, մայրիկ, - կ'ըսեն եւ կը համբուրեն մայրիկը:
  - Բարեւ, հագար բարի:
  - Մա, շատ կը կարօտնամ քեզի, կ'ուզեմ միշտ քեզի հետ ըլլալ, կ'ըսէ Անին:
  - Ինչպէ՞ս էք, մայրի՛կ, կ'ըսէ Արան:
  - Է՛, դուք լաւ ըլլաք, որդի՛:
  - Մայրիկ, Ամերիկա այդպէս չեն ըսեր:
  - Հապա ինչպէ՞ս կ'ըսեն:
  - Շատ լաւ են, շնորհակալ են՝ կ'ըսեն:
  - Չեն կրնար ատանկ ըսել, ես պոլսահայ եմ:
  - Ինչու՞ չես կրնար:
  - Անհամ կ'ըլլայ... Սակայն չեն այպաներ գիրենք, կ'ըսէ Նուարդ մայրիկը:
- Ապա կը շարունակէ, «Լաւ, որդի՛, լաւ ըսենք, լաւ ըլլանք»:

կը կարօտնամ

Ան շատ կը սիրէ կատակ ընել:

Անին ելակները կը լուայ:

- Հոս եկու՛ր, մա՛, տե՛ս ի՛նչ լաւ ելակ է: Կ'ուզե՞ս՝ համին նայէ մէյ մը:
- Շնորհակալ եմ, անուշիկ Անիս, - կ'ըսէ Նուարդ մայրիկը, - դուք ալ կերէ՛ք: Եւ տեսէ՛ք՝ ի՛նչ հայկական կերակուրներ պատրաստեր եմ անուշիկ Անիս ու Արայիս համար: Կերէ՛ք, անուշ ըլլայ:
- Նուա՛րդ մայրիկ, հապա հայերը ինչպէ՞ս կ'ըսեն, - նորէն կ'ըսէ Արան:
- Ինչի՞ն... Այո՛... կ'ըսեն՝ լաւ ըսենք, լաւ լսենք, զաւակս...

Explanations to the Text¹¹

Հին տօն մը՝ որ	An ancient holiday that	The conjunction որ is translated into <i>that</i> or <i>which</i> depending on the context.
միշտ կը տօնուի:	is always celebrated	Տօնուիլ is the passive voice form of տօնել <i>to celebrate</i>
Չատկուան նուէր	Easter present	Չատկուան <i>Easter's</i> is genitive.
կը տանին մայրիկին	(They) take (a present) for mom.	տանիլ has no exact equivalent in English. It can be translated as <i>take, carry along, - to, - for, -away, bring for</i> , etc. depending on the context.
անուշ ելակ և անուշահոտ եասաման	Sweet strawberries and fragrant lilacs	The singular form is used to generally indicate objects. If one lilac or strawberry is meant, the indefinite article մը or the numeral մէկ should be used.
Հիւր եկան Նուարդ մայրիկին տունը	Visited mother Nvart's home.	Literally: came (as) guests.
Քարել	Hello.	For all occasions.
Հազար բարի	A thousand greetings.	Idiomatic expression in response to or following Քարել.
Կը կարօտմամք քեզի	I miss you.	քեզի is the dative-accusative for դու.
Ինչպէ՞ս էք	How are you?	A semi-greeting; the formal (plural) form expresses respect The response լաւ եմ <i>fine</i> is formulaic and conventional, as in English.
Է՛, դուք լաւ ըլլաք, որդի՛	Well, may you be well, son.	A formulaic, familiar response to Ինչպէ՞ս էս/էք, used especially by older people.
Կը համբուրեն մայրիկը	(They) kiss mom.	No repetition of subject is required.
Ես պոլսահայ եմ	I am Bolsahay (Armenian from Istanbul).	The word պոլսահայ combines the place of origin with the ethnic origin. See details in Lesson 15.
Ամերիկա այդպէս չեն ըսեր.	In America they don't say it like that.	As in English, a third person plural form is used to state common truths.
Հապա ինչպէ՞ս կ'ըսեն:	Then how do they say (it)?	Or: What is the usual way to respond? Ի՞նչ <i>what</i> could also be used here.
Շատ լաւ եմ, շնորհակալ եմ, կ'ըսեն	They say—I am fine, thank you.	Կ'ըսեն <i>they say</i> can open or close the statement.
Անհամ կ'ըլլայ	It will be dull.	Անհամ is <i>not delicious</i> ; figuratively: <i>dull, uninteresting</i> .
Սակայն չեմ ապամեր զիրենք	But I don't blame (dispraise) them	Mrs. Nvart's expression means: "I have nothing against the way Americans speak".
Ապա կը շարունակէ	Then (she) continues	The pronoun <i>she</i> is assumed from the verb.
Լաւ, որդի, լաւ ըսենք	OK, son; we say well.	լաւ is used in two meanings: <i>well</i> , as an introductory word, and the adverbial <i>well</i> .
Լաւ ըսենք, լաւ ըլլանք	Let's say well and (by it), be well.	This is another idiom in response to Ինչպէ՞ս էս.
Տե՛ս,	Look!	The imperative form տես <i>See!</i> is often used instead of նայիր <i>Look!</i>
Մա՛,	Mom	Մա is a familiar address form.

¹¹ Some idioms in this text employ the subjunctive mood of verbs (for details see the next lesson): դուն լաւ ըլլաս; լաւ ըսենք; լաւ ըլլանք; լաւ ըսենք; լաւ լսենք; անուշ ըլլայ.

Ի՞նչ լաւ ելակ է:	What good strawberries they are!	Or: What good strawberries! The singular form has the general meaning.
Անուշիկ Անիս	My sweet Ani	The diminutive անուշիկ is an address form for children; optional translation, <i>sweetheart</i> .
Տեսէ՛ք ի՞նչ հայկական կերակուրներ պատրաստե՞նք	Look what Armenian food I have prepared	The question word ի՞նչ is often used for emphasis; cf. English: How great!
Կերէ՛ք	Eat!	The main verb is used versus the English “have some”.
Անուշ ըլլայ	An invitation to food	Literally: let it be sweet.
Հասկա հայերը ինչպէ՞ս կ’ըսեն	Then how do the Armenians say (it)?	The ethnonym հայ and not the language name հայերէն is used to emphasize the cultural differences in common phrases.
Ինչի՞ն... Այո՞...	To what...? O, Yes!	Ինչի՞ն is a dative case form of <i>what</i> . In conversation one does not repeat the previous, already known statements.
Կ’ըսեն՝ լաւ ըսենք, լաւ լսենք, զաւակս	(They) say, let’s say good [things] and (by that) hear [back] good [things], my son.	This is another response to the question Ինչպէ՞ս ես, based on a play of words; լաւ is used in its original meaning <i>good</i> and substantive form, to mean <i>good things</i> .

Punctuation

The stress and exclamation marks represent intonation in writing, replacing the unmarked lexical stress over the last vowel of words (see also Lesson 1 and 3). All imperative verbs bear stress mark; the exclamation mark can replace it to express a plea, especially in poems.

The exclamation and stress marks can also be used on practically any word with a specific intonation to express the speaker’s intent. Cf.:

համբոյր

Ի՞նչ լաւ օր է այսօր:

What a nice day it is today!

Եկու՛ր, քեզի կ’ուզեմ տեսնել:

Come, I want to see *you*!

Անուշ շրթունքդ համբուրե՛լ կ’ուզեմ:

I want *to kiss* your sweet lips!

Compare also the sentences from your text above.

Հոս եկու՛ր, մա՛, տես՛ ի՞նչ լաւ ելակ է: Come here, mom; look how good strawberries they are!

Կ’ուզե՞ս, համին նայէ՞մ եյ մը: Would you like to try some?

Դուք ալ կերէ՛ք, անու՛շ ըլլայ: You also eat.

Ինչի՞ն... Այո՞... To what...? Yes!

Ellipsis [...] marks omitted words or expressions, something untold but understood in conversation.

ASSIGNMENTS

Phonetic Exercises

1. Group the new letters according to their position on the line.
2. Fill out the chart writing the words in lower case in upper case and vice versa.

բարեկամ	
	ՀԱՄԱՌԻՐԵԼ
շուշան	
	ԼԵԶՈՒ
հիւր	
	ԶԱԻԱԿ
հայր	
	ԿԵՐԱԿՈՒՐ
հին	
	ԱՆՈՒՇ

Lexical Exercises

1. Read the text, translate it, and copy it. Retell the text with improvisations.
2. Make oral sentences of your own using the words you know.
3. Find inflected forms of nouns and verbs in the text and write the direct forms of the same words.
4. Find from the text formulaic responses to 'How are you?' and use them in appropriate situations.
5. Write antonyms for the following words: հին, շատ, պակաս, հիմա, ատել, բերել.
6. Write the imperative forms of the following verbs in the positive and negative. Make sentences of your own using those forms: ըսել, ուզել, նայիլ, ապրիլ, սկսիլ, լուսալ, ըլլալ.
7. Write the following statements in the imperative according to the sample:

Ան կ'ըսէ իր բարեկամին՝ «Անուշ ուտելը լաւ է»: Ան կ'ըսէ՝ «Անուշ կե'ր»:

Ան կ'ըսէ իր բարեկամներուն՝ «Հոս ապրիլը լաւ չէ»: Ան կ'ըսէ՝ «Հոս մի՛ ապրիք»:

1. Ան կ'ըսէ իր բարեկամին՝ «Մայրը սիրելը լաւ է»:
2. Ան կ'ըսէ իր բարեկամներուն՝ «Յուսահատիլը լաւ չէ»:
3. Ան կ'ըսէ իր բարեկամին՝ «Նուէր տալը լաւ է»:
4. Ան կ'ըսէ իր բարեկամներուն՝ «Ներսը կենալը լաւ չէ»:
5. Ան կ'ըսէ իր բարեկամին՝ «Երկար ապրիլը լաւ է»:
6. Ան կ'ըսէ իր բարեկամներուն՝ «Մարդիկը ատելը լաւ չէ»:
7. Ան կ'ըսէ իր բարեկամին՝ «Ուշ մնալը լաւ չէ»:
8. Ան կ'ըսէ իր բարեկամներուն՝ «Չայերէն սիրելը լաւ է»:

8. Translate the following into English:

1. Աս իմ ընտանիքս է: Մանուշակը իմ կինս է:
2. Մենք երկու մանչ զաւակ ունինք՝ Լեւոն եւ Կարէն:
3. Դուստր չունինք:
4. Ես եւ կինս երիտասարդ ենք: Մեր զաւակները տակաւին պզտիկ են:
5. Մենք շատ ընկեր-բարեկամ ունինք:
6. Մեր որդիներն ալ բարեկամներ ունին:
7. Մենք հոս կ'ապրինք, այս մեր տունն է: 8. Մենք զիրար շատ կը սիրենք:

9. Add the articles **ս, դ, ն, ը, մը** in place of the ellipses and translate the sentences.

Լեւոն... երկու տարեկան է, իսկ Արէն...՝ չորս: Անոնք նոր շուն ... ունին:

-Շունի... անուն... ի՞նչ է, Արէ՛ն, - կ'ըստ հայրիկ...:

- Աս իմ շուն... չէ, հայրիկ:

- Հապա որ ու՞նն է:

- Լեւոնի... շուն... է:

- Քուկ... է, այս քու շուն... է: Դուն կրնա՞ս շունի... անուն ... դնել, մանչ...:

- Ոչ, չեմ կրնար:

- Ինչու՞:

- Ու՞ր պէտք է դնեմ անուն...՝ շունին մօտ..., շունին տակ..., - կը զարմանայ Արէն...:

- Անուն... մօտը չեմ դներ, կու տամ, - կ'ըստ հայր..., շունին անուն ... տու՛ր:

- Ոչ, չեմ տար, - կ'ըստ Արէն..., - Ես անուն ... ունիմ, ան ալ շունի՞... պէտք է տամ: Կարելի չէ, չ'ըլլար, - կ'ըստ Արէն...:

10. Put the words in parentheses into the correct form:

- Արէն, (can you) շունին անուն մը տալ:

- Ոչ, (I can't), իմ անունս իմս (is).

- Արէն, ելակ (wash):

- Ոչ, ալ ելակ (there is not):

- Արէն, (look), հոս ելակ շատ (there is).

- Ես ելակ (don't see).

- Իսկ դուն ելակ (do you like?).

- Ոչ, ես (don't like) ելակ:

- Հապա ի՞նչ (do you like?).

- Չեմ կրնար (to say).

- Ինչու՞:

- Ես ելակ (don't like), իմ քերանս ան (likes):

11. Translate the following into English:

1. Ասիկա Նուարդ մայրիկին տունն է:
2. Նուարդ մայրիկը հոս կ'ապրի:
3. Անին հոս չ'ապրիր:
4. Անին հիմա Արային հետ կ'ապրի:
5. Ու՞ր կ'ապրին անոնք:
6. Ուր կ'ուզեն՝ հոն ալ կ'ապրին:
7. Կատակ կ'ընեն, հոն կ'ապրին:
8. Անին եւ Արան այսօր հիւր եկան:
9. Անին ելակ կու տայ մայրիկին:
10. Համտեսէ՛, մա՛, կ'ըստ:

12. Translate the following into English paying attention to the infinitives:

1. Կ'ատենմ հիւանդ ըլլալս:

2. Չեն ուզեր հիւանդ ըլլալ:
3. Շատ ուտելը լաւ է:
4. Երբեմն մարդիկ շատ ուտելէն կը հիւանդանան:
5. Անուշ ըլլալը ան է, երբ կ'ուտեն եւ չեն հիւանդանար:
6. Երկու բաղ մէկէն ուտել չ'ըլլար, մի' ուտեր:
7. Քիչ-քիչ ուտելը լաւ է:
8. Հարկաւ, շիտակ ուտելու ալ ատեն կ'ուզէ:

13. Translate the following into Armenian:

1. There is a small garden behind our home.
The garden is nice. It is always green.
Are there many plants there?
Ani, Ara, have a seat here. Look how nice our garden is!
2. "How are you, mom?," says Ara to Nvart.
"We say well and be well," says Nvart.
"We, Bolis Armenians, like to joke a lot", she says.
3. Do you want to dance?
No; dance alone; you dance very well.
4. Aren is a child.
He is four years old.
He has a dog.
The dog has no name.
Aren has only one name and it is Aren.
He cannot give his name to the dog.
Don't be surprised; he is still a small child.
Aren does not want to wash the strawberries.
He eats the strawberries.
And there are no more strawberries.

Rules:

- **ւ** verbs in the imperative do not end in silent յ.
- **ե** verbs are spelled with **է** in three of the four possible forms: սիրէ՛, սիրեցէ՛ք, մի՛ սիրեք; only in the singular prohibitive մի՛ սիրեր is the letter **ե** used.
- **ի** verbs follow the same pattern of spelling whenever they use the same endings (see details in the lesson).
- The antonyms **հիմա** *now* and **յետոյ** *later, afterwards* are opposites also in regard to two spelling rules. At the beginning of a word, the sound [h] can be expressed with either **հ** or **յ**, and each of these words uses one of these options. **Յետոյ** has the final silent յ and **հիմա** is an exception to that rule. Thus, **յետոյ** represents the rules, and **հիմա**, the exceptions.

Ժողովուրդը կ'ըսէ.

Երկու ահը մէկ մահ է:¹²

Շատ մի՛ սիրեր, ատել կայ, շատ մի՛ ատեր, սիրել կայ:¹³

¹² Two dreads are one death.

¹³ Don't love too much, hatred exists; don't hate too much, love exists.

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 7

Phonetics: Pronunciation and Spelling

Letters:	Ջ զ [z]	Բ ք [b]	Հ հ [h]	Շ շ [sh]
----------	------------	------------	------------	-------------

The letter **Բք** sounds [b]; EA has maintained its Grabar pronunciation; in WA, it has shifted to [p']. In EA, **Բք** shifts to [p'] in some positions, cf.: **բարդ** *complex* [bart'] but **երբ** *when* [yerp'], like in WA (details see in EA Lesson 4).

The letter **Հհ** has a higher frequency of use because it substitutes the original letter **Յյ** in initial positions, cf.: RO: հույս *hope*, հույն *Greek*, հստակ *clear*, հղի *pregnant*.

CO: յոյս   յոյն   յստակ   յղի.

On the contrary, the letter **Ջզ** is more frequent in WA as a definite preposition attached to some pronouns: զայն, զիցք, զիս, զիրար.¹

VOCABULARY

The words **հայ**, **հայերեն**, **հայկական** are characterized with the same specifications in EA.

Synonymous suffixes -ական, -ային, -յան (CO: -եան). Among these, -ական is more productive in EA and -ային, in WA. Examples: հայկական անուն *Armenian name*; հոլանդական պանիր *Dutch cheese*; ընկերական մարդ *friendly person*, հասարակական կյանք *social life*, հանրային կայք *public property*, ամերիկյան դեսպանատուն *American embassy*.

Capitalization in EA is more conservative. In WA, under the influence of English, month and weekday names are often capitalized, as well as book, movie, etc. titles. In RO, words of religious significance were not capitalized in the Soviet period which has been reformed now, e.g., Աստված *God*, Չասիկ *Easter*.

The Idiom անուշ լինի in EA has a different grammatical form for the verb *to be* (լինել—ըլլալ). Often, the only change in fixed phrases between EA and WA is their grammatical packaging in writing, accompanied with corresponding articulation changes in speaking, cf. the proverb: Ուշ լինի/ըլլայ նուշ լինի/ըլլայ: lit.: *may it be late but be almond*, i.e., *better late than never*; cf.: Լավ է ուշ, քան երբեք:

Անուշ լինի in EA has a counterpart with the verb *to do*—անուշ արա՛ or անուշ արե՛ք (lit. *make/do it sweet*); it is an invitation and encouragement to help oneself to food.

The verbs Հրամսե՛ք (standard WA: հրամսեցե՛ք) has only the plural form in EA: Համեցե՛ք. For the WA Բան մը չէ *never mind, no problem*, EA uses Ոչինչ. More polite expressions are presented in the **vocabulary differences**. Cf.: the last two lines from the dialogue in the WA lesson above:

<p>Բ Շնորհակալ եմ, բավական է: Գիշտն ասած՝ էլ չեմ կարող:</p> <p>Ա Խնդրեմ: Բարով եկաք, անուշ լինի: Նորից համեցե՛ք:</p>	<p>Thank you; that's enough. Really, I can't [eat] any more.</p> <p>Not at all, you are welcome, may it be sweet. Come again.</p>
--	---

GRAMMAR

Adverbial Pronouns հնս, հնդ, հնց are not used in EA at all; they are WA innovations. Their vernacular equivalents—(ը)ստե(ն), (ը)մտե(ն), (ը)նտե(ն)—sound extremely colloquial in EA. They are based on the same article roots—**ս**, **դ**, **ց**, and derive from All-Armenian այստեղ, այդտեղ, այնտեղ.

Irregular Verb կա has the same conjugation paradigm with the same irregularities both in the present and past tenses in EA. Insignificant difference in spelling—RO: կա, CO: կայ—concerns all final silent j-s.

¹ This use of the preposition զ, quite regular in Grabar, evades conversation in WA and is distinctive to the high standard in speech and writing.

Irregular Verbs տալ, լալ, and also գալ exhibit a different type of irregularity. Their present tense is formed from the future-continuous participle ending in -իս with the copula է. The verbs լալ *to cry*, has a parallel analytical form: լաց եմ լինում. It is more commonly used now, whereas լալիս եմ is high standard; on everyday level the latter sounds slightly oldish, archaic-poetic.

	EA	WA	EA	WA
	տալ <i>to give</i>		լալ <i>to cry</i>	
ես	տալիս եմ	կուտամ	լալիս եմ	կուլամ
դու	տալիս ես	կուտաս	լալիս ես	կուլաս
նա	տալիս է	կուտայ	լալիս է	կուլայ
մենք	տալիս ենք	կուտանք	լալիս ենք	կուլանք
դուք	տալիս եք	կուտաք	լալիս եք	կուլաք
նրանք	տալիս են	կուտան	լալիս են	կուլան

Imperative Mood of Verbs appears in the same four forms in EA: singular/plural, positive/negative. Formation shows the following differences.

- **ե** verbs in singular positive end in -ի՛ր, e.g., ապրի՛ր, սիրի՛ր,
- In negative only the particle մի՛ adds: մի՛ ապրի՛ր, մի՛ սիրի՛ր
- In casual styles, the final ր is dropped; positive ապրի՛, սիրի՛, negative: մի՛ ապրի, մի՛ սիրի.
- **ա** verbs have the same form in positive: կարդա՛ *Read!*
- The negative is again different in that it only adds the particle մի՛ կարդա *Don't read!*

EA Imperative Plural is formed from the past tense stem (see Lesson 10) and has the following forms:

- Ending **-ացեք** for the **ա** verbs: Կարդացե՛ք *Read!*
- Negative: Մի՛ կարդացեք *don't read!* (plural and reverential-formal).
- Ending **-եցեք** for **ե** verbs: Լսեցե՛ք *Listen!* Ապրեցե՛ք *Live!*
- Negative: Մի՛ լսեցեք *Don't listen!* Մի՛ ապրեցեք *Don't live!* These are newer generalizations. The recommended standard is the same as in WA: Մի՛ լսե՛ք, Մի՛ ապրե՛ք.

Comparison sample:

	Infinitive	Positive	Negative	
			Singular	Plural & Formal
EA	սիրել <i>to love</i>	սիրի՛ր	մի՛ սիրի՛ր	մի՛ սիրեցեք, սիրեք
WA		սիրե՛ սիրի՛ր	մի՛ սիրե՛ր	մի՛ սիրեք
EA	ասել <i>to say</i>	ասա	մի՛ ասա	մի՛ ասացեք, ասեք
WA		ըսե՛	մի՛ ըսե՛ր	մի՛ ըսեք
EA	նայել <i>to look</i>	նայի՛ր	մի՛ նայի՛ր	մի՛ նայեցեք, նայեք
WA		նայե՛, նայի՛ր		մի՛ նայիք
EA	սկսել <i>to begin</i>	սկսի՛ր	մի՛ սկսի՛ր	մի՛ սկսեցեք, սկսեք
WA		սկսե՛, սկսի՛ր		մի՛ սկսիք
EA	կարդալ <i>to read</i>	կարդա՛	մի՛ կարդա	մի՛ կարդացեք
WA			մի՛ կարդար	մի՛ կարդաք
EA	հուսալ <i>to hope</i>	հուսա՛	մի՛ հուսա	մի՛ հուսացեք
WA			մի՛ հուսար	մի՛ հուսաք

Note: The irregular verbs տալ *to give* and EA տանել, WA տանիլ *to carry*, create a cross-system homonym in the negative imperative, that is:

	Infinitive	Imperative positive		Imperative negative	
		Singular	Plural	Singular	Plural
EA	տալ	տու՛ր	տվե՛ք	մի՛ տուր	մի՛ տվեք
WA	տալ			մի՛ տար	մի՛ տաք
EA	տանել			մի՛ տար	մի՛ տարեք
WA	տանիլ	տա՛ր	տարե՛ք	մի՛ տանիր	մի՛ տանիք

Text: ՆՎԱՐԴԻ ԳՅՈՒՐԵՐԸ

Այսօր Ձատիկ է, մի հին տոն, որ միշտ տոնվում է: Անին և Արան Ձատիկի նվեր են տանում մայրիկին: Մայրիկին անուշ ելակ և անուշահոտ յասաման են տանում:

Արան և Անին հյուր եկան Նվարդ մայրիկի տունը:

- Բարև, մայրիկ, - ասում են և համբուրում մայրիկին:
  - Բարև, հազար բարի:
  - Մա, քեզ շատ են կարոտում, ուզում են միշտ քեզ հետ լինել, - ասում է Անին:
  - Ինչպե՞ս եք, մայրի՛կ -, ասում է Արան:
  - Է՛, դու՛ք լավ լինեք, որդի՛:
  - Մայրիկ, Ամերիկա այդպես չեն ասում:
  - Հապա ինչպե՞ս են ասում:
  - Ասում են՝ շատ լավ են, շնորհակալ են:
  - Չեն կարող այդպես ասել, ես պոլսահայ եմ:
  - Ինչու՞:
  - Անհամ կլինի... Սակայն դեմ չեմ, - ասում է Նվարդ մայրիկը: Ապա շարունակում է.
  - Լավ, որդի՛, լավ ասե՞ք, լավ լինե՞ք: Նա շատ է սիրում կատակել:
- Անին ելակն է լվանում:
- Այստեղ ե՛կ, մա՛, տե՛ս, ի՞նչ լավ ելակ է: Ուզու՞մ ես՝ անու՛շ արա մի քիչ:
  - Շնորհակալ եմ, անուշիկ Անիս, - ասում է Նվարդ մայրիկը, - դուք էլ կերե՛ք: Ես տեսե՞ք ի՞նչ հայկական ուտելիքներ են պատրաստել անուշիկ Անիս ու Արայիս համար: Կերե՛ք, անուշ լինի:
  - Նվարդ մայրիկ, հապա հայերը ինչպե՞ս են ասում, - նորից է ասում Արան:
  - Ինչի՞ն... Այո, ասում են՝ լավ ասե՞ք, լավ լսե՞ք, զավակս...

Punctuation—Կետադրություն: The table below is a brief summary on the punctuation marks used in Armenian.

Mark	EA term	WA term	Use	Near Equivalent in English
՛	շեշտ	շեշտ	Vocatives, Imperative verbs Interjections	Stress
՞	հարցական նշան	պարոյկ	Questions	? question mark
~	բացականչական նշան	երկար	Emphatic intonation, interjections	! exclamation mark
:	վերջակետ	վերջակետ	End of sentence	. full stop/period
,	ստորակետ	ստորակետ	List, pause	, comma
;	միջակետ	միջակետ	Pause	; semicolon, : colon
՝	բութ	բութ	Pause, omission,	: colon ; semicolon
...	կախման կետ, բազմակետ	կախման կետ, բազմակետ	Omission	... ellipsis
-	գծիկ	գծիկ	Analytic compound words, hyphenation	- hyphen, / slash
—	գիծ	գիծ	Dialogue connection, pause	— dash
՛	ապաբարց	ապաբարց	Grammatical connection/omission	՛ apostrophe
« »	չակերտ	չակերտ	Direct speech. Titles.	“ ” quote marks
( )	փակագիծ	փակագիծ	Insert	parenthesis

Vocabulary Differences

EA	Translation	WA	Translation
ազնիվ HR	honest, noble	ազնիւ	nice, good (noble, honest)
անուշ (քաղցր)	sweet, dear	անուշ	sweet, sweets, jams
աշակերտ	pupil	աշակերտ	student
(ուսանող)	student		LF
բարեկամ	relative	բարեկամ	friend
(ճիշտ)		շիտակ	correct, right, direct
այգի (պարտեզ HR)	garden	պարտեզ	garden
(փոքր)	small, little	պզտիկ	small, little
կարոտել		կարօտնալ	to long for, miss
հուսահատվել		յուսահատիլ	to despair

Idioms and Common Expressions of Politeness

EA	WA	Translation
(խնդրեմ, ոչինչ)	Բան մը չէ:	<i>Not at all. Never mind!</i>
Բարով եկաք	Բարի եկաք:	<i>You are welcome.</i>
Նորից համեցեք	Նորէն հրամմ(եց)է՛ք:	<i>Come again!</i>
Անուշ լինի	Անուշ ըլլայ:	<i>You are welcome.</i>
Անուշ արեք	—	<i>Help yourself to the food.</i>

Cf. the Usage of Some Adjacency Pairs in Typical Situations

Հյուրերը ընդունելիս.	Receiving guests:
- Ներս համեցեք or Խնդրեմ, ներս մտեք:	Please come in.
- Շնորհակալություն:	Thank you.
Գրադարանում.	In the library:
- Այս գի՞րքն էիք ուզում: Ահա, խնդրեմ:	Was this the book you wanted? There you go.
- Շնորհակալ եմ or Շնորհակալություն:	Thank you.
- Խնդրեմ:	No problem.
Տաքսի	Taxi
- Արովյան, խնդրեմ:	(to) Abovian (street), please.
- Հասանք, համեցե՛ք:	Here we are. There you go.
- Ապրեցեք: or Շնորհակալություն:	Thank you.

Խնդրեմ is widely circulated in EA, as an equivalent to the WA հաճիս *please* and բարի եկաք *you are welcome*; That is, it adjacent to *thank you* both as in a question and reply. խնդրեմ is frozen from Grabar simple present first person singular. Its modern EA equivalent խնդրում եմ can feature in quests but not answers. The pair համեցեք—ապրեցեք (in taxi) is somewhat colloquial but sounds much warmer, than its formal equivalent: Խնդրեմ—Շնորհակալություն. More on common phrases see in Appendix 6.

FOR ADVANCED STUDENTS: Find the imperative verbs in Isahakian’s poem and form their plurals. Try to translate it into WA and/or English. This poem, like many others by Isahakian is also a popular romance.

Ավետիք Իսահակյան

Քույր իմ նազելի, նայի՛ր, քո դիմաց՝
 Վիրավոր, ավեր սիրտս եմ բացել,
 Ա՛խ, նվիրական ինձ քո գիրկը բաց՝
 Եւ գուրգուրի՛ր ինձ, ես շատ եմ լացել...

Քնքուշ ձեռքերով աչերս սրբի՛ր,
 Մի՛ թող ինձ լալու—ես շատ եմ լացել:
 Ճակատիս մռայլ մշուշը ցրի՛ր,
 Եւ գուրգուրի՛ր ինձ, ես շատ եմ լացել...

LESSON 8

PHONETICS

Letters: Գ գ   Խ խ   Ղ ղ   Վ վ
                          [k´]*   [kh]   [gh]   [v]
 Minimal Pairs

GRAMMAR

The Past Tense of the verb եմ
 Past Imperfect Tense
 Emphatic Link of Verbs
 Future in the Past Tense
 Regular vs. Irregular Verbs
 The Defective Verb գիտեմ
 Simple Past of Irregular Verbs
 The Irregular Verb գալ
 Constructions with եղեր
 Irregular Imperatives
 Future Participles

VOCABULARY

Synonyms: Words Meaning *Child*
 Synonymous Adjectives աղուոր, աղէկ, and others
 Text and Dialogue: ԱՐՏԱԿ

PHONETICS

Letters

Consonants

Descending letters: Ղ ղ   [gh]   Գ գ   [k´]
 Bisecting letters: Խ խ   [kh]   Վ վ   [v]

Խ խ խնձոր
 [khants´or]

Position in Alphabet	Letter	Letter Name	Key Word	Pronunciation
3	Գ գ	գիմ [k´im]	գառ lamb	[k´]
13	Խ խ	խէ [khe]	խնձոր apple	[kh]
18	Ղ ղ	ղատ [ghad]	ղեկ stirring wheel	[gh]
30	Վ վ	վել [vev]	վարդ rose	[v]

Pronunciation note:

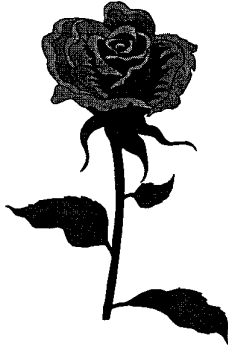
Ղ ղ and Խ խ represent sounds that do not exist in English.

- Ղ ղ sounds similar to the French or German uvular [gh], like in the words *Paris*, *merci*, or *Berlin*, *Reich*.
- Խ խ sounds similar to [x] in Castilian Spanish, Russian, or German, like in the words *Juan*, *jamás*, *xlēb*, or *achtung*, *ich*.

- In Armenian Ղ ղ and differ Խ խ by only one feature: ղ is voiced and Խ is voiceless. Consequently, they sound quite similar, especially to the untrained ear, but they are distinct phonemes differentiating words—e.g., վաղը tomorrow; վախը the fear; կաղ է: [gá'ghe] (*he*) is lame; կախէ': [gakhe'] *Hang!*

Minimal Pairs: Words which differ by one phonetic feature are called minimal pairs, such as English *bet-bat*, *bear-beer*, *beer-peer*, *dear-tear*, etc. The sounds ղ/Խ create minimal pairs, such as ուխտ *oath*, ուղտ *camel*; ախտ *disease*, աղտ *filth*, *grime*. Practice their pronunciation.

Վ վ վարդ

Վ վ is pronounced [v], as is the letter Խ Կ. Վ is used in two positions:

- Initial—e.g., վարդ *rose*, վատ *bad*, վրայ *on*. The spelling does not change in compounds—e.g., Ալվարդ *female name*, lit.: *crimson rose*, անվախ *brave*.
- After the letter **n** only վ is used because Կ after **n** turns into ու. Examples: ով *who*, հով *wind, breeze*, կով *cow*, շուտով *soon*, համով *tasty, delicious*. Exceptions: վոհմակ *wolf pack*, սորվիլ, *to learn*.

Գ գ is pronounced [k'], exactly like the letter ք. Originally, they were different phonemes, [գ] voiced and [ք] voiceless.¹ There are homophones which differ by only these letters—for example, գայլ *wolf*, քայլ *step*, or վարգ *gallop*, վարք *biography*. Orthographic rules help to distinguish these letters; here are a few helpful hints:

- Գ is more frequent than ք.
- Գ is more often found in roots, and ք in endings, as ք is the plural ending in Krapar. As an obsolete ending, the final ք usually drops in derivation and Գ, as a root component, does not. For instance:

գրիչ

զանգ	bell	<i>and</i>	զանգակ	small bell
վարգ	gallop		վարգել	to gallop
մեգ	fog		միգապատ	foggy
միրգ	fruit		մրգաշատ	fruitful
գիրք	book	<i>but</i>	գրել	to write
վանք	monastery		վանական	monk
վարք	biography, behavior		վարել	to conduct
խելք	intelligence, brains		խելօք	smart
միտք	mind		մտաւոր	mental

Only several words end with a root ք and they should be memorized.² The root ք is easy to check out by derivation—e.g., քաղաք *city*, քաղաքական *political*, քաղաքային *urban*.

¹ See the EA parallel and Appendix 4 for the consonant shift.

² E.g., բոք, բուք, բուրք, լաք, բուրք. Details see in Appendix 13. (The letter ք is introduced in Lesson 10.)

Phonetic Drills: Read the following words

Lower Case	Upper Case	Translation
աղէկ	ԱՂԷԿ	good, well
աղուոր	ԱՂՈՒՈՐ	pretty, beautiful
աշխատիլ	ԱՇԽԱՏԻԼ	to work
այստեղ	ԱՅՍՏԵՂ	here
գալ	ԳԱԼ	1. to come; 2. next
գարուն	ԳԱՐՈՒՆ	spring
գէշ	ԳԷՇ	bad, ugly
գոյն	ԳՈՅՆ	color
գիտելիք	ԳԻՏԵԼԻՔ	knowledge
գիրք	ԳԻՐՔ	book
երախայ	ԵՐԱԽԱՅ	child
եղբայր	ԵՂԲԱՅՐ	brother
զանգ 	ԶԱՆԳ	bell
կաղանդ	ԿԱՂԱՆԴ	Christmas
կանուխ	ԿԱՆՈՒԽ	early
խաչ	 ԽԱՉ	cross
խաղ	ԽԱՂ	game
խաղող	ԽԱՂՈՂ	grape
խելք	ԽԵԼՔ	intelligence
հոգի	ՀՈԳԻ	soul
ոգի	ՈԳԻ	spirit
ղրկել	ՂՐԿԵԼ	to send
շուտով	ՇՈՒՏՈՎ	soon
սոխակ	ՍՈՒՍԱԿ	nightingale
սորվիլ	ՍՈՐՎԻԼ	to learn
վերաքաղ	ՎԵՐԱՔԱՂ	review
վրայ	ՎՐԱՅ	on
տղայ	ՏՂԱՅ	boy, son
քաղաք	ՔԱՂԱՔ	city

Synonyms: Words Meaning Child

Synonyms are words with similar meanings. Absolute synonyms—i.e., words with identical meanings—are rare in languages. Absolute synonyms differ at least by style and usage, for instance:

Literary Standard	Conversational Style	Meaning
ուղարկել	ղրկել	to send
այստեղ	հոս	here
այսպես	ասանկ	this way, such ³

Մանչ, տղայ, երախայ, զաւակ, որդի, դուստր relate to *child*. Yet they all have definite differences in meaning, style and use.

Word	Meaning ⁴	Usage
զաւակ	own child: son or daughter	All-Armenian, more frequent in Western Armenian
երախայ, երեխայ	any child, also son or daughter	All Armenian, more frequent in Eastern Armenian
որդի	son	All Armenian, literary spheres, slightly obsolete
դուստր	daughter	All Armenian, literary spheres, obsolete
մանչ	boy, guy, young man, son, child	Western Armenian
տղայ ⁵	boy, guy, young man, son, child	All Armenian

Synonymous Adjectives

The following adjectives are not synonyms strictly speaking. Yet they all have something common in their meaning and can substitute for each other in several contexts. Also, they have common antonyms: վատ *bad* and գէշ *bad, evil, ugly*.

խաղող

լաւ	good, well	աղուոր	pretty, good, nice
բարի	kind, good	սիրուն	pretty
ազնիւ	nice, noble, honest	անուշ	sweet, nice
ընտիր	choice, superior	ուրախ	glad, happy, joyful
պատուական	noble, gracious	աղէկ	good, well

³ Review Lesson 4 for details.

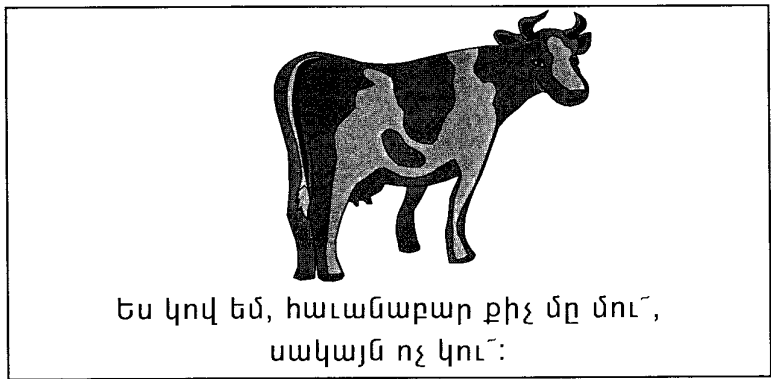
⁴ Most of those words have wider semantics than presented here.

⁵ Originally, this Hebrew borrowing meant *lamb, child, small, little*. The meaning *little* was still alive in the Western Armenian at the turn of the 20th century; for example, one could say, Տղայ դուստր մը ունիմք: *We have a small (very young) daughter*. In Eastern Armenian, *boy, guy* became the central meaning. The latter tends to be the main meaning in modern Western Armenian too.

The correct translation of these words depends largely on context because the most frequent adjectives, as a rule, lack exact equivalents in different languages. Here are a few examples to demonstrate the usage of these words:

Այսօր լաւ օր է:	Today is a nice day.
Այսօր աղուոր օր է:	Today is a lovely day.
Բարի օր:	Hello. Good day.
Բարի լոյս:	Good morning.
Դուք շատ բարի էք:	You are very kind.
Դուք շատ ազնիւ էք:	You are very nice.
Շատ բարի, ես հոն կ'ըլլամ:	OK (all right, very well), I'll be there.
Շատ աղէկ, ես հոն կ'ըլլամ:	OK (all right, very well), I'll be there.
Շատ լաւ, ես հոն կ'ըլլամ:	OK (all right, very well), I'll be there.
Շատ ընտիր շոքոլայ է:	This is a very choice chocolate.
Պատուական գինին խմենք:	Let's drink the noble wine.
Ինչպէ՞ս ես: Լաւ (աղէկ):	How are you? Fine.
Ուրախ եմ քեզ տեսնելուս:	I am happy (it's nice) to see you.
Ինչ ուրախ մանչ է:	What a joyful child.
Ի՛նչ աղուոր մանչ է:	What a nice child!
Իմ անուշ զաւակս է Արտոն:	Ardo is my sweet child.
Անին աղուոր է:	Ani is beautiful.
Նարէն սիրուն երեխայ է:	Nareh is a pretty child.
Անուշ հոգի՛ մը ըլլար...	If there was a sweet soul... ⁶
Բարի գիշեր եւ անուշ երազներ ամէնուն:	Good night and sweet dreams to all.

⁶ A line from Vahan Tekeyan's poem; see Appendix 10.

GRAMMAR

Auxiliary Verb եմ in Past Tense

Person/Number	Past Tense	
	Positive	Negative
ես	էի	չէի
դու	էիր	չէիր
ան	էր	չէր
մենք	էինք	չէինք
դուք	էիք	չէիք
անոնք	էին	չէին

Orthographic Note:

In the past tense the verb եմ is always spelled with the letter է, in contrast to the present tense forms, where ե is used only twice: ան է *he/she/it is*, and դուք եք *you (all) are*.

Past Imperfect Tense

The past imperfect tense shows actions **going on and incomplete in the past**, at some moment before the speech act; for example, կը գրէի *I was writing*, կը խաղար *he was playing*.

It is formed in the same way as the simple present—that is, with the particle կը preceding the conjugated forms of the content verb. The difference is in the endings; the past imperfect employs the past tense forms of the verb եմ as endings, and the simple present, its present tense forms.

Conjugation sample:

Person/ Number	Past Imperfect Tense Positive		
	գրել to write	աշխատիլ to work	խաղալ to play
ես	կը գրէի	կ'աշխատէի	կը խաղայի
դու	կը գրէիր	կ'աշխատէիր	կը խաղայիր
ան	կը գրէր	կ'աշխատէր	կը խաղար
մենք	կը գրէինք	կ'աշխատէինք	կը խաղայինք
դուք	կը գրէիք	կ'աշխատէիք	կը խաղայիք
անոնք	կը գրէին	կ'աշխատէին	կը խաղային

Note the following differences from the simple present tense:

- **ե** and **ի** verbs employ identical endings; that is, գրել, սիրել, աշխատիլ, ապրիլ have the same endings: -էի, -էիր, -էր, -էինք, -էիք, -էին.
- **ա** verbs employ practically the same endings too, but with է shifts to յ; consequently, the endings are -այի, -այիր, -ար, -այինք, -այիք, -ային.

Note also the following common features with the simple present tense:

- The particle **կը** is abbreviated into **կ'** if the content verb begins with a vowel; e.g., **կ'ուտէի** *I was eating*; **կ'ըստէիր** *You were saying*; **կ'աշխատէր** *he was working*.
- **տալ**, **լալ**, **գալ** use the particle **կու**—e.g., **կու տայի** *I was giving* (see the verb **գալ** below).
- **ունիմ**, **կրնամ**, **կամ** use no particles—i.e.: **ունէի** *I had*, **կրնայի** *I could*, **կայի** *I was*.

The **past imperfect in negative** is formed analogously with the present tense negative: **չեմ սիրեր/չէի սիրեր**. That is, the past tense negative auxiliary (**չէի**, **չէիր**, **չէր**, etc.) precedes the content verb with a **լ > ռ** replacement; e.g., **չէի գրեր** *I was not writing*; **չէիր տար** *you were not giving*; but **չէր աշխատեր** *he/she/it was not working*.

Past Imperfect Tense Negative		
Person/Number	Auxiliary	Negative Participle
ես	չէի	գրեր, աշխատեր, խաղար
դուն	չէիր	
ան	չէր	
մենք	չէինք	
դուք	չէիք	
անոնք	չէին	

Note:

- **ե** and **ի** verbs have identical endings in the past imperfect tense, opposite to the present tense forms.
- This is in contrast also to the negative imperative, which follows the regular pattern, cf.:

Tense		ե Verbs		ի Verbs	
Positive	Simple Present	կը գրեմ	կը տեսնեմ	կ'աշխատիմ	կը խօսիմ
	Past Imperfect	կը գրէր	կը տեսնէր	կ'աշխատէր	կը խօսէր
	Imperative	գրէ՛	տես՛	աշխատի՛ր	խօսէ՛, խօսի՛ր
Negative	Simple Present	չեմ գրեր	չեմ տեսներ	չեմ աշխատիր	չեմ խօսիր
	Past Imperfect	չէր գրեր	չէր տեսներ	չէր աշխատեր	չէր խօսեր
	Imperative	մի՛ գրեր	մի՛ տեսներ	մի՛ աշխատիր	մի՛ խօսիր

Usage of the Past Imperfect Tense

The past imperfect tense shows continuous actions incomplete in the past. Cf.:

Շատ կը հաւնէի սա գիրքը եւ ստեպ-ստեպ նորէն կը կարդայի:

I liked this book very much and often used to reread it (read it again). or: would reread it often.

The actions described with **կը հաւնէի**, **կը կարդայի** have no definite beginning or end; they were going on sometime before the act of speech. Therefore, the past imperfect tense is typical to complex sentences where it is supplemented with a subordinate clause. It describes background actions which run parallel to the action or situation in the subordinate clause. For example, the same sentence above can become the main clause:

Երբ պզտիկ էի, շատ կը հաւնէի սա գիրքը եւ ստեպ-ստեպ նորէն կը կարդայի: *When I was small, I liked this book very much and would often reread it.*

The past imperfect tense is usually translated into the past continuous forms of English. The simple past tense appears in the translation of the static verbs which lack continuous forms—e.g., կը հաւնէի is presented as *I liked* because **I was liking* is not correct in English. Often “(I) used to + infinitive” constructions are used to translate the past imperfect tense; for instance: Զոն կ’ապրէի, երբ աշակերտ էի: *I used to live there when I was a student.* The English future in the past also may be suitable for translation, as in the sentence above. Thus, the same form, say կը գրէի can be translated, depending on the context, into: *I was writing, I used to write, I wrote, I would write.*⁷

Examples of usage:

<p>Երբ ես եկայ, դուն կ’աշխատէիր: Երէկ մենք կ’աշխատէինք, այսօր՝ ոչ: Պզտիկ ատենը Արտակը հայերէն չէր խօսեր: Արտակ Արիսին հետ կը խաղար, երբ Արամը տեսաւ: Նարէն բարի երազներ միայն կը տեսնէր, զէջ երազներ չկային այն ատենը: Արիսը չիմարէն չէր խօսեր, սակայն կը հասկնար:</p>	<p>When I came, you were working. Yesterday we were working, today, we don’t. Ardag did not use to speak Armenian when he was small. Ardag was playing with Aris when he saw Aram. Nareh used to see good dreams only, there were no bad dreams in those times. Aris was not speaking Chinese, but he used to understand it.</p>
---	---

Emphatic Link of Verbs

In emphatic speech, closely related verbs often link to share grammatical markers; that is, instead of saying կ’ուտէ եւ կը խմէ *he eats and drinks*, one may say կ’ուտէ-խմէ thus tying two actions into one entity. Individual approach is recommended for each case of translation, Cf.:

Արիսը կը խնդայ-մարի երբ Արտակը հայերէն կը խօսի:
 Aris laughs up to fainting when Ardag speaks Armenian.

Բարեկամներէս մէկը կ’ուտէր-խմէր ու կ’ըսէր՝ աշխարհէս ասի կը մնա:
 One of my friends used to eat and drink and he would say—this is what remains from this world.

Անին կը գրկէ-զգուի իր զաւկին, կ’ըսէ՝ «Դուն իմ հրաշքս ես»:
 Ani hugs and cuddles her child and says, “You are my miracle”.

Գարունը զուգեր-զարդարեր է դաշտ ու բլուր:
 The spring has adorned fields and hills.

⁷ From the mere list of possible translations it is obvious that the past imperfect in standard Armenian is semantically overloaded. There is no grammatical category to differentiate the continuous aspect, though some of its remnants are found in the verbal affixes—e.g., ունիմ - ունենամ; the latter expresses the continuous aspect. The conversational speech however clearly marks the continuity of actions with the post-particle կոր. Thus, կը խօսիմ կոր *I am talking*, and կը խօսեի կոր *I was talking* indicate the progressive present and past, whereas կը խօսիմ *I talk* and կը խօսեի *I used to talk*, the simple present and past imperfect.

Future in the Past Tense

Future in the past shows actions which would or could take place in the future. It is formed with the preceding particle **պիտի** and conjugated content verb, with the same endings as for the past imperfect; e.g., **պիտի տեսնէի** *I would see*. The formation is parallel to that of the simple future: **պիտի տեսնեմ** *I will see*. Depending on the context, its translation can employ other modal verbs too, such as: *should, had to, could*.

The negative future in the past is formed with the negative particle - չ- attached to the content verb; e.g., **պիտի չտեսնէի** *I would not see (should not, had not to, could not if stressed)*.

Conjugation sample:

Future in the Past Positive and Negative			
Pronoun	սիրել	ըլլալ	չնստիլ
ես	պիտի սիրէի	պիտի ըլլայի	պիտի չնստէի
դուն	պիտի սիրէիր	պիտի ըլլայիր	պիտի չնստէիր
ան	պիտի սիրէր	պիտի ըլլար	պիտի չնստէր
մենք	պիտի սիրէինք	պիտի ըլլայինք	պիտի չնստէինք
դուք	պիտի սիրէիք	պիտի ըլլայիք	պիտի չնստէիք
անոնք	պիտի սիրէին	պիտի ըլլային	պիտի չնստէին

The future in the past tense is more characteristic of complex sentences, and it is not used very frequently due to the nature of the action described: something that was to happen in a future time which is in the past when the speech act occurs; only the wider context shows whether it happened or not. E.g.,

Դրան մօտ պիտի չնստէինք, որ չմտէինք:
We shouldn't have sat next to the door, in order not to be cold.

The following dialogue illustrates its usage. Note that the last sentence—i.e., a wide context—reveals the factuality of actions expressed by the future in the past.

<p>Ա Նայէ՛, քանի եղաւ է: Ալ պիտի ուշանայինք:</p> <p>Բ Գիտես, ընելիք շատ կար՝ տանտէրը <i>պիտի տեսնէի, պիտի խօսէի</i> տան համար, շուկայ <i>պիտի մտնէի</i> եւ այլն:</p> <p>Ա Սակայն <i>պէտք չէ ուշանայիր</i>:</p> <p>Բ Հոգ չէ, հոգիս, ատեն ունինք տակաւին:</p> <p>Ա Լաւ, ընելիքներդ ըրի՞ր:</p> <p>Բ Բաներ մը ըրի, բոլորին համար ատեն <i>չկար</i>:</p>	<p>Look at the time. We'd be late soon.</p> <p>You know, there was so much to do: I had to see the landlord, speak to him, do my shopping, etc.</p> <p>But you shouldn't be late.</p> <p>Don't worry, dear; we still have time.</p> <p>OK, did you do whatever you had to?</p> <p>I did a few things; there wasn't time for all of it.</p>
--	--

Regular vs. Irregular Verbs

The *majority* of verbs covered by the same rules are called *regular* verbs. A *smaller number* of verbs is regulated by different sets of rules in *some* tenses; hence, they are called *irregular* verbs. Common endings and pre-particles often unite both regular and irregular verbs. Some irregular verbs are also defective, as they lack some of the forms and tenses characteristic to the majority of verbs.⁸ You already know the five most common defective verbs—ենմ, ունիմ, գիտեմ, կամ, կրնամ, which have only present and past tense forms in indicative mood—neither infinitives, nor future, perfect, imperative, or subjunctive. For the auxiliary եմ *to be* and the existential կայ *there is* all the remaining forms are substituted with the grammatical forms of another irregular verb—ըլլալ *to be*.

Յայաստանը կայ եւ պիտի ըլլայ: *Armenia is (exists) and will be.*

Երէկ կայի եւ աշխարհ տեսայ, վաղը ալ ըլլայի եւ տիեզերքը տեսնէի:
Yesterday I was there and I saw the world; I wish I be there tomorrow too and could see the universe.

Երէկ լաւ էր, եւ վաղը ալ աւելի լաւ պիտի ըլլայ:

Yesterday it was good, and tomorrow will be even better.

As a rule, the *irregular* verbs belong to the core vocabulary and are quite frequent in everyday speech. They maintain older rules once covering the entire verbal system of the language. For example, in Krapar the simple present and past imperfect were formed without any particles, and these same defective verbs—ենմ, ունիմ, գիտեմ, կամ, կրնամ—which were obviously too frequently used to undergo new rules, preserved the ancient rules after the pre-particles կու, կը had emerged in Middle Armenian. Thus, these frequent verbs became irregular in the simple past/past imperfect, not merely defective.

Other ‘irregularities’ reflect the rules of the prewritten period, often dating back to the times of Indo-European unity; e.g., suppletive verbs which derive their past and present tenses from different roots: կու գամ *I come*, եկայ *I came*; կ’ըլլամ *I’ll be*; եղայ *I was*.⁹ Analogy also plays a role in verb irregularities.¹⁰

The Irregular Verb գիտեմ

Գիտեմ *I know* belongs to the category of defective verbs forming the simple present without the particle կը. Գիտեմ, like կրնամ has a regular negative with the auxiliary verb—i.e., չեմ գիտեր, cf.: չեմ կրնար.¹¹ The other three defective verbs form the negative by simply adding the negative particle չ- to the conjugated stem—i.e., չէ, չունիմ, չկամ.

These verbs have no indefinite or imperative forms. Actually, they have only two tense forms: simple present and simple past.¹²

⁸ In the Armenian grammatical tradition defective verbs are called պակասաւոր բայեր lit.: *lacking verbs*.

⁹ We still miss two letters (թ and ց) for the third suppletive verb in modern Armenian երթալ *to go* (which is suppletive in English too). In the present tense it is կ’երթամ *I go*, and in the simple past, գացի *I went*.

¹⁰ Irregularities in conjugation and also declension are the normal state of human languages. For example, տեսնել, մտնել in modern colloquial speech are converted into տեսնալ, մտնալ verbs by the analogy of հասկնալ, մոռնալ, etc. Some day, the contemporary colloquial forms տեսնալ and մտնալ may turn into standard forms.

¹¹ The negative form չկրնամ is in subjunctive mood and corresponds to the infinitive կարենալ; e.g., subjunctive: Չկրնամ նէ, չեմ ընէր: *If I cannot, I do not (do it)*. Versus indicative: Չէի կրնար եւ չըրի: *I could not and I did not*.

¹² For details on substitute verbs see Lesson 13 and for the complete paradigms, Appendix 8.

Simple Past of Defective Verbs

The **simple past tense** shows actions or situations **completed** in the past, in contrast to incomplete, ongoing actions expressed by the past imperfect tense. Above we have met several simple past forms, such as **տեսայ** *I saw*, **տեսաւ** *he saw*, **եկան** *they came*, **ըրի** *I did*, etc.¹³

The abovementioned five defective verbs use past imperfect endings for the simple past tense—i.e., **ունէի** *I had*, **էի** *I was*, **կրնայի** *I could*, **կայի** *I existed*, and **գիտէի** *I knew*.

	Positive		Negative	
	Simple Present	Simple Past	Simple Present	Simple Past
Ես	գիտեմ	գիտէի	չեմ գիտեր	չէի գիտեր
Դուն	գիտես	գիտէիր	չես գիտեր	չէիր գիտեր
Ան	գիտէ	գիտէր	չի գիտեր	չէր գիտեր
Մենք	գիտենք	գիտէինք	չենք գիտեր	չէինք գիտեր
Դուք	գիտէք	գիտէիք	չէք գիտեր	չէիք գիտեր
Անոնք	գիտեն	գիտէին	չեն գիտեր	չէին գիտեր

The Irregular Verb *գալ*

The irregular verb **գալ** *to come* forms the present and past imperfect tenses with the particle **կու**, like **լալ** *to cry* and **տալ** *to give*. These are the only three verbs in this category. The negatives are regular.

	Simple Present		Past Imperfect	
	Present	Past	Present	Past
Ես	կու գամ	չեմ գար	կու գայի	չէի գար
Դուն	կու գաս	չես գար	կու գայիր	չէիր գար
Ան	կու գայ	չի գար	կու գար	չէր գար
Մենք	կու գանք	չենք գար	կու գայինք	չէինք գար
Դուք	կու գաք	չէք գար	կու գայիք	չէիք գար
Անոնք	կու գան	չեն գար	կու գային	չէին գար

Գալ has other irregularities; it is suppletive and derives the simple past (or aorist) from a different root, that is:

Imperative: **եկուր**, **եկէ՛ք** *Come!* Prohibitive: **մի՛ գար**, **մի՛ գաք** *don't come!*

Simple past: **եկայ**, **եկար**, **եկաւ** (*I, you, s/he*) *came*,

եկանք, **եկաք**, **եկան** (*we, you, they*) *came*, etc.

¹³ The simple past tense is presented in detail in Lesson 10.

Constructions with եղեր

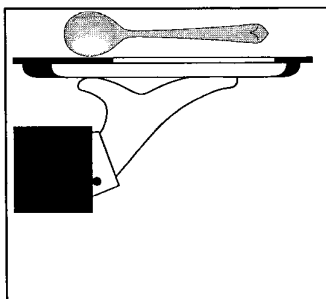
Գառի՛ն [gagin]
պաշտպան գտանք եղեր:

Եղեր is the past participle form of the irregular verb ըլլալ *to be*. With conjugated verbs, it functions as a modal verb, called evidential, to express doubt, hesitation, assumption, or improbability. It is very characteristic of oral speech and adds a tone of uncertainty to statements. For instance, the caption illustrating the picture to the left could be translated as: *Yeah, right, we got a defender for the lamb*. Narration from a not-witness is another frequent use for եղեր: some Armenian grammars refer to եղեր constructions as the Narrative Mood.¹⁴ Constructions with եղեր are conversational, the formal standard style would instead use the adverb իբր(եւ) (թէ) *as if* or the conjunction եթէ *if*.

The translation of եղեր depends on the context: modal verbs (such as *might, ought to, should*), or *if* constructions may combine with such verbs, as *seems, looks like*.

Examples:

Ասոնք գիտէի՞ր եղեր, ինչու՞ չըսիր:	<i>If you knew these, why didn't you tell (me)?</i>
Պոլիս կ'ուզէ գալ եղեր, պտոյտի դրամ չունի եղեր:	<i>S/he wants to come to Bolis (but) has no money for a trip.</i>
Այդ գիրքը ունիմ եղեր, չեմ գիտեր՝ ուր դրեր եմ:	<i>I must have that book; I don't know where I could have put it.</i>
Կ'ըսեն՝ անոնք մատներով կ'ուտեն եղեր: Ինչու՞ մատներով կ'ուտեն, դգալ չունի՞ն եղեր:	<i>They say, as if they eat with (their) fingers. Why do they eat with (their) fingers? Might it be they do not have spoons?</i>

Irregular Imperatives

The irregularity in imperative formation is disclosed in the **positive singular** which derives from the aorist (past) stem (see Lesson 10). It often coincides with the verbal stem with zero ending. That is:

բե՛ր bring! from բերել,
տե՛ս see! from տեսնել.

It may also have phonetic changes specific to the aorist:

դի՛ր for դնել, ըրե՛ for ընել,
տու՛ր for տալ, կե՛ր for ուտել.

The **positive plural** is regular with the ending -եք: դրե՛ք, ըրե՛ք, տուե՛ք, կերե՛ք.

The negative form, which derives from the present stem, is regular with the prohibitive particle: մի՛ դներ/դնէք. Imperatives are widely used in everyday speech, e.g.: Նազ մի՛ ըներ: Չեմ ուզեր՝ գրպանս դի՛ր: *Don't toy/play (with me) I don't want it; just put it in my pocket (idiom).*

¹⁴ See, for example, Գազանճեան, 1958, p.210. In modern American courts, this form would be defined as 'hear-say', not eyewitness account.

Positive		Negative (Prohibitive)		Infinitive	Translation
Singular Irregular	Plural and Formal	Singular	Plural and Formal		
դի՛ր	դրե՛ք	մի՛ դներ	մի՛ դնէք	դնել	put
բե՛ր	բերե՛ք	մի՛ բերեր	մի՛ բերէք	բերել	bring
ըրե՛	ըրէ՛ք	մի՛ ըներ	մի՛ ընէք	ընել	do
կե՛ր	կերե՛ք	մի՛ ուտեր	մի՛ ուտէք	ուտել	eat
տես՛	տեսե՛ք	մի՛ տեսներ	մի՛ տեսնէք	տեսնել	see
ե՛լ	ելե՛ք	մի՛ ելլեր	մի՛ ելլէք	ելլել	get up
զարկ՛	զարկե՛ք	մի՛ զարներ	մի՛ զարնէք	զարնել	hit, strike
տու՛ր	տուրե՛ք	մի՛ տար	մի՛ տաք	տալ	give
եկու՛ր	եկե՛ք	մի՛ գար	մի՛ գաք	գալ	come
եղի՛ր	եղե՛ք	մի՛ ըլլար	մի՛ ըլլաք	ըլլալ	be
տա՛ր	տարե՛ք	մի՛ տանիր	մի՛ տանիք	տանիլ	take along, away

Future Participles

There are two future participles: endings in *-իք* and *-ու*, both formed from the infinitive, with a shift of *ի* verbs to *ե*—that is, *խօսել*, *տանել*, but *խօսելիք*, *խօսելու*, *տանելիք*, *տանելու*.

The future participle I shows substantivized future actions; it is used as a noun, for example, *գրելիք*, *խօսելիք*, *something to write/ to talk about*. It can be declined and takes articles. You have already seen the future participle in usage.

Frozen future participle I completely lexicalize as nouns—e.g. *զալիք future*, *տալիք debt*.

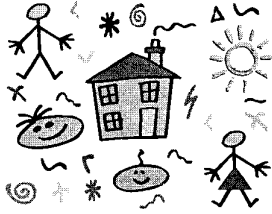
The future participle II—*կարդալու*, *ըսելու*, *խօսելու*—shows possible or probable action in the future with a hint of necessity and uncertainty. It links with the verb *եմ*.

Here are some examples of usage:

Այսօր հանդիպինք՝ խօսելիք կայ:	Let's meet today; there is <i>something to talk about</i> .
Ալ ըսելիք, գրելիք չունիմ:	I have <i>nothing</i> more to say and write.
Տեսնելիք բան է՝ պատմելով չ'ըլլար:	It's a 'must see', telling won't do.
Ըլլալիքը պիտի ըլլայ՝ բախտեղ չես ազատիր:	<i>What is going to happen</i> , will happen; you can't get free from your destiny.
Ասիկա տալիքս է, այս ալ՝ տանելիքս:	This is my debt (lit. what I have to give), and this is what I'll take with me.
Խնդալիք բան է՝ կու լաս:	It's funny but you cry (idiomatic).
Գնորդին հետ սիրալիք ըլլալու ենք:	We have to be nice with the buyer.
Կերելի քե՛ն նկարիչ ըլլալու էք:	You look like you <i>must/may</i> be an artist.

Text and Dialogue

ԱՐՏԱԿ

Արտակը ինքզինքը կը նկարէ:

«Ասիկա ես եմ», կ'ըսէ:

«Ասի ալ Վահէն է իր եղբօր հետ: Անոնք իմ պզտիկ բարեկամներս են: Ես Վահէին հետ

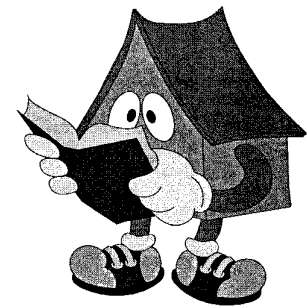

խաղալիկներ

այլեւս չեմ խաղար: Ան տակաւին շատ պզտիկ է: Ան իր խաղալիկներով կը խաղայ: Աս ալ Արամն է: Արամն ալ իմ հետս չի խաղար: Ես շատ կ'ուզէի Արամին հետ խաղալ: Սակայն Արամը այլեւս չի խաղար: Ատեն չունի: Ան կ'աշխատի: Զոգ չէ, ես Արամին հետ կը խօսիմ: Արամին հետ խօսիլը շատ հետաքրքրական է: Ալ աւելի հետաքրքրական է անոր լսելը: Արամ շուտով տուն պիտի գայ: Ես միշտ կը սպասեմ անոր»:

Ահա, Արամը արդէն տուն եկաւ:

- Ինչպէ՞ս ես, Արտո:
- Աղէկ եմ, իսկ դու՞ն, Արամ:
- Լաւ: Ի՞նչ բանի ես:
- Արիսին հետ եմ, նկար կ'ընէինք:
- Ու՞ր է Արիսը, չեմ տեսներ:
- Զոն է, տունին ետեւը: Զոս եկու՛ր, Արի՛ս, բարեւ տու՛ր Արամին:

Արիսը տունին ետեւն է:

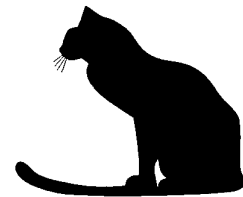
- Որու՞ն հետ կը խօսէիր, Արտո:
- Արիսին հետ: Ոչ, քեզի հետ կը խօսիմ: Եկու՛ր խօսինք, Արա՛մ:
- Եկու՛ր: Զայերէն պիտի խօսինք, այնպէս չէ՞:
- Ես հայերէն չեմ գիտեր, Արա՛մ:
- Դուն ո՞վ ես, հոգիս:
- Տղայ մըն եմ, ես աղուոր տղայ մըն եմ: Արտակն եմ:
- Դուն ի՞նչ ես:
- Զայ, ես հայ եմ:
- Զապա ինչու՞ հայերէն չես խօսիր:
- Դուն գիտես, Արա՛մ, որովհետեւ Ամերիկա կ'ապրիմ եղեր:

- Սակայն քիչ մըն ալ հայերէն գիտես, շիտա՞կ է:
- Այո... քիչիկ մը կը հասկնամ:
- Կ'ուզե՞ս լաւ հայերէն սորվիլ:
- Այո, իսկ ինչպե՞ս:
- Պէտք է կարդաս, գրես, խօսիս:
- Կարդալ չեմ գիտեր: Անգլերէն կրնամ կարդալ: Դուն հայերէն գիրերը գիտե՞ս:
- Հարկաւ: Հայերէն գիրերը որ քեզի բերեմ, կը սորվի՞ս:
- Դուն ունի՞ս:

Արտակը կը
կարդար

- Հապա: Նայէ՛, ասիկա քեզի համար է, հոգիս:
- Այս ի՞նչ է, հայերէն գի՞րք:
- Այո, եւ բոլոր գիրերը կան՝ այբուբենով կը սկսի:
- Ինչպե՞ս պիտի կարդամ:
- Այբ, բեն, գիմ:
- Այբ, բեն, գիմ: Ինչպե՛ս խօշիս կու գայ:
- Շնորհակալ եմ, Արամ: Այբ, բեն, գիմ: Ես քեզի շատ կը սիրեմ:

Արիսը մտիկ
կ'ընէր

- Արիս, եկու՛ր հոս: Նայէ՛, ասի «Հայերէն»-ին գիրքն է:
- Դուն ամէն լեզու կը հասկնաս, չէ՞: Չոնկը քեզի հետ չինարէն խօսի մէ, դուն կը հասկնաս, եւ էնրիքէն հետդ սպաներէն խօսի, նորէն կը հասկնաս: Հիմա դուն հայերէն խօսէ՛:
- Միաու՛, - կ'ըսէ Արիս պահ մը խորհելէ ետք:

գիրք

Explanations to the Text

Արտակ ինքզինքը կը նկարէ:	Ardag draws himself.	ինքզինքը is the accusative case form of the reflexive pronoun ինք
«Ասիկա ես եմ»:	“This is me.”	or This is I. Only nominative forms of pronouns are used in such statements, contrary to English: It’s <i>me</i> .
իր եղբոր հետ	With his brother.	իր is the genitive case form of the anaphoric pronoun ինք.
Ես Վահէին հետ այլեւս չեմ խաղար	I don’t play with Vahe any more	The postposition հետ requires the genitive case of objects here: Կարէն-ին. The postposition(s) itself can take article(s).
իր խաղալիկներով կը խաղայ	He plays with his toys.	The ending -ով in խաղալիկներով is another way to express the meaning <i>with</i> . The word is spelled also խաղալիք as a frozen noun from the future participle.
Արամն ալ իմ հետս չի խաղար	And Aram does not play with me.	հետ-ս has the possessive article due to the pronoun իմ.
Ես շատ կ’ուզէի Արամին հետ խաղալ:	I would like to play with Aram very much.	
Հոգ չէ	[It] does not matter.	or That isn’t a problem; or Never mind.
Արամին հետ խօսիլը հետաքրքրական է:	Speaking with Aram is very interesting.	The infinitive խօսիլը functions as a present participle (-ing form) and takes an article.
ալ աւելի հետաքրքրական	Even more interesting.	աւելի forms the comparative degree of any adjective. ալ is an emphatic.
Ես միշտ կը սպասեմ իրեն	I always wait for him.	սպասել requires objects in the dative case form, here: իրեն
Ահա, Արամը արդէն տուն եկաւ:	Here, Aram already came home.	Եկաւ is in the simple past tense.
Ի՞նչ բանի ես	What are you doing?	Idiomatic; բան here means <i>business, activity, engagement</i> .
Հայերէն պիտի խօսինք, այնպէս չէ՞:	We will speak Armenian, won’t we?	այնպէս չէ՞ Lit.: isn’t it so? չէ՞ by itself can be used as a tag (alternative) question; see below.
Եկու՛ր հոս	Come on.	or Come here, depending on the context.
բարեւ տու՛ր Արամին	Say hello to Aram.	բարեւ տալ is equivalent to <i>saying hello</i> . A բարեւ in Armenian can be given, also said (ըսել), or done (ընել). There is also a simple verb բարեւել meaning <i>to say hello</i> .
Տղայ մըն եմ	I am a boy.	մըն is used instead of մը before vowel initial clitics (unstressed function words).

հոգիս	sweetheart (honey)	Intimate address form; lit.: my soul.
Քիչիկ մը կը հասկնամ	I understand a little.	The diminutive քիչ-իկ is for emphasis.
որովհետեւ Ամերիկա կ'ապրիմ եղեր	because I live in America kind of	ապրիլ requires the accusative case form Ամերիկա without prepositions. A tentative translation for եղեր in this context, <i>kind of</i> , expresses Ardag's belief that is not likely to know Armenian if one lives in America.
հապա ինչու	then, why	հապա is an introductory word; translation depends on the context; cf. the next line.
Հապա: Նայէ...	Sure. Look!	<i>Or:</i> Of course, look!
Հայերէն գիրերը որ քեզի բերեն	If I bring you the Armenian letters	գիր is letter, character of alphabet, also any writing, letter, paper. որ is a conjunction with several meanings, <i>that, which, so that</i> , etc. here is mean <i>if</i> .
կը սորվի՞ս	Will you learn?	The present tense can be translated into the future tense of English. ¹⁵
Ինչպէ՞ս պիտի կարդամ:	How shall I read [this]?	If emphasized, պիտի is shall, should, <i>must</i> .
այբ, բեն, գիմ		These are the first three letters of the Armenian alphabet, often used as the <i>alphabet</i> այբուբեն.
Ինչպէ՞ս խօշիս կուգայ:	How much I like it!	A common phrase in everyday speech, not recommended in standard and especially in writing.
ասի «Հայերէն»ին գիրքն է	This is the book of <i>Armenian (language)</i>	The language name հայերէն has no equivalent in English. Quote marks can envelope the word and separate it from its ending.
Չոնկը չինարէն խօսի նէ, դուն կը հասկնաս	If Chong speaks Chinese, you understand.	խօսի is a subjunctive, նէ is conversational for <i>if</i> . ¹⁶
Հետդ սպանիերէն խօսի	speaks with you in Spanish	Articles substitute for pronouns—i.e., հետդ is used instead of քեզի հետ.
Դուն ամէն լեզու կը հասկնաս, չէ՞:	You understand every language, don't you?	Note that the tag questions such as չէ՞, շիտակ չէ՞, այնպէս չէ՞, իրա՞ւ է, etc. don't agree with the main verb, like in English (say, don't you? Isn't he?).
պահ մը խորհելէ ետք	After thinking for a minute	պահ Lit. <i>a short span of time</i> , in Diaspora school systems, also a <i>class session</i> .

¹⁵ A future meaning of the simple present tense is characteristic of many languages, including English.

¹⁶ *If* is եթէ; we cannot write it yet. The letter ք is introduced in Lesson 10. նէ is quite common for *if* in conversational style but not recommended in standard; it derives from the Middle Armenian նա(յ).

ASSIGNMENTS

Phonetic Exercises

1. Group the letters you know according to their position on the line: mini, tall, descending and bisecting
2. Place the letters you learned in the alphabet (Appendices 1 & 2). Choose your favorite keywords.
3. Fill out the chart writing the words in lower case in upper case and vice versa.

ուրախ	
	ԽԱՂԱԼ
աշխատիլ	
	ՋԱՆԳԱԿ
հետաքրքիր	
	ԱՂՈՒՈՐ
խաղող	
	ԵՂԲԱՅՐ
գիրք	
	ՎԱՐԴ
միտք	
	ԽԵԼՔ

Lexical and Grammar Exercises

1. Read the text, translate it and copy it. Retell the text with improvisations.
2. Make oral sentences of your own using the words you know.
3. Find in the text inflected forms of verbs. Explain the usage and write the direct forms.
4. Conjugate the following verbs in the past imperfect tense positive and negative:
բերել, ուտել, դնել, սեպել, սկսիլ, խօսիլ, կարդալ, խաղալ, տալ.
5. Find appropriate examples to show that the sound [k] belongs to the ending and is therefore spelled with **ք** in the following words: գիրք, գիտելիք, բերք, բարիք, վերք, վանք, խելք, ընելիք, աշխատանք, սպասք, երբեք, անէնքը.
6. Fill in the missing forms in the table below.

Simple Past Tense of Defective Verbs է, ունիմ, կամ						
Pronoun	Positive	Negative	Positive	Negative	Positive	Negative
ես		չէի		չունէի	կայի	
	էիր			չունէիր	կայիր	
	էր	չէր				չկար
մենք		չէինք	ունէինք			
	էիք			չունէիք		չկայիք
անոնք			ունէին		կային	

Simple Past Tense of Defective Verbs կրնամ, գիտեմ				
Pronoun	Positive	Negative	Positive	Negative
	գիտեի		կրնայի	
		չէիր գիտեր		
ան	գիտեր			չէր կրնար
մենք		չէինք գիտեր	կրնայինք	
դուք				չէիք կրնար
		չէին գիտեր	կրնային	

7. Put the verb in parentheses into the corresponding form and translate the sentences.

1. Հայրիկը միշտ ուշ ---- տուն: (used to come)
2. Դուն իտալերէն ----: (can you speak?)
3. Մենք ամէն օր ----: (were working)
4. --- մեր տուն: (Come!)
5. Հիմա ----, դասս ----: (I can't) (I'll write)
6. Ան չեկաւ, որովհետեւ դասը ----: (was learning)
7. Արեւ ----, տխուր է: (there is no)
8. Օր մըն ալ տակաւին ----: (we will wait)
9. Վաղը արեւ ----: (will be)
10. Ի՞նչ ----: (you know)
11. ----, կը յուսամ: (I do not know)
12. ----՝ Արիս, ---- այլեւս, ---- կարդանք: (Wait!) (Don't play!), (Come!)
13. Գիրքը հոս ---- եւ ----: (Put!) (Read!)
14. Վաղը նամակ մը ----: (I will write)
15. Աղի ---: Աղի ուտես նէ, --- լաւ--- (Don't eat.) (You can't) (sleep)

8. Change the verbs in the following sentences into the past tense and translate them into English:

1. Արտակ ինքզինք կը նկարէ:
2. Քոյրս երեք դուստր ունի, եւ եղբայրս՝ երկու տղայ:
3. Ինչու՞ չես խօսիր, բերանդ լեզու չկա՞յ:
4. Չեմ ուզեր խօսիլ նէ, չեմ խօսիր:
5. Արիս չինարէն չի խօսիր, սակայն կը հասկնայ:
6. Այս շատ հետաքրքրական գիրք մը կրնայ ըլլալ:
7. Կու տա՞ս, որ ես ալ կարդամ:

8. Մայրը միշտ անուշ կուտայ Յասմիկին:
9. Ամեն օր Ղուկասին նամակ կը դրկեն:
10. Պզտիկներուն համար ամեն բան լաւ է:

9. *Translate the following into Armenian:*

1. I don't want to study; I want to play.
2. You speak English and Spanish.
3. You understand Armenian, don't you?
4. Yes, a little bit, but I can't speak it.
5. We read Italian, but we don't write it.
6. I don't know Chinese.
7. Ardag is a student; he no longer plays.
8. Aram used to work a lot.
9. Ardag was waiting for Aram.
10. Aram brings an Armenian book for him.
11. Mother Nvart had guests yesterday.
12. They love grapes.
13. He is a very interesting person. He reads a lot.
14. Bring the pencil.
15. Give the cat a name.
16. Take these violets to mom.
17. I need you here. Come today.
18. Bring some roses here, my boy.
19. Good for you (thanks).

Rules

- ⇒ Վ [v] is used after the letter **n**, e.g., կով, համով, and in initial positions; exception: վոհմակ, and words beginning with **n**, e.g., ոսկի.
- ⇒ **q** and **p** are pronounced [k']; **q** is more frequent in roots, մէզ, and **p** in endings, մենք.
- ⇒ **w** verbs have the augmentative **j** before the past imperfect endings: տայիք, կրնային.
- ⇒ **ե** and **ի** verbs have identical endings for the past imperfect tense: լսէի, խօսէի.
- ⇒ Five defective verbs (են, ունին, կան, կրնան, գիտեն) have only present and past; they are formed without the particle կը and the past imperfect form functions as the simple past.
- ⇒ Three verbs (զալ, տալ, լալ) form the simple present and past imperfect with the pre-particle կու.

Ժողովուրդը կ'ըսէ.

Ամեն բանին նորն է լաւը, բարեկամին և գինիին հինը:¹⁷

Քանի լեզու գիտես, այնքան մարդ ես:¹⁸

Լաւ է գիտունին գերի ըլլաս, քան թէ անխելքին սիրելի:¹⁹

Ոչ խելք ունի, ոչ մեղք:²⁰

¹⁷ Novelty is good for everything, save old friends and old wine.

¹⁸ As many languages you know, that many persons you are.

¹⁹ Be a captive to the wise; don't be a darling to the fools.

²⁰ (He) has neither brains nor faults.

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 8

Phonetics: Pronunciation and Spelling

Letters:	Գ գ	խ խ	ղ ղ	վ վ
	[g]	[kh]	[gh]	[v]

Գ գ sounds [g] like in *girl, go*. EA has maintained Grabar pronunciation; in WA, it has shifted to [k']; therefore, WA homophones, as գայլ and քայլ, գերել and քերել are minimal pairs in EA. In EA, the shift Գ գ > [k'] is positional; therefore, some words have identical pronunciation both in EA and WA: երգ [yerk'], հոգի [hok'i], արագ [arak']. Cf. the positional devoicing of Բ բ [b] and Դ դ [d], details in EA Lesson 4.

Վ վ is ubiquitously used for the sound [v], except for:

1. The sound combination [vo] in the beginning of a word, like in որակ *quality*, ող *spine bone*, ողնաշար *vertebrae*, ռխ *grudge*, ռխակալ *rancorous*.
2. The sound combination [ev] spelled with և, e.g., երևան, հարևան, unless it appears as a result of compounding, cf. ոսկեվարս > ոսկի+ա+վարս, *goldilocks*, կարեվեր > կարի+ա+վեր (վերք) *wounded*.
3. After the letter **n**, to avoid the sound [u], as հով, մով, սովորել; cf. the same rule in WA. Note that there are five modes to express the sound [v] in CO—the first three function in RO too: 1. վարդ, 2. համով, 3. ող, ռխ, (CO also: 4. խաւ, դաւ, 5. նուէր, կատուի; RO: խավ, դավ, նվեր, կատվի).

Vocabulary

Synonyms: Words Meaning Child. In EA, the key word for *child* is երեխա. Մանչ-ուկ is used only as a diminutive, meaning *little boy*, and for stylistic purposes. Չափակ also is restricted to formal usage but has the same main meaning as in WA, *one's own child*, particularly, male. The word սղա extends the age stretch through infancy to young adulthood, and beyond—in casual styles.¹ The rest of words do not exhibit significant differences.

Synonymous Adjectives: աղուոր and աղէկ are not represented in EA at all, as well as the antonym գեշ. Ազնիվ means *honest, noble* but not *nice* and it is above everyday usage. Also, անուշ and պատվական are not as frequent as they are in WA; their EA common equivalents are քաղցր and պատվավոր.

GRAMMAR

Auxiliary Verb եմ in the Past exhibits **NO** differences in either formation and pronunciation, or spelling:

էի, էիր, էր, էինք, էիք, էին. However, its spelling changes to **ե** in synthetic tense forms, that is:

գրեի, գրեիր, գրեր, գրեինք, գրեիք, գրեին

Past Imperfect Tense is formed with the same principle—parallel to simple present, that is—present participle ending in -ում followed by the auxiliary **եմ** in the past tense. In negative, a negative auxiliary precedes the content verb. In usage, the past imperfect shows no significant differences in EA. Its overload is partially compensated with the conditional and obligatory forms in the past—կխաղայի, պիտի խաղայի, which function as key tense forms in WA—past imperfect and future in the past, corresponding to EA—խաղում էի and խաղալու էի.

- the verbs գալ, տալ, լալ use the participle ending in -իս
- no auxiliary is used for ունեն, կամ, and գիտեն *I know*, in positive or negative.

Person/Pronoun	Past Imperfect Positive	Past Imperfect Negative	Irregular verbs գալ, տալ, լալ	
			գալիս	տալիս
ես	խաղում էի	չէի խաղում	գալիս էի	չէի գալիս
դու	խաղում էիր	չէիր խաղում	գալիս էիր	չէիր գալիս
նա	խաղում էր	չէր խաղում	գալիս էր	չէր գալիս
մենք	խաղում էինք	չէինք խաղում	գալիս էինք	չէինք գալիս
դուք	խաղում էիք	չէիք խաղում	գալիս էիք	չէիք գալիս
նրանք	խաղում էին	չէին խաղում	գալիս էին	չէին գալիս

¹ See Gayane Hagopian, *Age Terms in Armenian* (Yerevan: Academy of Sciences Publishing House. 1995).

The Simple Past of Irregular Verbs ունեի I had, էի I was, կայի I existed, and գիտեի I knew

EA has only **four** verbs in this category versus the **five** in WA; կրնամ—կրնայի is unrepresented in EA, and its EA substitute, կարող եմ/էի does not belong in this line of irregularities.²

- է only differs in RO—էք in the present tense second person plural versus էք in CO.
- ունեմ in the present tense is ունիմ in WA but the past tense forms are identical: ունեի—չունեի save for the spelling; in RO, these է-s change into ե, that is, ունեի—չունեի.³
- կամ also differs in a minor spelling issue in the present tense: the final silent յ is eliminated in the third person singular which restores however in the plural, that is: RO կա but կային.
- գիտեմ has a synthetic negative, չգիտեմ, չգիտեի analogous to the other verbs in this category, versus the analytic forms in WA, չեմ գիտեր, չէի գիտեր.⁴

Emphatic Link of Verbs: Two content verbs can connect to express one meaning unit the flexibility of the auxiliary verb makes this link more evident; cf., for example:

Emphatic link of verbs: Կույրն ուտում-խմում էր ու ասում՝ ինքն քիչ էր:
The blind would eat and drink and say—mine was less.

Free verbs: Կիրակի օրերը ուտում էինք ու խմում՝ ուրիշ բան չկար:
On Sundays we used to eat and drink, nothing more.

In both cases, one auxiliary serves the same content verbs but the emphatic linkage of two actions into one entity appears in the first sentence with the auxiliary following the second participle. In the second case, the auxiliary is simply omitted for the second verb which may be replaced with any other verb, e.g., ուտում էինք ու քնում or պարում *we used to eat and sleep or dance*. The emphatic linkage of verbs is somewhat fixed differing from idioms with meaning variations. For instance, in our example with the *blind*, ուտել-խմել represents the basic human needs and greed, whereas in the following it stands for partying:

Ուտել-խմելիս պապս ասում էր՝ էս կմնա աշխարհից:
While partying, my grandpa would say—this will remain from this world.

Cf. free verbs: Քարունը զուգել է դաշտերն ու բլուրները զարդարել:
The spring has adorned fields and garnished the hills.

Emphatic link of verbs: Չուզվել-զարդարվել եմ՝ տեղ չունեմ գնալու:
I am all dressed up but have nowhere to go out.

Regular vs. Irregular Verbs: the close affinity between EA and WA is apparent especially in irregular verbs. Most of them belong to the same category of irregularity differing within it in insignificant though systematic features; cf. verbs with synthetic simple present: եմ, ունեմ, գիտեմ, կամ presented above. Defective verbs lack the same forms. Suppletive verbs with differing roots in the past and present stems unite in roots and differ in tense formation features specific for each version; that is:

	Infinitive	EA Present Tense	WA Present Tense	EA & WA Simple Past
	<i>come</i>	գալիս եմ	կու գամ	եկա
	<i>be, exist</i>	լինում եմ	կրլլամ	եղա
	<i>eat</i>	ուտում եմ	կուտեմ	կերա

² կարող is a frozen present participle (agent). Its regular modern form is կարողացող (details see in Lesson 12), whereas կարող without the auxiliary verb is an adjective, meaning *able, competent*.

³ In the last breath of Soviet power, there were many spontaneous courses of Armenian for professionals with Russian education. With an amazing regularity, these students' spelling errors mirrored CO. Their fluency in Armenian was conversational and limited to intimate circles, which was unbecoming to their educational level, consequently not marred by years of drilling RO rules. Therefore, they had a fresh feel for writing in Armenian which resembled the writing down a spoken language for the very first time. Two of the most consistent errors related to the subjunctive past, as գրէի, and derivatives from the latter, also, words like հայերէն, Կարէն. These errors yet once again verify that CO reflects the internal laws of Armenian and therefore should be favored.

⁴ Many WA dialects have developed a synthetic negative with further abbreviation, e.g., չիտեմ for *I don't know* (dialects of Karin, Giumri, Javakhk).

Future in the Past Tense is parallel in formation to the simple future; only the auxiliary verb changes its tense, that is: տեսնելու էի, տեսնելու էիր *I/you would see*, etc.

Constructions with եղեր do not exist in EA; for a similar meaning the adverb իբր(եւ) (թէ) *as if* or the conjunction եթէ *if* are used in formal style, and in casual speech, the adverbial էլի. Cf.:

WA	Գառիկն պաշտպան գտանք եղեր:	Yeah, right, we got a defender for the lamb.
EA	Իբր թէ գառիկն պաշտպան ենք գտել: standard Գառիկն պաշտպան գտանք, էլի: casual	
WA	Կ'ըսեն՝ անոնք մատներով կ'ուտեն եղեր: Ինչու՞ մատներով կ'ուտեն եղեր, դգալ չունի՞նք եղեր:	They say, <i>as if</i> they eat with (their) fingers. Why do they eat with (their) fingers? <i>Might</i> it be they have no spoons?
EA	Ասում են՝ իբր նրանք մատներով են ուտում: Ինչու՞ պիտի մատներով ուտեն, գդալ չունեն, ինչ է:	

The Narrative Style in EA is presented with a compound tense: e.g.: գնալիս է լինում. It derives from the present continuous participle ending in ելիս, ալիս and the simple present of the verb լինել *to be*. It shows incomplete action in progression and represents a grammatical compensation for the lack of progressive tenses. However, its use is restricted to legal documents and folk tales, e.g., Էս թագավորը երեք տղա է ունենալիս լինում: *This king used to have three sons*.

Narration is also expressed with the repetition of the same verb in positive and negative but these forms also express a strict limitation, cf.: Ունեի-չունեի մի բանալի ունեի, այն էլ կորավ: *All I had was one key, and that got lost*. Ուտի-չուտի՞ սոված է: *Doesn't matter whether he eats or not, he's always hungry*. These constructions also serve as hypothetic openings in folk tales, cf.: Կար-չկար (լինում է, չի լինում) մի թագավոր կար (է լինում): *Once upon a time there was a king*.

In modern conversational non-eyewitness accounts and narratives, the perfect tense is used versus simple past, cf.:

- Արտակը որ փոքր է եղել, հայերեն է խոսել իր պապիկի հետ: - Ի՞նչ գիտես: - Ինքն ասաց:	When Artak was little, he used to speak Armenian with his grandfather. (<i>non-eyewitness account</i>) How do you know? He told (me).
«Արտակս որ փոքր էր, հորս հետ հայերեն էր խոսում»:	When my Artak was little, he used to speak Armenian with my father. <i>In this case, the question 'how do you know' sounds absurd because it is an eyewitness account by a parent, judging from the forms Արտակս my Artak, and հորս my father.</i>

Irregular Imperatives: Opposite to WA, the imperative in EA derives from the past (aorist) stem in all four forms—positive/negative, singular/plural. However, irregular imperatives, like the majority of irregular verbs, are shared by EA and WA. Cf. the table below; difference in infinitive and irregular singular is marked in bold.

Infinitive		EA Singular Irregular	Plural and Formal	Singular Prohibitive	WA Singular Irregular
դնել	put	դի՛ր	դրե՛ք	մի՛ դիր (դնիր)	դի՛ր
բերել	bring	բե՛ր	բերե՛ք	մի՛ բեր	բե՛ր
անել	do	առա՛	արե՛ք	մի՛ արա (անիր)	ռրե՛
ուտել	eat	կե՛ր	կերե՛ք	մի՛ կեր (ուտիր)	կե՛ր
տեսնել	see	տե՛ս	տեսե՛ք	մի՛ տես	տե՛ս
ելնել	get up	ե՛լ	ելե՛ք	մի՛ ել (ելնիր)	ե՛լ
զարկել	hit, strike	զա՛րկ	զարկե՛ք	մի՛ զարկ (զարկիր)	զա՛րկ
տալ	give	տու՛ր	տվե՛ք	մի՛ տուր	տու՛ր
գալ	come	(ե՛կ) արի՛	եկե՛ք	մի՛ արի, գա (եկ)	եկու՛ր
լինել	be	եղի՛ր	եղե՛ք	մի՛ եղիր. (լինիր)	եղի՛ր
տանել	carry, take	տա՛ր	տարե՛ք	մի՛ տար, (տանիր)	տա՛ր

Note the following:

- In negative/prohibitive, մի՛ is added before the content verb; the recommended forms (in parenthesis), mainly coinciding with WA, sound somewhat obsolete and no longer are used by younger generations.
- In plural/formal, merely մի՛ is added before the positive plural.
- The standard forms of WA, like մի՛ դնեք pertain to bookish style, some of them don't apply in any way (մի՛ ընեք, մի՛ տեսնեք, մի՛ ելլեք, մի՛ զարնեք, մի՛ տաք, մի՛ ըլլաք, մի՛ տանիք).
- On the contrary, conversational forms like մի՛ք տա, *don't give մի՛ք զա don't come (you all)* are quite common.

Future Participles I and II exhibit no differences in formation. Usage on the surface is quite similar—future participle I is a substantive and future participle II is used with auxiliaries; however, there are basic differences in function. EA favors the Future Participle II ending in -ու which has a key function in the formation of the simple future tense, e.g., կարդալու եմ/էի *I will read, I was going to read*. Վաղը գնալու եմ այդ համերգին: *Tomorrow I will go to that concert*. Վաղն էի գնալու այդ համերգին բայց պլանները փոխվեցին: *I was going to go to that concert tomorrow but the plans changed*. For the WA constructions with the future participle II, such as նկարիչ ըլլալու էք *You must be an artist*, EA uses: պետք է որ նկարիչ լինեք.

Future Participle I ending in -իք is less frequent in EA and also it sounds quite conversational; e.g.: Էլ ասելիք չունեմ: *I got nothing else to say*. In formal standard, the infinitive in genitive is used, cf.: Այլևս ասելու բան չունեմ: *I have no more to say*. Also, it shows a higher degree of transfer into nouns—e.g.: զալիք *future*, ըմպելիք *beverage*, ուտելիք *food*, խաղալիք *toy*. Cf. some examples from the main lesson: (more on participles see in Lesson 10.)

EA Լինելիքը լինելու է՝ բախտից չես ազատվի: **WA** Ըլլալիքը պիտի ըլլայ՝ բախտեղ չես ազատիր: What is going to happen, will happen; you can't avoid your destiny.

EA Խնդալու (Ծիծաղելի) բան է, լաց ես լինում: **WA** Խնդալիք բան է՝ կուլաս: It's funny but you cry (idiomatic).

EA Գնորդի հետ սիրալիս պիտի լինենք: **WA** Գնորդին հետ սիրալիք ըլլալու ենք: We have to be nice with the buyer.

Text and Dialogue: ԱՐՏԱԿ

Արտակն ինքնանկար է անում: «Սա ես եմ», ասում է: «Սա էլ Վահեն է իր եղբոր հետ: Նրանք իմ փոքրիկ ընկերներն են: Ես Վահեի հետ չեմ խաղում: Նա դեռ շատ փոքր է: Նա իր խաղալիքներով է խաղում: Սա էլ Արամն է: Արամն էլ ինձ հետ չի խաղում: Ես շատ կուզեմայի Արամի հետ խաղալ: Սակայն Արամն այլևս չի խաղում: Ժամանակ չունի: Նա աշխատում է: Ոչինչ, ես խոսում եմ Արամի հետ: Արամի հետ խոսելը շատ հետաքրքիր է: Ավելի հետաքրքիր է նրան լսելը: Արամը շուտով տուն է գալու: Ես միշտ սպասում եմ նրան»: Ահա, Արամն արդեն տուն եկավ:

- Ինչպե՞ս ես, Արտո՛:
- Լավ եմ, իսկ դու՞, Արամ:
- Լավ: Ի՞նչ ես անում:
- Արիսի հետ եմ, նկար էինք անում:
- Ու՞ր է Արիսը, չեմ տեսնում:
- Այնտեղ է, տան հետևը: Արի՛ այստեղ, Արիս, բարևի՛ր Արամին:
- Ու՞մ հետ էիր խոսում, Արտո:
- Արիսի հետ: Ոչ, քեզ հետ եմ խոսում: Արի՛ խոսենք, Արամ:
- Արի՛: Հայերեն ենք խոսելու, այնպես չէ՞:
- Ես հայերեն չգիտեմ, Արամ:
- Դու ո՞վ ես, ջանս:
- Տղա եմ, ես մի շատ լավ տղա եմ: Արտակն եմ:
- Դու ի՞նչ ես:
- Հայ, ես հայ եմ:

- Քա ինչու՞ հայերեն չես խոսում:
- Դե դու գիտես էլի, Արամ, որովհետև Ամերիկա եմ ապրում:
- Սակայն մի քիչ էլ հայերեն գիտես, ճի՞շտ է:
- Այո... մի քիչիկ հասկանում եմ:
- Ուզու՞մ ես լավ հայերեն սովորել:
- Այո, սակայն ինչպե՞ս:
- Պետք է կարդաս, գրես, խոսես:
- Կարդալ չգիտեմ: Անգլերեն կարող եմ կարդալ: Դու հայերեն տառերը գիտե՞ս:
- Անշուշտ: Հայերեն տառերը որ քեզ բերեմ, կսովորե՞ս:
- Դու ունե՞ս:
- Իհարկե: Նայի՛ր, սա քեզ համար է, ջա՛նս:
- Սա ի՞նչ է, հայերեն գի՞րք:
- Այո, և բոլոր տառերը կան՝ այբուբենով է սկսվում:
- Ինչպե՞ս պիտի կարդամ:
- Այբ, բեն, գիմ:
- Այբ, բեն, գիմ: Ինչքան է դուրս գալիս: Շնորհակալ եմ, Արամ: Այբ, բեն, գիմ: Ես քեզ շատ եմ սիրում:
- Արիս, արի՛ այստեղ: Նայի՛ր, սա «Հայերենի» գիրքն է: Դու ամեն լեզու հասկանում ես, չէ՞: Չոնզը քեզ հետ որ չիմարեն է խոսում, դու հասկանում ես, ու որ էնրիկեն հետո իսպաներեն է խոսում, էլի հասկանում ես: Հիմա դու հայերեն խոսի՛ր:
- Մյաու՛, - ասում է Արիսը՝ մի պահ մտածելուց հետո:

Vocabulary Differences

EA	Translation	WA	Translation
(սիրուն, գեղեցիկ)		աղուոր	pretty, beautiful
(լավ)		աղէկ	good, well
(վատ)		գէշ	bad, ugly
(իհարկե, անշուշտ)		հարկաւ	of course
հետաքրքիր		հետաքրքրական	interesting
վաղ		կանուխ	early
բա (հապա HR)		հապա	well, then (introductory word)
դե, դե լավ (հա դը LS)		(լաւ, էհ) հայտէ	well, OK, come on (introductory word)
գալ եկող (հաջորդ)		գալ գալ (յաջորդ)	1. to come; 2. next
(ուղարկել)		ղրկել	to send
(մտածել) խորիել HR		խորիիլ	to think
սովորել		սորվիլ	to learn
դուրս գալիս ա LR		խօշիս կու գայ LR	I like it, it's nice
զանգ		զանգակ	bell
(երեխա)		երախայ	child
Կաղանդ HR		Կաղանդ	Christmas
իսպաներեն		սպաներէն	Spanish language
միրգ		(միրգ) LF	fruit
պտուղ HR	1.result. 2.fruits & vegetables	պտուղ	fruit
մրգաշատ			fruitful
տառ		(գիր)	letter, character
գիր			writing (system), note
վայրկյան	second	վայրկեան	minute

LESSON 9

PHONETICS

Review: Letters Introduced in Lessons 7 and 8

GRAMMAR

The Verb
Mood of Verbs
Indicative Mood
Imperative Mood
Subjunctive Mood
Declension
Usage of Case Forms
Case Forms with Postpositions

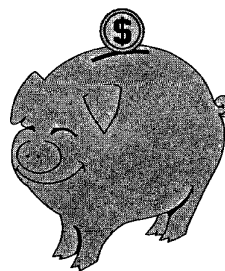
VOCABULARY

Homonyms

Text: ՅԱՍՄԻԿ

PHONETICS: LETTERS INTRODUCED IN LESSONS 7 AND 8

Position in Alphabet	Consonants	
2	Ք ք	[p']
3	Գ գ	[k']
6	Զ զ	[z]
13	Խ խ	[kh]
16	Հ հ	[h]
18	Ղ ղ	[gh]
23	Շ շ	[sh]
30	Վ վ	[v]

Ես խոզ չեմ, ես բարի բախտ եմ:

Homonyms: Homophones and Homographs

Words with an identical form are called homonyms. They are specified as *homophones*, if they sound the same but their meaning is different. The spelling can be different or identical.

Homophones with identical spelling are called *homographs*. Most Armenian homophones are not homographs. They emerged as a result of the historical sound changes.

զայլ	wolf	քայլ	step
զար	if he would come	քար	stone
հօտ	flock	հոտ	smell
յօղ	article, joint	հող	there
սէր	love	սեր	milk cream

Minimal Pairs are near-homophones; they differ, as you know, by one sound feature. The minimal difference in their pronunciation often becomes a challenge for beginner students. Practice the differences in sound and meaning in the following minimal pairs:

Phonetic Drills			
աղտ	dirt	ախտ	disease
բոյր	fragrance	բիւր	many ¹
գայլ	wolf	գալ	to come
գիրք	book	գիրկ	lap, hug, embrace
երգ 	song	երկ 	literary creation
խելք	brains	ղեկ	spinning wheel
խիւս	pulp, poultice	հիւս	hair braid
խոտ	grass	հոտ	smell
խուզել	to cut short	յուզել	to excite
կաղ	lame	կախ	hanging
կիր	lime	գիր	letter, writing
մազ 	hair	մաս	part
մեղք	sin; poor, wretched	մեղկ	voluptuous
յոյզ	feeling	յոյս	hope
սոխ	onion	սուղ	expensive
վաղը	tomorrow	վախը	the fear
օդ	air	ով	who
օղ 	ring	ող	vertebra

GRAMMAR

The Verb

The verb is the most flexible part of speech in Armenian. It undergoes different grammatical changes to relate to participants of action—subject and/or object, and its circumstances—time, probability, continuity, etc. Verb modifications in the grammatical categories of mood, tense, person, and number constitute the conjugation of verbs. Conjugated verbs are also called oblique verbs opposite to the infinitive and participles. All verbs are also characterized with the grammatical categories of aspect and voice.

1. Verbal **mood** expresses the speaker's attitude toward the action. The verb in Armenian has three moods: indicative (real, stated action), imperative (command, request for action), and subjunctive (unreal, hypothetical action).²

¹ 10, 000 in Old Armenian

² The Old Armenian verb nominally has these same three Moods, but neither grammatical meanings nor forms are the same as in modern Western Armenian.

2. Verbal **tense** denotes the time of action relative to the act of speech: present (during the speech act), past (before the speech act), future (after the speech act).
3. Verbal **person** denotes the doer of action: first person (speaker), second (listener), third (another party).
4. Verbal **number** denotes the number of doers: singular (one), plural (two or more doers).
5. Verbal **aspect** denotes complete or incomplete of action relative to the act of speech: present perfect (complete before the speech act), past perfect (complete at some definite point before the act of speech), and continuous or progressive (incomplete action, going on at some point in the past, present, or future). Perfect tenses are presented in the next lesson, and the progressive, as we saw in the previous lesson, has no systematic expression in standard Armenian (կո գաւ կոք is colloquial).
6. Verbal **voice** denotes the relation between the action and its doer. Like the aspect, it is expressed in both conjugated—oblique forms and non-conjugated—infinite or participle forms.
  - *Neutral* verbs indicate actions performed by subject, without direct objects.
  - *Active* verbs indicate actions performed by subject on a direct object.
  - *Causative* verbs indicate actions caused by subject and performed by direct object (details in Lesson 12).
  - *Passive* verbs indicate actions performed by subject and received from indirect object (details in L 14).
  - *Repetitive* verbs indicate a repeating action; they represent a lexical category of verbs (details in L 14).

Mood of Verbs

Verbal mood shows the speaker’s attitude toward the action or state described. The following table illustrates verbal moods with their main tenses.

Mood For Speaker’s Attitude	Indicative Mood	Subjunctive Mood	Imperative Mood
	Real Action, Fact, Statement, Description	Possibility, Desire, Supposal	Request, Command Directed to Listener
Tense	First, Second, Third Person, Singular and Plural		Second P., Sing. & Pl.
Present	կը տեսնեն	-	-
Past	կը տեսնէի, տեսայ ³	-	-
Future	պիտի տեսնեն	տեսնեն	տե՛ս, տեսե՛ք
Future in the Past	պիտի տեսնէի	տեսնէի	-

Indicative Mood

The *Indicative Mood* shows **real** actions which take place in the **present**; which were going on, took place, or have taken place in the **past**; or which will happen in the **future**. This is in contrast to the imperative mood, which shows a request to action, and to the subjunctive mood, which shows unreal, desirable action. The indicative mood differentiates three grammatical persons in singular and plural, as the subjunctive mood and opposite to the imperative mood. Also, the grammatical aspect of complete vs. incomplete action is expressed in the indicative mood (e.g., past imperfect for incomplete action կ’ընէի *I was doing*, and simple past for complete action, ըրի *I did*).⁴

Imperative Mood

The *Imperative mood* has the fewest forms by virtue of the nature of the expressed action: it invites (requests, asks, commands, demands, appeals, pleads) the listener to act; and it can take place only after the invitation has been made, that is, in the future. Therefore, it only differentiates second person in the singular and plural—e.g., եկու՛ր, եկե՛ք *Come!* The latter refers to multiple subjects/listeners, or, formally, to a singular subject (details in Lessons 7).

³ Also տեսեր եմ, տեսած եմ; the perfect tense forms are introduced in Lesson 10, with the letter Ծ ծ.

⁴ The formation of the indicative tenses is described in Lessons 5, 6, 8, 10, 11.

Subjunctive Mood

Գորգին նստիմ,
հեքիաթին [hekiatin]
հասնիմ:

The subjunctive mood shows hypothetical, **unreal actions** whose occurrence is or was desirable (subjunctive present/past). It expresses wish, willingness, dream, directive, possibility and probability. Cf.: the illustration to the left: *I wish or let it be that I sit on the rug and get into the fairy tale.*

The subjunctive mood differentiates all person-number forms in present and past tenses. The **present subjunctive** constitutes the content verb in simple present tense without the particle կը—for instance, *տեսնեմ let me see, I wish I see, or if I see.* The **past subjunctive** is the same in past imperfect form—e.g., *տեսնեի if I saw, I wish I saw,* etc. That is, the subjunctive present and past formally coincide with the conjugated verb in the indicative simple present and past imperfect without any pre-particles.

Conjugation Sample

Present Subjunctive			
Infinitive	սիրել	ըլլալ	նստիլ
ես	սիրեմ	ըլլամ	նստիմ
դուն	սիրես	ըլլաս	նստիս
ան	սիրէ	ըլլայ	նստի
մենք	սիրենք	ըլլանք	նստինք
դուք	սիրեք	ըլլաք	նստիք
անոնք	սիրեն	ըլլան	նստին
Past Subjunctive			
ես	սիրեի	ըլլայի	նստեի
դուն	սիրեիր	ըլլայիր	նստեիր
ան	սիրեր	ըլլար	նստեր
մենք	սիրեինք	ըլլայինք	նստեինք
դուք	սիրեիք	ըլլայիք	նստեիք
անոնք	սիրեին	ըլլային	նստեին

The **negative subjunctive** shows undesirable or not recommended actions. It is formed with the simple addition of the negative particle չ- to the content verb—cf.:

Negative Infinitive	չբերել	չխաղալ	չսորվիլ
Subjunctive Present	ես չբերեմ	դուն չխաղաս	ան չսորվի
Subjunctive Past	մենք չբերեինք	դուք չխաղայիք	անոնք չսորվեին

Note:

- The modern Armenian subjunctive present and past formally correspond to Krapar simple present and past imperfect, indicative mood. The particle կը is the sole formal difference (thus, the indicator of factuality) between the modern subjunctive present/past and simple present/past imperfect in indicative.
- The five defective verbs you are familiar with—եմ, կամ, ունիմ, կրնամ, գիտեմ—have a subjunctive form in indicative. Their subjunctives are derived from lexically different verbs—ըլլալ, ունենալ, կարենալ, գիտենալ, details see in Lesson 13.
- Ե and Ի verbs have the same endings in the subjunctive past, parallel to the past tense forms of the auxiliary verb եմ.
- In Ա verbs a connecting յ appears before vowel endings—e.g., խաղայիք; that is, in all forms except the third person singular in the past; i.e., ըլլար, կարդար.

Use of the Subjunctive Mood

The subjunctive mood is frequently used in spoken language and in poetry to indicate nonfactual actions. Compare, for example, the following complex sentences with the subjunctive present (supposition) in the subordinate clause and the simple future tense (fact) in the main clause:

Simple Future Tense (Main Clause)	Subjunctive Present (Subordinate Clause)
Տուն պիտի գնեն, I will buy a home. <i>Buying is a fact for the future</i>	Երբ դրամ ունենամ: when I have money. <i>Having the money is desirable but not real at the moment.</i>
Լաւ պիտի ըլլայ, It will be good <i>Being good is real for the future.</i>	Երբ տուն ունենամ: when I have a home. <i>Having the house is the desirable yet unreal action.</i>

The main difference from the indicative mood is that the subjunctive expresses a possible chance for action, while the indicative describes facts or real actions. Roughly, the translation of the indicative would be: կ'ընեն *I do it*, կ'ընէի *I was doing it*, ըրի *I did it*, պիտի ընեն *I will do it*, and the subjunctive, ընեն *if I do it*, ընէի *if I did it*. Compare and contrast also familiar from previous lesson idiomatic responses to the question Ինչպէ՞ս ես: *How are you?*

Indicative Mood	Լաւ եմ: Աղէկ եմ: Լաւ պիտի ըսենք:	I am fine. I am fine. We will say fine.
Subjunctive Mood	Լաւ ըսենք, լաւ ըլլանք: Լաւ ըսենք, լաւ լսենք: Դուք լաւ ըլլաք:	Let's say well and be well. If we say good things, we hear good things. You be well.

The **subjunctive past** shows actions which would have been *desirable* and *sought-after* in the past, depending on a condition, contrary to the indicative future in the past, which shows actions that were actually going to take place in the past. Compare:

Երեկ ինչու՞ մեզի չեկար:	Why didn't you come to our place yesterday?
Մանչուն քովը պիտի մնայի եղեր, մինակ էր:	I had to stay with the child; he was alone.
Գայիր նէ՞, շատ պիտի խնդայիր:	If you had come, you would have laughed a lot.

Պիտի կենայի, պիտի խնդայիր are real actions (indicative future in the past) depending on գայիր, a desirable, conditional action (past subjunctive). The latter is unreal in any context, whereas one of the future in the past actions actually took place in the described setting—s/he *stayed*; if not, the other indicative action would convert into a fact: s/he would have had fun at his friend's home. Thus, the subjunctive in the past often shows conditional actions.

Subjunctive for Indirect Directives

Subjunctive also shows an invitation to act, especially in the first person plural: քալենք *let's walk*, երգենք *let's sing*, and in negative, second person singular: չքալես, չերգես. It is a subtle way

⁵ Remember that նէ *if* is typical to conversational style; the recommended standard is եթէ preceding the verb.

of giving instructions, directing one’s actions, especially obvious in the first person plural forms which do not always includes the speaker. For example, a conductor telling the choir members, **երգենք** does not sing himself; cf. also a dentist suggesting the patient—**բանանք բերանը** *let’s open the mouth*. These are called indirect or mitigating directives. Subjunctive for directives characterizes informal speech; its main difference from imperative is in that the subjunctive offers to act in a desired way, supposedly leaving a choice, while the imperative directly appeals to action.⁶ Cf.:

Subjunctive	Imperative
Կարկանդակ մը տա՞ս: Would you give me a (piece) of pie?	Կարկանդակ մը տու՛ր: Give me a piece of pie!
Այսօր կարկանդակ չուտես, Պահք է: It’s better if you don’t eat pie today (or: you shouldn’t eat) it’s Lent.	Կարդանդակ մի՛ ուտեր: Պահք է: Don’t eat pie, it’s Lent.
Չինական կերակուր ապսպրենք: Let’s order Chinese food.	Չինական կերակուր ապսպրե՛: Order Chinese food.
Չինական չուտենք, իւղոտ է: Let’s not eat Chinese, it’s fatty.	Չինական մի՛ ուտեր, իւղոտ է: Don’t eat Chinese, it’s fatty.

The dialogue below illustrates subjunctive in different types of usage. Modern English has no exact grammatical equivalent for it. The indicative present and future in the past are often employed in translation, with modal verbs, constructions with the *let* + content verb; *if* constructions; constructions (I) wish, want to + the content verb, etc. *Interrogative subjunctive* usually translates: **ընե՞մ** *shall/should I do it?* **ընե՞նք** *should we do it?*

Լաւ գիրք մը կը կարդամ, բերե՞մ դուն ալ կարդաս ?	I am reading a good book; do you want me to <i>bring it so that</i> you can read it too?
Բե՛ր, եւ եկու՛ր քիչ մը քալենք պարտէզը:	Bring it and <i>let’s stroll</i> through the garden.
Աղուոր օդ է: Զոն նստի՞նք , հոգի՛ս:	The weather is nice. Perhaps <i>we can sit</i> there, sweetheart?
Ոչ, հոդ չնստինք , լա՞ւ, արեւը շատ է:	No, <i>let’s not sit</i> there, OK? It is very sunny.
Աղէկ, եկուր շուքին կենանք: Պաղպաղակ բերե՞մ քեզի, հոգի՛ս:	All right, <i>let’s stay</i> in the shade. Would you like me to bring ice cream for you?
Չէ՛, չէ, պաղպաղակ չուտենք, պաղ է:	Oh, no, let’s not have ice cream, it’s cold.
Ոսկի բանալիին տեղը գիտե՞ս: Գիտնայի , քեզի ալ կ’ըստի:	Do you know the location of the golden key? <i>If I knew</i> , I would also tell you.
Երանի անանկ օր մը ըլլար , որ աշխարհիս վրայ ոչ մէկ վատ բան չըլլար :	I wish there was such a day that not one bad thing happened in the world.
Երանի գորգին նստինք , հեքիաթին հասնէինք :	I wish we <i>could sit</i> on the carpet and we <i>could enter</i> the fairy tale.

⁶ In Spanish grammar, this usage of subjunctive is viewed as imperative.

⁷ Conversational style; the standard sounds as: Լաւ գիրք մը կը կարդամ, կ’ուզե՞ս բերեմ՝ որ դուն ալ կարդաս: or, with imperative: կը բերեմ դուն ալ կարդա՛:

Declension

The system of noun endings is called declension. A noun with a specific ending is a *case* or *declined* form. The declined forms connect words in speech by relating them to each other, e.g.: Անիին տունը *Ani's home*, Անիին is a declined form, its case ending -ին expresses the relation of belonging to Ani. There are several ways in which words relate in speech—declension, conjugation, prepositions, word order, etc.⁸

In the texts and illustrations of previous lessons you have met many declined nouns. Now we can systematize them. Armenian has six cases for nouns and pronouns. A majority of nouns belong to declension ի; that is, they add the ending -ի for the genitive singular; as a rule, it is followed by the definite articles, thus the ending is -ին. All other cases derive from either the genitive or the nominative (direct) forms. As shown in the table, the accusative case formally coincides with the nominative, and the dative, with the genitive but they differ in meaning and function. Declined forms can take plural endings before the case ending and articles after them.

Case Name	Singular Form	Plural Form	General Meaning and Functions
Nominative Ուղղական	Անի- պարտեզ-	պարտեզներ-	Subject: that which <i>does</i> or <i>is</i> .
Accusative Հայցական	Անի պարտեզ	պարտեզներ	Direct object: bears or undergoes action.
Genitive Սեռական	Անի-ի պարտեզ-ի	պարտեզներ-ու	Attribute: belonging to, concerning.
Dative Տրական	Անի-ի պարտեզ-ի	պարտեզներ-ու	Indirect object: approach.
Ablative Բացառական	Անի-է պարտեզ-է	պարտեզներ-է	Indirect object: cause, source; departure in time & place..
Instrumental Գործիական	Անի-ով պարտեզ-ով	պարտեզներ-ով	Indirect object: tool, for action, its means & manner.

In modern Armenian, ի is the dominant declension in singular, and ու in plural; several other declension types employ other case endings or affixes. Declension divides into two general types: agglutinating and ablauting.

- **Agglutinating**, or external declension employs endings—e.g., օր *day*, օրուան *day's*, մանչ, *boy*, մանչու *boy's*, մանուկ *child*, մանկան *child's*.
- **Ablauting**, internal declension or inflection occurs with a shift in root vowels or diphthongs—e.g., շուն *dog*, շան *dog's*, արիւն *blood*, արեան *blood's*, հայր *father*, հօր *father's*.

Grammatical and phonetic vowel shifts are different phenomena: inflection should not be confused with mere phonetic change without grammatical meaning.⁹ Note that, in ablative and instrumental cases, inflection is accompanied by ending addition—e.g., հօր *father's*, հօրնէ *from father*, հօրնով, *with father*. On the other hand, during declension, as for other additions from the right, the lexical stress moves to

⁸ Armenian is an agglutinative language; that is, most words—nouns, verbs, some pronouns—add grammatical endings in order to relate words and form sentences. Due to word endings, the order is not as important as it is in English.

⁹ For more details see Lesson 15 and Appendices 7 and 9.

the end; this can cause a shift in root vowels and diphthongs, as you know from Lessons 3 and 5. Cf., the following case forms accompanied with a vowel shift: տարի - տարուայ, յոյս - յուսոյ, մանուկ - մանկան. This is a quite common phenomenon.

Another typical factor in declension is the occurrence of parallel forms: nouns declined in different than ի patterns, which are often specified as irregular declensions, tend to shift to ի in contemporary speech. Let's recall: nominative—direct form—տուն, մուկ, standard genitive: տան, մկան; genitive in casual speech: տունի, մուկի. Thus, ի is not only dominant in singular, but also shows a productive tendency to cover other declensions. In plural forms, the declension ու is quite stable.

Examples of other declensions:

Agglutinating Declension with Ending Addition				
Case Indicator	Nominative	Genitive Singular	Parallel Forms with ի	Genitive Plural
ու	հայ	հայու	հայի	հայերու
ուայ	օր	օրուան ¹⁰	օրի	օրերու
ոյ	յոյս	յուսոյ	յոյսի	յոյսերու
ան	մանուկ	մանկան	մանուկի	մանուկներու
Ablauting Declension with Internal Shift				
եա	արիւն	արեան	արիւնի	արիւններու
ե	դուստր	դստեր	դուստրի	դուստրերու
օ	մայր	մօր	-	մայրերու
ա	տուն	տան	տունի	տուններու

The Usage of Case Forms

Case forms of nouns indicate relations with other words: verbs, prepositions and postpositions, other nouns, pronouns. Usually they are translated into English with the help of different prepositions.

Each case has a central meaning or function, as well as several secondary meanings/functions. The central functions for each case form are presented below and also some of the secondary functions; illustrations are mostly from previous lessons, as well as from your text that follows.

Nominative Case

◊ The nominative (ուղղական հոլով) is the direct form of a noun. Its central function is as the subject:

Արտակը հայերէն կը սորվի: *Ardag learns (or is learning/studying) Armenian.*

Հայրս եւ մայրս կ'աշխատէին: *My mother and father were working.*

¹⁰ The question of this declension is problematic: the standard ending is -ուան; however, as my research shows, current speakers of Western Armenian perceive the final -ն as the definite article and drop it when no article is necessary, for example, Նոր Տարուայ նուէր, *New Year's present*, օրուայ մը աշխատանք *a day's work*.

- ◊ The nominative also functions as the predicative with auxiliary verbs:

Ասի մարդ մըն է:

This is a person.

Մարդը կ'ըստ. «Ազնի՛ւ գինի է»:

The man says "It is a noble wine."

- ◊ Some noun attributes use the nominative form; this use is typical to informal style, cf.: standard—քարէ սիրտ, ոսկեայ գիրեր.

քար սիրտ

stone heart

ոսկի գիրեր

golden letters

դաշնակի նուազ

piano music

- ◊ Nominative appositives; the latter are explanatory equivalents for nouns or nouns phrases and relate to the rest of sentence as the phrase they modify. Thus, appositives function in each case form.

Արտոն՝ երիտասարդ բարեկամս,
հրաշալի նկարիչ մըն է:

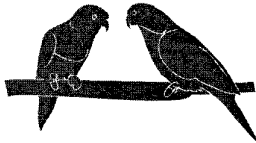
Ardo, *my young friend*, is a wonderful painter.

Պզտիկ քոյրիկս՝ Հայկոն, ամենէն
անուշիկն էր:

My youngest sister *Haygo* was the loveliest.

Appositives assume the case form of the modified word, cf:

- ◊ Nominative: Յասմիկը՝ ընկերուհիս, յունահայ է: *My friend Hasmig* is Greek-Armenian
- ◊ Accusative: Իմ ընկերուհիս՝ Յասմիկը շատ կը սիրեմ: *I love my friend Hasmig* very much.
- ◊ Genitive: Յասմիկին՝ ընկերուհիս ընտանիքը յունահայ է: *My friend Hasmig's* family is Greek-Armenian. etc.

սոխակներուն երգը

Genitive Case

The genitive (սեռական հոլով) is formed with the endings -ի, -ու, -ուայ, -ան, etc., or by a shift of root vowels, as shown above. For translation the genitive (possessive) case ('s) and the preposition *of* are used.

- ◊ Its central function is to indicate belonging to both animate and inanimate objects.

Յասմիկին տունը Յունաստան էր:

Hasmig's home was in Greece.

Սոխակներու երգը միշտ կը լսեինք:

We always listened to the *nightingales'* songs.

Հայաստանին հողը անուշ է:

Armenia's soil is sweet.

Հայուն դատը արդար է:

The *Armenians'* case is just.

Գարնան օդը աղուր է:

The spring air is pleasant.

Dative Case

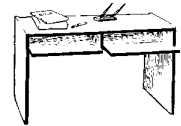
The dative (տրական հոլով) of nouns is formed the same way as the genitive.¹¹ But the dative meaning and functions are completely different from genitive. The genitive connects nouns to nouns, while the dative connects nouns to verbs to show approach. For translation English prepositions are usually involved.

- ◇ The central function for dative constitutes the indirect object; often the preposition *to* is the best translation.

Այս զգեստը *Անիին* նուէր բերին: This dress was brought as a gift *to Ani*.
 Մայրը անուշ կու տար իր *դուստրերուն*: Mother used to give sweets *to her daughters*.
 Անուշ քուն եւ բարի երագներ կը մաղթէր *ամէնուն*: She'd wish sweet sleep and good dreams to all.

- ◇ The dative also functions as an adverbial modifier of time and place:

Մարտին քննութիւն ունիմ: I have an exam *in March*.
 Գիրք ու գրիչս *սեղանին* են: My book and pen are *on the table*.
 Գորգին նստինք, հեքիաթին աշխարհը հասնինք: Let's sit *on the rug* and reach the fairy tale *land*.

Accusative Case

The accusative (հայցական հոլով) has no special endings.

- ◇ Its central function is the direct object:

Շատ կը սիրեմ *Կաղանդը*:¹² I love *Christmas* very much.
 Յասմիկը կարօտով կը յիշէր իր *քոյրերը* եւ իր հին *տունը*: Hasmik longingly remembered her sisters and her old home.
 Արտակը *հայերէն* կը սորվի: Ardag learns *Armenian*.
 Անուշ քուն եւ բարի *երագներ* կը մաղթէր *ամէնուն*: She'd wish sweet *sleep* and good *dreams* to all.

- ◇ The accusative also functions as an adverbial modifier of time and place. The prepositions *in, at, on*, etc. are used for translation.

Յասմիկ տասը *տարի Յունաստան* կ'ապրէր: Hasmig lived *in Greece* for ten years.
 Այսօր *տունը* պիտի կենամ: Today I will stay *at home*.

¹¹ Most pronouns have different forms for the genitive and dative, see L 10.

¹² Կաղանդ is the New Year's holiday and celebrations. Christmas is Սուրբ Ծնունդ. In Armenian calendar Սուրբ Ծնունդ comes on January 6, and the entire holiday season is called Կաղանդ.

Ablative Case

The ablative (բացառական հոլով) is formed with the ending -է, which is attached to the base form; for some declensions, it attaches to the genitive form. In declension -ուան the addition of Ablative ending is regularly accompanied with the phonetic shift ա > ը, cf.: տարի - տարուան -տարուընէ, օր - օրուան – օրուընէ. The ablative is translated with the prepositions *from, off, etc.*

- ◊ Its central function is as indirect object of source or departure:

Նարէն նուէր կը ստանայ *Արտակէն*: Nareh receives a gift *from* Ardag.

Արտակը *Արամէն* հայերէն կը սորվի: Ardag learns Armenian *from* Aram.

- ◊ The ablative also functions as an indirect object indicating cause or agent of the action.¹³

Յովէն կը պաղիմ: I get cold *from* the wind.

- ◊ The ablative forms attributes and also partitive attributes:

*քարէ*¹⁴ շէնք stone building

մէկ աչքէն կոյր¹⁵ blind *from* one eye

Շատերէն մէկն ալ ես եմ: I am one *of many*, too.

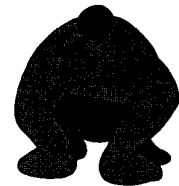
Անուններէս մէկը Արտակ է, եւ միւսը՝ Արտաւազդ:

One *of my names* is Ardag, and the other, Ardavazt.

- ◊ The ablative forms comparisons:

Սեղրը *շաքարէն* անուշ է: Honey is sweeter *than* sugar.

Հայկուհին *Յասմիկէն* պզտիկ էր: Hayguhi was younger *than* Hasmig.

տակէն վրայէն լաւ մը մաքրել

- ◊ The ablative also functions as an adverbial modifier of time and place:

Արամը երկու *օրէն* պիտի մեկնի Իտալիա: Aram will leave for Italy *in* two days.

Հիմա ան *դրամատունէն* կու գայ: Now he is coming *from* the bank.

Ապա տունը *տակէն վրայէն* լաւ մը կը մաքրէ:¹⁶ Then he cleans all over the house.

Պարտէզէն քալելը հոյակապ է: It is wonderful to walk *through* the garden.

¹³ This function is mostly connected with passive voice verbs; see L 14.

¹⁴ The ablative here is frozen as an adjective; see the suffix -է in L 14.

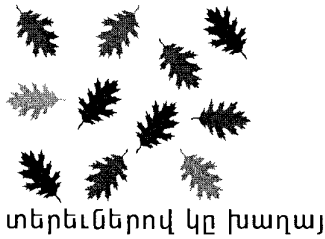
¹⁵ Also: *մէկ աչքը կոյր*

¹⁶ *տակէն վրայէն* is an idiom meaning *all over (the place)*; lit. *from under and over*.

Instrumental Case

The instrumental (գործիական հոլով) is formed with the ending **-ով**, which is mostly attached to the base form; in inflected forms, it attaches to the genitive, cf.: **հօրմով**. It does not take definite articles, in contrast to all remaining case forms.¹⁷ The instrumental is translated with the prepositions *with, by, through*, etc.

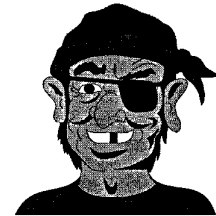

◊ Its central function is as an indirect object showing means and manner of action:

- Մատներով կ'ուտեն եղեր:* They might be eating *with (their) fingers*.
- Հովը տերեւներով կը խաղայ:* The wind plays *with the leaves*.
- Անոնք ընտանիքով Ամերիկա եկան:* They came to America *with the whole family*.

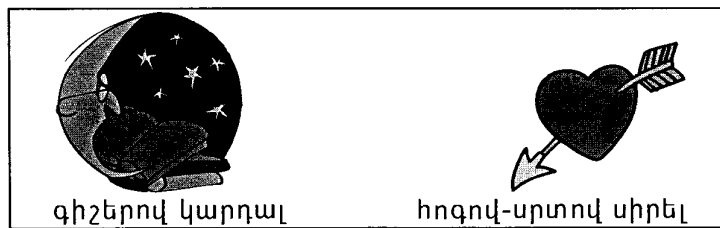
◊ The instrumental forms attributes:

- անունով* մարդ a person *of name*
- ազգով* հայ Armenian *by nationality*
- սրտով* սիրող one who loves *with heart*

◊ The instrumental also functions as an adverbial modifier of time, place, manner, etc.:

- Արամը երկու տարով կը մեկնի երկրէն:* Aram is leaving the country *for two years*.
- Գիշերով մի՛ աշխատիր:* Do not work *at night*.
- Արան սրտով կը սիրէ իր տիկինը:* Ara loves his spouse *from the heart*.

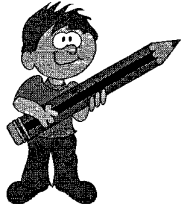
Case Forms with Postpositions

All case forms except the nominative are used also to connect nouns with prepositions and postpositions; this connection is called grammatical government. The governing case, that is, the declined form has only a grammatical function and does not require any translation.

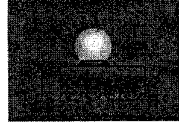
Examples:

¹⁷ This rule is often ignored in casual speech.

Genitive	<p><i>Տան մօտը</i> պզտիկ գետ մը կայ:</p> <p>Մատիտը <i>Արտակին քովն</i> է:</p> <p>Սեղանը <i>պատուհանին դեմն</i> է:</p> <p>Տետրակը <i>գիրքին տակն</i> է:</p> <p>Լամբը <i>սեղանին վրան</i> է:</p>	<p>There is a small river <i>near the house</i>.</p> <p>The pencil is with Ardag.¹⁸</p> <p>The table is <i>in front of the window</i>.</p> <p>The notebook is <i>under the book</i>.</p> <p>The lamp is <i>on the table</i>.</p>
-----------------	--	---

Արտակին քովը

սեղանին վրայ

մայրիկին հետ

Dative	<p>Հայրը կը խօսի <i>դստերը հետ</i>:</p> <p>Արամը գիրք բերաւ <i>Արտակին համար</i>:</p>	<p>The father speaks <i>with his daughter</i>.</p> <p>Aram brought a book <i>for Ardag</i>.</p>
Accusative	<p>Ասկէ <i>մինչեւ</i> մեր <i>տուն</i> երկու մղոն է:</p> <p>Հայկուհին աւելի պզտիկ էր, <i>քան թէ Յասմիկը</i>:</p> <p>Դիւրին չէ <i>սարն ի վեր ելլելը</i>:</p>	<p>It is two miles <i>from here to our home</i>.</p> <p>Hayguhi was younger <i>than Hasmig</i>.</p> <p>It is not easy to go <i>up the mountain</i>.</p>

սարն ի վեր ելլել

դասէ ետք

ընտանիքով մեկտեղ

Ablative	<p><i>Դասերէն ետք</i> մեզի կու գա՞ս:</p> <p>Մայիս <i>տասէն ի վեր</i> կ'աշխատիմ:</p> <p><i>Տունէն դուրս</i> պաղ է:</p>	<p>Will you come to our place <i>after classes</i>?</p> <p>I have worked <i>since May tenth</i>.</p> <p>It is cold <i>outside the house</i>.</p>
Instrumental	<p><i>Քոյրերով միասին</i> կը խաղանք:</p> <p><i>Ընտանիքով մեկտեղ</i> ըլլանք:</p>	<p><i>We sisters play together</i>.</p> <p>[<i>Let us</i>] be <i>together with the whole family</i>.</p>

¹⁸ The postposition քով, as well as մօտ if used with person names signify *with*. Cf.: Այս երեկոյ մանչուկին քովը պիտի մնամ: *Tonight I'll stay with the baby (I'll baby-sit tonight)*. Their meanings are different from հետ, which assumes equal participation of two **persons**. Cf. also: Գիրքերս Արտոյին քովը մնացին: *My books remained with Ardag (say, at Ardag's place)*. But: Արտակը Վահէին հետ կը խաղայ: *Ardag plays with Vahe*.

Text

ՅԱՍՍԻԿ

Մենք ատենօք Յունաստան կ'ապրեինք: Մեր տունը շատ սիրուն էր: Ան մօտիկ էր սարերուն: Տան քովը պզտիկ գետ մը կար: Ամեն օր սոխակներուն երգը կը լսեինք:

Ես երեք քոյր ունեի: Հայրս եւ մայրս կ'աշխատեին, իսկ մենք կը սորվեինք: Սակայն ամենէն շատ խաղալ կը սիրեինք: Միշտ կը խաղայինք չորս քոյրս իրարու հետ՝

Հայկուհին, Քարէնը, Լուսին ու ես:

Աղուոր պարտեզ մը ունեինք՝ բուրումնաւէտ վարդերով լի: Երեկոները հոն կը նստեինք: Մայրս դաշնակ կը զարներ, իսկ հայրիկս կը խօսէր մեզի հետ: Շատ հետաքրքրական բաներ կը պատմէր ան: Եւ մենք ամենքս մտիկ կ'ընեինք իրեն եւ իրմէ կը սորվեինք: Ապա մայրս անուշեղէն կը բերէր եւ ամէնուս կու տար: «Իրիկուան դէմ անուշը լաւ է, - կ'ըսէր, - որ անուշ քնանաք»:

Երազներ

Անգամ մը, երբ ուշ աշուն էր, եւ պաղ հովը կը խաղար պարտեզին կարմիր-կանաչ տերեւներուն հետ, հայրս մեզի կը պատմէր Ամերիկայի մասին: Կ'ըսէր, որ հոն միշտ կանաչ երկիրներ կան: Հայրս կ'ուզէր, որ ընտանիքով ԱՄՆ ապրեինք: Եւ մայրս կ'ըսէր՝ Հայաստանին հողն է անուշ: Եւ մենք մշտադալար Հայաստան մը կ'երագեինք:

Եւ կը յիշեմ գլխարկս, սպիտակ գլխարկ մը, որուն դէմը ոսկի գիրերով *Յունաստան* կը կարդար, եւ ետեւը՝ *Հայաստան*: Քոյրերս ալ ունեին այսպիսի գլխարկ:

Անուշ են մանկութեան յիշատակները: Կարօտով կը յիշեմ այն օրերը, երբ ամենքս մէկտեղ էինք: Շատ երազներ ունեինք եւ շատ կ'երագեինք: Հիմա մենք այլեւս Յունաստան չենք: Մինակ մէկ քոյրս՝ Լուսին, հոն կը կենայ իր ընտանիքով: Միւս քոյրս Հայաստան կ'ապրի: Մենք անոր Քարէն կը կանչեինք, հոն հիմա անոր Կարինէ կ'ըսեն: Հայրս, մայրս ու ես հոս ենք՝ Ամերիկա: Անշուք բնակարանի մը կենուոր ենք եւ

մեզմե ոչ մէկը կ'ուզէ խօսիլ մեր հին տան ու անուշիկ պարտեզին մասին: Ձի ասիկա բնաւ չի նմանիր մեր երազներուն:

Իսկ Հայկուհին՝ պզտիկ քոյրիկս, որ ամենէն աղուորն էր, ամենէն անուշիկը, այլեւս չկայ: Եւ ես անոր երազները երբեմն կ'երազեմ:

Explanations to the Text: Pay special attention to the translations of verbal tenses and declined nouns below; note that different lexical and grammatical means are used for the translation of the same forms.

Մենք ատենօք Յունաստան կ'ապրէինք:	Once we lived in Greece.	The past imperfect is translated with the simple past.
Ան մօտիկ էր սարերուն:	It was close to the mountains.	Dative case of սարերուն.
Տան քովը գետ մը կար:	There was a river near the house.	Քովը requires the genitive: տան/տունին.
Սոխակներուն երգը կը լսէինք	We used to listen to the nightingales' songs.	Or: <i>we were listening to</i>
Կը խաղայինք չորս քոյրս իրարու հետ:	We four sisters <i>were playing, (used to play)</i> together.	Note: քոյր is in singular with the numeral four.
Բուրումնաւետ վարդերով լի	full of fragrant roses	Լի requires the instrumental: վարդերով.
Դաշնակ կը զարնէր	Played on piano	զարնել Lit.: hit
Հայրիկս կը խօսէր մեզի հետ:	My father would <i>speak</i> to us.	Or: <i>was speaking with us</i> . Emphatic word order; the neutral is Հայրիկս մեզի հետ կը խօսէր.
Շատ հետաքրքրական բաներ կը պատմէր ան:	He used to tell [us] lots of interesting things.	Or: <i>He told</i> . Word order is reversed for emphasis.
Կը սորվէինք իրմէ:	We were learning from him.	Pronouns are declined, too: անորմէ. See Lesson 11.
Մայրս անուշ կը բերէր եւ ամենուս կու տար:	My mother used to bring sweets and give [them] to all of us.	Ամէն-ու-ս is a pronoun in dative case form with the possessive article ս.
«Իրիկուան դէմ անուշը լաւ է, - կ'ըսէր,	“Sweets are good in the evening,” she would say,	Իրիկուն is a colloquial synonym for երեկոյ, occurring in literary styles too.
- Որ անուշ քնանաք»:	“so that you sleep sweetly.”	Քնանաք is a present subjunctive.
Անգամ մը, երբ ուշ աշուն էր	Once, when it was late autumn	Անգամ մը <i>once, one day</i> , in contrast to ատենօք (<i>once upon a time</i>).
Հովը կը խաղար կարմիր-կանաչ տերեւներով հետ	The wind was playing with the yellow and green leaves.	The dash (-) կարմիր-կանաչ requires a conjunction, <i>and</i> , in the English translation.
Հայրս մեզի կը պատմէր Ամերիկայի մասին:	My father was telling us about America	Մասին requires the genitive case form, Ամերիկայի.

Կ'ըսէր, որ հոն միշտ կանաչ երկիրներ կան:	He said that there were always green countries there.	Or: <i>He was saying that</i>
Հայրս կ'ուզէր, որ ընտանիքով ԱՄՆ ապրէինք:	My father wished that we lived in the USA with the family.	<i>Wished</i> instead of <i>wanted</i> is used to support the subjunctive ապրէինք
Մայրս կ'ըսէր՝ Հայաստանիմ հողն է անուշ:	My mother would say Armenia's soil is sweet.	
Մշտադալար Հայաստան մը կ'երազէինք:	We dreamt of an evergreen Armenia.	
Կը յիշեմ գլխարկս, սպիտակ գլխարկ մը	I remember my hat, a white hat,	Գլխարկ is the generic word for any kind of hat, cap, etc.
Որուն դէմը ոսկի գիրերով <i>Յունաստան</i> կը կարդար, եւ ետեւը՝ <i>Հայաստան</i> :	on the front of which it read <i>Greece</i> in gold letters, and on the back, <i>Armenia</i> .	The pronoun որուն is (<i>of</i>) <i>which, whom, whose</i> , depending on the context.
այսպիսի գլխարկ ունէին:	(My sisters) had such hats.	Այդ տեսակի literally: <i>of that kind</i>
Անուշ են մանուկ ատենի յիշատակները:	Sweet are the memories of childhood.	Lit.: <i>of child times</i> .
Կարօտով կը յիշեմ ան օրերը	I remember those days with longing	Կարօտ-ով is the instrumental case form.
Երբ ամենքս մէկտեղ էինք:	when we were all together.	Ամենքս is <i>we all</i> .
Շատ երազներ ունէինք եւ շատ կ'երազէինք:	We had many dreams and we dreamed a lot.	
Այլեւս չենք ապրիր:	(we) no longer live	Note that the verb in Armenian is in the negative form.
միակ մէկ քոյրս՝ Լուսին, հոն կը կենայ իր ընտանիքով	Only one of my sisters, Lucie, stays there with her family.	Իր is an anaphoric pronoun meaning <i>his or her own</i> .
Մենք անոր Քարէն կը կանչէինք	We used to call her Karen.	The verb is ըսել <i>to say</i> , also <i>call, name</i> , depending on the context.
Անշուք բնակարան մի մը կենուոր ենք	We are renting an ordinary/poor apartment	Lit. We are tenants of-- <i>անշուք</i> is <i>not luxurious</i> , a euphemistic word for <i>poor</i> .
մեզմէ ոչ մէկ կ'ուզէ խօսիլ	None of us wants to talk	The rule of 'no double negatives' is usually broken in conversational styles.
Չի ասիկա բնաւ չի նմանիր մեր երազներուն:	Because this doesn't look like at all our dreams.	Նմանիլ requires the dative case form, երազներուն.
Որ ամէնէն աղուորն էր,	Who was the prettiest,	Աղուոր expresses both inner and outer qualities: <i>delightful, pretty, kind, nice</i> .
Ամէնէն անուշիկը	the loveliest of all	The ablative is used for comparison.
Այլեւս չկայ:	She is no more.	
Եւ ես անոր երազանքները երբեմն կ'երազեմ:	And sometimes I dream her dreams.	երազել refers to daydreaming. <i>To have a dream</i> at night is երազ տեսնել

ASSIGNMENTS

Phonetic Exercises

1. Group the letters you know according to their position on the line.
2. Group the homophonic letters you know according to the sample: Յյ, Հհ -[h], Գգ, Զզ -[k].
3. Read and translate the following minimal pairs: քիւր-քոյր, գիրկ-գիրք, յուզել-խուզել, հիւս-խիւս.
4. Fill out the chart writing the words in lower case in upper case and vice versa.

	ՅԻՇԱՏԱԿ
ուզել	
	ԲՆԱԻ
երագ	
	ԽՕՍԻԼ
պգտիկ	
	ՔՆԱՆԱԼ
վախնալ	
	ՎԱՐԴ

Lexical and Grammar Exercises

1. Read the text, translate it and copy it. Retell the text with improvisations.
2. Make oral sentences of your own using the words you know.
3. Find the inflected forms of nouns and verbs in the text. Explain their usage and write the direct forms of the same words.
4. Write antonyms for the following words: ուրախ, վրայ, ետերը, ներս, վատ, տաք.
5. Conjugate the following verbs in all the forms you know: պատմել, երագել, սկսիլ, քնանալ.
6. Translate the following phrases into English:

1. աղուոր կին	9. մերկ սուտ
2. բուրումնաւէտ մեխակ	10. շատ շուտով
3. անուշ մայր	11. հայերէն խօսիլ
4. երգ երգել	12. խաղ խաղալ
5. ոտքով քալել	13. տուն դրկել
6. շիտակ քալել	14. վեր բերել
7. դէմը դնել	15. ետ դնել
8. ետերը ըլլալ	16. վար դնել

7. Decline the following nouns and use them in sentences: երագ, յիշատակ, գետ, իրիկուն.
8. Fill in the blanks with the following postpositions: վրայ, տակ, հետ. Note the special case forms of the corresponding nouns.

1. Քսան նաւաստիներ նաւին ... են:
2. Նաւին ... քսան նաւաստի կայ:
3. Երկիրները քարտէսին ... են:
4. Քարտէսին ... շատ երկիրներ կան:
5. Սա լուսնին ... ամէն բան լաւ է:
6. Եւ լուսնին ... ինչպէ՞ս է:
7. Կատուին .... քար չեն նետեր, մեղք է:
8. Արամը Արտակին ... կը խօսեր:
9. Արտակն ալ Արիսին ... կը խաղար:

9. Translate the following sentences a) Paying special attention to the subjunctive mood:

1. Ինչպե՞ս կ'ուզես՝ աս սեղանը դու՞րս տանինք, նե՞րս բերենք:
2. Կանուխ գայիք նե, պարտեզը կ'ուտեինք:
3. Դուրսը չխաղաս այլեւս, արդէն պաղ է:

b) Paying special attention to the words with small differences in pronunciation:

1. *խոտը* անուշ *կը հոտի*:
2. *Աղտը* ախտ *կը բերի*:
3. *Մազերս մաս-մաս* կը հիւսեն:
4. Գարուն ատեն *խոտը* կը *խուզենք*:
5. Արտակը *գիրքը գիրկը* կը քնանար:
6. *Մեղկ* մտքերն իսկ *մեղք* կը սեպուին:

10. Write the following sentences in the past tense:

1. Մեր տան մօտը դրամատուն մը կայ:
2. Քոյրս երեք դուստր ունի:
3. Անոնք Յունաստան կ'ապրին:
4. Հայրս հայերէն կը կարդայ:
5. Իրիկունները հոն անուշ են:
6. Կ'ուզեմ քնանալ:
7. Սոխակը միշտ կ'երգէ:
8. Դուստրս շատ կ'երագէ:
9. Բարեկամս կատակ կ'ընէ:
10. Ընկերդ ի՞նչ կը սորվի:
11. Որ կարդայ, գրէ, ամէն բան ալ կը սորվի:

11. Translate the following sentences and define the grammatical functions of declined forms.

1. Nominative Ուղղական	Պզտիկները դուրսը կը խաղան: Վարդը անուշ բոյր ունի: Մեր տունը շատ աղուոր էր:
2. Genitive Սեռական	Կրկեսին պատերը կլոր են: Մօր սիրտը բարի է: Կատուին աչքերը դեղին են:
3. Dative Տրական	Գիրքս Արտակին կու տամ: Արիսը սեղանին չի նստիր: Աս չի նմանիր մեր երագներուն: Կատուին խաղ է, մկան մահ է:
4. Accusative Հայցական	Արիսը մուկ չ'ուտեր: Յասմիկը կը յիշէր իր հին գլխարկը: Արիսը Արտակին գիրկը կը նստի:

5. Ablative Բացառական	Բարեկամես աղուոր լուր ունիմ: Գիրքերես մեկը չկայ: Արամը երկու տարուընէ ետ կու գայ: Ան տունէն կու գա՞յ:
6. Instrumental Գործիական	Լաւ է պարտէզով քալելը: Մէկ ոտքով պարել չ'ըլլար: Արտոն խաղալիքներով այլեւս չի խաղար:

12. Add endings to the words to connect them in sentences. Translate the sentences.

1.	Արա	շատ	սիրել	Անի
2.	Արամ	իրիկուն	ալ	աշխատիլ
3.	Արիս	պատուհան	մօտ	նստիլ
4.	Արտակ	իր	դաս	կարդալ
5.	Յասմիկ	հայրիկ	շատ բան	սորվիլ
6.	Յասմիկ	մայրիկ	դաշնակ	գարնել

13. Translate the following into Armenian:

1. Look, what a pretty woman. Is she? Sure.
2. Her face is so pretty. She has black hair and blue eyes.
3. Her mouth is red and she smells good. She is lovely and always happy.
4. Is she young? Of course. I wish I *would* see her.
5. Whom are you speaking about? Don't you know her?
6. No, I don't know her at all. She is my dream.
7. Once I lived in Italy. I used to work there.
8. I stayed in a nice house near the river.
9. It was nice inside, but I was always outside. I had many friends.
10. Everything was very interesting. I used to sleep very little.
11. I had no time to sleep and I had no need to sleep.
12. In the evenings we used to sing and dance.
13. The Italian melon was great and the grass smelled so good.
14. I loved all of it. I remember those times with longing.

Rules:

1. To enter into speech, nouns are declined and take plural endings and articles to express relations between objects.
2. For the same reason and with the same purpose verbs are conjugated, changing in mood, tense, person, number, and voice.

Ժողովուրդը կ'ըսէ.

Կարմիր կովը կաշիէն չ'ելլեր:¹⁹
Պարը մտնողը պիտի շօթօրայ:²⁰
Մարդս մարդով է մարդ:²¹

¹⁹ A red cow does not come out of its skin (about stubborn people, cf.: *A leopard doesn't change its skin*).

²⁰ S/he who enters the dance, has to swing.

²¹ One is a person with others.

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 9

PHONETICS Review: Sound and spelling differences between letters introduced in Lessons 7-8

Letters	Բ բ	Գ գ	Զ զ	Խ խ	Հ հ	Ղ ղ	Շ շ	Վ վ
Pronunciation	[b]	[g]	[z]	[kh]	[h]	[gh]	[sh]	[v]

Pronunciation: in EA, the letters Բ բ and Գ գ represent the voiced consonants [b] and [g], and in WA, [p'] and [k']. Like all voiced consonants, in some positions they shift to voiceless aspirated sounds. See the summary in EA Lesson 13.

Spelling: the letters Վ վ and Հ հ have higher frequency in RO because Վ վ substitutes Լ Լ entirely and ՈՒ ու before vowels. Հ հ substitutes initial Յ յ-s. *Note:* the sound distinction between Հ հ and Խ խ is may be a challenge for Armenian communities under dominance of a language which lacks either one of these sounds, e.g., English, Russian, Romanian. The confusion of these sounds may arise also from ancestral Armenian dialects with a regular shift Հ հ < Խ խ e.g., the dialect of Van.

Homonyms: When CO is employed, as among Parskahayk, EA has a smaller number of homonyms by virtue of Բբ, Գգ and Դդ, also Զձ, Զջ (see L 11-12) sounding different from Փփ, Քք, Թթ and Ցց, Զջ. However, RO has become a new source of **homographs**, e.g., հոտ as *flock* and *smell* are differentiated in context only, likewise, սեր is *love* or *milk cream* or *generation*. WA homophones turn into minimal pairs in EA, e.g., գայլ *wolf*, քայլ *step*.

GRAMMAR

EA, as WA is an agglutinating language heavily relying on verb conjugation and noun declension for the expression of grammatical meanings and for syntactic connection of words into phrases and sentences.

The Verb exhibits a large number of differences both in form and function:

1. EA differentiates **five Moods** for the verb: *indicative, imperative, subjunctive*, as in WA, and also *conditional* and *obligatory* moods
2. **Tense:** WA has two forms for perfect (եկած են, եկեր են), EA has one (եկել են), see L 10.
3. Verbal **person** and **number** have no outstanding differences.
4. The category of **aspect** is quite blurred both in EA and WA and unveils mostly in irregular verbs.
5. Verbal **voice** differentiates the same categories—active, neutral, passive, and causative, with systematic differences in formation.

Mood of Verbs	EA	WA
Tenses	Indicative Mood	
Present	տեսնում են	կր տեսնեն
Past imperfect	տեսնում էի	կր տեսնեի
Simple past	տեսա(յ)	
Future	տեսնելու են	պիտի տեսնեն
Future in the Past	տեսնելու էի	պիտի տեսնեի
	Subjunctive Mood	
Present	տեսնեն	
Past	տեսնեի	
	Imperative Mood	
	տես, տես՛ք	
	Conditional Mood	
Present	կտեսնեն	(Simple Present Indicative)
Past	կտեսնեի	(Past Imperfect Indicative)
	Obligatory Mood	
Present	պիտի տեսնեն	(Simple Future Indicative)
Past	պիտի տեսնեի	(Future in the Past Indicative)

Subjunctive Mood: The subjunctive mood shows no significant differences in form and function. The only salient difference is the absence of **ի** verbs which stems out of a higher hierarchy of divergence—the infinitive. This difference is eliminated in the subjunctive past (RO spelling ignored save for the first column). Cf.:

	EA Present Subjunctive	WA Present Subjunctive	EA & WA Past Subjunctive	EA & WA Past Subjunctive in Negative
EA infinitive խոսել	խոսեմ խոսես խոսի	խոսիմ խոսիս խոսի	խոսեի խոսեիր խոսեր	չխոսեի չխոսեիր չխոսեր
WA infinitive խոսիլ	խոսեմք խոսեք խոսեն	խոսիմք խոսիք խոսին	խոսեիմք խոսեիք խոսեին	չխոսեիմք չխոսեիք չխոսեին

Compare idiomatic responses to the question **Ինչպե՞ս ես/եք:** *How are you?*

Indicative Mood	Լավ եմ: Ոչինչ:	I am fine. Alright, OK
Subjunctive Mood	Լավ ասենք, լավ լինենք: Լավ ասենք, լավ լսենք: Դուրք լավ լինեք:	Let's say well and be well. If we say good things, we hear good things. You be well.

Conditional and Obligatory Moods differentiate present and past tenses in positive and negative: Conditional: կխոսեմ, կխոսեի, չեմ խոսի, չես խոսի, չեիմք խոսի, չեիք խոսի, etc. Obligatory: պիտի խոսես, պիտի խոսեիր, չպիտի խոսեմ, խոսեի, խոսեիր, խոսեր, etc. These are EA innovations based on similar forms in Middle Armenian and WA, cf., the table below; identical forms are not repeated in order to make the historical change of function more salient:

Functions of Verb Forms in the Four Literary Standards of Armenian			
Grabar	MA	WA	EA
Simple present: գամ, ապրիմ, ապրեի	Subjunctive & S. Present գամ, ապրիմ, ապրեի	Subjunctive գամ, ապրիմ, ապրեի	Subjunctive գամ, ապրեմ, ապրեի (RO: ապրեի)
--	Simple present/past imperfect կու գամ, կու ապրիմ, կու ապրեի	Simple present/past imperfect կու գամ, կապրիմ, կապրեի	Conditional present & past (in RO) կգամ, կապրեմ
պիտի is a defective modal verb ¹	Future & obligatory պիտի(հ) գամ, ապրիմ, ապրեի	Simple future պիտի(հ) գամ, ապրիմ, ապրեի	Obligatory present/past պիտի գամ, ապրեմ, ապրեի (RO: ապրեի) etc.

The **conditional mood** shows actions in the future which depend on a condition; therefore, it is more typical to compound sentences, cf.: **Կանչիր, և ես կգամ:** *Call me, and I will come.* Թե ինձ չառնես, կմեռնեմ: *If you don't marry me, I'll die* (on folk songs' motifs). Conditional is common also in proverbs and idioms: Մերն աթարին էլ կկպնի: Խոսքդ մի փութ մեղրով չի ուսվի:

¹ In Grabar, it is used like պտք է in modern Armenian— ոչ պիտեր i.e., պտք չեր; լսելիք պիտին i.e., պտք է լսելին. Its conjugated forms precede or follow the content verb in *infinitive*—պիտի պատուել, գալ պիտի. The object, like in EA, may enter between the modal and content verb, cf.: Ել զի՞ պիտիցի զարանց ասել: i.e., Ել ինչու պիտի մարդկանց ասենք: Ոչ պիտի մեզ այր սպանանել: i.e., Մեզ պտք չէ մարդ սպանել: Middle Armenian shows its use similar to modern WA and EA: Կարմիր ու ճերմակ երես, ամ քանի դու զիս պիտ երես. This brief historical excursion demonstrates clearly that some features of Grabar are better preserved in EA, and others, in WA.

Note: The particle կը in RO is attached to the main verb without space and without ը although it is pronounced as in WA. The verbs տալ, լալ, գալ take the generic particle կ—կգամ versus WA կու (the generic form in Middle Armenian retained in WA for three verbs (կու գամ, կու տամ, կու լամ)).

The obligatory mood shows obligatory, mandatory actions—պիտի գնամ *I must (have to) go*. The same form in WA is more frequent as it represents the simple future/future in the past. In EA, these forms are also in more flexible—the object may appear between the particle and the content verb, the negative may attach both to the particle and the content verbs, cf.: standard: տուն պիտի չգնամ but also: չպիտի տուն գնամ; in poetry, the particle may follow the content verb: գնամ պիտի.

The absence of conditional and obligatory forms in WA is filled in with simple present/past imperfect; and simple future/future in the past tenses. Cf. the following joke and try to translate it into English.²

EA Version	WA Version
- Եթե մի միլիոն ունենայիր, ի՞նչ կանեիր:	- Եթե միլիոն մը ունենայիր, ի՞նչ կ'ընեիր:
- Պարտքերս կտայի:	- Պարտքերս կու տայի or: պիտի տայի:
- Մնացածն ի՞նչ կանեիր:	- Մնացածը ի՞նչ կ'ընեիր or: պիտի ընեիր:
- Մնացածն էլ հետո կտայի:	- Մնացածն ալ ետքեն կու տայի:

DECLENSION EXHIBITS SEVERAL SIGNIFICANT DIFFERENCES:

- EA has a **seventh** case, the **locative**, formed with the ending -ում³, e.g., խաղալ պարտեզում *to play in the garden*, versus WA խաղալ պարտեզին մէջ or պարտեզը խաղալ.
- The **ablative** is formed with the ending -ից, e.g., պարտեզից *from the garden*.⁴
- In the **plural**, EA regular nouns belong to declension -ի; that is, պարտեզների versus պարտեզներու in WA.
- Many nouns that belong to other declensions in WA are declined with ի in EA. Thus, the declension ի has an even wider scope.
- The nominative, dative and accusative cases in EA differentiate the category of **definiteness**; that is, they can be used with a definite or indefinite article (see the table on the next page). In WA, all cases can be used with the definite or indefinite article save the instrumental.⁵ The nominative and accusative in both versions appear with and without articles. It is so common to use declined forms with definite articles that many textbooks do not separate them.⁶
- The possessive articles -ու and -դ imply definiteness too, but they can combine with all cases in both versions; that is, զավակս, զավկիս-զավակիս, զավկէս-զավակիցս, զավակովս.
- EA differentiates the category of **animate/inanimate** in the **accusative case**. In every language there are *words* to distinguish animate and inanimate objects, cf.: *person, friend, and book, grapes*. But lexical differentiation does not always entail a grammatical differentiation. Lexically the same animate nouns in EA and WA, such as մարդ, ընկեր, Ռազմիկ, in EA animate accusative are *grammatically* marked as animate by acquiring a dative-like form, cf.: սիրում եմ մորս, զավակիս և ընկերոջս՝ Ռազմիկին: *I love my mother, my child, and my friend Razmik*. The

² Check you translation with the Key to lesson 12, ex. 14.

³ The ending -ում is generalized from a Grabar dative used in a few words—միում, յորում. The locative in Grabar is formed with the preposition ի; cf. Narekatsi: Երկու ազդմունս ի միում սրտի, մինն կեղակարծ սիրոյ եւ միսն ճշգրիտ կորստեան.

⁴ For regular ablative, Grabar has -է in singular which is inherited and generalized in WA. In plural, it has -ց with a thematic vowel (that is, աքայից, սաստեղց, այգեաց, ծովուց, etc.). The most frequent form of Grabar plural ablative ends in -ից, which is inherited and generalized in EA.

⁵ Colloquial forms add definite articles to the instrumental in both versions, more frequently, in WA. EA colloquial locative also can take the definite article.

⁶ This generalization breaks the internal logic of the language; practically, the explicit rules contradict the internal rules of the grammatical structure making it harder for a student to internalize inherent language rules which are a must for the acquisition of speaking skills (see declension paradigms in Appendix 7).

inanimate accusative, like in standard WA, has a nominative-like form, definite or indefinite, cf.: սիրում եմ (կսիրեմ) խաղող ու խաղալ *I love grapes and to play*. We emphasize the *standard* WA as the EA interference in this case is quite tangible recently. Note that lexically animate objects in EA can be grammatically inanimate if they are indefinite, e.g., Մարդ չտեսա: I didn't see *anyone*. Նա տնային կենդանի չի սիրում: *S/he doesn't like pets*. Իսկ ես շատ եմ սիրում կենդանիներին ու որոշ մարդկանց: *And I love animals and some people a lot*.

	Cases	EA	WA
Indefinite	Nom	Աս աստղ է	Ասիկա աստղ (մըն) է
Definite		Աստղը հանգեց	Աստղը հանգավ
Indefinite	Acc	Աստղ եմ ուզում	Աստղ (մը) կ'ուզեմ
Definite		Այն աստղն եմ ուզում -	Այն աստղը կ'ուզեմ Աստղիկը կ'ուզեմ
Animate		Աստղիկին եմ ուզում	-
Indefinite	Gen	Աստղի փայլը	Աստղի (մը) փայլը
Definite		-	Աստղին փայլը
Indefinite	Dat	Մի աստղի հասավ	Աստղի մը հասավ
Definite		Աստղին հասավ	Աստղին հասավ
Indefinite	Abl	Աստղից ընկած	Աստղե մը ինկած
Definite		-	Աստղեն ինկած
	Ins	Աստղով է	Աստղով է ⁷
	Loc	* ծովում լողալ ⁸	-

- There are also many particular differences both in nominal and pronominal declension. For instance, some nouns declined with ի in WA receive ու in EA, and vice versa, cf., EA: այգու, պատանու, but հայի, ծովի; WA: այգիի, պատանիի, but հայու, ծովու. Note that words ending -ի are declined with ու in EA; in WA only monosyllable words undergo this rule, e.g.: ձի-ու.
- WA in general allows more fluctuation between declensions (e.g., ժամու, ժամի, ժամվան) than the EA (ժամի, ժամվա).

THE COMMON FEATURES UNIFYING DECLENSION IN EA AND WA ARE RATHER SIGNIFICANT:

- There is no declension that functions in EA version but not in WA regardless of the scope and use.
- Both have the same two types of declensions, **agglutinating**, with external endings—օր *day*, օրվա, and **ablauting**, with a shift in root vowels or diphthongs—հայր *father*, հօր, ՌՕ—հոր.
- ի is the dominant declension.
- Other than ի declensions function in similar ways:
  - վա (CO ուլայ) declension for nouns showing time, օր *day*, gen. օրվա.
  - ոջ for names of some close relations, ընկեր *friend*, Gen. ընկերոջ.
  - ց for collective nouns, Վարդանանք, մերոնք, Gen. Վարդանանց, մերոնց.
  - ան for nouns ending in -ում, e.g.: անկում *descend*, gen. անկման, also մանուկ, լեռ, թռռ, բեռ, դուռ, մուկ.⁹
  - Inflection յա (CO եա) for nouns ending in յուն, e.g.: արյուն *blood*, gen. արյան, CO արեան.
  - About the same nouns are irregular both in WA and EA: հայր, մայր, եղբայր, etc. although irregularities may have different features, e.g., EA abl.: հորից *from the father*, WA: հորմեն.¹⁰

⁷ Idiom meaning *attractive*.

⁸ The word աստղ has no locative form, therefore, ծով is presented as an example.

⁹ These monosyllabic nouns end with a final ն in Grabar and inflect internally: դուռն—դրան.

Declension Samples:

Case Name	EA Singular	EA Plural	WA Singular	WA Plural
Nominative Ուղղական	հայ այգի	հայեր այգիներ	հայ այգի ¹¹	հայեր այգիներ
Accusative Հայցական	հային այգի	հայերին այգիներ		
Genitive Սեռական	հայի այգու	հայերի այգիների	հային այգիին	հայերուն այգիներուն
Dative Տրական	հային այգուն	հայերին այգիներին		
Ablative Բացառական	հայից այգուց	հայերից այգիներից	հայե այգիե	հայերեն այգիներեն
Instrumental Գործիական	հայով այգիով	հայերով այգիներով	հայով այգիով	հայերով այգիներով
Locative Ներգոյական	այգում ¹²	այգիներում		--

Use of Case Forms is quite similar in both versions; differences appear in lexical choices and stylistic nuances. For example: *Today I will stay at home.*

EA: Այսօր *տանն եմ մնալու*: WA: Այսօր *տունը* պիտի մնամ:
EA uses the dative for location, and WA, accusative.

Cf. also: *I don't like that coffee at all.*

EA: Այդ սուրճը բոլորովին չեմ հավանում: or: Այդ սուրճն ինձ դուր չի գալիս:
WA: Ատ սուրճեն բնավ չեմ ախորժիր: or: Այդ սուրճը չեմ հավնիր (սիրեր):

Below each case is presented with one comparative sample of usage from the WA corresponding section. Cf. the usage of cases also in the texts below.

Case Name and Functions	Examples	Translation
Nominative Ուղղական Subject: that which <i>does</i> or <i>is</i> .	<i>Արտոնն նկարիչ է:</i>	<i>Arto is a painter.</i>
Accusative Հայցական Direct object: bears the action.	<i>Հասմիկը իր հին տունն ու քույրերին էր հիշում :</i>	Hasmik remembered her old home and her sisters.
Genitive Սեռական Attribute: relates, concerns to	<i>Հայաստանի հողն է անուշ:</i>	<i>Armenia's soil is sweet.</i>
Dative Տրական Indirect object: approach.	<i>Բարի երազներ էր մաղթում քոյորին:</i>	She'd wish sweet sleep and good dreams to all.
Ablative Բացառական Indirect object: cause, source.	<i>Արտակը Արամից էր հայերեն սովորում:</i>	Artak was learning Armenian from Aram.
Instrumental Գործիական Indirect object: action tool & manner.	<i>Քամին խաղում է տերևներով:</i>	The wind plays with the leaves.
Locative Ներգոյական Indirect object: place of action	<i>Հասմիկենը Հունաստանում են ապրել:</i>	Hasmik's family lived in Greece.

¹⁰ For the big picture in declension see Lesson 15 and Appendix 7.

¹¹ այգի is rarely used in WA; see the declension of its WA common equivalent պարտեզ above, p.

¹² (հայերի մեջ) WA հայ-ի/ու մեջ, այգիին մեջ, հայերուն մեջ, այգիներուն մեջ

Case Forms with Postpositions: differences in grammatical government are especially apparent with the first and second person personal pronouns which have distinct forms for genitive and dative, thus:

EA: ինձ մոտ, քեզ հետ WA: իմ մոտս, քեզի հետ or քու հետդ

Some WA postpositions don't occur in EA and vice versa (see in detail Appendix 9). For example, քով, ետք are not used in standard EA; but their synonyms—մոտ, հետո occur in WA—մոտ, հետո. Մեկտեղ belongs to everyday vocabulary in WA, whereas in EA it relates with highly elaborate or poetic styles. Ի վեր, ի վար are more common in WA, than in EA. Also, EA makes less use of definite articles with postpositions, cf.:

Gen.	Լամպը սեղանի վրա է:	The lamp is <i>on the table</i> .
Dat.	Հայրը խոսում է դստեր հետ:	The father speaks <i>with his daughter</i> .
Acc.	Մինչև մեր տուն երկու մղոն է:	It is two miles <i>to home</i> .
Abi.	Դասերից հետո կգա՞ս մեզ մոտ:	Will you come to our place <i>after classes</i> ?
Ins.	Ընտանիքով միասին լինենք:	[Let us] be <i>together with the whole family</i> .
Loc.	Երեկոյան մտում էինք մեր այգում:	In the evening, we used to sit <i>in our garden</i> .

Syntax

1. Word Order: the Auxiliary Verb. One of the major differences in syntax is a far advanced flexibility of word order in EA which stems especially from the mobility of the auxiliary է. In analytic tenses of WA the auxiliary has a fixed position after the participle; in EA, it can also precede the content verb and the predicative with link verbs (see the table below). In addition, EA employs analytic simple present (գրում եմ versus WA կը գրեմ) and analytic simple future (գրելու եմ versus WA պիտի գրեմ). Due to a higher mobility of auxiliaries, a sentence may have more than a dozen versions differing in word order. The conditional mood of EA, corresponding to WA simple present, is a fixed form, and the spelling reflects it (կգրեմ), whereas the obligatory mood, corresponding to WA simple future, affords flexibility in negative and emphatic forms; see above, p. 164. try to add an indirect object in the second sentence below and flip it for word order possible fluctuations.

Word Order	EA	WA	Translation
Neutral	Սա այգի է:	Այս պարտեզ է	This is a garden.
Emphatic	Այգի է սա:	Պարտեզ է այս:	This is a <i>garden</i> .
Emphatic	Սա է այգի:	∅	<i>This is a garden.</i>
Neutral	Ես նամակ եմ գրել:	Ես նամակ գրած եմ:	I have written the letter.
Emphatic	Ես գրել եմ նամակը:	Ես գրած եմ նամակը:	
Emphatic	Ես եմ նամակը գրել:	∅	I have <i>written</i> the letter.
Emphatic	Ես նամակն եմ գրել:	∅	I have written the <i>letter</i> .

2. Word Order: Objects. The SOV (subject-object-verb) word order, common to EA and WA is emphatic with analytic tenses and requires moving the auxiliary before the content verb, cf.:

Neutral word order, narrative style:

Հայրիկս խոսում էր մեզ հետ:

Our dad used to talk with us.

Ես սիրում եմ քեզ:

I love you.

Emphatic word order:

Շատ հետաքրքիր բաներ էր պատմում նա:

He used to tell many interesting things.

Ես քեզ եմ սիրում:

I love you.

The neutral word order pertains to narrative styles:

Քամին խաղում է տերևներով: *The wind is playing with the leaves.*

Հայրս և մայրս աշխատում էին, իսկ մենք՝ սովորում: *My father and mother worked, and we studied.*

With synthetic verbs, the neutral word order is SOV, and the emphatic, SVO, cf.:

Neutral word order, narrative style:

Քեզ հում-հում կուտի:

Emphatic word order:

Քույրերս էլ ունեին այսպիսի գլխարկ:

*He will (can) eat you uncooked.*¹³

My sisters had such hats too.

In the texts and grammar illustrations of this and previous lessons, you may notice that with analytic verbs the majority of syntactic structures in EA are emphatic, cf.: Արտոնն Արամից էր հայերեն սովորում: Անուշ քուն և բարի երազներ էր մաղթում բոլորին: Երեկոները այնտեղ էինք նստում:

3. Word Order: Prepositions in EA often govern their objects both as pre- and postpositions (e.g., բացի, շնորհիվ, ընդդեմ, մնան, փոխանակ, չանցած, հակառակ, համաձայն), further diversifying the word order, cf.: Շնորհիվ ձեր օժանդակության գտա ուզածս: Քո շնորհիվ ուզածս գտա:

Double Negatives: Another major difference in syntax is the legitimacy of double negatives in EA, cf.: Մեզանից ոչ մեկը չի ուզում խոսել մեր հին տան ու անուշիկ պարտեզի մասին: *None of us wants to talk about our old home and our lovely garden.* WA— ոչ մեկը կ'ուզէ խոսիլ...

Dates: With month names as noun attributes, EA uses the genitive case, and WA, the nominative, e.g.:

EA:	Մայիսի տասին տոն է:	May the tenth is a holiday.
WA:	Մայիս տասը տոն է:	

The Construction Instrumental + լի is more typical to EA. In WA it is high standard; and the common word is լեցուն (in Lesson 9 above you have վարդերով լի as the letter Գ is not introduced yet).

Voice—Simple Verbs: The standard EA has eliminated the category of simple verbs, that is, the use of the same form for both active and passive voice. Simple verbs are the norm in Grabar and they are inherited in WA for ի verbs (e.g., նմանիլ, սկսիլ). Therefore, WA structures like the following are impossible in EA: Եւ կհիշեմ գլխարկս, սպիտակ գլխարկ մը, որուն դեմը ոսկի գիրերով Հունաստան կկարդար, և ետևը՝ Հայաստան:

Instead, a formal passive voice must be used; that is: Եվ հիշում եմ գլխարկս, մի սպիտակ գլխարկ, որի դեմը ոսկե գրերով Հունաստան էր գրված, իսկ հետևը՝ Հայաստան:

This example also reveals a meaning difference for the passive verb *to be read* կարդացվել which in EA refers to being *legible*, versus *be read* as in WA. Another important lexical difference requiring syntactic changes concerns the higher register of նմանվել in EA, unlike the WA նմանիլ; whereas նման է/չէ is common to both versions: cf.

EA: Որովհետև այս ամենը բոլորովին նման չէ մեր երազներին:

WA: Ձի ասիկա բնավ չի նմանիր մեր երազներուն:

Text: ՀԱՍՍԻԿ

Մի ժամանակ մենք Հունաստանում էինք ապրում: Մեր տունը շատ սիրուն էր: Այն սարերի մոտն էր: Տան մոտ մի փոքրիկ գետ կար: Ամեն օր սոխակների երգն էինք լսում: Ես երեք քույր ունեի: Հայրս և մայրս աշխատում էին, իսկ մենք՝ սովորում: Սակայն ամենից շատ խաղալ էինք սիրում: Միշտ խաղում էինք չորս քույրս միասին՝ Հայկուհին, Քարենը, Լուսինն ու ես:

Մի անուշիկ այգի ունեինք՝ անուշահոտ վարդերով լի: Երեկոները այնտեղ էինք նստում: Մայրիկս դաշնամուր էր նվագում, իսկ հայրիկս խոսում էր մեզ հետ: Շատ հետաքրքրական բաներ էր պատմում մա: Եվ մենք բոլորս լսում էինք նրան և սովորում նրանից: Մայրս անուշեղեն էր բերում և բոլորիս տալիս: «Իրիկվա դեմ քաղցրը լավ է, - ասում էր, - որ անուշ քնեք»:

Մի անգամ, երբ ուշ աշուն էր, և սառը քամին խաղում էր պարտեզի կարմիր-կանաչ տերևներով, հայրս մեզ պատմում էր Ամերիկայի մասին: Ասում էր, որ երկիրը միշտ կանաչ է այնտեղ: Հայրս ուզում էր, որ ընտանիքով ԱՄՆ ապրեինք:

¹³ This proverb ends as: ջուրն էլ վրայից կխմի: It refers to a smarter and slyer opponent/rival.

Իսկ մայրս ասում էր՝ Հայաստանի հողն է անուշ: Եւ մենք մի մշտադալար Հայաստան էինք երագում: Եվ հիշում եմ գլխարկս, մի սպիտակ գլխարկ, որի դեմը ոսկե գրերով *Հունաստան* էր գրված, իսկ հետևը՝ *Հայաստան*: Քույրերս էլ ունեին այդպիսի գլխարկ:

Անուշ են մանկության հիշատակները: Կարոտով եմ հիշում այն օրերը, երբ բոլորս միասին էինք: Շատ երագներ ունեինք և շատ էինք երագում:

Հիմա մենք այլևս Հունաստանում չենք: Միայն մի քույրս՝ Լուսին է այնտեղ մնում իր ընտանիքով: Մյուս քույրս Հայաստանում է ապրում: Մենք նրան Քարեն էինք կոչում, հիմա այնտեղ նրան Կարինե են ասում: Հայրս, մայրս ու ես այստեղ ենք՝ Ամերիկայում: Ապրում ենք մի անշուք բնակարանում և մեզանից ոչ մեկը չի ուզում խոսել մեր հին տան ու անուշիկ պարտեզի մասին, որովհետ այս ամենը բոլորովին նման չէ մեր երագներին:

Իսկ Հայկուհին՝ փոքրիկ քույրիկս, որ ամենից սիրունիկն էր ու ամենաանուշիկը, այլևս չկա: Եվ ես նրա երագներն եմ երբեմն երագում:

Vocabulary Differences

EA	Translation	WA	Translation
բոլորովին (բնավ HR)		բնավ	not at all
հոտել	to rot, decay	հոտիլ	to smell, <i>transitive</i>
հոտ ունենալ		հոտիլ	to smell, <i>transitive</i>
քնել		քնանալ (պառկիլ coll.)	to sleep
օդ	air		air, weather
անուշահոտ	fragrant, <i>adjective</i>		perfume, <i>noun</i>
եղանակ	mode, weather, melody		mode, melody
կարկանդակ	pie		pie, cake
տորթ	cake	--	--

EA	WA	Translation
բանկ (դրամատուն HR)	դրամատուն	bank
համարել, համարվել	սեպել, սեպուիլ	consider
(պատվիրել)	ապսարել (պատուիրել)	to order
(մոտ)	քով (մօտ)	at
(հետո)	ետք (յետոյ)	after
քաղցրավենիք	(անուշեղեն)	sweets
(քաղցր)	(անուշ)	sweet
(մի ժամանակ)	ատենօք	once (upon a time)
(որովհետև)	զի	because
բոլորը substitutes animate nouns	ամենը substitutes animate nouns	all, every one
ամբողջ substitutes inanimate nouns	բոլոր(ը) substitutes inanimate nouns	all, every one
իրար	իրարու	each other
վախենալ	վախնալ	to be afraid
բուրավետ	բուրումնաւետ	fragrant

FOR ADVANCED STUDENTS: Declension

Find declined forms in Toumanian’s quatrain. What differences do you notice from WA?

Հովհաննես Թումանյան

Յե՛յ, ազա՛հ մարդ, հե՛յ, անգո՛հ մարդ, միտքդ երկար, կյանքդ կարճ,
 Քանի՛ քանիսն անցան քեզ պես, քեզնից առաջ, քո առաջ.
 Ի՞նչ են տարել նրանք կյանքից, թե ինչ տանես դու քեզ հետ,
 Խաղաղ անցիր, ուրախ անցիր երկու օրվան էս ճամբեդ:

LESSON 10

PHONETICS

Letters: Թ թ   Ծ ծ   Դ դ   Ց գ
                  [tʰ]   [dzʰ]*   [r]   [tsʰ]

Minimal Pairs with Դ դ and Թ թ

GRAMMAR

Participles
 Present Participle in -ող
 Past Participle in -ած
 Past (Aorist) Stems
 Verbal Forms from Present and Past Stems
 Simple Past Tense
 Imperative Mood
 The Imperative Թող

VOCABULARY

Word Building: Suffix -իչ and Present Participle in -ող

Text: ԱՆԻ

Թ թ
թիթեննիկ

PHONETICS

Letters

Consonants

Mini

Դ դ [r]~[rr]

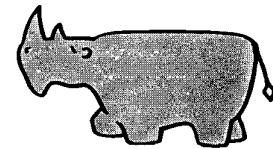
Tall

Ծ ծ [dz]

Descending

Թ թ [tʰ]

Ց գ [tsʰ]

Դ դ ռնգեղջիւր

Position in Alphabet	Letter	Letter Name	Key Word	Pronunciation
9	Թ թ	թո [to]	թիթեն butterfly	[tʰ]
14	Ծ ծ	ծա [dza]	ծաղիկ flower	[dz]
28	Դ դ	դա [ga]	ռնգեղջիւր rhinoceros	[r]
33	Ց գ	ցո [tso]	ցնցուղ shower	[tsʰ]

Pronunciation Note

- Թ թ is pronounced [tʰ], like the letter դ. Originally these were different phonemes: թ voiceless aspirated and դ, voiced. As a result of the historical shift of consonants they became homophonic. Hence, no precise orthographic rules distinguish them in writing. Several hints could be helpful:
- թ is less frequent than դ: թագ crown, գաւաթ cup, թաթ paw, թախիծ sorrow, թաղանթ membrane, թուղթ paper, թառափ sturgeon, թարգման interpreter, etc.
- թ has no special grammatical value.
- դ is a grammatical indicator for the second person in pronouns and articles—e.g., դուն, այդ, դա, քուդ.

In writing, թ and դ differentiate the meanings of homophones, e.g.:

թոյլ	weak	դոյլ	bucket
թաս	bowl	դաս	lesson
թուր	sword	դուր	chisel
թող	let	դող	shiver

դոյլ

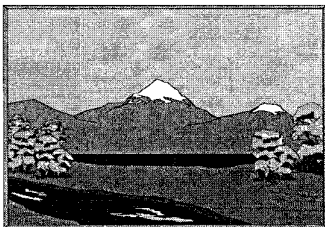
թաս

Դ ռ is a trilled sonorant [ɾ], as in Spanish *Enrique, perro*, or Russian *Rossia, ruskiy*.

Often it is hard to differentiate the trilled ռ from the tapped ր, especially for an untrained ear. The English *dark* (as in *read, flourish*) and *light* (as in *word, flower*) [r]-s could serve as approximate parallels. For orthography, remember that

- ռ is less frequent than ր.
- ռ can start words, while very few words begin with ր.¹
- before ճ as a rule expect ռ: ընթեճճուլ to read, but ընթեճթցանութիւն reading.

Minimal Pairs with ռ and ր are more salient in writing because in modern speech the difference of these two sounds is getting blurred. However, standard Armenian distinguishes them as sounds with a minimal difference—phonemes which distinguish word meanings. Compare:

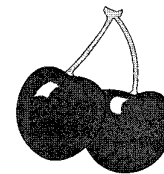

լեռներ

առատ	abundant	արատ	vice, defect
դուռ	door	դուր	chisel
դառ	bitter	դար	century
հեռու	far	հերու	last year
լուռ	silent	լուր	news
սառ	ice, cold	սար	mountain

Minimal pairs also emerge in speech, parallel to grammatical forms, for example:

տառ	letter, sign	տա՛ր	Take [it] away!
կեռ	hook	կե՛ր	Eat!
զառ	lamb	զար	If he would come
կեռաս	cherry	կե՛ր աս	Eat this!
լեռ	mountain	լե՛ր ²	Be!

կե՛ր աս
կեռասը:

¹ The word թոպլ *minute*, the proper name Րաֆֆի (see the letter ր in Lesson 12), and a few rarely used loans begin with ր. For comparison open any Armenian dictionary for ր and ռ.

² As in Ողջ լե՛ր Be well! A greeting phrase borrowed from Krapar and used in higher styles. The letter ջ in ողջ is introduced in Lesson 12.

Յ ց ցուլ

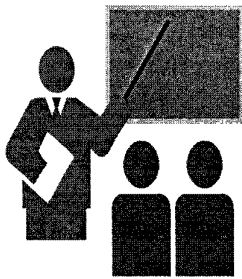
Phonetic Drills

Ծ ծ ծաղիկ

Lower Case	Upper Case	Translation
ակռայ 	ԱԿՌԱՅ	tooth
անցեալ	ԱՆՑԵԱԼ	past
անօթի	ԱՆՕԹԻ	hungry
առանց	ԱՌԱՆՑ	without
առնել	ԱՌՆԵԼ	to take, buy
առտու	ԱՌՏՈՒ	morning
արթննալ	ԱՐԹՆՆԱԼ	to wake up
արծիւ	ԱՐԾԻՒ	eagle
բայց	ԲԱՅՑ	but
բաց	ԲԱՑ	open
գոց	ԳՈՑ	closed
գեղեցիկ	ԳԵՂԵՑԻԿ	beautiful
եթէ	ԵԹԵ	if
երթալ	ԵՐԹԱԼ	to go
թիւ	ԹԻՒ	number
թուղթ	ԹՈՒՂԹ	paper
ծառ	ԾԱՌ	tree
ծարաւ	ԾԱՐԱՒ	thirsty
ծիծաղ	ԾԻԾԱՂ	laughter
ծով	ԾՈՎ	sea
հաց	ՀԱՑ	bread
մեծ	ՄԵԾ	big, great
շաբաթ	ՇԱԲԱԹ	week, Saturday
ռումբ	ՌՈՒՄԲ	bomb
սկիւռ	ՍԿԻՒՐ	squirrel
ցնցուղ	ՑՆՑՈՒՂ	sprinkle, shower

WORD BUILDING

The Suffix -իչ and the Present Participle Ending in -ող

ուսուցիչ

The suffix **-իչ** forms agent names—that is, names of *doers*; e.g.,

- Արարիչ   Creator, God
- Նկարիչ   painter
- ուսուցիչ   teacher
- երգիչ   singer
- գրիչ   pen
- սրիչ   sharpener

The **present participle**, ending in **-ող**, also shows *doers*, e.g.,

- երգող   sings/is singing
- Նկարող   one that   draws, paints
- ուսուցանող   teaches

Նկարիչ

Participle forms with **-ող** indicate states, temporary features, as for doing something currently. Almost every verb can have that form. Suffixed forms with **-իչ** are less productive; they are nouns which indicate traits, permanent features, such as names for professions and tools. Compare:

Արտակը կարող տղայ է՝ լաւ գծող եւ երգող:	Ardag is a talented boy, draws and sings well. ³
Հապա ի՛նչ գիտես, սորվեցնող ունի՝ հայրը նկարիչ է եւ մայրը՝ երգիչ:	Then what would you expect, he has people to teach him; the father is a painter and the mother, a singer.
Բայց Արտոն երգելու սէր չունի՝ գրող կ'ուզէ դառնալ:	But Ardo doesn't care for singing; he wants to become a writer.

Գրող is a special word. It means *writer*, in some idioms—*death*⁴ as a noun, and, as a present participle, *one who is writing now*; for example: Պարոնեան մեծանուն գրող է: *Baronian is a great writer.* Գրող գրիչ մը ունի՞ս: *Do you have a pen that writes?*

Գրող գրիչ Here are some more examples to compare suffixed nouns with **-իչ** and participle forms with **-ող**:

Բ Այս պատմութեան գրողը ո՞վ է:	Who is the writer of (who wrote) this story?
Ա Չեմ գիտեր, բայց կարծեմ թէ բնաւ գրելու շնորհք չունի:	I don't know, but I think that s/he has no talent for writing.
Բ Այդ երգողը ո՞վ կ'ըլլայ:	Who could be that one that sings?
Ա Յայտնի գրող մըն է:	He is a famous writer.
Բ Եթէ երգիչ ըլլար, նորէն մեծ անուն կը հանէր:	If he were a singer, he would make a great name too.

³ Lit. a well-drawing and singing child.

⁴ This meaning occurs in curses, e.g., գրողի բաժին դառնաս *let death takes you*. It derives from a euphemistic—indirect name for the secretary of Gabriel the Archangel of who, in folk beliefs, arrives to take people's souls and his secretary writes down their names.

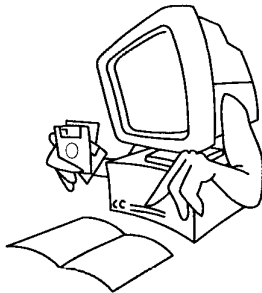
GRAMMAR

Participles

Participles are impersonal forms of verbs; they do not indicate mood, tense, person, or number.

- The infinitive; recall, for instance, Կամենալը կարենալ է: *Willing is being able.* (L 4 & 7)
- The future participle; recall, for instance, Ըլլալիք բան չէ: *It cannot happen.* (L 7).
- The present participle (formation given below), e.g., գրող, նկարող, etc.
- The past participle (formation given below), e.g., գրած, նկարած; it is used as a substantive and also to form perfect tenses. Compare the following examples:

<i>The infinitive in ablative and present participle function as nouns.</i>	
Արտակը գծելէն յոգնողը չէ:	Ardag is not one who tires of drawing.
<i>The future participle functions as an adjective attribute.</i>	
Վաղը կայանալիք մանուկ նկարիչներուն մրցումին պիտի մասնակցի:	He will participate in the young painters' competition to take place tomorrow.
<i>The past participle functions as a noun-subject and as the content verb in perfect tense.</i>	
Արտակին նկարածը պարգել շահած է:	The picture drawn by Ardag has won a prize.

կարդացող
համակարգիչ

Present Participle Ending in -ող

The present participle turns current actions into substantives; it is an *agent (doer) name*, an independent participle which does not form verbal tenses but functions as a noun or adjective. Usually it is translated into -ing forms in English. For example, as an adjective: մեռնող օրուան յիշատակը *the memory of the dying day*. As a noun, it takes nominal endings—plural, case, and articles; e.g., ապրողներուն հաւատամքը *the credo of those who live*. With link verbs, it is a predicative, e.g., Արտոն շատ կարող է: *Ardo is very talented* (lit.: *capable*). Սորվողը կարդացող կ'ըլլայ: *A learner is a reader.*

In formation this is a verb, the ending -ող attaches to the *present or past stem* of a verb. The *present stem* is the infinitive separated from its endings—ել/ալ/իլ. For instance, սիր-, խօս-, կարդ- constitute the present stems of սիրել, խօսիլ, կարդալ. The corresponding present participles are: սիրող, խօսող, կարդացող. The latter is formed from the *past stem* կարդ-աց(ող) of the verb կարդալ. As a rule, ե and ի verbs form the present participle from the present stem, and ա verbs, from the past stem. The past stem formation is detailed below.

Examples:

Infinitive	Present Participle Formed From		Translation
	Present Stem	Past Stem	
սիրել	սիրող		loves, is loving, lover
տեսնել	տեսնող		sees, is seeing
ապրիլ	ապրող	.	one or lives, is living,
մեռնիլ	մեռնող		something dies, is dying, etc.
խաղալ		խաղ(ա)ցող	that plays, player
մեծնալ		մեծցող	grows
ուշանալ		ուշացող	is late
մօտենալ		մօտեցող	comes close

Past Participle Ending in -ած

The past participle shows completed action, or a state resulting from a completed action. In usage it resembles the English past participle ending in *-ed*. For example: սիրած մարդ *loved one*. Քեզի շատ սիրած եմ: *I have loved you too much*. It is formed with the ending -ած which attaches to the past stem of ա verbs, and ե and ի verbs ending in -նել, -նիլ, and -չիլ. Simple ե and ի verbs derive it from the present stem. *Compare:*

Infinitive	Past Participle Formed From:		Translation	
	Past Stems	Present Stems		
սիրել	.	սիրած	one or something that is or has	loved
ապրիլ		ապրած		lived
դպչիլ		դպած		touched
տեսնել		տեսած		seen, watched
մեռնիլ		մեռած		dead, died
խաղալ		խաղած		played
մեծնալ		մեծցած		grown
ուշանալ		ուշացած		belated
մոտենալ		մոտեցած		come close
իյնալ		ինկած		fallen

The past participle is used by itself or with auxiliary verbs. For example, we have two past participles in the following sentence. *Ուզած գիրքերդ այսօր բերած եմ:* Today *I have brought* the books you *wanted*. Ուզած is a verbal substantive, functioning as an adjective-attribute, and բերած forms the perfect tense with the auxiliary եմ. The following illustrations show the past participle (1a/b) as a substantive, and (2) as conjugation component.

յոզնած համակարգիչ

1-a. The past participle functions as an *attribute-adjective*. For translation, the English past participle ending in *-ed* is used, as well as other lexical and grammatical means.

- Մարդ իր ծնած տեղը կը կարօտնայ: One misses his place of birth.
- Մեծ հայրս շատ կարդացած մարդ էր: My grandfather was a well-read person.
- Առած նուէրներս կ'ուզե՞ս տեսնել: Do you want to see the gifts I bought?
- Ուտելու համար մեռած է: He will die for eating (food). idiomatic

1-b. The past participle functions as a *noun* with plural and case suffixes, and articles. To translate these one-word forms into English whole phrases are usually required, with conjugated verbs or past participles.

- Աշխարհիս կարգն է՝ ծնածը պիտի մեռնի: It is the rule of this world: he who is born will die.
- Սիրածներէս ոչ մէկ գիտցաւ թէ զինք որքան սիրեցի:⁵ None of my beloveds knew how much I loved them.
- Կարդացածէդ բան մը հասկցա՞ր: Did you understand anything from what you read?

⁵ A line from Vahan Tekeyan's poetry.

2. The past participle functions as a *content verb in perfect tense* and does not change; grammatical meanings are expressed by auxiliaries: է, ըլլալ, պիտի, etc. Only in this function, it has a parallel form ending in -եր, e.g., կարդացեր են. For translation perfect tense forms are used, and also the simple past.

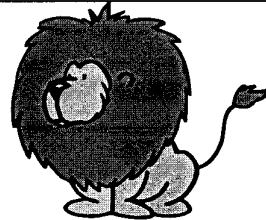
Ես ծնած եմ Ամերիկա: Ծնողքս Ամերիկա ծնած չեն, Երուսաղեմէն եկած են:	I was born in America. ⁶ My parents were not born in America; they came from Jerusalem.
Մարդ կայ՝ հարիր գիրք գրած է, մարդ կայ՝ տասը գիրք չէ՛ ընթերցած:	Some people wrote one hundred books, other didn't read ten books.
Սա գիրքը կարդացա՞ծ ես: Գեռ ոչ, բայց վաղը լմնցուցած կ'ըլլամ:	Have you read this book? Not yet, but tomorrow I will have finished [it].
Կը պատմեն թէ առիւծը գագաններու թագաւոր եղած է: ⁷ Օր մը արծիւը եկած էր անոր թագը խլելու:	They tell that lion has been the king of beasts. One day the eagle had come to snatch his crown.

արծիւ

թագ

առիւծ

Past (Aorist) Stems

There are two types of past stems: with the infix **g** and without **g**. In both cases, the past stem is the part before the ending indicating the verbal number/person

In previous lessons you met several verbs in simple past tense without this infix; recall, for instance, տեսաւ, *s/he saw*, տեսայ *I saw*, ըրաւ *s/he did*, ըսի *I said*, etc. The past stem is defined by separating the simple past tense endings—i.e., տես- for տեսնել (present stem տեսն), ըր- for ընել (present stem ըն-). Some irregular verbs have the same stem in present and past, as ըսել (see details below and in appendix 8).

The majority of verbs contain **g** in the past stem which appears in variations -g-, -եց-, -աց-, and -ուց-; e.g.: սիր-եց-ի *I loved*; -ի is the person/number indicator and սիր-եց is the past stem. Cf. the table above:

Formation of the past (or aorist) stem is defined by the conjugation type—ե, ի, ա, ու⁹ and also simple or derivative character of a verb. Simple verbs have no intermediate affixes between the verbal

Past Stem With g		
Infinitive	Simple Past	
երգել	երգեց-ի	I sang
մնալ	մնաց-ի	I stayed
ապրիլ	ապրեց-այ	I lived
թողուլ	թողուց-ի	I let
իմանալ	իմաց-այ	I knew
ցուցնել	ցուցուց-ի ⁸	I showed
սիրուիլ	սիրուեց-այ	I was loved
պոռալ	պոռաց-ի	I shouted

⁶ In Armenian birth statements, the present perfect is *always* used, emphasizing that the result of the action (being born) is a present fact.

⁷ Կը պատմեն թէ or կ'ըսեն թէ --- եղած է is a frame to begin stories and tales.

⁸ Is irregular, see lesson 11 and appendix 8.

stem and the infinitive ending, e.g., խաղ-ալ, նուագ-ել. The verb remains simple also in case its stem is a compound.¹⁰ Contrary to these, the verbs մեծ-ան-ալ, մօտ-են-ալ, առ-ն-ել, քո-չ-իլ are derivative because between the infinitive suffix and the root they contain a verbal infix¹¹—ան, են, ն, չ. These are the present stem infixes which remain in the verb constitution in all forms and tenses deriving from the present stem; until this lesson, we dealt with those forms—subjunctive առնենմ, future պիտի առնենմ, simple present/past imperfect կ'առնենմ, կ'առնեի, participles առնել, առնող, առնելիք, առնելու. In past stems, which is the base form for the simple past tense, imperative positive and some past participles, these infixes either drop or are substituted with past stem infixes in the following manner:

⇒ 1. Verbs ending in -ել, -իլ, -ալ, -ուլ, -նալ, -ցնել, -ուիլ form the past stem with **g**.

1.1 Simple Verbs <i>Adding</i> Infixes -g-, -աց-, -եց-			1.2 Derivative Verbs <i>Changing</i> Infixes into -g-, -աց-, -եց-		
երգ-ել	երգ-եց-ի	I sang	մեծ-ն-ալ	մեծ-ց-այ	I grew
մն-ալ	մն-աց-ի	I stayed	քն-ան-ալ	քն-աց-այ	I slept
ապր-իլ	ապր-եց-այ	I lived	մօտ-են-ալ	մօտ-եց-այ	I approached

1.1 Simple verbs add infixes **with g** between the present tense stem and the number/person indicator:

-եց for simple ե and ի verbs: սիր-ել *to love*, *սիր-եց-ի* *I loved* (cf. սիր *love*);
 -ուց for simple ու verbs: թող-ուլ *to leave, let* *թող-ուց-ի* *I let (left)*.
 -աց- or -ց for simple ա verbs: կարդ-ալ *to read*, *կարդ-աց-ող* *reader*,
 խաղ-ալ *to play*, *խաղ-ց-ած* *played* (cf. խաղ *game*).

1.2 Derivative verbs change the present stem infix into a past stems infix **with g**.

-են changes to -եց: մօտ-են-ալ *to approach*, *մօտ-եց-այ* *I approached*.
 -ան changes to -աց: հմանալ *to know*, *հմաց-ող* *one who knows*.
 -ն changes to -ց: գող-ն-ալ *to steal*, *գող-ց-ած* *stolen* (cf. գող *thief*);

⇒ 2. Regular verbs ending in -նել, -նիլ, -չիլ, -նուլ form the past stem without **g**.

2.1 Derivative verbs drop the present stem infixes ն and չ: տես-ն-ել *to see*, տեսայ *I saw* (cf. տեսք *appearance*); մտ-ն-ել *to enter*, մտայ *I entered* (cf. մուտք *entrance*); գտ-ն-ել *to find*, գտած *found* (cf. գիտ *invention*); հանգ-չ-իլ *to rest*, հանգած *rested* (cf. հանգիստ *rest, calm*); քո-չ-իլ *to fly*, քոայ *I flew*, cf. քոչուն *bird*; երդ-ն-ուլ *to vow*, երդուայ *I vowed*.

2.1 Derivative Verbs <i>Dropping</i> infixes -չ-, -ն-			2.2 Simple Irregular Verbs With no Change in Stems		
մտ-ն-ել	մտայ	I entered	բեր-ել	բերի	I brought
անց-ն-իլ	անցայ	I passed	սկս-իլ	սկսայ	I began
դպ-չ-իլ	դպայ	I touched	նստ-իլ	նստայ	I sat

⁹ For u verbs, see Lesson 4, footnote 8.

¹⁰ These are lexically derivative words but as verbs they function in the grammatical category of simple verbs because they are not sensitive to specific affixation—e.g., սր(սիրտ)-դող-իլ *to be thrilled*, սր(սիրտ)-մտ(միտք)-իլ *to worry*, ընդ-օրին-ակ-ել *to copy*, etc.

¹¹ Verbal infixes express grammatical meanings of *aspect* (-են-, -ան-, -ն-, -չ- for incomplete action, versus -ել, -աց-, -ց-, for completed action), *voice* (passive -ու-), and *causativeness* (-ցն-).

3. Some irregular simple verbs maintain the same stem in present and past (versus regular simple verbs which acquire infixes with Գ): e.g., the commonly used modern infinitives for the verbs *to fly* and *touch* are բռիլ and դպիլ, and the simple past is unchanged: բռայ, դպայ. Cf. also: նստ-իլ *to sit*, նստ-այ, *I sat* (cf. նստ-արան *bench*, նիստ *session*); ըսել *to say*, ըսած *said* (cf. ասք *legend*).

Verbal Forms from Present and Past Stems

The verb in Armenian either derives from the present or the past stems in all its forms and tenses. According to this feature, verbal forms—conjugated or impersonal—are divided into the following three types:

<i>1. Verb Forms</i>	<i>Formed from Present Stem</i>
Impersonal	
Infinitive	հասկնալ, ուտել, խօսիլ
Repetitive	խօսուռտիլ
Future Participles	հասկնալու-հասկնալիք, ուտելու-ուտելիք, խօսելու-խօսելիք
Indicative Mood	
Simple Present Pos. & Neg.	կը հասկնամ, կ'ուտեմ, կը խօսիմ. չեմ հասկնար, ուտեր, խօսիր
Imperfect Pos. & Neg.	կը հասկնայի, կ'ուտեի, կը խօսեի. չէի հասկնար, ուտեր, խօսեր
Simple Future Pos. & Neg.	պիտի հասկնամ, ուտեմ, խօսիմ, չխօսիմ
Future in the Past Pos. & Neg.	պիտի հասկնայի, ուտեի, խօսեի, չխօսեի
Subjunctive Mood	
Subjunctive Present Pos. & Neg.	հասկնամ, ուտեմ, խօսիմ, չհասկնամ, չուտեմ, չխօսիմ
Subjunctive Past Pos. & Neg.	հասկնայի, ուտեի, խօսեի, չհասկնայի, չուտեի, չխօսեի
Imperative Mood	
Prohibitive Imperative Sing & Pl	մի' հասկնար, հասկնաք, մի' ուտեր, ուտեք, մի' խօսիր, խօսիք
2. Verb Forms	
<i>Formed from Past Stem</i>	
Simple past	հասկցայ, կերայ, խօսեցայ
All Causatives	խօսեցնել, խօսեցնող, խօսեցնելու, խօսեցուցած խօսեցնեմ, խօսեցնեի, կը խօսեցնեմ, խօսեցուցի, etc.

3. Verb Forms	From Present Stem	From Past Stem
Positive Imperative	խօսէ՛	հասկցի՛ր, հասկցե՛ք, կե՛ր, կերե՛ք, խօսեցե՛ք
Passive	ուտուիլ, խօսուիլ	հասկցուիլ
Present Participle	ուտող, խօսող	հասկցող
Past Participles	խօսեր, խօսած	հասկցեր, հասկցած, կերեր, կերած
Perfect Tenses	խօսեր եմ, խօսած կ'ըլլամ, չեմ խօսեր, խօսած պիտի չըլլամ	հասկցեր էի, հասկցած չեմ, չէի կերեր, կերած ըլլամ, etc.
The choice between present and past stems in this third category is defined by the conjugation type (ե, ի, ա) and the simple or derivative structure of the verb (see rules above, in the formation of the past stems).		

Simple Past Tense

The simple past tense shows actions completed in the past.¹² It differs from all tenses presented earlier with the following features:

1. It has a synthetic form—that is, it consists of one word and needs no particles; e.g., **Եկայ, տեսայ, յաղթեցի** *I came, I saw, I conquered*.¹³
2. It has two sets of endings to indicate the person and number of a verb; cf.: **եկայ** and **տեսայ** represent one of these sets, and **յաղթեցի**, the other.
3. It has two types of stems: with **ց**—e.g., **յաղթեց(ի)** from **յաղթել**—and without **ց**—e.g., **տես(այ)**, from **տեսնել**.
4. Three irregular verbs (called suppletive) have a different root for the past stem—**եկայ** *I came*, from **գալ** *to come*; **եղայ** *I was*, from **լլալ** *to be*; **կերայ** *I ate*, from **ուտել** *to eat*.

**Եկայ,
տեսայ,
յաղթեցի:**

Simple Past Endings: The simple past tense has two sets of endings; set I with **ի** and set II with **ա**.

Person/Number Indicators in Simple Past Tense		
Infinitive	սիր-ել	տես-ն-ել
Person/Number	Set I: Simple Past Endings with ի	Set II: Simple Past Endings with ա
ես	(սիրեց) - ի	(տես) - այ
դուՆ	(սիրեց) - իր	(տես) - ար
ան	(սիրեց) - (zero ending)	(տես) - ալ
մենք	(սիրեց) - ինք	(տես) - անք
դուք	(սիրեց) - իք	(տես) - աք
անոնք	(սիրեց) - ին	(տես) - ան
⇒ Both sets of endings can be combined with both types of stems, either with ց or without ց		
	Set I—Endings with ի	Set II—Endings with ա
Past stem with ց	կարդաց-ի (կարդալ)	խօսեց-այ (խօսիլ)
Past stem without ց	րս-ի (րսել)	գտ-այ (գտնել)

⇒ Simple verbs in conjugations ել and ալ employ set I, and in conjugation իլ , set II			
Person/ Number in Pronouns	ել Verbs - սիր-ել	ալ Verbs - պոռ -ալ	իլ Verbs - ապր-իլ
	Set I—person/number indicators with -ի-		Set II—with -ա-
ես	սիրեցի I loved	պոռացի I screamed	ապրեցայ I lived
դուՆ	սիրեցիր	պոռացիր	ապրեցար
ան	սիրեց	պոռաց	ապրեցալ
մենք	սիրեցինք	պոռացինք	ապրեցանք
դուք	սիրեցիք	պոռացիք	ապրեցաք
անոնք	սիրեցին	պոռացին	ապրեցան

Note: խաղալ and աղալ are slightly irregular in that they use set II—խաղայ *I played*, աղայ *I ground, milled*, versus regular ալ verbs with set I: մնացի, կարդացի.

¹² The simple past tense is also known as the aorist or the absolute past, in Armenian, անցեալ կատարեալ.

¹³ “Veni, vidi, vici”—Julius Caesar.

⇒ Set I for Verbs Ending in -ել, -ցնել, -ալ, -ուլ			⇒ Set II for Verbs Ending in -նել, -իլ, -նալ		
Infinitive	Simple Past		Infinitive	Simple Past	
ծախել	ծախեցի	I sell	զտ-ն-ել	զտայ	I saw
ծախսել	ծախսեցի	I spent	հագ-ն-իլ	հագայ	I dressed
կոտրտել	կոտրտեցի	I broke	դպ(չ)իլ	դպայ	I touched
հարցնել	հարցուցի	I asked	խօս-իլ	խօսեցայ	I spoke
բանալ	բացի	I opened	խօս-ու-իլ	խօսուեցայ	I was spoken
կարդալ	կարդացի	I read	զարմ-ան-ալ	զարմացայ	I got surprised
թողուլ	թողուցի	I let	մեծնալ	մեծցայ	I grew up

Negative Simple Present

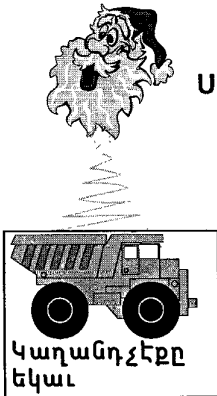
The negative simple present is in a synthetic form, like the subjunctive—it acquires a negative c from the right, Cf.:

Չեկար, չկանչեցիր, չիշեցիր, չտեսար զիս, չօգնեցիր. Ինչու՞:

«Չկրցայ», ըսիր:

«Չուզեցիր», ըսի, «չես սիրեր»—խորհեցայ:

You didn't come, didn't call, didn't remember, didn't see me, didn't help. Why? "I couldn't", you said. "You didn't want to", I said—"you don't care"—I thought.

Usage of the Simple Past Tense

The simple past shows actions completed in the past, cf.: the passage *Christmas*.

Կաղանդ	Christmas
Բեռնատարը բեռներ բերաւ, Մեզի կաղանդչէք տուաւ, Տօնաձառը զարդարեցինք, Կաղանդ պապան կանչեցինք:	The truck <i>brought</i> a load, It <i>made</i> a Christmas gift, We <i>decorated</i> the Christmas tree And <i>called</i> the Santa Claus.

It also describes past actions which usually took place, cf.: the passage *Morning*. In both cases its usage is similar to that of English.

Առաւօտ

Առտու կանուխ արթնցայ, լուացուեցայ եւ հագայ հագուստս: Ապա գիրքերս առի եւ ամէն օրուան պէս դուրս ելայ դպրոց երթալու: Տունէն ելած վայրկեանիս բարեկանս տեսայ եւ միասին գացինք:

Morning

Early in the morning I *woke up*, *washed myself*, and *put on* my clothes. Then I *took* my books and *came* out to go to school like [I do] every day. I *met* my friend on my way out and we *went* together.

The Imperative Mood

The imperative has four possible forms for each verb, as you may remember from Lessons 7-8-9. The formation exhibits several common features with the simple past tense, but also differences, cf.:

1. Positive imperative is synthetic, as the simple past tense but the negative is analytic with մի՛.
2. It derives from the past stem but not in all forms. Positive plural of simple verbs stems from the past: սիրեցէ՛ք, ապրեցէ՛ք, գորգուրացէ՛ք, and the other three forms, from the present: սիրի՛ր, ապրի՛ր, գորգուրա՛:
3. Derivative verbs stem prohibitives from the present—մի՛ հեռանար, մոռանար and the positives, from the past stem by changing or dropping their infixes—հեռացի՛ր, մոռցի՛ր.
4. Some irregular verbs follow the previous pattern, stemming the positive from the past—գնա՛, ըրէ՛ go, do it! The negative stems from the present—մի՛ երթար, մի՛ ընէր *don't go, don't do it.*

Conjugation sample:

Deriving From	Infinitives:			
	լսել մօտենալ	նայիլ տանիլ	կարդալ մոռնալ	
	Imperative	ե Verbs	ի Verbs	ա Verbs
Present Stem	Positive Singular	լսէ՛, լսի՛ր	նայէ՛, նայի՛ր	կարդա՛
Past Stem	Positive Singular	մօտեցի՛ր	տար	մոռցի՛ր
Past Stem	Positive Plural	լսեցէ՛ք մօտեցէ՛ք	նայեցէ՛ք տարէ՛ք	կարդացէ՛ք մոռցէ՛ք
Present Stem	Prohibitive Singular	մի՛ լսեր մի՛ մօտենար	մի՛ նայիր մի՛ տանիր	մի՛ կարդար մի՛ մոռանար
Present Stem	Prohibitive Plural	մի՛ լսեք մի՛ մօտենար	մի՛ նայիք մի՛ տանիք	մի՛ կարդար մի՛ մոռանար

The Imperative ԹՈՂ

Թող is the imperative in positive singular of the verb թողիլ *to let, leave, allow*. The imperative has a life of its own—it precedes content verbs in subjunctive with a permissive and/or persuasive modality, e.g.: թո՛ղ ըլլայ *Let it be!*¹⁴ Its use resembles that of English *let*, e.g., թո՛ղ երթամ *let me go*. The subjunctive երթամ often translates the same; let's compare the following examples to distinguish their meanings:

Գործերնիս լմնցնենք, ծով երթանք:	Let's finish our chores and go the beach (sea).
Թո՛ղ գործերնիս լմնցնենք, երթանք ասկէ:	Let us (allow us) finish our chores and go away.
Ապրինք եւ յուսանք:	Let's live and hope.
Թող ապրին եւ յուսան:	Let them (may it be that they) live and hope.

The sentences with subjunctive—first and third—express a wish with positive probability whereas their counterparts with թո՛ղ add a tone of permission or persuasion, some negativity which turns into gloom in the last statement. A possible continuation for it might be: Ականջին ետելը կը տեսնեն, ուզածնին ի կատար չեն տեսներ: *They might see the back of their ear but not the fulfillment of their wishes*. Whereas a possible continuation for Ապրինք եւ յուսանք could be—որ ամէն բան լաւ պիտի ըլլայ: *that everything is going to be all right*. The use of self-inclusive թո՛ղ is synonymous to ձգէ՛; (see the letter ձ in the next lesson) e.g., թո՛ղ երթանք or ձգէ՛ երթանք *let us go and let's go*. The use of self-exclusive թո՛ղ is synonymous to արտօնէ՛, e.g., արտօնէ՛ or թո՛ղ երթանք *let (allow) us go*.

¹⁴ This use is so common that some grammarians view it a distinct verb category—assertive, or persuasive subjunctive mood—with regular paradigms, e.g., թո՛ղ մնամ, թո՛ղ մնաս, թո՛ղ չմնայ, թո՛ղ չմնանք, թո՛ղ մնա՛ք, թո՛ղ մնան; and in the past: թո՛ղ մնայի, թող չմնայիր, etc.

Text

Անի

Առտու կանուխ է: Արան արթնցաւ եւ պատրաստուեցաւ դասի երթալու: Անին քնացած էր: Արան մօտեցաւ անոր անկողնին եւ սկսաւ արթնցնել: Անին չ'ուզեր ելլել:

- Բարի լոյս, Անի', աղուորս:
- Բարի լոյս:
- Այսօր ի՞նչ օր է, հոգիս:
- Չեմ գիտեր, քունս կը տանի դեռ:
- Շոքոլայ բերե՞մ քեզի, սիրելիս:
- Բե՛ր: Ի՞նչ կայ ընելիք այսօր:
- Դասի պիտի երթանք, ինչպէս միշտ:
- Դաս չեմ ուզեր, երէկ շատ ուշ պառկեցանք:
- «Իմ անուշիկիս քունը կը տանի...»
- Մի՛ ըներ, Արա՛, մի՛, առանց ատ ալ քնացած եմ:
- Աղուոր մը գրկեմ, համբուրեմ քեզի:
- Թող քնանամ, Արա, դեռ կանուխ է:
- Չյիշեցիր՝ թէ այսօր ի՞նչ օր է, հոգիս:
- Գէշ օր է: Երկուշաբթի:
- Միա՞յն: Այսօր մէկ տարին լմնցաւ, որ անուսնացած ենք:
- Իրա՞ւ, բայց իրիկուան պիտի լմնայ, դեռ կանուխ է:
- Շատ աղէկ, կեանքս, քիչիկ մըն ալ քնացիր: Ես գացի շոքոլադ բերելու:

- Անի՞: Եկած է: Հոտը կ'առնե՞ս:
- Օ՛, ինչ անուշ է, ... «Իմ որդին չ'ուզեր արեղայ դառնալ...»
- Արթնցալ իմ սոխակս:
- Այո, հոգի՛ս, շնորհակալ եմ: Գիտես, Արա՛, այսօր Յասմիկը պիտի տեսնեմ:
- Քանիի՞ն:
- Երկուքին, դասերէն յետոյ: Դուն բան մը ունի՞ս:

Կենացդ

- Այո, մենք տօն ունինք տօնելու, գեղեցկուհիս:
- Ի՞նչ կ'ուզես որ ընենք:
- Երթանք աղուորիկ տեղ մը երկուքնիս, կենացդ խմենք:
- Այդ աղէկ, այդ կ'ըլլայ: Անկէ զա՞տ:
- Շատ զբաղած պիտի ըլլամ ցերեկին: Արամն ալ պիտի տեսնեմ:
- Ե՞րբ:
- Երեկոյեան վեցին:
- Աղուոր զոյգ կ'ըլլան Յասմիկն ու Արամը, չե՞ս կարծեր:
- Գուցէ:

Explanations to the Text

Առտու կանուխ է:	It is early morning.	No pronouns are required to describe impersonal situations.
Արան արթնցալ	Ara woke up.	արթնցալ by itself means <i>to wake up</i> ; it requires no postpositions.
պատրաստուեցալ դասի երթալու	got ready to go to class	The dative of purpose concerns both nouns—դասի կ'երթամ and infinitives—դասի երթալու. Details in L 11.
մօտեցալ անկողնին	approached the bed	անկողին is a bed with sheets, blankets, etc. ¹⁵ մօտեցալ requires dative.
սկսալ արթնցնել	began to wake up (her)	to wake up someone else, not oneself, requires the causative verb արթնցնել with the infix ցն. See in Lesson 12
բարի լոյս	Good Morning.	In greetings the word բարի is used, as բարի երեկոյ <i>Good evening</i> , բարի գիշեր <i>Good night</i> , etc. See appendix 6.
Այսօր ի՞նչ օր է:	What day is it today?	Refers to days of the week. ¹⁶
Քուսս կը տանի դեռ:	I still want to sleep.	Idiomatic; lit. <i>Sleep overtakes me.</i>
Շոքոլայ բերե՞մ քեզի	Would you like chocolate?	Or: Shall I bring you chocolate?
Ի՞նչ ընելիք կայ	What plans do we have?	Or: <i>What is there to do?</i> ընելիք is a future participle.

¹⁵ Մահճակալ is *bed*, presented in Lesson 12.

¹⁶ Cf. What is the date today? Այսօր (ամսոյս) քանի՞ն է:

Երեկ ուշ պառկեցանք	Yesterday we went to bed late.	պառկիլ lit: <i>lie down</i> , common for: <i>to go to bed</i> .
«Իմ անուշիկիս քունը կը տանի...»	<i>My sweetheart wants to sleep...</i>	A line from a popular lullaby.
Մի՛ ընեք, մի՛...	Don't do it, don't...	That is, <i>don't sing</i> .
Առանց ատ ալ քնացած եմ	I am asleep without that too.	
Աղուոր մը գրկեմ, համբուրեմ քեզի:	I let me hug and kiss you	Աղուոր մը + subjunctive means that one wishes to do something <i>con gusto</i>
Թող քնանամ:	Let me sleep.	
Չյիշեցի՞ր՝ թե ինչ օր է	Didn't you remember what day it is?	յիշել in negative interrogative simple past.
Այսօր մեկ տարին լմնցաւ	Today is one year since	լմնցաւ is <i>to end, finish, complete</i> .
իրիկուան	in the evening.	Genitive of իրիկուն.
Շատ աղէկ, կեանքս,	OK, my life.	
գացի բերելու	I am going to bring.	Simple past—here գացի, often states actions that will be completed very soon.
Եկած է:	It is here.	Lit.: <i>It has come</i> .
Չոտը կ'առնե՞ս:	Can you smell it?	Առնել means <i>to take, buy, obtain</i> .
«Իմ որդին չուզեր արեղայ դառնալ...»	“My son doesn't want to become a monk...”	Ani responds with a line from another popular lullaby. In this song, the child doesn't want to sleep.
Քանի՞ն:	When?	Refers to hours; the generic question word for <i>when</i> is երբ.
Երկուքին	At two o'clock.	Երկուք is a substantive numeral meaning <i>the two or both</i> .
Դուն բան մը ունի՞ս:	Do you have anything?	Refers to having something special: work, plans, trouble, pain, questions.
Մենք տօն ունինք:	We have a celebration	Տօն has a wider meaning: <i>holiday, party, celebration</i> .
Գեղեցկութեան թագուհիս	My beauty queen.	-ուհի is a suffix creating feminine nouns.
Ի՞նչ կ'ուզես որ ընենք:	What do you want us to do?	
Երթանք աղուորիկ տեղ մը երկուքնիս	Let's go to a nice place, the two of us	Conversational style, standard: երկուքս
Կենացդ խմենք	To drink a toast to you.	Կենաց is the Krapar frozen genitive for կեանք <i>life</i> .
Այդ աղէկ, այդ կ'ըլլայ:	That's fine; that will do.	
Անկէ զա՞տ:	What else other than that?	Lit.: <i>Except [from] that?</i>
Զբաղած պիտի ըլլամ ցերեկին	I'll be busy today	Յերեկ refers to the light hours of a day, often translated as <i>afternoon</i> .
Աղուոր զոյգ կ'ըլլան	They will make a nice couple.	Lit.: They'll be a good pair/couple
Չե՞ս կարծեր:	Don't you think so?	Կարծել <i>have an opinion, think about</i> .
Գուցէ	Perhaps.	

ASSIGNMENTS

Phonetic Exercises

1. Group the letters you know according to their position on the line: mini, tall, descending and bisecting.
2. Place the letters you learned in the alphabet, Appendices 1 and 2. Choose your favorite keywords.
3. Fill out the chart writing the words in lower case in upper case and vice versa.

ծաղիկ	
	ԲԱՑ
առտուլ	
	ԳՈՑ
անօթի	
	ԾՈՎ
բարեկամութիւն	
	ԳԻՆՈՎՑԱԾ
թիւ	
	ԼՈՒՌ

Lexical and Grammar Exercises

1. Read the dialogue, translate it, and copy it. Act out the dialogue with a friend with improvisations—think of a different beginning and end, change the setting, characters, etc.
2. Make oral sentences of your own using the words you know.
3. Find the inflected forms of nouns and verbs in the dialogue. Explain their usage and write the base forms of the same words.
4. Write antonyms for the following words: ուրախ, միշտ, մեծ, վերել, կանուխ, գոց, տաք.
5. Conjugate the following verbs in different tense forms according to the sample: գտնել, զոցել, լմնալ, ամուսնանալ, անցնիլ, խօսիլ. Use appendix 8, if necessary.

Infinitive	տեսնել					
Simple Present	Ես կը տեսնեմ	դուն կը տեսնես	ան կը տեսնէ	մենք կը տեսնենք	դուք կը տեսնէք	անոնք կը տեսնեն
Simple Future Negative	Ես պիտի չտեսնեմ					
Simple Past	Ես տեսայ					
Imperative	-	տես՛ս	-	-		-
Prohibitive					մի՛ տեսնէք	

6. Write the present, past and future participles of the same verbs according to the sample:

Present Participle	Past Participle	Future Participle
տեսնող	տեսած	տեսնելիք

7. Make sentences with the following phrases and translate them into English:

1. առտու կանուխ, գալ գարուն, գալ երկուշաբթի, գալ շաբաթ.
2. անցեալ տարի, անցեալ աշուն, անցեալ օր.
3. հեռու երթալ, երբեմն գալ, ամուսնացած ըլլալ.

8. Translate the following into English, paying attention to the past participles:

1. Այսօր քեզի նուէր մը առած եմ:
2. Ես ալ քեզի համար առած էի, տունը մոռցայ:
3. Ան ծեր, յոգնած մարդ մըն է, որ չ'աշխատիր:
4. Ինկած մարդուն չեն զարներ:
5. Ինկածին չեն զարներ:
6. Թող տեսնեմ՝ խմածդ ի՞նչ է:
7. Ըրածներուդ համար ուրախ եմ:
8. Պզտիկ ատենը ինկած ըլլալու է, խելքը տեղը չէ:
9. Երբ տխուր յուշերէ յոգնած ըլլաս, եկու՛ր խմենք:
10. Գինի խմած եմ: Շուտով գինովցած պիտի ըլլամ:
11. Գինովցածներէն հեռու կեցէ՛ք:
12. *Առածներէս* ամէնէն լաւը այս գիրքն է:

9. Put the verbs in parentheses into the simple past tense and translate the sentences.

1. Երէկ պատահմամբ (տեսնել) հին բարեկամս:
2. Երկար (խօսիլ) իրարու հետ:
3. (Յիշել) մեր հին օրերը եւ (պատմել) մեր նորութիւնները:
4. Եւ ես քիչ մը (ուշանալ) գործէս:
5. Երէկ տուն կեցած պիտի ըլլայի, բայց գործի (կանչել):
6. Եւ (աշխատիլ) եւ հին բարեկամս (գտնել):

10. Put the verbs in parentheses into the future in the past tense and translate the sentences.

1. Դուն կանուխ (արթննալ), որ չուշանայիմք:
2. Երէկ եղբայրս հիւր (գալ) մեզի:
3. Պարզ էր, որ դեռ շատ (խօսիլ) սա դէպքին մասին:
4. Անցեալ ամառ (երթալ) Զայաստան, բայց չեղաւ, չգացիմք:
5. Այն օրն ալ, ամէն օրուան պէս, դասի (երթալ):

11. Define the verbal tenses in the following sentences and translate them into English.

1. Երիտասարդ ատենս շատ ընելիք կար:
2. Ես կ'աշխատէի, տիկինս ալ կ'աշխատէր:

3. Եւ մեր տղաքը կը սորվէին, դեռ պզտիկ էին:
4. Ես երկու քոյրիկ ունիմ՝ Թալին եւ Սօսի:
5. Թալինը երկու տարի է, ինչ Հայաստան աշխատելու գացած է:
6. Ծնողքս Երուսաղէմ ծնած են:
7. Հայրս քսանչորս տարի հոն ապրեցաւ:
8. Մայրս պզտիկ էր, երբ Ամերիկա եկաւ:
9. Հոս հանդիպեցան իրարու եւ ամուսնացան:
10. Անոնք միշտ հայութեան համար ապրած եւ աշխատած են:

12. Translate the following into Armenian:

- a.1. Ardag has a singing pen.
2. Ardag's mother is a singer, and his father is a painter.
3. Ardag, do you want to be a singer or a painter?
4. I'll be a writer and perhaps a teacher, says Ardag.
5. I didn't understand a thing about your drawings, Ardag.
6. This is the memory of the dying day, the evening.
7. Ardag has read many books.
- b.8. There is no chocolate for those who are late, only cold tea.
9. We drank cold tea and sang old songs.
10. Yesterday I was very tired; I went to bed early.
11. I woke up early in the morning and I took a hot shower.
12. Then I worked with pleasure.
- c.13. Ara will bring flowers for Ani.
14. He loves his wife very much.
15. He calls her: my life, my soul, sweetheart.
16. This morning he sang a lullaby for her and then brought hot chocolate.
17. They have a great celebration tonight.
18. It's a year since they were married.

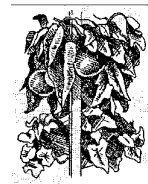
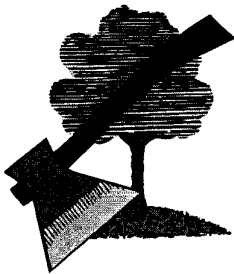
Ժողովուրդը կ'ըսէ.

Սրի կտրածը կը լաւնայ, լեզուի կտրածը չի լաւնայ:¹⁷

Կուշտը անօթիին մանր կը բրդէ:¹⁸

Բարատու ծառին գլուխը կախ կ'ըլլայ:¹⁹

Ծառը ասսանը գանգատ գնաց կացիմէն,
ըսաւ՝ կոթը քեզմէն է:²⁰

¹⁷ The sword wound will heal; the tongue wound won't.

¹⁸ The full offers small bites to the hungry.

¹⁹ The fruitful tree's head hangs down (*Productive people usually are modest*).

²⁰ The tree went to God complaining of the ax; He said, the handle is from you.

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 10

Phonetics: Pronunciation and Spelling

Letters:	Թթ [tʰ]	Ծ ծ [ts]	Ռ ռ [r]	Ց ց [tsʰ]
----------	------------	-------------	------------	--------------

Ծ ծ is a voiceless unaspirated affricate; this consonant does not exist either in WA or in English.¹ In WA, it has shifted to voiced [dz]; EA maintained the original Grabar sound.

EA clearly differentiates the trilled **Ռ ռ** [r], and tapped **Ր ր** [r̥]; a distinction that has blurred in WA, turning such minimal pairs as **լուռ** *silent*, **լուր** *news* into homophones.² The shift **ռ < ր**, resulting from the dropped verbal suffix **-ն**, is regular in both varieties. Cf.: **Արարիչ** *creator*, **արարք** *deed*, *from* Grabar **առնեն** *I do*, also, **դառնամ** *I become*, **դարձ** *return*, etc.

Vocabulary note: the EA adjectives **դառը** *bitter* and **սառը** *cold* spell the schwa preceding the final **ն** in Grabar (**դառն**, **սառն**)³, whereas WA eliminated it completely (**դառ**, **սառ**, the latter is a noun, *ice*).

Minimal pairs: The WA homophones **դաս** *lesson*, **բաս** *bowl*, **դող** *shiver*, **թող** *let*, etc. are true minimal pairs in EA with distinct difference in pronunciation. Along with the voiceless unaspirated **տ**, e.g., **տաս** *ten*, **տող** *line*, EA has a triple sequence in minimal pairs (details in EA Lesson 13).

Word Building

The suffix -իչ is productive in forming agent names in EA too, e.g., **նկարիչ** *painter*, **գրիչ** *pen*. **Արարիչ** *Creator* is high standard noun for God, whereas **արարիչ** or **ստեղծող** is creator in general; the latter in upper case can also refer to *Creator*. In formal EA, this suffix is quite productive with the Grabar causative verb-stems, e.g. **կուրացուցիչ** *blinding*, **շլացուցիչ** *dazzling*.

The correlation between nouns with the suffix **-իչ** and the **present participle** ending in **-ող** evinces no significant differences; the first is for traits, and the latter for states. Cf.:

Արտակը լավ նկարող ու երգող երեխա է: Չէ որ սովորեցնող ունի՝ հայրը նկարիչ է, իսկ մայրը՝ երգիչ: **Արտակը** *Artak is a child who draws and sings well as he has people to teach him; the father is a painter and the mother is a singer.* **Բայց Արտակն ուզում է գրող դառնալ և հիմա իր գրող գրիչն է որոնում:** *But Artak wants to become a writer and now he is looking for his well-writing pen.*

GRAMMAR

Past Stem Formation and Simple Past Tense

Caesar's phrase with the three past tense verbs is unchanged in EA: **Եկա, տեսա, հարթեցի:** Along with common features, EA demonstrates important differences in the formation of past stems, the simple past, and other forms deriving from past stems.

In EA as in WA, the verbs are either derivative or simple in all forms and tenses; the **past stem** is formed either with the infix **g** or without it, by either replacing the present stem infix or adding onto the simple present stem; the **simple past** has the same **two sets of endings**. The common features end here.

The chart below shows the formation of the past stem and the simple past tense in regular verbs according to the infinitive—simple or derivative, and the infix type in derivative verbs—dropping or shifting.

¹ Cf. final sounds in [bands], which is voiced, and [nets] which is aspirated, versus voiceless, unaspirated **Ծ ծ**.

² Modern WA shows a tendency to generalize the soft, tapped **Ր ր**. Casual EA, particularly in Yerevan, generalizes the trilled sound **Ռ ռ** creating homophones in opposite direction (a possible consequence of Russian interference).

³ The phonetic process resembles the emergence of the definite article: **ն** drops and the preceding schwa materializes in writing as the letter **ը**. However, **ը** in **դառը**, **սառը** has no grammatical significance. It disappears if the word assumes the definite article, e.g., **Թեյը սառն ու դառն է:** *The tea is cold and bitter.*

Infinitive Constitution & Infix type	Past Stem	Simple Past Ending	
Simple <i>ե</i> verbs	երգել	երգեց-	ի, իր, թ, ինք, իք, ին
Simple <i>ւ</i> verbs	աղալ	աղաց-	ի, իր, թ, ինք, իք, ին
Derivatives with dropping infixes <i>ն</i> and <i>չ</i>	անց-ն-ել սառ-չ-ել	անց-, սառ-	ա, ար, ավ, անք, արք, ան
Derivatives with shifting infixes <i>են</i> and <i>ան</i>	գիտ-են-ալ մոռ-ան-ալ	մոռաց-, գիտեց-	ա, ար, ավ, անք, արք, ան

Differences from WA:

- EA evinces more clarity in past stem formation paradigm due to maintaining practically intact the distinction between the dropping infixes *-ն-* and *-չ-*, and the shifting infixes *-ան-* and *-են-*. In WA, the latter have often lost the vowel, thus generating a large number of verbs with *-ն-*, which may drop or shift.⁴
- EA is also more conservative in maintaining the dropping infix *-չ-* in the infinitive and present stem forms: փախչել, դիպչել (փախչում են/փախա) versus WA փախիլ, դպիլ, թռիլ (կը փախին/փախա). This loss further distorts the WA simple past paradigm.⁵
- This clarity is also due to innovations and generalizations; that is, a further departing from Grabar⁶: with the elimination of conjugations *ի* and *ու*, EA has only two sets of verbs: *ե* and *ւ*.
- The person/number indicator set I with *ի* is more productive; the simple *ւ* verbs and passives assume set I versus set II (with *ա*) in WA. Furthermore, set I claims more EA verbs from other paradigms creating parallel forms, such as սառա/սառեցի (from verbs with the dropping infix *չ*) and բերի, նստա/բերեցի, նստեցի (from irregular verbs).
- Verb root ending in *ցն*, such as հարցնել (from Grabar հարցն *question*), follow the paradigm of causative verbs—հարցրի, as in WA—հարցուցի; same rule, divergent formation (see L 12).

Use of the Simple Past Tense: The simple past shows actions completed in the past, or past actions which usually took place. Cf.: the passage *Morning* in EA.

Առավոտ	Morning
Վաղ առավոտյան արթնացա, լվացվեցի և հագնվեցի: Ապա գրքերս վերցրի ու ամեն օրվա պես դուրս եկա՝ դասի գնալու: Տնից դուրս գալու պահին ընկերոջս տեսա և միասին գնացինք:	Early in the morning I <i>woke up</i> , <i>washed myself</i> , and <i>put on</i> my clothes. Then I <i>took</i> my books and <i>came out</i> to go to school like every day. I <i>met</i> my friend on my way out and we <i>went</i> together.

Note for translation: For past actions completed in the past but not witnessed by the speaker, EA uses perfect tenses, e.g. Հրաչյա Աճառյանը գրել է բազմաթիվ լեզվաբանական աշխատություններ: *Hrachia Ajarian wrote numerous linguistic studies*. Cf. also the proverb in footnote 8.

PARTICIPLES: The EA grammatical tradition differentiates nine participles (դերբայներ) versus four in WA (ընդունելություն or դերբայական եղանակ). The WA participles with their parallel forms (future: ապրելու, ապրելիք, and past: ապրած, ապրեր) in EA represent six participles with distinct functions. The past participle II differs also formally: ապրել versus ապրեր. Additionally, EA has three more participles: the present imperfect—խոսում and continuous—խոսելիս, are not represented in WA. A third participle, the negative—խաղա, երգի is not specified in WA (խաղար, երգեր). The EA participles are grouped in two functional types: independent and dependent.

⁴ Cf. WA: գողնալ, մեծնալ, also: մոտենալ, and parallels: լույսնալ/լուսանալ. EA: գողանալ, մեծանալ, լուսանալ. Although the WA phonetic shift has rendered the original մեծանալ and մեռնիլ with a single infix *ն*, the latter implicitly maintains the inherent nature of the original infix. Thus, *-ն-* in WA drops if it is the original infix *ն*, as in տեսնել/տեսած, անցնիլ/անցած, մեռած, etc. and shifts if it represents the original infix *-ան-* or *-են-*—մոռնալ/մոռցալ, գիտնալ/գիտցալ.

⁵ Thus, the part of simple *ի* verbs in modern WA undergoes the simple past formation rules as the original simple *ի* verbs (խոսիլ/խոսեցալ, ապրիլ/ապրեցալ), and another part undergoes the rules inherent to derivative verbs with dropping infixes (դպիլ/դպալ, թռիլ/թռալ).

⁶ Also, the contraction of causatives (see L 12); WA causatives maintain the Grabar features better.

1. Independent or Nominal Participles (անկախ դերբայներ) are *verbal substantives*, they function as nouns, adjectives, and adverbs.

- Ապրել, մեծանալ—the infinitive has two thematic vowels: ե and ա. The WA ի verbs shift mainly to ե but also to ա, e.g., EA: ապրել, ծլել, ծորալ, ժպտալ WA: ապրիլ, ծլիլ, ծորիլ, ժպտիլ. The infinitive is declined with ու as in WA: Երկար ապրելու միակ եղանակը ծերանալն է: The only way to live long is to get old. The infinitive functions also as an impersonal imperative in public notices, cf.: Չծխել *No smoking!* Չաղմկել *Keep quite!*
- Ապրող, մեծացող—the present participle—agent name does not show significant differences; it is used as a noun or adjective—ապրողների հավատամքը *the credo of the living* (noun); մեռնող օրվա հիշատակը *the memory of the dying day* (adjective). It stems from the present in simple verbs (պարող, բռնող) and in derivatives with dropping infixes ն and չ (հասնող, բռնող). Derivatives with infixes -ան- and -են- stem it from the past (ծորացող, ցոլացող, կամեցող).
- Ապրելիս, մեծանալիս—the present continuous participle ապրելիս does not exist in WA. In EA it functions as adverbial modifier of time, e.g., Ապրելիս մոռանում ենք մահը, մեռնելիս մեր ապրածն ենք հիշում: *When/while living, we forget of death, when dying, we remember the life we have lived.* With the auxiliary լինել it also derives compound tenses, e.g., ապրելիս է լինում *used to live*, common in folk tales.
- Ապրած, մեծացած—the past participle I shows a state resulting from a completed action. Its nominal usage as a noun or adjective is shared by EA and WA, cf.: Կերածն ինչ է, որ արածն ինչ լինի: Կերած-խմած մարդ է: Note that in EA the participle assumes the articles which belong with the modified noun, cf.: EA: Գնաձս նվերներն ուզում էս տեսնել. WA Առած նվերներս կ'ուզե՞ս տեսնել: It used to be the rule in EA too, cf: Օ՛, բո՛իր, ծիծեռնակ, ծնած տեղս Աշտարակ.⁷ The move of the article results from the omission of the modified noun, cf.: Ուզածդ բերել եմ *I brought what you wanted.* Abbreviated from, say, Ուզածդ կրակը բերել եմ; WA: Ուզածդ բերած եմ: Ուզած կրակը բերած եմ. Opposite to WA, the use with auxiliaries is limited to static verbs in neutral or passive voice, e.g.: հոգնած եմ *I am tired*, կանգնած է *it's standing/stopped*, նստած ենք *we are sitting*. The WA active perfect is impossible in EA, cf.: Հոս մեծցած եմ, լաւ ապրած եմ, միշտ երգած եմ: *I have grown up here, lived well and always sang.* Այստեղ եմ մեծացել, լավ եմ ապրել ու միշտ երգել: Thus, EA employs only the past participle II for the perfect tenses (see details below).

2. Dependent or Tense Forming Participles (կախյալ դերբայներ) are used with auxiliary verbs in conjugation and tense formation.

- Ապրում, մեծանում—the present imperfect participle has a central role in EA; it forms the simple present and past imperfect tenses—խաղում եմ/էի. It also participates in compound tenses with the continuous and past participles—ապրելիս է լինում, կարդացած է լինում.
- Ապրելու, մեծանալու—the future participle I forms the simple future ապրելու է, and future in the past tenses, մեծանալու էր, e.g.: Մեծանում ենք, էլի, բա էլ ե՛րբ ենք ապրելու: *We are just growing up, when we shall live!* WA: Ալ կը մեծնանք, հապա ե՛րբ պիտի ապրինք: In WA, the same participle derives an obligatory future, e.g., Գեղեցիկ և գոհունակ ապրելու ենք: *We have to live beautifully and gratified.* EA: Գեղեցիկ և գոհունակ պիտի (պետք է) ապրենք:
- Ապրելիք, մեծանալիք—the future participle has no regular paradigm in EA. But it has generated many frozen nominal forms: ուտելիք *food*, ըմպելիք *beverage*, վառելիք *fuel*, etc. (see EA L 7.)
- Ապրել, մեծացել—the past participle II (WA ապրեր, մեծցեր) forms the perfect tenses. Cf. the proverb: Կանգնել է տղատերը, ընկել է փողատերը: *Stood up who has children, fell down who has money.* It contains two static verbs which in EA can take auxiliaries with the past participle I; however, the proverbial meaning of a general truth would be lost and converted into a temporary statement. Whereas the WA two perfect tense forms are practically synonymous—differing in style and

⁷ *Oh, fly, swallow, to my birth place;* from a folk song by Dodokhian about migrants, early 20th c.

frequency of usage.⁸ Thus, the EA past participle II is clearly differentiated in function and therefore more frequent than its WA counterpart ending in *ր*—*հոգներ*, *հասկցեր*, *տեսեր*. Both EA and WA forms deny the substantive use. Note that the past participle II coincides with the infinitive in simple *ե* verbs—e.g.: *Քեզ շատ են սիրել*: *I have loved you too much*; and passives—*սիրվել*.

- Ապրի, մեծանա—the negative participle functions with the auxiliary only in conditional present and past—չեն ապրի/մեծանա, չէի խոսի/ուտի. It corresponds to the WA negative simple present and past imperfect. Both derive from the infinitive; in EA, the removal of the final *լ* is accompanied with a *ե* > *ի* shift. In WA, we have the opposite shift in the past tense չէի խոսեր, and also a *լ* < *ր* replacement: (չեն) խաղար, խոսիր, գրեր.⁹

The Formation of Participles: From the nine possible participles (remember that not all verbs derive all nine forms) six stem from the present: infinitive—*հասկանալ*, imperfect—*հասկանում*, continuous—*հասկանալիս*, future I and II— *հասկանալու*, *հասկանալիք*, negative— *հասկանա*. No participle derives solely and at all times from the past stem; Past I and II, cf.: *հասկացած*, *հասկացել*, *սիրած*, *սիրել*, and the Present-Agent—*հասկացող*, *սիրող*. See the charts below, the WA parallel forms and the non-specified negative are in parentheses in the first chart.

Comparative Summary on Participles				
Participles	EA Terms	EA Simple Verbs	WA Terms	WA Simple Verbs
Infinitive	1. անորոշ	խոսել խաղալ	1. աներևոյթ	խոսիլ խաղալ
Present Agent	2. ենթակայական	խոսող խաղացող	2. ներկա	խոսող խաղացող
Present Cont.	3. համակատար	խոսելիս խաղալիս	—	—
Past I	4. հարակատար ¹⁰	(խոսած) խաղացած	3. անցյալ	խոսած խաղցած
Future II	5. ապառնի	խոսելիք (խաղալիք)	4. (ապառնի)	խոսելիք խաղալիք
Pr. Imperfect	6. անկատար	խոսում խաղում	—	—
Future I	7. ապակատար	խոսելու խաղալու	4. ապառնի	(խոսելու խաղալու)
Past II	8. վաղակատար	խոսել խաղացել	3. (անցյալ)	խոսեր խաղցեր
Negative	9. ժխտական	(չեն) խոսի խաղա	—	(խոսիր/խոսեր, խաղար)

Participles Employing Past and Present Stems						
Infinitive Type	Present-Agent Participle		Past Participle I		Past Participle II	
Deriving the participle from	Present Stem	Past Stem	Present Stem	Past Stem	Present Stem	Past Stem
Simple <i>ե</i> verbs: ապրել	ապրող		ապրած		ապրել	
Simple <i>ա</i> verbs: գգալ		գգացող		գգացած		գգացել
Derivatives with dropping <i>ն</i> and <i>չ</i> : ընկնել, փախչել	ընկնող թռչող			ընկած թռած		ընկել թռել
Derivatives with shifting <i>են</i> and <i>ան</i> : հազենալ ուշանալ		հազեցող ուշացող		հազեցած ուշացած		հազեցել ուշացել
Passive voice verbs with <i>վ</i> : սիրվել, գգացվել	սիրվող գգացվող		սիրված գգացված		սիրվել գգացվել	

⁸ The proverb in WA sounds right both as *Կանգնած է տղատերը, ինկած է փողատերը*: and *Կանգներ է տղատերը, ինկեր է փողատերը*: Stylistically, the latter is better in a proverb.

⁹ Cf. *լ* < *ր* replacement in the past participle II: EA: *խաղացել*, WA: *խաղցեր*. Analogous is the formation of the prohibitive imperative, WA: *մի՛ մնար, մի՛ լար* EA: *մի՛ մնա, մի՛ լա*. The forms with *ր* are found in early EA, cf., Isahakian, Tumanian. Practically, this is the same grammatical phenomenon under differing traditional terms, with slight differences in formation but with a clear distinction in function. Further research into the comparative grammar of EA and WA should refine the grammatical terminology.

¹⁰ The terms referring to the past participles I and II, *յարակատար* and *վաղակատար* are adopted in some WA grammars, e.g., Kiurkchian 1989.

Verbal Forms from Present and Past Stems: The big picture below presents one simple verb and two derivatives. For details check the verb type above.

1. Verb Forms and Tenses Deriving from Present Stem		
Infinitive	սիրել հասկանալ թռչել	
Future Participles	սիրելու սիրելիք. հասկանալու հասկանալիք. թռչելու թռչելիք	
Simple Present Pos. & Neg.	սիրում հասկանում թռչում եմ. չեմ սիրում, հասկանում, թռչում	
Imperfect Pos. & Neg.	սիրում հասկանում թռչում էի. չէի սիրում, հասկանում, թռչում	
Simple Future Pos. & Neg.	սիրելու հասկանալու թռչելու եմ. չեմ սիրելու, հասկանալու, թռչելու	
Future in the Past Pos. & Neg.	սիրելու հասկանալու թռչելու էի. չէի սիրելու, հասկանալու, թռչելու	
Subjunctive Present Pos. & Neg.	սիրեմ հասկանամ թռչեմ. չսիրեմ, չհասկանամ, չթռչեմ	
Subjunctive Past Pos. & Neg.	սիրեի հասկանայի թռչեի. չսիրեի, չհասկանայի, չթռչեի	
Repetitive	սիրվոտել թռչկոտել ծփծփալ	
2. Verb Deriving from Past Stem		
Simple Past Tense	սիրեցի, հասկացա, թռա	
Causatives	սիրեցնել, հասկացնել, թոցնել etc.	
3. Verb Forms Deriving From:		
	Present Stem	Past Stem
Imperative Positive	սիրի՛ր	հասկացի՛ր, թռի՛ր
Imperative Prohibitive	մի՛ սիրի՛ր (մի՛թռչի՛ր) (մի՛ սիրե՛ք)	մի՛ հասկացի՛ր, թռի՛ր. մի՛ սիրեցե՛ք, հասկացե՛ք, թռե՛ք
Passive Voice	սիրվել	հասկացվել (թոցվել causative passive)
Present-Agent Prt.	սիրող, թռչող	հասկացող
Past Participles	սիրած, սիրել	թռած, թռել. հասկացել, հասկացած
Perfect Tenses	սիրել, թռել եմ. չեմ սիրել, թռել. թռած կլինեմ ¹¹ , պիտի լինեմ	հասկացել էի, չէի հասկացել. հասկացած պիտի լինեի, կլինեի, etc.

The Imperative Mood: The function and use of imperatives does not exhibit major differences. Note:

- Prohibitive imperative derives from the positive forms with a mere addition of the negative մի՛, e.g.: մի՛ սիրուցի՛ր. In WA, they derive from the present stems, and the EA textbooks confirm it as the norm; however, my tests show that only elder generations, age sixty and over, still use forms such as մի՛ սիրու՞նա, մի՛ կպնե՛ք (in parentheses in the chart below).
- Conversational speech eliminates the final -ր from the singular, i.e.: նայի՛, մի՛ նայի, instead of formal նայի՛ր, մի՛ նայի՛ր. The ending -ե (CO է) for simple verbs, as in նայե՛, խոսե՛ is not used in EA.

Infinitive Type	Positive Imperative		Prohibitive Imperative	
	Present Stem	Past Stem	Present Stem	Past Stem
Simple ե verbs ապրել	ապրի՛ր	ապրեցե՛ք	մի՛ ապրի՛ր մի՛ ապրե՛ք	(մի՛ ապրեցե՛ք)
Simple ա verbs զգալ	զգա՛	զգացե՛ք	մի՛ զգա	մի՛ զգացե՛ք
Derivatives with dropping ն & չ : ընկնել, կպչել		ընկի՛ր, ընկե՛ք կպի՛ր, կպե՛ք	(մի՛ ընկնի՛ր/ե՛ք մի՛ կպնի՛ր/ե՛ք)	մի՛ ընկի՛ր, ընկե՛ք մի՛ կպի՛ր, կպե՛ք
Derivatives with shifting եմ & ամ : հագնալ, ուշանալ, թող		հագեցի՛ր, հագեցե՛ք ուշացի՛ր, ուշացե՛ք	(մի՛ հագե՛նա/ք, ուշանա/ք)	մի՛ հագեցի՛ր հագեցե՛ք մի՛ ուշացի՛ր ուշացե՛ք

See the verb թող in the next lesson, EA L 11.

¹¹ Dynamic verbs do not generate perfect tenses with the past participle I. The forms above are possible with two secondary meanings of թռչել: one refers to *taking an airplane*, e.g.: Մինչև դու գաս, ես Յալթա թռած կլինեմ: *By the time you come, I will have flown to Yalta*. Another possible use is slang for *dragged*, also for *someone who no longer matters*: e.g.: արա էտի թռած ա: *hey, that one (person) is gone*.

Text: Աճի

Վաղ առավոտ է: Արան արթնացավ եւ պատրաստվեց դասի գնալու: Աճին քնած էր: Արան մոտեցավ նրա անկողնուն և սկսեց արթնացնել: Աճին չի ուզում ելնել:

- Բարի լույս, Աճի, սիրունս:
- Բարի լույս:
- Այսօր ի՞նչ օր է, քաղցրս:
- Չգիտեմ, քունս տանում է:
- Կակաո բերե՞մ քեզ:
- Բե՛ր: Այսօր ի՞նչ ունենք անելու:
- Դասի ենք գնալու, ինչպես միշտ:
- Դաս չեմ ուզում, երեկ շատ ուշ պառկեցինք:
- Իմ անուշիկիս քունը կտանի:
- Մի՛ արա, Արա, առանց օրորիդ էլ քնած եմ:
- Մի լավ գրկեմ, համբուրեմ քեզ:
- Թող քնեմ, Արա՛, դեռ շատ շուտ է:
- Չհիշեցի՞ր, թե այսօր ինչ օր, քաղցր:
- Վատ, երկուշաբթի:
- Միա՞յն: Այսօր մեր ամուսնության մի տարին է լրանում:
- Իսկապե՞ս: Բայց երեկոյան պիտի լրանա, հիմա դեռ շուտ է:
- Շատ լավ, կյանքս, մի քիչ էլ քնիր: Ես գնացի շոկոլադո բերելու:
- Աճի՛, եկավ: Յոտն առա՞ր:
- Օ՛, ինչ հրաշալի է... «Իմ որդին չուզեր արեղայ դառնալ...»
- Արթնացավ իմ սոխակը:
- Այո, սիրելի՛ս, շնորհակալ եմ: Գիտես, Արա՛, այսօր Յասմիկին եմ տեսնելու:
- Քանիսի՞ն:
- Երկուսին, դասերից հետո: Դու որևէ բան ունե՞ս:
- Այո՛, մենք տոն ունենք, գեղեցկուհի՛ս:
- Ի՞նչ ես ուզում, որ անենք:
- Երկուսով գնանք մի գողտրիկ տեղ, կենացդ խմենք:
- Դա շատ լավ է, դա կանենք: Իսկ դրանից բացի՞:
- Ցերեկը շատ զբաղված եմ լինելու: Արամին էլ պետք է տեսնեմ:
- Ե՞րբ:
- Երեկոյան վեցին:
- Լավ գույզ կլինեն Յասմիկն ու Արամը, չէ՞: Ի՞նչ կարծիքի ես:
- Գուցէ:

Vocabulary Differences

EA	WA	Translation
դառը	դառ	bitter
սառը	պաղ	cold
սառույց	սառ	ice
(պաղպաղակ)	սառնանուշ	ice cream
(անցյալ տարի)	հերու	last year
ատամ	ակռայ	tooth
սոված	անօթի	hungry
առավոտյան	առտու	morning
արթնանալ	արթննալ	to wake up
(հանգստանալ)	հանգչիլ	to rest
(փակ)	զոց	closed

EA	Translation	WA	Translation
(ծիծաղել) ծորալ զնալ շոկոլադ համար (ընթերցել) գոռալ (բոռալLF) ընկնել (ցույց տալ) մուգ		խնդալ ծորիլ երթալ շոքոլայ թիւ ընթերցուլ պոռալ իյնալ ցուցնել գոց (մութ) (թունդ), ծանր	laugh run, leak to go chocolate number read yell, scream to fall to show dark (for colors); strong (for drinks) pour (water, coffee) from pre-school to university 1. familiar, acquaintance 2. famous
ածել դպրոց ծանոթ	lay eggs elementary/secondary school familiar, acquaintance	ծանօթ	blinding swallow
կուրացուցիչ (ծիծեռնակ)		կուրցնող ծիծառ	

FOR ADVANCED STUDENTS

Present and Past Stems in Verbs: Find verbs in Isahakian's poem; define their tense and whether they are formed from present or past stems. Isahakian uses a few verb forms which are standard in WA. Which are these forms and what is the accepted EA standard for them? Try to translate the poem into WA.

Ավետիք Իսահակյան**Կտակ**

Սիրուն մանկի՛կ, ես գնում եմ, դու գալիս ես այս աշխարհի.
Ճշմարիտն ես փորձով գիտեմ ու խոսքերս մի՛ մոռնար:
Կյանքն է ամպի փախչող ստվեր, վայրկյանն է միշտ իրական.
Բախտի կռանը կանքն է թեև, բայց դիպվածն է տիրական:

Չզացնունքն է գերիշխանը, խելքը նրա լոկ ծառան,
Բայց դու խելքդ վրադ պահի՛ր, ինչպես պողպատ, կուռ վահան:
Մի հավատար ստվերներին, հենվիր միայն քեզ վրա,
Ատելու չափ սիրի՛ր մարդկանց, բայց լավություն մի՛շտ արա:

Խաղերով լի այս աշխարհում խաղդ եթե տանուլ տաս,
Զվարթ եղի՛ր, ու այդպիսով բախտի վրա կխնդաս:
Անվախ ու վեհ դեկդ վարե՛ անժանոթին դեմ-դեմի,
Անզղջալի առաջ գնա, ինչ որ լինի, թող լինի:

Լսի՛ր տղաս, ինձ կթաղես անհայտ մի տեղ, աննշան,
Որ չիմանան, մարդիկ, չզան, շիրմիս քարը գողանան:

LESSON 11

PHONETICS

Letters: ժ ժ   Ձ ձ   Փ փ   Լ
                          [zh]   [ts']*   [p']   [yev, ev]*

GRAMMAR

Irregular Declension
 Pronoun Declension
 Substantive Possessives
 Double Plural with -նի
 The Declension of the Infinitive
 The Dative of Purpose
 Irregular Verbs in Simple Past
 Perfect Tenses

Vocabulary

Vowel Shift in Word Building

The Suffix -ուփիւն

Date and Time Indication

Text: ԱՐԱՍԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁԵՐ Է

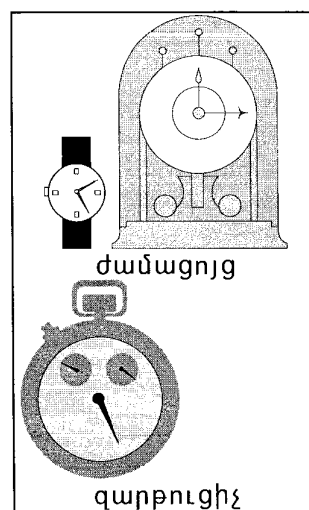
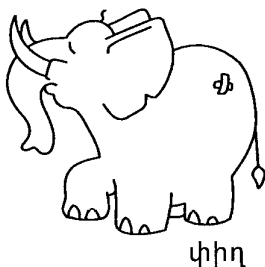
PHONETICS

Letters

Consonants

Tall letters: ժ ժ [zh]   Ձ ձ [ts']   Լ [yev]

Bisecting letter: Փ փ [p']

Position in Alphabet	Letter	Letter Name	Key Words	Pronunciation
10	ժ ժ	ժա [zha]	ժամացոյց clock	[zh]
17	Ձ ձ	ձա [tsa]	ձուկ fish	[ts']
35	Փ փ	փիւր [pyur]	փիղ elephant	[p']
*	Ե Լ Լ	Լ [yev]	արև sun	[yev], [ev]

Pronunciation Note

Ժ Ժ is pronounced [zh] as in *pleasure, measure*, or French *Jacques, Jean*. Examples: Ժամ *hour*; Ժամանակ *time*; Ժամացոյց *clock, watch*; աժան *cheap*; ախորժիլ *to enjoy*; բժիշկ *doctor*.

Ձ ձ is pronounced [tsʰ], just like **ց**. Examples: ձեռք *hand*; ձի *horse*; ձայն *sound*; ձիւն *snow*; ձմեռ *winter*; առանձին *alone*; արձակուրդ *vacation*; խնձոր *apple*, ձանձրոյթ *weariness, annoyance*. Originally, ձ was voiced and **ց** was voiceless. They form homophones and paronyms, such as ձախ *left* and ցախ *brushwood*; ձել *form* and ցալ *pain*, etc. There are no absolute orthographic rules to distinguish ձ and **ց** in writing. Helpful hints:

- ձ is more frequent in roots, and **ց** in grammatical derivation.
- ձ has a limited grammatical function in the plural of pronouns: ձեր *your* and ձեզի *to you*.
- **ց** is a grammatical indicator for the simple past tense, as in սիրեցի *I loved*.

ձի

ձեան
֊աթիլ

Փ փ is pronounced [p], just like **բ**. Examples: փիղ *elephant*; ափ *palm*; փողոց *street*; փայլ *shine*; արփի *sun*; չափ *measure, as much as*. Originally, **բ** was voiced and փ was voiceless. **բ** is more frequent but neither has a special grammatical load. No absolute orthographic rules distinguish either of these homophonic letters.

փ and **բ** distinguish homophones and paronyms, such as փակ *closed* and բակ *yard*; փուռ *stove* and բուռ *handful*; փառք *glory* and բառ *word*.

բարև

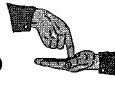

և is a blend sign combining the letters **ե** and **լ**; it frequents in Krapar manuscripts as an abbreviation for the conjunction **և** *and*. It has no upper case form since it is not a character in the Mesropian alphabet. The 1922 orthography reform in Armenia turned **և** into a letter which substituted the combination **ե + Լ** ubiquitously; it is widely used in print in Armenia.

և, like its first component **ե**, is pronounced [yev] at the beginning of a word and [ev] in the remaining cases—e.g., եւս - ևս, արեւ-արև, բարեւ-բարև, կարեւոր-կարևոր, Երեւան-Երևան; but: Երոպա, Եւ. The letter combination եվ cannot be substituted by **և**, although the pronunciation is the same—e.g., գերեվարել, դափնեվարդ, կարեվեր (details on these words see below in word-building).

Practice the following homonyms and paronyms:

դաս	class	տասը	ten	թաս	bowl
դող	shiver	տող	line	թող	let
դուռ	door	տուր	give!	թուր	sword
գալ	chalice	կալ	Clay	քալ լիցի	God forbid
երգ	song	երեկ	yesterday	երեք	three
ծագ	baby	ծակ	hole	ցանկ	list
ձախ	left	ձախել	to sell	ցախ	brushwood
ծուլել	to cast, smelt	ծոյլ	lazy	ցուլ	bull
բակ	yard	փակ	closed	ՊԱԿ	KGB
բուռ	fist	փուռ	stove	ապուր	soup

Phonetic Drills

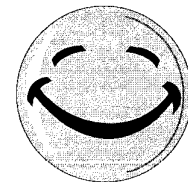
Lower Case	Upper Case	Translation
ափ	 ԱՓ	1. coast, shore 2. palm
ախորժիլ	ԱԽՈՐԺԻԼ	to like, to enjoy
բաժակ	ԲԱԺԱԿ	glass, cup
բարձր	ԲԱՐՁՐ	high
բժիշկ	ԲԺԻՇԿ	physician, doctor
ժամ	ԺԱՄ	hour
ժամացոյց	ԺԱՄԱՑՈՅՑ	clock, watch
ժպտիլ	ԺՊՏԻԼ	to smile
ժիր	ԺԻՐ	lively
ուժեղ	ՈՒԺԵՂ	strong
խնձոր	ԽՆՁՈՐ	apple
տանձ	ՏԱՆՁ	bear
ձեռք	ՁԵՌՔ	hand
ձի	ՁԻ	horse
 ձուկ	ՁՈՒԿ	fish
ձգել	ՁԳԵԼ	to leave, draw, pull
ձմերուկ	ՁՄԵՐՈՒԿ	watermelon
ձնծաղիկ	ՁՆԾԱՂԻԿ	snowflake
փողոց	ՓՈՂՈՑ	street

More Paronyms

խնդալ

բաղ	duck	պատ	wall
գեր	fat	կեր	eat!
դատ	case, trial	թաթ	paw
դափնի	laurel	դարբին	blacksmith
թագ	crown	տակ	under
ձեր	your	ծեր	old
ձել	form	ցաւ	pain
ցեղ	clan, kind	ցելս	mud
փիղ	elephant	պելս	mustache
օձ	snake	զոց	closed

ժպտիլ

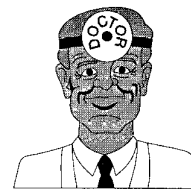
Vowel Shift in Word Building

Armenian is a language of frequent compounding and derivation (see Lessons 3 and 6). Some roots do not change when they enter into composite words or receive grammatical endings—e.g.:

Root Words		Composites	
խաչ	cross	խաչել	to cross
ուշ	late	ուշանալ	to be late
տես-նել	to see	տես-ող-ուփիւն	sight
հիւր	guest	հիւր-ա-սիր-ուփիւն	hospitality, reception

In many other words, however, a vowel may change or disappear when it becomes unstressed. The vowels է, ի, ու, ը and the diphthongs ոյ, եա change most frequently.¹

Only the composite words are translated in the following examples. Try to remember or figure out the meaning of the root word.

բժիշկ

Shift	Root Word	Composite	Translation
է ⇨ ի	տէր	տիրել	to possess, conquer
	սէր	սիրել	to love
ու ⇨ ը (ə schwa)	լուռ	լռել	to keep silent
	թուղթ	թղթախաղ	card game
ու ⇨ օ (ø zero)	տխուր	տխրութիւն	sadness
	մանուկ	մանկութիւն	childhood
ի ⇨ ը (ə schwa)	սիրտ	սրտանց	cordially
	գիր	գրել	to write
	բժիշկ	բժշկել	to heal
ի ⇨ օ (ø zero)	դեղին	դեղնուց	egg yolk
	ամուսին	ամուսնութիւն	marriage
եա ⇨ ե	մատեան	մատենագիր	scribe
	սենեակ	սենեկապետ	chamberlain
ոյ ⇨ ու	բոյս	բուսնիլ	to grow
	լոյս	լուսին	moon

When a word ending in -ի precedes the connecting vowel ա, the diphthong եա is produced, which regularly shifts to ե, for example:

տարի + ա + կան	տարեկան	annual
գերի + ա + վարել	գերեվարել	to lead captive, enslave
դափնի + ա + վարդ	դափնեվարդ	oleander, rose bay
կարի(ք) + ա + վէր(ք)	կարեվէր	severely, fatally wounded

¹ This rule is in a process of dwindling and fossilizing in modern conversational language; multiple parallel forms appear both in word building and grammar, such as standard սենեակից and conversational սենեակակից, բժիշկել for բժշկել, թուղթատար for թղթատար, լրագիրներու for լրագրերու, etc.

The Suffix -ութիւն

Before the suffix –
ութիւն, the final ի
drops if the word
contains more than one syllable:

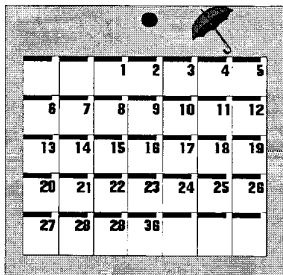
լի + ութիւն	լիութիւն	abundance
բարի + ութիւն	բարութիւն	kindness
գերի + ութիւն	գերութիւն	captivity

Երաժիշտ

This suffix is very productive in composing abstract and collective nouns from nouns, adjectives, verbal stems, etc. For example:

արդար	just	արդարութիւն	justice
բժիշկ	physician	բժշկութիւն	medicine
երաժիշտ	musician	երաժշտութիւն	music
երիտասարդ	young	երիտասարդութիւն	youth
հասկ-նալ	to understand	հասկացողութիւն	understanding
հայ	Armenian	հայութիւն	Armenians
հիւանդ	sick	հիւանդութիւն	sickness
ծգ-ել	pull, throw	ծգողութիւն	gravity
նկար-իչ	painter	նկարչութիւն	painting
ուրախ	joyful, happy	ուրախութիւն	joy, happiness
տա-ն-իլ	to take somewhere	տարողութիւն	scope, room, capacity
փորձ	test, attempt	փորձութիւն	trial, ordeal

Date and Time Indication

Week and Days: Days of the week are not capitalized. **Շաբաթ** means both *week* and *Saturday*. There is no special term for *weekend*.²

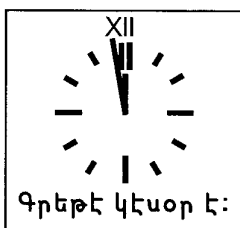
շաբաթ	week	չորեքշաբթի	Wednesday
կիրակի	Sunday	հինգշաբթի	Thursday
երկուշաբթի	Monday	ուրբաթ	Friday
երեքշաբթի	Tuesday	շաբաթ	Saturday

Օրացոյց

Here are a few more useful words for time.

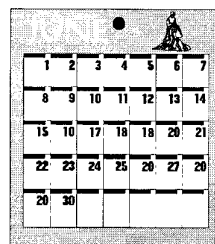
ժամանակ	time	դար	century	տարի	year
ամիս	month	օր	today	ժամ	hour
վայրկեան	minute	րոպէ	minute (EA)	երկվայրկեան	second
այսօր	today	վաղը	tomorrow	երէկ	yesterday
լուսաբաց	dawn	կէսօր	noon	մայրամուտ	sunset
գիշեր	night	ցերեկ	daytime	երեկոյ, իրիկուն	evening
գարուն	spring	ամառ	summer	աշուն	fall
ծմեռ	winter	գալ, միւս	next	անցեալ	last

² Շաբթուայ վերջ or շաբաթավերջ is used, lit. *end of the week*. See the letter ջ in the next lesson.

Telling the Time

- When telling the time, the 'hour' always comes before the 'minutes': Ժամը մեկը հինգ անցած է: *It is five past one o'clock.*
- Note: Ժամը 'o'clock' opens the time statement; no pronoun (it) is necessary when the word Ժամը is omitted.

Յունիս երկուքը երկուշաբթի է:

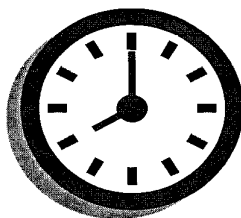
- For 'past' անցած է or կ'անցնի is used, the 'hour' is in accusative, 'minutes' in nominative.
- For 'to' կայ is used, conversational also կ'ուզէ, the 'hour' is in dative, and 'minutes' don't change: Մեկին հինգ կայ: *It is five to one.*
- No abbreviations like 'am' and 'pm' are used; the segment of day is stated, if necessary: Առաւօտեան, երեկոյեան *in the morning/evening*, etc. which precede the word Ժամը.
- The generic word for *when* is երբ, but for time and date the question word is քանի(ն) *how many*, and for week days, the word ինչ *what*.

Examples of use:

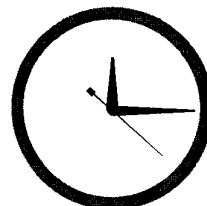
<p>Հիմա ժամը քանի՞ է:</p> <p>Ժամը երկուքն է: Մեկը հինգ անցած է:</p> <p>Առտուան տասի ատեններն է:</p> <p>Առաւօտեան իննին քառորդ կայ:</p> <p>Յերեկուան չորսը քսան անցած է:</p> <p>Գիշերուան երկուքը քառորդ կ'անցնի:</p> <p>Յերեկուան հինգ ու կեսն է:</p> <p>Երեկոյեան ութը կ'ըլլայ:</p> <p>Առաւօտեան հինգին քսան կ'ուզէ:</p> <p>Մեր գնացքը կես վայրկեանէն կը մեկնի:</p>	<p>What's the time now?</p> <p>It is two o'clock. It's five past one.</p> <p>It is around ten a.m.</p> <p>It is a quarter to nine a.m.</p> <p>It is twenty past four p.m.</p> <p>It is a quarter past two a.m.</p> <p>It is half past five p.m.</p> <p>It is nearly eight p.m.</p> <p>It is twenty to five a.m.</p> <p>Our train departs in half a minute.</p>
--	--

Երկուքին տասը կ'ուզէ:

Ժամը ճիշդ³ ութն է:

Երեքը քառորդ կ'անցնի:

Ի՞նչ օր է յունիս մեկը: Կարծեմ կիրակի է:	What day is June first? I think it's a Sunday.
Ձեր գնացքը ե՞րբ կը մեկնի: Շուտով:	When does your train depart? Soon.
Վաղը ամսոյս ⁴ քանի՞ն է: Յունիս մեկն է:	What is the date tomorrow? June first.

³ See the letter Ծ Ծ is in the next lesson. ճիշդ *correct*, refers to 'on the dot, sharp' in temporal contexts.

⁴ Ամսոյս is a high standard form, archaic Genitive case with the demonstrative article -u (*this*), typical to formal writing. The usual literary and conversational form is ամսուն.

Այս կիրակի տօն ունինք:	We have a celebration this Sunday.
Գալ երկուշաբթի իմ տարեդարձս է:	Next Monday is my birthday.
Անցեալ երեքշաբթի բարեկամս տեսայ:	Last Tuesday I saw my friend.
Երէկ չորեքշաբթի էր:	Yesterday it was Wednesday.
Վաղը ուրբաթ կ'ըլլայ:	Tomorrow will be Friday.
Գալ ամառուան համար ի՞նչ կը մտածէք:	What do you think for next summer?
Այս ձմեռ շատ պաղ էր:	This winter was very cold.
Անցեալ աշուն Հայաստան գացած էի:	Last fall I went in Armenia.
Այս շաբաթ աղուոր ժամանակ անցուցինք:	This week we had a nice time.

GRAMMAR

Irregular Declension

Several frequently used nouns belong to irregular declensions. Հայր *father*, մայր *mother*, եղբայր *brother* change the diphthong ալ to օ in the oblique cases.

Nominative - Accusative	հայր	մայր	եղբայր
Genitive – Dative	հօր	մօր	եղբօր
Ablative	հօրմէ	մօրմէ	եղբօրմէ
Instrumental	հօրմով	մօրմով	եղբօրմով

Աստուած *God*, սէր *love*, յոյս *hope* have -ոյ in the Genitive. Their declension is accompanied also by a phonetic shift.

Nominative- Accusative	Աստուած	յոյս	սէր
Genitive-Dative	Աստուծոյ	յուսոյ	սիրոյ
Ablative	Աստուծմէ	յոյսէ	սէրէ
Instrumental	Աստուծմով	յուսով	սիրով

Pronoun Declension

The personal pronouns ես *I*, մենք *we*, դուն *you (thou)*, դուք *you (you all)* undergo suppletive declension, that is, their case forms have differing roots and stems.⁵ Some cases have more than one form.

⁵ The personal pronouns in English are suppletive too—*I, my, me, we, our, us*, etc. Remember that English and Armenian are languages of Indo-European origin and these common features go back to their common origin. More details on pronoun declension are presented in Lesson 13 and Appendix 7.

Nominative	ես	մենք	դուև	դուք	I, we, you
Genitive	իմ	մեր	քու	ձեր	my, our, your
Dative	ինձ, ինձի	մեզ, մեզի	քեզ, քեզի	ձեզ, ձեզի	me, us, you
Accusative	զիս, ինձ, ինձի	մեզ, մեզի	քեզ, քեզի	ձեզ, ձեզի	me, us, you
Ablative	(յ)իմէ, իմձմէ	մեզմէ	քեմէ, քեզմէ	ձեզմէ	from me, us, you
Instrumental	իմձմով	մեզմով	քեզմով	ձեզմով	with me, us, you

Ինձ, մեզ, քեզ, ձեզ come from Krapar. In modern Western Armenian they occur in formal styles. They all underwent phonetic changes, giving rise to a novel norm based on conversational parallels.

- The first change is connected with the generalization of the ending **ի** from the noun declension. It can be added to the dative and accusative forms: **մեզի, քեզի** etc. are the common standard forms.
- The next change concerns only **իմձ** and is connected with the historical shift of consonants. The originally voiced **ձ** shifted into a voiceless [ts].⁶ But the word **իմձ** maintained the everyday old pronunciation [indz]. This was reflected with an orthographic change, in addition to the ending **ի**: **իմձի**, which is the common standard.
- In ablative, older forms **յիմէ** and **քեմէ** are found in literature, especially in poetry, also in conversational Bolis speech. **իմձմէ** and **քեզմէ** are the standard forms.

Substantive Possessives

Personal pronouns in genitive case like **իմ** generate substantives with articles; You know the singular forms from lessons 2 and 4: **իմս, քուկդ, անորդ, իրենը**. The corresponding plurals are: **մերը ours, ձերը yours, անոնցը** and **իրենցը theirs**. These substantives contain the modified; that is, instead of **իմ ժամացույցս նոր է**: *My watch is new*, one can say **Իմս նոր է**: *Mine is new*.

The substantives also assume nominal declension and plural endings, thus generating substantive possessive; for example: **իմիններս նոր են**, instead of **իմ ժամացույց-ներ-ս Mine are new**. **իմ-ի-ն-ներ-ս** includes or assumes the noun in plural **ժամացույցներս** by attaching nominal endings: **ի**—genitive, **ն**—definite article, **ներ**—plural, and **ս**—possessive article. Substantive possessives are typical to conversational style.

Examples of substantive possessives in use:

Իմս (իմ գիրքս) հետաքրքրական է:	<i>Mine (my book) is interesting.</i>
Իմիններս (իմ գիրքերս) հոս են:	<i>Mine (my books) are here.</i>
Քուկիներուդ (քու գրքերուդ) քովը շարած են:	<i>They are at yours (at your books).</i>
Մերը (մեր տունը) ասի է:	<i>This is ours (our home).</i>
Մերինները (մեր տունները) մեծ են:	<i>Ours (our homes) are large.</i>
Ձերիններէն (ձեր տուններէն) աղուոր են:	<i>They are better than yours (your homes).</i>

⁶ See the shift in Appendix 4.

Double Plural with -նի

Nouns with double plural endings, e.g., **ծեռքերնիս** represent grammatical inclusion in the opposite direction; that is, they contain or assume the modifying possessive pronouns, cf. **ծեռքերնիս** substitutes for **մեր ծեռքերը**. The double plural—**եր (ներ)** and **նի**⁷ shows that there is more than one possessor—**մեր, ձեր, անոնց/իրենց**. For instance:
Գիրքերնին հոն ձգած են: *They have left their books there.*

- ⇒ The grammatical person of possessors can be incorporated into the **-նի** forms with the help of the possessive articles, that is, **գիրքերնիս** instead of **մեր գրքերը** Cf.: the sentences to the right:
- ⇒ Forms with and without **նի** differentiate the number of possessors, cf. below:

Գիրքերնիս հոս են:
 Our books are here.
Գիրքերնիս ու՞ր են:
Գիրքերնիսն հոն ձգած են:

ծեռքս	= իմ ծեռքս	my hand
ծեռքերս	= իմ ծեռքերս	my hands
ծեռքերնիս	= մեր ծեռքերը	our hands
ծեռքդ	= քու ծեռքդ	your (thy) hand
ծեռքերդ	= քու ծեռքերդ	your (thy) hands
ծեռքերնիդ	= ձեր ծեռքերը	your (of you all) hands

Double plurals, as substantive possessives are characteristic to conversational styles, e.g., **Ձեռքերնիս կտրած են ինչ կրճանք ընել:** *We are disempowered* (lit.: our hands are cut); *what can we do?*

The Declension of the Infinitive

Infinitives belong to declension **ու**. **ի** verbs shift into **նի** when declined. Declined infinitive is used as a verbal substantive—subject, object, and attribute. It can assume every ending that a noun can, cf. the infinitive in Dative with the plural **նի**: ...**Ընել այնպես որ ոչ միայն չամչնային հայ ըլլալուն, այլև պարծենային անով:** *To do so that they would not only not be ashamed for being Armenians but also proud of it.*⁸
 For translation, English infinitive and gerund are used, often with prepositions.

Cases	ն verbs	ի verbs	ա verbs	ու verbs ⁹
Nominative-Accusative	լնել	ժպտիլ	խնդալ	գարթնուլ
Genitive-Dative	լնելու	ժպտելու	խնդալու	գարթնլու
Ablative	լնելէ	ժպտելէ	խնդալէ	գարթնուլէ
Instrumental	լնելով	ժպտելով	խնդալով	գարթնլով

⁷ The plural with **նի** is seldom in Krapar; it, becomes wide spread in Middle Armenian and left some remnant forms in WA.

⁸ Here is the entire quote from Zapel Yesayan: Հասարակութիւնը անծանօթ էր իր ազգային պատմութեան. այդ կրօնական համայնքէն պէտք էր ազգ մը ստեղծել, այդ «նուաստներուն», «ծառաներուն» ներշնչել հպարտութեան զգացում, ընել այնպէս որ ոչ միայն չամչնային հայ ըլլալուն, այլև պարծենային անով:

⁹ A few verbs in conjugation **ու** still occur in formal speech—գարթնուլ, յենուլ, յեղուլ, երդնուլ, պշնուլ, քողուլ (declined: քողլու, քողլէ, քողլով). They all common parallels with **ն** or **ի**.

The infinitive in genitive-dative (ժպտելու) formally coincides with the future participle II but distinctly differs in meaning, function, and use. The future participle shows a possibility of future action and is used with auxiliary verbs (see Lesson 8). The infinitive in genitive functions as an adjective attribute for nouns, e.g.—Ուտելու ժամանակն է: *It is time to eat.* Կարդալու բան շատ կայ: *There is a lot to read.* Here կարդալու բան is roughly equivalent to the future participle I, կարդալիք ‘something to read’. Ձեր խօսելու ձեւէն անդրադարձայ թէ բժիշկ ըլլալու էք: *From the way you speak I realized you must be a doctor.* In this sentence we have two verbs ending in ու; the infinitive in genitive խօսելու is an attribute modifying the noun ձեւ form, and the future participle II ըլլալու assumes being (a doctor). In the dative case, the infinitive functions as an indirect object, e.g.—Բայց կարդալու չենք հասնիր. փոխարէնը, հեռատեսիլ կը դիտենք: *But we don’t get to reading; instead, we watch TV.*

Here are some examples with the infinitive used in each case form:

Nominative	Ապրիլը լաւ բան է:	Living is a good thing.
Accusative	Կը սիրեմ մօրս երգելը:	I love my mother’s <i>singing</i> .
Genitive	Կարդալու գիրք չունիմ:	I have no book <i>to read</i> .
Dative	Գացի խաղող առնելու:	I went <i>to buy</i> grapes.
Ablative	Խաղալէն բնաւ չի ծանձրանար:	He never gets bored <i>of playing</i> .
Instrumental	Ափը թող(ե)լով մտանք բաց ծով:	<i>Leaving</i> the shore, we entered the open sea.

The infinitive followed by the postposition վրայ is an idiomatic construction meaning *to be about to do something*. The postposition requires infinitive in genitive; i.e., it governs its object (noun or substantive) with genitive (details in L 6 and appendix 9).

Խօսելու վրայ էի, բայց լեզուս խածի: I was about to talk but I bit my tongue.
Գիշերը մեռնելու վրայ էի, լաւ է, արթնցայ: I was about to die in my dream; it’s good I woke up.
Տանձի ծառին հասնելու վրայ էի, բայց արթնցայ: I was about to reach the pear tree, but I woke up.

The Dative of Purpose

Infinitives, nouns, and pronouns in dative can show the purpose of action. This is a frequent construction both in standard and causal styles that you have already met.

Պայուսակը դասի պիտի տանի:	He will take the bag <i>to class</i> . (Lesson 6)
Գացի շոքոլադ բերելու:	Gone <i>to bring</i> your chocolate.
Պատրաստուեցաւ դասի երթալու:	Got ready to go <i>to class</i> (Lesson 10)
Շաբաթ օրը գացի անոնց տեսնելու:	On Saturday I went <i>to see them</i> . (Lesson 11)
Իտալիա պտտելու ելած էի, գործի եղայ:	I went <i>for a tour</i> to Italy (but) I got <i>a job</i> .
Քեզի կուգամ կարօտով, ընդունէ՛ գիս, Ղայոց աշխարհ:	I come <i>to you</i> longingly; accept me, land of the Armenians.

Irregular Verbs in Simple Past

Irregular verbs maintain older regularities of conjugation; that is, they are regular in a different way than expected. As a rule, they belong to the core vocabulary of languages. That is why many verbs that are irregular in Armenian are irregular in English too. Below irregular verbs are grouped by their common features in the simple past. (see irregular verbs' paradigms in Appendix 8).

- ⇒ **Գստիլ - Գստայ** *I sat*; maintains the present stem in simple past instead of the expected stem with **ց**. ծնիլ, պրծիլ, սկսիլ, բերել, ըսել follow the same pattern.
- ⇒ **առնել - առի** *I took*; assumes set I endings with **ի** instead of the expected set II with **ա**. թքնել, պագնել, խածնել follow the same pattern.
- ⇒ Verbs without **ց** in the stem, when using the set I with **ի**, receive **-ալ** in the third person singular. Cf.:

	ըսել to say	առնել to take	ընել to do	դնել to put	բերել to bring
ես	ըսի I said	առի I took	ըրի I did	դրի I put	բերի I brought
դուն	ըսիր	առիր	ըրիր	դրիր	բերիր
ան	ըսալ	առալ	ըրալ	դրալ	բերալ
մենք	ըսինք	առինք	ըրինք	դրինք	բերինք
դուք	ըսիք	առիք	ըրիք	դրիք	բերիք
անոնք	ըսին	առին	ըրին	դրին	բերին

- ⇒ Four verbs are suppletive; that is, they have a lexically different root for the past stem. Among them, **երթալ** has its own irregularity in the third person singular: **աճ գնաց** (*he went*); a remnant from Krapar simple past, the verb has a root **ն** in its entire paradigm.¹⁰

երթալ	գացի	I went
ուտել	կերայ	I ate
գալ	եկայ	I came
ըլլալ	եղայ	I was

- ⇒ Some irregular verbs change a root consonant in the past stem, e.g., **տալ – տուի**.
- ⇒ The most common change is the shift **ն < ր**, e.g., **տանիլ – տարի**.
- ⇒ Other verbs have parallel infinitives which generate parallel paradigm. As a rule, one of these paradigms represents the older forms, and the other, the novel standard, e.g., **երդնուլ** and **երդուիլ** *to vow; I vowed*—correspondingly, **երդուայ** and **երդուեցայ** (recommended form). **Պագնել-պաչել** *to kiss* has four parallels in simple past: **պագեցի**, **պաչեցի** (the recommended form), **պագի**, **պաչի**.

դառնալ	դարձայ	I became
ելլել	ելայ	I got up
տալ	տուի	I gave
պագնել	պաչեցի	I kissed
զարնել	զարկի	I hit
իյնալ	ինկայ	I fell
տանիլ	տարի	I took
դնել	դրի	I put
ընել	ըրի	I did

Perfect Tenses

The perfect aspect indicates a completed action or state. Contrary to the simple past, which shows actions completed in the past, perfect actions are completed *in a time indicated*: present, past or future. You are already familiar with the formation of perfect tenses; let us summarize; the content verb is in past participle form. It does not change and bears the meaning of the completed action. The other grammatical meanings (tense, person, number) are expressed by the auxiliary verbs **է, ըլլալ** and the particles **պիտի, կը**.

Both past participles—in **-ած** and in **-եր** derive from past stems if verbs ending in **-ալ, -նել, -ցիլ, -չիլ**, and from present stems of simple verbs ending in **-ել** and **-իլ**.

¹⁰ Երթամ is suppletive in Krapar as well but it uses the root չոգալ to complete its past tense paradigm. Գնամ is a regular verb; its past tense (Krapar: ես գնացի, դու գնացեր, նա գնաց, մեք գնացինք, դուք գնացեք, նոքա գնացին) completes the paradigm of երթամ in many Western and Eastern Armenian dialects. The modern forms are: գացի, գացիր, գնաց, գացինք, գացիք, գացին.

The past participle II ending in **-եր** is employed solely in the main perfect tenses: present and past (also called perfect and pluperfect). The past participle I ending in **-ած** is more frequent; it generates also compound perfect tenses (see the table below) and functions as a verbal substantive—adjective or noun (details in Lesson 10).

Note that the translations are often approximations because some of these tenses have no exact grammatical equivalents in English, and also, specific contexts may require divergent translations.

Conjugation sample:

Perfect Participles	բերած, բերեր. մոռցած, մոռցեր		brought, forgotten
Main Perfect Tenses			
Present Perfect	բերած, մոռցած եմ	բերեր եմ	I have brought, forgotten
Past Perfect/ Pluperfect	բերած, մոռցած էի	մոռցեր էի	I had
Compound Perfect Tenses			
Past Perfect/	բերած, մոռցած եղայ	-	I had brought, forgotten
Future Perfect	բերած կ'ըլլամ	-	I will have brought, etc.
Future Perfect	բերած պիտի ըլլամ	-	
Future Perfect	բերած ըլլալու եմ	-	I am to have brought
Future in the past	բերած կ'ըլլայի	-	I would have brought
Future in the past	բերած պիտի ըլլայի	-	
Subjunctive	բերած, մոռցած ըլլամ	-	(if) I will have brought, forgotten
Subjunctive Past	բերած ըլլայի	-	(if) I would have brought, etc.

Auxiliaries assume the negative particle չ in the following way:

Present Perfect	մոռցած, բերած չեմ	չեմ բերեր	I have not brought
Past Perfect	մոռցած բերած չէի	չէի բերեր	I had not --
Future Perfect	մոռցած չեմ ըլլար	-	I will not have --
Future Perfect	մոռցած պիտի չըլլամ	-	
Future in the past	մոռցած չէի ըլլար	-	I would not have --
Future in the past	մոռցած պիտի չըլլայի	-	
Subjunctive	մոռցած չըլլամ	-	(if) I have not --
Subjunctive Past	մոռցած չըլլայի	-	(if) I had not --

The Difference between Participle I and II—the **-ած** and **-եր** Forms

- **-ած** forms are more frequent and have multiple functions. **-եր** forms are less frequent even in the main tenses—present and past perfect.
- In negative, **-ած** forms (such as **մոռցած չեմ**) are dominant and the **-եր** forms (such as **չեմ մոռցեր**) are seldom used.
- **-ած** forms function without auxiliary verbs as adjectives and nouns, cf. **մոռցած երգեր** *forgotten songs*; **բերածներս** *the things I brought*.
- **-ած** and **-եր** forms are sometimes opposed as to witnessed fact vs. non-witnessed, hypothesis.
- **-եր** forms, with or without the auxiliaries, enter into compound forms with other content verbs: Cf.:

Լսեցի, թե բարեկամդ եկեր է, շիտա՞կ է:	I heard that your friend <i>has come</i> , is that true?	Hypothetical, question
Այո, արդեն երկու շաբաթ է, որ եկած է:	Yes; it has already been two weeks since he <i>has come</i> .	Factual, statement
Երեք աղջիկ նստեր երազ կը հիւսեն: ¹¹	Three girls are <i>sitting</i> , <i>weaving</i> dreams.	Participle II compounded with other conjugated verbs is characteristic to poetic style.
Բան ու գործս ձգեր եմ, քեզի կը մտածեմ:	Having left my business, I think of you.	
Բան ու գործս ձգեր նստեր եմ:	Leaving all that matters, I sit.	
Գործերս մոռցեր՝ քեզի կը սպասեմ:	Forgetting my business, I wait for you.	
Քու պատկերդ հոն՝ դեռ շեմին վրայ կեցեր, կը խնդայ:	Your image there stands still on the threshold laughing.	

Use of Perfect Tenses

The perfect tenses show actions or situations completed at a certain time. They represent the indicative mood of real, factual actions. This means that even the future perfect tenses show real actions which will be completed at some point in the future. Perfect tenses are very characteristic of complex sentences, showing parallel actions completed prior to other past and present actions, and also actions that will be completed after others. This usage is quite similar to that of English, and for translation the corresponding perfect tenses of English are often used. However, depending on the context, the simple past of English can be a more suitable translation.

Հայերենս մոռցեր եմ, առիթ չկար խօսելու:	I have forgotten my Armenian; there was no opportunity to speak it.
Հիմա սկսեր եմ կարդալ և կը յիշեմ երգեր, որ շատոնց մեծ մօրմէս լսած էի:	Now I have begun to read and I remember songs that I had heard from my grandmother long ago.
Գիտէի թէ ալ գացած են, բայց յիշեցի:	I thought they were already gone, but I remembered [them].
Երբ նորէն գաս, յիշած երգերս քեզի համար գրի առած պիտի ըլլամ:	When you come again, I will have written down for you the songs I remembered.
Կանուխէն գրած կ'ըլլայի, եթէ գիտնայի, թէ կ'ուզես:	I would have written them earlier if I had known you wanted them.
Եթէ գրելը քեզի ձանձրոյթ չ'ըլլայ, սիրով կ'ընդունիմ եւ գալ անգամուն ¹² սորված կ'ըլլամ:	If writing doesn't weary you, I will accept it with love and next time I will have learned them.

¹¹ A line from Zahrad's *Numbers*. The letter Ջ ջ is introduced in the next lesson.

¹² Note that the phrase գալ անգամուն *next time*, is conversational; the literary standard is յաջորդ անգամ. See in L 12.

Text

ԱՐԱՄԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁԵՐ Է

Հեռաձայնը
կը հնչէ և
կը կանչէ...

Երկու տարի երկիրէն դուրս աշխատեցայ: Իտալիա գացած էինք եղբօրս հետ: Գործերնիս լմնցուցինք և երէկ տուն դարձանք: Մերիններուն ուրախութեանը չափ-սահման չկար: Ես ալ չափազանց կարօտցած եմ ամէնքը: Հեռաձայնս անդադար կը զարնէ և մօտիկներս կը հաւաքուին դարձեալ: Արտակը, իմ պզտիկ ընկերս, բաւական մեծցած է: Ան կատարեալ պատանի մըն է այլեւս:

Շաբաթ օրը գացի Արան եւ Անին տեսնելու: Գրկեցինք մէկգմէկ եւ համբուրուեցանք: Ժամանակը մեր մտերմութեան կողքէն անցած էր: Մենք մօտիկ բարեկամներ էինք դարձեալ: Բայց ժամանակը մեծ նորութիւն մըն ալ բերած էր: Անոնք անցեալ տարի մանչ մը ունեցած էին: Տղուն անունը Տիգրան դրած էին: Ան քնացած էր, երբ ես տուն մտայ:

մանչուկ

- Ինչպէ՞ս է, - հարցուց ինձի Անին, - կ'ախորժի՞ս մանչուկէս:
- Որքա՞ն պզտիկ է:
- Բաւական մեծցած է այլեւս, - հպարտութեամբ օրօրոցին նայեցաւ Անին: - Չորս և կէս ամսական անձ մըն է:
- Շիտակը՝ չորս ամիս եւ տասնեօթ օրուան է տղաս, - ժպտեցաւ Արան:
- Երբ Տիգրանը ծնաւ, բժիշկը ըսաւ, թէ փղիկ մը ծնած եմ, - ըսաւ Անին:
- Իրա՞ւ, ինչու՞ - զարմացայ ես:
- Նկատելով որ շատ մեծ էր, - բացատրեց Արան:
- Ես ալ մեծցեր եմ, այնպէս չէ՞, Արա՛մ, - խնդաց Անին:
- Աւելի աղուորցած ես պարզապէս - վրայ բերաւ Արան:
- Դուն ի՞նչ կ'ըսես, Արա՛մ, - հարցուց Անին:
- Այո, խնդրեմ, քու հեղինակաւոր կարծիքդ յայտնէ՛, պարոն իտալացի:

Շարունակ կը խնդային, եւ որքան կը սիրէի զանոնք: Անդրադարձայ թէ սերը հասկնալու համար պէտք է քիչ մը հեռու կենալ:

- Չգէ՛, Անի՛: Շիտակն ըսեմ, երկուքդ ալ շատ աղուորցած էք: Հիմա Խտալիայէն բերած նուէրներս կը նայի՞ք:

Հրաշալի երեկոյ մը անցուցինք հին բարեկամներովս, եւ պզտիկ մանչուկն ալ հին բարեկամ մը կը թուէր:

Explanations to the Text

Արամը վերադարձեր է	Aram has returned.	All verbs derived from դառնալ are conjugated with this shift.
Երկիրէն դուրս	Out of the country	
Երէկ տուն դարձանք	Yesterday we returned home	դառնալ is <i>to be or come back</i> ; also, <i>become, turn</i> .
Մերիններուն ուրախութեանը չափ-սահման չկար:	There was no measure or limit to the joy of our folks.	մերիններ has contextual meaning; here: our family. չափ-սահման չ + verb, idiomatic for <i>immeasurable</i> .
Չափազանց կարօտցած եմ	I have missed too much	չափազանց is extremely.
Հեռաձայնս անդադար կը զարնէ	My phone rings all the time	Literally անդադար is <i>incessantly</i>
Մօտիկներս կը հաւաքուին դարձեալ:	My friends come together again.	Մօտիկ is <i>close</i> . With nominal endings, plural ներ, and the article ս, it turns into a substantive for ' <i>my intimate family and friends</i> '.
Ան կատարեալ պատանի մըն է:	He is a perfect youth.	Or: <i>teenager</i>
Գացի տեսնելու:	I went to see.	տեսնելու is dative of purpose.
Գրկեցինք մէկգմէկ	We embraced one another.	մէկգմէկ is a reciprocal pronoun in accusative, see L 14.
Համբուրուեցանք:	We kissed each other.	Համբուրուեցանք is a reflexive verb, see L 14.
Ժամանակը մեր մտերմութեան կողքէն անցած էր:	Time had passed by our friendship.	մտերմութիւն Lit. <i>intimacy</i> .
Ժամանակը մեծ նորութիւն մըն ալ բերած էր:	Time had also brought some great news.	
Անոնք անցեալ տարի մանչ մը ունեցած էին:	Last year they had had a baby boy.	մանչ is <i>boy, child, baby, son</i>
Տղուն անունը Տիգրան դրած էին:	They had named the boy Dikran.	անունը դնել is <i>to name</i> ; lit. <i>to put the name</i> .
Կ'ախորժի՞ս մանչուկէս:	Do you like my baby?	
Որքա՛ն պզտիկ է:	He is so small!	Lit. <i>How small!</i>

Բաւական մեծցած է այլեւս	He has already grown plenty.	Lit. բաւական is <i>enough</i> .
Չորս և կէս ամսական անձ մըն է:	He is a four and half months old person.	Ani emphasizes the significance of their child by the word անձ
Հպարտութեամբ օրօրոցին նայեցաւ	Proudly looked at the cradle	
Երբ Տիգրանը ծնաւ	When Dikran was born	Ծնիլ is both <i>to be born</i> and <i>give birth</i> , i.e., transitive and intransitive, see L 14.
Բժիշկը ըսաւ, թէ փոփկ մը ծնած էմ	The doctor said that I gave birth to a small elephant.	The conjunction թէ shows this is an exaggeration. The conjunction որ would be used for a statement.
Նկատելով որ շատ մեծ էր	Considering that he was quite big	Նկատելով is a frozen declined infinitive from նկատել <i>to notice</i> ; it functions as a conjunction meaning <i>considering, having in view</i> .
Ես ալ մեծցեր եմ, - խնդաց Անին:	"I have grown older, too," laughed Ani.	Word play: մեծնալ means <i>grow, grow big, and grow old</i> .
պարզապէս	Only, merely	
Վրայ բերաւ Արան:	Ara quickly replied.	Վրայ բերել is an idiom meaning <i>hurry to speak, reply</i> .
Դուն ի՞նչ կ'ըսես, - հարցուց Անին:	"What would <i>you</i> say?" asked Ani.	In questions, pronouns (here դուն) are used only for emphasis.
Խնդրեմ քու հեղինակաւոր կարծիքդ յայտնէ՛	I plead for your authoritative opinion.	For fun, Ara combines the formal style with the familiar.
Պարոն իտալացի:	Mister Italian	A remark upon coming back from Italy.
Շարունակ կը խնդային	They laughed all the time.	Or: <i>continuously</i> .
Եւ որքան կը սիրէի զանոնք:	And how much I did love them.	զանոնք is the accusative of անոնք.
Անդրադարձայ թէ	I realized that	Conjugated like դառնալ.
Սէրը հասկնալու համար պէտք է քիչ մը հեռու կենալ:	To understand love one has to be away for a while.	համար <i>for</i> requires its object, here the infinitive, to be in the dative case.
Չգէ՛	Let it go.	Չգէ՛ is very frequent in everyday speech, like <i>forget it!</i>
Շիտակն ըսեմ	To tell frankly	Շիտակ is <i>correct, right, true, straight</i>
Իտալիայէն բերած նուէրներս կը նայի՞ք:	Would you have a look at my gifts brought from Italy?	Իտալիայէն is in ablative.
Հրաշալի երեկոյ մը անցուցինք	We had a wonderful evening.	Or: <i>We spent a miraculous evening</i> .
Եւ պզտիկ մանչուկն ալ հին բարեկամ մը կը թուէր:	And the small baby seemed to be an old friend, too.	

ASSIGNMENTS

Phonetic Exercises

1. Group the letters you know according to their position on the line: mini, tall, descending, and bisecting letters.
2. Place the letters you learned in the alphabet, Appendices 1 and 2. Choose your favorite keywords.
3. Fill out the chart writing the lower case words in upper case and vice versa.

կարօւոցած	
	ՀԱՐՑՆԵԼ
աղուորցած	
	ԲԱՅԱՏՐԵԼ
հրաշալի	
	ԻՆՉ
խնդալ	
	ԴԱՐՉԵԱԼ
փիղ	
	ՄԵԾՑԱԾ
ծգել	

Lexical and Grammar Exercises

1. Read the text, translate it, and copy it. Retell the text with improvisations.
2. Make oral sentences of your own using the words you know.
3. Find inflected forms of nouns and verbs in the text. Explain their use and write the base forms of the same words.
4. Try to recognize the roots in the following composite words and underline them: բանալ, զոցել, պաղիլ, սառիլ, տաքնալ, վախնալ, կախել, գալիք, սառնարան, մեծցնող, բանալիք, բժշկութիւն, երաժշտութիւն, երիտասարդութիւն, սրտանց, խաչքար, ընտանեւէր, ժամացոյց, օրացոյց, զարթուցիչ.
5. Conjugate the following verbs in the simple past tense:
խնդալ, երթալ, տալ, ձգել, գրկել, բացատրել, ախորժիլ, երկիլ, թուիլ (թուաց).

6. Write the simple past tense and participle forms according to the sample:

Imperative Singular	Infinitive	Future Participles	Past Participles	Simple Past, First/Third Person Singular
եկու՛ր գնա՛ բե՛ր տա՛ր ա՛ռ տոու՛ր դի՛ր ըրէ՛ տե՛ս նայէ՛	գալ	գալու, գալիք	եկած, եկեր	եկայ

7. Translate the following sentences paying attention to the perfect tense.

1. Ծնողքս տուն մը գներ են, որ ես տակաւին տեսած չեմ:
2. Գործդ ըրա՞ծ ես, ալ դադար մը ա՛ռ:
3. Դեռ լմնցուցած չեմ: Բայց վաղը ամէն բան ըրած պիտի ըլլամ:
4. Կ'ըսեն թէ՛ Պողոսին կինը առեր քալեր է տունէն:
5. Ի՛նչ կ'ըսես, ամուսինը ձգեր գացե՞ր է:
6. Ըլլալի՞ք բան է՝ ամուսինը ձգած, գացած ըլլալ:

8. Fill in the dialogues in both English and Armenian with the missing words and phrases.

- Դուն ուսուցի՞չ ես:	Are you a -----
- Այո, ----- դու՞ն ալ:	Yes, I am a teacher. You too?
- Ոչ, ես ուսուցիչ չեմ, ---	No, I am not a teacher, I am a doctor.
- Եւ քու բարեկամդ ի՞նչ է:	And what is your -----
- Ան ալ բժիշկ է: Շատ --- է անիկա:	He is ---- doctor. He is a very good doctor.
- Դուն քու գործդ կը սիրե՞ս:	Do you love -----
- Այո, ---	Yes, sure.
- ---	You too?
- Ոչ, ես --- սիրեր:	No, I don't love it.
- Ինչու՞ չես սիրեր:	-----
- Քիչ մը տխուր է ամէնուն ցաւերը գիտնալը:	----- to know everybody's pain.
- Հապա ինչու՞ ---	Then, why do you do it?
- Մարդոց --- է:	People need it.

9. Translate the following sentences paying attention to special grammatical constructions:

1. «Յանուն Հօր և Որդւոյ և Սրբոյն Հոգւոյ, ամէն» ըսելով քահանան լմնցուց աղօթքը:
2. Պանդուխտները ձգեցին հայրենին և ելան օտար ավեր երթալու:
3. Ամառ թէ ձմեռ, գիշեր թէ ցերեկ աշխատեցան, որ իրենց ընտանիքին օգնեն:
4. Բնաւ չմտածեցին աղուոր ժամանակ անցնելու վրայ:
5. Աստուծմէ յոյս առնելով տնեցիներուն սիրոյ համար ապրեցան:
6. Աշխատելէն չյոզեցան և մտքերնին ու ձեռքերնին զբաղ պահեցին:
7. Գործերնիդ ինչպէ՞ս են, մարդիկ:
8. Տուներնիս հեռու են, բայց սրտերնիս մեծ են և յոյսերնիս՝ անհաշի:
9. Մերիններուն համար ամէն բան ընելու պատրաստ ենք:
10. Երբ վերջապէս տուն դառանք, ուրախութենէն ընելիքնիս չէինք գիտեր:
11. Հայր թռչունը ձագերուն կեր բերելու կ'երթայ՝ անոնց խնամքը մօրը ձգելով:
12. Քենէ հեռու, քենէ անգէտ, առանձին, ես միշտ հոս եմ՝ քեզ տենչալու, քեզ լալու... (from Rupen Sevag's poetry).
13. Տունէն ելլելու վրայ էի, երբ հեռաձայնը զարկաւ:

10. Translate the following into Armenian:

1. Today is Thursday. Yesterday was Wednesday.
2. Tomorrow is Friday. I love Saturdays.
3. Next week I will go to New York.
4. Last year we were in Italy.
5. Aram went to Italy to work. Now he is back.
6. Aram brought gifts for his friends from Italy.
7. Ardag became a nice youth.
8. Now he could speak Armenian fluently.
9. He kissed Aram and told him, "You are my teacher of Armenian. "
10. "But I was far away," said Aram.
11. "Do you remember this book?" asked Ardag.
12. "My folks are happy that I speak Armenian," he said.
13. Last year I went to Armenia and spoke Armenian with people.
14. Vahe was six and a half years old already.
15. He wants to be a doctor.
16. Most of all he loves apples and pears.
17. Did mother Nvart get old?
18. No, she just got better.
19. Lusig got married and left the country.
20. Whom did she marry?
21. She married an American Greek.
22. And, you know, her husband speaks Armenian.
23. He had grown up in an old yard.
24. And there were many households of Armenians there.
25. His friends from childhood were Armenians and Greeks.
26. "Your folks are also my folks," he said to Lusig.
27. And Aris? Where is Aris?
28. He is very busy now.
29. He writes new lullabies for Dikran.

Ժողովուրդը կ'ըսէ.

Չաւակը անուշ որդունք է:¹³

Ինչ որ ցանես, այն ալ կը հնձես:¹⁴

Ժլատէն ձմեռ ատեն ձիւն ուզեցին, չտուաւ:¹⁵

Խելառի մէկը քարը հորը ձգեց, տասը խելօք չեն կրնար հանել:¹⁶

Շան սատկելիքը որ գայ, կ'երթայ ժամուն դուռը կ'աղտոտէ:¹⁷

¹³ A child is a sweet worm. [A parent's life is consumed by children; however, it's a pleasure to be a parent]

¹⁴ As you sow, so shall you reap.

¹⁵ They asked for snow from the stingy [man, person] in the wintertime, but he did not give [it].

¹⁶ One silly person threw a stone into a pit; ten smart people cannot pull it out.

¹⁷ If a dog feels like dying, it goes and litters at the church door. [Don't do forbidden things.]

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 11

Pronunciation and Spelling

Letters:	Ճ ժ [zh]	Չ ձ [dz]	Փ փ [pʰ]	Եվ և [yev, ev]
----------	-------------	-------------	-------------	-------------------

Ճ ժ and Փ փ sound the same as in WA—*examples*: ժամ *hour*; այժմ *now*; փիղ *elephant*, ափ *palm*.

Չ ձ is a voiced affricate, as in Grabar—ձեռք *hand*; ձի *horse*, ինձ *me*; etc. In some positions it is devoiced/aspirated, like the corresponding [ts] sound in WA—արձակուրդ *vacation*; բարձր *high*, etc. Details on positional sound change see in EA L 4, note on the letter Չ չ and Appendix 13.

The orthography reform of 1922 officially recognized և as a letter (ւ was omitted from the alphabet). Modern school textbooks in Armenia state that և is a writing symbol (տառանշան). և substitutes only for եւ—ևս, արև, Երևան, and not եվ—հոգեվարք, կարեվեր. For upper case, the letter combination Եվ is used: Եվրոպա, Եվա.

Vowel Shift in Word Building has the same general features in EA; all words presented in this section above are used in EA too. *Note the following differences*:

1. WA has an advanced vowel shift in words consisting of three or more syllables because the penultimate syllable before the stressed last vowel is weak, cf.: EA: հարսանիք, մոռանալ, ամաչել, գիրանալ; WA: հարսնիք, մոռնալ, ամչնալ, գիրնալ.
2. Roots are ‘freezing’ in conversational WA, that is, they do not change and shift vowels in word-building and grammatical forms,¹ e.g., standard: տան, խնկարույր conversational: տունին, խունկարույր. Standard forms coincide with the EA standard.
3. Words with the suffix ություն, RO: ութին in WA maintain the Grabar forms in singular ablative—բարութենէն, and in formal speech also genitive-dative in plural—աշխատասիրութեանց, ուրախութեանց. In EA, these forms are obsolete; the novel norms are—բարությունից, ուրախության, աշխատությունների, etc.
4. EA favors affixation and compounding more than WA, e.g., EA: վերանորոգել, WA: նորոգել, for the same word, *repair*; EA: լեռնագագաթ WA լեռնային գագաթ for *mountain peak*. These differences constitute another indication for a more synthetic structure of EA compared to WA.

Time Indication: The *week* and *day* names are the same; there are no spelling differences either. Some words indicating time have differences in meaning and usage (Grammatical, mainly declension differences are presented below in the Grammar section):

- վայրկեան is *minute* in WA and *second* in EA; րոպե is *minute* in EA.
- երկվայրկյան *second* in WA, is not a precise term in EA. It is a poetic, low frequency word and may be used as for *couple of seconds* or *moment, instant, twinkling*.
- Both versions use the adverb առավոտյան, *in the morning*. WA has a parallel form: առտու.
- կանուխ *early*, does not occur in EA, instead the adverb վաղ is employed: e.g., EA: վաղ զարթնել/արթնանալ, WA: կանուխ զարթնել/արթննալ.
- EA has also lost the term հերոտ *last year*, used in WA. Instead, descriptive phrases such as անցյալ or անցած տարի are common (in WA too).
- the present participle եկող from the verb գալ in casual EA indicates *the next* in temporal succession as գալ in WA, cf.: եկող (WA գալ) շաբաթ, տարի, ամառ, անգամ. With the word *day*, both versions use մյուս or հաջորդ օրը (CO: միս, յաջորդ); also both prefer հաջորդ in formal styles, whereas մյուս rather means *the other*, like ուրիշ. Both standards employ the verb գալ *to come*, and the noun գալիք *future*.

¹ A process toward an analytical structure can be observed in modern WA in grammar and word-building.

Telling the Time: there are two key differences in telling the time in EA:

- For ‘past’ անց է is used—e.g.: մեկն անց է տաս: *It’s 1:10*; the ‘hour’ is in accusative, ‘minutes’ in nominative, like in WA.
- For ‘to’ պակաս է is used—e.g.: մեկին տաս է պակաս: *It’s 10 to 1*; the ‘hour’ is in dative, and ‘minutes’ don’t change (accusative), like in WA.
- No abbreviations such as ‘am’ and ‘pm’ are common; as in WA, the segment of the day is stated, if necessary: առավոտյան, երեկոյան *in the morning/evening*, etc. which precede the word ժամը; the latter is usually omitted—առավոտյան (ժամը) տասն է *it is ten am*.
- The question for time and date is: քանի՞սն է; ի՞նչ refers to week days Cf.:

Այսօր ի՞նչ օր է: Կիրակի (է):	What day is it today? (It’s) Sunday.
Ամսի քանի՞սն է: Հունիսի երկուսն է:	What date is it? It’s June 2 nd .
Ժամը քանի՞սն է: Ուղիղ երկուսն է:	What’s the time? It’s two on the dot.
Ժամը երկուսն անց է կես:	It is half past two.
Առավոտյան տասի կողմ(եր)ն է:	It is around ten a.m.
Առավոտյան իննին քառորդ է պակաս:	It is a quarter to nine a.m.
Յերեկվա չորսն անց է կես:	It is half past four p.m.
Երեկոյան ութն է լինում:	It is nearly eight p.m.
Գիշերվա մեկին հինգ է պակաս:	It is five to one a.m.
Երեքին քսան պակաս եկան:	They came at twenty to three.
Գնացքը շարժվում է մեկ րոպեից:	The train departs in a minute.
Մյուս երկուշաբթի իմ ծնունդն է:	Next Monday is my birthday.
Այս շաբաթ լավ ժամանակ անցկացրինք:	This week we spent a nice time.

In casual speech, նայես or հետաքրքիր է serve as introductory phrases in the context of asking the time, they roughly translate into *I wonder*. Cf. the joke based on word play:

Հետաքրքիր է, ժամը քանի՞սն է: I wonder; what the time is. (*introductory use*)
 (Ոչ ոք չի պատասխանում): (*No one replies*)
 Հետաքրքիր չի: You don’t care? (*It: isn’t it interesting?*)

GRAMMAR

Irregular Declension

The words հայր *father*, մայր *mother*, եղբայր *brother* and Աստված *God*, սեր *love*, հույս *hope*, follow irregular declension in EA too; in general features quite similar to WA. Note that animate nouns get the dative-like accusative, and inanimate nouns, the nominative-like accusative (WA does not share this category). In ablative, they employ the common EA ending ից (except Աստծուց and սիրուց) and in instrumental, the common ով without augmentative մ preceding it, like in WA. None of these words create locative with -ում. Մեջ is featured, if necessary, as in WA; e.g., Հոր մեջ իրեն էր տեսնում: *In his father, he would see himself*.

Nominative	հայր	մայր	եղբայր	Աստված	հույս	սեր
Genitive - Dative	հոր	մոր	եղբոր	Աստծո	հուսոյ/հույսի	սիրո
Accusative	հոր	մոր	եղբոր	Աստված	հույս	սեր
Ablative	հորից	մորից	եղբորից	Աստծուց	հույսից	սիրուց
Instrumental	հորով	մորով	եղբորով	Աստծով	հուսով	սիրով

Note: the word *God* features the inanimate accusative. The animate accusative form is a relatively novel grammatical phenomenon and it has not penetrated yet the very common phrases, such as, Աստված սիրես, քե քո Աստվածը կսիրես, Աստված կանչե/կանչիր, etc. It is interesting to note that this is changing: not rarely one may hear from the younger generations: Աստվածից or Աստվածին խնդրել եմ—I have asked God.

Personal Pronoun Declension shows a number of related features, such as suppletive roots and distinct forms in genitive and dative. EA pronouns, as nouns, distinguish an animate accusative in dative-like form and the WA զիս is substituted with a generalized ինձ. In ablative and instrumental, EA features -ն- as a connecting sonorant, i.e., ինձ-ն-ից perhaps a frozen article, cf.: նրա-ն-ից. The connecting -ն- obviously parallels with the WA -ն- (cf.: քեզ-ն-ով and irregular nouns, հօր-ն-է).² In the same cases, standard EA exhibits parallel forms in the first and second persons, plural and singular: ինձնից/ ինձանից, ձեզնով/ձեզանով.³ These are innovations in analogy with irregular nominal declensions, cf. աղջկանից, օրվանից opposite to WA parallels which maintain archaic features of Grabar.

Nominative	ես	մենք	դու	դուք	I, we, you
Genitive	իմ	մեր	քո	ձեր	my, our, your
Dative/Accusative	ինձ	մեզ	քեզ	ձեզ	me, us, you
Ablative	ինձ(ա)նից	մեզ(ա)նից	քեզ(ա)նից	ձեզ(ա)նից	from me, us, you
Instrumental	ինձ(ա)նով	մեզ(ա)նով	քեզ(ա)նով	ձեզ(ա)նով	with me, us, you

Substantive Possessives in EA derive from the EA pronominal forms and use the corresponding nominal endings. Singular իմը *mine*, քոնը *yours*, նրանը and իրենը *his/hers/its*

Plural մերը *ours*, ձերը *yours*, նրանցը and իրենցը *theirs*.

The following examples sound very conversational: Իմերը (իմ գրքերը) սրանք են: *These are mine (my books)*. Քոները (քո գրքերը) ու՞ր են. *Where are yours?* The recommended standard is: Սրանք իմն են: Քոնն ու՞ր են: Substantives մերոնցը, ձերոնցից, etc. are comparable with WA մերինները, ձերիններէն, etc.; cf.: Մերոնցը (մերոնց տունը) ձերոնցին մտա է:

The Declension of Infinitives in EA follows the pattern -ու as well; ablative differs by receiving -ուց:

Խաղալուց երբէք չէր ձանձրանում: He never got bored *of playing*.

The construction **genitive infinitive + վրայ** occurs in conversational speech, as in WA.

Խոսելու վրա էի, բայց լեզուս կծեցի: *I was about to talk but I bit my tongue.*

Dative of Purpose is a frequent construction in EA too; it is the indirect object of purpose expressed with nouns, pronouns and substantives—Գնացի դասի: I went *to class*. Գնացի նրանց *տեսնելու*: I went *to see them*. Զեզ եմ գալիս կարոտով, ընդունի՛ր ինձ, Հայո՛ց աշխարհ: I come *to you* longingly; accept me, land of Armenia.

The Category of the Plural with -նի left no traces in EA nouns. It appears in the declined postpositions, see in EA Lesson 14.

Perfect Tenses in EA are formed with the past participle II ending in -ել (վաղակատար). Let us compare the use of perfect with examples from the text of this Lesson. Three verbs in perfect are found in the first paragraph; կարոտել as a transitive verb and գնալ and մեծանալ as dynamic verbs form the perfect tenses with the past participle II in EA In WA, the past participle I is used.

EA Իտալիա էինք գնացել երրորս հետ: Ես էլ էի կարոտել բոլորին: Արտակը բավական մեծացել է: Նա քնած էր, երբ ես տուն մտա: Իտալիայից քերածս նվերները կնայե՞ք:	WA Իտալիա գացած էինք երրորս հետ: Ես ալ կարոտցած եմ ամենքը: Արտակը բավական մեծցած է: Ան քնացած էր, երբ ես տուն մտա: Իտալիայեն քերած նվերներս կնայի՞ք:
--	---

Further comparison shows that in the entire text the past participle I (հարակատար) is shared in two cases: քերած is a substantive-adjective modifying the noun նվեր; քնած is an intransitive static verb functioning as an adjective-predicative with a link verb, roughly equivalent to English *he was asleep*. Note, that the WA sentence may be translated *he slept or was asleep/sleeping*. the perfect tense in EA is: քնել է *has fallen asleep*. Recall that the perfect tense in WA and EA often requires simple past in English translation.

² Both augmentatives are found in Grabar: cf. ի ձեւը, մեւը, some still used in WA: յիւնէն, իրմէն.

³ To say nothing about the colloquial parallels, as ինձի, ինձիկ (e.g.: ինձիկ մի քոյրիկ ունեմ: *I got a sister*).

Three intransitive-static verbs: *հոգնել*, *քնել*, *կանգնել* are presented in the table below in simple perfect with participle II and in past participle I with a link verb. Note the subtle differences in meaning and try to render these sentences into WA using past participle I for both cases.

Simple Perfect Tense with Participle II	Description of a State Participle I + Link Verb
<i>Հոգնել են</i> այս կյանքից ու աշխարհից: ⁴ <i>I've gotten tired</i> of this life and world.	Հյուրերը գնացին. <i>հոգնած են</i> , բայց գոհ: The guests have left; I am happy but tired.
Ծառի հովին <i>սլանկել-քնել էր</i> , մինչ գողերը մաքրագարդել էին տունը: He <i>laid down and slept</i> under the tree shade, while the thieves cleaned out the house.	Երբ զանգես՝ կամ <i>հիվանդ սլանկած է</i> , կամ <i>խնած-քնած</i> : Whenever you call him, he is either sick in bed or drunk-asleep.
Այսօր ահագին հերթ <i>են կանգնել</i> , ոտքերս տնքում են: Today I <i>stood</i> in a huge line; my feet are barking.	Ես <i>կանգնած են</i> վայրի ժայռի կատարին... ⁵ I am standing on top of a jagged cliff...

Note: English translation of these static verbs rather relies on context as they have idiosyncrasies in each language. For instance, both *նստած են I am sat* and *նստել են I have sat* are often translated into *I am sitting*. Cf. also the following idiomatic usage: *Տաս տարի նստել են: I have been imprisoned* for ten years. *Նստել է բախտին, սպասում է բախտին: Sitting* on the couch, waiting for good luck.

Let us summarize the differences of participles I and II (see the formation in the previous lesson).

Differences between Participle I -ած Forms and Participle II -ել Forms

- In negative, the auxiliary precedes participle II; it is stable with participle I, as with other predicatives, cf.: տեսել են neg. չեն տեսել but ընկած են/ընկած չեն, as բժիշկ են/չեն, խնող են/չեն.
- **-ել** forms dominate in perfect tense formation; the two main perfect tenses—present and past, generate solely from it in positive and negative, from transitive and intransitive, static and dynamic verbs e.g., կերել են *I have eaten*, չեն հանգստացել *I have not rested*, գնացել էի *I had gone*.
- **-ել** forms can also enter into compound descriptives, like in WA. Cf. Zahrad's line rendered in EA: Երեք աղջիկ նստել երազ են հյուսում.
- **-ել** forms are used for non-eyewitness accounts versus simple past, cf.: Վկան ասաց. «Երբ տուն հասա, զգացի որ մի բան է եղել»: *The witness said, "When I got home, I felt something was wrong."* Ըստ ահանատեսի վկայության, երբ նա տուն է հասել, զգացել է, որ ինչ-որ բան է պատահել: *According to the eyewitness testimony, when he got home, he felt something was wrong.* This is contrary to **-ած** forms, which remain unchanged, cf.: Վկան ասաց. «Կանգառում նստած էի ու ամեն ինչ տեսա»: *The witness said, "I was sitting at the bus stop and saw everything"*. Ըստ ահանատեսի վկայության, նա նստած էր կանգառում և սույնով ահանատես դարձավ պատահարին»: *According to the eyewitness testimony, he had been sitting at the bus stop and thus became an eyewitness to the event."*
- **-ած** forms have multiple functions: as in WA, they create compound perfect tenses for all verbs with auxiliaries **է**, **լինել** and particles **սլիտի**, **կ**. Cf.: Փաստաթղթերդ բերած սլիտի լինելի, որ իմանայի թե ինչով օգնեն: *You should have brought your documents so that I'd know how to help.* For more examples on compound perfect tenses, see the chart below.
- **-ած** forms generate predicatives from intransitive-static verbs and a link, e.g., *հոգնած են ու սոված I am tired and hungry*; *անցած լինի let it go*.⁶
- **-ած** forms are substantives, functioning as adjectives and nouns, cf. *մոռացված երգեր forgotten songs*; *բերածներս the things I brought*.

⁴ Based on motifs of Sayat-Nova, «աշխարհեմեւ քեզարիլ իմ...»

⁵ Vahan Terian, «Լուսաբաց».

⁶ Lit.: *may it remain in the past*, a formulaic well-wishing phrase for someone who has been in trouble.

Perfect Tenses	Conjugation Sample	Translation	Perfect in Negative
Present Perfect	բերել, մոռացել են	I have brought, etc.	չեն մոռացել, նստել
Past Perfect	նստել, մոռացել էի	I had forgotten, etc.	չէի մոռացել, բերել
Simple Past Perf.	բերած եղա	I had brought	բերած չեղա
Subjunctive Perf.	բերած լինեմ/լինեի	(if) I will/would have	մոռացած չլինեմ/չլինեի
Future Perfect	բերած եմ/էի լինելու	I am to have	մոռացած չեմ/չէի լինելու
Future Perf. Cond.	բերած կլինեմ /կլինեի	I will/would have	մոռացած չեմ/չէի լինի
Future Perf. Obl.	բերած պիտի լինեմ /լինեի	I shall/should have	նստած պիտի չլինեմ /չլինեի or չպիտի նստած լինեմ/լինեի

Irregular Verbs in Simple Past

Some verbs irregular in WA are regular in EA and vice versa, e.g., նստել is regular in EA նստեցի, irregular in WA նստա, and կենալ is regular in WA կեցա but irregular in EA (վեր) կացա. Also, verbs irregular in both versions differ in irregularities, e.g., ասել-ասացի/ըսել-ըսի. Therefore, it is more reasonable to present EA irregular verbs in the simple past on their own:

- ⇒ ասել-ասացի *I said*, instead of the expected stem with -եց in the past, it has -աց.
- ⇒ տանել and առնել receive set II endings: տարա, տարար, տարավ, առա, առար, առավ, etc. (WA: տարի, առի)
- ⇒ EA preserves three suppletive verbs ուտել - կերայ, գալ - եկայ, and լինել - եղայ.⁷
- ⇒ դառնալ has two complete paradigms; standard—դարձա, դարձար, դարձավ, դարձանք etc., and conversational—դառա, դառար, դառավ, etc.
- ⇒ A number of irregular verbs are in the process of shifting to a regular paradigm; old and new forms generate systematic parallels, e.g., the same ասել in conversational styles appears as regular ասեց-ի, and also in an older defective paradigm: ասի, ասիր (ասաց from the regular paradigm) ասինք, ասիք, ասին,⁸ neither is accepted in the standard. The chart below shows several verbs in this process of generalization: the simple past with g-stem is the recommended norm, and the third person singular is shared in the older and novel paradigms.

Infinitive	ասել say	անել do	բերել bring	դնել put	գարկել hit	թողնել let	տալ give
Standard	ասացի	արեցի	բերեցի	դրեցի	գարկեցի	թողեցի	տվեցի
Irregular	ասի	արի	բերի	դրի	գարկի	թողի	տվի
3 rd P.	ասաց	արեց	բերավ	դրեց	գարկեց	թողեց	տվեց

- ⇒ Parallel infinitives emerge in the process of regularization, e.g. the novel standard for բանալ *to open* is բացել and for լալ *to cry*, լացել. Other infinitives grew archaic, as երթալ replaced with գնալ *to go*, and պագել with պաչել *to kiss*. Գնալ, լացել, and պաչել are regular in simple past.
- ⇒ The rest of WA irregular verbs, presented in this section above, are regular in EA.⁹

⁷ The fourth verb is suppletive in colloquial EA: եթալ (եթոմ են, եթոմ ա, etc.) with գնալ for the past tense, same as in the standard: գնացի, գնացիր, գնաց, գնացինք, գնացիք, գնացին. The latter forms regular present tense in standard EA: գնում են, գնում ես, գնում է, etc.

⁸ Note its similarity with WA: ըսի, ըսիր, ըսաւ, ըսինք, etc.

⁹ The changes in irregular verbs are representative of language change in general. Language is a self-improving system which tends to eliminate irregularities by generalizing the regular features for its pocket-subsystems which follow older rules. In this process often new irregularities are born. They also emerge from speakers' need to express themselves in a unique and precise way and also to adapt language to the ever changing reality. As long as a language lives—that is, has speakers—this process is endless (cf. G. Hagopian, *Kinship Terminology*, 1991).

The Verbs թողնել and ձգել

These verbs represent a source of confusion between EA and WA because they are synonyms and antonyms at the same time. The first verb also exhibits formal difference: EA—թողնել with a dropping infix ն (subjunctive—թողնեմ, simple past—թողեցի), WA—թողել/թողուլ, with the same stem in present and past (subjunctive—թողեմ, simple past—թողեցի).

In both standards, these verbs are synonymous in the meaning *to leave*, cf.: Ափը ձգելով or թողնելով (WA: թող(ե)լով) մտանք բաց ծով: *Leaving* the shore we entered the open sea. Analogous is also the standard imperative from թողնել, e.g., Թո՛ղ լինի/ըլլայ միշտ արևը: *May (or let) always be the sun.* (See L 10, p.179).

However, there is a large difference in the frequency of use in this meaning: *leave, let go*. In EA, թողնել is the main verb for *leaving* or *giving up*, and in WA it is ձգել, cf. *He left me and went away*: EA: Ինձ թողեց գնաց: WA: Չիս ձգեց գնաց: In WA ձգել is very frequent in common, everyday speech unlike թողել save its imperative, whereas in EA everyday speech both are common, and ձգել has specialized in its meaning *to pull* or *stretch* thus turning into an antonym to թողնել and to WA ձգել.¹⁰

The controversy derives from the semantics of ձգել which involves an unspecified range of *stretch* or *strain*, and depending on which direction the *stretching* goes, it either detaches—separates, leaves, splits, or attaches—draws closer, pulls together, unites, and attracts, just as the power of gravity. This semantic ambiguity can be found in many languages, and it resolves in contexts.¹¹ The controversy in Armenian has deepened by mutual comprehensibility of WA and EA in general and by the specialization in usage of these verbs: In modern WA speech, ձգել has practically lost the ‘uniting’ meaning, although it is preserved in many composite words, used in both versions; e.g., ձգողականություն *gravity*, ձգողական *attractive*, versus ձգձգել *delay*, ձգան *gun trigger*. These subtle differences in meaning, frequency and register are easier to acquire in live communication.

Text:

ԱՐԱՄԸ ՎԵՐԱԴԱՐՉԵԼ Է

Երկու տարի երկրից դուրս աշխատեցի: Իտալիա էինք գնացել եղբորս հետ: Գործերը վերջացրինք և երեկ տուն վերադարձանք: Մերոնց ուրախությանը չափսահման չկար: Ես էլ չափազանց կարոտել էի բոլորին: Հեռախոսս անդադար զանգում է և մոտիկներս հավաքվում են դարձյալ: Արտակը, իմ փոքրիկ ընկերը, բավական մեծացել է: Նա մի կատարյալ պատանի է արդեն:

Շաբաթ օրը գնացի Արային և Անիին տեսնելու: Գրկեցինք իրար համբուրվեցինք: Ժամանակը մեր մտերմության կողքով էր անցել. մենք մոտիկ ընկերներ էինք դարձյալ: Բայց ժամանակը նաև մի մեծ նորություն էր բերել: Նրանք անցյալ տարի երեխա էին ունեցել: Տղայի անունը Տիգրան էին դրել: Նա քնած էր, երբ էս գնացի:

- Ինչպե՞ս է, - հարցրեց ինձ Անին, - հավանո՞ւմ ես բալիկիս:
- Ինչքա՞ն փոքր է:
- Բավականին մեծացել է արդեն, - հպարտությամբ օրորոցին նայեց Անին: - Չորս և կես ամսական մարդ է:
- Ուղիղ չորս ամիս և տասնյոթ օրական է տղաս, - ժպտաց Արան:

¹⁰ The divergence between ձգել EA *pull* and WA *let go* is the basis of a tragicomic story I heard from my students: Several Armenian daily workers were installing a huge and highly costly chandelier in a castle-like home. One worker was up under the high ceiling to attach the hook; about 60 feet away from the rest of the group which pulled the cables to move the chandelier up. Somehow the worker up under the ceiling left his finger inside the hook. He yells down to his friends to let go—ձգէ՛ք. He just had to be the only WA speaker, bellowing in pain, whereas the rest—all EA speakers, obedient to the command, kept pulling down the cable and up the chandelier. The story has a happy ending—the man managed to pull out his finger safe and sound, and they all got a bonus lesson in Armenian.

¹¹ Cf. the directional meanings in the verb *pull*: attachment—the *pop-star pulls crowds, he pulled on a beer*; detachment—*pull a tooth, pull a gun*.

- Երբ Տիգրանը ծնվեց, բժիշկն ասաց, թե փղիկ ես ունեցել, - ասաց Անին:
  - Իսկապե՞ս, ինչու՞, - զարմացա ես:
  - Ախր շատ մեծ էր, - բացատրեց Արան:
  - Ես էլ եմ մեծացել, չէ՞, Արան, - ծիծաղեց Անին:
  - Ավելի գեղեցկացել ես միայն - վրա բերեց Արան:
  - Դու ի՞նչ կասես, Արան, - հարցրեց Անին:
  - Այո, խնդրեմ հայտնի՞ր քո հեղինակավոր կարծիքը, պարոն իտալացի:
- Շարունակ ծիծաղում էին, և որքան էի սիրում նրանց: Ջգացի, որ սերը հասկանալու համար պետք է մի քիչ հեռու մնալ:
- Վերջ տուր, Անի: Ճիշտն ասած, երկուսդ էլ շատ լավացել եք աչքիս: Հիմա Իտալիայից բերածս նվերները կնայե՞ք:
- Մի հրաշալի երեկո անցկացրինք հին ընկերներով, և փոքրիկ տղան էլ մի հին ընկեր էր թվում:

Vocabulary Differences

EA	Translation	WA	Translation
հավանել, դուր գալ		ախորժիլ հաւնիլ	to like, to enjoy
բալիկ	baby	ծագուկ	
մեծանալ	grow	մեծնալ	
ձանձրանալ	to get bored		be wearied, grow tired, annoyed
ծագ	baby animal		baby
ձանձրոյթ	boredom		weariness, annoyance
ձանձրալի	boring		tiresome, tedious
պրծնել	end, flee <i>coll.</i>	պրծիլ	flee, escape, <i>coll.</i>
(փակ) մուգ		գոց	closed; dark
ժպտալ		ժպտիլ	to smile
թողնել		թողել/թողուլ	leave, let
թողնել		(ծգել)	give up, drop, let
քթել		քթնել	spit
ռադիո		ձայնասփիռ	radio
(վերջացնել)		լմնցնել	to end, finish
կծել		խածնել	bite
հեռախոսը		հեռաձայնը	
զանգում է		կը զարնէ	the phone rings
ցար		ծար	czar, Russian emperor
ՊԱԿ	KGB	KGB	
փռշտալ		փռնկտալ	to sneeze

For Advanced Students: Find participles I (հարակատար) in proverbs; define their use (modifier, predicative, compound perfect) and the verb type (transitive/intransitive, dynamic/static). Make sentences using the same verbs in perfect tenses with participle II (վաղակատար)

PROVERBS	
Թաղածդ մեռելը ետևիցդ է գալիս:	Գիշերվա կերածը կորած է:
Ջրի բերածը ջուրն էլ կտանի:	Գիլան տեսածը տիրուն խեր չկա:
Հարսի հերն ու մերը դռան տակն են թաղած:	Եփածդ ապուրը գոլդե:
Կատվի քիթը մսին չհասավ, ասաց՝ հոտած է:	Չհավնածը քարը աչքդ կհանե:
Ետ ընկած բանի գլխուն ձուն ա եկած:	Կուշտը սովածին մանդր կբրդե:
Մատկած իշու կ'աշե՝ որ նալերը քաշե:	Հացը դրած, գործն անիծած:
Գողացած սապոնը շուտ ա տրորվում:	Կաթի հետ մտածը հոգու հետ կելնի:
Գեղեն չեն առնի, թե պագած է, դրսից կ'առնին, որ կեսն էլ տարած է:	Կարկուտը ծեծած տեղն է ծեծում:

LESSON 12

PHONETICS

Letters: Ճ ճ   Ջ յ   Ֆ ֆ
                  [j]*   [ch'']*   [f]

The Alphabet Այբուբեն

GRAMMAR

Irregular Declensions: -օ-, -ոյ, -ց
 The Direct Object and Word Order
 Indirect Objects and Word Order
 Causative Verbs

The Verbs անցնիլ and անցընել

The Verbs գիտենմ and ճանչնալ

Lexical Substitutes for Defective Verbs ենմ, կամ, ունիմ, գիտենմ, կրնամ

VOCABULARY

Reading from the Original: Խոստովանութիւն by Krikor Zohrap

Text: ճակատագրական հանդիպում

PHONETICS

Letters

	Tall	Descending	Bisecting
Consonants	Ճ ճ [je]	Ջ յ [ch'e]	Ֆ ֆ [fe]

սուրճի
գալաթ

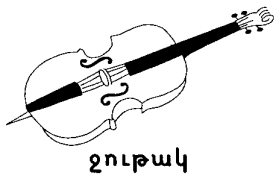
ջուրի բաժակ
սառոյժ

կոնտակի ըմպանակ և
գինիի պարապ ըմպանակ

Position in Alphabet	Letter	Letter Name	Key Words	Pronunciation
19	Ճ ճ	ճէ [je]	ճուտ chick	[j]
27	Ջ յ	ջէ [ch'e]	ջուր water	[ch']
38	Ֆ ֆ	ֆէ [fe]	ֆութբոլ football	[f]

Pronunciation Note:

Ջ ջ is pronounced [ch]—e.g., ջուր *water*, ջութակ *violin*, աջ *right*, արջ *bear*, աղջիկ *girl*, մէջ *in*. Originally ջ was voiced and չ was voiceless. In modern pronunciation they sound identical. Some tips for orthography:

- ջ is more frequent in roots and չ in affixes.¹
- չ is a negative particle, as you know: ոչ *no, not*, չգացի *I did not go*, չտեսայ *I did not see*, etc.
- ջ forms an irregular declension ending in -ոջ, as ընկերոջ *friend's*, կնոջ *woman's*.

ճ ճ is always pronounced [j]—e.g., Լոս Անճելէս, ճերմակ *white*, ճակատ *forehead*, ճամբայ *road*, ճանապարհորդ *traveler*, ճահիճ *swamp*, ճաշ *dinner*, ճկուն *flexible*, ճիշդ *correct, accurate*, ճճի *worm*, հաճելի *pleasant*, սուրճ *coffee*.

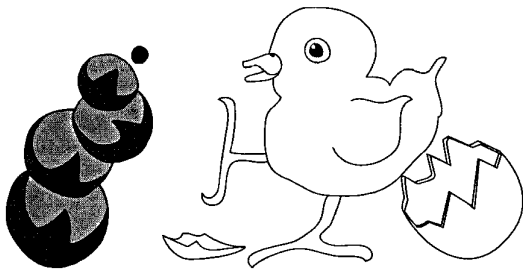
ճ is the voiced counterpart of չ and ջ and forms paronyms with them.

Ճանապարհորդ ճերմակ արջը

Paronyms and Homonyms

աջ	right	աճ	growth	աչք	eye
ջուր	water	ճար	remedy, help	չար	mean
ջերմ	warm	ճերմակ	white	չորեկ	a pastry
կամուրջ	bridge	կարճ	short	կանաչ	green
ջնջել	erase	ճնճողուկ	sparrow	չնչիճ	petty
լուրջ	serious	սուրճ	coffee	դարչին	cinnamon

ֆութբոլիստ ճուտիկը

Ֆ ֆ is pronounced [f]. **Ֆ** did not exist in the Mesropian alphabet. It is a ‘foreigner’ letter, introduced in the twelfth century when Middle Armenian, the official language of the Cilician Kingdom, made many borrowings from French.²

The letter is used for loans and foreign words, like ֆին *Finn*, ֆաշիստ *fascist*, ֆիլմ *film*, ֆութբոլիստ *football player*³, Ֆիլատելֆիա, Րաֆֆի a male proper name (from Raphael), and for onomatopoeic words, such as ֆշալ *to grumble*, interjections օֆ, ուֆ, ֆու *ah! oh! whew! etc.*

¹ Besides the negative prefix չ, we also have word-building affixes չ—չտես, -իչ--երգիչ, չէք--բերողչէք:

² In Classical Armenian the Greek loans with *ph* were spelled with փ—e.g., Փիլիպոս *Philip*, փիլիսոփայ *philosopher*, փիւնիկ *phoenix*, etc.

³ Football has an Armenian calque, խաղազնդակ.

Phonetic Drills

Lower Case	Upper Case	Translation
ականջ	ԱԿԱՆՋ	ear
առաջ	ԱՌԱՋ	in front of, ahead, before
արջ	ԱՐՋ	bear
երջանիկ	ԵՐՋԱՆԻԿ	happy, delighted
հաճիս	ՀԱԾԻՍ	(if you) please
ճակատ	ՃԱԿԱՏ	forehead
ճաշ	ՃԱՇ	dinner
ճանչնալ	ՃԱՆՉՆԱԼ	to recognize
ճերմակ	ՃԵՐՄԱԿ	white
նարինջ	 ՆԱՐԻՆՋ	orange
ողջագուրուիլ	ՈՂՋԱԳՈՒՐՈՒԻԼ	to embrace upon greeting
Ֆապրիկա	ՖԱՊՐԻԿԱ	factory, plant
ջերմաչափ 	ՋԵՐՄԱՉԱՓ	thermometer
ջուր	ՋՈՒՐ	water
չղջիկ ⁴ 	ՉՂՋԻԿ	bat

Read the following words, noting the near-minimal difference in pronunciation.

վերջ	end	⇒ վեճ	quarrel
ազգ	nation	⇒ ասք	legend
արձան	statue	⇒ աղցան	salad
գահ	throne	⇒ արքայ	king
զարդ	ornament	⇒ սարդ	spider
զուտ	pure	⇒ սուտ	lie
զուր	in vain	⇒ սուր	sword
ողջ	whole, alive	⇒ ոչ	no
ոսկոր	bone	⇒ որկոր	abdomen
ջոջ	big, great	⇒ ճօճ	swing, cradle
կարգ	category, raw	⇒ կառք	car, carriage
կտրիճ	bold, brave	⇒ կտրիչ	cutter
վառ	bright, vivid	⇒ վար	down
տուֆ	tufa-stone	⇒ տուփ	box
շաղ	dew	⇒ շախ	1. check (in chess) 2. interjection (in dancing)

Կամուրջը
խաղաղ
ջուրերուն
վրայ

⁴ This word occurs spelled with an initial չ in Middle Armenian, when the consonant shift is in its active stage. That spelling can be found in WA print. As stated, we follow the classical spelling.

The Alphabet Այբուբեն

Ան	այբ	հի	հնի	Յ	յի	Տտ	տիւն
Բբ	բեն	Լ	լեն	Նն	նու	Վվ	վեւ
Գգ	գոս	Խխ	խե	Շշ	շա	Ռր	րե
Ղղ	ղա	Օօ	օա	Ոո	ու	Յց	ցո
Եե	եչ	Կկ	կեն	Ու ու	ու	Էի	իւն
Զզ	զա	Ֆֆ	ֆո	Չչ	չա	Փփ	փոք
Էէ	է	Չճ	ճա	Պպ	պե	Քք	քե
Ըը	ըբ	Ղղ	ղատ	Տտ	տե	Լ	լե
Թթ	թո	Ճճ	ճե	Ռո	ոա	Օօ	օ
Ժժ	ժե	Մմ	մեն	Մա	ալ	Ֆֆ	ֆե

You have now finished learning the Armenian alphabet. It is called Այբուբեն, after the first two letter names, այբ and բեն—like the Greek alpha α and beta β, hence alphabet. Այբուբեն survived for 15 centuries and produced many literary masterpieces supporting the independence of the Armenian culture notwithstanding the frequent loss of political independence.

Let us celebrate your accomplishment by reading an original Armenian text. Below is a passage from the short

story *The Other* by Krikor Zohrap⁵. The title Խոստովանութիւն *Confession* is selected according to the content of this excerpt.

Reading from the Original:

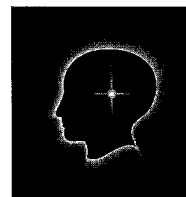
Գրիգոր Զօհրապ, Յապոուած «Միւսը» նորավէպէն

Խոստովանութիւն

Քենէ ուրիշ մէկը չունիմ իմ սիրտս բանալիք ...Ինձի պատահածները հարկաւ գիտես, ատեն չկայ որ երկար-բարակ պատմեն քեզի զանոնք: Ուրեմն իմ բաղձանքիս լրունիւն մէջն են հիմա. ասո՞ր համար արդեօք աշխարհիս ամենէն ապերջանիկ մարդն են: Ի՞նչ տարօրինակ սեր է իմինս, որուն վայելքը զրկանքի չափ կը տառապեցնէ:

Էման իմս է, իմս բոլորովին, բայց զայն կորսնցնելու վախն է որ ամէն վայրկեան կը պաշարէ զիս: Եթէ օր մը ձգէ զիս, երթա՞յ, Աստուա՞ծ իմ...

⁵ Krikor Zohrap is one of the most eminent figures in the Armenian and world literature, noted especially for his short stories. He was killed in the Great Genocide of 1915. This is one of the darkest pages of human history, the first genocide of our century organized by the Ottoman government when one and a half million Armenians were deported from their homeland, now Eastern Turkey, and killed in horrific fashion, serving as a prototype and inspiration for the Holocaust and all future genocides of our century.

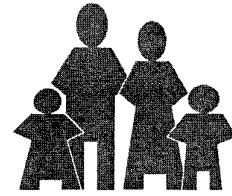
Explanations to the Text

Pay special attention to the usage of pronouns and participles.

Քե՛նէ ուրիշ մէկը	no one but you	Քե՛նէ is a conversational parallel form for քեզ՛նէ Abl sng.
Իմ սիրտս բանալիք	to open my heart	Բանալիք is a future participle, a homonym noun means <i>key</i> .
Ինձի պատահածները	the events that have happened to me	Substantivized past participle; պատահածները functions as the subject.
Երկար-բարակ	Long and in detail, lengthily	Idiom to describe unnecessarily long and insignificant telling, lit. <i>long-thin</i>
Որ պատմեմ քեզի զանոնք	To tell you those	The preposition զ in զանոնք is for the accusative resticted to pronouns: cf. զայն, զիս below.
Իմ բաղձանքիս	of my desire	
Լրումին մէջն եմ	I am in the fulfillment	The genitive form լրում-ին is required by the postposition մէջ.
Ասո՞ր համար արդեօք	Is this why, I wonder?	Արդեօք is an impersonal modal word emphasizing questions.
Ամէնէն ապերջանիկ մարդն եմ	I am the most unhappy man.	ամէն in ablative forms the superlative degree of adjectives (see L 13).
Աշխարհիս	Of <i>this</i> world	The articles ս, դ, ն function as demonstratives, compatible to այս, այդ, այն. (see L 14).
Ի՛նչ տարօրինակ սեր է իմինս	What a strange love is mine!	Իմինս is a possessive substantive pronoun (see in previous lesson).
Որուն վայելքը կը տառապեցնէ	the enjoyment of which causes suffering	Տառապեցնել is a causative verb from տառապել <i>to suffer</i> (details below in the Grammar section).
Ջրկանքի չափ	as much as deprivation	The genitive form of զրկանք-ի is required by the postposition չափ.
Իմս բոլորովին	mine entirely	The auxiliary է is not repeated.
Չայն կորսնցնելու վախն է	It is the fear of losing her.	Չայն is the accusative for ա(յ)ն <i>her/him/it</i> , here: <i>her</i> .
Որ ամէն վայրկեան կը պաշարէ զիս	That engulfs me every moment	Վախը կը պաշարէ is an idiom for <i>scars dreadfully</i> . Պաշարել literally is <i>to lay siege to, besiege</i> .
Եթէ օր մը ձգէ զիս, երթա՛յ	if she leaves me one day and goes away	Չգէ, երթայ are in subjunctive, showing unreal-possible action.
Աստուա՛ծ իմ	O, my God!	Reversed word order in this exclamation is preserved from Krapar.

GRAMMAR

Irregular Declensions: -օ-, -ոջ, -ց

Most kinship terms belong to irregular declensions: in singular genitive կին, քոյր, ընկեր acquire the ending -ոջ, and եղբայր, հայր, մայր, change այ to օ. մարդ and կին in plural genitive maintain -ց from Krapar. In spoken language they follow the regular patterns; that is, մարդեր, կիներ, մարդերու, կիներու, մարդերէ, մարդերով. The recommended forms are presented below.

հօր, մօր, եղբօր,
քրոջ, կնոջ,
ամուսնու,
մարդու

	Singular Irregular		Plural Regular	Plural Irregular	
Nom.- Acc	կին	մայր	մայրեր	մարդիկ	կանայք
Gen.-Dative	կնոջ	մօր	մայրերու	մարդոց	կանանց
Ablative	կնոջմէ	մօրմէ	մայրերէ	մարդոցմէ	կիներէ
Instrumental	կնոջմով	մօրմով	մայրերով	մարդոցմով	կիներով

The Direct Object and Word Order

Direct objects immediately receive or bear the action from the verb. Only transitive verbs require direct objects, such as տեսնել *see*, սիրել *love*, գրկել *hug*, ջարդել *break*. They express actions that directly affect someone or something—i.e., the direct object.

կը տեսնեմ	I see	+		զքեզ or քեզի you (direct object)
կը սիրեմ	I love			
կը հասկնամ	I understand			
կ'ուզեմ	I want			
կը ջրեմ	I water			
կը խնամեմ	I care for			

The direct object is always in the accusative case. It is expressed with nouns and all parts of speech that can function and be declined like nouns: pronouns, verbal substantives, adjectives, etc.

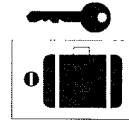
- Դուն զո՞վ կը սիրես:	Մայրս կը սիրեմ: Պզտիկները կը սիրեմ: Քեզի կը սիրեմ:
- Դուն ի՞նչ կը սիրես:	Երկիրս կը սիրեմ: Արեգակը և ծաղիկներ կը սիրեմ: Նկարել կը սիրեմ:

In narrative style, direct objects follow the verbs, SVO word order:

Ես կը սիրեմ <i>մայրս</i> : Մայրս կը սիրէ <i>զիս</i> : Արտոն կը սիրէ <i>նկարել</i> : Բանալին կը զոցէ <i>ճամպրուկը</i> : Յիսուսին իջած տեղը կոչուեցաւ <i>Էջմիածին</i> :	I love my <i>mother</i> . My mother loves <i>me</i> . Ardag loves to <i>paint</i> . The key locks <i>the suitcase</i> . The place where Jesus descended was called <i>Echmiadzin</i> .
--	---

Indefinite direct objects precede the verb, in SOV word order:

Տուն կ'ուզեմ:	I want home.
Տունս կ'ուզեմ երթալ:	I want to go (to my) home.
Ջուր բեր, հաճիս:	Please, bring water.
Հաց ու մածուկ առի:	I bought bread and yogurt.

The emphasized direct object also precedes the verb:

Այս բանալին այս ծամպրուկը կը գոցէ:	This key locks this <i>suitcase</i> .
Ես մայրս կը սիրեմ:	I love my <i>mother</i> .
Մայրս զիս կը սիրէ:	My mother loves <i>me</i> .
Արտօ՛, դուն գծե՞լ կը սիրես:	Ardag, do you love <i>to draw</i> ?

Direct objects are also expressed with subordinate clauses. For example:

Դրամապանակս կորսնցուցած եմ, չեմ գիտեր թե ուր դրի:

I have lost my *wallet*; I don't know *where I put it*.

In this sentence we have two direct objects: դրամապանակս, expressed with a noun and preceding its verb կորսնցուցած եմ; and the clause թե ուր դրի, following its verb, չեմ գիտեր. Compare also the following sentences with underlined direct objects expressed with subordinate clauses:

Ինչ ձեռքը իյնայ՝ կ'առնե, տուն կը բերէ:

Whatever falls into her hands, she buys and brings home.

Յիշեցու՛ր, որ գիրքերնին բերեն:

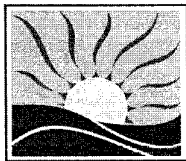
Remind (them) to bring their books.

Ինչ ձեռքը
իյնայ...

Note that the second subordinate clause due to its verb in subjunctive turns into a verb phrase in English translation. Infinitives and other participles also can have direct objects. In such cases the direct objects precede the verb:

Ջայն կորսնցնելու վախը կը պաշարէ զիս:	The fear of <i>losing her</i> scares me.
Արեգակը մեզի լոյս և յոյս բերողն է:	The sun is what brings us <i>light and hope</i> .
Քեան ուրիշ մէկը չունիմ իմ սիրտս բանալիք:	I have no one but you <i>to open my heart</i> .
Արփին չի յոգնիր աշխարհը լուսաւորելէ:	The sun does not get tired <i>of illuminating the world</i> .

Indirect Objects and Word Order

The meaning of transitive verbs is incomplete without direct objects; indirect objects are not obligatory in a sentence structure. Indirect objects indicate different relationships with the predicate. Like the direct object, they are expressed with nouns and substantives but in dative, ablative, and instrumental cases, with or without prepositions. Usually they follow the verb. In the following examples the verbs are intransitive.

Գնացքը մօտեցաւ կայարանին:	The train approached <i>the station</i> .
Բաժնուեցայ ծնողքէս, բայց գնացքիս չհասայ:	I parted <i>from my parents</i> but didn't make it to my <i>train</i> .
Եկայ կառքով և ետ կ'երթամ ոտքով:	I came <i>in a car</i> and I am going back <i>on foot</i> .

If a transitive verb has both a direct and indirect object, the direct object precedes the verb and the indirect object follows it:

Անին խաղող կու տայ Տիգրանին:	Ani gives <i>grapes</i> to Dikran.
Մանուկը բերկրանք բերաւ մօրը:	The child brought <i>joy</i> to the mother.
Լուրերը առած էի նամակով:	I got the <i>news</i> in a letter.
Արան ծաղիկ առաւ Անիին համար:	Ara bought <i>flowers</i> for Ani.

The usual order [subject + direct object + verb + indirect object] may change for emphasis. Here are several versions for the second sentence; each of them has the logical stress on a different word, which is italicized.

Մանուկը բերկրանք բերաւ մօրը:	<i>Բերկրանք</i> բերաւ մօրը մանուկը:
Մանուկը մօրը բերկրանք բերաւ:	Մօրը <i>բերկրանք</i> բերաւ մանուկը:
Մանուկը բերաւ բերկրանք մօրը:	Մօրը բերաւ <i>բերկրանք</i> մանուկը:

The inverse, emphatic order is often the natural, required order in context, as in the following sentences from your texts.

Ատեն չկայ որ պատմենք քեզի զանոնք:	There is no time that I can tell <i>you those</i> .
Շատերու համար ուշ է այլևս:	It is already late <i>for many</i> .
Շոքոլայ բերե՞մ քեզի, սիրելիս:	Shall I bring chocolate for you, <i>darling?</i>
Կրնա՞մ Յասմիկին հետ խօսիլ:	Can I speak <i>with Hasmig?</i>

Indirect objects of participles usually precede their verbs; here are some examples: Եկուր քեզի պատմենք աս *նամակով առած* լուրերս: Come, let me tell you the news I *received in this letter*. The indirect object *նամակով* precedes its participle, առած.

Ինձի պատահածները գիտես *ուրիշներէ*:
You know what happened *to me from others*.

Again the indirect object *ինձի*, expressed with a pronoun, precedes its participle, պատահածները, whereas the indirect object *ուրիշներէ* regularly follows the predicate, գիտես.

Չազուկը մօրը բերկրանք բերող է:
It is the baby is *who brings joy to the mother*.

The present participle *բերողը* has an indirect object, մօրը, and a direct object, բերկրանք.

Անիին համար

Քեզի հետ խօսելիք ունիմ: or *Խօսելիք* ունիմ *քեզի հետ*.
I have *something to tell you*.

Depending on the emphasis, the indirect object *քեզի հետ* in a postpositional phrase can either precede or follow the future participle *խօսելիք*. The same type of inversion takes place when the postposition *հետ* substitutes for its object, *քեզի*, taking the appropriate article, *հետ-ը*, and becoming the indirect object: *Չետոյ խօսիլ* կ'ուզեմ: or *Խօսիլ* կ'ուզեմ *հետոյ*: I want *to speak with you*.

Անիին համար առած ծաղիկները անուշ կը բուրեն:
The flowers *bought for Ani* smell good.

The past participle *առած* has a preceding indirect object, *Անիին համար*. Inversion takes place when the participle construction becomes a subordinate clause: *Ծաղիկները*,

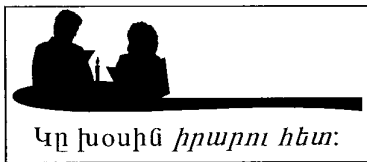
որ Արան առած է Անիին համար, անուշ կը հոսի: The flowers that Ara bought for Ani smell good.

Compare also: Ոտքով քայլելը հաճելի է: Taking a walk (Lit.: walking on foot) is pleasant.

The subject-infinitive քայլելը has a preceding indirect object, ոտքով. In the corresponding subordinate clause it can precede or follow the conjugated verb, depending on the emphasis: Շատ հաճելի է, երբ մարդ ոտքով կը քայլէ or կը քայլէ ոտքով: It is very pleasant when one takes a walk.

The table below presents questions for indirect objects.

- Որու՞ն խաղող կու տաս:	To whom do you give the grapes?
- Մանչուկին:	The child.
- Որմե՞ք բաժնուեցայ:	Whom did I part from?
- Ծնողքէս:	From my parents.
- Ինչո՞վ եկայ և ինչո՞վ կ'երթամ:	What I came in and how do I go?
- Կառքով եկայ և կ'երթամ ոտքով:	I came in a car and I go on foot.
- Որու՞ն համար ծաղիկ բերաւ Արան:	Who did Ara bring flowers for?
- Անիին:	For Ani.
- Որու՞ն հետ կը խօսի Արամը:	Whom does Aram speak with?
- Յասմիկին:	With Hasmig.

Causative Verbs

Causative verbs show actions caused by the subject and produced by the direct object; causative verbs are always transitive. Cf.:

- Գործերը ծանծրացուցին զիս: The work made me tired.
- Զաւակը ուրախացուց մայրը: The child made the mother happy.

Զանձրացայ թուրթերէն, յոգնեցուցին զիս հաշիւները

Զանձրացուցին, ուրախացուց are causative verbs; the true performer of their actions are the direct objects (զիս < ես, մայրը). The subjects (գործեր, զաւակ) constitute the reason or cause for the emergence of these actions. Both the direct objects and the subjects are active participants of the action.

If we transfer these sentences into non-causative structures, the direct objects become the subjects (ես and մայրը), whereas the subjects turn into indirect objects here (գործերէն, զաւակով) with a passive role in action, cf.:

- Ես ծանծրացայ գործերէն: I got tired of work.
- Մայրը ուրախացաւ զաւակով: The mother is happy with her child.

The meaning and usage of causatives is detailed below, following their formation and conjugation.

Formation of Causative Verbs

There are two types of causative verbs, synthetic and analytic. In synthetic causatives changes occur in the verb: infinitives end in **-ցնել**, pronounced with a schwa [ցըն]. The causative infix **-ցն-** adds to the past stem and shifts the verb to conjugation **ն**. Verbs forming the past stem with **ց** merge it into the causative infix. Often the causative infix is defined as a threefold entity—**ացն**, **եցն**, **ցն**—according to the preceding thematic vowel or its absence.

Some transitive verbs derive analytic causatives with the auxiliary verb **տալ**. Synthetic causatives assume equal participation of the subject and direct object in the action, and the analytic causatives, partial.

Synthetic Causatives

	Infinitive	Translation	Causative Infinitive	Translation
ա verbs	զարմանալ	to be surprised	զարմացնել	to surprise
	կեն(ալ)	to stay	կե-ցնել	to stop
	մեծնալ	to grow	մեծցնել	to increase, make grow
ե verbs	ուտել	to eat	կերցնել	to feed
	տեսնել	to see	տես-ցնել	to make one see
	յիշել	to remember	յիշեցնել	to remind
ի verbs	մեռնիլ	to die	մեռցնել	to kill, make die
	ապրիլ	to live	ապրեցնել	to make live
	թռ(չի)լ	to fly	թռցնել	to make fly

Analytic Causatives

մաքրել տալ	to make (somebody) clean (something)
գրել տալ	to make (somebody) write (something)
պատռել տալ	to cause to tear
սիրել տալ ⁶	to make oneself loved

Some causative verbs have lexical parallels with a causative meaning; that is, causativeness can be expressed either grammatically or lexically,

Non-Causative Verbs	Formal Causatives	Lexical Parallels to Causatives
ուտել to eat	կերցնել	or կերակրել to feed
սորվիլ to learn	սորվեցնել	or դասաւանդել to teach
մեռնիլ to die	մեռցնել	or սպաննել to kill
երթալ to go	—	ուղարկել, ճամբել to send

Several transitive verbs express causativeness in these three possible ways: with the infix **-ցն-**, with the auxiliary **տալ**, and in a lexical parallel. The meaning differences are discussed below.

Transitive	Formal Causative	With Auxiliary	Lexical Parallels
ուտել	կերցնել	ուտել տալ	կերակրել
տեսնել	տեսցնել	տեսնել տալ	ցուցնել
յիշել	յիշեցնել	յիշել տալ	մտաբերել

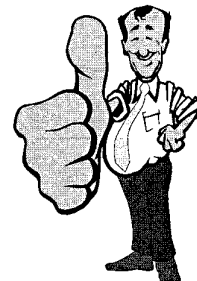
⁶ Not to be confused with compound verbs consisting of an independent root and the verb **տալ**: *ծափ տալ* to clap, *պար տալ* to dance, *տն տալ* to give back, etc. These verbs are common in conversational styles and, as a rule, have an equivalent verb in literary styles, cf.: *ծափահարել* applause, *պարել*, *վերադարձնել* return.

Conjugation of Synthetic Causative Verbs

Analytic causatives show no idiosyncrasies in conjugation—only the verb *տալ* conjugates (see paradigms in appendix 8), the content verb remains in the infinitive form.

Synthetic causatives, like all verbs, derive their forms from present and past stems. In the tenses produced from the present stems, the infix *-ցմ-* remains unaltered. The conjugation is regular in the pattern of *ել* verbs. In the sample below causatives are presented in their infix variations: *եցմ, ցմ ացմ*.

Causatives from the Present Stem	
ապրեցմել զարմացմել մեծցմել	Infinitive
մեծցմեմ, չմեծցմեմ, մեծցմեի	Subjunctive
կը մեծցմեմ, չեմ մեծցմեր	Simple present
պիտի մեծցմեի, պիտի չմեծցմեի	Future in the past
մի՛ մեծցմեր, մի՛ մեծցմերք	Imperative prohibitive
մեծցմող	Present participle
մեծցմելիք, մեծցմելու	Future participle

Մեծցմեմք
լաւը:

The past stem in causative verbs undergoes two types of changes:

1. In the simple past, past participles, and plural imperative, *-ցմ-* is replaced with *-ցուց-*.
2. In imperative positive, *-ցմ-* is replaced with *-ցուր-*.

Causatives from the Past Stem			
Imperative positive	մեծցու՛ր	մեծցուցե՛ք	
Past participle I	ապրեցուցած	զարմացուցած	մեծցուցած
Past participle II	ապրեցուցեր	զարմացուցեր	մեծցուցեր
Simple Past	ապրեցուց	զարմացուց	մեծցուց

As you can see from the samples above, the causative infix is followed by appropriate suffixes for tense and participle forms you are already familiar with. In the simple past tense, the causative verbs use the set I endings with *ի*, following the infix *-ցուց-*.

	Causative Verbs in Simple Past Tense		
	լմնցմել ⇐ ւմնալ	խօսեցմել ⇐ խօսիլ	յիշեցմել ⇐ յիշել
ես	լմնցուցի	խօսեցուցի	յիշեցուցի
դուն	լմնցուցիր	խօսեցուցիր	յիշեցուցիր
ան	լմնցուց	խօսեցուց	յիշեցուց
մենք	լմնցուցինք	խօսեցուցինք	յիշեցուցինք
դուք	լմնցուցիք	խօսեցուցիք	յիշեցուցիք
անոնք	լմնցուցին	խօսեցուցին	յիշեցուցին

- *Հարցմել*, *to ask, interrogate*; *ցուցմել* *to show*, are irregular verbs conjugated in this pattern by analogy because of a formal resemblance to causatives: *հարցուցի* *I asked*, *ցուցուցի* *I showed*.
- The verb *փրթիլ* *to break off, snap*, drops the root *-թ-* in its causative—*փրցմել* *to detach, pick*.
- A few verbs drop the first *ց* of the infix *-ցուց-*: *թռուցի* from *թռցմել*; *մեռուցի* from *մեռցմել*; *վերուցի* from *վերցմել*.⁷ These are somewhat obsolete forms occurring in formal speech. The recommended forms are: *թռցուցի, մեռցուցի, վերցուցի*.

⁷ *Վերցմել* *to take* has no non-causative form; it derives from the preposition *վեր* *up* and the verbal ending *-ցմել*. Formally it corresponds to *վերանալ* *to arise or perish, disappear* also, *to be enraptured, entranced*,

- If the verb root ends in **g** or **đ**, the **g** drops from the infix **-gú-**, leaving the schwa in the pronunciation of the causative, cf.:

<i>Infinitive</i>	<i>Past Stem + Infix</i>	<i>Causative</i>
Անցնիլ to pass	անց+ ցնել	անց(ը)նել to make pass, spend
Անցաւ he passed		անցուց he spent
Դառնալ to turn, become	դարձ+ ցնել	դարձ(ը)նել to turn
Դարձաւ he turned, became		դարձուց he revolved, turned; <i>intr.</i> puked

Meaning and Usage of Causatives

Causative verbs show actions caused by the subject and produced by the direct object, i.e., the subject mediates the action and shares it with the direct object. For example,

Անիս ծանօթացուց Արամը Յասմիկին հետ:

Ani acquainted Aram with Hasmig.

Ծանօթացուց is a causative verb; the subject (Ani) causes the direct object (Aram) to do the action (get acquainted). The subject of a synthetic causative is a full participant in action, whereas the subject of an analytic causative coerces the direct object to act. To see this difference, let us compare the following two sentences with causatives from ուտել, a synthetic causative—կերցնել and an analytic—ուտել տալ.

Մայր արագիլը որդւն կերցուց իր ձագուկին:

The mother stork fed its baby with a worm.

Ես պտուղ չեմ սիրեր, միս կ'ուզեմ, բայց մայրս միշտ պտուղ ուտել կուտայ ինձ: *I don't like fruits, I want meat, but my mother always makes t me eat fruits.*

In the first case, the subject participates in the action with the direct object; we can picture the stork feeding the chick beak to beak. In the second case, the subject stimulates the direct object to perform the action; we can picture a mother persuading or encouraging her child to have fruits, eat healthy.

This causative should not be confused with the dative of purpose expressed with the infinitive in dative:

Մայրս ինձ պտուղ կուտայ ուտելու, ես ալ տանիմ՝ դասընկերներուս կը բաժնեմ: *My mother gives me fruits every day, and I take them and share with my peers.*

The salient difference between synthetic and analytic causatives fades in verbs indicating mental activity. For example, in the following sentence we can substitute **յիշեցուց** with **յիշել տուալ** without an apparent change:

«Արարատ» շարժանկարը ինձի յիշեցուց մեծ մօրմէս լսած պատմութիւնները ջարդերուն եւ փախելփախիւն մասին: *The movie "Ararat" made me remember my grandmother's stories about the slaughters and fleeing for refuge.*

Thus, causatives are transitive verbs and their meaning remains incomplete e.g. **խնդացնել** *to make laugh*, unless they acquire a direct objects—someone who does it, here, *laughs*.

Տունը մաքրել տուալ:

(He) got his house cleaned.

---

ravished, thrilled. The corresponding causative is **վերացնել** *to eliminate* and also *to enrapture, entrance, ravish, thrill*. The Krapar **վերուցանել** (> modern **վերցնել**) also means *to make perish, annihilate*.

It does not matter who cleaned the house (hired workers, servants), neither who prompted the action—a formal subject, as long as there is a direct object—here, the house. Thus, the subject can be omitted; for instance:

Այսքան մարդ մեռցուցին և ո՞չ ոք գիտցաւ:
(They) killed that many people and no one knew?

The Armenian sentence requires no formal subjects, as *they* in English; the context explains who *they* are. A corresponding neutral sentence would be: Այսքան մարդ մեռաւ և ո՞չ ոք գիտցաւ: *So many people died, and no one knew?*

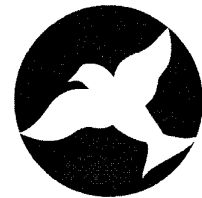
The comparison of causatives and their lexical parallels again reveals the key role of the direct objects in causative constructions:

Վիշտը սպաննեց խեղճ կինը: The sorrow killed the poor woman.
Զաւակը կորսնցնելու վիշտը մեռցուց մայրը: *The sorrow of losing her child killed the mother.*

In the first case, the subject—*sorrow*—is responsible for the action—*killing*; the direct object—*woman*—bears the action. The second sentence allows an alternate assumption; the direct object—*mother*—let it happen.

Summary: Causatives are transitive verbs with direct objects which perform the action, the subject causes the action either directly participating in it—synthetic causatives, or by prompting the action as a stimulus—force, command, directive, or persuasion. The character of this stimulus may not be apparent in a sentence but emerges in the context. Because of these specifics, causative verbs are limited in number. Lexical causatives are ordinary transitive verbs with subjects completely responsible for the action.

Note for Translation: as the majority of examples show, the most common translation into English involves the structure make + content verb. English causative are also derived with suffixes, *-en* and *-ify*, e.g., *fasten* ամրացնել, *hasten* արագացնել, *terrify* սարսափեցնել, *intensify* զօրացնել, *verify* վավերացնել, *simplify* պարզեցնել, *stupefy* ապուշացնել, etc. Causatives can be translated also with lexical equivalents, e.g., *clarify* պարզել or յստակցնել, *modify* ձևափոխել. Below are a few more examples of usage.

Եւ քռուցինք խաղաղութեան աղաւնին դէպի երկինքը լուրթ:	And we <i>made the dove of peace fly</i> into the azure skies.
Մի՛ խօսեցներ ինձի, ցաւս քանալ մի՛ տար:	Don't <i>make me speak</i> ; don't <i>make me expose</i> my pain.
Ապրեցուր զիս, Տէր, անանկ ապրեցուր, որ բեռս չիյնայ աշխարհիս վրայ: ⁸ Եւ թէ պիտի մեռցնես զիս, Տէր, նախ կեանքս առ, յետոյ՝ հոգիս: ⁹	<i>Make me live</i> , Lord; <i>make me live</i> so that my burden won't fall upon this world. And if you are <i>going to make me die</i> , Lord, first take my life, then my soul.

⁸ From the prayers of my grandmother, Araxi Goroyan.

⁹ From the prayers of my grandmother, Araxi Goroyan.

The Verbs անցնիլ and անցընել

These verbs derive from the same root, անց meaning *past*; e.g., վեց ամիս անց *after six months* or *six months past*. Both are usually translated with the same verb, *to pass*.

Անցնիլ is transitive and intransitive, conjugated like the derivative ի verbs ending in -նիլ:

<p>Փողոցը կ'անցնիմ եւ տունն եմ այլեւս: Կարծեմ անցեալ ձմեռ ատ տեղերով անցանք եղեր: Անցած ըլլալու էք՝ ուրիշ ձեւով մը չէիք կրնար երթալ: Երկու տարի անց նորէն ասկէ պիտի անցնինք:</p>	<p>I <i>pass</i> (cross) the street, and I am home already. I think we <i>might have passed</i> through these places last winter. You must have passed by; you couldn't have gone in another way. Two years from now we will pass by here again.</p>
--	---

Անցընել is a causative verb, always transitive and requires a direct object. It is conjugated like the causative verbs ending in -ց(ը)նել:

Արիս, փողոցը միմակ չանցնիս, ես քեզի կ'անցընեմ, - կ'ըստ Արտակը:

Aris, don't *cross* the street alone; I *will take* you *across* it.

Արձակուրդս ծովափ անցուցած եմ:

I *spent* my vacation at the seashore.

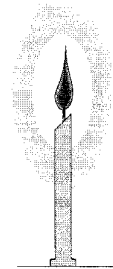
Գալ ամառ Յունաստան պիտի անցընենք:

We *will spend* next summer in Greece.

Օրերս աղօթքով անցուցի:

I *passed* my days in prayer.

The Verbs գիտեմ and ճանչնալ

Both verbs mean *to know*; գիտեմ has the additional meaning of *having the knowledge of* (cf. Spanish saber, French savoir), and ճանչնալ means *to recognize, be acquainted* (cf. Spanish conocer, French connaitre). For a causative, both verbs use a lexical equivalent: ծանօթացնել, *to cause to meet, to cause to get acquainted—introduce*.

Compare in usage:

<p>Ես գիտեմ հայերէնին այբուբենը: Արամ լսած էր Յասմիկին մասին, բայց անիկա չէր ճանչնար: Ես չէի գիտեր (չէի ճանչնար) Արտոն, Արամ մեզի ծանօթացուց: Չճանչցայ Արտաւազը՝ ինչ մեծցեր է: Այդ օրիորդը բժիշկ ըլլալու է: Յասմիկը, այո՛, ուրկէ՞ գիտցար: Չիմք չեմ ճանչնար, բայց բժիշկի մը նման կը խօսի: Հաճիս, ծանօթացուր մեզի: Հաճոյքով:</p>	<p>I <i>know</i> the Armenian alphabet. Aram had heard about Hasmig but was not <i>acquainted</i> with her (did not know her). I did not <i>know</i> (was not <i>acquainted</i> with) Ardag; Aram introduced us. I didn't recognize Ardavazt; he's really grown up. That young woman must be a doctor. Hasmig? Yes, (she is), how did you <i>know</i>? I don't <i>know</i> her but she talks like a doctor. Please <i>introduce</i> us. With Pleasure.</p>
---	---

Lexical Substitutes for the Defective Verbs եմ, կամ, ունիմ, գիտեմ, կրնամ

These five verbs, as you know, are defective in that they have only present and past tenses, formed without the particle կը (lessons 4, 5, 6, 7, 8). The other forms derive from suppletive verbs.

The table below presents the infinitive, subjunctive, and the simple past of those substitute verbs. Subjunctive is the basis for simple present, past imperfect, and future tenses, future and present participles, and the prohibitive imperative. The simple past is basis for past participles and the positive imperative.

Defective Verbs		Suppletive Complements for Other Tense Forms		
Present Tense	Past Tense	Infinitive	Subjunctive Present & Past	Simple Past
եմ, կամ ունիմ գիտեմ կրնամ	էի, կայի ունէի գիտէի կրնայի	ըլլալ to be ունենալ to have գիտնալ to know կարենալ to be able	ըլլամ, ըլլայի ունենամ, ունենայի գիտնամ, գիտնայի կրնամ, կրնայի (կարենամ, կարենայի)	եղայ ունեցայ գիտցայ կրցայ (կարեցայ)

եմ and կամ have the same lexical parallel, ըլլալ *to be*, an irregular verb you know from previous lessons. Remember that its simple present has a future modality: Կ'ըլլայ: *That will do. OK.* Չ'ըլլար: *That won't do; no way.*

Ունիմ, գիտեմ, կրնամ have suppletives with differing stems, not roots: ունենալ, գիտ(ե)նալ, կարենալ. They add the infix -(ե)ն- with the grammatical meaning of continuous or imperfect aspect. With its regular change into -եց- for the past (aorist) stem, comes the meaning of complete action or perfect aspect. This means that each pair of verbs has two past forms; i.e., եմ - էի and եղայ, կրնամ - կրնայի and կրցայ, etc. In comparison with each other, the first represents a past imperfect, incomplete action in the past, and the second, an aorist, past and completed action.

The suppletive verbs have regular past imperfect forms on their own: կ'ունենայի, կ'ըլլայի; they express the continuous aspect versus aorist in էի, ունէի. Also, they serve to conveying the subjunctive mood: ըլլամ/ըլլայի, etc. English has no absolute grammatical equivalents to these forms; in context, as you know, different modal verbs are employed in translation.¹⁰

Կրնամ is special in that the corresponding suppletive կարենալ is used as an infinite, in literary styles, also as subjunctive կարենամ, կարենայի (regularized from *Krapar կարենմ/կարացի*). In common speech, for subjunctives the present and past կրնամ, կրնայի are normal. The usual simple past կրցայ is from կրնամ. The older parallel կարեցայ occurs in formal speech. Examples: Վարժ խօսիլ կարենալու համար քերականութիւն գիտնալը պայման չէ: In order *to be able* to speak fluently, the knowledge of grammar is not necessary. Խօսիլ կրցայ. երանի թէ կրնայի քերականութիւնն ալ մարտել: *I became capable of speaking; I wish I could also digest the grammar.* The substitution with the parallel forms կարեցայ for simple past and կարենայի for subjunctive would make the utterance quite bookish or even pompous.

<p>Գիտեմ և կրնամ: Եթէ գիտնամ, գուցէ թէ նաև կարենամ: Երբ գիտցայ, նաև կրցայ: Երբ երիտասարդ էի, կրնայի երկար վազել: Եթէ երիտասարդ ըլլայի, պիտի կարենայի աւելի երկար վազել:</p>	<p>I know and I can. If I know, perhaps I am also able. When I learned (knew), I also could. When I was young I could run far (or: for a long time. If I were young I would be able to run longer.</p>
---	--

¹⁰ Many related languages have maintained similar grammatical categories. For example, in Spanish էի corresponds to *era*, and եղայ, *to fue*; ունէի is *tenía*, ունեցայ *tuve*, etc. In English, the verb *to be* has remnants of the formal subjunctive mood; that is, *I were* for ըլլայի and *it were* for ըլլար. For all English verbs, the indefinite form (without -s in the third person singular) is still used for subjunctive; e.g., *so be it*—բոլ ըլլայ.

Text**Ճակատագրական հանդիպում¹¹**

Յասմիկը վճռած է Հայաստան երթալ աշխատելու: Քանի մը տարի առաջ բժիշկութեան վկայականը առաւ Հարւըրտէն: Տարիներու փափաքը կատարուեցաւ: Հիմա վիրաբոյժ է և կրնայ օգնել մարդոց: Շատերու համար ուշ է այլևս: Ուշ է Հայկուհիին համար: Բայց կրնայ գէթ այլոց համար չարը կանխել:

Յասմիկը դիրաւ գտաւ իր առաջին աշխատանքը, որովհետև առաւելագոյն բարձր միշերով դպրոց աւարտած էր: Շատ երջանիկ կը սեպէր ինքզինք: Միշտ պարտաճանաչ, կազմակերպուած և ճշդապահ, անոր ստեղծագործ միտքը գիտութեան և իմացութեան բարձունքներ կը ճախրէր: Բայց օր ըստ օրէ կասկած մը ծնաւ անոր մէջ: Կասկած, որ այժմ գրեթէ տագնապի փոխուած էր: Եթէ ինք օր մը գործի չերթայ, ի՞նչ կրնայ փոխուիլ իրեն հիւանդներուն համար: Ոչ մէկ գէշ բան: Բժիշկները հոս շատ են: Իրեն չափ լաւ և իրմէ լաւ:

Հոն հեռաւոր Հայաստան մը կայ, ուր վիրաբոյժը հացթուխի արժէք ունի: Հոն պատերազմը և կարիքը մարդիկը կը հնձեն տակաւին: Պաւադիր ռումբերը հոն կը պայթին խաղաղ գործի անցած մարդոց և հրադադարի երազկոտ զինուորներուն գլուխներուն: Հայաստան մը, որ իր մայրիկին երազն էր: Հայաստան մը, որ իր մանկութեան երազն էր: Եւ Հայաստան մը, ուր Քարէնը կ'ապրի իր Հայկ և Հայկուհի զաւակներով: Պզտիկ Հայկ և Հայկուհի մը, որոնց մէջ իր զուարթ Հայկուհիէն մաս մը կ'ապրի: Հին հայրենիքը ծանօթ և անծանօթ, բարեկամ ու բարեացակամ մարդոցմով կը կանչէ զինք:

Վճռած է այլևս: Պիտի երթայ: Եւ վաճառքի հանած է ամէն բան, որ ունի, մէկու մը պէս, որ իր ետ գալը չի գիտեր: Իրերու մէջ ուրախութիւն չկայ: Յասմիկը կ'երթայ ուրախութիւն փնտռելու հոն, ուրկէ շատերը հոս կու գան՝ աւետեաց երկիրի մը յոյսով: Կու գան իր ընտանիքին հին երազներուն հետքերով:

Հեռաձայնը յանկարծ կը զարնէ՝ Յասմիկին միտքերը ընդհատելով:

- Այո՛:

- Կրնա՞մ ժասմիին հետ խօսիլ:

¹¹ *Predestined Encounter*. The word ճակատագրական (from ճակատագիր *destiny, fate*, lit. *writing on the forehead*) has no exact equivalent in English. It can be translated *predestined, crucial*, also, *fatal*.

- Ժասմինն է:
- Բարև ձեզ, ես Արամ Կիրակոսեանն եմ: Կարծեմ՝ էտկար Ալան Փոյին ժողովածուն կը ծախէք:
- Այո, կ'ուզէք առնե՞լ:
- Ի՞նչ կ'արժէ:
- 20 տօլար:
- Ուրախ կ'ըլլամ գնելու:
- Խնդրեմ: Եթէ հաճիք, կրնաք գալ և առնել:
- Ու՞ր կ'ապրիք:
- Ալամիտա:
- Վաղը կ'եսօրէ ետք, ըսեմք, չորսի ատենները յարմար կ'ըլլա՞յ:
- Աւելի լաւ է ճիշդ չորսին: Գիրքերը կը բերեմ Պարթին կայարանը:
- Շատ աղէկ: Ինչպէ՞ս ճանչնամ ձեզ:
- Ես միջահասակ եմ, քսանութ տարու: Շէկ մագերով և սև աչքերով: Կապոյտ հագուստով կ'ըլլամ, գուցէ ճերմակ վերարկու մը հագնիմ:
- Շատ գեղեցիկ ըլլալու էք, արդեօք ամուսնացա՞ծ էք:
- Այո, Փոյին հետ...

Արամը չէր գիտեր, թէ հայուհիի մը պիտի հանդիպէր: Իր համար ճակատագրական ըլլալիք անունով մը, զոր լսած էր իր բարեկամներէն, բայց անունին տէրը տեսնելու առիթը չէր ունեցած: Ուրկէ՞ գիտնար Արամը, թէ պիտի սիրահարի Յասմինին խենթ պատանիի մը հանգոյն:

Explanations to the Text

վճռած է	has decided	վճռել is to get determined, decide firmly.
երթալ աշխատելու	to go to work	Infinitive in dative shows purpose.
բժիշկութեան վկայականը առաւ	received a medical doctor's degree.	վկայական is any certificate for graduation.
Տարիներու փափաքը կատարուեցաւ:	The desire of long years is achieved.	կատարուիլ is in passive voice.
կրնայ օգնել մարդոց	she can help people	մարդ is declined as մարդոց or մարդերու in plural.
թե՛ն շատերու համար ուշ է	though it is late for many	The adjective շատ is used as a noun in genitive plural, in the sense of <i>many people</i> .
զէ՛ք այլոց համար	at least for others	այլոց is the old pl. dative-genitive of այլ <i>other</i> still used in standard.
չարը կանխել	to prevent the evil	չարը metaphorically is <i>evil, disaster</i> .
որովհետև դպրոց աւարտած էր	because she graduated from school	աւարտել is also <i>to accomplish, finish</i> . Note the translation of perfect into simple past.
առաւելագոյն բարձր նիշերով	with the highest grades	առաւելագոյն is <i>maximu</i> ; see the superlative degree of adjectives in the next lesson.
Շատ երջանիկ կը սեպէր ինքզինք:	She considered herself very happy.	ինք-զ-ինք is a reflexive pronoun, see L 14.
պարտաճանաչ, կազմակերպուած և ճշդապահ	Responsible, organized and punctual	
անոր ստեղծագործ միտքը գիտութեան և իմացութեան բարձունքներ կը ճախրէր:	Her creative mind soared in the heights of science and cognition.	Note the difference in word order.
օր ըստ օրէ կասկած մը ծնաւ	Day by day a doubt was born	օր ըստ օրէ is a reduplicative with the preposition ըստ.
գրեթէ տագնապի փոխուած է	has turned into almost panic	Dative + փոխուիլ is to <i>change into</i> .
ի՛նչ կրնայ փոխուիլ իր հիւանդներու համար	What can change for her patients?	հիւանդ is <i>sick</i> and also <i>sick person, patient</i> .
Իրեն չափ լաւ և իրմէ լաւ	as good as her and better than her.	'Genitive noun/pronoun + postposition չափ + adjective' translates into <i>as + adjective as + noun/pronoun</i>
Հոն հեռաւոր Հայաստան մը կայ	There is a far away Armenia there.	
պատերազմը և կարիքը մարդիկը կը հնձեն	the war and need still mow people down	հնձել figuratively is <i>to kill</i> .
խաղաղ գործի անցած	gone to peaceful work	գործի անցնիլ is to <i>start and stick to work</i>
հրադադարի երազկոտ զինուոր	soldier full of dreams in cease fire	
որոնց մէջ իր զուարթ Հայկուհիէն մաս մը կ'ապրի:	in whom lives a part of her cheerful Hayguhi	
բարեկամ ու բարեացական մարդոցմով	with friendly people and well-wishers	Both adjectives are built in the same model: բարի <i>good</i> + կամ <i>will</i> ; բարեացական maintains the obsolete Gen. Pl. Բարեկամ is a common word meaning <i>friend</i> .
վաճառքի հանած է	she has put out on sale	
մէկու մը պէս, որ իր ետ գալը չի գիտեր	like someone who does not know her way back	

Իրերու մէջ ուրախութիւն չկայ	There is no joy in things	Իր is <i>object, thing, stuff</i> , also, <i>luggage</i> .
ատենաց երկիրի մը յոյսով	hoping for a promised land	Lit.: <i>with hopes for a promised land</i> .
իր ընտանիքին հին երազներուն հետքերով	by the footprints of her family's old dreams	հետք is also <i>trace</i>
յանկարծ հեռաձայնը կը զարնէ	Suddenly the telephone rings.	զարնել lit.: <i>hit</i> .
Յասմիկին միտքերը ընդհատելով:	interrupting Hasmig's thoughts	The infinitive in instrumental shows the manner of action.
կրնա՞մ Ժասմինին հետ խօսիլ	Can I speak to Jasmine?	Hasmig uses her name's French equivalent.
կարծես	I think, believe	Frozen simple present of կարծել <i>to suppose</i> .
ժողովածուն կը ծախէք	You are selling the collection	ժողովածուն refers to book or art collections.
կ'ուզէք առնե՞լ:	Would you like to buy it?	Note the use of the respectful plural throughout the conversation.
ի՞նչ կ'արժէ	How much does it cost?	A standard question for price.
Ուրախ կ'ըլլամ գնելու	I will be glad to buy it.	
Եթէ հաճիք	if you please	Formal style.
ըսենք, չորսի ատենները յարմար կ'ըլլա՞յ:	Will it be convenient, say, around four p.m.?	ըսենք is a subjunctive form, used as <i>let's suppose, say</i> .
Աւելի լաւ է ճիշդ չորսին:	Better at 4 on the dot.	Note the absence of am/pm specification.
պարթին կայարանը	the BART station	Noun attributes like պարթ-ին are used in the genitive.
քսանութ տարու	28 years old	տարու is an older form to denote age, standard—տարեկան.
Շէկ	blond	Շէկ is only for hair color, blond or red.
Շատ գեղեցիկ ըլլալու էք	You should be very beautiful.	Or: It sounds like you are very beautiful.
արդեօք ամուսնացա՞ծ էք	I wonder if you are married.	արդեօք is an interrogative impersonal word.
որ հայուհիի մը պիտի հանդիպէր	that he was going to meet an Armenian woman	The suffix -ուհի creates feminine names.
զոր լսած էր	which he had heard	զոր is the pronoun որ with the definite preposition զ. It functions as a conjunction, connecting the subordinate clause to the main clause, see L 15.
տեսնելու առիթը ունեցած չէր	He had had no chance to see (her).	առիթ is <i>chance, opportunity, occasion</i> .
Ուրկէ՞ գիտնար Արամը	How could Aram know?	Lit: From where would Aram know?
Թէ պիտի սիրահարի Յասմիկին	that he would fall in love with Hasmig	թէ substituting for որ <i>that</i> to complement the question in the main clause, see L 15.
խենթ պատանիի մը հանգոյն:	like a crazy teenager	հանգոյն is a poetic equivalent for նման

ASSIGNMENTS

Phonetic Exercises

1. Place the letters you learned in the alphabet, Appendices 1 and 2. Choose your favorite keywords.
2. Examine the alphabet. Are there letters you don't know yet? If so, go back and find out what lessons/ letters you have to review.
3. Write down five homonyms and five paronyms.
4. Fill out the chart writing the lower case words in upper case and vice versa.

առաջ	
	ՀԱՂԱՐՋ
երջանիկ	
	ՃԱԿԱՏ
ողջագուրուիլ	
	ՋԵՐՄԱԶԱՓ
ճերմակ	
	ՆԱՐԻՆՋ
ֆիննուհի	
	ՄԵԾՑՆԵԼ
ճնճղուկ	
	ԿԱՄՈՒՐՋ
աղօթք	

Lexical and Grammar Exercises

1. Read the texts, translate them, and copy them. Retell the texts with improvisations.
2. Find inflected forms of nouns and verbs in the texts. Explain their usage and write the base forms of the same words.
3. Find the pronouns in the text *Խոստովանութիւն* and explain their usage.
4. Describe Hasmig according to the text. Describe a friend of yours using the vocabulary to the text.
5. Make causatives of the following verbs and conjugate them: մտնել, յարգել, յիշել, թռչիլ, խօսիլ, հասնիլ, պառկիլ, փակչիլ, դառնալ, լալ, կենալ, մոռնալ.
6. Conjugate the following according to the sample:

Imperative Plural	Simple Past	Past Participles	Imperative Singular
եկէ՛ք	եկայ, եկար, եկաւ եկանք, եկաք, եկան	եկած, եկեր	եկու՛ր, մի՛ գար
գացէ՛ք			
խօսեցուցէ՛ք			
առէ՛ք			
տուէ՛ք			
դրէ՛ք			
հարցուցէ՛ք			
ապրեցուցէ՛ք			
նայեցէ՛ք			

7. Make sentences with the following causative verbs. Remember that they require direct objects.
արթնցնել, խօսցնել, մաքրել տալ, գրել տալ, խոստովանեցնել, զօրացնել, անրացնել, զարմացնել, աշխատցնել, ծանօթացնել, սարսափեցնել.
8. Rewrite the following sentence emphasizing different words by changing the word order.

Էմման այդ լուրերը առած էր նամակով:

9. Fill in the following dialogue in both Armenian and English.

Երկխոսություն	Dialogue
- Դու՞ն ի՞նչ ես:	-----
----	Armenian.
- Ոչ, կ'ուզեմ ըսել՝ ----	No, I mean, what are you doing?
- Խաղող կ'ուտեմ:	I am eating -----.
- ---- ապրուստի համար:	No, I mean, for a living.
- ---- Ուսուցիչ եմ: Իսկ դու՞ն:	I work. ----- And you?
- Կը սորվիմ: -----	I study. I am a student.
- -----	Do you have a family?
- Այո, ----- Եւ դու՞ն:	Yes, a husband and a child. And you?
- Մայր և եղբայր մը:	-----
- Ամոնց հե՞տ -----	Do you live with them?
- ----- մի՞նակս:	No, by myself.

10. Translate the following sentences paying special attention to the direct and indirect objects.

- 1 Այս պատմությունը մեծ մօրմէս լսած եմ:
Կապոյտ գոյնէն շատ կ'ախորժիմ:
Գրիչով ալ շատ չենք գրեր:
Վահանը իր ինքնաշարժերով շատ կ'ուրախանայ:
- 2 Բարեկամս Հայաստանէն եկած է գործով:
Կ'ուզէ՞ք ծանօթանալ անոր հետ:
Գալ կիրակի հիւրերու կը սպասենք, դուք ալ եկէ՛ք:
Ճաշը կը սկսինք աղցանով:
Ճաշէն վերջ նարինջ կ'ուտենք, նկատի չառած փախլաւան :
Այս չորեքշաբթի ամսուն քսանչորսին կարևոր գործ մը ունինք:
- 3 Առտու եօթը տասնեօթ անցած է, տակաւին կանուխ է:
Անցեալ տարուընէ ի վեր եօկա կը սորվիմ:
Վենետիկ աղուոր ժամանակ անցուցինք:
Հոն կամուրջներուն տակէն երգելով կ'անցնէինք:
- 4 Արան կ'ախորժի ճամբորդելէ:
Անին կը սիրէ ծով, ծառ ու ծաղիկ:
«Ընելիքնիս լմնցնենք, երթանք», կ'ըսէ Անին:
«Նոր ծանօթներ պիտի գտնենք, բարեկամ և բարեացական մարդոց ճանչանք», - կ'ուրախանայ Արան:
«Քեզի չափ լաւ և քեզմէ լաւ մէկը չկայ», կը մտածէ Անին:
Անոնք ինքնաշարժով շատ կը ճամբորդեն:
Բայց այս անգամ օդանաւ պիտի առնեն:
Օդանաւը կ'եսօրէ ետք կը մեկնի:
«Նախ գացինք սրճարան սուրճ մը առնելու», - կ'ըսէ Արան:
«Ես պաղ ջուր մը խմէի հիմա, - կ'ըսէ Անին, - շատ տաք է»:

11. Translate the following dialogue into English paying attention to the play of words with causatives:

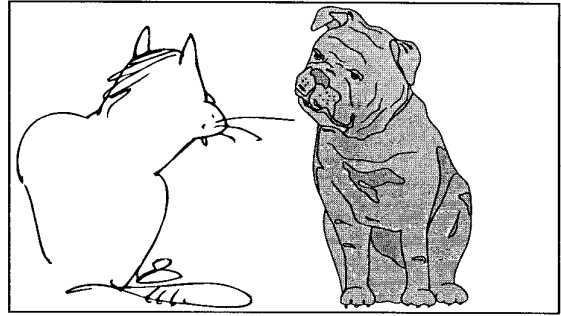
Բարեպալական շունը

- Դուն որմե՞ կը վախճաս, Արի՛ս, ինձմե՞:
Ես քեզի կը սիրեմ: Եւ դո՞ւն:

- Ինչպե՞ս քեզի սիրեմ: Ես շատ զբաղած եմ՝ ինքզինքս սիրել տալով:

- Ատո՞ր համար արդեօք քեզ այսչափ կը սիրեմ: Դու՞ն սիրել կուտաս: Եւ կրնա՞ս ոսկոր մըն ալ տալ:

- Ի՞նչ գիտնամ: Պէտք ունիմ մտածելու: Եթէ քիչ մը հեռու երթայիր, որ կարենայի հանգիստ խորհիլ...

- Հաճիս, Արիս, կ'երթամ: Դուն կրնաս քեզի ինձի սիրել տալ, ուստի և կրնաս քեզի, ոչ ինձի, ոսկոր մը տալ: Շուարեցայ, Արի՛ս, ես երթա՞մ:

- Գնա, Հաֆիաֆիկս, ես քեզի կը գտնեմ - կ'ըսէ Արիս և յօրանջելով կը մտնտայ. «Թէ կարենամ պահած ոսկորդ գտնել, հարկաւ կ'ունենաս ուզածդ»:

12. Make questions for the italicized words and translate the sentences:

1. *Քենէ ուրիշ մէկը* չունիմ իմ սիրտս բանալիք:
2. Ատո՞ր համար արդեօք *աշխարհիս ամենէն ապերջանիկ մարդն* եմ:
3. Էմման *իմս է*:
4. Եթէ օր մը ձգէ *զիս*, երթա՛յ:
5. Մեծցնենք *լաւը*:
6. Ապրեցուր գիս, Տէր, *անանկ* ապրեցուր, որ *բեռս չիյնայ* աշխարհիս վրայ:
7. Եւ եթէ պիտի տանիս գիս, Տէր, նախ *կեանքս* առ, յետոյ՝ *հոգիս*:

13. Translate the following paying attention to causative verbs; transfer the sentences into a non-causative version.

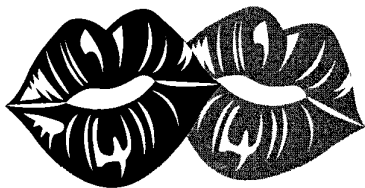
1. Մանչուկը ինքզինքը սիրել կուտայ:
2. Նկարս փակցուր սառնարանիդ վրայ:
3. Առտու ինձի յիշեցուր, որ սա կիսատ գործերնիս լմնցնենք:
4. Ուշ չկենաս, չենք կրնար օդանաւը քեզի համար փախցնել, առաւել ևս կեցնել:
5. Նոր վիշտերը մոռնալ տուիմ հիները:
6. Մարդիկը վրադ խնդալ կու տաս այդպէս հագուելով:
7. Տիկին Նուարդը մարդ վարձեց եւ տունը հիմնաւոր մաքրել տուաւ Կաղանդէն առաջ:
8. Վարդը ամենքս կը զուարճացնէր իր սրամիտ ակնարկներով:
9. Նախանձը չորցուց անոր կեանքի ծառը:
10. Ադամը գիս միշտ կը խնդացնէ, իսկ Խաչիկը կը տխրեցնէ:
11. Այնքան խնդրեցինք եւ գովեցինք, վերջը երգել տուինք Անիմ՝ մեր խումբին սոխակը:
12. Մա՛, Շանթը կոծակս փրցուց, կը կարե՞ս: Անոր համար Շանթը լացուցի՞ր:

14. Translate the following into Armenian.

1. a "I will go, pass away; you will stay; do not forget my words," my grandmother used to say.
2. "Do not pass your days in prayers and hopes, fill them with work," she said.
3. "My life has passed; now your turn has come."
4. "Spend your life so that you are not sorry at the end."
5. b It is eleven o'clock sharp. It is a quarter to eight a.m.
6. It is already half past nine p.m.
7. They say this winter is going to be very cold.
8. Last week we had (spent) a nice time in Philadelphia.
9. Last fall they went to Paris. There is no city as lively as Paris or better than Paris.
10. c The sun lights up the world with its rays.
11. The mother bear wakes up and feeds her cubs.
12. I will show you the new pictures.
13. This trip made me really happy.
14. These clear waters make me sing.
15. d Aram taught Ardag the Armenian alphabet.
16. Two years from now Ardag will graduate from school.
17. I think he will graduate with highest grades.
18. Ani is an Armenian woman with black hair and coffee-colored eyes.
19. Ani woke up Dikran, played with him a bit, and then fed him.
20. This Friday they took Dikran to the doctor for the annual checkup.
21. Last Monday was Dikran's birthday; he completed two years and entered the third.
22. I hardly recognized him; he has grown up so much.
23. Ara and Ani have taken their books and gone to the forest to read.
24. e I have not met a woman as pretty as Hasmig, says Aram.
25. Hasmig is going to go to Armenia.
26. She wants to work there as a doctor. She misses her sister Karen.
27. Hasmig was thinking, "We must prevent the evil, we must prevent wars", when the phone interrupted her thoughts.
28. Aram loves to read. He has a big collection of books.
29. He makes it grow day by day.
30. He invited a few friends over to show [them] his books.

14. Translate the joke:

- Եթէ մէկ միլիոն ունենայիր, ի՞նչ կ'ընէիր:
- Պարտքերս կու տայի:
- Մնացածը ի՞նչ կ'ընէիր:
- Մնացածն ալ ետքէն կու տայի:

Ժողովուրդը կ'ըսէ.

Բերան կայ պագնելու է, բերան կայ՝ փակելու է:¹²
 Ամեն չար ունի իր ճարը:¹³
 Ջուրը չտեսած մի բռափկնար (բոկանար):¹⁴
 Ուշացողինը աղջիկ է:¹⁵

¹² There are mouths to be kissed, and there are mouths to be closed.

¹³ Every evil has its remedy. Cf. For every evil under the sun there is a remedy or there is none.

¹⁴ Don't take off your shoes unless you see the water.

¹⁵ The share of those who are late is a girl. *or*: Those who are late beget a girl. This is a sexist saying; *girl* symbolizes negative results.

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 12

Phonetics: Pronunciation and Spelling

Letters:	Ճ ճ [ch]	Ջ ջ [j]	Ֆ ֆ [f]
----------	-------------	------------	------------

Ջ ջ is pronounced [j] and Ճ ճ is its voiceless, unaspirated counterpart, a sound which does not exist either in WA or in English.¹ EA preserves the Grabar phonemic value for these letters, e.g., ջերմ *warm* [jerm], ճոխ [chokh] *opulent*. In WA the voiced consonants have devoiced with aspiration, that is, Ջ ջ is [chʰ], as Չ չ, Գ գ, etc. and the voiceless have become voiced, that is, Ճ ճ is [j]; as Ծ ծ, Կ կ, etc.

In EA, the same devoicing trend has touched upon these voiced consonants in some positions, cf. աղջիկ *girl* [akhch'ik], արջ *bear* [arch'], մեջ *in* [mech'] are pronounced like in WA. Details on the EA consonant system see in the next lesson (also, EA Lesson 4, and appendices 3 & 13).

Note: Foreign words containing [j] are spelled with Ջ ջ in EA—Լնս Անջելես, Ջուլիա, Ջոն, and in WA, with Ճ ճ—Լնս Անճելես, ճոն, ճուլիա.² Also, EA has an important word with ջ—ջան, an endearing address form following proper names, e.g.—Ջուլիկ ջան, Ջեմմա ջան; interestingly, this word has become a semi-formal address form occurring also outside of intimate-endearing circles. The WA ճան (ճանս, ճանիկ) is endearing intimate address form used by itself and not as common as in EA.

Ֆ ֆ has the same pronunciation, [f]. Before 12th c., foreign words containing this sound were spelled with Փ փ e.g., փաղանգ *phalanx*, փաստ *fact*, փյունիկ (< փինիկ) *phoenix*. EA proceeds to substitute the old [p] with Ֆ ֆ e.g., WA—Ափրիկե, EA—Աֆրիկա. Also, some onomatopoeic words sound slightly different—ֆշալ *to hiss*, ֆսֆսալ *to wheeze*.

Reading from the Original

Եղիշե Չարենց

In celebration of finishing the Այբուբեն, we present a poem which has become the unofficial anthem of Armenia. Poet Eghisheh Charents (1897-1937) is one of the greatest paradoxes in Armenian literature; his works were forbidden under Stalinist regime. See the translation of the poem in the keys.

Ես իմ անուշ Հայաստանի արևահամ բարձր եմ սիրում,
Մեր հին սագի ողբանվագ, լացակումած լարն եմ սիրում,
Արնանման ծաղիկների ու վարդերի բույրը վառման
Եւ նախնայն աղջիկների հեզաճկուն պարն եմ սիրում:

Սիրում եմ մեր երկինքը մուգ, ջրերը ջինջ, լիճը լուսե,
Արևն ամռան ու ձմեռվա վիշապաձայն բուրբ վսեմ,
Մթնում կորած խրճիթների անհյուրընկալ պատերը սև
Ու հնամյա քաղաքների հազարամյա քարն եմ սիրում:

Որ էլ լինեմ - չե՛մ մոռանա ես ողբաձայն երգերը մեր,
Չեմ մոռանա աղոթք դարձած երկաթագիր գրքերը մեր,
Ինչքան էլ սու՛ր սիրտս խոցեն արյունաքամ վերքերը մեր -
Էլի՛ ես որք ու արնավառ իմ Հայաստան յարն եմ սիրում:

Իմ կարոտած սրտի համար ո՛չ մի ուրիշ հեքիաթ չկա.
Նարեկացու, Քուչակի պես լուսապսակ ճակատ չկա.
Աշխարհ անցի՛ր, Արարատի նման ճերմակ գագաթ չկա.
Ինչպես անհաս փառքի ճամփա՝ ես իմ Մասիս սա՛րն եմ սիրում:

¹ Ճ ճ [ch] and Ծ ծ [ts] are rare affricates opposite to their voiced or aspirated counterparts, [j] and [dz] found in many languages. Affricates are complex sounds, that is, they begin as one sound but end as another, e.g., Ճ = un + ʤ, Ջ = η + ʤ, Չ = ʧ + u, Ծ = un + u, Չ = η + q, Ֆ = ʧ + u, etc. Thus, աքունք derives from աքուսուք with an aspiration left in [su] from the dropped vowel u.

² Some proper names in WA are borrowed through French, and spelled pronounced accordingly: Ժուլիես versus EA Ջուլիկ. EA also internalizes them with diminutive -իկ e.g., Օֆիկ, Անժիկ but Ժաննա, Ժոզեֆ.

GRAMMAR

Irregular Declensions: -օ-, -ոջ, -ց

The kin terms կին, քույր, ընկեր belong to the same irregular declension ոջ; եղբայր, հայր, մայր—to declension n (CO, օ) and մարդ, կին to g in plural with no regularized parallel forms. Differences in declension paradigms are quite predictable:

	Singular Irregular		Plural Regular	Plural Irregular	
Nom	կին	մայր	մայրեր	մարդիկ	կանայք
Gen.-Dat.- Acc	կնոջ	մոր	մայրերի	մարդկանց	կանանց
Ablative	կնոջից	մորից	մայրերից	մարդկանցից	կանանցից
Instrumental	կնոջով	մորով	մայրերով	մարդկանցով	կանանցով

1. These nouns indicate animate objects and acquire a dative-like accusative.
2. They have no locative with -ում; as in WA, մեջ is used if necessary—մարդու, կնոջ, մոր, etc. մեջ.
3. Մարդ in plural genitive acquires the form մարդկանց versus WA մարդոց/մարդերու.
4. In ablative they assume the regular ending -ից.
5. No nasal is added before ablative and instrumental endings, as մ in WA, or ն in EA pronouns (cf. L 11).
6. The declension օ is spelled with n in RO.

Direct Object and Word Order

The main difference in EA, as we already know, is the category of the animate direct object, which includes all parts of speech that can function and be declined as nouns: pronouns, verbal substantives, adjectives, etc. Note that only the definite direct object differentiates the animate/inanimate category. The indefinite direct object in EA assumes nominative form, like the WA direct object in general.

For example: Մի մրահոն աղջիկ տեսա Ռիալտոյի կամուրջին (Isahakian) *I saw a dark-browed girl on the Rialto bridge.* The indefinite direct object մի աղջիկ is in accusative-nominative form, even though its lexical meaning pertains to an animate object. If we change the category of definiteness, the same direct object turns into a dative-like accusative: Իսահակյանն աղջկան տեսավ Ռիալտոյ կամուրջին *Isahakian saw the girl on the Rialto bridge.* Fun puns originate from the subtle use of this category in EA, cf.: “In a restaurant, the guy asks his date, Դու ձուկ սիրո՞ւմ ես: The girl, gazing at the live fish in the aquarium, replies, Ես ձկներին եմ սիրում:”

The positional variation of direct object in EA is demonstrated below on examples used in the WA lesson:

Narrative styles: SVO word order	Ես սիրում եմ <i>մորս</i> : Մայրս սիրում է <i>ինձ</i> : Բանալին փակում է ճամպրուկը: Հիսուսի իջած տեղը կոչվեց Էջմիածին:	I love my <i>mother</i> . My mother loves <i>me</i> . The key locks <i>the suitcase</i> . The place Jesus descended was called <i>Echmiadzin</i> .
Non-specific direct objects: SOV	Տուն եմ ուզում: Ջուր բեր, խնդրեմ: Հաց ու մածուց առա:	I want home. Please, bring water. I bought bread and yogurt.
Emphasized direct object: SOV	Բանալին <i>ճամպրուկն է փակում</i> : Ես <i>մորս</i> եմ սիրում: Մայրս <i>ինձ</i> է սիրում:	This key locks this <i>suitcase</i> . I love my <i>mother</i> . My mother loves <i>me</i> .
Subordinate clauses as direct objects	Չգիտեմ, <i>թե դրամապանակս ուր դր(եց)ի</i> : Հիշեցրու՛, <i>որ գրքերը բերեն</i> : Ինչ <i>ձեռքն ընկնի</i> , կառնի, տուն կբերի:	I don't know <i>where I put wallet</i> . Remind (them) to bring their books. <i>Whatever falls into her hands</i> , she gets them and brings them home.
Direct objects of participles: OV	<i>Նրան կորցնելու</i> վախն է ինձ պաշարում: Արեգակն է մեզ <i>լույս</i> և հույս <i>բերողը</i> : Արփին չի հոգնում <i>աշխարհը լուսավորելուց</i> :	The fear of <i>losing her</i> scares me. The sun is what brings us <i>light and hope</i> . The sun does not get tired of <i>illuminating the world</i> .

As you can see from the examples, the word order rules are quite similar; the difference is in the flexibility of auxiliary and link verbs which can follow (neutral style) or precede (emphatic style) the content word, also allow objects in-between in positive forms. In WA, the auxiliary and link verbs are fixed: they follow the content word, and in analytic negative forms, precede it. Cf.:

EA: Auxiliary/Link Mobility	WA: Auxiliary/Link Fixity
Տերը կյանք է տվել: Տերն է կյանք տվել: Ես եմ/չեմ ձեր դպրոցի տնօրենը (եմ/չեմ):	Տերը կյանք տված է: Ես ձեր դպրոցին տնօրենը եմ/չեմ:

The question word for animate-definite direct object is ու՞մ, and for the inanimate and/or indefinite, ի՞նչ.

- Դու ու՞մ ես սիրում:	Մորս եմ սիրում:	Փոքրիկներին եմ սիրում:
- Դու ի՞նչ ես սիրում:	Քեզ եմ սիրում:	Սիրածիս եմ սիրում:
	Երկիրս եմ սիրում:	Արեգակն ու ծաղիկ եմ սիրում:
	Նկարել եմ սիրում:	Շուն եմ սիրում:

Indirect Objects use dative, ablative, instrumental and also **locative** cases with or without prepositions.

Գնացքը մոտեցավ <i>կայարանին</i> : <i>Կայարանում</i> բաժանվեցի <i>ծնողներիցս</i> , բայց <i>զնացքիս</i> չհասա: Եկա <i>մեքենայով</i> և ետ եմ գնում <i>նոտրով</i> :	The train came approached <i>to the station</i> . I parted <i>from my parents</i> but didn't make it to my <i>train</i> . I came <i>in a car</i> and I am going back <i>on foot</i> .
--	--

The direct object of a transitive verb precedes the verb and the indirect object follows it, as in WA:

Անին <i>խաղող</i> է տալիս <i>Տիգրանին</i> : Մանուկը <i>բերկրանք</i> բերեց <i>մորը</i> :	Ani gives <i>grapes</i> to <i>Dikran</i> . The child brought <i>joy</i> to <i>the mother</i> .
--	---

The flexibility of word order in EA is more obvious with two objects. The last sentence, which allows six transformations by word order in WA, renders 12 versions in EA due to the mobility of the auxiliary verb.

Մանուկը բերկրանք է բերում մորը:	Բերկրանք է բերում մորը մանուկը:	Բերկրանք մանուկն է բերում մորը:
Մանուկը մորը բերկրանք է բերում:	Մորը բերկրանք է բերում մանուկը:	Բերկրանք մորն է բերում մանուկը:
Մանուկն է բերում մորը բերկրանք:	Մորն է բերկրանք բերում մանուկը:	Բերում է բերկրանք մորը մանուկը:
Մանուկն է բերում բերկրանք մորը:	Մորն է բերում բերկրանք մանուկը:	Բերում է բերկրանք մանուկը մորը:

Indirect objects of participles usually precede their verbs; all examples below allow a large number of possible inversions in word order. Try them on your own, considering the rules presented above.

Արի պատմեն <i>նամակով ստացածս</i> լուրերը: <i>Ինձ</i> պատահածները գիտես <i>ուրիշներից</i> : Չազուկը <i>մորը</i> բերկրանք <i>բերողն</i> է: <i>Քեզ հետ խոսելիք</i> ունեն: or <i>խոսելիք</i> ունեն <i>հետդ</i> . <i>Անիի համար առած</i> ծաղիկները անուշիտ են: <i>Ոտքով քայլելը</i> հաճելի է:	Let me tell you the news <i>received in the letter</i> . You know what happened <i>to me from others</i> . The baby is <i>who brings joy to the mother</i> . I have <i>something to speak with you</i> . The flowers <i>bought for Ani</i> are fragrant. <i>Taking a walk</i> (Lit.: <i>walking on foot</i>) is pleasant.
--	---

The table below presents questions for indirect objects:

- Ու՞մ ես խաղող տալիս: - Մանուկին:	To whom do you give the grapes? The child.
- Ումի՞ց բաժանվեցի: - Ծնողներիցս:	Whom did I part from? From my parents.
- Ինչո՞վ եկա և ինչո՞վ ես գնում: - Մեքենայով եկա և գնում եմ նոտրով:	What I came in and how do I go? I came in a car and I go on foot.
- Ու՞մ համար ծաղիկ բերեց Արան: - Անիի:	Who did Ara bring flowers for? For Ani.
- Ու՞մ հետ է խոսում Արամը: - Հասմիկի:	Whom does Aram speak with? With Hasmik.

Causative Verbs derive from past stems with the same infix variations—սցն, եցն, and ցն. Verbs receiving it shift to conjugation Է. In past stems with ց, the causative ց merges with it and does not repeat; nor does it in verbs with a root-final ց or ձ.

Type of Verb	Infinitive	Past stem	Causatives
Simple Է verbs	վազել	վազեց-	վազեցնել
Simple ա verbs	խաղալ	խաղաց-	խաղացնել
Derivatives with dropping infixes ն and չ	տես-ն-ել կպ-չ-ել	տես - կպ-	տեսցնել կպցնել
Derivatives with shifting infixes նն and ան	մոտ-են-ալ զարմ-ան-ալ	մոտեց- զարմաց-	մոտեցնել զարմացնել
Derivatives with a dropping ն and root ց or ձ.	անցնել դառնալ	անց դառ or դարձ	անց(ը)նել դարձ(ը)նել

EA shares the analytic causatives with the verb տալ, as well as the lexical parallels.³

Infinitive	Synthetic Causative	Analytic Causative	Lexical Parallel
ուտել	կերցնել	ուտել տալ	կերակրել
տեսնել	տեսցնել	տեսնել տալ	ցույց տալ
սիրել	սիրվեցնել	սիրել տալ	հիանալ
հիշել	հիշեցնել	հիշել տալ	մտաբերել
սովորել	սովորեցնել		դասավանդել

Conjugation of Causative Verbs: Causatives are conjugated in the regular paradigm of Է verbs. In tenses produced from present stems, infixes remain intact. The three-syllabic verbs maintain the middle vowel as in non-causative forms—մեծանալ > մեծացնել, մոռանալ > մոռացնել. In WA, the penultimate vowel before the stressed syllable is weaker and often drops: մեծնալ > մեծցնել, մոռնալ > մոռցնել.

Causatives from the Present Stem	
ապրեցնել զարմացնել մեծացնել	Infinitive
մեծացնեմ, չմեծացնեմ, մեծացնեի	Subjunctive Mood
կմեծացնեմ, չեմ, չեի մեծացնի	Conditional Mood
պիտի մեծացնեի, չպիտի (չ)մեծացնեի	Obligatory Mood
մեծացնում եմ, չեմ մեծացնում	Simple Present
մեծացնելու եմ, չեմ մեծացնելու	Simple Future
մեծացնող	Present participle
մեծացնելիս	Continuous Participle
մեծացնելիք	Future participle
մի՛ մեծացնիր/մեծացրու, մի՛ մեծաց-մեք/րեք	Imperative prohibitive

Note the parallel forms for the prohibitive imperative with the present stem (formal) and past stem (common use). As you can see from these parallels, the past stem in causative verbs is formed by replacing -ցն- with ցր-. The regular endings for simple past (set I with ի), past participles (-ած, -ել), and imperative plural in positive (-ե՛ք) follow ցր-, and only in the positive imperative singular a new ending emerges—ցրու՛.⁴

³ Compound verbs formed with a root and տալ, as in WA, differ from analytic causatives (infinitive + տալ), cf.: պահ տալ = պահելու տալ *store, hide, preserve*, ետ տալ = վերադարձնել *return* or փսխել *throw up*, etc.

⁴ The causative infix [ցն], shared in EA and WA derives from Grabar causative -ուց-ան-. It contains the suffix -ոյց e.g., կառոյց, մատոյց, սառոյց, հանգոյց; these nouns formally coincide with the causative simple past in third person singular. The second part of the causative infix, -ան is the common indicator of imperfect aspect, e.g., մոռ-ան-ամ, զիր-ան-ամ. The infix -ուց-ան-shrank into -ցն- in modern Armenian but the vowel ու reemerges in the past stem: WA simple past—զարմացուցի, imperative—զարմացուր and EA imperative—զարմացրու. The emergence of ր in the past stem is compatible with the ն > ր replacement in some irregular verbs, such as դնեմ/դրի, տանեմ/տարա, etc. Some causatives are frozen in modern Armenian and conjugate in regular paradigms, e.g., կառուցեմ—կառուցեցի, մատուցեմ—մատուցեցի, հատուցեմ-հատուցեցի. Adjectives with -ուց, the old causative, are characteristic to literary styles—ապշեցուցիչ *amazing*, լրացուցիչ *additional*, etc.

Causatives from the Past Stem	
Infinitive—present stem	մեծացնել ապրեցնել փակցնել
Imperative Prohibitive/novel parallels	մի՛ մեծացրու ապրեցրու փակցրու մի՛ մեծացրեք ապրեցրեք փակցրեք
Imperative Positive	մեծացրու՛ մեծացրե՛ք ապրեցրու՛ փակցրու՛
Past Participle I	մեծացրած ապրեցրած փակցրած
Past Participle II	մեծացրել ապրեցրել փակցրել
Simple Past	մեծացրեց ապրեցրեց փակցրեց

In simple past, causative verbs use set I endings with ի, following the infix -ցր-. Հարցնել, դարձնել and վերցնել conjugate in the same pattern by analogy: դարձրի *I turned*, վերցրի *I took*.

Causative Verbs in Simple Past Tense			
	վերջացնել ⇐ վերջանալ	խոսեցնել ⇐ խոսել	հարցնել
ես	վերջացրի	խոսեցրի	հարցրի
դու	վերջացրիր	խոսեցրիր	հարցրիր
նա	վերջացրեց	խոսեցրեց	հարցրեց
մենք	վերջացրինք	խոսեցրինք	հարցրինք
դուք	վերջացրիք	խոսեցրիք	հարցրիք
նրանք	վերջացրին	խոսեցրին	հարցրին

Meaning and Use of Causatives shows no significant differences. Synthetic causatives with -ցն- show immediate involvement of the subject with the direct object and a sharing or enforcement of action. Analytic causatives with տալ indicate a subject appealing or directing the direct object to action. The lexical parallels are standard transitive verbs with direct objects merely bearing the action from the subject. Therefore, the direct object in causative structures is more important than the subject. Cf.:

S. Causative Neutral	Գործերը ծանձրացրին ինձ: Ես ծանձրացա (գործերից):	The work made me bored. I got bored (of chores).
S. Causative Neutral	Զավակը ուրախացրեց մորը: Մայրը ուրախացավ (զավակով):	The child made the mother happy. The mother got happy (with her child).
S. Causative Neutral	Հիշեցրու ինձ, որ տան վարձը վճարեմ: Հիշենք, որ պետք է տան վարձը վճարել:	Remind me to pay the rent. Let us remember that we must pay the rent.
S. Causative Analytic Causative	Համոզելով ու հեքիաթ պատմելով՝ տատիկը թոռնիկին շիլա էր ուտեցնում: Եթե պատրաստածդ համով չլինի, միայն քեզ եմ ուտել տալու, - սպառնաց գլխավոր խոհարարը:	The Grandma coaxed her grandson to eat porridge by persuading and telling tales. If what you prepare is not tasty, I'll make you eat it alone, threatened the chef.
Lexical parallel	Տանտիկինը մտահոգվում էր, թե ինչպես էր կերակրելու անսպասելի հյուրերին:	The landlady was worried how she would feed the unexpected guests.

Some causatives have an **additional lexical meaning**, e.g., խաղացնել is *to toy with, delay, flirt*. Also, verbs may split the difference in lexical meaning between two forms of causatives, e.g. ուտեցնել is *to feed*, whereas կերցնել may be used also as *to answer with a ironic or sharp remark*. On the other hand, պարզել is *to reveal, clarify*, and its causative form, պարզեցնել is *to simplify*. Կանգնեցնել as a causative from կանգնել *to stand* has a limited usage, e.g., Երեխան կանգնեցրեց (շարեց) իր զինվորիկներին: *The child made his little soldiers stand still*. Ոստիկանը կանգնեցնում է կանոնախախտին: *Police stops those who break the rules*. But it has acquired a special lexical meaning of its own as *to erect a monument*, e.g.: Ծիծեռնակաբերդում հուշարձան կանգնեցվեց Եղեռնի զոհերի հիշատակին: *In Tsitsernakaberd a monument was erected in memory of the victims of 1915 Genocide*. Some causatives are more frequent in usage than their neutral counterparts; e.g., հստակ *clear, lucid*, հստակեցնել *elucidate, clarify*, the neutral հստականալ seldom occurs.

The Verbs անցնել and անց(ձ)նել are easier to confuse in EA because they do not differ in writing; the distinguishing schwa in անցձնել (present in all causatives) still allows misunderstanding, cf.:

Փողոցն անցնում եմ ու տանն եմ արդեն:	I <i>pass</i> (cross) the street, and I am home already.
Արիսին գրկում եմ, որ փողոցն անցձնեմ:	I hug Aris to help (make) him cross the street.

As a rule, languages do not tolerate such similar forms and find ways to differentiate them. Thus, in EA a new compound verb is generated—a causative անց կացնել *to spend, cross, make pass* equivalent to անցձնել with its neutral counterpart անց կենալ equivalent to անցնել *to pass*. Among these four forms, անցնել and անց կացնել enjoy common usage. Note that the verb կենալ has no independent use in EA, but creates compound verbs like վեր կենալ *get up*, անց կենալ *pass*, etc.

The Verbs գիտեմ, ճանաչել, and իմանալ

All three verbs mean *to know*; գիտեմ and ճանաչել relate to each other like գիտեմ and ճանչնալ in WA. EA adds here also the verb **իմանալ** *to acknowledge, be cognizant*; it is rarely used in WA. For a causative, գիտեմ and ճանաչել use the same lexical equivalent: ծանոթացնել *to introduce, cause to meet, get acquainted*. իմանալ uses the compound իմաց տալ, *to let know, deliver news*.

Note that ճանաչել and ծանոթ etymologically have the same origin; in EA ծանոթ means 1. *acquaintance* 2. *familiar* and in WA, it additionally means *famous, well known*.

Ես գիտեմ հայերենի այբուբենը: Արամը իմացել էր Հասմիկի մասին, բայց նրան չէր ճանաչում: Ես չգիտեի (չէի ճանաչում) Արտակին, Արամը մեզ ծանոթացրեց: Ինձ պատահածները իմացած կլինես ընդհանուր ծանոթներից:	I <i>know</i> the Armenian alphabet. Aram had learned about Hasmik but was not <i>acquainted</i> with her (did not know her). I did not <i>know</i> (was not <i>acquainted</i> with) Artak; Aram introduced us. You must have learned what happened to me from common acquaintances.
--	---

Suppletive Forms for Defective Verbs եմ, կամ, ունեմ, գիտեմ, կարող եմ: Except for ունենալ, which is practically the same in EA and WA, these verbs show subtle differences. Note the examples of usage: *Գիտեմ և կարող եմ*. I know and I can. Եթէ *գիտեմամ*, գուցե *կարողանամ*. If I know, perhaps I am also able. Երբ *իմացայ*, նաև *կարողացա*. When I learned (knew), I also could.

Defective Verbs		Suppletive Complements for Other Tense Forms		
Present	Past	Infinitive	Subjunctive Present and Past	Simple Past
եմ, կամ	էի, կայի	լինել to be	լինեմ լինեի	եղա
կարող եմ	կարող էի	կարողանալ ⁵ be able	կարողանամ կարողանայի	կարողացա
գիտեմ	գիտեի	գիտենալ to know իմանալ	գիտենամ իմանամ գիտենայի իմանայի	գիտեցա/ գիտցա իմացա

Text ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԳԻՊՈՒՄ

Հասմիկը վճռել է Հայաստան գնալ աշխատելու: Մի քանի տարի առաջ ավարտեց Հարվարդի բժշկականը: Տարիների երազանքը կատարվեց: Հիմա վիրաբույժ է և կարող է օգնել մարդկանց: Շատերի համար ուշ է այլևս: Ուշ է Հայկուհու համար: Բայց կարող է գեթ ուրիշների համար չարը կանխել:

Հասմիկը հեշտությամբ գտավ իր առաջին աշխատանքը, որովհետև գերազանց գնահատականներով էր ավարտել համալսարանը: Շատ երջանիկ էր համարում ինքն իրեն: Միշտ պարտաճանաչ, կազմակերպված և ճշտապահ, նրա ստեղծագործ միտքը գիտության ու իմացության բարձունքներում էր ճախրում: Բայց օր ըստ օրե մի կասկած ծնվեց նրա մեջ: Կասկած, որ այժմ գրեթե տագնապի էր վերածվել: Եթե ինքը մի օր գործի չգնա, ի՞նչ կարող է փոխվել իր հիվանդների համար: Ոչ մի վատ բան: Բժիշկներն այստեղ շատ են: Իր չափ լավ և իրենից լավ:

⁵ Regularized from Grabar կարեմ կարեմք կարել/կարելք. կարացի, կարաց, կարող/կարացող, կարելի.
Gayané Hagopian 247 Armenian for Everyone

Այնտեղ մի հեռավոր Հայաստան կա, ուր վիրաբույժը հացթուխի արժեք ունի: Այնտեղ պատերազմը և կարիքը դեռ հնձում են մարդկանց: Դավադիր ռուսներն այնտեղ պայթում են խաղաղ գործի անցած մարդկանց և հրադադարի երազկոտ զինվորների զլուխներին: Հայաստան, որ իր մայրիկի երազն էր: Հայաստան, որ իր մանկության երազն էր: Եւ Հայաստան, ուր Քարենն է ապրում իր Հայկ և Հայկուհի զավակներով: Մի փոքրիկ Հայկ և Հայկուհի, որոնց մեջ իր զվարթ Հայկոյից մի մաս է ապրում: Հին հայրենիքը ծանոթ և անծանոթ, բարեկամ ու բարյացակամ մարդկանցով կանչում է իրեն:

Վճռել է այլևս: Գնալու է: Եվ վաճառքի է հանել ամեն բան, որ ունի՝ մեկի պես, որ իր ետ գալը չգիտես: Իրերի մեջ ուրախություն չկա: Հասմիկը գնում է ուրախություն փնտրելու այնտեղ, որտեղից շատերն այստեղ են գալիս՝ ավետյաց երկրի հույսով: Գալիս են իր ընտանիքի հին երազների հետքերով:

Հեռախոսն հանկարծ զանգում է՝ Հասմիկի մտքերը ընդհատելով:

- Այո՞:
- Կարելի՞ է Ժասմինի հետ խոսել:
- Ժասմինն է:
- Բարև ձեզ, ես Արամ Կիրակոսյանն եմ: Կարծե՞մ՝ Էդգար Ալան Փոյի ժողովածուն եք վաճառում:
- Այո, կուզենայիք գնե՞լ:
- Ի՞նչ արժե:
- 20 դոլար:
- Ուրախությամբ կգնեմ:
- Խնդրեմ: Եթե ուզում եք, կարող եք գալ և գնել:
- Որտե՞ղ եք ապրում:
- Ալամիդա:
- Վաղը կեսօրից հետո, ասենք, չորսի կողմերը հարմար կլինի՞:
- Ավելի լավ է ուղիղ չորսին: Գրքերը կբերեմ Բարթի կայարանը:
- Շատ լավ: Ինչպե՞ս ճանաչեմ ձեզ:
- Ես միջահասակ եմ, քսանութ տարեկան: Շեկ մազերով ու սև աչքերով: Կապույտ հագուստով կլինեմ, գուցե մի սպիտակ վերարկու էլ հագնեմ:
- Պետք է որ շատ գեղեցիկ լինեք, արդյոք ամուսնացա՞ծ եք:
- Այո, Փոյի հետ...

Արամը չգիտեր, թե հայուհու էր հանդիպելու: Իր համար ճակատագրական մի անունով, որը լսել էր իր ընկերներից, բայց անունի տիրոջը տեսնելու առիթը չէր ունեցել: Ի՞նչ իմանար Արամը, թե սիրահարվելու էր Հասմիկին մի խենթ պատանու նման:

Vocabulary Differences

EA	Translation	WA	Translation	
ետ տալ	1. give back 2. throw up turn, revolve		return	
դարձնել			1. turn, revolve 2. throw up	
ճիճու			worm	
ճանաչել			to know, recognize be acquainted	
փնտրել			search	
ֆիզիկա			physics	
արթնացնել			wake up	
աշխատեցնել			make work	
փոքրիկներ			children	
թռչել			fly	
սպանել			to kill	
խոսեցնել			make talk	
(վերջանալ)		(if you) please	լմննալ	end
(խնդրեմ)			հաճիս	(if you) please
(նման)	հանգոյն		like, as	
շփոթվել		շռարիլ	be confused	
չհաշված		նկատի չառած	notwithstanding	

LESSON 13

PHONETICS

The Consonant System
Diphthongs

GRAMMAR

Comparative Degrees of Adjectives and Adverbs
Pronominal Declension
Interrogative-Relative Pronouns
Prepositions and Postpositions
Personal and Demonstrative Pronouns

VOCABULARY

Reading from the Original: Մայմունն by Zahrad

Feminine Suffix -ուհի

Proper Names

Comparison: Texts: Քիչ մը պատմութիւն. Քիչ մը փիլիսոփայութիւն

Directions: Text: Պարոնեան Փողոցը Ուր է

Text: Մօր Աղօթքը

PHONETICS

The Consonant System

Sonorants		Voiced Consonant		Voiceless Consonants		
լ	[l]	պ	[b]	բ	փ	[p']
մ	[m]	կ	[g]	գ	ք	[k']
ն	[n]	տ	[d]	դ	թ	[t']
յ	[y]	ծ	[dz]	ծ	ց	[ts']
ր	[r]	ճ	[j]	ջ	չ	[ch']
ռ	[r]	զ	[z]	ս		[s]
		ժ	[zh]	շ		[sh]
		ղ	[gh]	խ		[kh]
		վ, լ	[v]	ֆ		[f]
				հ, յ		[h]

- Consonants are pronounced with some obstruction or friction to the air flow opposite to vowels (see vowels in Lesson 3).
- Modern Western Armenian has twenty-five consonant sounds (phonemes) written with thirty-two letters. Letters are the graphic or written representations of phonemes. Phonemes have no meaning but they are capable of distinguishing it, e.g., լուր *news*, լուռ *silent*. Phonemes may sound different depending on their position, e.g., զգաստ [əsk'asd], զավակ [zavag], or English *pot* and *spot*.
- Five consonants (in the right column) are spelled each with two letters (see Appendix 4 on the historical consonant shift).

- The sonorants (liquids) ր, ռ, լ, մ, ն, յ are articulated with a relatively free air flow through the vocal cords; they have no voiceless oppositions. The sonorant յ in initial positions turns into a voiceless [h]. The rest of consonants, except հ, form a dual opposition by being *voiced* and *voiceless*. Voiced consonants are uttered with the vibration of vocal cords, and the voiceless, without.
- The sound [h] has no voiced counterpart, and it is spelled with two letters: հ and յ.
- [v] has five spellings, with վ, լ, ռ, ռլ, և.
  - վ is used for the initial positions and after ռ: վաւեր/անվաւեր, ծով.
  - ռ is for the initial sound combination [vo], except for ռվ [ov] *who*, ռվկիանոս [ovgianos] *ocean*. The spelling of the word վոհմակ [vohmag] *wolf pack*, is an exception to both rules above.
  - ռլ sounds [v] before vowels: Նուարդ, գուարթ, աղուոր, կոչուիլ, գրուած.
  - լ is used for all the remaining cases.
  - և can substitute for the letter combination ել in the lower case, as in: արել or արև.
- In general features, the consonant system is quite similar to that of in English save the absence of the phonemes ɳ, ɲ-ʃ, and ð, á-g, although the last two occur in specific position, as speech sounds, as in *lots*, *beads*.

Phonetic Drills: Read the Homonyms and Paronyms

գառ	lamb	քար	stone	կար	stitch
գրել	to write	քերել	scratch	կրել	to carry
դառ	bitter	թառ	a musical instrument	տառ	letter
դեր	role	թերի	defective	տէր	lord
դեղ	medicine	կանթեղ	lantern	տեղ	place
ողջ	whole, alive	ոչ	no	կոճ	strand
ծախ	left	ցախ	broom-wood	ծախել	to sell
ծող	rod	ցող	dew	ծով	sea
թագ	crown	թակ	knock	տակ	under
ոխ	malice, revenge	հոտ	smell	ոտ	foot, leg
աղտ	litter	հատիկ	grain	ախտ	sickness
դեկ	wheel	հեք	poor, miserable	խելք	reason, mind
ջուր	water	չար	mean, naughty	ճար	remedy
ծեր	your	ցերեկ	day-time	ծեր	old
ծոր	gorge	ցորեն	wheat	ծորակ	faucet
օղ	ring	հող	soil	ող	vertebra
հերու	last year	առու	river stream	արու	male
յամառ	stubborn	համար	for	ամառ	summer
վար	down	աղուոր	nice	որ	that, which

Reading from the Original:

Զահրատ, by Zahrad¹

Մայմուն

Մայմուն որ կ'ըսեմ կապիկ չկարծեք
 Տան սև փիսիկին անունն է
 Փիսիկ որ կ'ըսեմ աղուոր չկարծեք
 Աշխարհիս ամենէն տգեղ կատուն է

Սև է որ կ'ըսեմ սեփսև չկարծեք
 Սևութեանը մէջ աչքերը դեղին են
 Դեղին որ կ'ըսեմ արև չկարծեք
 Արևը մէկ է - աչքերն երկու են

Երկու որ կ'ըսեմ զատ-զատ չկարծեք
 Երկուքին խորն ալ երազը մէկ է
 Երազ որ կ'ըսեմ մեծ բան չկարծեք
 Մարդու մը կողմէ սիրուիլն է

Explanations to the Poem

Մայմուն որ կ'ըսեմ	When (if) I say maymun	Maymun, Arabic <i>ape, monkey</i> . The conjunction որ can substitute for <i>when երբ</i> and <i>if եթէ</i> in everyday speech.
կապիկ չկարծեք	Don't think of monkeys	չկարծեք, negative subjunctive of կարծել, <i>to consider, have the opinion, think of</i> .
փիսիկ	kitty, pussy-cat	Endearing diminutive for <i>cat</i> . The words կատու, cat, as well as փիսիկ and pussy are from the same (unknown) source.
տգեղ	ugly	տ- is a negative prefix; cf. գեղեցիկ <i>beautiful</i> .
սեփսև	absolutely black	Emphatic repetition of սև with the augmentative փ; cf. կաճկարմիր <i>bright red</i> ; ճեփճերմալ <i>absolutely white</i> , etc.
աչքերն երկու են	the eyes are two	The definite article ն substitutes for ը, causing the shift of the initial ւ [ye] into [e] as it was in Krapar. This rule is practically dying out in modern Western Armenian.
զատ-զատ	separately	The adverb is derived by the repetition of the adjective զատ <i>single, separate</i> .
Երկուքին խորն ալ	In the depth of both	Երկուք is a declined nominal numeral, <i>both, the two</i> .
երազը մէկ է	The dream is one	Մէկ <i>one</i> , means also <i>the same</i> , in Armenian and other languages.

¹ Zahrad is a modern poet and writer. He was born in 1924 in Istanbul which in the Armenian tradition is still referred to by its Byzantine name, Պոլիս (Կոստանստնուսպոլիս Constantinople), the literary and intellectual center of Western Armenia before the Genocide. Lyrical, sometimes sarcastic humor and brevity characterize Zahrad's poetry, translated into many languages. Note that Zahrad does not use punctuation, except for apostrophes.

Diphthongs

Diphthongs are sound combinations functioning as one syllabic vowel. They are formed with either two vowels (e.g., եա, իա, եօ) or a vowel with a j or l (այ, ոյ, իլ). Diphthongs can shift like vowels when losing the lexical stress. The diphthongs ոյ and եա shift quite regularly, they are marked with an asterisk in the chart below; other diphthongs may shift in colloquial or obsolete forms (see also Lessons 5, 8, and 13 EA).

- The diphthongs իլ [yu] and ոյ [uy] are often confused in speech. The ոյ [uy] > [ոլ] shift is regular, as in լոյս → լուսաւոր, յոյն → յունական. իլ [yu] does not change: արհւնակից *relative*, from արհւն *blood*; ձիւնամրրիկ *blizzard* from ձիւն *snow*. Exception: some old or dialect forms, e.g., ձիւն - ձին, ձուն. Similarly, ոյ does not shift in some new forms: կոյրնալ, լոյսնալ etc.

Diphthongs	Illustrations	Diphthong in Composites and Regular Shifts
այ [ay]	լայն, ծայն, մայր	լայնակի, ծայնաւոր, մայրիկ
եա* [ya]	կեանք, մատեան, սենեակ, քրիստոնեայ	կենսագիր, մատենագիր, սենեկակից, քրիստոնէական
իա [ya]	Կիլիկիա, հեքիաթ	Կիլիկիոյ, հեքիաթային
եօ [yō]	եօթը, եօկա	եօթեակ, ընտանեօք
ոյ* [uy]	բոյր, բոյն, բոյս, զոյգ, կոյր, լոյս, յոյս	բուրաւէտ, բնաւեր, բուսնիլ, զուգակից, կուրանալ, լուսաւոր, յուսալի
իլ [yu]	արիւն, բիւր, գիւղ, հիւր	արիւնալի, բիւրաւոր, գեղջուկ, հիւրասէր

- The diphthong իլ becomes a free sound combination [iv] at the end of a word and before vowels; e.g., հազիւ *hardly*, քիւ *cornice*, քիւի *kiwi*, ճիւղ *monster*. If [իլ] loses the lexical stress, ի drops and ւ turns into ու to maintain the sound [v], as: անիւ → անուակ *small wheel, roller*, կռիւ → կռուախնձոր *apple of discord*, հազիւ → հազուագիւտ *rare*, etc. This is a spelling adaptation and not sound change.
- The diphthongs ոյ and այ turn into [a] and [o] in final positions (See Lesson 5), save monosyllabic words, as հայ *Armenian*, բայ *verb*, վա՛յ *oops!, oh dear!*, Նոյ *Noah*, խոյ *ram, Aries*. In derivatives from words with a final silent j, the latter drops before consonants but not before vowels: արքայ-արքաներ երեկոյ-երեկոներ, but արքայական, երեկոյեան. The in monosyllabic words is not affected in either case: հայ - հայկական, հայեցի.
- The diphthong այ shifts to ա in some Western Armenian dialects (այս - աս, եղբայր - աղպար, մայր - մար), and in some Eastern dialects, to է (details see in EA 13).

VOCABULARY

The Feminine Suffix *-ուհի*

պարոզ

The suffix *-ուհի* forms feminine names, both proper and common, from masculine or neutral names. It is the only active gender-differentiating suffix in modern Armenian.

The suffix *-ուհի* creates:

- Common names from common names: երիտասարդուհի *young woman*, պատանուհի *female teenager*, բժիշկուհի *woman doctor*, դերասանուհի *actress*, նկարչուհի *female artist*, etc. Note that the same words without this suffix are neutral—i.e., երիտասարդ is *youth*, պատանի *teenager*, and բժիշկ *doctor*, and in the plural they apply to both genders, e.g., պատանիներ *teenagers*—whereas պատանուհիներ is only *female teenagers*.

պարուհի

Երգչուհի

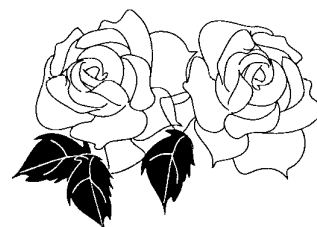
- Some female names derive from roots not indicating people; for example; վարժուհի *female teacher*, from վարժել *to teach, educate*; cf. վարժապետ *male teacher*, վարժ *fluent, used*; պարուհի *female dancer*, from պար *dance*, թագուհի *queen*, from թագ *crown*.
- Proper names from common names; e.g., Թագուհի, Մաքրուհի, Վարդուհի, Պերճուհի. The latter has a masculine counterpart, Պերճ, deriving from պերճ *splendid*. These female names derive diminutive-endearing address forms with the suffix -ուկ: Թագուկ, Մաքրուկ, Վարդուկ, Պերճուկ.
- Proper names from masculine names—Հայկուհի, Արմենուհի, Տիգրանուհի—and from geographic names—Վանուհի, Սևանուհի.

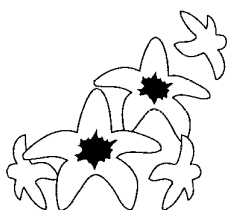
Երգիչ

The suffix -ուհի is synonymous to the suffix -ի which is an obsolete, nonproductive constituent for female proper names: Հեղինե, Գայիանե, Սելինե, Վերժինե. Some of these names derive from masculine versions: Կարինե < Կարեն, Արմինե < Արմեն; and others, from common names: Արփինե, from արփի *sun*, Լուսինե from լոյս *light*, Նարե from նար *nymph*, and Մարինե or Մարինա, a blend of Mariam and Maria.

Feminine Names from Common Names Suffixed with ուհի		
Սրբուհի	սուրբ	holy, sacred, saint
Տիրուհի	տեր	lord, master
Երանուհի	երանեալ	blissful
Մաքրուհի	մաքուր	clear, clean
Թագուհի	թագ	crown (queen)
Վարդուհի	վարդ	rose
Պերճուհի	պերճ	ornate, splendid

Վարդուհի, Պերճուհի

Proper Names

Proper names are the given names of unique objects—e.g., Armenia, Ycrevan, Ardag, Nareh. As a rule, they derive from common names—cf., Bay Area, United States.

The majority of proper names have an obscured internal meaning in contemporary languages; they are nothing else but names—e.g., Aram, Ara, Sevan, Boston, Mary, John.

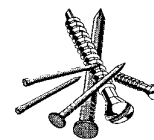
However, some proper names are still also common names.

Many feminine proper names derive from flower names, often with suffixes -իկ, -ակ. An exception is Մեխակ, a masculine name, from մեխակ *carnation, clove*, both deriving from մեխ *nail*.

Շուշաններ

Feminine Name	Flower	
Շուշանիկ	շուշան	lily
Մանուշակ	մանուշակ	violet
Յասմիկ	յասմիկ	jasmine

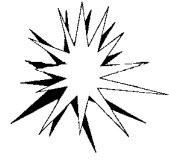
մեխ, զամ, բուեռ

Other Feminine Names from Common Names					
Suffixed with -իկ			Not Suffixed		
Արեւիկ	արեւ	sun	Անուշ	անուշ	sweet
Արփ(եմ)իկ	արփի	sun	Գոհար	գոհար	jewel
Աստղիկ	աստղ	star	Լուսին	լուսին	moon
Լուսիկ	լոյս	light	Ծովինար	ծովի նար	sea nymph
Ծովիկ	ծով	sea	Ծաղիկ	ծաղիկ	flower
Շնորհիկ	շնորհ	grace	Մարալ	մարալ	deer
Շողիկ	շող	beam	Պայծառ	պայծառ	bright
Ցողիկ	ցող	dew	Քնար	քնար	lyre

Քնարիկ

The suffix *-իկ* is productive in masculine names too—e.g., *Մարտիկ*, from *soldier*; *Ռազմիկ* from *warrior*.² Many masculine names derive from animal names, emphasizing the innate strength of the sex: *Կորիւն* *lion cub*, *Վարուժան* *male bird of prey*, *Շահէն* *hawk, falcon*, *Տիգրան* *tiger*, *Վարազ* *boar*. Compare also other names emphasizing the male power: *Շանթ* *lightning*, *Արի* *brave*, *Գոռ* *proud*, *Պերճ* *splendid*, *Վրէժ* *vengeance*, *Յրայր* from *հուր* *fire, pyre* and *այր* *man*, *Յրաչեայ*, *Յրակ* from the same *հուր* and *աչ-եայ*, *ակ* *eyed*. Some of these names are ancient borrowings from other languages, revealing the universal nature of the perception and evaluation of the sex; cf. for example, the Native American names.

Աստղիկ, Արուսեակ

Many feminine names emphasize the beauty of the sex: *Գեղեցիկ* *beautiful*, *Գեղանոյշ* (*beauty+sweet*), *Սիրանոյշ* (*love+sweet*), *Սիրուն* *pretty*, *Սիրվարդ* (*love+rose*), *Վարդանոյշ* (*rose+sweet*), *Շողակաթ* (*dew+drop*).

Proper names also indicate origin by deriving from geographic and ethnic names, with or without suffixes, e.g.: *Հայաստան*, *Անի*, *Նարեկ*³, *Վանուհի*, *Սևան(ուհի)*. Ancient ethnic names are obscured in *Արամ*, *Արմէն*, *Արմէնուհի*, *Նահրի*, *Նահրա*, *Ջարմինէ*, *Թորգոմ*, etc.

Age and kinship terms also figure in proper names: *Անդրանիկ* *first born*, *Սանուկ* *child, young man*, *Պապ* *grandfather*, *Դստրիկ* *daughter*. The motif of *God-given* (as *Theodore*) features in the masculine names: *Աստուածատուր* *God-given*, blended into *Ասատուր*; *Խաչատուր* *cross-given*, with the diminutive *խաչիկ*; *Նուէր* *present, gift*; *Պարգև* *award*. All these motifs, geographical and ethnic, kin and divine, reflect the kinship system with a male lineage.⁴

Common Christian names are used in Armenian with appropriate shifts in pronunciation. For example:

Մարիամ	Mary	Դաւիթ	David
Գէորգ	George	Գրիգոր	Gregory
Յովհաննէս	John	Պետրոս	Peter
Յակոբ	James, Jack	Պօղոս	Paul

Արեւիկ, Ծաղիկ Արփեցիկ

2 The suffix creates agent names—*մարտիկ* *soldier*—which turn into proper names. Its most common function is in deriving diminutives, e.g.: *մայրիկ* *mommy*, *փիսիկ* *kitty*, cf. the suffix *-ուկ*, *ձագուկ* *baby*.

3 The modern popularity of *Նարեկ* among these is more due to *Գրիգոր Նարեկացի* and his immortal poem *Մատենա Ողբերգութեան*. People simply call it *Նարեկ* and view it as a sacred book with a healing power.

4 Hagopian 1991, 1993.

GRAMMAR

Comparative Degrees of Adjectives and Adverbs

The comparative degrees indicate the level or extent of the quality referred by adjectives and adverbs. The positive degree is the adjective by itself, e.g., մեծ. The comparative degree compares two objects and shows a higher or lesser degree of the quality, e.g., ավելի մեծ *bigger*. The superlative degree compares more than two objects and indicates the highest of least degree of the quality in the selection, e.g., ամենա մեծ *the biggest*.

The absolute superlative degree shows a high condensation of the quality in question without explicit comparison, e.g., Մեծագոյն բանաստեղծ մըն է Չահրատ՝ առաւելագոյնս ընթերցուողը ժամանակակիցներուն մէջ: Zahrad is a *great* poet, the most read among contemporaries.

The conjunction քան *than* relates compared objects, cf.: Մայրամուտը ծովուն վրայ ավելի գեղեցիկ է, քան որևէ այլ բան: The sunset on the sea is *more beautiful than* anything else. Ես ավելի կամաց կը լողամ, քան եղբայրս: I swim *more slowly than* my brother.

The comparative degrees of adjectives and adverbs are formed identically in three modes: analytical, morphological, and lexical. Analytic mode is the most common way: ավելի for the comparative degree and ամենէն *or* ամենա for the superlative degrees, e.g., լաւ *good or well*, ավելի լաւ *better*, ամենէն լաւ *or* ամենա լաւ *best*. Cf. the chart:

Degrees		Adjectives		Noun	Adverbs		Verb
Positive		-	լաւ	տուն	-	լաւ	խօսիլ
Comparative	<i>more</i>	ավելի	լաւ	տուն	ավելի	լաւ	խօսիլ
	<i>less</i>	առաւել նուազ, պակաս	լաւ	տուն	առաւել նուազ, պակաս	լաւ	խօսիլ
Superlative	<i>most</i>	ամենէն, ամենա	լաւ	տուն	ամենէն	լաւ	խօսիլ
Absolute Superlative	<i>(best)</i>	լաւագոյն		տուն	լաւագոյն(ս)		խօսիլ

- **Analytical**, i.e. separate words for the comparative and superlative degrees. This is the most frequently used means; for example: ավելի գեղեցիկ *more beautiful*, ավելի կամաց *more slowly*, առաւել մեծ *greater*, նուազ արագ *less quick*. For the superlative degree, in literary styles also առաւելագոյն *most* and նուազագոյն *least* are used; often they take the article -u with a deictic value, for instance, առաւելագոյնս նոր *the newest*, նուազագոյնս հեռու *the least far*.
- **Morphological**, i.e. declension. For the comparative degree the complement noun is placed in the ablative, as in: Տունէն լաւ տեղ չկայ: There is no place *better than* home. For the superlative degree, the ablative ամենէն *most of all* is used, as in: Ամենէն լաւ տեղը տունն է: *The best* place is home. Ablatives can be combined with the word ավելի, which does not affect the translation; cf. Տունէն ավելի լաւ տեղ չկայ: There is no place *better than* home.
- **Lexical**, i.e. affixation for the superlative degree only. The prefix ամենա- is equivalent to ամենէն, e.g., ամենա գեղեցիկ. The suffix -(ս)ոյն for the absolute superlative rarely functions in everyday speech. In translation intensifying adjectives are often used instead of comparative forms; cf. Հնագոյն երկիր մըն է Հայաստան, ուր առասպելներ կ'ապրին դեռ: Armenia is a *most (very)* ancient country where myths still live.

The following passages, Քիչ մը փիլիսոփայութիւն 'Some philosophy', and Քիչ մը պատմութիւն 'Some History' illustrate the usage of the comparative degree.

հին

նոր

աւելի նոր

ալ առաւել նոր

նուազ նոր

ամենէն նոր

Փոխադրամիջոցներ

Յաւերժական

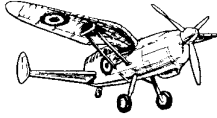
Քիչ մը պատմութիւն

Պատմութեան և քաղաքակրթութեան արշալոյսին անասուններով տեղաշարժուիլը մեծ նորութիւն մըն էր: Ետքէն եկան անհիւներով կառքերը՝ աւելի նոր և արագընթաց: Շարժիչով կառքերը կամ ինքնաշարժերը ա՛լ առաւել նոր են, քան ձիակառքերը, և աւելի արագ կ'երթան:

Ամենէն նոր փոխադրամիջոցներուն շարժիչը զանոնք թռիչքի տարաւ որպէս օդանաւ, սաւառնակ և ուղղաթիռ, որպէս հրթիռ և տիեզերանաւ: Հիմա ասոնք առաւելագոյնս արագ կ'ընթանան:

Եւ դեռ կու գան նորագոյնները, արագագոյնները: Հիները շարունակ կը պարտուին նորերէն:

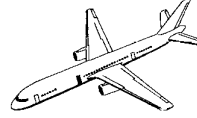
Նորագոյնները

սաւառնակ

ուղղաթիռ

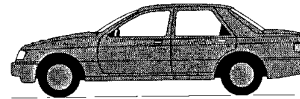
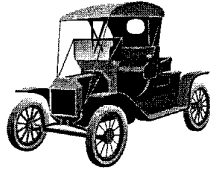
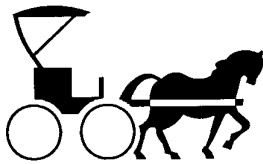
օդանաւ

հրթիռ

Words and Explanations

Փոխադրամիջոց	Vehicle
Յաւերժական	Eternal
Պատմութեան և քաղաքակրթութեան արշալոյսին	At the dawn of history and civilization
անասուններով տեղաշարժուիլը	Moving with the help of animals
Ետքէն եկան անիւներով կառքերը	Later came the carts with wheels. Note that -ի- before -ն- is pronounced [iv] because -ն- belongs to the ending ներ and not the root.
աւելի նոր և արագընթաց	Newer and faster moving. Note that աւելի refers to both նոր and արագընթաց.
Շարժիչով կառքերն ա՛լ առաւել նոր են քան ձիակառքերը	Motorcars are even newer than the horse-drawn carriages.
զանոնք բռնիքի տարաւ որպէս օդանաւ	Took them to flight as planes
առաւելագոյնս արագ կ'ընթանան:	Proceed the fastest
Հիները կը պարտուին նորերէն:	The old ones are defeated by the new ones.

կառքեր

Pronominal Declension

Declined pronouns show relationships between objects. Pronoun declension has several distinctive features in comparison with noun declension.

- Suppletion—that is, different case forms derive from different roots or stems; for instance, ես I, իմ my, ինձի me, մենք we, մեր our, մեզի us.
- The plural often has the obsolete ending ք and/or suppletive forms: ես - մենք, իմ - մեր, դու - դուք, քու - ձեր, ան - անոնք.
- Pronouns often formally maintain six different case forms in declension; e.g.: ես, իմ, ինձի, զիս, ինձմէ, ինձմով. Remember that the nominal dative formally coincides with the genitive, and the accusative, with the nominative, thus resulting in four forms for the six cases.
- In ablative and instrumental, personal pronouns acquire the noun endings -է and -ով with a preceding augmentative մ.
- Many declined pronouns have parallel old and new forms. The genitive իր is the modern form; its Krapar parallel իր is still in use in formal language. ինձի, ինձմէ, ինձմով are the commonly used modern forms; their older parallels (ինձ dative; զիս acc. յինէ abl. and ինով inst.) still appear in formal speech and are quite common in classical Western Armenian literature of the early 20th c.

Քիչ մը փիլիսոփայութիւն

Վերը ձուկերու բաղդատական նկար մը կայ:

Առաջինը մեծ ձուկ մըն է:

Սակայն առաջինը նուազ մեծ է, քան երկրորդը:

Երկրորդը առաջինէն մեծ է:

Երրորդ ձուկը առաւել մեծ է, քան երկրորդը:

Վերջինս ամէնէն մեծն է՝ եղածներէն մեծագոյնը:

Առաւելագոյնս մեծ էակները ծովուն մէջ կ'ապրին:

Մեծագոյնը կ'էտն է յոյժ փիլիսոփայական անունով մը:

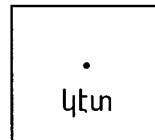
Պզտիկ ձուկը կ'ուտուի մեծէն:

Աւելի մեծ ձուկը կ'ուտուի մեծագոյնէն. այս է կեանքը:

Այս ալ ամէնէն մեծ արարածի փոքրագոյն պատկեր մըն է:

կէտ

կէտ

Words and Explanations

Փիլիսոփայութիւն	Philosophy
Չուկերու բաղդատական նկար	Comparative picture of fish
Առաջին	First
Եղածներէն մեծագոյնը	The biggest of all that there are
Առաւելագոյնս մեծ էակները	The biggest creatures
Պզտիկ ձուկը կ'ուտուի մեծէն:	The small fish is eaten by the bigger one.
Այս է կեանքը:	This is life.
Յոյժ փիլիսոփայական անունով մը:	With an extremely philosophical name. Note that կէտ <i>whale</i> and կէտ <i>dot</i> are homonyms.
Ամէնէն մեծ արարածի փոքրագոյն պատկեր մը	A very small picture of the biggest creature

Interrogative-Relative Pronouns

The pronouns *ով* *who*, *որ* *which*, *ինչ* *what*, *ուր* *where*, *երբ* *when*, *քանի* *how many*, function as question words. Without the interrogative intonation they turn into relative pronouns or conjunctions in complex sentences.

Examples of usage:

- *ով* is the nominal complement of the predicate and functions as a question word.
Դու՞ն ե՞ս: *Who* are you?
- *ով* also is a relative word, the subject of rhetorical questions which do not assume a reply.
Ո՞վ պիտի օգնէ: *Who* will help?
Ո՞վ կրնայ որդեկորոյս մայրերուն ցաւը բժշկել: *Who* can heal the pain of mothers that have lost children? (From your texts below.)
- *ով* is a conjunctive, connecting subordinate clauses to main clauses.
Զե՞ն գիտեր (թէ) *ով* կրնայ օգնել: *I don't know who can help.* The conjunction *թէ* often complements *ով* in such cases.
Ով հարցուց, ան լաւցուց: Proverb: *Who* asked (about you) he made (you feel) better. In this use, *ով* (and other relative pronouns) can have a defining/restricting antecedent (here: *ան* *he*). The conjunction *որ* often follows relative pronouns: Ով որ կը հարցնէ, ան պատասխան կը ստանայ: *He who asks, receives an answer.*
- *ով* is also used as a formal address form. It is obsolete but quite frequent in literature, and in poetry, e.g.:
Ով դու գեղեցիկ, ինչու՞ մօտեցար *Oh, you, beautiful, why did you approach me?* (from a popular song).

The declension of interrogative-relative pronouns combines features of nominal and pronominal declension. Some of them lack several case forms (see below).

- *Որ* *which* is declined with *ու—որու*, *որմէ*, *որմով*. The plural *որոնք* is declined in the pattern of *անոնք*, with a parallel obsolete form for the accusative, *(զ)որք*. All accusatives with the preposition *զ* occur mainly in formal styles.

- *Ինչ* *what* belongs to declension *ի* in singular, and *ու*, in plural—e.g., *ինչի*, *ինչերու*.

Many pronouns deriving from *որ* and *ինչ* - *որչափ*, *որքան*, *որպէս*, *որպիսի*, and *ինչչափ*, *ինչքան*, *ինչպէս*, *ինչպիսի*. They also function as question words and relative words.

- *Քանի* *how many/much*, also is declined with *ի*. The plural is regular, although used only as a substantive; for example: *Ինչերու՛ միջով անցաւ, քանիներուն՛ (i.e., քանի մարդոց) ձեռք մեկմեց, մինչև որ տուն հասաւ:* [It is amazing] *what* he passed through and *how many* [people] he asked for help until he reached home.

Nominative	Genitive- Dative	Accusative	Ablative	Instrumental
որ	որու(ն)	(զ)որ	որմէ(ն)	որմով
ինչ	ինչի(ն)	(զ)ինչ	ինչէ(ն)	ինչով
քանի	քանիի(ն)	քանի(ն)	-	քանիով
ով	-	(զ)ով	-	-
-	-	ուր	ուրկէ	-
-	-	երբ	երբուրնէ	-

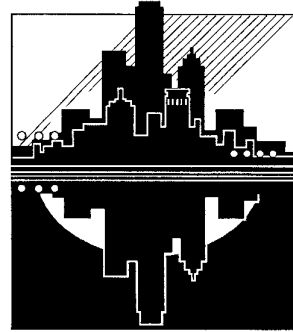
Note on orthography

In *երբուրնէ* the spelling of *ը* replaces the original *ւ* (*երբոււանէ*); it is obligatory in order to maintain the pronunciation of *ն* as [v]. There are several derivative words when the schwa (the result of a shift) is spelled not for itself, but to indicate that *ն* should sound [v]. The spelling of this type of schwa dates back to Krapar—e.g., *տիւ* - *տուրնջեան*.

Text

ՊԱՐՈՆԵԱՆ ՓՈՂՈՑԸ
ՈՒ՞Ր Է

քաղաք

Ինչպես կ'ուզես, գնա՛:

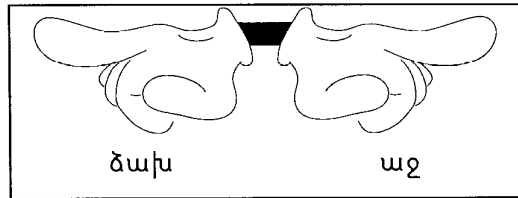
Հսկայ քաղաքին մեջ մոլորուած կը քալէի: Ծամբաս կորսնցուցած կ'երթամ՝ մարդոց երեսները նայելով: Ո՛վ պիտի օգնէ: Մէկու մը հարցուցի.

- Աղբար, հաճիս ըսէ՛, թէ Պարոնեան փողոց ինչպէ՞ս երթամ:
- Քանի որ յարգեցիր ու հարցուցիր, - ըսաւ մարդը, - ինչպէս կ'ուզես, այնպէս ալ գնա՛:

Գինո՞վ էր: Մարդոցմէ հեռու կենամ: Ծեր տիկին մը տեսայ և իրեն հարցուցի:

- Դէպի Պարոնեան փողոցը: Սիրո՞վ: Հաճիս, զաւակս, սա փողոցն ի վեր շիտակ կ'երթաս մինչև վարի փողոցը: Անկէ ձախ կ'երթաս, յետոյ քիչ մը վեր կ'երթաս, անկէ աջ կը քալես, քիչ մը ետքը նորէն վեր կը քալես, յետոյ դարձեալ ձախ կ'երթաս, խաչմերուկին կը դառնաս աջ, ձախով ետ կը շրջուիս և ապա շիտակ առաջ կ'երթաս: Հոն է ուզած փողոցդ: Աստուած հետդ ըլլայ, մանչս:

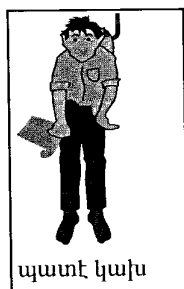
Սինչև օրս Պարոնեան փողոցը կը փնտռեմ: Ատոր տեղը գիտե՞ք, եղբարք:

Explanations to the Text

Հսկայ քաղաքին մէջը	In the huge city	մէջ requires քաղաք in genitive.
մոլորուած կը քալէի:	I was wandering confused.	The past participle functions as an adverb for the conjugated verb.
Ծամբաս կորսնցուցած կ'երթամ	Having lost my way I am going (walking)	կորսնցուցած—adverbial use, like մոլորուած above.
Մարդոց երեսները նայելով:	Looking at people's faces	նայելով, infinitive in instrumental also functions as adverb.

Ո՛վ պիտի օգնէ:	Who will help?	In rhetorical questions, stress replaces the question mark.
Մէկու մը հարցուցի	I asked someone.	The numeral մէկ is also an indefinite pronoun.
Աղբար՛, հաճիս ըտէ՛	Brother, would you please tell me	Աղբար is a colloquial form of եղբայր, a common address form.
Ինչպէ՞ս երթամ	How can I go?	Subjunctive used for politeness.
Քանի որ յարգեցիր ու հարցուցիր	Since you respected (me) and asked	No direct object (<i>me</i>) is required in Armenian.
Ինչպէս կ'ուզես, այնպէս ալ գնա՛	Go as you wish.	Play on words: response directed not to the content of the question (where is it?) but to the form (subjunctive).
Մարդոցմէ հեռու կենամ	Let me stay away from men.	The adverb հեռու <i>far</i> as a postposition governs մարդոցմէ in ablative.
Խաչմերուկին կը դառնաս աջ	Turn right at the crossing.	խաչմերուկ is <i>road intersection</i> .
Աստուած հետդ ըլլայ	May God be with you (<i>blessing</i>)	Modality is expressed by the subjunctive mood ըլլայ.
Մինչև օրս կը փնտռեմ	I am still looking for it.	Or: Until <i>this</i> day, I am looking for it. The article <i>u</i> in օրս is demonstrative.
Ատոր տեղը գիտե՞ք,	Do you know its place	Ատոր is genitive from <i>առ</i> .
եղբարք	Brethren! or People!	Address form, obsolete plural for եղբայրներ.

Prepositions and Postpositions

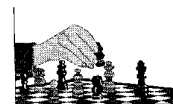
Prepositions precede nouns and postpositions follow them. They function like grammatical endings to express relationships between objects, but unlike the endings, they are separate words. Postpositions predominate in Armenian.

◊ Postpositions and prepositions **govern** special cases —e.g., սեղանին *at the table*, գիրքին մէջ *in the book*, ճատրակին վրայ *on the chessboard*. The nouns սեղան, գիրք, ճատրակ assume genitive form by the request of postpositions քով, մէջ, վրայ. These nouns are called prepositional and postpositional objects; they can take all case forms, most frequently—genitive, dative, and ablative.

◊ Postpositional **objects** are nouns and substantives, that is pronouns, participles, adjectives used as nouns. For instance: իմ մօտս *with (near) me*, քեզի հետ *with you*; անկէ զատ *except that*; պառկելէ առաջ *before going to bed*, կարդալու համար *for reading*, խաղացողներու մասին *about players*, լսածներուս համաձայն *according to what I heard*; կապոյտներու շուրջ *around the blue ones*.

◊ There are only a few prepositions in Armenian: առ, առանց, բացի, դէպի, ի (in ի վեր, ի վար), զ (in զիս, զանոնք).

◊ Բացի, հակառակ and also հանդերձ can function as both pre- and postpositions. The latter is typical to ceremonial styles, e.g., formal invitations: Կը հրաւիրենք ընտանեօք հանդերձ or հանդերձ ընտանեօք մասնակցելու you are invited *with the entire family* to participate...

ճատրակ

◊ Postpositions precede verbs, cf. the English prepositions which follow them —e.g., վար դիր *put down*, վեր ելի՛ր *get up*.

◊ In the following examples, case governing required by the postpositions is italicized.

Postposition Government		Postpositions and Prepositions with Objects	
Require nouns in	Genitive	դուռ <i>ի</i> ն առջև տան շուրջ, դեմ ծառ <i>ի</i> ն վրայ, տակ, մէջ, քով	in front of the door around, opposite the house on, under, in, at the tree
	Dative	առանց <i>քեզի</i> <i>ծեզի</i> համար, հետ, պէս զրկանք <i>ի</i> չափ	without you for you, with you, like you as much as deprivation
	Accusative	դէպի Հայաստան մինչև վաղը իբր(և), որպէս մարդ	toward Armenia up to me, until tomorrow as a person
	Ablative	բացի քեզ <i>մէ</i> , անկէ զատ երկուշաբթուրն <i>է</i> ի վեր մեզ <i>մէ</i> առաջ	except you since Monday Before us
	Instrumental	հանդերձ ընտանե <i>օք</i> քոյրեր <i>ով</i> մէկտեղ աշխարհ <i>ով</i> մէկ	with the whole family together with sisters throughout the world

- ◇ Postpositions historically derive from common words, and some words of full lexical meaning—adverbs, verbs, and nouns—can function as postpositions: դուրս, մերս, շիտակ, յետոյ, հենու (adverbs); առթիւ, նկատմամբ, պատճառաւ, շնորհիւ (frozen forms of nouns); սկսեալ, վերաբերեալ, նկատելով (frozen forms of verbs), etc. In the examples below the same words are used in full lexical meaning and as postpositions.

Lexical Meaning	Ես <i>յետոյ</i> կուգամ: Ծիրանին արքայական <i>հանդերձներուն</i> կը պատշաճի: <i>Վերջը</i> բարին ըլլայ:	I'll come <i>later</i> . The apricot color befits royal <i>attire</i> . Let it be good at the <i>end</i> .
Gram- matical Meaning	Ես քեզմէ <i>յետոյ</i> կուգամ: Արքան եկաւ <i>հանդերձ</i> շքախումբով: Լողանքէն վերջ հետոյ առանձին՝ Քալենք, քալենք ծովափին վրայ...	I'll come <i>after</i> you. The king came <i>with his entire</i> entourage. <i>After</i> swimming alone with you let's walk on the beach... ⁵

Note for translation

- ◇ Governed case forms are not reflected in translations, save for English pronouns which undergo similar inflections, i.e., Ան*ի*ն հետ is *with Ani*, but ինձ*ի* հետ is *with me* and not **with I*.
- ◇ Some postpositions govern with different cases, thus expressing different relationships. They translate with different prepositions. Cf.: ի վեր for spatial relations requires accusative but for time, ablative, e.g.: փողոցն ի վեր *up the street*, but անցեալ տարուրն ի վեր *since last year*.

Վագր

⁵ Taniel Varuzhan, *After Swimming*; see the poem in Lesson 15.

- ◇ Some postpositions themselves can be declined to express different relationships; in this case too the corresponding English prepositions differ. Cf.: վրայ in general is *on*, տակ *under*, and մէջ *in*. However, we need other prepositions to translate the following: Վազրը օղակին վրայէն չի քալեր, տակէն ալ չ'երթար՝ մէջով կ'անցնի: The tiger does not walk *over* the hoop, neither he goes *beneath* it; he passes *through* it. Postpositions become substantives by assuming declension and plural suffixes and also articles (details in the next lesson).
- ◇ Any translations must consider the context first of all; this is especially true for these connecting words with relative meanings. Cf. the sentences below: վրայ (*on*) corresponds to English *in* and *about*, and տակ (*under*) is *at*. In contrast, the English prepositions *in* (մէջ) and *to* (դէպի) in this context require no prepositions but only the accusative. Thus in actual usage the dictionary correspondence does not always hold. Compare:

Լեռներուն վրայ օդը անուշ է:	The air is good <i>in</i> the mountains.
Գործս լմնցելու վրայ էի, երբ եկար:	I was <i>about</i> to finish my work when you came.
Զեր տրամադրութեան տակ եմ:	I am <i>at</i> your disposal.
Ես Սան Ֆրանսիսքօ կ'ապրիմ:	I live <i>in</i> San Francisco.
Գալ ամառ Հայաստան կ'երթամ:	Next summer I am going <i>to</i> Armenia.

Personal and Demonstrative Pronouns

The personal pronouns *ան* *he/she/it* and *անոնք* *they* are also demonstrative pronouns—*that* and *those*, the third person in the paradigm with *աս/ասոնք* are *ատ/ատոնք*. In ablative and instrumental, *ան* creates parallel forms; *անորմէ* and *անորմով* refer to people, and *անկէ*, *անով* have generic usage.

Ինք *himself/herself/itself* and *իրենք* *themselves* are anaphoric pronouns; that is, they refer back to someone mentioned, e.g.: Ինքնաշարժը *իր* շարժիչով կը շարժուի: The automobile moves by *its* engine. In common speech, the nominative *ինք* often substitutes for *ան* *he/she*, for instance: Ինք մէկ երազ ունի *He has one dream*. This is a quite widespread usage but not recommended in standard.

Ինք also derives reflexive pronouns which show that the direct object is the same as the subject, cf.: Մայմունը աղուր մը մաքրեց *ինքզինք*: Maymun nicely cleaned *itself* (details in the next lesson).

	Personal and Demonstrative	Anaphoric and Reflexive	Translation
Case	Singular		
Nominative	ան, անիկա	ինք	he, she, it
Genitive	անոր	իր (իր)	his, her, its
Dative	անոր	իրեն	(to) him, her, it
Accusative	(գ)ան(ի), անիկա	զինք, իրեն	him, her, it
Ablative	անկէ, անորմէ	իրմէ	from him, her, it
Instrumental	անով, անորմով	իրմով	with him, her, it
	Plural		
Nominative	անոնք	իրենք	they, themselves
Genitive-Dative	անոնց	իրենց	Their, them
Accusative	զանոնք, անոնց	զիրենք, իրենց	them
Ablative	անոնցմէ	իրենցմէ	from them
Instrumental	անոնցմով	իրենցմով	with them

Text:**ՄՕՐ ԱՂՕԹՔԸ**

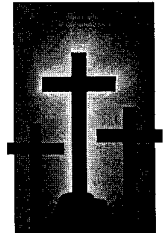
Քսանհինգ տարեկան էի, երբ ունեցայ Հայկուհի դուստրս: Անորմով գիտցայ ամենէն մեծ բերկրութիւնը: Եւ անորմով գիտցայ ամենէն մեծ ցաւը:

Պատերազմ եղաւ: Կիպրոս քանիտրորդ անգամն է, որ կռուախնձոր եղաւ Յունաստանի և Թուրքիոյ միջև:

Պատերազմները կու գան և կ'երթան: Ձոռները ետ չեն գար: Հայկուհիս դպրոցով պտոյտի գացած էր Կիպրոս: Արծակուրդ մը՝ որ դեռ չէ վերջացած:

Իմ Հայկուհի մեծ մայրս մեծ ջարդերուն գոհ եղաւ:⁶ Եւ իմ Յասմիկ մայրս, պզտիկ որբուհի մը, մահապուրծ հրաշքով մը Յունաստան ինկաւ: Աստուած կամեցաւ եւ անիկա կրցաւ փրկուիլ: Ինչու⁷: Որպէս զի կարենայ իր թոռնուհի Հայկոյին հետ օտար հողին մէջ հանգչիլ: Երբէք գտանք Հայկուհին: Եւ մօրս վերջին խնդիրքով զինք Կիպրոս հանգչեցուցինք: Որ Հայկուն մինակ չըլլայ: Պահ տուինք մեր մեծն ու պզտիկը, պահ տուինք հողին թէ մէկ մէկու՝ նոր օտարութեան ճամբայ մը բռնելով:

Ունեցայ Հայկուհիս և կորսնցուցի զանի: Վաղանցուկ երագի մը պէս սոսկ տասնհինգ տարի կրցայ վայելել անոր պայծառ գոյութիւնը: Եւ յաւերժութիւն մը անցած՝ զինք կը սպասեմ դեռ: Մայր եղայ անոր և հիմա պէտք է ըսեմ՝ մայրն էի: Երեք զաւակ ունեցայ և հիմա պէտք է ըսեմ՝ երեք զաւակ ունեի: Գիտէի՝ ինչ ըսել է պատերազմ և արդ գիտցայ՝ ինչ ըսել է՝ ցաւ:

Քարէնս ալ մէկալ կրակին մէջ է՝ Հայաստան աշխարհին թոհուրոհին մէջը: Եւ հիմա Յասմիկս ճամբայ ելաւ: Պահպանէ՛, Տէր Աստուած: Պիտի երթայ հոն ուր հայու և թուրքի դարաւոր կռիւր բորբոքուն է դեռ: Յասմիկս հայ զինուորին վերքը բժշկելու պիտի երթայ: Զօրավիգ կեցիր, Տէր:

⁶ Մեծ ջարդ or Եղեռն refers to the Armenian genocide in 1915 when the Ottoman government killed one and a half million Armenians or deported them from their homeland into Der-Zor deserts trying to resolve the “Armenian question” for good in the midst of the WWI disarray. The slaughters and deportation achieved Turkey’s longstanding plan to strip off Armenia of its native population and own their lands and possessions. This ‘success’ was cited by Hitler in regard to Holocaust: Who now remembers the genocide of the Armenians?

Ո՛վ կրնայ որդեկորոյս մայրերուն ցաւը բժշկել: Մարդակերպարան չմարդը Հայկուհին կը մորթէ և Աստուած ու մարդիկը պաղ կը դիտեն... Ողորմա՛, Տէ՛ր...

Explanations to the Text

Քսանհինգ տարեկան էի, երբ ունեցայ Հայկուհի դուստրս:	I was twenty-five years old when I had my daughter Hayguhi.	Ունեցայ indicates an action completed in the past at the background of an imperfect-continuous state: էի (twenty-five years old).
Անորմով գիտցայ ամենէն մեծ բերկրութիւնը:	With her I learned (knew) the greatest joy.	գիտցայ indicates a completed action contrary to its defective parallel գիտէի I knew.
Պատերազմ եղաւ:	War came. <i>or:</i> The war happened.	The simple past եղաւ instead of էր (<i>it was war</i>) assumes something else more important happening for the narrator, here: the war came to an end but Hayguhi's trip did not.
Կիպրոս քանիերորդ անգամն է, որ կռուախնձոր եղաւ	For an umpteenth time Cyprus became an apple of discord	քանիերորդ is an interrogative-relative pronoun showing an indefinite sequence. Եղաւ sets apart a completed event in that sequence.
Մահապարծ հրաշքով մը Յունաստան ինկաւ:	Escaping from death by a miracle, she ended up in Greece.	Մահապարծ is a compound word: <i>death + escape, flight</i> . իյնալ <i>to fall</i> (aorist ինկաւ) metaphorically means <i>to find oneself somewhere</i> .
Աստուած կամեցաւ եւ անիկա կրցաւ փրկուիլ:	God willed it, and she was able to be saved	Փրկուիլ is a passive voice verb showing that the subject (she) received the action (here, from circumstances).
Որպէս զի կարենայ իր թոռնուհի Հայկոյին հետ Կիպրոսին օտար հողին մէ՞ջ հանգչիլ:	To be able to rest with her granddaughter Hayguhi in the foreign land of Cyprus?	Կարենայ is the subjunctive present of the verb կրնայ can. The sentence is a rhetorical question assuming no answer.
Մօրս վերջին խնդիրքով	By my mother's last will	Խնդիրք lit. <i>appeal, plea, request</i> . Here: <i>will, bequest</i> (կտակ).
Զինք Կիպրոս հանգչեցուցինք:	We put her to rest in Cyprus	Հանգչեցուցինք is causative from հանգչիլ <i>to rest</i> .
Որ Հայկոն մինակ չըլլայ:	so that Haygo won't be alone	Հայկոյ or Հայկօ is an endearing abbreviation for Հայկ and Հայկուհի, Հայկանուշ.
Մեր մեծն ու պզտիկը	Our old and young	Մեծն ու պզտիկը lit.: <i>big and small</i> , with a reference to people's ages.
Պահ տուինք հողին թէ մէկ	we hid them in the land or	Պահ տալ is to trust something

մէկու՝	left them to each other	valuable to someone, also <i>deposit</i> . Often used as a euphemism for <i>bury, lay away</i> .
Նոր օտարութեան ճամբայ մը բռնելով:	Taking a new road to emigration	Ճամբայ բռնել is an idiom; cf., <i>hit the road</i> . օտարութիւն here is <i>foreign land</i> .
Ունեցայ Հայկուհիս եւ կորսնցուցի զանի:	I had my Hayguhi and I lost her.	Չանի is accusative for ան/անիկա <i>him or her</i> .
Վաղանցուկ երազի մը պէս	like a dream fading away swiftly.	Վաղ-անց-ուկ is a compound word— <i>early+ pass+ suffix</i> .
Կրցայ վայելել անոր պայծառ գոյութիւնը:	I had the chance to cherish her vivid (bright) existence.	Կրցայ has no grammatical equivalent in English.
Մայր եղայ անոր և հիմա պիտի ըսեմ՝ մայրն էի:	I was her mother and now I must say I have been her mother.	Note the use of եղայ (translated here: <i>I was</i>), and էի (<i>have been</i>).
Գիտէի՝ ինչ ըսել է պատերազմ և արդ զիտցայ՝ ինչ ըսել է՝ ցաւ:	I knew what war meant, and now I realized what pain means.	The aorist գիտցայ is translated as <i>realized</i> .
Մէկալ կրակին մէջ է՝	is in the other fire	Կրակ is used in its metaphorical meaning: <i>trouble, disaster, war</i> .
Հայաստան աշխարհին թոհուրոհին մէջը:	in the chaos of the world of Armenia.	Countries and nations in Krapar were usually called աշխարհ <i>worlds</i> . It has a stylistic usage now; cf. Հայոց աշխարհ <i>Armenia</i> which refers to historical Armenia, versus the modern Republic of Armenia.
Ճամբայ ելաւ:	(She) set out to leave	Ճամբայ ելլել idiom.
Պահպանէ՛, Աստուած:	Protect her, God.	Usual idiom in prayers. Պահպանել lit. is <i>to guard, protect, keep, take care</i> .
Հայու և թուրքի դարատր կռիւը	the centuries-long fight between the Armenians and the Turks	Ethnonyms without articles can be used as nation names.
Հայ զինուորին վերքը բժշկելու պիտի երթայ:	She will go to heal the wounds of the Armenian soldiers.	Singular forms are used as generic names, requiring a plural in English. Cf. the line above.
Զօրավիգ կեցի՛ր, Տէր:	Support her, Lord!	Զօրավիգ կենալ literally is <i>to be, stand as support, protection</i> .
Ո՛վ կրնայ որդեկորոյս մայրերուն ցաւը բժշկել:	Who can heal the pain of mothers that lost children?	Որդի + ա(ե) +կորոյս is a compound adjective: <i>son+ lost</i> .
Մարդակերպարան չմարդը	The inhuman in a man's appearance	Մարդակերպարան is a compound — <i>man+appearance</i> . The negative particle չ with nouns creates antonyms: չմարդ <i>inhuman, not man</i> .
Հայկուհիներ կը մորթէ	slaughters Hayguhis	
Ողորմա՛, Տէր...	Have mercy, Lord.	Ողորմա or Ողորմեա, a prayer idiom from Krapar.

ASSIGNMENTS

Phonetic Exercises

1. Which letters are homophonic to բ, գ, դ, ծ, ջ?
2. Write 10 words with diphthongs.
3. Write 10 homophones and homographs.

Lexical and Grammar Exercises

1. Read the texts of the lesson, copy them and translate them. Retell the texts with improvisations.
2. Make oral sentences of your own using new words.
3. Find pronouns, prepositions, and postpositions in the poem Մայմուն and explain their usage.
4. Draw a map for the text: Պարոնեան փողոցը ու՞ր է. Put postpositions on your map.
5. Write antonyms for the following words: լաւ, կուշտ, ուշ, դառ, աղուոր, բարձր, չար, գորաւոր, ներս, արու, մաքուր, գեղեցիկ, տխուր, յոգնած, կամաց, հին, մեծ.
6. The proper names below are grouped into four types. Match the first column with the second:

1. Names without obvious parallels	Հայկ, Հայկուհի, Կարէն, Կարիճ
2. Names deriving from common nouns	Պետրոս, Եղիշէ, Հեղինէ, Յակոբ
3. Names of Christian origin	Անահիտ, Վարդան, Վասակ, Վահէ
4. Names with gender differentiation	Լուսիկ, Լուսիճ, Մելսակ, Վահան

7. Make sentences adding the necessary endings according to the sample. լեռ, վրայ, օդ, անուշ, ըլլալ

Լեռներուն վրայ օդը անուշ է: Լեռան վրայ օդը անուշ կ'ըլլայ:

1. քարտէս	վրայ	Հայաստան	պզտիկ
2. պատուհան	տակ	նստիլ	Արիս
3. տուն	դուրս	շատ	պաղ
4. մայիս	ի վեր	բարեկամ	չտեսնել
5. ճաշ	մէջ	միս և բրինձ	դնել
6. երջանկութիւն	համար	շատ աշխատանք	պէտք ըլլալ
7. մենք	առաջ	դուք	երթալ
8. դրամ	համեմատ	հագուստ	առնել
9. գործ	վերջերս	աջ	երթալ
10. պատ	կախ	աղուոր պատկեր	կայ

8. Explain how to get to a place of your choice, using the following spatial words:

verbs: երթալ, գալ, անցնիլ, դառնալ, շրջուիլ, քալել

postpositions and prepositions: դէպի, շիտակ, առաջ, ետ, վեր, վար, ծախ, աջ.

9. Translate the sentences, paying attention to the postpositions with grammatical or lexical meaning: e.g.:

Պաշտօնական հաղորդումներուն *հակառակ*՝ բախումները չեն դադարած:

Contrary to official newscasts the collisions have not ceased. (Grammatical meaning)

Հակառակ գաղափարներու բախումէն երբեմն լուրջ գործեր առաջ կու գան:

From the impact of *contrasting* ideas serious deeds arise sometimes. (Lexical meaning)

1. Մօտ եկու՛ր, բան մը ըսեմ:
2. Անոնք շատ մօտ բարեկամներ են:
3. Դուրս տա՛ր սա ծառերը, ասիկա տուն է, ոչ թէ պարտեզ:
4. Դուրսը այլեւս պաղ է, աշուն է:
5. Համաձայն պաշտօնական հաղորդումներուն՝ հրադադար մը սկսած է:
6. Համաձայն են ես նորէն, եկուր ցանեմք մենք ցորեն:⁷

10. Rewrite the sentences below putting the adjectives and adverbs into different degrees of comparison by using the words աւելի, առաւել, նուազ, առաւելագոյն(ս), նուազագոյն(ս), ամենա, the suffix -(ա)գոյն and the comparative conjunction քան. Translate the new sentences.

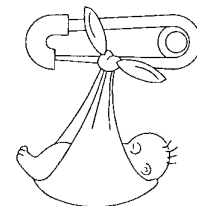
1. Տուներնիս *գեղեցիկ* են:
2. Միսիսիփին *խորունկ* գետ մըն է:
3. Ես *շուտ մը* լմնցուցի գործերս:
4. Գիշերուան հովը *սաստիկ* կը բախտ դուռը:

11. Translate the following passage paying special attention to the usage of են, կամ, ունիմ, գիտեմ, կրնամ and their lexical parallels.

1. Երբ պզտիկ էի, շուն մը ունէի, անունը՝ Չամպար, և գիտէի թէ միշտ իրարու հետ պիտի ըլլանք:
2. Առջի շունն էր, որ ունեցայ և անոր կորուստին երբէք կրցայ համակերպիլ:
3. Մինչև հիմա դեռ կ'ուզեմ անկարելին՝ կ'ուզեմ, որ Չամպարը հետս ըլլայ:
4. Ան իմ բարեկամս եղաւ հազիւ տասը տարի, մինչ ես կայի և կամ և դեռ պիտի ըլլամ:
5. Եւ քանի ըլլամ, որքան կեանք ունենամ, շուն ալ կ'ունենամ:
6. Ունեցողը պիտի կորսնցնէ, այս է կարգը:
7. Հիմա ասոնք գիտեմ և կրնամ հասկնալ:
8. Կ'ըսեն՝ մարդ երկու անգամ շուն պիտի ունենայ. մանուկ ատենը, որ ինք շան վրայ լայ և ծերութեան, որ վրան լացող մը ունենայ:
9. Եթէ այն ժամանակ այսչափ գիտնայի, եթէ աւելի հասուն ըլլայի, պիտի կարենայի՞ արդեօք նաև աւելի խաղաղ ըլլալ Չամպարին վախճանին:

12. Translate the following sentences paying special attention to interrogative-relative pronouns and other question words:

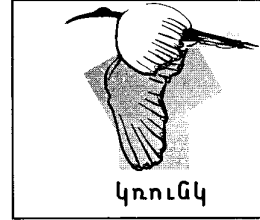
1. Որո՞ւ բարեկամ կը սեպես: Բոլոր բարի կամեցողներուն:
2. Այս ինչի՞՞ գաւաթ է: Սուրճի:
3. Որմէ՞ կը սորվի Արիսը: Արտակէն:
4. Ինչէ՞ն կը վախնայ Արիսը: Շունէն:
5. Ի՞նչով կը խաղայ Արիսը: Իր պոչով:
6. Արան եւ Անին անցեալ տարի մանչ մը ունեցան, որուն անունը Տիգրան դրին:

որուն անունն է Տիգրան

⁷ A line from the fable, "The Bear and the Fox," by Atabek Khnkoyan (Khngo-Aper).

7. Անոր անունը ի՞նչ է: Անոր անունը Տիգրա՞ն է:
8. Ո՞վ կը կերակրէ Տիգրանը: Անին:
9. Զո՞վ կը կերակրէ Անին: Տիգրանը:
10. Որո՞նք տունն է ճերմակ: Իմ տունս է ճերմակ: Իմս:
11. Աս որո՞նք կառքն է: Արամին կառքն է: Արամինն է:
12. Կոռու՞նկ, ուստի՞ կուգաս, ծառայ եմ ձայնիդ,
Կոռու՞նկ, մեր աշխարհքէն խաբրիկ մը չունի՞ս:⁸

13. Make questions for the underlined words and translate the sentences.

1. Արիս չունէն կը վախճար, բայց չէր ցուցներ:
2. Պարտաճանաչ եւ ճշդապահ ըլլալու ենք, կ'ըսէ Արիս, Չամպարին ոսկոր տալու ենք:
3. Արամին բարեկամը Արևելեան ափէն եկած է:
4. Գալ աշուն տիկին Նուարդ Փարիզ պիտի երթայ:
5. Անահիտը ազնիւ անձ մըն է:
6. Հիները շարունակ կը պարտուին նորերէն:
7. Հսկայ քաղաքին մէջ մուրումած կը քալէի:
8. Ճամբաս կորսնցուցած կ'երթամ՝ մարդոց երեսները նայելով:
9. Ծեր տիկին մը տեսայ և հարցուցի անոր:
10. Անկէ աջ կը քալես, քիչ մը ետքը վեր կ'երթաս:
11. Անչափ կարօտցած եմ մերինները:
12. Ուրախութենէս կ'երգեմ անոնց շուտով մը տեսնելու միտքէն:
13. Առտու ինճուկէսն է արդէն:
14. Վաղը ամսուն տասնմէկն է, շաբաթ:
15. Անցեալ ամառ Երևանէն եկած հիւրեր ունէինք:
16. Գալ տարուրնէ սկսեալ համալսարան պիտի երթամ:
17. Երէկ ծովափը հաճելի ժամանակ անցուցինք:
18. Լաւագոյն խօսողը Նարեկն էր:

14. Translate the following sentences into English:

1. a Մէկ լեզու և երկու ականջ ունինք, որ շատ լսենք և քիչ ըսենք:
2. Մէկ լեզու և երկու աչք ունինք, որ շատ տեսնենք և քիչ խօսինք:
3. Մէկ լեզու և երեսունվեց ականջ ունինք, որ քիչ ուտենք, բայց շատ ծամենք:
4. Եւ լոկ մէկ քիթ ունինք, որ ամէն ծակ չխոթենք⁹:

⁸ The first two lines of the famous song recorded by Gomidas.

⁹ Քիթը խոթել is an idiom meaning *to meddle with, be nosy*, and Քիթը ամէն ծակ խոթող refers to people who always meddle and pry. Խոթել is *to thrust, plunge*.

5. b Ցերեկուան ճիշդ չորսն է:
6. Երեկոյեան ութին քառորդ կայ:
7. Գիշերուան երեքին քսանհինգ մնացած է:
8. Գալ շաբթուան վերջին ու՞ր պիտի երթանք:
9. Վաղը վերջապէս ուրբաթ կ'ըլլայ:
10. Դէպքը անցեալ գարուն եղաւ:
11. Այն օրուրնէն ի վեր բարեկամս չեմ տեսած:
12. c Հիմա շաբաթ առաւօտ է: Ես գբօսանքի կ'երթամ:
13. Տակաւին առտու կանուխ է: Օղը պաղ է, բայց շատ անուշ:
14. Ես չեմ մսիր, պաղ չէ: Արամին մասին շարունակ կը խորհիմ:
15. Մենք չենք կրնար միասին ըլլալ:
16. Կարծեմ թէ կը սիրեմ Արամը: Շատ կը սիրեմ:
17. Որքան շատ ծաղիկ կայ շուրջս: Ծաղիկները կ'ուրախացնեն զիս:
18. Գուցէ թէ ժամանակը մոռնալ տայ անոր:
19. Ծաղիկները միշտ կ'ըլլան, և աղուոր օդն ալ միշտ կ'ըլլայ:
20. Հիմա բան ու գործս պիտի չձգեմ և անոր մասին մտածեմ:
21. Զբօսնելու և օղ շնչելու ելած եմ, ալ բաւ է:
22. Ես պէտք է հանգիստ ըլլամ և ապագայ ընելիքներուս վրայ մտնտամ:
23. Իմիններուս պէտք է հոգամ: Արդեօք Արամ իմիններէս չէ՞:
24. Բաւ է խորհիլս, ամէն բան իր կարգին կու գայ:
25. Շատ մտածելէ արդիւնք մը չկայ, հարկ է գործ ընել:
26. Բայց ինչու այսչափ կ'ախորժիմ Արամին մասին մտածելէն:
27. Չեմ հասկնար, չեմ գիտեր. կ'ապրիմք, կը տեսնենք:
28. Տէ՛ր Աստուած, դուն ինձի գօրաւիզ եղի՛ր:

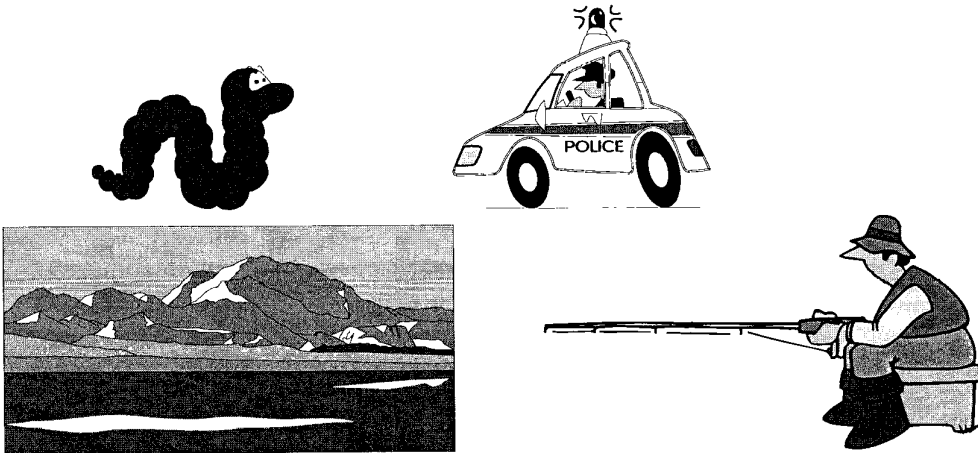
15. Translate the following sentences into Armenian:

1. a If everybody comes, we will have a nice chess game. What were you doing last night?
2. The bad days pass as well as the good days, everything passes.
3. When I was two–three years old, I used to spend every summer at my grandmother's house.
4. Will you come shopping with me at noon? What do you think about the next summer?
5. Yesterday it was Wednesday, the twenty-eighth.
6. It is precisely half past seven. Soon it will be nine a.m.
7. It is around five p.m. It is a quarter past one a.m.
8. b Knarig plays well on the lyre. Shushanig is fond of lilies.
9. Baydzar is the brightest student in our class. Shnorhig dances gracefully.
10. Arshaluis always wakes up at dawn. Manoushak's eyes are the color of violets.
11. My friend Berj is handsome. Goriun is a brave young man.
12. Shant's eyes are like lightning. Makruhi is a very cleanly girl.
13. c Sropyuri is a good dancer. Her sister Vartuhi is even better.

14. Varuzhan and Aghavni are the best singers in our group.
15. d I like cars, but my wife is fonder of planes. Has she ever tried helicopters?
16. She has one at her disposal, but now she is going to buy her own spaceship.
17. A real one or a toy? Aren't the vehicles adults' toys?
18. Isn't she afraid of getting lost in the skies?
19. There is always someone to tell you the way if you are lost, she says.

16. Translate the joke:

ՉԿՆՈՐՍՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ Է:

- Հէյ, բարեկամ, հոս ձուկ բռնել կարելի չէ, սա ցուցատախտակը չե՞ս տեսներ: Հիմա տուգանք պէտք է վճարես:
- Ձուկ չեմ որսար, եղբայր, պարզապէս ճճիս կը լոգցնեմ:

Ժողովուրդը կ'ըսէ.

Հասկցողին մէկ, չհասկցողին՝ հազար և մէկ:¹⁰

Եօթը չափէ՝ մէկ կտրէ:¹¹

Ծանտր քսակը կը բարձրացնէ մարդուս հասակը:¹²

Չէր տեսած պատէն կախ, տեսաւ ճակտէն կախ:¹³

10 For those who understand (say it) once; for those who don't, a thousand and one times.

11 Measure seven times, cut once.

12 A heavy purse makes one taller.

13 Had not seen (anything) hanging on the wall, saw (jewelry) hanging on his/her forehead. Refers to the arrogance of suddenly wealthy, cf.: *From rags to riches*.

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 13

Phonetics: EA CONSONANT SYSTEM: A SUMMARY ON DIFFERENCES IN PRONUNCIATION AND SPELLING

EA has five more consonant sounds—the voiceless and unaspirated Պպ, Կկ, Տտ, Ծծ, Ծճ. The corresponding letters represent voiced consonants in WA. Also, consonants written in letter pairs in WA are differentiated in EA as voiced—Բբ, Գգ, Դդ, Չճ, Ջջ and their aspirated voiceless counterparts—Փփ, Քք, Թթ, Յյ, Չչ. Thus, EA has a triple opposition between consonants, and respectively, the minimal differences are represented in triplet words: դոդ—տոո—բոո [dogh—togh—t'ogh]. Whereas in WA, these words constitute a triple opposition in spelling only; in pronunciation, they turn into two homophones and one minimal pair t'ogh—dogh—t'ogh.¹

The dual opposition between q, d, ɲ, ɬ (t)—voiced and u, ʒ, ʃ, ʁ—voiceless is shared in EA and WA. However, the devoicing of originally voiced consonants is still in progress especially in WA which is obvious in the spelling errors of native WA students.² In EA, these same voiced consonants undergo a limited positional devoicing; the difference is in the quite advanced degree in WA. Likewise, the phonetic difference between ր and ռ is virtually eliminated in WA, whereas in standard EA it is quite clear. The triple and double oppositions in EA consonant system are presented below with one example; some drills follow at the end of this lesson.

<i>Triple Oppositions of Consonants in EA</i>		
EA [b], WA [p'] բադ duck	EA [p], WA [b] պատ wall	EA & WA [p'] փաթեթ package
EA [g], WA [k'] գիրք book	EA [k], WA [g] գիրկ lap, hug, embrace	EA & WA [k'] գիրգ curvaceous
EA [d], WA [t'] դատ case, trial	EA [t], WA [d] տատ grandmother	EA & WA [t'] թաթ paw
EA [dz], WA [ts'] ծուլ cast, smelt	EA [ts], WA [dz] ծուլ lazy	EA & WA [ts'] ցուլ bull
EA [j], WA [ch'] ողջ whole, alive	EA [ch], WA [j] ոճ style	EA & WA [ch'] ոչ no

<i>Double Oppositions of Consonants in EA</i>	
EA trill ր [r] առատ abundant	EA flap ր [r] արատ vice, defect
Voiced ր [gh] ողջ vertebra	Voiceless ր [kh] ոխ grudge
Voiced զ [z] ազգ nation	Voiceless ս [s] ասք legend
Voiced վ [v] ով who	Voiceless ֆ [f] օֆ oh!

DIPHTHONGS: Regardless of spelling differences (summarized in the table below) diphthong pronunciation is practically the same in EA and WA.

- The two diphthongs—յա (RO) > եա (CO) and ույ (RO) > ոյ (CO)—which usually shift in WA, shift in EA as well.
- The CO final silent -յ is dropped in RO but reappears in word-building and grammatical forms.
- That is, the spelling difference does not affect the articulation; these two diphthongs are marked with an * asterisk.

¹ It is fortunate for generations of readers that the spelling reform in Soviet Armenia did not affect the consonant system and WA, notwithstanding the double letters for the sounds [p', k', t', ts', ch'] follows the classical spelling thus allowing a significant unison in reading and writing between EA and WA.

² Common are the following types of errors: *սփաղած for գրաղած, *սքեսս for գգեսս, *հարաֆ for հարաւ, and also the confusion between բշուատ and դժուար, ձգալ and սգալ, ազգ and ասք, etc.

- The diphthong այ which does not shift in standard EA or WA, turns into է (RO ե) in EA colloquial speech, e.g., էս > այս, ա(խ)պեր > եղբայր, մեր > մայր, ձեն > ձայն, լեն > լայն. In WA colloquial speech, common is the այ < ա shift, e.g., մայրիկ < մարիկ, եղբայր < աղբար. Both these shifts date back to Middle Armenian; some այ < է forms have been inherited in WA too—such as էրիկ *husband*, from այրիկ, էն *that* (emphasized) from այն.³ Some այ < ա forms are found in EA, e.g., the frozen exclamation for pain վա՛խ, մարիկ ջան.⁴
- In some dialects յու (< իւ CO) turns into ի or ու e.g., ձյուն - ձին, ձուն, արյուն - արին, արուն, գյուղ-գեղ.⁵

RO	CO	Stressed Diphthongs	Unstressed Diphthongs
այ [ay]	այ [ay]	ձայն մայր	մայրիկ ձայնավոր
*ա(յ) [ay]	այ [ay]	արքա	արքայական արքայի
յա [ya]	եա [ya]	կյանք քրիստոնյա	կենսագիր քրիստոնեական
իա [ya]	իա [ya]	Կիլիկիա հեքիաթ	Կիլիկիայի հեքիաթային
յո [yo]	եօ [yo]	յոթ յոգա	յոթնյակ
ոյ [uy]	ոյ [uy]	բույր բույն լույս	բուրավետ բնավեր լուսե
*ո(յ) [oy]	ոյ [oy]	երեկո	երեկոյան երեկոյի
յու [yu]	իւ [yu]	արյուն բյուր	արյունայի արնաբորբ բյուրավոր

VOCABULARY

The Feminine Suffix –ուհի is less productive in EA compared to WA, for example, երիտասարդուհի, պատանուհի, վարժուհի are not used in EA⁶. Also, the majority of female proper names with -ուհի are quite unusual in EA, such as, Թագուհի, Վարդուհի, Պերճուհի, especially their endearing diminutives: Թագուկ, Սաքրուկ. On the contrary, female names with ե, originally է, are typical especially for modern EA, such as: Արմինե, Արփինե, Լուսինե, Կարինե, Մարինե, Յեղինե.

Proper Names: The use of human proper names is a combination of tradition and fashion; different geographies of a nation habitually favor different proper names. With some exposure to WA and EA, it is quite easy to figure out one's Western or Eastern origin through their names, both first and last. It results from the recent two-three century long gap of quite independent development, reinforced by the iron wall for another 70 years. However, the names presented in this section above are Armenian names, and when I say 'not common' I do not mean never used. I would recommend to read Hovanes Shiraz's poem "Armenian Names."

Reading from the Original:

Ռազմիկ Ղավոյան⁷

Երկու փոքրիկ շնիկներ
Մի արու, մի էգ
Լուսին էին գլորում
Տանիքներով թեք:

Մի օր եկավ մի ծանոթ
Ու տարավ էգին
Պատեց վիշտը ահամոր
Արու շնիկին:

Նա թափառում էր, լալիս,
Որոնում էգին...
Քնել էր էգը հանգիստ
Նոր տիրոջ շենքին:

³ Cf. for instance: Իր զուտակներեն է՛ն մեծը տասներեք տարեկան կար հիմա: from Միսը *The Other*, by Գրիգոր Չոհրաբ.

⁴ It would not be accurate to ascribe the այ < է shift to EA dialects versus the այ < ա shift to WA dialects because there is no clear linguistic divide between these two geographic groups; traditionally they are differentiated by the simple present of verbs as կ'երթամ for WA dialects and գնում եմ for EA dialects. However, many linguistic phenomena typical to standard EA are found also in Western Armenia dialects and vice versa. For details, see Jahukian 1972, Acharian 1913.

⁵ From Classical Armenian գեղ, genitive - գեղջ.

⁶ The higher productivity of this suffix in *literary* WA is a consequence of interference from dominant languages with grammatical gender, especially French.

⁷ Razmik Davoyan is a modern poet; he lives in Yerevan, Armenia.

GRAMMAR

The Comparative Degrees of Adjectives and Adverbs do not exhibit major differences. Note:

1. Comparative ablative assumes the usual ending -ից: Վարդից լավը չկա: *None is better than Rose.*
2. For negative comparative degree, EA prefers the adjective պակաս *less*, although ցվազ occurs too.
3. For the superlative, ամենա is more frequent and it is attached to the adjective as one word, ամենասուրբ, ամենաջերմ, ամենամերող.
4. The absolute superlative degree is more frequent in literary EA—նրբագույն, կարևորագույն, առավելագույն, etc. whereas in WA it is somewhat limited to monosyllabic words—մեծագույն, հնագույն.
5. In comparative structures, the presence of the conjunction քան allows to omit other indicators of comparison, e.g.: Խարխուլ մակույկով համձնվիր ծովին, քան թե հավատա կնոջ երդումին: *Better surrender to the sea in a rickety boat than trust a woman's vow (Isahakian).* Լավ է գիտունին զերի, քան թե անխելին սիրելի: (proverb) *Better be a slave to the wise than dear to the fool.* The usage of comparative degrees is illustrated in the texts below.

Մի քիչ փիլիսոփայություն

Վերը ձկների համեմատական մի նկար կա: Առաջինը մի մեծ ձուկ է: Սակայն առաջինը պակաս մեծ է, քան երկրորդը: Երկրորդը առաջինից մեծ է: Երրորդ ձուկը ավելի մեծ է, քան երկրորդը: Վերջինս ամենամեծն է՝ եղածներից մեծագույնը: Առավելագույնս մեծ էակները ծովում են ապրում: Մեծագույնը կետն է հույժ փիլիսոփայական մի անունով: Փոքր ձուկն ուտվում է մեծից: Ավելի մեծ ձուկն ուտվում է մեծագույնից. սա է կյանքը: Սա էլ ամենամեծ արարածի մի փոքրագույն նկար է:

Մի քիչ պատմություն

Պատմության և քաղաքակրթության արշալույսին անասուններով տեղաշարժվելը մեծ նորություն էր: Հետո եկան անիվներով կառքերը՝ ավելի նոր և արագընթաց: Շարժիչով մեքենաները էլ աւելի նոր են, քան ձիակառքերը, և ավելի արագ են ընթանում: Ամենանոր փոխադրամիջոցների շարժիչը նրանց թռչքի տարավ որպես ինքնաթիռ, սավառակ և ուղղաթիռ, որպես հրթիռ և տիեզերանավ: Հիմա սրանք են առավելագույնս արագ ընթանում: Եվ դեռ գալիս են նորագույնները, արագագույնները: Հենրը շարունակ պարտվում են նորերից:

Prepositions hold no systematic differences between EA and WA. At the same time, almost each preposition shows subtle differences in usage and frequency. Presenting these differences would require a fundamental contrast and compare study which is beyond the scope of this textbook. The preposition government and other differences are presented in Appendix 9. Note the following:

1. Terminology difference: in EA grammatical tradition, the part of speech is called կապ, whereas WA maintains the Grabar term, նախդիր. The latter in EA refers to Grabar prepositions—ի, առ, ըստ, ընդ, ց. Also, preposition is նախադրություն, and postposition, ետադրություն. By functional flexibility իսկական կապեր are differentiated which are nothing else but pre- and postpositions; անիսկական կապեր are declined and can create substantives; կապական բառեր are other parts of speech that regularly function also as postpositions.
2. Individual differences: Մեջ is more frequent in WA because EA has the locative case ending in -ում, e.g., *in the room* EA: սենյակում, WA: սենյակին մեջ.
3. Հանդերձ, like in WA, is limited to formal language.
4. Բացի, հակառակ համաձայն, համեմատ, հանդերձ, հանդես, հեռու, փոխանակ can function as pre- and postpositions (in WA, only բացի and հակառակ); their prepositional use prevails in formal speech. This is another evidence for word order higher flexibility in EA, compared to WA.

Pronominal Declension in EA is characterized with the same systematic features. Practically the same are **suppletion** (differing roots/stems for oblique forms—ես *I*, իմ *my*, ինձ *me*) and **plurals** (old plural ք and/or suppletives: մենք, նրանք, մեր, մեզ). Note the following:

1. EA lost the formal differentiation in accusative; it coincides with the dative: ինձ, քեզ, մեզ, նրանց, etc.
2. EA has six case forms due to the locative. But the latter is hardly ever used in personal pronouns. In the first person singular, EA in fact has five case forms for personal pronouns, versus six in WA.
3. The ablative and instrumental are formed with nominal endings—ինձ(ա)նից and ինձ(ա)նով.
4. The only parallel forms in standard EA are formed with the augmentative (ա)ն—մեզանից/մեզանից.

Interrogative-Relative Pronouns: ով *who*, ինչ *what*, երբ *when* exhibit minor differences.

- քանի *how many* has a nominative form—քանիս; it is a frozen accusative plural. Քանի substitutes for adjectives and քանիս, for nouns. E.g., Քանի՞ մարդ եկավ: *How many people came?* Քանի՞սն եկավ: *How many came?* Also: Ժամը քանի՞սն է: *What's the time?* Քանի՞ս է conversational for Ի՞նչ արժէ: *How much does it cost?*

- ուր *where* in EA is specialized for directions, and որտեղ, for location; e.g.: Ու՞ր ես գնում: *Where are you going?* Որտե՞ղ է Պարոնյան փողոցը: *Where is Paronian Street.*

- որ *which*, like քանի/ս, differs when substituting adjectives—որ and nouns—որը, with a definite article, e.g.: Ո՞ր հեքիաթը պատմեն քեզ: Ո՞րը պատմեն այսօր: Both questions would require the same answer, say—Սոխրոտիկը: *Cinderella*. Below are some examples rendered in EA from the lesson above:

Զգիտեն (թե) ով կարող է օգնել: I don't know *who* can help.

Ով հարցուց, էն լավցուց: He *who* asked (about you) he made (you feel) better. (Proverb)⁸

Ով դու գեղեցիկ, ինչու՞ մոտեցար Օհ, you, beautiful, why did you approach me? (pop song).

Ինչերի միջով անցավ, քանի-քանիսին ձեռք մեկնեց, մինչև որ տուն հասավ: *What* he passed through and *how many people* he asked for help till he reached home!

Note the declension differences in the table below.

Nominative	Genitive- Dative	Accusative	Ablative	Instrumental
որ	որի(ն)	որ(ը), որին	որից	որով
ինչ	ինչի(ն)	ինչ	ինչից	ինչով
քանիս	քանիսի(ն)	քանիս/ին	քանիսից	քանիսով
ով	ում	ում	ումից	ումով
-	-	ուր, որտեղ	որտեղից	որտեղով
-	-	երբ	երբվանից	-

Text: *ՊԱՐՈՆՅԱՆ ՓՈՂՈՑԸ ՈՐՏԵ՞Ղ Է*

Հսկա քաղաքում քայլում էի մոլորված: Ճամփաս կորցրած գնում եմ՝ մարդկանց երեսներին նայելով: Ո՞վ պիտի օգնի: Մեկին հարցրեցի.

- Եղբայ՛ր, խնդրում եմ ասե՛ք, թե՛ ինչպես գնամ Պարոնյան փողոց:

- Քանի որ հարգեցիր ու հարցրեցիր, - ասաց, - ինչպես ուզում ես, այնպես էլ գնա՛:

Խնամ՞ծ էր: Տղամարդկանցից հեռու մնամ: Մի ծեր տիկին տեսա և նրան հարցրի:

- Դեպի Պարոնյան փողոց՞: Սիրո՞վ: Խնդրեմ, տղաս, այս փողոցով ուղիղ վեր ես գնալու մինչև այն վարի փողոցը: Այնտեղից ձախ գնա՛, հետո մի քիչ վեր, այնտեղից աջ կքայլես, մի քիչ հետո նորից վեր կգնաս, հետո դարձյալ ձախ կդառնաս, խաչմերուկից գնա՛ աջ, ծախով ետ շրջվիր և ապա ուղիղ առաջ գնա՛: Այնտեղ է ուզածդ փողոցը: Աստված հետդ, տղաս:

Մինչև օրս Պարոնյան փողոցն եմ փնտրում: Դրա տեղը գիտե՞ք, ժողովուրդ:

Personal and Demonstrative Pronouns: Personal pronouns *she/it* and *they* are used as demonstratives *it/these*, as in WA; although *that* and *those* are more frequent in this function. The anaphoric-reflexive *ինքը* and *իրենք* in conversational modes substitute personal pronouns, like in WA.

	Personal and Demonstrative	Anaphoric and Reflexive
Nominative	նա նրանք	ինքը իրենք
Genitive	նրա նրանց	իր իրենց
Dative/Acc.	նրան նրանց	իրեն իրենց
Ablative	նրանից նրանցից	իրենից իրենցից
Instrumental	նրանով նրանցով	իրենով իրենցով

⁸ Proverbs, as fixed speech forms, often maintain grammatical forms not featured in the standard; in regular EA, these verbs are հարցրեց, լավացրեց.

Մի հաւք զարկի ես մի օր.
Թռաւ, գնաց վիրաւոր:
Թռչում է միշտ իմ մտքում
Թելը արնոտ ու մոլոր:ձ

Երկու շիրիմ իրար կից,
Յավերժական լուռ դրկից,
Թախծում են պաղ ու խորհում
Թէ՛ ի՞նչ տարան աշխարհից:ձ

Ու՞ր կորան...
Մօտիկներս ու՞ր կորան,
Ինչքան լացի, ձէն ածի,
Ձէն չտուիմ, լուռ կորան:ձ

Մ ԹՄԿԱՏԵՐԳԻ ԱՌՈՒՄԸ

Նախերգանք

Չեյ, պարոններ, ականջ արէք
Թափառական աշուղին,
Սիրուն տիկնայք, ջահել տղերք,
Լաւ ուշ դրէք իմ խաղին:

Մենք ամէնքս հիր ենք կեանքում
Մեր ծննդեան փուչ օրից,
Չերթով գալիս անց ենք կենում
Էս անցաւոր աշխարհից:

Անց են կենում սէր ու խնդում,
Գեղեցկութիւն, գանձ ու գահ,
Մահը մերն է, մենք՝ մահինը,
Մարդու գործն է միշտ անմահ:

Գործն է անմահ, լաւ իմացէք,
Որ խօսուում է դարեդար,
Երնէ՛կ նրան, որ իր գործով
Կ'ապրի անվերջ, անդադար:

Չարն էլ է միշտ ապրում անմեռ,
Անէ՛ծք նրա չար գործին,
Որդիդ լինի, թէ հէրն ու մէր,
Թէ մուրազով սիրած կին:

Ես լաւութեան խօսքն եմ ասում,
Որ ժպտում է մեր սրտին.
Ո՞վ չի սիրում, թեկուզ դուշման՝
Լաւ արարքը, լաւ մարդին:

Է՛յ, լաւ կենաց, ականջ արէք,
Մի բան պատմեն հիմի ձեզ,
Խօսքս, տեսէ՛ք, ուր է գնում,
Քաջ որսկանի գիւլի պէս:

ՀԱՅՈՑ ԼԵՌՆԵՐՈՒՄ

Մեր ճամփէն խաւար, մեր ճամփէն գիշեր,
Ու մենք անհատնում,
Էն անլոյս մթնում
Երկար դարերով գնում ենք դէպ վեր,
Չայոց լեռներում,
Դժար լեռներում:

Տանում ենք հնուց մեր գանձերն անգին,
Մեր գանձերը ծով,
Ինչ որ դարերով
Երկնել է, ծնել մեր խորունկ հոգին
Չայոց լեռներում
Բարձր լեռներում:

Բայց քանի անգամ շէկ անապատի
Օրդուները սել
Իրարու ետել
Եկան, զարկեցին մեր քարանն ազնիւ
Չայոց լեռներում,
Արնոտ լեռներում:

Ու մեր քարանը շփոթ, սոսկահար,
Թալանուած, ջարդուած,
Ու հատուած-հատուած,
Տանում է իրեն վերքերն անյամար,
Չայոց լեռներում
Սուգի լեռներում:

Ու մեր աչքերը նայում են կարօտ՝
Չեռու աստղերին,
Երկնքի ծերին,
Թէ՞ երբ կը բացուի պայծառ առաւօտ՝
Չայոց լեռներում
Կանաչ լեռներում:

Մ ԱՍՏՂԵՐԻ ՎԵՏ

Էյ աստղե՛ր, աստղե՛ր,
Երկնքի աչքեր,
Որ այդպէս վառ-վառ,
Ժպտում էք պայծառ.
Ժպտում էիք դուք,
Երբ ես դեռ մանուկ
Աշխոյժ ու կայտառ,
Ձեզ նման պայծառ
Թռվում էի
Ու ցաւ չունէի...
Ժպտում էք այսօր,
Երբ թոյլ ու անզօր,
Կորած յոյսերիս
Կսկիծն եմ լալիս...
Կը ժպտաք նաեւ
Շիրիմիս վերեւ...

Phonetic Drills

EA [b], WA [p']		EA [p], WA [b]		EA & WA [p']	
բոռ	fist	սպուր	soup	փոռ	stove
բակ	yard	ԳԼԿ	KGB	փակ	closed
բահ	spade	պահել	keep	փայփայել	caress
բոբ	bad news	պորտ	navel	փոթ	pleat
զբաղվել	be occupied	սպասել	wait	սփոփել	console
EA [g], WA [k']		EA [k], WA [g]		EA & WA [k']	
գահ	throne	կահ-կարասի	furniture	արքայ	king
երգ	song	երկ	literary creation	բերք	harvest
գեթ	fat	կե՛ր	eat!	քերել	scratch
գավ	chalice	կավ	clay	քավ լիցի	God forbid
գալլ	wolf	կալլ	ripple	քալլ	step
EA [d], WA [t']		EA [t], WA [d]		EA & WA [t']	
դակ	Dac (ethnonym)	տակ	under	թակ	knock
դաս	class	տաս	ten	թաս	bowl
դող	shiver	տող	line	թող	let
դուր	chisel	տու՛ր	Give!	թուր	saber
դուլլ	bucket	տլու՛ն	letter name	թուլլ	weak
EA [dz], WA [ts']		EA [ts], WA [dz]		EA & WA [ts']	
ծախ	left	ծախել	to sell	ցախ	brushwood
ծեր	your	ծեր	old	ցար	czar
ծև	form	ծավի	deep blue	ցավ	pain
ծագ	baby	ծակ	hole	ցաքուցրիլ	scattered
օձ	snake	օձել	anoint	բոց	flame
արձան	statue	արծաթ	silver	աղցան	salad
EA [j], WA [ch']		EA [ch], WA [j]		EA & WA [ch']	
լուրջ	serious	սուրճ	coffee	դարչին	cinnamon
աջ	right	աճ	growth	աչք	eye
ջուր	water	ճար	means, pills	չար	mean, nasty
վերջ	end	վճ	quarrel	ոչ	no
ջոջ	big, great	ճոճ	swing, cradle	չոչ	baby's crawl
ջնջել	erase	ճնճղուկ	sparrow	չնչին	petty

EA multivibrant, trilled ռ [r]		EA monovibrant, tapped ր [r]	
վառ	bright, vivid	վար	down
դուռ	door	դուր	chisel
կարգ	category, raw	կարք	car, carriage
լուռ	silent	լուր	news
Voiced ղ [gh]		Voiceless խ [kh]	
խեթք	brains	ղեկ	spinning wheel
ցեղ	clan, kind	ցեխ	mud
շաղ	dew	շախ	check (in chess)
աղտ	dirt	ախտ	disease
փիղ	elephant	պեխ	mustache
կաղ	lame	կախ	hanging
վաղր	tomorrow	վախր	the fear
Voiced զ [z]		Voiceless ս [s]	
հուզ	feeling	հուս	hope
մազ	hair	մաս	part
զուր	in vain	սուր	sword
զարդ	ornament	սարդ	spider
զուտ	pure	ստտ	lie

LESSON 14

GRAMMAR

Declension of Postpositions
Three Functions of the Article Ա
Passive Voice of Verbs
Repetitive Verbs
Reflexive and Reciprocal Verbs
Reflexive and Reciprocal Pronouns

VOCABULARY

Everyday Vocabulary: Family. Body Parts

Dialogue-Joke: Արենակցութիւն

Numerals

Reading from the Original: Քու յիշատակդ, by Vahan Tekeyan

Word Building: Adverb Derivation

The Suffixes -եայ, -է, -ի, -ելէն

Texts: Տիգրանին առաջին մանկապարտզը

Colors: Արիսին Դասը

VOCABULARY

Everyday Vocabulary

Words of common use—the most frequent everyday vocabulary such as սէր, տուն, արել, բարև, բարեկամ, ես, և, դուն, զալ, երթալ, etc. was presented in the previous lessons the context. Only in some cases, also as thematic groups or word-lists were given, such as *time*, *proper names*, and *vehicles*. Word lists alone do not help you to speak though it is useful to have them to consult.¹

Presenting such lists is feasible after you have learned the alphabet. In this lesson, you have four major topics: *family and kinship terms*, *body parts*, *numbers*, and *colors*. You know most of these words from previous lessons. The lists below summarize and systematize your vocabulary.

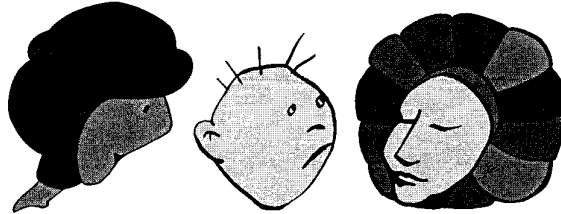
Family and Kinship Terms			
հայր	father	հորաքոյր	aunt, father's sister
մայր	mother	քեռի/մորեղբայր	uncle, mother's brother
զաւակ	child	հորեղբայր	uncle, father's brother
որդի, մանչ, տղայ	son, boy	զարմիկ	cousin, nephew, niece
դուստր, աղջիկ	daughter, girl	զարմուհի	cousin (female), niece
եղբայր	brother	քեռորդի	sister's child
քոյր	sister	եղբօրորդի	fraternal nephew, niece
կին, կնիկ	wife, woman	սկեսուր	husband's mother
ամուսին, էրիկ	husband, man	սկեսրայր	husband's father
մեծ հայր, պապ	grandfather	տա(յ)գր	husband's brother
մեծ մայր, մամ	grandmother	տալ	husband's sister
մօրաքոյր Gen. -քրոջ	maternal aunt	աներ	wife's father
մօրաք Gen. մօրաքի	auntie (<i>familiar</i>)	զոքանչ	wife's mother
մեծ մօրաքոյր	maternal great aunt	աներ-ծագ/ որդի	wife's brother
մեծ հորաքոյր	paternal great aunt	քեմի	wife's sister

¹ See also Appendix 6, “Everyday Expressions.”

Body Parts			
գլուխ	head	շրթունք/շուրթ	lip/s
խելք	brains, intelligence	ակռայ	tooth
ուղեղ	brain	ականջ	ear
մազ; քլ. մազեր	hair	կզակ	chin
ճակատ	forehead	ծնօտ	jaw
յօնք	eyebrow	դիմագիծ	facial features
աչք	eye	վիզ	neck
արտեւանունք, թարթիչ	eyelash	կոկորդ	throat
կոպ	eyelid	հոգի	soul
այտ	cheek	սիրտ	heart
քիթ	nose	մարմին	body
բերան	mouth	ձեռք	hand
շուրթ	lip	ոտք	foot

Dialogue: Joke

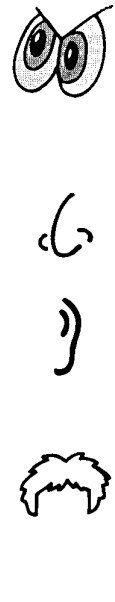
Երկխօսութիւն-Կատակ

Արեւակցութիւն

Մեծ մօրաքոյրներ
 Հրակ
 Մեծ մօրաքոյր Դալար
 Հրակ
 Մեծ մօրաքոյր Թալին

 Մեծ մօրաք Դալար
 Մեծ մօրաք Թալին

 Մեծ մօրաք Դալար
 Մեծ մօրաք Թալին
 Մեծ մօրաք Դալար
 Մեծ մօրաք Թալին
 Հրակ

- Դու՛ն որո՞ւ՞ն մանչն ես, հոգի՛ս:
 - Վարդանին:
 - Մայրդ Անու՞շն է:
 - Ըհր:
 - Ինչու՞ կը հարցնես, չե՞ս տեսներ, Անուշին աչքերը ունի:
 - Շիտակ է, յօնքերն ալ մեծ մօրմէն առած է:
 - Հապա բերանին նայէ՛, այդ շրթունքը, ականները միւս մեծ մօրմէն չե՞ն:
 - Ճի՛շդ կ'ըսես: Քիթն ալ մեծ հօրմէն է:
 - Եւ ճիշդ հօր ականջները ունի:
 - Դիմագիծը կարծեմ քեռիինն է:
 - Շիտակ է: Եւ մազերը հօրաքրոջն են:
 - Տարատս ալ մեծ եղբօրինս է:

Explanations to the Dialogue:

Արեւակցութիւն	Blood relations, consanguinity
Որո՞ն մանչն ես:	Whose son are you?
Անուշին աչքերը ունի:	He has Anush's eyes.
Յօնքերն ալ մեծ մօրմէն առած է:	And he has taken his eyebrows from his grandmother.
Ճիշդ հօր ականջները ունի:	He has exactly his father's ears.
Ճիշդ կ'ըսես:	You are right! <i>Lit.:</i> You speak the truth!
Տարատ	Pants; regular plural - տարատներ

Numerals

Cardinal numerals indicate numbers, as մէկ *one*, տասներկու *twelve*, հազար *one thousand*.

Ordinal numerals indicate numbers in a sequence, as առաջին *first*, երկրորդ *second*, երրորդ *third*, տասներորդ *thirteenth*, հարիւրերորդ *the hundredth*.

Cardinal Numbers				Ordinal Numbers	
1	մէկ	11	տասնմէկ	1st	առաջին
2	երկու	12	տասներկու	2nd	երկրորդ
3	երեք	13	տասներեք	3rd	երրորդ
4	չորս	14	տասնչորս	4th	չորրորդ, քառորդ
5	հինգ	15	տասնհինգ	5th	հինգերորդ
6	վեց	16	տասնվեց	6th	վեցերորդ
7	եօթը	27	քսանեօթ	7th	եօթներորդ
8	ութ	38	երեսունութ	8th	ութերորդ
9	ինը	49	քառասունինը	9th	իններորդ
10	տասը	108	հարիւր ութ	10th	տասներորդ
20	քսան	222	երկու հարիւր քսաներկու	11th	տասնմէկերորդ
30	երեսուն			12th	տասներկրորդ
40	քառասուն	1997	հազար ինը հարիւր իննսունեօթ	13th	տասներորդ
50	յիսուն			14th	տասնչորրորդ
60	վաթսուն			15th	տասնհինգերորդ
70	եօթանասուն			16th	տասնվեցերորդ
80	ութսուն			20th	քսաներորդ
90	իննսուն			21st	քսանմէկերորդ
100	հարիւր			100th	հարիւրերորդ
1000	հազար			102 nd	հարիւրերկրորդ
10 000	տասը հազար			1003 rd	հազարերորդ

Note:

- ◇ Հարիւր and հազար are used by themselves, without *one*.
- ◇ Երկու has a nominal form երկուք *both, the pair*, which can be declined and takes -նի for the plural, as in Մենք երկուքնիս հոն գացինք: *We both went there.*

- ◇ The numbers եօթը, ինը, տասը in compounding replace the final ը with the original ն: տասնութ *eighteen*, եօթնապատիկ *seven times*, իններորդ *ninth*, etc.²
- ◇ In compound numerals higher digits come first: տասնմեկ *eleven*, քսանութ *twenty-eight*.
- ◇ Numbers over *one hundred* are spelled separately—e.g., քառասուններեք հազար ութ հարիւր վաթսունչորս *43,864*.
- ◇ For dates cardinal numbers are used: Այսօր յունիս երեքն է: *Today is the third of June*.
- ◇ For telephone and addresses, numbers are read split into two or three-digits—e.g., 231 - 65 - 83 reads as երկու հարիւր երեսունմեկ - վաթսունհինգ - ութսուններեք.
- ◇ Ordinals are formed with the suffix -երորդ: վեցերորդ *sixth*, տասներորդ *tenth*. Note: the suffix is not stressed and the number-root maintains its lexical stress.
- ◇ Exception: առաջին *first*, derives from the preposition առաջ *before*, itself a derivative from the preposition առ *to, up*, and adjective աջ *right*.
- ◇ Երկ-րորդ *second*, եր-րորդ *third*, and չոր-րորդ *fourth* abbreviate the suffix and the root: i.e., -երկ(ու), եր(եք), չոր(ս) + րորդ. Note: the suffix is stressed.
- ◇ All compound ordinals ending in 2nd, 3rd or 4th, maintain the above forms, e.g.— քսաներկրորդ *twenty-second*, երեսուներորդ *thirty-third*, քառասունչորրորդ *forty-fourth*, and so on
- ◇ All other ordinals assume the suffix -երորդ, as տասնմեկերորդ *eleventh*, քսանհինգերորդ *twenty-fifth*, etc.
- ◇ Ordinals do not require definite articles, unlike English: Բան մը, որ կ'ըլլայ առաջին անգամ, կրնայ պատահիլ նաև երկրորդ անգամ: Something that happens for *the first time* can also happen for *the second time*.
- ◇ If necessary, the noun complement of the ordinal number takes the article—e.g.: «Ելից» Աստուածաշունչին երկրորդ գիրքն է: "*Exodus*" is the *second book of the Bible*.
- ◇ If the noun is omitted, numerals receive the corresponding endings. Cf. «Ելից» երկրորդն է: "*Exodus*" is the *second one*. Also: Եօթն մէկը ազատ օր է: *One (day) of the seven is a day off*. Here is a brilliant poetic use of numeral substantives by Zahrad, from the poem *The Table*:

Աստուածաշունչ

Տասը տողէն ամեն մէկ տող տասնապատիկ վիշտը գիտէ
 Հազարներու, հարիւրներու, տասը մարդու կամ մէկ մարդու.³...

- ◇ The suffixes -տակ and -պատիկ form repetitive adverbial numerals; for example, երկտակ դարակ *twofold drawer*, երեքտակ ծալել *to fold threefold*, տասը տակ հագուիլ *to dress tenfold*; տասնապատիկ շահոյթ (*that which brings*) profit *ten times*, հազարը տասին հարիւրապատիկն է *a thousand is ten times one hundred*, etc.
- ◇ Lower digits also use the adverbial suffix -ակի; e.g., միակ(ի) *single, only*, երկակի *twice*, fig. *ambiguous*, եռակի *thrice*. These suffixes create words with stylistic differences in use: քառակի or քառապատիկ *four times*, հնգակի or հնգապատիկ *five times*, տասնակի *ten times*.
- ◇ The most common way to indicate numeral sequences is the use of the word անգամ with cardinal and ordinal numerals—e.g., մէկ անգամ or անգամ մը, *once*, առաջին անգամ *the first time*; հինգ անգամ *five times*; եօթներորդ անգամ *for the seventh time*, etc.⁴

² In Krapar these numbers ended in ն, which was pronounced [ən]. After ն dropped, the schwa began to be spelled out sporadically. Often these numbers are spelled with the schwa: տասնըեօթը, ինըերորդ, etc. We consider it excessive.

³ Every line in all ten lines (of a poem) knows (understands) the tenfold sorrow of thousands (of people), of hundreds (of people), of ten people or one person.

⁴ Or հեղ, an older word for , e.g: առջի հեղ = առաջին անգամ *the first time*.

Reading from Original:

Վահան Թեքեան⁵

ՔՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԴ

Քու յիշատակդ այս գիշեր զիս լալու չափ կը յուզե.
 Կարծես մեկնած էր սրտես, և գաղտնաբար այս գիշեր
 Ետ կը դառնայ, իր հին տեղն ու հին զգուանքը կ'ուզե,
 Կը սեղմուի սրտիս մէջ, կը բարձրանայ կուրծքս ի վեր...

Քու պատկերդ աչքիս մէջ և քու ձայնդ ականջիս,
 Կը քրքռան այս գիշեր, երակներուս մէջ կարծես
 Քաղցրահոտ շունչդ է լեցուած, որ կ'զգլխե, կ'օրրե զիս,
 Մինչ երեսես ալ կ'անցնին կարծես մատներդ անտես:

Ետ կը դառնան մի առ մի մեր հին ժամերն անկորուստ,
 Կարաւանին հետ աստեղց անոնք կու գան վերստին,
 Հոգիս փարախն է բացուող ընդդէմ իր քաղցր հօտին:

Յիշատակովդ այս գիշեր կը զգամ այնչափ զիս հարուստ,
 Այնչափ բարի, երջանիկ... որ գթութեամբ մը անհուն՝
 Կը մտածես զայն բաժնել երկրի բոլոր խեղճերուն...

Words and Explanations to the Poem

<p>Քու յիշատակդ ... զիս լալու չափ կը յուզե Կարծես մեկնած էր սրտես գաղտնաբար ետ կը դառնայ, իր հին տեղն ու հին զգուանքը կ'ուզե, Կը սեղմուի սրտիս մէջ Կը քրքռան երակներուս մէջ Քաղցրահոտ շունչդ որ կ'զգլխե, կ'օրրե զիս, Մինչ երեսես ... կ'անցնին... մատներդ անտես մեր հին ժամերն անկորուստ Կարաւանին հետ աստեղց Հոգիս փարախն է բացուող ընդդէմ իր հօտին Յիշատակովդ այս գիշեր կը զգամ այնչափ զիս հարուստ... որ գթութեամբ մը անհուն՝ Կը մտածես զայն բաժնել երկրի բոլոր խեղճերուն</p>	<p>Your memory stirs (agitates) me up to crying as if it had departed from my heart secretly comes back wants its old place and old caress squeezes itself into my heart tremble in my veins your fragrant breath that enchants, rocks me while your unseen fingers pass across my face our old hours without a loss with the caravan of stars; obsolete genitive of աստղ <i>star</i>. My soul is the stable opening against its livestock. With your memory tonight I feel myself so very rich that with an endless sympathy I think of sharing it with all the poor people in the world.</p>
--	--

⁵ *Your Memory* by Vahan Tekeyan (1878 Constantinople–1945 Cairo). A poet, writer, journalist, and professor, Tekeyan is considered the last representative of Western Armenian poetry and the beginner of Diaspora poetry. Tekeyan is an eminent public figure of his era who survived the genocide and continued the traditions of Armenian poetry under deeply changed historical circumstances. The Tekeyan Cultural Association of the Armenian Diaspora and Armenia is named after him.

Word Building: Adverb Derivation

Adverbs indicate the circumstances of an action. They modify mainly verbs and also adjectives and adverbs—e.g., շատ խաղալ *to play a lot*, շատ գեղեցիկ *very beautiful*, դեռ կը սպասեն *they still wait*; դեռ երիտասարդ *still young*, խիստ հեռու *extremely far*.

Շատ, դեռ, խիստ are simple adverbs. You know many other simple adverbs: աղէկ *well*, արագ *quickly*, կամաց *slowly*, յետոյ *later*, յաճախ *often*, հիմա *now*, կանուխ *early*. In the poem above, there are two derivative adverbs in the following two lines: մի առ մի *one by one* modifying ետ դառնալ, and վերստին modifying գալ.

Ետ կը դառնան մի առ մի մեր հին ժամերն անկորուստ,
Կարաւանին հետ աստեղջ անոնք կու գան վերստին,

Armenian has ample means for word derivation. Most adverbs are formed with special adverbial suffixes: -օրէն, -բար, -պէս, -ովին, -գին, -ակի from *nouns* (հայր - հայրաբար *fatherly*), *adjectives* (ազնիւ - ազնուօրէն *honestly*), *verbs* (լալ - լալագին *weepily*), etc.

Adverbial Suffixes	Derivative Adverbs
բար	զաղտնաբար խոնարհաբար հայրաբար
օրէն	ազնուօրէն սրտմտօրէն վայելչօրէն վճռականօրէն
պէս	դառնապէս ընդհանրապէս յայտնապէս վերջապէս
ովին	բոլորովին գլխովին կամովին սրտովին
գին	խնդագին լալագին ջերմագին ուժգին
ակի	երկակի յանկարծակի շեշտակի որոշակի ուղղակի

- Some of these adverbs are also adjectives, e.g., շիտակ երթալ *to go straight*, շիտակ մարդ *honest person*, խիստ խօսիլ *to talk harshly* խիստ հայեացք *harsh look*.
- The word շատ differs in its meaning when modifying adjectives and adverbs—*very*, e.g. շատ ազնիւ *very nice* or *very noble*, շատ խիստ *very strict* or *harsh*. When modifying nouns and verbs it means *many, a lot*, e.g., շատ մարդ *many people*, շատ խօսիլ *to talk a lot*.
- Some adverbs have double suffixes: որոշ-ակի-օրէն *definitely*, ուժ-գն-օրէն *strongly*, փոք-ան-ակի *briskly*.
- Adverbs may derive from the same roots but different suffixes: վայելչաբար - վայելչօրէն *graciously*, դառնապէս-դառնօրէն-դառնագին *bitterly*, ջերմագին - ջերմաբար-ջերմօրէն *warmly*, etc. These words have subtle stylistic differences in meaning and use.
- Adverbs are derived by compounding too—e.g., գլխիվայր *head-down*, վերիվայր *up and down*, վերով-վարով *all over*, տակնուվրայ *mixed all over*, օր ընդ մէջ *every other day*;
- Reduplication is also productive: մէյմէկ, մի առ մի *one by one*, կաղն ի կաղ *limply, lamely*, ստեպ-ստեպ *often*, վազնիվազ *running*, քիչ-քիչ, քիչ առ քիչ *little by little*.
- A number of adverbs are frozen oblique forms: առաջուց *before, earlier*, հինուց *from old times*, մանկուց *from childhood*, շատոնց *long ago*, վաղուց *long ago*, դժուարաւ *with difficulty*, դիւրաւ *easily*, իրաւ *really*, հարկաւ *surely*, մեղմիւ *gently*, խստիւ *strictly*, ատենօք *once upon a time, formerly*, փոքով *quickly*, ի սկզբանէ *from the beginning*, ի հարկէ *of course*. Cf. also word meaning again: դարձեալ, նորէն, կրկին, and վերստին.
- Several adverbs indicating time (see the chart to the right) are phrases, stable syntactic constructions built on negation with the help of the particle չէ .
- Adverbs also derive from nouns and adjectives with the indefinite article մը.

վաղը չէ միւս օրը	the day after tomorrow
երեկ չէ առջի օրը	the day before yesterday
այսօր չէ վաղը միւս օր	if not today then soon
օր մը չէ օր մը	some time, any day
աղուոր մը	nicely

Examples of usage:

Բարձր է *հնուց* աշխարհն Հայոց...⁶ High is the land of Armenia *from ancient times*.

Վերջը *վերտն* ինկաւ երեք խնձոր: ⁷ At the end three apples fell *from above*.

Կը հանդիպէի իրեն անշէջ *փափաքով մը*: I would meet her *with an unquenchable desire*.

Կամացուկ մը կը դպնայի երազէ շրթունքներուն: I would *gently* touch her dreamy lips.

Կը խօսէր հետս *սլահ մը* և կը ձգէր զիս, կ'երթար: She would talk to me *for a little while* and leave me and go.

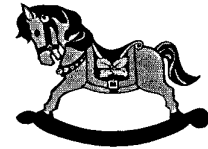
The derivation of adverbs, as you can see, is quite flexible and depends on a speaker's creativity and language proficiency. For instance, in the following lines from Misak Medzarents's poetry *քիչ-քիչ* is a common reduplicative adverb, and *ծաղիկ-ծաղիկ* is the poet's metaphor:

Բայց լոյսն իմ հոգւոյս *քիչ-քիչ* կը մաշի...⁸ But the light in my soul wears out little by little.

Ջուրը ցայտքէն *ծաղիկ-ծաղիկ* կը կաթէ...⁹ The water drips flower by flower from the fountain.

The Suffixes -եայ, -է, ի, -եղէն

These suffixes build adjectives from nouns, mainly material names, to express qualities of those materials in reference to other objects. A given noun can be suffixed with practically any of these, e.g.—*նսկի* is *gold*, and *նսկեայ*, *նսկէ* or *նսկեղէն* թագ *golden crown*. The choice between these adjectives is stylistic. Cf. Տիգրան իմ մանկութեան փայտէ (փայտեայ, փայտեղէն, փայտի) ձիովս կը ճոճուի:¹⁰ *Dikran swings on the wooden horse of my childhood*.

Consider also the following:

- Some material names—e.g.: *արծաթ silver*, *մետաքս silk*, *ադամանդ diamond*, *երկաթ iron*, can take each one of these suffixes, with minor differences in the meanings of produced adjectives.
- -եայ is quite common but as a rule not attached to monosyllabic words, e.g.: *հողի մարդ*, *հողէ հիւղ*, *հողեղէն էակ* but not *հողեայ.
- The suffix -է has practically no limitations, although words suffixed with it sound more conversational.
- Nouns ending in -ի usually do not combine with the suffix ի, e.g.: *ապակի* is *glass* as the material, and *ապակեայ*, *ապակէ*, *ապակեղէն* mean *made of glass*.
- The suffix -ի also creates nouns—tree names, especially from their fruit names, e.g.: *կաղնի oak tree*, *ձիւնուխնձորի apricot tree*; in this sense, the suffix -ի is equivalent to the nominal suffix -ենի e.g.—*ուռենի ivy*, *խնձորենի apple tree*.
- The suffix -եղէն renders a monumentality to adjectives, e.g.—*Մարդը հողեղէն արարած է: Man is a mortal creature*. *Հողեղէն* literally *made of soil*, in reference to the Biblical creation. *Արարատին ադամանդեղէն գագաթը հայուն տուն կը կանչէ: The diamond peak of Ararat calls Armenians home*.
- The suffix -եղէն also builds collective nouns: *Կանաչեղէնը (կանաչին) սառնարանին վարը դիր, մսեղէնը՝ վերը: Put the greens in the lower part of the refrigerator and the meats in the upper part*. *Ծերուհին իր ոսկեղէնը եկեղեցիին կտակեց: The old woman bequeathed all her golden jewelry to the church*. *Մետաքսեղէնը միջնադարեան առեւտուրին պսակն էր: The silk goods were the crown of medieval trade*.

⁶ A line from Hovannes Tumanian's quatrain; see in full in the EA Lesson 14.

⁷ A common ending in fairy tales.

⁸ From *Սիրերգ*, see the poem in Appendix 10.

⁹ From *Արասիաներուն շուքին տակ* “Beneath the Shadow of Acacias”

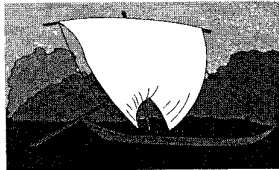
¹⁰ According to the nursery rhyme: *Չի, ձի, փայտէ ձի, կարմիր գոյնով ներկեցի, մեր դրանը կապեցի, յետոյ նրան թամբեցի, ով որ ունի այսպէս ձի, թող գայ ինձ հետ ան մրցի:*

GRAMMAR

Declension of Postpositions

Most postpositions are declined regularly to make the relations between the objects more precise. The declension follows the nominal pattern with endings -ի, -է, -ով. Compare:

Nom.	Կատուն սեղանին վրա՞ն է:	Is the cat <i>on the table</i> ?
Acc.	Այո, սեղանին վրայ կատու մը կայ:	Yes, there is a cat <i>on the table</i> .
Gen.-Dat.	Սեղանին վրայի կատուն Արիսը ըլլալու է:	The cat <i>on the table</i> must be Aris.
Abl.	Սեղանին վրայէն վար եկուր, Արիս:	Come down <i>off the table</i> , Aris.

Ջուրին վրայէն
հանդարտ կը սահի
առագաստ մը
մենաւոր:

The translation of declined postpositions, as you may recall from the previous lesson, is reflected in a change of the corresponding English prepositions and/or addition of more prepositions. That is, վրայ is *on*, but the instrumental վրայէն is *over*: Ջուրին վրայէն հանդարտ կը սահի առագաստը մենաւոր:¹¹ *Over the water softly glides the lonely sail.*

Likewise, տակ is *under*, and the ablative, տակէն, needs a double preposition for its translation: *from under*; e.g., Մահճակալի տակէն զոյգ մը աչքեր կը շողան: *From under the bed a pair of eyes shines.*

Postpositions can also take definite articles (ն, ը) and possessive articles (ս, դ). The latter, as you know, substitute for Genitive pronouns; recall for example: տունս = իմ տունս; likewise, հետս = իմ հետս *with me*. Cf. Հետդ առանձին խօսիլ կ'ուզեմ: *I'd like to talk with you privately.*

Examples of usage

Լեռան Արարատ դէմս (=իմ դէմս) յառնեց մշուշներէն: Վրասս (=իմ վրաս) գորգորա՛, կարօտ եմ տեսքիդ: ¹²	Mount Ararat rose <i>before me</i> from the mists. Caress <i>me</i> , I miss you.
Եւ խօսէ հետս (=իմ հետս), ցաւս փարատէ:	And speak <i>to me</i> , dissolve my pain.
Երբ օրս հասնի՝ տակդ (=քու տակդ) տեղ տուր ինձի:	When my day comes, make me a space as <i>beneath you</i> .

Postpositions with articles also substitute for pronouns in the dative case, i.e.:

to speak with me	խօսիլ հետս or խօսիլ ինձի հետ
to speak with you	խօսիլ հետդ (pl. հետերնիդ) or խօսիլ քեզի (pl. ձեզի) հետ
to speak with him/her	խօսիլ հետը or խօսիլ անոր հետ

These are substantivized postpositions containing the meaning of their objects; i.e., հետերնիդ expresses the omitted object ձեզի with the help of the double plural -եր-նի- and the possessive article դ. Examples:

Բանալին հետերնիդ (ձեզ հետ) առէ՛ք, թերեւս ես երթամ մինչև ձեր գալը:
Take the key *with you*; I may leave before you come.

Բանալին հետերնիս (մեզի հետ) առինք, անհոգ եղի՛ր:
We took the key *with us*; don't worry.

Բանալին հետերնին (իրենց հետ) առած են, ես ալ կրնամ երթալ:
They have taken the key *with them*; I can go too.

Such flexible substitutions also cover the nominal objects of postpositions. Cf.: Տանս ետերը պարտէզ մը ունիմ, տանս առջևը՝ ծաղիկի երկու մարգ: *I have a garden behind my home, and in front*

¹¹ Based on Lermontov motifs.

¹² Idiom meaning *I miss you very much*. Lit. *I long for the sight of you*.

of my home, two flower beds. If we continue by using the substantive forms of the postpositions ետել, առջև, we have the following somewhat unusual sentence perfectly possible in speech: *Ետևիցս* (instead of տանս ետևի պարտեզը) աւելի շատ խնամք կ'ուզէ, քան *առջևիցներս* (instead of տանս առջևի մարգերը): *The one that is behind my home* requires more care than *those that are in front of it*.

Declined postpositions have regular substantives from genitive, which include the meaning of their objects in the following way:

Postposition		Declined Postposition	
վրայ	on	վրայինը	on
առջև	in front of	առջևիցնը	<i>the</i> in front of
դուրս	outside	դուրսիցնը	<i>one</i> outside
տակ	under	տակիցնը	<i>that</i> under
վար	down	վարիցնը	<i>is</i> down
վեր	up	վերիցնը	<i>(on, at, etc.)</i> up
վերև	upward	վերևիցնը	<i>etc.)</i> upward
մէջ	in	մէջիցնը	<i>something</i> in
մօտ	at	մօտիցնը	at
քով	at, near	քովիցնը	at, near
ներս	inside	ներսիցնը	inside
ներքև	down	ներքևիցնը	down

If required, these substantive forms add other endings for plural, declension, possession, or definiteness, forming systematic double paradigms, as *ներս-եր-նի-ս*, *վար-ի-ն-ներ-ու-ն*, etc., similar to the double declension of possessive pronouns (see in the previous lesson). The substantivization of postpositions resembles that of pronouns in both parameters—in containing the meaning of their complements and in assuming their endings. Cf: *Տղաքդ իմիցներուս* (իմ-ից-ներ-ու-ս=իմ տղաներուս) *հետ կը խաղան*: Your children/boys are playing *with mine*.

Declined forms of postpositions and pronouns have a formally empty meaning filled with content in the linguistic context and/or the live situation. To better evaluate the inflected forms of postpositions, imagine the following situation: you are shopping, separated from the salesman by a counter, and he tries to sell you something right next to the object of your interest. Now place the following examples in that context. The English translations are wordy, while the Armenian forms are brief, flexible, and convenient in these circumstances of communication.

Nom.	<i>Քովիցնը</i> աղուոր է:	<i>The one next to it</i> is nice.
Acc.	<i>Քովիցնը</i> կ'ուզեմ:	I want <i>the one next to it</i> .
Gen.	<i>Քովիցնից</i> գոյնը անուշ է:	<i>The color of the one next to it</i> is lovely.
Dat.	Ուզած գինդ <i>քովիցնից</i> կու տամ:	I'll give any price you ask for <i>the one next to it</i> .
Abl.	<i>Քովիցնէն</i> վազ պիտի չանցնիմ:	I won't pass up on <i>the one next to it</i> .
Inst.	Երիշ <i>քովիցնով</i> տուն պիտի երթամ:	I'll go home <i>with the one just next to it</i> .

Compare also the following circumstantial sentences, bearing in mind that neighbors a floor above and downstairs are often called *վերից(ը)* and *վարից(ը)*. *Վերիցս շատ հետաքրքրական անձ մըն է*: *My neighbor upstairs* (lit. *the one above me*) is a very interesting person. *Վարիցներդ ինչպէ՞ս են*: How are those (neighbors) *below you*? *Հետերնին առաջուան պէս մօտի՞կ էք*: Are you as close *with them* as before? *Մէջերնին նոր անձ մը յայտնուած է*: A new person has appeared *among them*.

Three Functions of the Article *u*

The possessive article *u* has three distinct functions. You have met all of them in usage.

- It is associated with *եւ / and functions as a possessive article with the pronouns իմ or substitutes for իմ, ինձ, մեր, մեզ. This is its central function presented in Lesson 4. The examples below are mostly from past materials:
 Բանալին հետերնիւ առինք, անհոգ եղի՛ր: i.e.: մեզ հետ (Lesson 14)
 Ի՞նչ տարօրինակ սեր է իմինւ: i.e.: իմս (Lesson 12)
 Չայրս կը խօսէր մեզի հետ: i.e.: իմ հայրս (Lesson 8)*
- It is associated with *այս this and functions as a demonstrative article. This use is specific to literary styles—e.g.: Մինչև օրս Պարոնեան փողոցը կը փնտռեմ: (Lesson 12)
 Երանի անանկ օր մը ըլլայ, որ աշխարհիս վրայ ոչ մէկ վատ բան ըլլայ: (Lesson 9)
 Նախագահը խօսեցաւ ամսոյս տասին նիստին: The president spoke at the session on the tenth of this month (Lesson 15)*
- It combines possessive and demonstrative functions in appositive usage:
 Եւ մենք ամենքս մտիկ կ'ընէինք: (Lesson 9)
 Մենք՝ ստորագրեալներս, մամլոյ ազատութիւն կը պահանջենք:
We the undersigned demand freedom of the press.
- The article has formal value in some phrases, as in the proverb: Ծանր քսակը կը բարձրացնէ մարդուս հասակը: (Lesson 12).

The Passive Voice of Verbs

The passive voice shows that the subject *receives* the action, contrary to active voice, where the subject *performs* the action.

Ճամպրուկը կղպուած է: *The suitcase is locked.*

The subject ճամպրուկը behaves as an object receiving the action described by the passive verb (կղպուած է < կղպուիլ *to be locked* < կղպել *to lock*). In fact, it is the direct object of the respective active voice sentence: Բանալին կը կողպէ ճամպրուկը: *The key locks the suitcase.* The actual doer or logical subject in both cases is the same—բանալին *the key*. Passive constructions focus on the result of the action: the suitcase can be locked by the key, by me or by chance—it does not matter, because the result of the action is in speaker's focus; therefore, the *doer* often is not mentioned at all. If mentioned, the doer is expressed by:

- Indirect inanimate objects in the instrumental:
 Ճամպրուկը գոցուած է *բանալիով*: The suitcase is locked *with a key*.
- Indirect animate objects in ablative:
 Արամ սիրուած է իր *բարեկամներէն*: Aram is loved *by his friends*.
- Indirect agent objects with the postposition կողմ *side*, in ablative, for animate objects:
 Գործը կատարուած է *մեր կողմէն*: The work is done *by us*.

Formation of the Passive Voice

The passive voice is formed from transitive verbs with the help of the infix *-ու-*, which is placed between the verbal stem and the infinitive ending and pronounced [v]. Verbs obtaining the passive voice infix *-ու-* shift to conjugation ի: սիրել-սիրուիլ *to be loved*, ըսել-ըսուիլ *to be said*.¹³ As a rule, verbs ending in *-ել* are transitive, and verbs ending in *-նալ* and *-իլ* are intransitive.

- Note that intransitive verbs have passive voice forms through their causatives (the latter are transitive), e.g., մոռնալ-մոռցնել-մոռցուիլ, փրթիլ-փրցնել-փրցուիլ.

¹³ Cf. the causatives' shift to conjugation ե.

- Ե verbs, including causatives, and simple Ի verbs form the passive voice from the present stem—e.g., գրել-գրուիլ, ենթարկել-ենթարկուիլ, յարգել-յարգուիլ, խօսիլ-խօսուիլ, տաքնալ-տաքցնել-տաքցուիլ.
- All ա verbs and derivative Ի verbs form it from the past stem—e.g., կարդալ-կարդացուիլ, հանգչիլ-հանգցուիլ.
- Irregular verbs form it from the past stem too: but դնել → դրուիլ, տալ → տրուիլ, դառնալ → դարձուիլ.
- ուտել → ուտուիլ is a unique verb in that it has passive voice present tense forms from the present stem—Այս կերակուրը կ'ուտուի: *Is this food going to be eaten (edible)?* Շատ լավ կերուաւ: *It was well eaten (consumed)*¹⁴.
- The verb կորս-ու-իլ *to be lost* (obsolete կորնչիլ) has its own irregularity in that it has no simple transitive form but only causative—կորսնցնել. The table summarizes the formation of passive verbs:

Verb Type	Active Infinitive	Passive Infinitive	Simple Present	Simple Past
From the Present Stem				
Ե verbs	սիրել <i>to love</i> տեսնել	սիրուիլ <i>to be loved</i> տեսնուիլ	կը սիրուի կը տեսնուի	սիրուեցաւ տեսնուեցաւ
Causatives	մոռցնել	մոռցուիլ	կը մոռցուի	մոռցուեցաւ
Ի verbs sim.	խօսիլ	խօսուիլ	կը խօսուի	խօսուեցաւ
From the Past Stem				
Ի verbs der.	փակ(չ)իլ	փակցուիլ	կը փակցուի	փակցուեցաւ
ա verbs	կարդալ իմանալ	կարդացուիլ իմացուիլ	կը կարդացուի կ'իմացուի	կարդացուեցաւ իմացուեցաւ

1. Several Ե verbs form the passive by merely shifting to the conjugation Ի; cf. ¹⁵

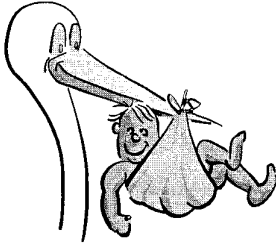
Transitive		Passive	
ազատել	to set free, liberate	ազատիլ	to be liberated
այրել	to burn	այրիլ	to be burnt
աւարտել	To end	աւարտիլ	to be ended
աւրել	to break, destroy	աւրիլ	to be broken, wiped off
ընդունել	to accept, receive	ընդունիլ	to be accepted, received
մաշել	to wear	մաշիլ	to be worn
մարել	to shut down	մարիլ	to be shut down, to faint
շփոթել	to confuse	շփոթիլ	to get confused
փարատել	to disperse	փարատիլ	to be dispelled, to disappear
փերթել	to tear, tatter, shred	փրթիլ	to be detached, snatch, rip

2. The so called *simple* verbs in the conjugation Ի do not have a formal a passive voice, as in Krapar.

զբաղիլ (զբաղուիլ)	to be busy or to be occupied
ծնիլ	to give birth or to be born
համակերպիլ	to accommodate or adjust
համակրիլ	to like or to be liked
սկսիլ	to begin or to be started
փարիլ	to embrace or to adhere

¹⁴ The rest of suppletive verbs—երթալ, գալ, ըլլալ—are intransitive and have no passive voice forms.

¹⁵ In Krapar, only Ե verbs differentiate a formal passive voice by shifting into Ի verbs for that purpose. For other verbs, called *simple*, the differentiation of the verb voice is semantic, defined by context, same as many verbs in English.

Use of the Passive Voice

The majority of verbs have regular oppositions for active and passive forms, as in the following: Անին կ'օրօրէ Տիգրանը: *Ani rocks Dikran. Տիգրանը կ'օրօրուի եւ կը ննջէ:* *Dikran rocks to sleep.*

The simple ի verbs and also ե verbs which passivize by shifting to the ի conjugation have newer parallel forms—regular passives with ու. Cf.:

Տիգրան կը կարծէ թէ արագիլը զինք բերած է:
Dikran thinks that the stork brought him.

Արագիլէն բերուած մանչերը հեքիաթներուն մէջ մնացին:
Children brought by the stork remained in fairy tales.

The last sentence grammatically is normal; however, an active form sounds better in speech, that is, արագիլին բերած instead of արագիլէն բերուած.

Thus, the older forms are more recommended, especially for the perfect tense. In such sentences only the context reveals the verbal voice. The regular passive forms, which are hardly used, are in parentheses.

Շատ զբաղած եմ այսօր: *I am very busy today.* (regular: զբաղուած)

Ըսածը ըրած է: *Said (decided) is done.* Saying. (regular: ըրուած)

Հացը դրած, գործը անիծած: *When the table is set, forget about work.* Proverb, lit.: when bread is put (on the table) the work is cursed (regular: դրուած, անիծուած)

Անին երկու տարի առաջ ծնած է իր առաջնեկը:
Ani gave birth to her first-born (child) two years ago (active voice).

Տիգրան երկու տարի առաջ ծնած է:
Dikran was born two years ago (passive voice; regular: ծնուած).

However, when the context requires precision, infixed passive forms may appear. For example: Ուսուցիչը սկսաւ դասը: The teacher began the lesson. Դասը սկսաւ or սկսուեցաւ ուսուցիչին ներս մտնելով: The lesson got started, was begun with the teacher's coming in.

The passive voice in Armenian is used less than in English because the impersonal passive, i.e., the third person plural in active voice is more common. For example, the picture caption in passive voice sounds smoother as:

Ադամանդները գողցան և գողը բնաւ երբէք չբռնեցին: Both are translated into English with passive voice: *The diamonds were stolen, and the thief was never caught.*

The indirect object for the logical agent in passive constructions is translated by the prepositions *by* or *with* but it is often omitted as being either obvious or insignificant in the context. We can easily assume the indirect objects:

գողցուեցան (գողի կողմէն) *by a thief* and չբռնուեցաւ (ոստիկանութենէն) *by the police*; hence, no need to mention them.

Note that in the examples below only the last three sentences have indirect objects indicating the actual doers—that is, the logical subjects of the passive verbs. The conjugation of passive voice verbs is regular in the pattern of verbs ending in -ուիլ (see Lesson 10).

<p>Տէրը խաչուեցաւ յանուն մարդոց: Շատ մը բաներ կը մոռցուին, որ բնաւ մոռնալիք չեն: Դրամապանակս կորսուեք է կարծեմ: Այդ հարցերուն շուրջ շատ կը խօսուէք: Տաքցուիլ կ'ուզէ այս ճաշը: Այս գիրքը լաւ կը կարդացուի մեծէն և փոքրէն: Չե՞ս մեղուիք ինձմէ, եթէ այսօր չգամ: Դուրը բացուեցաւ ուժգին հովմէ:</p>	<p>The Lord was crucified in the name of people. Many things are forgotten that aren't to be forgotten. My wallet seems to be lost. Much was said about those issues. This meal needs to be heated up. This book is a good read for both young and old. You won't get upset with me if I don't come today? The door was opened by the violent wind.</p>
--	---

Repetitive Verbs

Repetitive verbs show a repetition or multiplication of action; for example, *քաշկոտել* to pull and drag back and forth several times, from *քաշել* to pull. Repetitive verbs are formed in two ways: with infixes and by reduplication. The repetitive infixes are: -տ-, -ատ-, -րտ-, -ոտ-, -կոտ-, -նտ-. For example: *զգուրոտիլ* from *զգուիլ*, *կոտրտել* from *կոտրել*, *փետրատել* from *փետրել*, *խառնշտկել* from *խառնել*, *ճմլկոտիլ* from *ճմլել*.

-տ- is the most productive infix; it is contained in other infixes, and bears a repetitive meaning¹⁶.

Repetitive Verbs		Source	
թռչտիլ	to jump, hop, leap vigorously	թռչիլ	to fly
խածկտել	to take bites without finishing	խածնել	to bit
խառնշտկել	to create a mess	խառնել	to mix
կտրտել	to cut into pieces	կտրել	to cut
կոտրտել	to break into pieces	կոտրել	to break
կոխկոտել	stomp, tramp	կոխել	to step
ձգձգել	to delay or postpone indefinitely	ձգել	to leave, drag
ճմլկոտիլ	to strain while yawning	ճմլել	to stretch with yawn
մտմտալ	to ponder over, contemplate	միտք	thought
պահուլտիլ	to hide oneself elusively	պահուիլ	to be hidden
փոփոխել	to change, vary, amend	փոխել	to alter
փշրտել	to crumble and disintegrate	փշրել	to crumble
փետրատել	to deplume or pluck frantically	փետրել	to deplume, pluck
քաշկոտել	to drag, annoy	քաշել	to drag

In repetitives formed by reduplication the repeated stem often undergoes a shift: *թափթփիլ* from *թափել*, *լափլփել* from *լափել*, *ձգձգել* from *ձգել*, *վազվզել* from *վազել*, *ծոնոնել* from *ծոնել*. Some verbs have more than one reduplicative form, such as *վազվզել*, *վազոտել* *վազվոտել* *run to and fro*, *run and hop*. Others use both reduplication and affixation, as *ծոնոտել*.

Repetitive verbs are formed from the present stems. However, some use the past stem, as *խածատել* ← *խած-ն-ել*, or the passive form, as *պահուլտիլ* ← *պահուիլ*, *զգուրոտիլ* ← *զգուիլ*. The repetitive infixes have no grammatical specifics—i.e., *թռչտիլ* is conjugated like *թռչիլ* and *վազվզել* like *վազել*, etc. In repetitives only the lexical meaning of a verb is affected.

The only limitation in formation is the lexical meaning of the source verb; if it indicates an action that can be multiplied or prolonged in reality; a repetitive verb will be derived in one way or another.¹⁷ Therefore, there is no special pattern for the translation of the repetitive verbs into English; it goes case by case, as in the examples shown. Also, the translation of a repetitive verb often depends on context. Cf.: the translation of the repetitive *թափթփել* deriving from *թափել* to pour or to throw in the following: *Սուրճը թափթփելով բերաւ*: He brought the coffee *chumsily spilling it all around* (Transitive verb). *Սենեակը թափթփած է*: The room is *messy and cluttered* (Reflexive verb, see below).

Some repetitive verbs have nominal roots: *չարչարել* to torture < *չար evil*, *բարբառել* utter < *բառ word*, etc. Others are onomatopoeic: *կոկոռալ* to rattle, *դոզոզալ* to buzz, *քրքջալ* to chuckle, *կչկչալ* giggle, *կերկերալ* tremble (about human voice), etc. The majority of onomatopoeic verbs lack a simple form. The use of repetitive verbs is illustrated in the text that follows.

¹⁶ This -տ- may derive from the root of the verb *հատել* to cut, separate; cf. *փետրել* deplume, < *փետր-տ-ել* < *փետր-ատ-ել* < *փետր-ա-հատ-ել*. In the form of -ատ it also is an adjective producing suffix, e.g., *պոչատ* tailless, with a cut tail; *կոնատ* armless, with cut arms, etc.

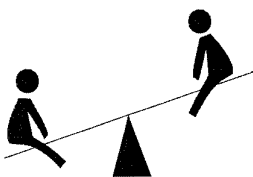
¹⁷ Reduplication is a productive process and depends on the creativity of native speakers. Sometimes I hear *wildly creative* reduplications in speech. In this section I present the standard repetitive verbs.

Text: Տիգրանին առաջին մանկապարտեզը

Առաջին անգամ ըլլալով՝ Անին ցերեկուայ խնամքի բերած է Տիգրանը: Նուարդ մայրիկն է, որ միշտ կ'օգնէ, բայց հիմա ան արձակուրդ մը առած, լեռները գացած է:
Ահաւասիկ, հոս են Անին և Տիգրանը:

Անին մտմտալով կը դիտէ ընդարձակ խաղասենեակը: Չորս-հինգ մանուկ կը վազվզեն ու թռչտին, կը պահուրտին ու կը պոռպոռան ցնծագին, երբեմն ալ բաներ մը կը կոտորեն ու թափթփեն: Պտուղ մը կը խածկտեն ու կը մոռնան, գիրք մը կը կարդան ու կը պատռտեն, որ կարդացածը մտապահելու եղանակ մը կը սեպեն հաւանաբար:
Կը զուարճանան:

Պարզ դիտողի մը դերէն ձանձրանալով՝ Տիգրան կը ձգէ մօր ձեռքը և թափկները հաւասարակշռութեան համար առաջ պարզած կը թփթփայ դէպի ընկերակիցները՝ գլտորելով ճիշդ կակուղ և իրմէ խոշոր արջուկի մը վրայ: Եւ փորձիվայր պառկած դիրքէն մօրը կը նայի իր արկածէն գոհ խնդմնդալով:

- Կ'ախորժի՞ս ասկէ, ձագուկս, - կ'ըսէ Անին իր անվստահութիւնը կոծկելով: - Քեզի հոս պիտի ձգեմ. մի՞նակ երեք ժամ, - կը բացատրէ՝ Տիգրանին թոմպուլիկ մատներուն վրայ հաշիւը ցուցնելով: - Դուն խաղա՛, ճանիկս, ես շուտով կու գամ:

Անին դեռ քիչ մըն ալ մանկավարժուհիին հետ կը զրուցէ և աչքը ետ, բայց սիրտը հանգիստ դուրս կը սահի՝ իր գործերուն աճապարելով:

Explanations to the Text

<p>Մանկապարտեզ Ցերեկուայ խնամքի Նուարդ մայրիկն է, որ միշտ կ'օգնէ: Արձակուրդ մը առած, լեռներ գացած է: Ահաւասիկ Մտմտալով կը դիտէ խաղասենեակը: Կը պահուրտին ու կը պոռպոռան Բաներ մը կը կոտորեն ու թափթփեն:</p>	<p>Kindergarten For day-care It is mother Nvart, who always helps. She has taken a vacation and gone to the mountains Here you are! Voila! Watches the playroom thinking it over They hide themselves and shout and shriek joyfully They break and smash things and spill and spray.</p>
---	--

<p>Պտուղ մը կը խածկտեն Գիրք մը կը կարդան ու կը պատռտեն Որ կարդացածը մտապահելու եղանակ մը կը սեպեն հաւանաբար Կը զուարճանան: Պարզ դիտողի մը դերէն ձանձրանալով Կը ձգէ մօր ձեռքը Թաթիկները հաւասարակշռութեան համար առաջ պարզած Կը թփթփայ դէպի ընկերակիցները Գլտորելով ճիշդ կակուղ և իրմէ խոշոր արջուկի մը վրայ Փորնիվայր պառկած դիրքէն մօրը կը նայի Իր արկածէն գոհ խնդմնդալով: Կ'ախորժի՞ս ասկէ, ձագուկս Իր անվստահութիւնը կոծկելով Կը բացատրէ՝ թոմպուլիկ մատներուն վրայ հաշիւը ցուցնելով Աչքը ետ, բայց սիրտը հանգիստ Դուրս կը սահի՝ իր գործերուն աճապարելով:</p>	<p>They take some bites out of a fruit. They read a book and tear it into pieces. Which they perhaps consider a way of remembering what they read. They make fun. getting tired of a mere watcher's role lets go of mother's hand hands straight in front (of him) for balance waddles (tip-toes) toward the playmates rolling down (landing) right on top of a soft teddy bear bigger than himself looks up at mother from his belly-down position happily giggling at his adventure Are you enjoying it here, my baby? disguising her lack of confidence She explains to him, showing the count on his pudgy fingers. Looking back, but with a heart at ease slips out, hurrying to her business or chores.</p>
---	--

Reflexive and Reciprocal Verbs

Reflexive and reciprocal verbs have several common features:

- They use the same infix ու like passive voice.
- They indicate actions performed and received by the subjects.
- The difference between them is that reflexive verbs require one subject, whereas the reciprocal verbs require more than one subject., reciprocal verbs are also formed by by compounding with the verb կցիլ
- Reflexive and reciprocal verbs have a lexical meaning, which shows an action returning toward the doers; therefore there is not a large number of them. In this feature they are like repetitive verbs.

Reflexive Verbs indicate actions produced and received by the subject—that is, the logical direct object is merged with the subject. The following examples of usage present the same verbs in their reflexive and active functions:

Active Voice		Reflexive Voice	
սանտրել	to comb	սանտրուիլ	to comb oneself
հագցնել	to dress someone	հագուիլ	to dress oneself
հանել	to take out, subtract	հանուիլ	to undress oneself

Reflexive	Active
<p>Մահապարտը կախուեցաւ իր խուցին մէջ: The [man] on death row hanged himself in his cell. Քանի մը խնձոր դեռ կը պահուրտի տերևներուն մէջ: A few apples are still hiding [themselves] amidst the leaves.</p>	<p>Վերարկուն կախեցի կախիչէն: I hung the coat on the hanger. Բերքը հաւաքած-պահած են ձմեռուան համար: (They) gathered and stored the crop for the winter.</p>

Reciprocal Verbs express mutual actions requiring either two subjects or a plural subject, which perform the same action toward each other. For example: Արան և Անին *համբուրուեցան* խորանին առջև: *Ara and Ani kissed each other in front of the altar.* Համբուրուեցան is a reciprocal verb with two subjects, Արան, Անին, performing a mutual action. Note, that in English translation the reciprocal pronoun *each other* takes on the key function. A back translation transforms the Armenian sentence into a similar active voice structure with a reciprocal pronoun: Արան և Անին *համբուրեցին իրարու* խորանին առջև: The semantic difference between these two is a subtle: *համբուրուեցան* describes one mutual action, whereas *համբուրեցին իրարու* may also refer to two actions: Ani kissed Ara and then Ara kissed Ani. Cf. also the picture caption: *The shells sleep gently touching each other.* *փարիլ* is *to embrace, adhere to each other gently.* As in passive voice, the infixed form is rarely used in perfect tense.

Reciprocal verbs are formed also by compounding with the verb կցիլ *to attach, affix, join*; for example, բանակցիլ *to negotiate*, գործակցիլ *to collaborate*. Compare the usage: Հակառակորդները երկար *բանակցեցան* և վերջապես հաշտուեցան իրարու հետ: *The adversaries negotiated for a long while and at last became reconciled.* Բանակցեցան, հաշտուեցան are reciprocal verbs with a plural subject, հակառակորդները. The reciprocal verbs below are grouped by formation. Note that *one another* or *each other* are often necessary in English translation.

Reciprocal Verbs		
With կցել	խօսակցիլ գործակցիլ թղթակցիլ կենակցիլ	to converse, talk with one another to collaborate cooperate, to correspond, write letters to live together in marriage or concubinage
With infix ու	ողջագուրուիլ տեսնուիլ կիսուիլ բաժնուիլ զգուրոտիլ	to embrace each other to see each other to share with one another to separate one from another, divorce to fight with one another
W/o explicit forms—simple verbs	փարիլ հիասթափիլ համակերպիլ	to gently embrace or slightly touch one another to be disappointed in one another to tolerate, put up with

Usage
Some verbs function as active or passive, reflexive or reciprocal depending on the context. Cf.: in the following all verbs are reciprocal: Այլեցուցիչ սէր՝ օր մը իրարու կը փարին, կը համբուրուին, միւս օրը՝ կը զգուրոտին, կը ծեծկուին և կը բաժնուին: Mind-blowing love: one day they *embrace* and *kiss* each other, the next day, they *clash, brawl, and divorce*.

Համբուրուիլ is passive in the following: Մարդկութեան պատմութեան մէջ ահագանգ մը հնչեց, երբ Յիսուս *համբուրուեցաւ* Յուդայէն: An alarm sounded in the history of mankind when Jesus *was kissed* by Judas.

Շուն ու կատու իրարու կը վարժուի՞ն:	<i>Reciprocal:</i> Do a dog and cat <i>get used to</i> each other?
Շունը վարժուեցաւ նոր տիրոջը:	<i>Reflexive:</i> The dog <i>got used to</i> the new owner.
Ոստիկանական շները մասնագէտներէն կը վարժուին:	<i>Passive:</i> The police dogs <i>are trained by</i> specialists.
Մասնագէտը կը վարժեցնէ շունը:	<i>Causative:</i> The specialist <i>trains</i> the dog.

Colors: Text

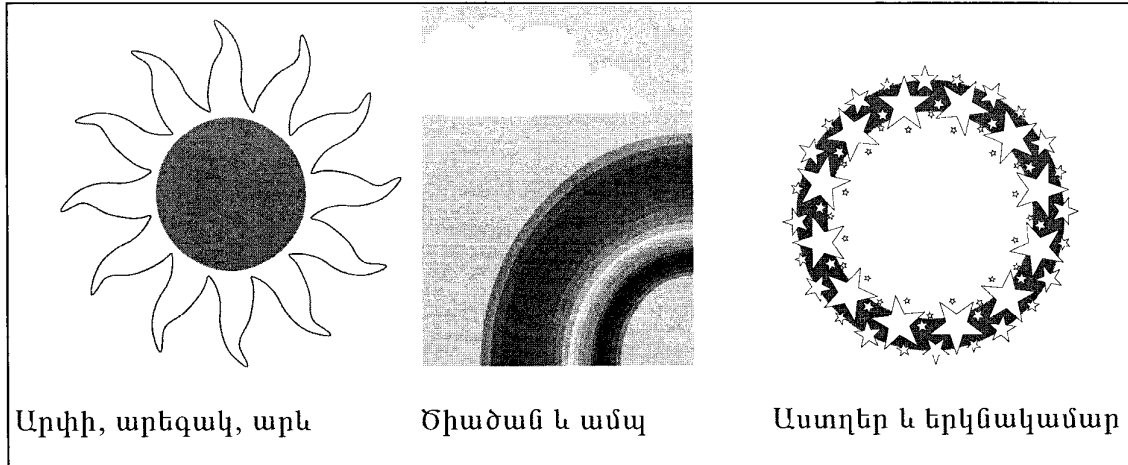
ԱՐԻՍԻՆ ԴԱՍԸ

- Արի՛ս, դուն արևը կը սիրե՞ս: Միշտ կը պառկիս արևուն, ուրեմն կը սիրես: Ես ալ: Կ'ըսեն՝ դուն գոյները չես տեսներ, ատ շիտա՞կ է: Չեմ կրնար հաւատալ: Ինչու՞ պիտի չտեսնես: Հա, գիտեմ, որովհետև ոչ մէկը քեզի սորվեցուց գանոնք:

- Արտակ - Հոս նայէ, Արի՛ս, արևը դեղին է:
- Արիս - Արևը դեղի՞ն է:
- Արտակ - Պարզ դեղին մը չէ, ոսկի է, կրակ է:
- Արիս - Ճերմակ ալ կ'ըլլայ, ցերեկը:
- Արտակ - Իսկ առտու՞ կարմիր է:
- Արիս - Իրիկունն ալ կարմիր է:
- Արտակ - Ճիշդ է:
- Արիս - Կանաչ չ'ըլլա՞ր:
- Արտակ - Չէ, տերևը կանաչ կ'ըլլայ, ծառին տերևը:
- Արիս - Իսկ երկի՞նքը, ան կանաչ կ'ըլլա՞յ:
- Արտակ - Ոչ, երկինքը կապոյտ է:
- Արիս - Ծովուն պէս:
- Արտակ - Բայց ջուրը թափանցիկ է, գիտե՞ս:
- Արիս - Բայց կապոյտ կ'երևի:
- Արտակ - Ճիշդ երկինքին պէս:
- Արիս - Իսկ եթէ ա՞մպ է:
- Արտակ - Կը սևնայ:
- Արիս - Երկինքը սև՞ է:
- Արտակ - Այո, գիշերը:
- Արիս - Հապա աստղե՞րը:
- Արտակ - Աստղերը գիշերուան աչքերն են՝ ոսկեգոյն, կարմիր, կապոյտ: Քու աշուկներուդ պէս, Արի՛ս, հոգի՛ս...

- Ձարթի՛ր, Արտա՛կ, հոգի՛ս, ուշ է, դասի պիտի երթաս:
 - Կեցի՛ր, մա՛, Արիսը գոյները կը սորվի... Ծիածանը... ծիածանը բնաւ տեսա՞ծ ես, Արի՛ս...

Արփի, արեգակ, արև

Ծիածան և ամպ

Աստղեր և երկնակամար

Explanations to the Text and the Colors

Աչուկ	from աչք eye; endearing diminutive	Գոյներ	Colors
Ինչու՞	why	Ճերմակ	white
Ծիածան	rainbow	սպիտակ	shining white (poetic)
Աստղ	star	սև	black
Ամպ	cloud; here: cloudy	կարմիր	red
Գիշերը	here: in the night (accusative)	դեղին	yellow
Եթե	if	կանաչ	green
Երկինք	sky	կապոյտ	blue
երկնակամար	the canopy of sky	սրճագոյն	dark brown, coffee
Պառկիլ	to lie down	լազուր	azure
Պարզ	simple, plain	երկնագոյն	sky blue
Պէս	like, as	գորշ	gray, dusky
Ուրեմն	then, consequently	ալ	scarlet
Հաւատալ	to believe	քոսոր	crimson
Ճիշդ	right; here: just	շառագոյն	vermillion, blush
Յերեկը	in the daytime; cf. գիշերը	նարնջագոյն	orange
Կ'երևի	looks, seems	մոխրագոյն	ash gray
Կ'ուտուի՞	Is (it) edible?	շագանակագոյն	brown, maroon
բնաւ տեսա՞ծ ես	Have you ever seen?	վարդագոյն	pink

ASSIGNMENTS

Lexical and Grammatical Exercises

1. Read the text and dialogues, translate them, and copy them. Improvise the dialogues with a friend.
2. Tell about your family using the word list to the joke: Արեւակցութիւն.
3. Describe a friend using the word lists for family and colors.
4. Form adverbs from the following words: մանուկ, մայր, երկու, ազնիւ, դառ, դժուար, դիւրին, գաղտնի, խիստ, մեղմ, նոր, պարզ, ջերմ, քիչ, կաղալ, վազել, յանկարծ, վաղը, վեր, վրայ.
5. Write your address and phone number in Armenian.
6. Write these numbers in words: 7, 81, 55, 124, 536, 1442, 1st, 3^d, 12th, 16th, 54th, 109th, 5767th.
7. Form adjectives from the following nouns: աղամանդ, գմբուխտ, մոխիր, մագ, երկաթ.
8. Define the stems of adverbs by separating the adverbial suffixes from adverbs in the table on page 283. Group the stems by part of speech and translate them according to the sample: գաղտնաբար *secretly* - գաղտնի *secret, covert* (adjective). Use Glossary 11, if necessary.
9. Find the passive verbs in the poem Քու յիշատակդ.
10. Make sentences using imperative verbs according to the sample and translate the sentences.

Խաչմերուկէն աջ երթալ

Խաչմերուկէն աջ գնա՛: Go right from the intersection.

1.	Անկիւնէն	ծախ	երթալ
2.	Անտառէն	ետ	դառնալ
3.	ճատրակը	առաջ	բերել
4.	Պատկերը	շիտակ	դնել
5.	Ժամացոյցդ	ետ	առնել
6.	Օդանաւս	ետ	տալ
7.	Խխունջը	վար	դնել
8.	Նուռը	վեր	տանիլ
9.	Խնձորը	վարէն	վերցնել
10.	Պատուհանէն	դուրս	նայիլ
11.	Ծիածանը	անկէ	տեսնել
12.	Մանչը	ներս	կանչել

11. Use the italicized postpositions with objects in the appropriate substantive forms to include objects according to the sample and translate the sentences:

Վերի գաւաթներուն չեմ հասնիր, վարի գաւաթներէն (=վարիններէն) բերե՞մ:

1. Վրայի հացը չորցած է, տակի հացը ուտենք:
2. Ոսկեայ գաւաթին մէջի գինին տաքցած է, եկուր կաւի մէջի գինին խմենք:
3. Վարի դրացիս չեմ ճանչնար, բայց վերի դրացիներէս շատ կ'ախորժիմ, լաւ են:
4. Առջևի տունը չէ, ետևի տունն է մերը:

12. Write questions for the italicized words and translate the sentences according to the sample:

Շու՛նս կը փնտռեմ: Ի՞նչ կը փնտռես:

1. Ամբողջ գիշերը չկայ, կորսուեր է:
2. Դուռը գոցուեր է, օգնէ բանամ:
3. Ամէն մարդ կ'ուզէ սիրուած ըլլալ:
4. Վաղը՝ ճիշդ այս ժամուն, ամէն բան լմնցած կ'ըլլայ:
5. Սուրճս լմնցուցի, հիմա դասս կը սորվիմ:

6. Անին Տիգրանը պառկեցուց քնանալու:
7. Գեղեցիկ հագուիլը դրամի խնդիր չէ:
8. Գեղեցիկ հագուիլը լոկ ճաշակի խնդիր ալ չէ:
9. Արիս, դու՛րս եկու՛ր սեղանին տակէն:
10. Չէ, ճանս, չէ, սեղանին վրայէն մի՛ քալեր, կարելի չէ:

13. Write the passive, causative and repetitive forms of the following verbs according to the sample and make sentences with them: գրել, խօսիլ, կլլել, յիշել, պատռել, վազել, փետրել, փշրել.

Active	Passive	Causative	Repetitive
կտրել	կտրուիլ	կտրել տալ	կտրատել

14. Define the formation of the following reciprocal verbs and deduce their simple forms. Make sentences using both forms: գգուրռտիլ, խօսակցիլ, ծեծկլլուիլ, կխտուիլ, կռուրտիլ, վարժուիլ.

15. Write the following sentences in the passive voice and translate them.

1. Կը սիրեն՞ շունս և տունս:
2. Սաստիկ աղմուկ մը կը լսեն:
3. Մոռցեր են հին ու յայտնի երգերը:
4. Առաջին անգամ տուն առնողներուն գեղչեր կու տան:
5. Արտակը աղուոր պատմութիւններ կը գրէ:
6. Այս գիշեր հին սէրս յիշեցի, կարօտը կոկորդս սեղմեց:

16. Write the following sentences in the active voice and translate them.

1. Այս գիրքը արդէն կարդացուած է:
2. Լեզուով կը խօսուի:
3. Ականջով կը լսուի:
4. Լուրն ալ կը լսուի:
5. Պատմութիւն մը կը պատմուի:
6. Երգերն ալ կ'երգուին:
7. Պատկեր մը կը ցուցադրուի:

17. Translate the sentences paying attention to the verbs: active, passive, reflexive, reciprocal, repetitive.

1. Շուն և կատու իրարու կը վարժուի՞ն եղեր: Հարկաւ, եթէ տէրը վարժեցնէ:
2. Անին և Արան այնքան վարժուած են իրարու՝ որ առանց խօսքի իրարու կը հասկնան:
3. Կեա՞նքը հաշտեցուց զանոնք թէ՞ մահը:
4. Ով ինչ գէշութիւն ընէ, ինքիւն վերջ ի վերջոյ կ'ընէ:
5. Արիսը օրը քանի մը անգամ կը լուացուի:
6. Բոցերը երկվայրկեանի մը մէջ լափլփեցին պատռտած փաստաթուղթերը:
7. Յասմիկը սրտանց փարած է Հայաստան աշխատելու գաղափարին:
8. Քարէնն ու մայրը համակերպեցան իրարմէ գատ և հեռու ապրելուն:
9. Կ'ըսեն թէ մեռած սիրահարներուն աստղերը կը գտնեն մէկ մէկու և կը համբուրուին երկնակամարին մէջ:
10. Ժամանակդ լաւ անցընես, թէ գէշ, կեանքդ կ'անցնի, կ'երթայ:
11. Բարակ թելը դիրին կը կտրուի:
12. Անին մագերը կտրել տուած է: Տիգրան թուղթ ծաղիկ կը կտրտէ:
13. Երկար թղթակցելէ վերջ բարեկամները սկսան գործակցիլ:
14. Երբ որ ծառեր հագնին տերև...

15. Յասմիկ և Արամ երբեք հիասթափեցան իրարմէ:
16. Ես բաժնուեցայ ընտանիքէս, փարեցայ նոր գաղափարի մը, ապա հիասթափեցայ ստիկ և վարժուեցայ և համակերպեցայ նեղութեանց:

18. Put the verbs in parentheses into the appropriate form and translate the sentences, paying special attention to the passive forms and adverbs.

1. Ծովուն ալիքը (սիրելի) ժայռը և ժայռը (սիրուիլ) անորմէ:
2. Ալիքը իր փրփուրներով ուժգին (փարիլ) ժայռին և քնքշօրէն (գուրգուրալ) անոր վրայ:
3. Անոնք (համբուրուիլ) և ալիքը մեղմիւ ետ (սահիլ):
4. Ժայռը տրտմօրէն (խնդրել) անոր ետ իր գիրկը գալ՝ ինք երթալ (չկարենալ):
5. Ինչու՞ միշտ ես (գալ), - օր մը (գայրանալ) ալիքը, - դուն (գալ):
6. Եւ կարօտագին (տապալուիլ) ժայռը հիմնիվայր և գլխովին (իյնալ) ալիքին գիրկը:
7. (փշրտիլ) ժայռը փշուր-փշուր և վերջին շունչի հետ (ողջագուրուիլ) ալիքին հետ՝ ծովին հատակը (սուզուիլ) սիրաբար:
8. Ալիքը, խենդ ալիքը, զինք (խաբուիլ) (սեպէ) և փութանակի (սուրալ) նոր ժայռի մը քով:

19. Match the colors with the objects:

1	ճերմակ	ադամանդ	9	երկնագոյն	սուրճ
2	սպիտակ	երկնակամար	10	կարմիր	ծառ
3	սև	ոսկի	11	բոսոր	հաղարջ
4	գորշ	աչքեր	12	շառագոյն	հող
5	մոխրագոյն	արև	13	նարնջագոյն	ծիւն
6	կանաչ	արջ	14	դեղին	մոխիր
7	լազուր	այտեր	15	սրճագոյն	ակնոց
8	կապոյտ	մազեր	16	վարդագոյն	նարինջ

20. Chose one of the verb forms and explain your choice. Translate the text:

Գահլիճին մէջ բոլոր տեղերը --(զբաղած, զբաղուած) են: Բանուորը շուտով -- լոյսերը: Վերջապէս լոյսերը --(կը մարէ, մարեցան մարուեցան): Շարժանկարը --(սկսաւ սկսուեցաւ): Հերոսը շատ մը փորձանքներ --: Եւ ապա -- իր հերոսուհին (ազատեցաւ, ազատուեցաւ, ազատեց): Շարժանկարը -- (աւարտեցաւ, աւարտուեցաւ): Իրարու -- գոյգերը դէպի ելքը (փարած, փարուած, ուղղեցին, ուղղուեցան):

21. Fill in with the postpositions վրայ, վար, տակ, հետ, ներս, դուրս, քով, դէմ, առջև, putting them into the appropriate declined form. Translate the sentences.

1. over Տիգրան իր արջուկը կը գլտորէր սեղանին ...:
2. down Արծաթին սէրը ... կը քաշէ մարդս:
3. out Անձրևի ժամանակ Արիս տունէն ... չ'ելլեր:
4. below, over Գետը կամուրջին ... կ'անցնի, մարդիկ՝ ...:
5. in front of me, with me Երբ գողը ... ելաւ, դրամապանակս ... չունէի:
6. with you ... խխունջ մը բեր ծովերէ:
7. the one in front of, the one behind Այս նկարին մէջ ... հայրս է, ...՝ հօրեղբայրս:
8. from under Խօսքերուդ ... աղուոր գաղափար մը կ'ելլէ:
9. from before Պատկերդ աչքերուս ... չ'երթար:
10. to those who are inside, to those who are outside ... պաղ ջուր հրամցուր, ...՝ տաք սուրճ:
11. all over, (from up and down) Աճապարենք, հոս ... մաքրենք, հիւր պիտի գայ:
12. in front Կը ճանչնա՞ս ... ով է՝ Պերճուհիին զարմիկն է:

22. Translate the following into English:

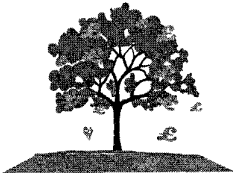
1. Այս պատմութիւնը վաղուց ի վեր գրուած է:
2. Հին ժամանակները իշխանները գրիչներուն գրել կու տային իրենց տուններուն պատմութիւնները:
3. Սաստիկ հովը կը քաշքշէր Յասմիկին ճերմակ վերարկուն և անոր մազերը երեսն ի վեր կը թափթփէր:
4. Քարէ գլուխ չունիս եղեր, որ քարի զարնես, ամէն քարի հետ գլուխ մի՛ դներ:
5. Լերան անուշ օդը ոսկիի երանգներով ցոլաց:
6. Կատուները իրենք զիրենք կը լուան ու լոզցնեն:
7. Ինքզինքէդ գո՞հ ես ըրածիդ համար:
8. Արան և Անին կը սիրեն իրարու:
9. Չեր ինքնաշարժերը մերիմներուն ետևէն կու գան:
10. Իմիմներս լաւ են, ձերիմներէն ի՞նչ լուր:
11. Ծերերը կը խնամեն մէկզմէկ և կը գուրգուրան մէկմէկուն վրան:
12. Շատ շնորհակալ անձ մըն է ծերուիին գոր կը խնամեն:

23. Translate the following into Armenian.

- a. Today is Sunday, May 1, 1999. It is a quarter past one a.m. Dikran was born on August 4, 1997. Aram and Hasmig first met on April 2, 1998, at 4 p.m.
- b. Aris is returning home from his night walk. He never loses his way home. He manages to come back safely from his long trips. "I won't take my coat in for dry cleaning; I can clean it by myself," he says. Ardag loves to draw faces. I think one day Ardag will become an artist. He does not get tired of reading, but he has no love for writing. When Aram is about to bring a good book, Ardag considers himself very happy. He also creates nice stories. "But whom can I make write them down?" he thinks. One day he was about to write his story when his mother woke him up. "I have lost my writing," he says; "Aris, let's look for it." I think Ardag needs a recorder.
- c. Hasmig is going to tolerate many hardships. Hasmig and her mother gently hugged each other before parting. After work Ara will see his friend. Long ago people lived without cars. Come, I want to speak with you. You still have my book; can you bring it back? Above us is the canopy of the skies; beneath us is the sea. The world got well washed by the rain. Every morning I wash myself before dressing myself. At night I wash myself again after undressing myself.
- d. This world is a window. The pair of aspen trees in love kiss each other in the stars. When I was on my way to kiss the violets of her eyes—

24. Translate the following joke; pay attention to the play on words.

- Աս ի՞նչ է:
- Սև հաղարջ:
- Հապա ինչու՞ կարմիր է:
- Որովհետև դեռ կանաչ է:

Ժողովուրդը կ'ըսէ.

Պտուղը ծառէն հեռու չ'իյնար:¹⁸
 Լաւ է՝ մարդուս աչքը դուրս գայ, քան թէ անունը:¹⁹
 Յօնքը շինելու տեղ աչքը հանեցին:²⁰

18 The fruit does not fall far from the tree. [A child resembles his/her parents].

19 Better is if the eye pops out, than the name is ruined.

20 Instead of mending the eyebrow, they plucked out the eye. [Help may hurt].

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 14

Everyday Vocabulary: The major difference between EA and WA everyday vocabulary is in functional words—pronouns, prepositions, conjunctions and interjections—not only in their direct and oblique forms but also in usage. Everyday content words—the core content vocabulary of Armenian language of nouns, verbs, adjectives, adverbs, numerals—is practically shared between WA and EA, although subtle differences are found on every linguistic level: phonetic and grammatical, semantic, and pragmatic. In the **Family and Kinship Terms** below the focus is on differences in this domain; the kaleidoscope of colloquial terms is disregarded.

որդի, դուստր մանչ WA զավակ տղա, աղջիկ երիկ, կնիկ WA	Both in EA and WA belong to the high standard styles. In EA used only as diminutive-endearing մանչուկ <i>little boy</i> in literary styles. More frequent in WA; in EA it is limited to poetic and formal styles. Common terms both for <i>boy/girl</i> and for <i>son/daughter</i> in both versions. <i>Husband, wife</i> frequent in classical WA literature, the modern standard is the same as in EA: կին, ամուսին
պապ, տատ EA մեծ հայր/մայր WA մորաք, հորաք WA զարմիկ, զարմուտի քեռորդի, եղբորդի	Main terms for <i>grandfather</i> and <i>grandmother</i> respectively. Not used in EA at all, the common abbreviations are մորքուր, հորքուր. Not frequent in EA; descriptives as մորաքրոջ աղջիկ, մորքուրի տղա are common references for these relations Used in literary styles in both versions

Body Parts: In this domain there are only two words with salient differences; WA *սկոռայ* *tooth* is *ատամ* in EA. A plural form *սկոռք* in EA occurs as a derogatory colloquialism; *ատամնաբոյժ* is *dentist* in both versions.¹ Also, the WA *կզակ* for *chin* is high standard in EA; the common word is *դունչ* used for humans and animals. In WA, the latter is designated for animals.

Dialogue: Joke Երկխոսություն-Կատակ

Արյունակցություն

Մեծ մորաքույրներ	- Դու ու՞մ տղան ես, բալե՛ս:
Հրաչիկիսյսյ	- Վարդանի:
Մեծ մորաքույր Աստղիկ	- Մայրդ Անու՞շն է:
Հրաչիկ	- Ըհը:
Մեծ մորաքույր Լուսիկ	- Ինչու՞ ես հարցնում, չե՞ս տեսնում, Անուշի աչքերն ունի:
Մեծ մորաքույր Աստղիկ	- Ճիշտ է, հոնքերն էլ տատիկինն են:
Մեծ մորաքույր Լուսիկ	- Բա մի բերանինն նայի՛ր, այդ շրթունքն ու ատամները մյուս տատինը չե՞ն:
Մեծ մորաքույր Աստղիկ	- Ճի՛շտ ես ասում: Քիթն էլ պապինն է:
Մեծ մորաքույր Լուսիկ	- Ականջները իսկը հորն են:
Մեծ մորաքույր Աստղիկ	- Դիմագծերը կարծես քեռունն են:
Մեծ մորաքույր Լուսիկ	- Այդ է, որ կա: Մազերն էլ հորաքրոջն են:
Հրաչիկ	- Տարատս էլ մեծ եղբորս է:

¹ The *սկոռայ* - *ատամ* difference is the background of a fun story I heard from my students. A WA dentist asks his EA assistant to bring a denture, gesturing toward a room and calling it just *the tooth*—բե՛ր սկոռան. The assistant goes on looking for the *raven* and cannot find it, he comes back declaring—ազոսվ չկա. The misunderstanding arises from the similarity in pronunciation [agra] – [agrav] and because the word *սկոռայ* is not represented in EA; note that native speakers of any language tend to omit or blur the final sounds of words. With more exposure to the other version, native speakers of Armenian begin to internalize the consonant shift and hear and identify phonemes according to the pronunciation in their native version, especially within shared words.

Reading from the Original

Հովհաննես Թումանյան²

Աստծու բանտն են տաճարները—աշխարհքներում բովանդակ.

Իբր էնտեղ է ապրում Տերը, պաշտողների փակի տակ:

Հարկաւ ազատ Նա ժպտում է ամենուրեք ամենքին,

Բայց դու նայիր խեղճ ու կրակ մարդու գործին ու խելքին:

***

Բերանն արնոտ Մարդակերը էն անբան

Հազար տարում հազիվ դառավ Մարդասպան,

Ձեռքերն արնոտ գնում է նա դեռ կամկար,

Ու հեռու է մինչև Մարդը իր ճամփան:

***

Քուն թե արթուն՝ կյանքիս շատը երազ եղավ, անց կացավ,

Երազն էլ նուրբ ու խուսափուկ՝ վոագ եղավ, անց կացավ

Վոագ անցան երազ, մութագ, ու չհասա ոչ մեկին...

Կյանքս թեթև տանուլ տված գրագ եղավ, անց կացավ:

***

Կյանքս արի հրապարակ, ոտքի կոխան ամենքի,

Խափան, խոպան ու անպտուղ, անցավ առանց արդյունքի.

Ինչքան ծաղիկ պիտի բուսներ, որ չբուսավ էս հողին...

Ինչ պատասխան պիտի ես տամ հող ու ծաղիկ տվողին:

***

Արևելքի եղեմներին իջավ պայծառ իրիկուն,

Հեքիաթական պալատներում սպասում են իմ հոգուն.

Ի՛նչ են շինում էս ցեխերում, աղմուկի մեջ վայրենի...

Ա՛խ, թե նորից գտնեմ ճամփան դեպի էնտեղ, դեպի տուն...

***

Բարձր է հնուց աշխարհքն Հայոց ու Մասիսը երկնադետ

Իմ խոր հոգին էն բարձունքին խոսք է բացել Նրա հետ...

Անհաս բանից, սկզբանից, երբ չկան էլ դեռ չկար,

Մինչև վախճանն անվախճանի քննում է դարեդար:

***

Numerals exhibit the following differences:

- ◇ Standard EA has dropped the final [ը] from յոթ *seven* and տաս *ten*; in WA they maintain the schwa preceding the final ն in Grabar—եօթն, տասն. In conversational styles, numbers *four* to *ten* may take this schwa which by modern speakers is perceived as the definite article.
- ◇ The nominal form for *two* is երկու from Grabar accusative in plural; e.g.—Երկուսով գնացինք: *We both [the two of us] went.*
- ◇ For dates, as in WA, cardinal numbers are used but the *month* name is in genitive: Այսօր *հունիսի* երեքն է: *Today is the third of June.*
- ◇ In the formation of ordinals, a systematic difference involves compound numerals ending in 2nd, 3rd, and 4th. EA derives them from the respective cardinal with the common suffix -երորդ; that is, 12th is տասներկուերորդ versus WA տասներկրորդ, 23th քսաներեքերորդ vs. WA քսաներրորդ, and so on: 14th տասնչորսերորդ, 102nd հարյուրերկուերորդ, 1003rd հազարերեքերորդ, etc.

² Hovanes Toumanian has been called the *passport* of the Armenian nation. Author of groundbreaking poetry and prose, Toumanian is also an eminent public and literary figure in a turbulent era of drastic changes for Armenia, end of 19th-beginning of 20th cc.

Word Building: The Suffixes -եայ, -է, ի, -եղէն: Among these suffixes, **եայ**—RO **յա**—is more productive in WA, and **-է**—RO **-ե**—in EA. The latter represents a frozen ablative; that is, **փայտե** and **նսկե**, etc. are generic adjectives versus the ablatives **փայտից**, **նսկուց** with a limiting meaning.

Adverbs. The same adverbial suffixes are productive in EA: **-որեն**, **-բար**, **-պես**, **-ովին**, **-զին**, **-ակի**. In both versions, the last three produce words primarily in literary styles. Among the first three, **-բար** is more frequent in EA, and **-որեն**, in WA. **-բար** derives from the noun root *moral, mores*.³ **-Օրէն**, in RO spelled unrecognizably **-որեն**, derives from the root *custom, law*,⁴ e.g., **հայրորեն**, **մեղմորեն խրատել**.

Adverb derivation with the indefinite article **մի** is quite limited, versus its productivity in WA but in both versions they pertain to conversational styles; cf., **Մի լավ տվին իրար ու էլ երբեք չխոսեցին:**⁵ *They had a run in and never talked again.* **Մի քեթև խոսեցինք բայց տեղ չհասանք:** *We talked a little but got nowhere.*

Among the simple, frequent adverbs in common use, a major difference is found between two temporal adverbs: *early* in EA is **վաղ** versus WA **կանուխ**. **Շուտ** is an EA conversational synonym for **վաղ**. **Շուտ** also means *quick(ly)* and is used in WA only in this latter sense. Note that adverbs derived from **շուտ** maintain this semantic dichotomy: **շուտափույթ** *promptly*, is characteristic to literary, formal standard in both versions; **շուտով** *soon* in EA, in WA means *at once, quickly*. Also **շուտ-շուտ** *often*, a conversational reduplicative in EA is foreign to WA.

The comparison of WA **նորեն** with EA **նորից** *again* reveals that its ablative form is not completely frozen, cf. English *anew*. **Աղէկ** *well* which is typical of **Պոլսահայերեն**—the Constantinople WA standard, is not used in EA at all. **Շիտակ**, a multifunctional modifier in WA, is foreign to standard EA but occurs in colloquial speech.

Grammatical terminology is a key difference: EA **մակբայ** is coined from Greek *epirrēma* (Latin *ad-verbium*), lit: **մակ-** *over, ad, sur + բայ verb*.⁶ WA uses two terms: **մակբայ** and **ընդունելություն**.

GRAMMAR

Declension of Postpositions: A consistent difference is observed in the common use of spatial postpositions in instrumental, e.g., **Արիսը սեղանի վրայո՞վ է քայլում, թե՞ տակով:** *Is Aris walking on the table or under it?* In WA, the same postpositions with same meanings require ablative, that is, **Արիս սեղանին վրայե՞ն կքալե թե՞ տակեն:** WA **քով** *at*, and **ետք** *after*, are not used in standard EA.

Postpositions with articles substitute for possessive pronouns, as in WA. Cf. some of the above examples rendered in EA—the translation does not change: **Հետո առանձին խոսել եմ ուզում:** *Լեանոն Արարատ դեմս* (=իմ դեմ) *հառնեց մշուշներից:*

Substantive pronouns in plural contain the only remnant of the double plural with **-նի** in EA; cf. **Հետներս** եկան: WA—**Հետերնիս** եկան: *They came with us.* **Մեջները** նոր մարդ է հայտնվել: WA—**Մեջերնին** նոր մարդ մը հայտնված է: *A new person has appeared among them.*

Three Functions of the Article -u are observed in EA too. Cf.:

- Possessive article: **Այանքս արի հրապարակ, ոտքի կոխան ամենքի...** Toumanian.
- Demonstrative article: **Մինչև օրս Պարոնյան փողոցն եմ փնտրում:** (Lesson 12)
- Appositive: **Մենք բոլորս, որ գնում ենք տրտում, մենակ...** *Charents.* **Մենք՝ ներքոստորագրյալներս, մամի ազատություն ենք պահանջում:**
- Formal value in fixed phrases, e.g.: **Մարդս մարդով է մարդ:**

³ Cf.: **բարի**, **բարե**, **բարք**, **բարոյական**, etc. This root gave rise also to an adjective-building suffix, with a frozen genitive ending e.g.: **հայրաբարոյ** father-like, **մեղմաբարոյ** gentle-natured, etc., which belong to the high standard vocabulary in both versions.

⁴ If we go back into ancient history, we can see that laws appeared as legalized customs.

⁵ **իրար տակ** is idiomatic: refers both to verbal and physical confrontation.

⁶ Cf. the prefix **մակ-** in **մակերես** *surface*, **մակդիր** *epithet*, **մակնիշ** *brand*, **մակաբո** *culture (yogurt)*, etc.

The Passive Voice of Verbs is formed and functions identically to indicate a subject bearing action produced by an indirect object. Verbs in conjugation և derive passives from the present stem, and ւ verbs, as well as the irregulars, use the past stem as in WA; see the chart below. The infix is spelled վ in RO. In EA, it does not affect the conjugation type; that is սիրել-սիրվել versus WA—սիրել-սիրվիլ.

Verb Type	Active Infinitive	Passive Infinitive	Simple Present	Simple Past
<i>From the Present Stem</i>				
և verbs	կցել <i>to attach</i>	կցվել <i>to be attached</i>	կցվում է	կցվեց
Causatives	մոտեցնել	մոտեցվել	մոտեցվում է	մոտեցվեց
<i>From the Past Stem</i>				
ւ verbs	իմանալ	իմացվել	իմացվում է	իմացվեց
Irregulars	անել	արվել	արվում է	արվեց

With the elimination of the conjugation ի, all traces of Grabar passive voice formation are practically gone—cf.: ազատել-ազատվել, այրել-այրվել, փարել-փարվել, etc. A vague exception is the past participle I which remains in the category of *simple verbs* especially as a substantive—noun or adjective, e.g.: աղացած սուրճ *ground coffee*, but Սուրճն աղացվեց: *The coffee got ground*. Հացը դրած, գործն անհիծած: (proverb). Cf.: also Գիշերվա կերածը կորած է: *What is eaten at night is lost* (proverb). Դուն կրակ, *հազածո* կրակ, վուր մե կրակին դիմանամ: Sayat-Nova. Հարդագողի ճամփորդներ ենք մենք երկու, երկու ճամփորդ պատանոտած շորերով: Charents. I don't know about Sayat-Nova's time, but now a formal passive in such instances is applied in “*extra-proper*” speech, that is—*աղացված* սուրճ, *պատանոտված* շորեր. Note that the verb կորչել *to be lost* has no passive in EA as it lacks a simple transitive form in WA: կորսվիլ.

Usage of the Passive Voice does not exhibit significant differences in EA and WA, cf. examples from the WA lesson: Աղամանդները գողացվեցին և գողը երբեք չբռնվեց: Տերը *խաչվեց* հանուն մարդկանց:

The passive voice is less common in Armenian, both EA and WA, than in English.⁷ For example, in Charents' poem quoted above, *The Travelers of Milky Way*, there are only seven instances of passive voice among thirty verbs.⁸ This frequency reflects also the use of transitive verbs which produce passive voice:

Ու օրերում բազմագույն ու բազմազան *վառվեց, վառվեց ողջակիզվող* սիրտը մեր...

Ու *բզկավեց* հայացքներից անկենդան որբ սիրտը մեր երագորեն—հոգևար...

Թաղված մնաց իմ աչքերում մի անհուն կապուտաշյա երջանկության առասպել

Ու փնտրում ենք անկարելի մի խնդություն, բայց չենք գտնում՝ վազքով *տարված ու զբաղված*...

Note that the indirect object—logical subject is present twice: բզկավեց *հայացքներից* was mauled *from gazes* and *վազքով* տարված ու զբաղված... driven and preoccupied *with rushing*.

Repetitive Verbs (բազմապատկական բայեր lit.: multiplying verbs) exhibit individual formal differences expressed in the frequency and combination of infixes: -տ-, -ատ-, -կոտ-, -ոտ-. The infixes containing ր and ռ are not as widespread in standard EA, as in WA. The use of repetitive verbs is illustrated in the text that follows. Note that reduplication in Armenian creates also nouns—վազվզոց, adjectives—կաս-կարմիր, ճեփ-ճերմակ, adverbs—մեծ-մեծ(խոսել), օրեցօր (աճել). etc.

WA Repetitive Verbs	EA Repetitive Verbs	Source Verb Translation
բռչտիլ	բռչկոտել	to fly
խածկտել	խածատել, կծոտել	to bit
խառնշտկել	խառնշ(տր)ել	to mix
կոտրտել	կոտրատել	to break
քաշկոտել	քաշքշել	to drag

⁷ Several decades ago formal English was overloaded with passive constructions. Current handbooks on writing instruct one to avoid it. In general, the active voice is more characteristic of human thinking.

⁸ One of them is a reflexive verb in the idiom: Սիրտս *լցվեց*—*I felt like crying*, lit.: *my heart was filled*.

Text: ՏԻԳՐԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԵԶԸ

Առաջին անգամն է, որ Անին ցերեկային խնամքի կենտրոն է բերել Տիգրանին: Նվարդ մայրիկն էր միշտ օգնողը, բայց հիմա նա արձակուրդ է վերցրել, լեռները գնացել:

Ահա և այստեղ են Անին ու Տիգրանը:

Անին մտահոգ դիտում է ընդարձակ խաղասենյակը: Չորս-հինգ մանուկ վազվզում են ու թռչկոտում, թաքնվում ու գողգողում, երբեմն էլ ինչ-որ բաներ են կոտրում ու թափթփում: Մի միթոց են կծոտում ու մոռանում, մի գիրք են կարդում ու պատառոտում, որ կարդացածը մտապահելու եղանակ են համարում հավանաբար: Չվարճանում են:

Պարզ դիտողի դերից հոգնելով՝ Տիգրանը թողնում է մոր ձեռքը և թափկները հավասարակշռության համար առաջ պարզած թփթփալով գնում դեպի ընկերակիցները՝ գլորվելով փափուկ և իրենից խոշոր մի արջուկի վրա: Եվ փորձիվայր պառկած դիրքից մորն է նայում՝ իր արկածից գոհ կշկշալով:

- Դուրդ գալի՞ս է այստեղ, բալի՛կս, - ասում է Անին՝ իր անմտահոտությունը կոծկելով: - Բեզ այստեղ են թողնելու՝ երեք ժամ միայն, - բացատրում է՝ Տիգրանի փամփուխի մատների վրա հաշիվ անելով: - Դու խաղա՛, ջանիկս, ես շուտով կգամ:

Անին դեռ մի քիչ էլ է գրոցում մանկավարժուհու հետ, և ապա, աչքը ետ, բայց սիրտը հանգիստ, դուրս է սահում՝ իր գործերին շտապելով:

Reflexive and Reciprocal verbs share the same common features.

Reflexive verbs return the subject's action onto itself, cf.: Մեղմ անձրև *սկսվեց*, ապա վարարեց, *քափվեց*: A gentle drizzle *began*; then it *gashed*, and *poured*. Ամեն առավոտ ե՛լ, *լվացվի՛ր*, *հագնվի՛ր*, *սանրվի՛ր*, վերջում նորից *հանվի՛ր*, *մաշվի՛ր*՝ ինչ տաղտուկ: Every morning get up, *wash*, *dress*, *comb yourself*, at the end again *take off*, *wear down*—how boring.

Reciprocal verbs require at least two subjects to perform a mutual action. Cf.: Արան և Անին *համբուրվեցին* խորանին առջև: *Ara and Ani kissed each other in front of the altar*.

Հակառակորդները երկար *քանակեցեցին*, հաշտվեցին և ի վերջո գործակցեցին: The opponents negotiated for a long time, reconciled and at length cooperated.

The same verb may be passive, reflexive or reciprocal in different contexts and it may require different verbs in translation, cf.: the verb տնկվել *to be planted* (active voice տնկել *to plant*) in the following:

Passive: Չույզ բարդիները Արարատի դեմ-հանդիման նախորդ դարում են *տնկվել*՝ ով գիտե ում կողմից: The pair of aspen trees *were planted* in front of mount Ararat in the last century who knows by whom.

Reflexive: Պարտականության ու սիրո միջև այդ ես եմ տնկված՝ ուղեփակոցի գերանի մնան... (Պարույր Սևակ) It is me planted (fixed, lodged) between responsibility and love like the arm of the crossing gate.

Reciprocal: Երկու այծ տնկվել-քարացել են լեռի քարափի հանդիպակաց եզրերին: Two goats *have planted themselves* and frozen across the edges of the bare crevice.

Text: Colors. Գույները**ԱՐԻՍԻ ԴԱՍԸ**

- Արի՛ս, դու արևը սիրու՞մ ես: Միշտ պառկում ես արևին, ուրեմն սիրում ես: Ես էլ: Ասում են՝ դու գույները չես տեսնում, ճի՞շտ է: Չի կարող պատահել, չեն հավատում: Ինչու՞ չախտի տեսնես: Հա, գիտեմ, որովհետև քեզ ոչ ոք չի սովորեցրել:

Արտակ - Նայի՛ր, Արի՛ս, արևը դեղին է:
Արիս - Արևը դեղի՞ն է:
Արտակ - Պարզ դեղին չէ, ոսկի է, կրակ է:

Արիս	- Սպիտակ էլ է լինում, ցերեկը:
Արտակ	- Իսկ առավոտյան՝ կարմիր է:
Արիս	- Իրիկունն էլ կարմիր է:
Արտակ	- Ճիշտ է:
Արիս	- Կանաչ չի լինում:
Արտակ	- Չէ, տերևն է կանաչ լինում, ծառի տերևը:
Արիս	- Իսկ երկի՞նքը: Երկինքը կարո՞ղ է կանաչ լինել:
Արտակ	- Երբեմն՝ մայրամուտին: Սովորաբար, երկինքը կապույտ է:
Արիս	- Ծովի պես:
Արտակ	- Իսկ ջուրը թափանցիկ է, գիտե՞ս:
Արիս	- Բայց կապույտ է թվում:
Արտակ	- Ճիշտ երկնքի պես:
Արիս	- Իսկ եթե ա՞մպ է:
Արտակ	- Մեանում է:
Արիս	- Երկինքը սև՞ է:
Արտակ	- Այո, գիշերը:
Արիս	- Հապա ասողե՞րը:
Արտակ	- Ասողերը գիշերվա աչքերն են՝ ոսկեգույն, կարմիր, կապույտ: Քո աչուկների պես, Արի՛ս, ջա՛նս...

- Չարթնի՛ր, Արտա՛կ, ջա՛նս, ուչ է, դասի ես գնալու:
- Սպասի՛ր, մա՛, Արիսը գույներն է սովորում... Ծիածանը...ծիածանը տեսած կա՞ս, Արի՛ս...

VOCABULARY DIFFERENCES

EA	TRANSLATION	WA	TRANSLATION
(վատություն)		գէշութիւն	badness
արկած	adventure		accident, misfortune; also: adventure
արկածախնդրություն	adventure, exploit	արկածախնդրութիւն	adventure
վթար	accident	-	damage, ruin, wreck
(վայրկյան)		(երկվայրկեան)	second, moment
(ծիածան)		ծիրանի գօտի	rainbow
ներքոստորագրեալներ		ստորագրեալներ	undersigned
կինոնկար		շարժանկար	movie
շտապել		աճապարել	to hurry, hasten
(կույ տալ) կլանել		կլլել	to swallow
(դանդաղ)		կամաց	<i>slowly</i>
(փափուկ)		կակուղ	soft, tender
մեկ մեկի, մեկ մեկու		մեկ մեկու, մէկգմէկ	Each other
ինքն իրեն		<i>ինքիրեն</i>	to him/herself
կծոտել		խածկտել	take bites
թմբիկ, փամփիկ		թոմպուլիկ	plump, pudgy
պահ մտնել		պահուրտիլ	to hide
գոռոռալ		պոռպոռալ	yell, scream
(սպիտակ)		(ճերմակ)	white: <i>main color term</i> . ⁹
շագանակագույն	brown, main color name. lit.: chestnut colored.	(սրճագույն)	brown, main color name. lit.: coffee colored.
երկնագույն	sky-blue ¹⁰	(բաց-կապույտ)	light-blue

⁹ Each version uses the other word for *white* for stylistic, mostly poetic, purposes. Details in EA Lesson 6.

¹⁰ Wide spread in EA due to Russian interference, cf.: *goluboy*.

LESSON 15

GRAMMAR

Declension Types
 Transfers between Parts of Speech
 Sequence of Noun Endings
 Verb: the Expression of Grammatical Meanings
 Impersonal Verbs
 Conjunctions
 Pronoun **որ** and the Conjunction **որ**
 Conjunctions **որ**, **թէ**, **կամ**, **եթէ**

VOCABULARY

Ethnonyms

Idioms

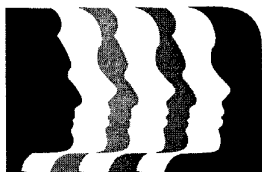
Reading from the Original: **Լոգանքէն վերջ** by Taniel Varuzhan

Text-Dialogue: **Պարահանդէս**

Text Epilogue: **Ճանապարհ Դէպի Տուն**

VOCABULARY

Ethnonyms

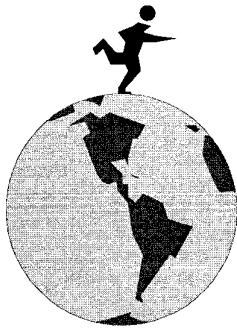
The name of a people by national or ethnic affiliation is an ethnonym—e.g., **հայ** *Armenian*, **հնդիկ** *Indian*, **ամերիկացի** *American* (person).¹ Some of the oldest ethnonyms are simple words, mainly the names of historical neighbors of Armenians. All other ethnonyms are composed from the country names with the suffixes **-ցի**, **-եցի**, **-ացի**. They are not capitalized in Armenian.

Simple Ethnonyms		Complex Ethnonyms	
հայ	Armenian	ամերիկացի	American
արաբ	Arab	իտալացի	Italian
հնդիկ	Indian	գերմանացի	German
յոյն	Greek	անգլիացի	English
թուրք	Turk	ֆրանսացի	French
պարսիկ	Persian	պելճիքացի	Belgian
չեխ	Czech	մեքսիքացի	Mexican
լեհ	Pole, Polish	նեփալցի	Nepalian
ռուս	Russian	եթովպացի	Ethiopian
ֆինն(լանդացի)	Finn	պրազիլացի	Brazilian

The suffixes **-ցի**, **-եցի**, **-ացի** can be attached to practically any geographical name to show origin which is not necessarily nationality or ethnicity; for instance, **լեռնցի** *a person from (or born in) a mountainous region*, **գիւղացի** *villager, peasant*, **քաղաքացի** *urban dweller or citizen*. For citizenship and ethnicity names complex ethnonyms are used, similar to hyphenated ethnonyms in English which indicate both the origin and the host country or city; e.g., **յունահայ** *Greek Armenian*, **ամերիկահայ** *American-Armenian*, **պէյրութահայ** *Armenian from Beirut*, etc. The same suffixes indicate what city one is from or

¹ Remember that Armenian has ethnonyms—**հայ**, language names—**հայերէն**, and general adjectives—**հայկական** which often correspond to one word in English words—*Armenian*, details see in Lesson 7.

where one comes from; e.g.: լոնտոնցի, սան-ֆրանսիսքոցի, պէյրուքցի, երեւանցի, մշեցի, գիւմրեցի. Though derived from proper names, they are not capitalized either.

The question for ethnonyms is ի՞նչ.

Դու՞ն ի՞նչ ես: *What are you?*

Ամերիկացի եմ: *I am American.*

Հայ եմ: *I am Armenian.*

The question ուրկէ՞ assumes two types of replies:

Ուրկէ՞ ես: *Where are you from?*

Պոսթոնցի եմ or Ամերիկայէն եկած եմ:

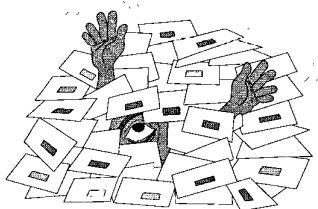
I am from Boston. or *I have come from America.*

Երեւանցի եմ or Հայաստանէն եկած եմ:

I am from Yerevan. or *I have come from Armenia.*

Suffixed forms, like ամերիկացի (եմ) indicate permanent features, and the oblique forms, like Ամերիկայէն (եկած) եմ, temporary features. Cf.:

Ծնողքս Եւրոպայէն գաղթած եմ, բայց ես ամերիկացի եմ:	My parents emigrated from Europe but I am American.
Ծագումով հայ եմ, քաղաքացիութեամբ՝ ամերիկացի:	I am Arab by origin; by citizenship, American.
Ես լոնտոնցի եմ, բայց հիմակուհիմա պոսթոնցի դարձած եմ՝ հոն կ'ապրիմ:	I am a Londoner, but now I have become a Bostonian; I live there.
Ռուս եմ, բայց այժմ Ֆրանսայէն կու գամ:	I am Russian, but now I come from France.
Ֆրանսահայոց գաղութը կը նուազի և ընդհակառակը, ամերիկահայերունը կը մեծնայ:	The French-Armenian community is decreasing, and in contrast, the American-Armenian community is getting larger.

Գործերուն տակէն աչք չեմ բանար:

Idioms

You have reached the last lesson in your Armenian textbook. You know at least two languages, Armenian and your mother tongue, and if it is not English, also English; and you may have noticed that each language has its own way of thinking, depicting the real world, and expressing ideas in that world—that is, an idiosyncratic mode of communication. Individual speech, depending on the speaker and circumstances, may be straightforward or metaphorical, interesting or dull. A language can be anything but dull. Every language has the means to express the precision of say Einstein's scientific mind, the philosophical sophistication of Plato, the drama and lyrics of Shakespeare. It depends on a user's ability to draw on the richness of a language—not in the

grammatical correctness of forms (which is understandable by itself) but in the specific ways of combining the words. *In the beginning there was the word.*

Idioms are fixed combinations of words with a meaning that is more than the sum total of their components: "A speech form or an expression of a given language that is peculiar to itself grammatically or cannot be understood from the individual meanings of its elements, as in *keep tabs on*."²

Compare, for example, the picture caption: **Գործերուն տակէն աչք չեմ բանար.** The whole sentence is idiomatic, meaning *I am too busy*. It derives from the image of being too busy to see anything else except work. A literal translation does not help in the case of idioms—they represent one unit of meaning. Idioms which are similar in different languages often diverge in meanings, cf., *dog days* 'hot, sultry period in summer' in English and **շան օրի հասած** 'in a miserable condition with no way out' echoing with the English 'lead a dog's life'; or *get under one's skin* 'upset, bother someone' resembles the Armenian idiom **մորթին վրայ զգալ** which refers being sensitive to someone else as *be in someone's shoes*,

² <http://dictionary.reference.com/search?q=idiom> 11/13/2004

whereas the idiom **երկու ոտքը մէկ կօշիկ դրաւ** refers to forcing someone into something without leaving a choice. See some common idioms in Appendix 6.

Below are idioms from previous lessons with the lesson and page numbers. Try to remember their meaning and usage. Note that idioms are stable constructions very sensitive to changes, for example, **անուն դնել** is *to call names*, while with articles, **անունը դնել** or **անուն մը դնել**, *to name, to give a name*.

Ի՞նչ կայ-չկայ	6-85	Շատ ապրիս	7-99	Քունս կը տանի	10-180
Տակէն չենք ելլեր	6-85	Անուշ ըլլայ	7-101	Բան ու գործը ձգել	11-205
Սիրելը՝ սիրենք...	6-85	Բան մը չէ	7-102	Քիթը խոթել	13-264
Լաւ ըսենք, լաւ լսենք	7-106	Անունը դնել	7-110	ճամբայ բռնել/ելլել	13-269
Լաւ ըսենք, լաւ ըլլանք	7-106	Տակէն վրայէն մաքրել	9-151	Գլուխ դնել	14-299

Idioms are language specific meaning units; but the human thinking across languages and cultures unites with many universals which are reflected in idioms, proverbs, etc. Therefore, some idioms have lexical if not literal equivalents in unrelated languages. Idioms also travel from language to language through literary translations and by the word of mouth and sometimes it is hard to define the original source language.

Idioms as a rule are based on metaphorical thinking but not every metaphor is an idiom—the latter are fixed phrases used from generation to generation. Poets always come up with new metaphors by using the immense potential of languages to captivate our mind, to picture the world in fresh ways both cognitively and emotionally. Compare you reading from the original below.

Reading from the Original:

Դանիէլ Վարուժան
by Taniel Varuzhan³

Լոգանքէն վերջ

Լոգանքէն վերջ հետդ առանձին՝
Քալենք, քալենք ծովափին վրայ,
Յուրերուն տակ արեգակին,
Մինչև որ թաց հերքդ չորնայ:

Նուրբ աւագին ծոցը ջերմիկ
Թաղուին ոտքերդ հոլանի՝
Ջոր հեւիհեւ մէն մի ալիք
Գայ համբուրել ու չհասնի:

Յուսկ արբենայ ծովով երկա՛ր,
Բերանս ծով աչքերուդ վրայ.
Արեւուն տակ, ուսերդ ի վար,
Մինչև որ թաց հերքդ չորնայ:

³ Taniel Varuzhan (1884–1915) is one of the most eminent figures in the classical Western Armenian literature. His books of poems—Սարսուռներ (1905), Յեղին սիրտը (1909), Հեթանոս երգեր (1912), Հացին երգը (1921)—have been translated into many languages. A poet, professor of literature, political science, and ethics, newspaper editor, and an imposing figure in social-political and cultural life, he was the director of the Lusavorchian school in K. Polis (Istanbul). His vigorous, spirited lyrics inspired many generations of Armenians to cherish life and fight for a better future without compromise. Varuzhan fell a victim in the Genocide of Armenians, April 24, 1915, along with the majority of Western Armenian intellectuals.

Explanations to the Poem

Լոզանքէն վերջ	After swimming	Լոզանք is also <i>bath</i> ; <i>to swim</i> is լողնալ, <i>to bathe</i> , լոզնալ
հետդ առանձին	with you alone	The article -դ substitutes for քեզ <i>you</i> in the dative.
Քալենք, քալենք ծովափին վրայ	Let's walk on the beach	The entire poem is built on the subjunctive mood of verbs which make it a dream: let it happen! If it be! The repetition of քալենք emphasizes the desirability.
Հուրերուն տակ արեգակին	Beneath the sun's fires	Հուր is <i>fire</i> ; արեգակ <i>sun</i> , poetic style. You know their common synonyms: կրակ, արեւ.
Մինչև որ թաց հերքդ չորնայ	Until your wet hair gets dry	հեր-ք is a poetic hair, with the obsolete plural -ք.
Նորք աւազին ծոցը ջերմիկ	into the warm lap of the delicate sand	The diminutive of ջերմ <i>warm, ardent</i> , bears emotional emphasis.
Թաղուիկ նսքերդ հոլանի	let your well-shaped feet get immersed	թաղուիկ <i>to be embraced, interred</i> , lit.: <i>sunk</i> , passive voice
Չոր հեկիկ մէն մի ալիք գայ	to kiss which comes a single undulating wave and does not reach	զ-որ, a relative pronoun in the accusative, functions as a conjunction. մի is the old indefinite article reduplicating մէն <i>only one</i> . In standard, the dative of purpose would be used: գայ համբուրելու.
համբուրել ու չհասնի	Let my mouth get intensely inflamed	արբենալ is poetic, <i>to get drunk, inspired</i>
Հուսկ արբենայ բերանս	Over your sea-eyes	վրայ is both <i>over and on</i> ; cf. տակ <i>beneath & under</i> . <i>Eyes like the sea</i> express the beauty of the beloved and the depth of her personality.
ծով աչքերդ վրայ	down your shoulders	ի վար shows direction, վար—location.
ուսերդ ի վար		

GRAMMAR

Declension Types

1. Nouns have six cases but four forms: the nominative and accusative coincide in form, as well as the genitive and dative. Some pronouns have suppletive forms to differentiate the latter, e.g.: քու - քեզ (details in Lessons 9 and 14).
2. The most productive declension pattern in Western Armenian has -ի for the genitive singular and -ու for plural. The majority of nouns and many pronouns belong here, as well as the majority of substantives (words used like nouns) and practically all new words which enrich the vocabulary on a daily basis through loans or word building. A current trend generalizes this pattern for nouns from other declensions.
3. All other declensions except -ի are limited either by the form or the meaning of the words involved.
4. Traditionally declensions are divided into regular and irregular. The so-called *irregular* declensions have a regular paradigm but they contain a few words; they are closed or dead patterns which may lose but not acquire new members. Regular declensions are productive—they involve many words and they are open to novel members.
5. External declensions add the endings -ի -ու, -ոյ, -ուան, -ան, -ոջ, -եան in genitive singular (բերքի, հայու, սիրոյ, օրուան, մանկան, քրոջ, ծննդեան). The regular plural adds -ու. The declension g emerges only in plural, with the old genitive plural ending ց—վարդանանց.
6. The internal declensions have three basic patterns: տուն - տան, հայր - հոր, արիւն - արեան. These are remnants of the older ablauting system where the grammatical meaning is expressed by a change in the root vowel or diphthong. Not to be confused with the vowel shift resulting from the loss of stress in external declensions, e.g., սրտի, սիրոյ, կնոջ.
7. The ablative and instrumental cases add -է and -ով respectively to the direct form, e.g.: սրտէ, սրտով. In irregular declensions, endings add to the ablauting or suppletive genitive/dative: e.g.: հայր - հոր, հորմէ, դուն - քեզ - քեզմէ.

8. The instrumental ending, -ք is employed only in declensions -ան and -եան; the addition of -ք turns the final ն into մ, e.g., արին-արեան-արեամք, ուսում-ուսման-ուսմամք. This instrumental is especially characteristic to words derived with the suffix -ութիւն, e.g., բարութեամք, ուրախութեամք. However, all these nouns generate conversational instrumental forms with -ով, բարութիւնով, արինով, etc.

9. The genitive/dative and ablative endings are usually followed by articles (ծաղ(ի)կիս, ծաղկիդ, ծաղկին, ծաղկի մը and տ(ու)նէս, տ(ու)նէդ, տունէն, տունէ մը). The definite article is the most common and therefore, in some grammars it is ascribed to the case ending but it ought to be separated in structural description as it is in nominative and accusative.

The Declension ի is the regular pattern in singular for nouns and some pronouns. It has the ending -ի for the genitive/dative, -է for the ablative and -ով for the instrumental—e.g., փիսիկի, աշխարհի, ինչի. Many nouns belonging to other declensions generate parallel forms with ի.

The Declension ու statistically is the most widespread type because it covers all infinitives, some singular nouns and practically all plural nouns, examples:

- Plural nouns which in singular belong to different types: cf.: հայրերու, օրերու, բարութիւններու, ձիւներու, մարդերու, ինչերու, եղածներու.
- Verbal infinitives, e.g., սիրելու, տալու. Remember: ի and ու verbs shift to ե: ապրիլ - ապրելու, գրօսնուլ - գրօսնելու, թողուլ - թող(ե)լու.
- In singular the declension ու is limited to some monosyllabic nouns of frequent usage—e.g., գահ - գահու. Also: մարդ, մանչ, էշ, ծով, շահ, մահ, ծեր, պապ, մամ, արջ, ձի, թի, կով, ծով, հով, հաւ, այգ, դար, պահ, ժամ, չար, չին.
- Some colloquial or obsolete parallel forms of nouns regularly declined with ի or in another pattern: արև, գլուխ (գլխու), տղայ (տղու), շաքաթ (շաքթու), ամիս (ամսու).

The Declension ց functions only in the plural; formally it is limited to words ending in ք. Exception: մարդիկ -մարդոց with the more common parallel մարդերու.

- Proper names suffixed with -անք, -ենք, -ոնք, -իք; for instance, Վարդանանք, Հայկազեանք, Արշակունիք. These have maintained the regular declension in Krapar—e.g., Վարդանանց պատերազմ *war of the Vartanids*, Հայկազեանց զարմ *the race of Haykazeans (Armenians)*, Արշակունեաց գահ *throne of the Arsacids*. Such forms are found frozen in idiomatic expressions: Սահմանք քաջաց զէնք իրեանց: *The limits for the brave(are) their weapons*.
- Several common names declined in this pattern have regular parallel forms—e.g., անձիք - անձանց/անձերու, ծնողք - ծնողաց/ծնողներու, կանայք - կանանց/կիներու, մարդիկ - մարդոց/մարդերու, տղաք - տղոց/տղա(ք)ներու, այլք - այլոց/այլերու.
- In literary styles, long words ending in -ութիւն retain the old -ց in plural, i.e., նախադրութեանց, նեղութեանց instead of the regular: նախադրութիւններու, նեղութիւններու.
- In pronouns with a final ք: ասոնք - ասոնց, իրենք - իրենց, որոնք - որոնց, etc.

The Declension ուան is limited to words indicating time, for instance, տարի-տարուան, օր-օրուան. Also: երբ, ժամ, ժամանակ, ատեն, հիմա (հիմակուան), շաքաթ, ամիս, առտու (առտուան), անգամ, ցերեկ, իրիկուն, գիշեր, երէկ, վաղը, ամառ, ձմեռ, հերու, առաջ.

In ablative, they acquire the ending -ուրնէ—e.g., առտուրնէ, հիմակուրնէ, օրուրնէ, except for ամիս, ատեն, շաքաթ, which derive the ablative from the direct form: ամիսէ.

The instrumental is derived from the base form: *Գիշերով ճամբայ ելանք: We took off for the road by night.*

Many of these words may change the declension type to signify a meaning change, for example ժամ *hour*, regular gen. ժամուան, uses ու when it means *church*—e.g., ժամուն բակը *the churchyard*. Տարի *year*, regular gen. տարուան, employs ու to refer to the age. Cf.:

Տիգրան երկու տարու մանչ մըն է:	<i>Dikran is a two-year-old boy.</i>
Անցեալ տարուընէ Եօրք փոխադրուած եմ:	Since last year I have moved to York.
Կէսօրուան արևը ուժգին է:	The sun at noon is intense.
Կէսօրին կը տեսնուինք:	We'll see each other at noon.

- Ամիս has parallel forms with ի, ու and ոյ. The latter is typical to formal speech especially as *ամսոյս*, meaning of *this month*—e.g.: Ժողովը *ամսոյս* տասին է: *The meeting is on the tenth of this month.*
- The season names *ամառ summer* and *ձմեռ winter* have obsolete parallels still in use: *ամրան, ձմրան*, along with the standard: *ամառուան, ձմեռուան*.

The Declension աճ has both semantic and formal limitations:

- Age terms with blended diminutives *-ուկ* and *-իկ*: *մանուկ child* մանկան, *աղջիկ girl* աղջկան, *էրիկ husband, man* էրկան, *կնիկ wife, woman* կնկան. All have regular parallels with ի save *աղջիկ*.
- Abstract nouns with the suffix *-ում*: *ուսում study* ուսման, *անկում drop, decline* անկման.
- Some monosyllabic words maintain the Krpar *-ան* for genitive but have regular forms with ի too: լեռ, դուռ, բեռ, թոռ⁴ and the season names *գարուն, աշուն—գարնան, աշնան, լեռան, դրան, բեռան, թոռան*. The latter also have newer parallels with ի—*լեռի(ն), դուռի(ն)*.

The Declension -ոջ covers some kinship terms: *կին, քոյր, աներ, սկեսուր, տագր, տալ, ներ*, and the words *տէր, ընկեր*; e.g., *քոյր - քրոջ, ընկեր - ընկերոջ*. In the ablative and instrumental they add an augmentative *-մ-* before the endings *-է* and *-ով*, *կնոջմէ, քրոջմով*. Parallels based on the direct forms, as *ընկերի, ընկերէ, ընկերով* occur in conversational speech.

The Declension -ոյ is limited to three frequently used words: *Աստուած, սէր, յոյս*. They all undergo a phonetic shift of the root vowel: *Աստուծոյ, սիրոյ, յոսոյ* (see the paradigms in Lesson 11). All other words below are either frozen or obsolete forms with regular parallels in standard:

- Obsolete forms of geographical names, e.g., *Ասիա - Ասիոյ, Ֆրանսա - Ֆրանսիոյ*. Novel regular forms with ի are more frequent, such as *Ռուսիայի, Ֆրանսայի*.
- Some words maintain their obsolete forms with *-ոյ* in frozen phrases, such as *հուր* in *Հրոյ Երկիր Land of Fire* (toponym); *յոյս* in *Առաւոտ լուսոյ Morning of light* (from a famous medieval song by Nerses Shnorhali); *մամուլ* in *մամլոյ ազատութիւն freedom of press*; *խնդիր* in *խնդրոյ առարկայ the matter in question*; *եկեղեցի* in *եկեղեցոյ պատուիրակ church delegate*, etc.

The Declension -եան is the only productive type among internal declensions. Formally it is limited to nouns ending in *-իւն*, including nouns suffixed with *-ութիւն* which keep this declension open to new words. The ablative derives from the base form, and in instrumental they have the standard ending *-եամբ*. For instance: *ուրախութիւն, ուրախութեան, ուրախութենէ, ուրախութեամբ*; *արիւն, արեան, արիւնէ, արեամբ*. Note that the suffixed words in the ablative shift into *-ութենէ*. All these words in casual styles occur also in the regular pattern with ի: *արիւնի, արիւնէ, արիւնով/արեամբ*.

The Declension ո is limited to three kinship terms—*հայր - հօր, մայր - մօր, եղբայր - եղբօր*—and their derivatives, such as *մեծ հայր - մեծ հօր grandfather's, կնքամայր - կնքամօր godmother's, հօրեղբայր - հօրեղբօր paternal uncle's*.

The Declension ա is limited to two words: *տուն - տան, շուն - շան*. Note that their derivatives have parallel declensions—e.g., *ծովաշուն sea dog, ծովաշան* or *ծովաշունի, դրամատուն bank, դրամատունի or դրամատանը մէջ*; but: *մեծատուն rich person, only մեծատունի, e.g.: Մեծատունին քսակը անտակ է: A rich man's purse is bottomless.*

⁴ In Krpar this is an internal declension because these words end in *-ն* in nominative.

Transfers between Parts of Speech

The parts of speech in Armenian are formally better differentiated than they are in English. This is due to grammatical or derivative affixes and also word building models, specific to particular parts of speech. Transfers between the parts of speech occur on three levels: word-building and morphological transfers entail formal changes, while syntactic transfers do not.

1. On the level of word building, words transfer from one part of speech to another with the help of affixation or compounding.

- ◊ Verbs acquire the following indicators: infinitive endings -ել, -ալ, -իլ, -ուլ, often preceded by infixes -ան-, -են-, -ցն-, -ու-, also participle endings -ած, -ող, ելիք, etc. and person/number indicators in conjugated verbs.
- ◊ The following suffixes derive nouns from different parts of speech: -ակ—բռնակ, նաւակ, -իկ—Լուսիկ, ճանիկ, -ուհի—հայուհի, -իչ—գրիչ, -երէն—հայերէն, -ութիւն--գրականութիւն.
- ◊ Adjectives derive with suffixes -եայ—ոսկեայ, -է—կաւէ, -եան—հայկազեան, -ային-ազգային, etc. as well as negative prefixes ան-, դժ-/տժ-, տ-, չ-, e.g., անտուն *homeless*, դժգոյն or տժգոյն *pale, colorless*, տգեղ *ugly*, չկամ *unwilling*.
- ◊ -բար, -զին, -պէս, -օրէն—ուժգին, ուժգնաբար, ուժգնապէս, ուժգնօրէն derive adverbs.
- ◊ There are polifunctional suffixes building both nouns and adjectives, such as: -ի, կաղնի *oak*, noun արծաթի *silver* adjective, -ական, վաճառական *merchant* noun, տօնական *festive* adjective, cf.: also վաճառականական գործարքներ *merchant deals*.
- ◊ A large number of word-building models specifies different parts of speech, for example, noun+verbal stem=adjective ազգասէր *one who loves his nation*, adjective+noun=adjective հայրենակարօտ *one who longs for his country, nostalgic*, etc.

2. On the morphological level, nouns, pronouns, and verbs are easily detected by their inflections. All other parts of speech can be used as substantives—that is, they undergo a functional transfer in part of speech accompanied by assuming nominal endings. Cf.:

Խօսիլը արծաթ է, լռելը՝ ոսկի:	<i>Speaking is silver, keeping silence—gold.</i>	The infinitives խօսիլը and լռելը are substantives functioning as subjects.
Կարմիրներն ու ճերմակները, ամէն կարգի ու գոյնի իշխողները կուգան ու կ'երթան, ժողովուրդը կը մնայ:	<i>The reds and whites, the authorities of every type and color come and go, the people remains.</i>	The adjectives կարմիր and ճերմակ and the participle իշխող are substantives functioning as subjects.
Չարի վերջը միշտ գէշ է:	<i>The evil things' end is always bad.</i>	The adjective չար functions as a noun.
Արագ-ը մակբայ է, բայց-ը՝ շաղկապ:	<i>Fast is an adverb and but is a conjunction.</i>	Արագ and բայց are substantives in linguistic metalanguage.

3. On the syntactic levels, transfers between parts of speech occur without any formal change, as in English. The context defines the part of speech. These are mainly core vocabulary words, and their ability to transfer is a fact of language already recorded in dictionaries. I will list just a few words here:

- ◊ Երիտասարդ, ծեր, հիւանդ, աղքատ, հարուստ, հանգիստ are adjectives and nouns.
- ◊ աղքատ, արագ, բաւական, գէշ, գոհ, լաւ, խիստ, կամաց, կարճ, հանգիստ, հանդարտ, շատ, շիտակ, շուտ, սաստիկ, քիչ are both adjectives and adverbs.
- ◊ Ետքը, յետոյ, հիմա, շիտակ, ներս, դուրս, վեր, վար are both adverbs and postpositions.
- ◊ This duality characterizes also derivatives with multifunctional suffixes, such as առևտրական, վաճառական, հողեղէն, ոսկեղէն, etc. given above.

The following examples the same words function as different parts of speech.

Արամ կարող <i>երիտասարդ</i> մըն է:	Aram is a talented <i>young man</i> .	Երիտասարդ noun and adjective
Արտակ դեռ <i>շատ երիտասարդ</i> է:	Ardag is still <i>very young</i> .	

<i>Յետոյ գացի հեռուն լացի.⁵ Մեզմէ յետոյ՝ թէկուզ ջրհեղեղ.⁶</i>	<i>Then I went far away and wept. After us comes the flood</i>	Յետոյ is an adverb and also functions as a postposition.
Ասկէ Հայաստան երթալը <i>անաջ</i> դիրքին չէր: Քեզմէ <i>անաջ</i> կեանքս պարապ էր:	<i>Before it was not easy to go to Armenia from here. Before you my life was empty.</i>	Անաջ adverb and postposition
Նրբակազմ կիներուն <i>կերպասեղէն</i> հագուստ կը վայելէ: Եւ <i>կերպասեղէնի</i> վաճառքը երբէք պիտի դադրի:	<i>Silken attire is befitting to delicate women. And the sale of silk goods will never stop.</i>	կերպասեղէն adjective and noun
Զգեստդ նուրբ <i>շալէ</i> կարած եմ: <i>Շատ</i> բանողին <i>շալէ</i> շապիկ: <i>Շատը շատին</i> կ'երթայ:	<i>I have sewn you dress from delicate wool. The hard worker (gets) a woolen shirt (proverb) A lot goes to those who have a lot (proverb).</i>	Շալէ noun and adjective. Շատ adverb and noun.
Ապրի՛ս, Արտակ, <i>հարուստ</i> ու <i>հանգիստ</i> ապրիս: <i>Յանգիստ</i> և <i>հարուստ</i> կեանքի արժանանաս:	<i>Thanks, Ardag; may you live rich and in comfort. May you deserve a nice and rich life.</i>	հարուստ, հանգիստ—adverbs and adjectives
<i>Կարճ</i> կապէ պատմութիւնդ, ալ <i>կարճ</i> գիշերն ալ լմնցաւ: <i>Կարճին</i> կէսը գետնին տակն է:	<i>Make your story short; even the short night is over. Half of a short person is under the ground. (proverb)</i>	Կարճ—adverb, adjective and noun.

Sequence of Noun Endings

Noun inflections are added from the right in the following sequence:

Base Form	Plural Endings	Declension	Articles
վարդ	վարդեր	վարդերու	վարդերուս
	+ (ն)եր + նի	+ ի, + ու, etc.	+ ս, + դ, + ն (ը)

The majority of declined words—pronouns with nominal declension, verbal substantives, adjectives, and postpositions follow the same sequence—e.g., ինչ-եր-ու-ն, խաղցող-ներ-ու-ն. That is, after the root or the stem comes the plural (վարդ-եր, ծաղիկներ). The double plural նի follows the regular -եր or -ներ. Case endings (ի, ու, ուայ, ոջ, ան, ոյ) follow the plural endings. The articles **ս, դ, ն, ը** end the word. If there are no plural endings, case endings immediately follow the base form, as in վարդի, օրուան, կնոջ. If there are no plural or case endings, the articles immediately follow the base—քուկը, ծաղիկս, կինը.

With double plurals, the articles are obligatory: i.e., the plural form վարդեր can be used by itself but the addition of նի requires also articles—վարդ-եր-նի-ս, վարդ-եր-նի-դ or վարդ-եր-նի-ն. Also, the double plural usually excludes the ablative or instrumental cases. The genitive-dative with a double plural is somewhat obsolete, but possible, such as: տուներնուս, գործերնուդ.

The genitive ending -ին precedes the plural in substantive possessive pronouns—e.g., քուկ-ին-ներ-դ, which allows also double case forms—e.g., մեր-ին-ներ-ու-ն, where -ին- and -ու- are genitive endings, իմ-ին-ներ-տ-ս where -ին- is the genitive and -տ-, the ablative ending.

⁵ A line from Madteos Zarifian's poem Կարեկցութիւն. See Appendix 9.

⁶ “Après moi le déluge.” — Louis XIV of France.

Text-Dialogue: Պարահանդես

Անին եւ Արան պարահանդես գացած էին: Սովորական հայկական պարահանդես մըն էր հայոց եկեղեցիին սրահին մէջ՝ բազում տարեկան տօներէն մէկու մը առիթով: Նախուտեստներով լեցուն սեղաններ շարուած էին խիտ՝ սրահին մէջտեղ ընդարձակ պարահարթակ մը ձգելով: Եւ հայկական նուագախումբ մը կը թնդար՝ ամէնուն շուրջպարի⁷ կանչելով: Թէ նուագախումբը, և թէ ծանրաբեռ սեղաններուն համադամ կերակուրները աւելի միջազգային էին և ի մի կը բերէին հայոց տարբեր գաղութներուն ներծծած մեղեդիներն ու բարբերը, համերն ու բոյրերը: Բայց շուրջպարը բուն հայկական էր՝ որ խուլագին կը պտտէր հայոց խրոխտ լեռներուն պէս կենսալի, անմատչելի և մշտահմայ...

Անին՝ մոռցած կերակուր և մինչեւիսկ Արան, պայիկի մը պէս կը սահէր շուրջպարի գլուխ՝ ճերմակ թաշկինակը ծածանելով և պարող շրջանը իր ետևէն տանելով: Արան հնայուած կը դիտէր՝ անյաղորդ իր իսկ ոտքերուն ռիթմիկ դողին, որ կը յուշէր թէ Անին առած պարի տնային դասերը իրենց գործն ալ ըրած են և ինքն ալ կրնայ շուրջպար մտնել:

հօրեղբայր

Յանկարծ պոռագող ձայն մը Արային ականջը խոցեց.

- Բարև, մանչս: Դուն ինձի կը ճանչնա՞ս:
- Հարկաւ, մեծ հօրեղբայր, մայրիկիս հօրեղբայրն էք, Պոսթօն հանդիպած ենք:
- Դուն որո՞ն մանչս ես, Արաքսեայի՞, թէ՞ Աստղիկի:
- Աստղիկն է մայրս, մեծ հօրեղբայր, Արաքսեան մօրաքոյրս է:
- Է, ինչպէ՞ս են աղջիկները, լա՞ւ են, շատոնց չեմ տեսած:
- Մայրիկս լաւ է, բայց մօրաքոյրս անցեալ ամառ մահացաւ:
- Ի՞նչ կ'ըսես, չէի իմացած, մեղք, շա՛տ մեղք:
- Քանի մը տարիէ ի վեր մօրաքս աղէկ չէր:
- Իրաւե՞ն, ի՞նչ ունէր, սի՞րտն էր:
- Այո, հօրեղբայր, շատ հիւանդ էր արդէն:
- Է՛հ, արևը ձեզի բաշխեց, գնաց, ողորմի անոր, դուք ողջ ըլլաք:
- Աստղիկս ինչպէ՞ս է, առո՞ղջ է:

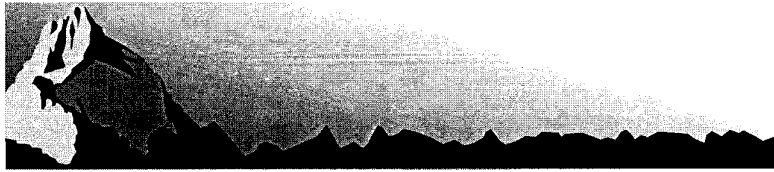
զարմիկներ

եղբօրորդի

⁷ Literally *round-dance*, a type of Armenian group cyclical dance. Usually more than a dozen but at least three-four dancers form an open ring, holding each other arm in arm or hand in hand, keeping their shoulders close in a line, and go rhythmically in circles. There is no limit to the number of dancers; it can be more than a hundred if space allows. If the dancing line is too long, the ring whirls into concentric circles. The middle of the circle is empty; dancers face it, except the first dancer, often called շուրջպարի գլուխ, who leads the circle by waving a handkerchief and facing ahead. The last dancer faces right and can hold a handkerchief too.

- Այո, լաւ է, շնորհակալութիւն:
- Աստուած պահապան: Բարևներս չնոռնաս ըսել անոր: Հայրիկդ ինչպէ՞ս է, Գրիգորս ինչպէ՞ս է:
- Հայրիկս լաւ է, շնորհակալութիւն: Գրիգոր՞ը... ատիկա ո՞վ կ'ըլլայ:
- Ինչպէ՞ս, Գրիգոր հայրդ չէ՞:
- Ներողութիւն, հայրիկիս անունը Յակոբ է:
- Կեցի՛ր, հայրդ Յակոբն է, դուն Յակոբի՞նն ես, ինչու՞ կարծեցի թէ...իրաւէն, Յակոբ էր, ի՛նչ հարսնիք մ'ըրինք Աստղիկին ու Յակոբին, ինչպէս կը պարէինք, եւարում, սա երիտասարդները պարել ալ չեն գիտեր... Ի՛նչ հարսնիք էր, ի՛նչ հարսնիք...կը յիշե՞ս, տղա՛ս:
- Վախճան, թէ պիտի չկրնամ յիշել:
- Հարկաւ, հարկաւ, ի՛նչ կը խօսիմ: Հա՛, հա՛, հա՛, մանչս, մեծցեր-ցնդեր եմ, հա՛, հա՛, հա՛... քալե՛ պարենք, ինչու՞ հոս կեցած ենք, հա՛յտէ, եկու՛ր պարենք, մանչս...

Հայկական պար⁸

Explanations to the Dialogue

պարահանդէս	Ball, dance	A compound consisting of պար <i>dance</i> + ա + հանդէս <i>celebration, fiesta</i> ; cf. պար+ա+հարթակ <i>dance + floor, below</i> , and also դիմակահանդէս <i>masquerade, carnival</i> , զօրահանդէս <i>military parade</i> .
տարեկան քազում տօներէն մէկու մը առիթով	On the occasion of one of the numerous yearly holidays	տօներէն is a partitive attribute in ablative. The noun առիթ <i>occasion, excuse</i> , in instrumental functions as a postposition governing in genitive, մէկու.
Նախուտեստներով լեցուն	full of appetizers	լեցուն requires attributes in instrumental. Նախուտեստ is a compound; նախ <i>before</i> is used also by itself; ուտ-եստ is a frozen derivative with no independent use.
պարահարթակ մը ձգելով	leaving open a dancing square	ձգել with a noun/object indicating space is <i>to leave room, space</i> .
նուագախումբ մը կը թնդար՝	a band was resounding	թնդալ refers to loud noise, figuratively describing loud, noisy orchestras.
ամէնուն շուրջպարի կանչելով	calling everyone to a round-dance	The instrumental of the infinitive forms adverbial modifiers of manner; cf., also ձգել-ով above.

⁸ Պար is *dance* and also *mountain chain*. Most Armenian group dances form chain circles, շուրջպար. One of the largest mountain chains in the Armenian plateau is called Հայկական Պար.

ի մի կը բերէին ... մեղեդիներն ու բարբերը, համերն ու բոյրերը	were bringing together ... melodies and mores, flavors and scents	ի մի բերել is a verbal phrase, <i>to bring together, make a whole of parts.</i>
հայոց տարբեր գաղութներուն ներծած	Absorbed by different Armenian communities	
բուն հայկական	genuinely Armenian	բուն as an adjective means <i>genuine, original, authentic</i> , as a noun— <i>tree trunk</i> .
խոլագին կը պտտեր հայոց խրոխտ լեռներուն պէս կենսալի, անմատչելի եւ մշտահմայ	circled zealously like the majestic Armenian mountains, vigorous, inaccessible and ever-charming	The last three attributes concern both the dancing mode (կը պտտիր) and the object of simile (լեռներ).
պայիկի մը պէս կը սահէր շուրջպարի գլուխ	was gliding at the head of the round-dance like a fairy	շուրջպարի գլուխ the lead of the round-dance.
անյադորդ իր իսկ ոտքերուն ոխիւնիկ դողին	unresponsive even to the rhythmic throb of his own feet	իսկ <i>even</i> as an adverb, emphasizes both անյադորդ and իր.
ականջը խոցեց	pierced (deafened) his ear	<i>to pierce the ear for an earring</i> is ականջը ծակել.
թէ Աստղիկի՞	or Asdghig's?	թէ is <i>or</i> in questions; see below.
մահանալ	to die, pass away	մեռնիլ is the common word.
մեղք, շատ մեղք	What rue (pity)!	Emphatic repetition.
արևը ձեզի բաշխեց, գնաց	She died, passed away	Idiom, lit. <i>left her share of the sun to you (pl.) and went away.</i>
ողորմի անոր	May God have mercy on him/her.	Only about the dead.
դուք ողջ ըլլաք	You be alive.	Blessing-sympathetic phrase for those who have a loss in the family.
ատիկա ո՞վ կ'ըլլայ	Who could that be?	կ'ըլլայ is in simple present. Modality originates from the use of this verb instead of է and the intonation expressing Ara's feelings—bored, piqued, surprised, etc.
կեցի՛ր	Wait! <i>or</i> : Stop!	կեցի՛ր, from կենալ <i>to stay</i> , is frequent in dialogues for interruption
վախնամ թէ պիտի չկրնամ յիշել	I am afraid I will not be able to remember	The subjunctive վախնամ թէ is used like the English <i>I am afraid that</i> to express hesitation, polite rejection.
հարկաւ, ի՞նչ կը խօսիմ	Sure, what am I talking?	In rhetorical questions stress substitutes for the question mark.
իրաւէն, Յակոբ էր	Of course, it was Hagop.	The proper name without an article assumes the sentence is a conversational abbreviation from Աստղիկին նշանածին անունը Յակոբ էր.
ի՞նչ հարսնիք մ'ըրինք	What a wedding we had!	մ'ըրինք is a conversational abbreviation of մըրինք. Note: weddings are <i>done</i> , not <i>had</i> .
մեծցեր-ցնդեր եմ	I have gotten old and crazy	Lit. ցնդել is <i>to evaporate, disperse</i>
հա՛յտէ, եկո՛ւր, քալէ՛ պարենք	Come on, let's dance	All three imperatives հա՛յտէ, եկո՛ւր, քալէ՛ are used like the English <i>come on</i> in casual speech.

Verb: the Expression of Grammatical Meanings

Verbs express grammatical meanings with their roots and stems, affixes, endings, and pre-particles, and also with the participles and auxiliary verbs as formal entities. The expression of the grammatical meaning in verbs is synthetic; that is, **the grammatical meanings and forms are not clearly segmented**. Each verbal form (stem, affix, ending, etc.) has several meanings or functions—e.g.: Տեսայ, լսեցի, հասկացայ: *I saw, heard, understood*. The endings -այ, -եցի, -ցայ show first person singular in simple past of the indicative mood; the aorist stems also participate in the creation of these grammatical meanings.⁹ Cf. also: Տես՛ս, լսե՛, խոսի՛ր: *Look, listen, think!* The zero ending of տես՛ս and the endings -ե՛, -ի՛ր with present stems create the grammatical meanings for positive imperative mood in singular.

Traditionally, such tense endings as (տես)այ, (տեսն)եմ are called person endings contrary to *participle endings*: (տեսն)ել, -ող, ելու, ելիք, and (տես)եր, -ած, etc.

1. Roots and Stems: present or past/aorist. In the examples given above, the grammatical meanings are expressed not only with endings but also with the preceding roots and stems. That is:

- The grammatical past is expressed also with the following roots and stems: *տես-*, *լսեց-*, *հասկց-*.
- The grammatical present is expressed also with the following roots and stems: *տեսս-*, *լս-*, *հասկս-*.
- The stem by itself, with zero ending, also expresses grammatical meanings—e.g., լսեց- third person singular in simple past tense, indicative mood; or տես՛ս, կես՛ր for the positive imperative singular.

2. Affixes express a series of grammatical meanings. They function in stems and form them.

- Incomplete action in present stems: տեսնեմ, մտնեմ, ուշանամ.
- Complete action in past stems: կարդաց, մտնեցաւ, մոռցաւ.
- Action affecting the subject in causatives: մտնեցնել, ուշացնել, մոռցուց.
- Multiplied action in repetitives: պատուտել, խաժկտել.
- Received action in passive, reflexive and reciprocal verbs: լսուիլ, հագուիլ.¹⁰

3. Pre-particles are used for the following analytical forms in combination with other means:

- Simple present and Past imperfect: կը (լսեմ, տեսնեմ, լսեի, տեսնեի), կ'ապրիմ, կ'ապրեի.
- Simple future and Future in the past: պիտի (լսեմ, մոռնամ, լսեի, մոռնայի).
- Prohibitive imperative: մի՛ (լսեր, տեսներ, մոռնաք, ապրիք).
- Negative conjugation with չ: չեմ լսեր, չեի տեսներ, չմոռնամ, չմոռցայ.

4. Participles use roots/stems, affixes and their unique impersonal endings. They function independently or in analytical forms in combination with auxiliary or link verbs:

- Future participles and some of present participles use the present stem in combination with their unique endings— լսելիք, տեսնելու, ապրող (details see in Lessons 10-11).
- Past participles and some of present participles use the past stem in combination with their unique endings—տեսած, ապրեր, մոռցող.
- Past participles derive the perfect tenses with the help of auxiliary verbs: լսած, մոռցած եմ, տեսեր, ապրեր եմ; լսած, տեսած չեմ, չեմ մոռցեր, ապրեր, etc. and also compound tense

⁹ This is *synthetic* or *inflective* grammatical connection versus *agglutination* when each grammatical affix has its own form and meaning. The nominal inflection is mostly agglutinating—i.e.: ծով-եր-ու-ն root + plural + case + article. Irregular nouns express grammatical meanings synthetically too. Krapar, as the majority of ancient Indo-European languages is synthetic; its remnants still function in verbs, pronouns, and some core vocabulary nouns. Pronouns combine synthetic and agglutinating (քեզ-մէ) features. *Analytic* meanings in grammar are expressed by word order only—e.g., the subjects and objects in the following two sentences are defined according to their position, as in English. Արան Անին կը սիրէ: Ara loves Ani. Անին Արան կը սիրէ: Ani loves Ara. Adverbs and adjectives connect by word order too, e.g., շատ կ'ուզեմ *I want (it) very much*, շատ ուկի կ'ուզեմ *I want a lot of gold*.

¹⁰ Note that the addition of an affix affects the form of the root or stem—e.g.: ե verbs turn into ի verbs because of the affix ու—լսել but լսուիլ. For the same reason, ա verbs use their past stem—կարդայ but կարդացուիլ. The opposite shift occurs in causatives—խօսիլ but խօսեցնել. Thus, although we can segment the affixes, the grammatical expression of meaning is still quite synthetic, emerging from several factors.

forms: լսած եղայ, ապրած կ'ըլլամ, տեսեր եմ եղեր, etc. The use of participles combines the features of both verbs and nouns, e.g.— *Տեսածս տեսնողներուն ալ տեսնելիք մը չի մնացեր, հասկնալն ալ հասկցողին մնացած է:* *There is nothing left to see for those who have seen what I saw, and the understanding is left to those who do.*

5. *The auxiliary verbs* է, ըլլալ, կամ, եղեր, տալ combine with content verbs to form tense forms. They are called link verbs if used with nouns or adjectives, without other verbs, for instance, *Ես ուսուցիչ եմ:* I am a teacher. Here եմ (am) is a link verb. *Բայերը տակաւին աւարտած չեմ:* *I am not done with the verbs yet.* Եմ (am) here is an auxiliary verb.

Impersonal Verbs

Impersonal verbs are used for general statements. They indicate actions without doers. English uses the formal subject *it*; Armenian does not require it at all; the verb in both languages is in third person singular. Cf.: *Կ'անձրևէ, տղաս, աշունը քաց է...*¹¹ *It is raining, my boy; the fall is soaked.* You have met impersonal verbs in previous lessons—for example:

Լաւ չէ: Լաւ պիտի ըլլայ:	It is not good. It will be all right. (Lesson 6)
Կարելի է: Պէտք է:	It is possible, maybe. It is necessary. (Lesson 6)
Կարելի չէ:	It is impossible, no way. (Lesson 7)
Չոք չէ:	It does not matter. (Lesson 8)

Impersonal verbs often indicate natural phenomena—e.g.: *Երեկոյացաւ, մթնցաւ, աշխարհ քուն մտաւ:* *It turned to evening, got dark; the world turned in.* *Շուտով կը լուսանայ:* *Soon it will be dawn.* In the context, the same verbs can function as a personal verb or impersonal, cf.: *Երբ դուն գացիր, մթնցաւ հոգիս:* When you left, my soul *darkened*. Also, verbs impersonal in Armenian can have personal equivalents in English and vice versa. For example, *it is raining:* is rendered into Armenian with the impersonal verb *կ'անձրևէ* and also, the personal verb *անձրև կու գայ.* Cf. also: *it is snowing:* *կը ծիւնէ* or *ծիւն կուգայ.* Compare the translation of impersonal verbs in the following:

Մարդու մը ի՞նչ պէտք է: Գործ և սէր:	What does a <i>person</i> need? Work and love.
Եւ շան մը ի՞նչ պէտք է: Սէր և տէր:	And what does a <i>dog</i> need? Love and an owner.
Ասանկ չ'ըլլար, կ'ըսէ Արիս, նորէն զիս մոռցան:	<i>This won't do</i> , says Aris; they forgot me again.
Կարելի է ըսես՝ թէ քեզի ի՞նչ պէտք է, Արիս:	<i>Maybe</i> you would tell us what <i>you</i> need, Aris?
Չոք չէ, որ մոռցաք, կը մոլտայ Արիս, եղաւ:	<i>I don't care</i> you forgot, mutters Aris, it's OK!
Եթէ շատ ուզէք՝ կ'ըսեմ <i>ահա՝</i> սէր և կեր:	If you really wish, <i>here is what</i> I say: love and food.

Note: **ահա** and **ահաւասիկ**, demonstrative adverbial pronouns, are translated with either impersonal or personal verbs in English:

Ահա՛:	There you go! See here! Behold!
Ահա և ես: Ահա և անոնք:	Here I am. Here they are.
Ահաւասիկ սպասած նամակդ:	Here's the letter you were waiting for.
Ահասաւիկ ուզած գիրքս:	This is the book I wanted.

Impersonal verbs can be translated with personal and impersonal verbs or nonverbal phrases, cf.:

	<i>Impersonal Verb</i>	<i>Personal Verb</i>	<i>Nonverbal Expression</i>
Կարելի չէ:	It's impossible.	I (you/he/she) cannot/should not.	No way.
Կարելի է:	Is it possible?	May I? Can one?	Perhaps. Maybe.
Չոք չէ:	It does not matter.	I (you/he/she) don't care.	Never mind.
Եղաւ: Եղած է:	It's all right.	I am (you/s/he are/is) fine.	OK. Good enough.
Պէտք է:	It is necessary.	I (you/he/she) need(s) it.	
Մի՞թէ	Is that possible?	մի՞թէ ես: Why me?	
Արդե՞օք	Is that true?	արդե՞օք դուն ես: Can that be you?	

¹¹ From Vahan Tekeyan's poem *Կ'անձրևէ, տղաս.* See Appendix 10.

Conjunctions

Conjunctions have no lexical meaning; they are connecting words quite frequent in speech. For example, there are four conjunctions in the following poetic fragment, and if we take them away, the piece makes no sense:

Ու պիտի

Սիրաբանած աղջիկներուդ թիւը ճշգրիտ չգիտնաս
կամ չգիտնաս թէ քանի զարկ սիրտն անելի կը զարնէ
Երբ հոտն առնէ նոր սիրոյ մը խոստումին

Ապա թէ ոչ լիալուսնին ինչպէս հաշիւ պիտի տաս¹²

◊ Conjunctions connect either words into phrases—e.g., Յասմիկը *և* Արամը Hasmig *and* Aram—or clauses into a complex or compound sentence—e.g., Յասմիկը կուգայ *և* Արամը կ'երթայ: Hasmig comes *and* Aram goes.

◊ Coordinate and subordinate conjunctions are differentiated according to their function. **Coordinate** conjunctions join words with words into a phrase and equal clauses into a compound sentence—e.g., *և, ու, իսկ and; բայց, սակայն but; կամ, թէ or, ուստի hence; ուրեմն then. Subordinate conjunctions join the subordinate clause to the main clause in a complex sentence—e.g., *եթէ if; թէ if, that; որ that, which, որովհետև because, որպէսզի in order to.**

◊ Simple and derivative conjunctions are differentiated according to their structure. **Simple:** *և, ու, իսկ, բայց, կամ, եթէ. Derivative:* *կամ ...կամ either... or, և... և թէ both, and; ոչ ... ոչ neither ... nor, որ-ով-հետև because, որ-պէս-զի in order to, եթէ ոչ if not, ապա թէ ոչ otherwise.*

◊ Conjunctions can also substitute for each other with subtle differences in meaning; for example, in the picture caption, *ալ* can be substituted with *և, ու, իսկ*, with the same translation: Time is life *and* life is valuable. (Note that *թանկ* means both *expensive* and *dear*.)

◊ Other words, like the particle *ալ* in its meaning *and*, some frozen forms of nouns and verbs, and also relative pronouns e.g., (*զ*)որ, երբ, քանի, որքան, ուր can function as conjunctions; these are called **conjunctives**.

◊ Relative pronouns often require a demonstrative pronoun in the main clause; e.g.: *Ու անոնք որոնք պզտիկ մարդիկ են—Երբէք հանդարտ պիտի չըլլան մեծ քաղաքին մէջ* (Zahrad, Մեծ քաղաքը, *The Big City*). *And those who are small people will never be at peace in the big city.* *Որոնք which, who* is the conjunctive, a relative pronoun correlating with the demonstrative *անոնք those*—the formal subject in the main clause: *Անոնք երբէք հանդարտ պիտի չըլլան մեծ քաղաքին մէջ.* The subordinate clause—*որոնք պզտիկ մարդիկ են*—is the real subject.

◊ The majority of conjunctions have subtle nuances of use that are hardly recorded in existing dictionaries.

Below are examples of conjunctions in use familiar to you from previous lessons. Further we will focus on several individual conjunctions with similar meanings and frequent use.

Գիտեմ՝ որովհետև ոչ մէկը քեզի սորվեցուց:	I know; <i>because</i> no one taught you. (14)
Մինչև որ թաց հերքդ չորնայ:	<i>Until</i> your wet hair gets dry. (13)

¹² *And you will not know the exact number of girls you court—Or how many more beats a heart strikes—When you smell the scent of a new love—Otherwise, how will you be accountable to the full moon?* From Zahrad's poem Անհաշիւ "Countless," devoted to Zareh Khrakhruni.

Ժամանակը կեանք է,
կեանքն ալ թանկ է:

Ով հարցուց, ան լաւուց:	<i>He who asked made you feel better. (13)</i>
- Քանի որ յարգեցիր ու հարցուցիր, - ըսաւ մարդը, - <i>ինչպէս կ'ուզես, այնպէս ալ գնա՛:</i>	<i>Since you respected [me] and asked, said the man, go as you wish. (13)</i>
Մինչ երեսէս ալ կ'անցնին կարծես մատներդ անտես:	<i>While across my face it is as if your unseen fingers are passing. (14)</i>
Հոգ չէ, որ մոռցաք, կը մոլտայ Արիս:	<i>I don't care that you forgot, purrs Aris. (15)</i>

The Pronoun որ and the Conjunction որ

The conjunction որ means *that*, it does not change its form and it joins the subordinate clause to the main. For instance: Գիտենք, որ Երկիրը կլոր է: We know *that* the earth is round.

In informal speech, the conjunction որ often follows conjunctives ուր and երբ for emphasis, e.g., *Երբ որ ծառեր հագնին տերև...*¹³ *When trees put on leaves.*

Որ also represents the conjunction որպէս զի *in order to* in abbreviation, e.g., Աճապարենք որ օդանաւը չփախցնենք: Let us hurry *in order to* miss the plane.

The pronoun/conjunctive որ corresponds to English *which*. It is also a question word in interrogative sentences. As conjunctive, it connects a subordinate clause to the main clause in its direct and oblique forms (որ, որու, զոր, որմէ, որմով). For translation, *who, which, whichever* can be used.

Որ երկիրը երթաս, անոր գլխարկը դի՛ր:	<i>To whichever country you go, put on its hat.</i> ¹⁴
Ահա երկիրը զոր կը սիրեմ:	<i>Here is the country which I love.</i>
Որմէ՞ սորվեցար ատիկա:	<i>From whom did you learn that?</i>
Հոգւոյս՝ որ է բո՛ց անհուն: ¹⁵	<i>To my soul which is a bottomless flame.</i>

The Conjunctions որ and թէ

Որ and թէ are synonymous in the meaning *that*; որ is used for statements and թէ for assumptions and questions. Compare:

Լսեցի, որ հիւրեր ունեցած էք:	I heard that you have had guests.
Լսեցի, թէ հիւրեր ունեցաք եղեր, իրա՞ւ է:	I heard that you had guests; is that true?

Թէ substitutes for որ if there is any doubt in the statement; for instance: cf.: from Madtheos Zarifian's poem, *Compassion*:

Պզտիկ աղջիկ մ'իմօժի կ'ըսէ,
Թէ զիս խենթի պէս կը սիրէ.
Պզտիկ աղջիկ մը զիս սիրէ՛...

A young girl tells me that she loves me like crazy—a little girl to love me! The poet's doubt for the possibility of such love is revealed with the conjunction թէ (see the poem in Appendix 10).

Cf. also:

Ընկերս ըսաւ, որ երէկ հիւրեր ունեցած էր:	My friend said <i>that</i> he had guests yesterday.
---	---

¹³ A line from Nahabed Rusinean's poem *Cilicia*, the unofficial anthem of Diaspora (Appendix 10).

¹⁴ A proverb; compare: When in Rome, do as the Romans.

¹⁵ A line from Bedros Turian's, *Little Lake*, see in appendix 10.

Ընկերս ըսաւ, թէ երէկ հիւրեր ունեցած էր:	(Same as above, only the speaker is not sure; this is what <i>the friend</i> says.)
Ես ալ պատմեցի, որ թատրոն գացած էի:	And I told him <i>that</i> I had gone to the theater.
Ես ալ ըսի թէ թատրոն գացած էի՝ բան մը ըսած ըլլալուս համար:	And I said <i>that</i> I had gone to the theater just for the sake of telling [him] something.

Թէ substitutes for որ in subordinate clauses beginning with conjunctives, that is, relative pronouns.

Չենք գիտեր թէ ուր գացին:	We do not know where they went.
Ես սիրեցի բայց ոչ ոք սիրածներէս գիտցաւ թէ՛ զինքը <i>որքան</i> սիրեցի... ¹⁶	I loved but none of my beloveds knew how much I loved her. . . .

The Conjunctions կամ and թէ

The conjunction թէ has several functions. It can mean *or*, like the conjunction կամ. կամ is occurs in statements and թէ refers to doubt and hypotheses. Compare:

գոց դուռ

բաց պատուհան

տաք թէյ

սառ թէյ

Դուռը բաց է թէ՛ գոց: Գոց է:	Is the door open or closed? It is closed.
Պատուհանը բաց կամ գոց ըլլալու է:	The window must be open or closed.
Թէյը տաք կամ սառ կը խմեն:	[They] drink the tea hot or cold.
Դուն տաք կ'ուզե՞ս թէ՛ սառ:	Do you want [it] hot or cold?
Ռո՞ւնքն է կլոր թէ՛ թուրը: Ռու՛նքը:	Is the bomb round or the sword? The bomb.
Թո՞ւրն է երկայն թէ՛ ռու՛նքը: Թուրը:	Is the sword long or the bomb? The sword.
Ռու՛նք կամ թուր՝ երկուքն ալ չարիք են:	A bomb or a sword – both are evil.

երկայն թուր

կլոր ռու՛նք

The Conjunctions եթէ and թէ

Թէ is also an abbreviated form of եթէ *if*, in this function often combined with որ, e.g.—Թէ որ սիրեն, չմեռնի If I were to love him, perhaps he wouldn't die (Turian, see ref. 19). Cf. also:

Եթէ ուզես՝ թատրոն կ'երթանք:	If you wish we'll go to the theater.
Թէ որ ուզես՝ թատրոն կ'երթանք:	

¹⁶ A line from Vahan Tekeyan's poem Ես սիրեցի *I loved*.

Text: Ծանապարհ դէպի տուն

Քանի մը շաբաթէն Յասմիկին բարեկամները եկած էին հրաժեշտ տալու: Շատ գինի կար և շատ բարեմաղթանք: Հիւրերը ուրախ էին, բայց անուշ տխրութիւն մը կար օդին մէջ՝ բաժանումին տխրութիւնը: Արամը գրպանին մէջ սեղմած էր աղամանդեայ մատանիին պզտիկ տուփը զոր այսօր իսկ գնած էր՝ անջատումը կանխելու տկար յոյսով մը:

Երբ ամէնքը գացին, Արամ հանեց մատանին:

Սէր չէին խոստովանած ու խոստացած իրարու՝ ժամանակ չկար: Սակայն այնչափ մտերմացած էին, որ ալ կը թուէր թէ ամբողջ կեանք մը գիտեն մէկգմէկ:

Յասմիկը շուարած կը դիտէր մատանին:

- Արամ, ինչպէս... չեմ կրնար, Արամ...

- Մ'երթար, Յասմիկ: Ես կը սիրեմ քեզ:

Յասմիկը շիտակ նայեցաւ Արամին աչքերուն մէջը, թեև դեռ երբէք այս խօսքերը չէր լսած անորմէ:

- Գիտեմ, Արամ: Բայց դուն ալ գիտես, որ պիտի երթամ:

- Ինչու՞:

- ...

- Հոն դժուար է, գէշ է, պաղ է... Օրէնք չկայ, կարգ չկայ: Հոն քու հաւնած բաներդ չկան: Հիմա մ'երթար, Յասմիկ, յետոյ՝ երբ լաւ ըլլայ, իրարու հետ կ'երթանք:

- Եւ դուն, Բրուտոս... Դու՞ն ալ ամէնքին պէս... երբ լաւ ըլլայ... Ես լաւի ետևէն չեմ երթար, Արամ, ես լաւցնելու կ'երթամ:

- Յասմիկ, դուն հերոսի հոգի ունիս: Ես կը սիրեմ քու այդ ըմբոստ հոգիդ: Յասմիկ, ես քեզի կը սիրեմ: Մի՛ երթար: Մի՛նակդ ի՛նչ կրնաս ընել:

- Ինչու՞ մի՛նակ՝ հոն շատ մարդ կայ: Եւ ես բժիշկ եմ, Արամ, ես պէտք կ'ըլլամ: Ես պիտի կարենամ պիտանի ըլլալ:

- Դուն ինձի պէտք ես, Յասմիկ:

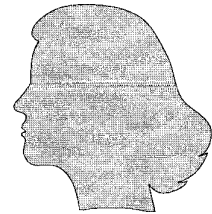
- Դուն ալ ինձի, Արամ, բայց իմ միտքս այլևս հոն է, հոս ալ գործ չունիմ:

- Եւ մե՞նք:

- Չեմ գիտեր, մի՛ հարցներ, Արամ, մի՛ տանջեր ինձի: Հաճիս, գոցէ սա տուփը, - կ'ըսէ՝ մատներուն ծայրով տուփիկը պահող Արամին ձեռքին մեղմիւ դպնելով:

Եւ Արամ կը կատարէ Յասմիկին խնդրանքը՝ կը գոցէ զարդատուփը կարծես դրախտին դարպասները գոցելով:

Կէս տարիէ աւելի անցաւ Յասմիկին մեկնումէն և ան ոչ մէկ անգամ Արամին չհեռաձայնեց: «Չեմ ուզեր ետ նայելով առաջ երթալ», ըսաւ հրաժեշտին: Արամը անոր ծնողքէն լուր կ'առնէր, գիտէր, որ Յասմիկ նորաշէն մանկական հիւանդանոցը գործի անցած էր: Եւ երջանիկ էր:

Հիմա Արամը դարձեալ ճամպրուկ կը հաւաքէ: Ոչ Իտալիա, և ոչ աշխատելու: Կ'երթայ հոն, ուր դժուար է, գէշ է, պաղ է: Ուր Աստուծոյ ամէն օրը կռիւ է և գալիքը՝ անորոշ: Եւ ուր միշտ երազած է երթալ և միշտ

յետաձգած՝ ասելի կարևոր գործերուն պատճառաւ և ասելի բարեպատեհ առիթի մը սպասելով: Հիմա հրամայական մը զինք հոն կ'առաջնորդէ՝ վախի և յոյսի անորոշ խառնուրդով մը: Կ'երթայ Յասմիկը և Յասմիկին երջանկութիւնը հասկնալու:

Explanations to the Text

Քանի մը շաբաթէն	a few weeks later	
հրաժեշտ տալու	take one's leaves, say goodbye	հրաժեշտ is <i>farewell</i> ; used with verbs տալ, առնել.
տխրութիւն մը կար օդին մէջ	There was some sadness in the air.	մը with uncountable nouns is also <i>some</i> .
գրպանին մէջ սեղմած էր	He kept it squeezed in his pocket.	Lit.: He had it squeezed in his pocket.
անջատումը կանխելու տկար յոյսով մը	with a weak hope to prevent the separation	
Սէր չէին խոստովանած ու խոստացած իրարու	They did not explain love or promise it to one another.	
այ կը թուէր թէ	It already seemed as if	
ամբողջ կեանք մը	a whole life	
Օրէնք չկայ, կարգ չկայ	There is no law, no order there.	կարգ is <i>rule, regularity, order, category, turn</i> .
հաւնած բաներդ	the things you like	
լաւի ետևէն չեմ երթար	I am not going to look for good.	բանի մը ետևէն երթալ is <i>to go after, seek something</i> .
Ես կը սիրեմ քու այդ ըմբոստ հոգիդ	I love that defiant spirit of yours.	հոգի is both <i>soul and spirit</i> .
մ'երթար	Don't go.	Conversational abbreviation of մի' երթար.
իմ միտքս այլևս հոն է	My mind is already there.	
մի' տանջեր ինձի	Do not make me suffer.	
Հաճիս, գոցէ սա տուփը	Please, close this box.	
մատներուն ծայրով	with finger tips	ծայր is <i>edge, border, end, tip</i>
ծեռքին մեղմիւ դպնելով	gently touching the hand	The adverb մեղմիւ is a frozen instrumental of մեղմ <i>tender, delicate, gentle, subtle</i> .
կարծես դրախտին դարպասները գոցելով:	as if closing the gates of paradise	կարծել is a frozen form of կարծել <i>to think, regard</i> .
Ետ նայելով առաջ երթալ	go ahead while looking back	
նորաշէն մանկական հիւանդանոցը	the newly built children's hospital	նոր <i>new</i> + ա + շէն the root of շինել <i>to build, construct</i> .
ճամպրուկ կը հաւաքէ	packs a suitcase	Idiom: <i>get ready to go a long way, move</i> .
Աստուծոյ ամէն օրը	God's each day	Idiom— <i>always, forever</i>
յետաձգած է ասելի բարեպատեհ առիթի մը սպասելով	has postponed waiting for a more propitious moment	յետ <i>later, back</i> + ա + ձգել <i>put away, leave</i> .
հրամայական մը զինք հոն կ'առաջնորդէ	an imperative leads him there	
վախի և յոյսի անորոշ խառնուրդով	with an indefinite mixture of fear and hope	

ASSIGNMENTS

Phonetic Exercises

1. Examine the alphabet. Are there letters you are not confident about? Check with appendices 1, 2, and especially 3—my difficult letters. Review the lesson phonetics where your difficult letters are presented.
2. Read the homonyms and paronyms and translate them.

բակ	պագ	փակ
գահ	կահոյք	քահ-քահ
գէր	կեր	քոր
գոց	բոց	խոց
դար	տար	թարմ
դող	դօղ	թող
դեռևս	տերևս	թերևս
էգ	մէկ	հէք ¹⁷

Lexical and Grammar Exercises

1. Read the texts, translate them, and copy them. Retell the texts with improvisations.
2. Make oral sentences of your own using the words you know.
3. Find in the texts inflected forms of nouns and verbs. Write their base forms and explain their use.
4. Describe the appearance of a friend of yours.
5. Decline the following words: տուն, մարդ, սեր, կապիկ, սև, երկուք, սիրել, խաղալ, տգեղ, ժամ, կին, հայ, հայր, օր, ամիս, ձիւն, դուն, իրենք, ուրախութիւն, Ֆրանսա, արջ, գբօսնուլ, ապրիլ, տղայ, Վարդանանք, առտու, գարուն, աղջիկ, ընկեր, Աստուած.
6. Arrange the ethnonyms and origin indicating words in the chart according to the sample:

լեհ, հնդիկ, պէրուքցի, նեփալցի, գիւմրեցի, պելճիքացի, ռուս, գերմանացի, երեւանցի, պարսիկ, ամերիկացի, վանեցի, հայ, քուպացի, վաշինկթօնցի.

Simple Ethnonyms	Derivative Ethnonyms	Place of Origin Words
յոյն	իտալացի	լոնտոնցի

7. Make sentences with the following idioms: քիթը խորթել, ճամբայ բռնել, տակէն-վրայէն մաքրել, ճամպրուկ հաւաքել, անուշ ընել, ինչ կայ-չկայ, գլուխ դնել, արևը բաշխել.

8. Translate the words and fill in the sentences: am, Armenian (ethnonym), is, you (sing.), I live, Armenian (language), they learn, very much, they know, good, your, day, speaks, to write and read, noble, together, really, Friday, noon.

1. Ես ամերիկացի ...: Անին...է: Մաշան ռուս...: ... գերմանացի՞ ես:
2. Ես ֆրանսացի եմ, բայց Ամերիկա ...: Դուք ... լաւ կը խօսիք:
3. Անոնք անգլերէն ... : Անին ... կը սիրէ իր մայրը: Լուսին ու իր հայրը պարսկերէն... :
4. Աս գիրքերը... են: Պարոն Յովսէփեանը ... բարեկա՞մո՞ղ է:
5. Հրաշալի ... է այսօր: Ան շատ ...:
6. Հայերէն ... չեմ գիտեր, բայց կը խօսիմ: Այդ անչափ ... միտք է:

¹⁷ This is the classical spelling. There are two more parallel modern spellings: հեգ, հէգ.

7. Մօրաքոյր Մարիամն ու Մարինէն ... կ'ապրին:
8. Դուն ... Բերքի համալսարանը ասարտած ե՞ս: Այսօր... է: Այժմ... է:

9. Translate the following into English:

1. Եթէ տեսնեմ՝ որ Յասմիկ եկած է, քեզի լուր կուտամ:
2. Եթէ գիտնայի՝ թէ Յասմիկ եկած է, կ'երթայի զինք տեսնելու:
3. Որոշեցի՝ որ գամ քու հետդ:
4. Երէկ ինձի կը թուէր՝ թէ այսօր արև պիտի ըլլայ:
5. Ալ հասկցանք՝ որ կեանքը վարդագոյն երագ մը չէ:
6. Եկուր քալենք, բարեկամս, լոկ ես և դուն ծովափին վրայ:
7. Ասզը տաք է և նուրբ: Աչքերդ ծովուն խորքն ունին:
8. Արշալոյսը ծովուն վրայ Աստուծոյ յախտեցական պարզևն է մարդկութեան:

10. Find the conjunctions and conjunctives and explain their usage according to the sample. Translate the sentences.

սակայն conjunction, coordinate, simple

երբ որ conjunctive, relative pronoun with conjunction, subordinate, derivative

1. Սակայն առաջինը նուազ մեծ ձուկ է, քան երկրորդը:
2. Շարժիչով կառքերը կամ ինքնաշարժերն ալ առաւել նոր են, քան ձիակառքերը և աւելի արագ կ'երթան:
3. Քսանհինգ տարեկան էի, երբ ունեցայ Հայկուհի դուստրս:
4. Արձակուրդ մը՝ որ դեռ չէ վերջացած:
5. Նուարդ մայրիկն է, որ միշտ կ'օգնէ, բայց հիմա ան արձակուրդ մը առած, լեռներ զացած է:
6. Թէ նուազախումբը, և թէ կերակուրները աւելի միջազգային էին և ի մի կը բերէին հայոց տարբեր գաղութներուն ներծծած մեղեդիներն ու բարքերը:
7. Երբ որ դուն գացիր, մթնեց իմ հոգիս:
8. Այնչափ մտերմացած էին, որ ալ կը թուէր թէ ամբողջ կեանք մը մէկզմէկ գիտէին:

11. Make phrases with the following words using them as adjectives or adverbs according to the sample: աղքատ, աղէկ, բաւական, գէշ, գոհ, դանդաղ, երկայն, լաւ, խիստ, կամաց, կարճ, հանգիստ, հանդարտ, հասուն, շիտակ, շուտ, քիչ.

Sample: Adjective with noun: հանդարտ մարդ calm person

Adverb with verb: հանդարտ ապրիլ live calmly

12. Fill in the blanks with the conjunctions կամ, թէ, որ or the pronoun որը.

- a.1. Դուն երէկ շիտակ տու՞ն գացիր ... խանութ մտար:
2. Նախ խանութ գացի ... հագուստ մը առնեմ:
3. ... հագուստը առիր:
4. Կը խորհէի, ... առնեմ՝ անիկա, ... հաւանած էինք, ... այն՝ ... սուղ չէր:
5. ... դրամը կը բաւէ, հոգիս, ալ խորհելիք չկայ:
6. Այո, քիչ մը աւելի ... պակաս սուղ շատ նշան չունի եղեր:
- b. 7. Անին կ'ուզէ իտալերէն ... գերմաներէն սորվիլ:
8. Բայց դեռ չէ որոշած՝ իտալերէն ... գերմաներէն, գուցէ ... ռուսերէն:
9. Անին գիտէ, ... Վենետիկ Միսիթարեան դպրոց կայ:
10. Կ'ուզէ Վենետիկ երթալ, ... իտալերէն սորվի եւ ... իր հայերէնը զօրացնէ:
11. ... ընտրեցիր, Անի՛:
12. Իտալերէնը, ... աւելի դիրքի և հայերէնին մօտիկ կը թուի:
- c.13. Աս մարդը յայտնի նկարիչ մըն է ... երգիչ մը:
14. Չհասկցայ՝ նկարի՞չ է, ... երգիչ:
15. Գուցէ ... գրող է, վստահ չեմ յիշեր:
16. Աղուոր խօսելուն ... նայինք՝ գրող կը կարծենք զինքը:

d.17. Տեսնենք, ... ինչ կրնանք ընել:

18. Աս ծաղիկը յասմի՞կ է ... շուշան:

19. Ան է, ... աղուոր կը հոտի:

13. Analyze the expression of grammatical meaning in the following verbs: կ'երթայ, գանք, եկած, մտերմացած էին, լուսացաւ, կ'անձրևէ, գացիր, պետք է, չ'ըլլար. Use explanations on p. 317, if necessary.

14. Put *իր* or *անոր* in the blanks.

1. Ամէն մարդ ... տունը կը սիրէ:

2. Արածը լաւ մարդ է, ամէն մարդ կը սիրէ ... տունը երթալ:

3. Արտակն ալ ... տունին մէջ ինքզինքը շատ հանգիստ կը զգայ:

4. Յասմիկ տակաւին ... մանչը չունի, ... քոյրիկին զաւակները իրենը կը սեպէ:

5. ... քրոջ անունը Քարէն է, սակայն Հայաստան ... Կարինէ կ'ըսեն:

6. Նուարդ մայրիկը ... գործը կը ձգէ, Անիինը կ'ընէ:

7. Անին ... միակ դուստրն է:

8. Հրակը ... մօրաքոյրներուն հետը կը խօսի:

9. ... աչքերը ... մօր աչքերուն կը նմանին:

10. Կկուն ... տունը չունի, հաւկիթը ուրիշներուն բոյնը կը դնէ:

15. Find prepositions and postpositions in the poem After Swimming; explain their usage.

16. Fill in the blanks with the following verbs putting them into the appropriate form: կենակցիլ, բանակցիլ, բաժնուիլ, հիասթափիլ, ձգել, համագործակցիլ, ելլել, գոհուիլ, կենալ. Translate the sentences.

1. Հայոց Արա Գեղեցիկ արքայի հետ ... տենչով բռնուած էր Շամիրամ:

2. Իր մարդիկը Արային քով ... ուղարկեց՝ առաջարկելով միասին ապրիլ:

3. Արան չ'ուզէր իր սիրեցեալ կնոջմէ ...:

4. Բայց Շամիրամ .... իր գաղափարէն և չի համակերպիր Արան հանգիստ ... միտքին հետ:

5. Եւ ... Շամիրամ Արային թշնամիներուն հետ և կռուի ... անոր դէմ:

6. Առասպելը կ'ըսէ թէ Արան ... և լեռի մը փոխուեցաւ և միշտ ... Հայոց աշխարհի և անոր թշնամիներու միջև:

17. Use the italicized pronouns with objects in the appropriate substantive forms without objects according to the sample and translate the sentences.

Քովիս գիրքը լմնցուցած եմ, քու քովի գիրքդ կու տա՞ս կարդամ:

Քովիս գիրքը լմնցուցած եմ, քովինդ կու տա՞ս կարդամ:

1. Մայմունը երկու աչք ունի և երկու աչքին խորն ալ երազը մէկ է:

2. Իմ ծնողքս Եւրոպայէն գաղթած են, իսկ քու ծնողքդ ուրկէ՞ են:

3. Իմ ընտանիքս բաղդատած քու ընտանիքիդ հետ պզտիկ է:

4. Աս վարի գիրքերը վերի գիրքերուն քովը պիտի դնես:

5. Ինչո՞ւ իրենց բան ու գործ ձգէր, մեր գործերնուն կը խառնուին եղեր:

6. Խորամանկ մը դուրսի խելքը դուրսի մարդոց հետ կը բանեցնէ և ներսի խելքը՝ ներսի մարդոց հետ:

18. Translate the following into English paying special attention to idioms and frozen expressions.

1. Հանգիստ օր ունի՞ս դուն:

2. Ունենալը՝ ունիմ, սակայն հանգիստ չունիմ:

3. Յասմիկին ընտանիքը Յունաստանէն ելաւ նոր օտարութեան ճամբայ մը բռնելով:

4. Հիմա Յասմիկը ճամբայ ելեր՝ հայրենիք կ'երթայ:

5. Արաքսեայ մօրաքոյրը արևն ապրողներուն բաշխեց, զնաց:

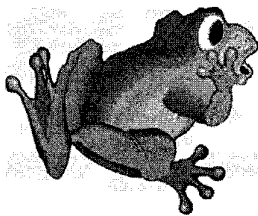
6. Երկար արև ըլլաս, շատ ապրիս Արտօ, կ'ըսէր Արտակին մեծ մայրը:
7. Արիս, հաճիս, քիթիկդ մի՛ խոթեր պայուսակիս մէջը:
8. Յոգնած եմ, քունս կը տանի եղեր:
9. Երկայն անջատումէն վերջ տեսնուելով՝ բարեկամները ջերմօրէն ողջագուրուեցան:

19. Translate the following into Armenian.

1. a. The students in the Bay Area are very interesting.
2. If you go to the campus, you can see American, Asian, Latino, American Indian, and African students.
3. I have Greek, Belgian, Persian, Russian, Italian, and English friends.
4. b. What are you? I am Spanish.
5. What do you do for a living? I am a student. I work and study.
6. When do you work? I work during the day and I study at night; to live, I also eat.
7. And I live to eat; early in the morning I go to work, then I come home, eat, and lie down in front of the TV. I am a couch potato.
8. c. The ancient Greek said: "Know thyself"; and also: "Nothing in excess".
9. And the Romans said: "Sound mind in sound body".
10. d. One sparrow doesn't make a summer.
11. Once bitten, twice shy.
12. Let bygones be bygones.
13. The dog bites the hand that feeds him.
14. The good die young.
15. There is no harm in trying.
16. To err is human.
17. There is no cloud without a silver lining.
18. Don't throw out the baby with the bathwater.
19. Too many cooks spoil the broth.
20. When it rains, it pours.
21. There is many a slip between the cup and the lip. Erasmus.
22. A friend in need is a friend indeed.
23. Where there is smoke, there is fire.
24. Easy come, easy go.
25. Laugh and the world laughs with you; cry and you cry alone.

Ժողովուրդը կ'ըսէ.

Մինչև բարակ առուն ջուր գայ, գորտին աչքն ալ դուրս կու գայ:¹⁸

Տիրովին տերն է տարեր, անտերին՝ գէլը:¹⁹

Էշն ի՞նչ գիտէ՝ նուշն ի՞նչ է, կ'երթայ-կու գայ փուշ կ'ուտէ:²⁰

Գնա՛ մեռի՛ր, եկու՛ր սիրեմ:²¹

¹⁸ By the time the water reaches the dried creek, the frog's eyes will pop out [Help may arrive too late].

¹⁹ The owner takes (care) of him who has an owner, and the wolf [takes care of] him who has no owner. Note the colloquial shift գայլ > գէլ [If someone or something is not taken care of, they will perish].

²⁰ What does an ass (donkey) know about an almond (lit. what an almond is); all he does is eat thorns all day long [Ignorant people do not appreciate true values].

²¹ Go die, then come; I'll love you (people take for granted what they have, especially close relations and appreciate them only after having lost them).

EASTERN ARMENIAN PARALLEL FOR LESSON 15

VOCABULARY

Ethnonym formation exhibits the same three basic features: 1. simple terms for the people with ancient historical connections to the Armenians—հնդիկ, արաբ, հույն, լեհ, պարսիկ, 2. Suffixed forms for the rest of the world—ամերիկացի, իտալացի, գերմանացի etc. 3. The same suffixes indicate also place of origin or dwelling—գյուղացի, լեռնցի, բեյրութցի, մշեցի, երևանցի. Some ethnonyms have minor individual differences, cf.:

EA Ethnonyms	WA Ethnonyms	
Ֆրանսիացի	Ֆրանսացի	French
բելգիացի	պեյճիքացի	Belgian
բրազիլացի	պրազիլացի	Brazilian

The questions are ի՞նչ and ուրտեղի՞ց.

Դու/ք ի՞նչ ես/եք: *What are you?* Ամերիկացի եմ: (Հայ, հունահայ, ռուսահայ, etc.).
 Ուրտեղի՞ց ես/եք: *Where are you from?* Բոսթոնցի եմ: (Ամերիկայից եմ եկել, etc.).

Idioms: A large number of idioms are used both in EA and WA with appropriate grammatical modifications, e.g., EA: տակից դուրս չենք գալիս WA: տակեն չենք ելլեր. There are also idioms limited to EA—ցավդ տանեն, ոտքերը տնկեց, or WA—վրաս գրե՛, ուղեդ կեցավ, etc. These may cause misunderstanding and a breakdown in communication because the speakers of each version, if unfamiliar with the idiom, interpret it literally—by the meaning of its constituents which obviously kills the idiom. Cf. in EA: Էնքան աշխատեց, վերջը ոտքերը տնկեց *he worked himself to death*. A WA speaker may interpret it as: *he worked and then stretched out his legs (for comfort)*. In WA, մուխը պիտի մարեն is a playful, kidding threat used in intimate situations. Its older meaning refers to exterminating one's entire household (smoke from the chimney was the indication of normal, continuous life, like electrical light in contemporary windows). An EA speaker may perceive this meaning as a true threat missing the fun intonation or take մուխ for a cigarette, depending on the immediate context.

Reading from the Original:

Ավետիք Իսահակյան by Avetik Isahakian¹

ԳԵՏԱԿԻ ՎՐԱ

Գետակի վրա
 Թեքվել է ուռին
 Ու նայում է լուռ
 Վազող ջրերին:

...Երազ աշխարհում
 Ամեն բան հավետ
 Գալիս է, գնում
 Ու ցնդում անհետ:

Եվ գլուխը կախ՝
 Նա լաց է լինում.-
 Ջրերը ուրախ՝
 Գալիս են, գնում...

GRAMMAR

Declension Types

1. There is no declension type which functions in EA but not in WA, and vice versa. The difference is in the frequency and spread of each type, as well as in the individual case forms (details in L. 9 & L. 14).

2. The most productive declension pattern in EA features -ի for both genitive singular *and* plural. The majority of existing vocabulary and practically all new words enriching it through loans or world-building enter this domain too, e.g.: համակարգիչ *computer*, gen. համակարգչի but more commonly—կոմպյուտրի. Note the RO spelling differences in all examples below.

¹ Avetik Isahakian, (1875–1957) one of the great representatives of EA classical literature.

3. The declension *ni* in EA resembles all other declensions with the exception of *hi* in that it contains semantic and formal limitations: the infinitive—երգելու, nouns ending in *hi*—այգի-այգու, *áhi-dhi*ու, and a few irregular—մարդու or frozen forms—Աստծու (Ասու) սիրում, մեկմեկու (or մեկմեկի). Let us recall that in WA, the declension *ni* is quite productive in that it covers practically the entire plural declension.

4. The same two declension types operate in EA: external (քերքի, կաղնու, սիրո, օրվա, մանկան, կորստյան, քրոջ, ծննդյան, Վարդանանց), and internal (տուն-տան, հայր-հոր, արյուն-արյան).

5. Nouns have seven cases (versus six in WA). The definite animate accusative coincides with the dative (սիրում եմ *ppn*ջս), and the indefinite/inanimate accusative, with nominative (*gn*ուր, *մարդ* եմ փնտրում). Thus, seven cases are expressed with five forms (ջուր, ջրի, ջրից, ջրով, ջրում).

6. Some suppletive pronouns have six forms, though the locative is hardly used (ես, իմ, ինձ, ինձնից, ինձնով, *ինձնում but inanimate նրանում is acceptable). Note that EA retains no pronominal accusative with *q-*, as WA *qhi*, *qpeq*.

7. The ablative and instrumental endings *-hi*ց and *-ով* add as a rule to the base form—երգից-երգով-երգերից-երգերով, մանուկ-մանկան-մանուկից-մանուկով, ծնունդ-ծննդյան-ծնունդից-ծնունդով or ծննդյանք.

8. A minority of irregular nouns and also suppletive pronouns add the ablative and instrumental endings to the oblique forms, e.g.: օր-օրվա-օրից or օրվանից, օրով or օրվանով, աղջիկ-աղջկա-աղջկանից-աղջկանով, քույր-քրոջ-քրոջից-քրոջով, մայր-մոր-մորից-մորով, տուն-տան-տանից-տնով, ձյուն-ձյան-ձյունից-ձյունով, լռություն-լռության-լռությունից-լռությանք or լռությունով, դու-քեզ-քեզ(ա)նից-քեզ(ա)նով, մերոնք-մերոնց-մերոնցից-մերոնցով.

There is no point in discussing each declension type in detail because the common features between EA and WA are overwhelming whereas differences concern individual cases and words. The paradigms of regular and irregular declensions are presented in appendix 7, and a description of each variation between EA and WA is beyond the scope of a textbook. There are two manifest differences concerning the declension systems in EA and WA:

1. EA permits less parallel forms.

2. The parallel forms in EA are quite clearly distinguished in semantic, functional, and stylistic spheres. This difference stems from the circumstances and environment in which the language operates—EA has a land base and statehood to support a natural evolution, whereas WA is scattered in numerous diasporas, ever influenced by different dominant languages and depends solely on community support for schools, papers, and all cultural activities involving language and communication.

Transfers between Parts of Speech: The parts of speech in Armenian are formally better differentiated than they are in English. This is due to grammatical and derivative affixes and also word building models, specific to particular parts of speech. Transfers between the parts of speech occur on the same three levels: word-building (the use and frequency of affixes vary), morphological (declension and conjugation affixes vary) and syntactic (word order flexibility limits vary).

1. On the level of word building, words transfer from one part of speech to another with the help of affixation or compounding. The examples below broaden the review of the Armenian vocabulary in use—the majority of examples both in the WA lesson and here concern both versions of Armenian.

- ◊ Suffixes creating nouns: *-ածո*—քրածո; *-ակ*—ծովակ, *-ան*—իշխան, փական; *ուկ*—մանչուկ, *-իկ*—փիսիկ, *-ում*—շարժում, *յուն*—հնչյուն, *ք*—ասք, վարք; suffixes can combine or blend creating derivative suffixation, cf.: *ուք*-յուն—ցնծություն, *-ուն*-ք—համեմունք, հիմունք, լրձունք; *-(ու)մ*-ուն-ք—պաշտամունք, հարցմունք; *ան*-ք—հարգանք, *-ան*-ակ—հաղթանակ, ընկանակ; *ան*-ոց—զազանանոց, հարյուրանոց; also with a reduced *ա*—տասանոց, մատնոց; *-ար*-ան—դասարան; թանգարան; *-եղ*-են—խմորեղեն, *-ստ*-ան—Հայաստան, բուրաստան, etc.
- ◊ Suffixes creating adjectives: *-ակ*-ան—հայկական, *-այի*ն—մարդկային, *-եղ*—մարմնեղ, զորեղ, *-ուն*—խոսուն, *-ավ*-ուն—արծաթավուն, etc. and negative prefixes: *ան*-տեր, դժ-

բախտ, տ-մարդ-ի, չ-բեր. Note that some suffixes are multifunctional, as: -ի—սքանչելի adjective, ամելի noun; -ած—հոգնած verb, քերթված noun; վոր—վիրավոր adjective, բանվոր noun. Also, an affixed stem may add more affixes and continue the transfer in parts of speech, cf.: մարմն-եղ-են-ություն *corpulence*, ան-վերջ-ան-ալ-ի-որեն *endlessly*.

2. On the morphological level, the transfer of the parts of speech takes place in substantives, when verbal participles, adjectives and numerals function as nouns. Below are several examples from the classical EA poetry:

Չոհվում է լավը վատերի համար, և վատն ու չարը լկում են, տանջում մի բուռ լավերին այս վատ աշխարհում: (Բասիակյան)	The <i>good</i> sacrifices itself for the <i>bad</i> and the <i>bad</i> and the <i>evil</i> torture and torment the handful of <i>good</i> (people) in this world.	The adjectives լավ, վատ, չար function as nouns— subject and objects.
Մեկը լավ է, երկուսը բավ է, բայց լավ իմացիր, երեքը ցավ է: (Շիրազ)	One is good, two is enough, but mind—three is pain (about drinks)	The numeral substantives are subjects.
Ապրելուց քաղցր է մեռնել քեզ համար... (Տերյան)	<i>Dying</i> for you is sweeter than <i>living</i> .	The infinitive- substantives ապրելուց and մեռնել function as objects (nouns).
Դու ծարավ աղջիկ, կապույտը՝ գինի... (Չարենց)	<i>You (are) a thirsty girl, the blue (is) wine.</i>	The adjective-substantive կապույտը functions a subject.
Դու մի՞ք դարձած ու սրբացած մեռելների սուգը տոնող տրտում բողմ ես հոգուս համար... (Չարենց)	You are the sad veil for my soul <i>celebrating the mourning</i> of the <i>mythical and holy dead</i> .	The participle-substantives դարձած, սրբացած, մեռելների, տոնող function as attributes.

3. The syntactic level transfers between parts of speech involve only word orders changes just like in WA *and* in English. The majority of these transfers are recorded in dictionaries as facts of language flexibility; others occur in speech only. Try to render into EA the examples in this section from the WA L15 and note the transfers.

The Sequence of Noun Endings does not exhibit major differences, cf.: վարդ-եր-ի-ս. Note the following details:

1. In plural declension, ի dominates.
2. Double plurals have practically died out.
3. The indefinite article մի precedes the modified noun or substantive and is less frequent and less functional than մը in WA.
4. In the presence of possessive pronouns, possessive articles are excluded—իմ տունը, versus WA իմ երգս.

Text-Dialogue: ՊԱՐԱՀԱՆԳԵՄ

Անին և Արան պարահանդես էին գնացել: Սովորական հայկական պարահանդես էր Հայոց եկեղեցու սրահում՝ բազում տարեկան տոներից մեկի առիթով: Նախուտեստներով լեցուն սեղանները շարված էին խիտ՝ սրահի մեջտեղում մի ընդարձակ պարահրապարակ թողնելով: Եվ մի հայկական նվագախումբ էր թնդում՝ բոլորին շուրջպարի կանչելով: Թե՛ նվագախումբը, և թե՛ ծանրաբեռ սեղանների համադամ ուտեստները ավելի շուտ միջազգային էին և ի մի էին բերում հայոց տարբեր գաղութների ներծած մեղեդիներն ու բարբերը, համերն ու բույրերը: Բայց շուրջպարը բուն հայկական էր, որ խոլագին պտտվում էր հայոց խրոխտ լեռների պես կենսալի, անմատչելի և մշտահմա...

Անին՝ մոռացած ուտելիքները և անգամ Արային, պայիկի պես սահում էր շուրջպարի գլուխ՝ ճերմակ թաշկինակը ծածանելով և պարող շրջանը իր ետևից տանելով: Արան հմայված դիտում էր՝ անհաղորդ իր իսկ ոտքերի ռիթմիկ դողին, որ

հուշում էր, թե Անիի տված տնային պարի դասերը իրենց գործն արդեն արել էին և ինքն էլ կարող էր շուրջպար մտնել: Հանկարծ մի գոռացող ձայն Արայի ականջը խոցեց.

- Բարև՛, տղա՛ս: Ճանաչեցի՞ր ինձ:
- Իհարկե, մե՛ծ հորեղբայր, մայրիկիս հորեղբայրն էք, Բոստոնում ենք հանդիպել:
- Դու ու՛մ տղան ես, Արաքսայի՞, թե՞ Աստղիկի:
- Աստղիկն է մայրս, մե՛ծ հորեղբայր, Արաքսան մորաքույրս է:
- Էհ, ինչպե՞ս են աղջիկները, լա՞վ են, վաղուց չեմ տեսել:
- Մայրիկս լավ է, բայց մորաքույրս անցյալ ամառ մահացավ:
- Ի՛նչ ես ասում, չէի իմացել, ավստոս, շա՛տ ավստոս:
- Արդեն մի քանի տարի էր, ինչ մորքուրը լավ չէր:
- Իսկապե՞ս, ի՞նչ ունեք, սի՞րտն էր:
- Այո, հորեղբայր, շատ հիվանդ էր արդեն:
- Է՛հ, արևը ձեզ բաշխեց, գնաց, ողորմի իրեն, դուք ողջ լինեք: Աստղիկս ինչպե՞ս է, առո՞ղջ է:
- Այո՛, լավ է, շնորհակալություն:
- Աստված պահապան: Բարևներս չմոռանաս հաղորդել: Հայրիկդ ինչպե՞ս է, Գրիգորս ինչպե՞ս է:
- Հայրիկս լավ է, շնորհակալություն: Իսկ Գրիգո՞րը ով կլինի:
- Ինչպե՞ս, Գրիգորը հայրդ չէ՞:
- Ներողություն, հայրիկիս անունը Հակոբ է:
- Սպասի՛ր, հայրդ Հակոբն է, դու ուրեմն Հակոբի՞նն ես, ինչու՞ կարծեցի թե... իսկապես էլ Հակոբ էր... Ի՛նչ հարսանիք արի՞նք Աստղիկին ու Հակոբին, ոնց էինք պարում, բալամ, այս երիտասարդները պարել էլ չգիտեն... Ի՛նչ հարսանիք էր, հեյ վա՛խ, ի՛նչ հարսանիք... հիշում ե՞ս, տղա՛ս:
- Վախենամ թե չհիշեմ:
- Անշուշտ, անշուշտ, ի՛նչ եմ խոսում... Հա՛, հա՛, հա՛, տղաս, մեծացել-ցնդել եմ, հա՛, հա՛, հա՛... արի՛ պարենք, ինչու՞ ենք այստեղ կանգնել, արի՛, արի՛ գնանք պարելու, տղա՛ս...

Verb: the Expression of Grammatical Meaning maintains the same systematic features in both standard versions of Armenian; that is, verbs express grammatical meanings mainly in synthetic mode with the help of the following:

1. *Roots and Stems*: present and past (aorist).
2. *Affixes* express a series of grammatical meanings. They function in stems and form them.
3. *Pre-particles* are used for the analytical forms in combination with other means:
4. *Participles* also combine different means to express verbal and substantive meanings.
5. *The auxiliary and link verbs* form tenses and predicates.

Differences in the formation of verb mood, tense, voice, aspect, and person have been presented in corresponding sections; see the regular and irregular verb paradigms in appendix 8.

Impersonal Verbs: Some verbs that are impersonal in WA are formally personal in EA. For instance, EA commonly uses *անձրև* or *ձյուն է գալիս*, whereas WA prefers—*կանձրև* and *կձյունն*. Also, EA has constructions with a dative subject, such as, *ինձ դուր է գալիս*, *I like it*, lit.: *melikes it*; *ինձ պետք է I need it*,² which are foreign to WA. Also, the WA *Հոգ չէ* it's OK, *never mind* seldom occurs EA, mainly in high standard or poetic styles. The common causal phrase is *Պետքս չէ I don't care*.

Conjunctions do not exhibit major differences in EA. Obviously there are subtle differences in frequency and use, which are the hardest for a language student to master. Also, each version has a few conjunctions and conjunctives rarely occurring in the other. For example, the subordinate conjunction *զի* specific to WA

² Cf. Spanish *me gusta*, *me hace falta*.

literary styles is unrepresented in EA, and of its derivatives—վասնզի, քանզի, որպես զի only քանզի and որպեսզի are found. Also, մանավանդ, թեպետև, ուստի occur more frequently in WA. In EA, the conjunctive (relative pronoun) որը is used quite frequently and as a rule with the definite article, whereas in WA, the definite article is often omitted, and instead the preposition զ is attached—զոր. On the other hand, EA applies several composite conjunctions, frozen oblique forms— չնայած որ, չհաշված, նայած թէ, հենց որ, etc. which are foreign to WA. Below is a fragment from Paruyr Sevak's poem *The Turn of Generations* to illustrate the use of conjunctions. Try to define the type of conjunctions, coordinate or subordinate and their structure (see the complete poem in Appendix 10).

Ամեն սերունդ
Նախ և առաջ մտածում է լռության մեջ,
Իսկ երբ խոսել է սկսում,
Բարկացնում է ավազներին
Եվ բարկացնում անկեղծորեն
Որովհետև կրտսերը միշտ անհասկացող,
Իսկ ավազը հասկացող է:

The Conjunction թե is multifunctional in EA as well. Its main meaning is to express doubt; no wonder the word թեական means *hypothetical*, and մի՞թե is an interrogative word which translates into an entire clause in English: *is it possible that*— մի՞թե վերջին պոետն եմ ես, վերջին երգիչն իմ երկրի, մահն է արդյո՞ք թե նինջը քեզ պատել, չքնա՞ղ Նաիրի.³

- When **թե** connects a subordinate clause to the main, it can be substituted with the conjunction **որ** *that*, with a subtle change in meaning. Թե relates to assumptions, and որ, to statements, cf.:
Լսեցի, որ հյուրեր ունեիք: I heard that you had guests. Լսեցի, թե հյուրեր ունեիք, ճի՞շտ է: I heard that you had guests; is that true?
- When **թե** connects words, it pairs with the coordinate conjunction **կամ** *or*. The latter relates to statements, and թե to assumptions, questions, or hypothesis; cf.:

Դուրը բա՞ց է, թե փակ:	Is the door open or closed?
Թեյը տաք կամ սառն են խմում:	[They] drink tea hot or cold.
Դու տա՞ք կուզեիր, թե՞ սառը:	Would you like [it] hot or cold?

- A repeated **թե** connects words and means *both* (emphatic):
Եւ լայն օրում թե՛ ընկերներ, թե բարեկամ ճանաչի՛ր,
Իսկ նեղ օրում ընկերներիդ ո՛չ որոնիր, ո՛չ կանչիր: (Իսահակյան, *Կտակ*)
The repetitive **թե** is synonymous to the repetitive conjunction **և**, cf.: Միշտ իրար հետ, բայց միշտ բաժան և հեռու, Աստղերի պես և հարազատ և օտար...
• Թե is also an abbreviation from the formal եթե *if*, a hypothetical subordinate conjunction. In this function, թէ որ is a conversational substitute: cf.
Formal: Եթե ուզես՝ թատրոն կգնանք: If you wish we'll go to the theater.
Casual: Թե որ ուզես՝ սուրճ էլ կխմենք: If you wish, we can have coffee too.

The Conjunction որ and the Conjunctive Pronoun որ

Though homonymous, these two forms are functionally distinct both in WA and EA.

The subordinate **conjunction** որ *that*, connects clauses, e.g. Գիտենք, որ Երկիրը կլոր է: We know *that* the Earth is round. It may be omitted, like the English *that*. Որ is also short from որպեսզի, a subordinate conjunction corresponding to *in order to*, cf.: Հանգրե՛ք նրանց ջահերն ալյազան, որ եղիցի լույս (Սևակ).

³ “Is it possible that I am the last poet, the last bard of my country? Is it death or slumber that has cloaked you, gorgeous Nairi?” wrote Vahan Terian in 1915 when the crown of the Western Armenian intelligentsia was treacherously assassinated by the Ottoman government and the entire Armenian population of Western Armenia was slaughtered or driven from their homeland.

Որ *which*, is an interrogative/relative pronoun, e.g., Ո՞ր թփի տակ կորար մենակ (Թումանյան, Չարի վերջը). As all relative pronouns, it can be declined (որը, որի, որ, որից, որով) and also function as a **conjunctive**. It translates into *who, which, whichever*; and its oblique forms combine *which* with prepositions, e.g.: Երկիրը կոր է, որից հետևում է շուրջերկրյա ճամփորդության հնարավորությունը: The Earth is round, *from which* follows the possibility of a travel round the world. As a conjunctive, its antecedent can be found in the main clause: Որ երկիրը գնաս, *այնտեղի* գլխարկը դիր: *To whichever* country you go, put on *its* hat (proverb).

As stated above, the use of these conjunctions is quite similar in EA and WA. So, I will conclude the last explanations with excerpts from two landmark poems written in WA, *Rusinian's Cilicia*, which has turned into the unofficial anthem of the Armenian Diaspora:

Աշխարհ, որ ինձ ետուր արև... (See the poem in Appendix 10 and try to render it in EA).

The second excerpt is from Tekeyan's *The Language in which I Write*, which brings together the pain of every Armenian writer, especially in Diaspora.⁴

Լեզուն, որով գրեցի՝ երկրի երեսը քիչեր
Կկարդային զայն արդեն ու պակսեցան անոնք ալ...
Տե՛ր, ցավ մ'ալ այս է հիմա, ցավերեն ետք անհամար,
Որո՞նց մեջեն անցնելով, որո՞նցմե շիթ մ'առնելով
Ես կազմեցի այս տաղերն ու հոս դրի քովե քով...

Text:

ՃԱՆԱՊԱՐՀ ԴԵՊԻ ՏՈՒՆ

Մի քանի շաբաթից Հասմիկի ընկերները եկել էին հրաժեշտ տալու: Շատ գինի կար և շատ բարեմաղթանք: Հյուրերը ուրախ էին, բայց օդի մեջ մի անուշ տխրություն էլ կար՝ բաժանման տխրությունը: Արամը գրպանի մեջ սեղմած պահում էր աղամանդե մատանու փոքրիկ տուփը, որն այսօր իսկ գնել էր՝ անջատումը կանխելու մի թույլ հույսով: Երբ բոլորը գնացին, Արամը հանեց մատանին: Սեր չէին խոստովանել ու խոստացել իրար՝ ժամանակ չկար: Բայց այնքան էին մտերմացել, որ արդեն թվում էր, թե մի ամբողջ կյանք գիտեին մեկմեկու: Հասմիկը շփոթված դիտում էր մատանին:

- Արա՛մ, ինչպե՛ս... չեմ կարող, Արա՛մ...

- Մի՛ գնա, Հասմիկ: Ես սիրում եմ քեզ:

Հասմիկը ուղիղ նայեց Արամի աչքերի մեջ, թեև դեռ երբեք այս խոսքերը չէր լսել նրանից:

- Գիտեմ, Արամ: Բայց դու էլ գիտես, որ գնալու եմ:

- Ինչու՞:

- ...

- Այնտեղ դժվար է, վատ է, ցուրտ է... Օրենք չկա, կարգ չկա: Այնտեղ քո հավանած բաները չկան: Հիմա մի՛ գնա, Հասմիկ, հետո՛ երբ լավ լինի, իրար հետ կգնանք:

- Եվ դու՞, Բրուտոս... Դու՞ էլ բոլորի նման... երբ լա՞վ լինի... Ես լավի ետևից չեմ գնում, Արա՛մ, ես լավացնելու եմ գնում:

- Հասմիկ, դու հերոսի հոգի ունես: Ես սիրում եմ քո այդ ըմբոստ հոգին: Հասմիկ, ես քեզ եմ սիրում: Մի՛ գնա: Մենակդ ի՞նչ կարող ես անել:

- Ինչու՞ մենակ՝ այնտեղ շատ մարդ կա: Եվ ես բժիշկ եմ, Արամ, ես պետքական կլինեմ: Ես պիտի կարողանամ պիտանի լինել:

- Դու ինձ ես պետք, Հասմիկ:

- Դու էլ ինձ, Արա՛մ, բայց իմ միտքն այլևս այնտեղ է, այստեղ էլ գործ չունեմ:

⁴ And not only in Diaspora. While creating this textbook, Charents, speaking about Abovian, has been with me far too often—ի՞նչ է ասում այս գիրքը և ի՞նչ է բարբառում. Չուր չի վատնել արդյոք անհատների իր ձիրքը ...

- Իսկ մե՞նք:
- Չգիտեմ, մի՛ հարցրու, Արամ, մի՛ տանջիր ինձ: Խնդրում եմ, փակիր այդ տուփը,
- ասում է՝ մատների ծայրով տուփիկը պահող Արամի ձեռքին մեղմիվ դիպչելով:

Եվ Արամը կատարում է Հասմիկի խնդրանքը՝ փակում է զարդատուփը կարծես դրախտի դարպասները փակելով:

Կես տարուց ավելի անցավ Հասմիկի մեկնումից և նա ոչ մի անգամ չզանգեց Արամին: «Չեմ ուզում ետ նայելով առաջ գնալ», ասաց հրաժեշտի պահին: Արամը նրա ծնողներից էր լուրեր ստանում. գիտեր, որ Հասմիկը նորաշեն մանկական հիվանդանոցում էր գործի անցել: Եվ երջանիկ էր:

Հիմա Արամը դարձյալ ճանաչուկ է դասավորում: Ոչ Իտալիա, և ոչ աշխատելու: Գնում է այնտեղ, ուր դժվար է, վատ է, ցուրտ է: Ուր Աստծո ամեն օրը կռիվ է ու զալիքն՝ անորոշ: Եվ ուր միշտ երազել է գնալ և միշտ հետաձգել՝ ավելի կարևոր գործերի պատճառով և ավելի բարեպատեհ առիթի սպասելով: Հիմա մի հրամայական այնտեղ է առաջնորդում իրեն՝ վախի և հույսի անորոշ խառնուրդով: Գնում է Հասմիկին և Հասմիկի երջանկությունը հասկանալու:

VOCABULARY DIFFERENCES

EA	WA	TRANSLATION
(օգտագործել)	գործածել, բանեցնել	use
շահագործել	(օգտագործել)	exploit, take advantage
բավական լինել	բարել	to be enough
պաչ	պագ	kiss, peck
(խեղճ)	հեք	humble, poor
թույլ, հիվանդ	տկար	weak
զեր, շաղ	զէր	fat
կահույք	կարասիներ	furniture
Introductory and Modal Words		
(հհարկե)	հարկաւ	Of course
իսկապես	իրաւ	Really
արի (քելե LS)	քալէ՛	Come on
արի	եկու՛ր	Come on
դե, դե լավ (հա դը LS)	հա՛յտէ	OK, come on

The spelling of the geographic names is a source of constant confusion between EA and WA.

1. Some names are spelled traditionally—as in Grabar, regardless of modern pronunciation particularly in WA, e.g., Արարատ, Վենետիկ, Պարսկաստան, Կիպրոս, Եգիպտոս, Իտալիա, Եղեմ.

2. Another group of names is spelled according to a novel tradition idiosyncratic to EA or WA, e.g., Շվեյցարիա/Չուիցերիա, Բելգիա/Պելճիա.

3. In a third group, each version transcribes a name according to modern pronunciation, WA: Պոսքըն EA: Բոսքոն. The latter is the most baffling group, especially since the EA transcription/transliteration is affected by Russian, and the WA, by English, French, and other dominant languages. It is in advantage of all Armenian readers to eliminate the third group and transliterate geographic names according to the classical standard found in Grabar.

Geographical Names		
Կուբա	Քուպա	Cuba
Վաշինգտոն	Վաշինկթոն, Ուոշինկթոն	Washington
Բելգիա	Պելճիա	Belgium
Ռուսաստան	Ռուսիա	Russia
Շվեյցարիա	Չուիցերիա	Switzerland
Լոնդոն	Լոնտոն	London
Բոստոն	Պոսքըն	Boston
Ճապոնիա	Ճափոն	Japan

Letter Name & Position in Alphabet	Pronunciation EA	Pronunciation WA	Characters				Italics	Key words with pictures		
			EA	WA	EA	WA		EA	WA	
6	զա	[z]	[z]	զզ	Չզ	զզ	զզ	զզ	զզ զաւազ	
10	ժտ	[zh]	[zh]	ժժ	Ժժ	ժժ	ժժ	ժժ	ժժ ժամ	
14	ծա	[ts]	[dz]	Օծ	Ծծ	ծծ	Մծ	Մծ	Մծ ծիծաղ	
17	ծա	[dz]	[ts']	Չծ	Չձ	Չձ	Չձ	Չձ	Չձ ծիւն	
19	ճտ	[ch]	[j]	Ճճ	ՃՃ	ՃՃ	ՃՃ	ՃՃ	ՃՃ ճաշ	
21	յի	[y]	[y] [h] [-]	Յյ	Յյ	Յյ	Յյ	Յյ	Յյ յասմիկ	
23	շա	[sh]	[sh]	Շշ	Շշ	Շշ	Շշ	Շշ	Շշ շուն	
25	չա	[ch']	[ch']	Չչ	Չչ	Չչ	Չչ	Չչ	Չչ չոր	
27	ջտ	[j]	[ch']	Չջ	Չջ	Չջ	Չջ	Չջ	Չջ ջութակ	
33	ցն	[ts']	[ts']	Յց	Յց	Յց	Յց	Յց	Յց ցորեն	

Position of the Characters on the Line

All upper case typewritten characters are *tall* and the differentiation of *mini*, *tall*, *descending* and *bisecting* position of the characters concerns the lower case only (details in Lesson 1).

Position	Typed Characters
Mini	Աա Ռո Ուու Օօ Ռռ Սս Տտ Րր Էէ
Tall	Եե ժժ Ծծ Յհ Չձ Ճճ Մմ Նն Լ
Descending	Բբ Գգ Դդ Չզ Ըը Թթ ԼԼ Դդ Յյ Շշ Չչ Պպ Չջ Յց Քք
Bisecting	Էէ Իի Խխ Կկ Վվ Փփ Ֆֆ

Characters with Differing Position in Typed and Cursive Fonts

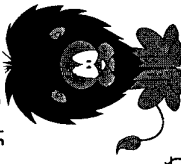
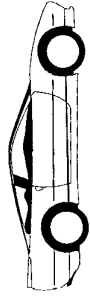

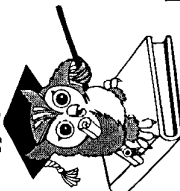

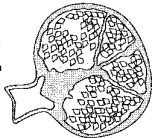
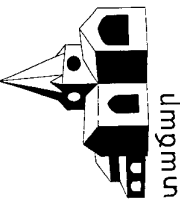
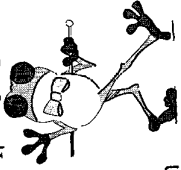
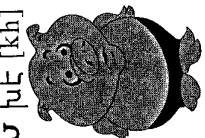

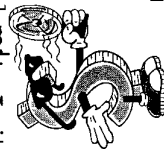

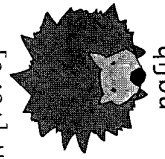

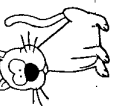
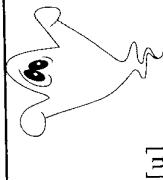
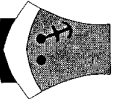
The chart below presents some common types of cursive; it does not tend to cover all schools of paleography.

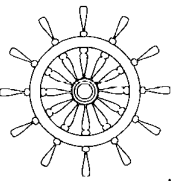
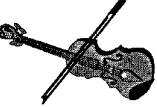
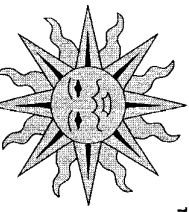

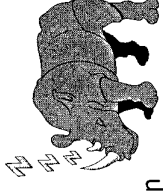
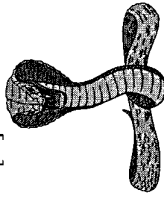
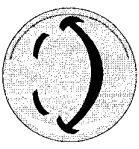

Position	Typed Characters	Position	Cursive Characters
Mini	ւ (lower case)	Descending	
Tall	ձ (lower case)	Descending	
Tall	Ը Լ Դ Չ (upper case)	Descending	
Tall	Բ Գ Դ Թ Կ Յ Պ Ց Բ (upper case)	Bisecting	

APPENDIX 2

ALPHABET WITH LETTER NAMES AND KEY WORDS IN PICTURES

<p>1. Ա այբ [a]</p> <p>առիւծ</p>	<p>11. Ի ինի [i]</p> <p>ինքնաշարժ</p>	<p>21. Յ յի [y, h, ø] W. [y]E</p> <p>յուշկապարիկ</p>	<p>30. Վ վել [v]</p> <p>վարդ</p>
<p>2. Բ բեց [p'] W. [b]E</p> <p>բուլ</p>	<p>12. Լ լիւն [l]</p> <p>լուսին</p>	<p>22. Ն նու [n]</p> <p>նուռ</p>	<p>31. Տ տիւն [d] W. [t] E</p> <p>տաճար</p>
<p>3. Գ գիմ [k'] W. [g] E</p> <p>գորտ</p>	<p>13. Խ խէ [kh]</p> <p>խոզ</p>	<p>23. Շ շա [sh]</p> <p>շուն</p>	<p>32. Բ բէ [r]</p> <p>րոպէ</p>
<p>4. Դ դա [t'] W. [d] E</p> <p>դրամ</p>	<p>14. Ծ ծա [dz] W. [ts] E</p> <p>ծաղիկ</p>	<p>24. Ո ո [vo. o]</p> <p>ոգնի</p>	<p>33. Ց ցն [ts']</p> <p>ցուլ</p>
<p>5. Ե եչ [ye, e]</p> <p>եղնիկ</p>	<p>15. Կ կեց [g] W. [k] E</p> <p>կատու</p>	<p>* ՌՐ ու [u] ուրուական</p> 	<p>34. Ի իւն [v]</p> <p>նաւ</p>

6. Չ զա [z] զանգակ 	16. Հ հո [h] հնդկահաւ 	25. Չ չա [ch] չոջիկ 	35. Փ փիտ [p'] փիղ
7. Է է [ē] էշ 	17. Չ ձա [ts']W. [dz] E ձուկ 	26. Պ պէ [b] W. [p] E պատկեր 	36. Զ թէ [k'] քանակ
8. Ը ըթ [ē] [ə] ընձուղտ 	18. Ղ ղատ [gh] ղեկանիւ 	27. Ջ ջէ [ch] W. [j] E ջութակ 	* Ա [yev, ev] արև
9. Թ թո [t'] թիթեռ 	19. Ծ ճէ [j] W. [ch] E ճուտ 	28. Ռ ռա [r] ռնգեղջիւր 	37. Օ օ [ō] օձ
10. Ժ ժա [zh] ժպիտ 	20. Մ մեց [m] մուկ 	29. Ս սէ [s] սֆինքս 	38. Ֆ ֆէ [f] ֆրանսա

The Armenian Alphabet

Character, its Position in Alphabet & Name			Pronunciation			Keyword	Lesson Introduced
			Old Armenian	EA	WA		
1.	Ա ա	այբ	a	a	a	անիծ	1
2. *	Բ բ	բեն	b	b	p'	բաղ	7
3. *	Գ գ	գիմ	g	g	k'	գառ	8
4. *	Դ դ	դա	d	d	t'	դիմակ	4
5. *	Ե ե	եչ	e	ye, e	ye, e, y	եղնիկ	2
6.	Զ զ	զա	z	z	z	զանգակ	7
7. *	Է է	է	ē	e	e	էշ	1
8.	Ը ը	ըթ	ě, ə	ě, ə	ě, ə	ընտանիք	2
9.	Թ թ	թո	t'	t'	t'	թիթեռ	10
10.	Ժ ժ	ժա	zh	zh	zh	ժամացոյց	11
11.	Ի ի	ինի	i	i	i	իշխան	2
12.	Լ լ	լիւն	l	l	l	լուսին	4
13.	Խ խ	խէ	kh	kh	kh	խնձոր	8
14. *	Օ ó	օա	ts	ts	dz	ծաղիկ	10
15. *	Կ կ	կեն	k	k	g	կօշիկ	2
16.	Հ հ	հո	h	h	h	հաւ	7
17. *	Չ չ	չա	dz	dz	ts'	ձուկ	11
18. *	Ղ ղ	ղատ	ɟ	gh	gh	ղէկ	8
19. *	Ճ ճ	ճէ	ch	ch	j	ճուտ	12
20.	Մ մ	մեն	m	m	m	մուկ	2
21. *	Յ յ	յի	y	y	h, y, ø	յասմիկ	5
22.	Ն ն	նու	n	n	n	նուռ	1

23.	Շ շ	շա	sh	sh	sh	շուհ	7
24. *	Ո ո	օ	o	vo, o	vo, o	ոզնի	4
*	ՈՒ ու	ու	u	u	u, v	ուղտ	2
25.	Չ չ	չա	ch'	ch'	ch'	չնուշկ	5
26.	Պ պ	պե	p	p	b	պար	5
27. *	Ջ ջ	ջե	j	j	ch'	ջուր	12
28.	Ռ ռ	րա	r	r	r	ռնգեղջիւր	10
29.	Ս ս	սե	s	s	s	սկիւռ	1
30.	Վ վ	վե	v	v	v	վարդ	8
31. *	Տ տ	տիւն	t	t	d	տուն	1
32.	Ր ը	ըե	r	r	r	րուպե	1
33.	Ց գ	ցո	ts'	ts'	ts'	ցնցուղ	10
34. *	Ի լ	լիւն	w	v	v, w	նաւ, սիւն	2
35.	Փ փ	փիւր	p'	p'	p'	փիղ	11
36.	Ք ք	քե	k'	k'	k'	քաղաք	4
*	Ե լ	լ	ew	yew, ew	yew, ew	արև	11
37. *	Օ օ	օ	ō	o	o	օղ, օձ	5
38. *	Ֆ ֆ	ֆե	f	f	f	ֆուքուլ	12

1. The first column presents the character position in the alphabet. All characters which have undergone a sound change in WA and EA have an asterisk in this column. The original Mesropian alphabet from the 5th century has 36 letters. The digraphs ու and լ have no value of a letter in it although they are used in writing. In standard Middle Armenian, since 12th c. the letters օ and ֆ were added. The modern WA alphabet presents these 38 letters. The digraphs ու and լ were included into the RO alphabet and լ was eliminated and as the 34th character. In all other alphabetical lists, like dictionaries, ու follows ո with no position of its own in the alphabet save the publications in RO. Recently, the status of լ changed anew; it is called a writing symbol (ստանդարտ) and the alphabet both in Armenia and Diaspora has 38 characters.

2-3. The second column presents the characters, and the third, their alphabetical names. In WA and Iranian EA schooling, they are employed in the alphabet recitation (*ayp, pen, kim, ta, yech, za*, or *ayb ben gim da*, etc.), whereas in RO schooling the sound values of characters are used (a, bĕ, gĕ, dĕ, ye, zĕ, etc.).

4-5-6. The next three columns present the pronunciation of characters in Old, Eastern and Western Armenian. Three characters are represented with two sets of symbols, one for transcription: Ջ ջ, Է է e, Օ օ and another, transliteration: Ջ ջ ě, Է է ē, Օ օ ō. The sound changes are marked with bold characters. Obviously, there are no

audio-records from Old Armenian. Linguists recover the original sounds and their changes by examining 1) errors of scribes, 2) borrowings from other languages and 3) modern dialectal sounds. For example, the letter *n* originally sounded [o], otherwise the Greek *ocean* (spelled with an initial ω) would not be transcribed into *նվկիաօնու* in Old Armenian. This old pronunciation remains in the word *նվ* in standard WA and EA and in several dialects, e.g., *նվի* is [oski] and *նվխար* is [ochkhar] in Karin dialect and its Giumri branch. Likewise, *ւ* is still simple [e] in some dialects, e.g., *ւրբաւ* is [etal] in Yerevan colloquial speech (dialect of Ararat valley and others). For modern Armenian, the symbols [ē] and [ō] transliterate *ւ* and *o*, that is, they show the way words are spelled. In transcription which shows their pronunciation, they are identical with *ւ* [e] and *o* [o] save initial positions, where the latter sound [ye] and [vo]. Foreign borrowings containing the sound [l] in Old Armenian were transcribed with *ղ* [gh], e.g., *Ղուկաս* from Greek *Lukas*. These four sound changes *ւ* > [e], *ւ* > [ye], *o* > [vo] and [l] > *ղ*, are characteristic to both modern standards of Armenian. There are three more common sound changes which have been obscured by RO: *յ* [y] > [h], *ու* [u] > [v] before vowels, and *ւ* [w] > [v] except in diphthongs. And finally, again around Middle Armenian, we learn about the consonant shift both from scribes' errors and from the transcription of borrowed words, e.g., the French *baron* is written *բարոն* which means that the voiceless consonants sound as voiced, like in modern WA; there is linguistic and historic evidence that the consonant shift precedes the era of Middle Armenian. Evidently, around 5th c. when Mesrop created the alphabet, the standard Old Armenian was based on a group of dialects that later would be referred as Eastern, whereas the standard Middle Armenian is based on dialects later referred as Western.

7. Keywords in lessons and in appendices 1, 2 and 3 are often different. In lesson-chapters, we tend to use keywords we could write with already introduced letters. The variation in appendices pursues to present common words used in both modern versions and allows you to choose your favorite to associate it with a letter in your learning process.

8. In the last column, the Lesson numbers refer you to the details of pronunciation and spelling.

The chart below presents the Armenian alphabet in different fonts to assist you to perceive and observe the permissible variations in character shapes.

The Armenian Alphabet in Different Fonts with the Original Pronunciation

Letter Name, Position & Original Pronunciation			Characters in Different Fonts					Italics	
1.	այբ	[a]	Աա	Աա	Աա	Աա	Աա	<i>Աա</i>	<i>Աա</i>
2.	բեց	[b]	Բբ	Բբ	Բբ	Բբ	Բբ	<i>Բբ</i>	<i>Բբ</i>
3.	գիմ	[g]	Գգ	Գ գ	Գ գ	Գգ	Գ գ	<i>Գգ</i>	<i>Գ գ</i>
4.	դա	[d]	Դդ	Դդ	Դդ	Դդ	Դդ	<i>Դդ</i>	<i>Դդ</i>
5.	եչ	[e]	Եե	Եե	Եե	Եե	Եե	<i>Եե</i>	<i>Եե</i>
6.	զա	[z]	Զզ	Զզ	Զզ	Զզ	Զզ	<i>Զզ</i>	<i>Զզ</i>
7.	է	[ē]	Էէ	Էէ	Էէ	Էէ	Էէ	<i>Էէ</i>	<i>Էէ</i>
8.	ըթ	[ə]	Ըը	Ըը	Ըը	Ըը	Ըը	<i>Ըը</i>	<i>Ըը</i>
9.	թո	[tʰ]	Թթ	Թթ	Թթ	Թթ	Թթ	<i>Թթ</i>	<i>Թթ</i>
10.	ժէ	[zh]	Ժժ	Ժժ	Ժժ	Ժժ	Ժժ	<i>Ժժ</i>	<i>Ժժ</i>
11.	ինի	[i]	Իի	Իի	Իի	Իի	Իի	<i>Իի</i>	<i>Իի</i>
12.	լիւն	[l]	Լլ	Լլ	Լլ	Լլ	Լլ	<i>Լլ</i>	<i>Լլ</i>
13.	խէ	[kh]	Խխ	Խխ	Խխ	Խխ	Խխ	<i>Խխ</i>	<i>Խխ</i>

14.	ծա	[ts]	Ծծ	Ծծ	Ծծ	Մծ	Մծ	Մծ	Մծ
15.	կեւ	[k]	ԿԿ	ԿԿ	ԿԿ	ԿԿ	ԿԿ	ԿԿ	ԿԿ
16.	հո	[h]	Հհ	Հհ	Հհ	Հհ	Հհ	Հհ	Հհ
17.	ծա	[dz]	Չձ	Չձ	Չձ	Չձ	Չձ	Չձ	Չձ
18.	ղատ	[l]	Ղղ	Ղղ	Ղղ	Ղղ	Ղղ	Ղղ	Ղղ
19.	ճե	[ch]	Ճճ	ՃՃ	ՃՃ	ՃՃ	ՃՃ	ՃՃ	ՃՃ
20.	մեւ	[m]	Մմ	Մմ	Մմ	Մմ	Մմ	Մմ	Մմ
21.	յի	[y] [h]	Յյ	Յյ	Յյ	Յյ	Յյ	Յյ	Յյ
22.	նու	[n]	Նն	Նն	Նն	Նն	Նն	Նն	Նն
23.	շա	[sh]	Շշ	Շշ	Շշ	Շշ	Շշ	Շշ	Շշ
24.	վո	[o]	Ոո	Ոո	Ոո	Ոո	Ոո	Ոո	Ոո
	ու	[u]	*Ուու	Ուու	Ուու	Ուու	Ուու	Ուու	Ուու
25.	չա	[ch']	Չչ	Չչ	Չչ	Չչ	Չչ	Չչ	Չչ
26.	պե	[p]	Պպ	Պպ	Պպ	Պպ	Պպ	Պպ	Պպ
27.	ջե	[j]	Ջջ	Ջջ	Ջջ	Ջջ	Ջջ	Ջջ	Ջջ
28.	ռա	[r]	Ռռ	Ռռ	Ռռ	Ռռ	Ռռ	Ռռ	Ռռ
29.	սե	[s]	Սս	Սս	Սս	Սս	Սս	Սս	Սս
30.	վել	[v]	Վվ	Վվ	Վվ	Վվ	Վվ	Վվ	Վվ
31.	տիւն	[t]	Տտ	Տտ	Տտ	Տտ	Տտ	Տտ	Տտ
32.	րե	[r]	Րր	Րր	Րր	Րր	Րր	Րր	Րր
33.	ցո	[ts']	Յց	Յց	Յց	Յց	Յց	Յց	Յց
34.	յիւն	[w]	Իւ	Իւ	Իւ	Իւ	Իւ	Իւ	Իւ
35.	փիւր	[p']	Փփ	Փփ	Փփ	Փփ	Փփ	Փփ	Փփ
36.	քե	[k']	Քք	Քք	Քք	Քք	Քք	Քք	Քք
	ել	[ev]	*Է	Է	Է	Է	Է	Է	Է
37.	օ	[õ]	**Օօ	Օօ	Օօ	Օօ	Օօ	Օօ	Օօ
38.	ֆե	[f]	**Ֆֆ	Ֆֆ	Ֆֆ	Ֆֆ	Ֆֆ	Ֆֆ	Ֆֆ

APPENDIX 4

THE CONSONANT SHIFT IN ARMENIAN

DUAL OPPOSITION OF VOICED AND VOICELESS CONSONANTS IN WESTERN ARMENIAN

The historical consonant shift, which took place in or before Middle Armenian (12th-16th centuries), brought about a new consonant system in standard WA with dual oppositions similar to the English consonant system. As a result, the five voiced consonants in the chart below maintain a phonetic writing, although they became voiced compared to voiceless sounds in Grabar. The other ten characters pair up for only five consonant sounds—two letters for each voiceless aspirated phoneme (details in Lesson 13).

VOICED		VOICELESS, ASPIRATED		
Պ պ	[b]	Ք ք	Փ փ	[pʰ]
Տ տ	[d]	Դ դ	Թ թ	[tʰ]
Կ կ	[g]	Գ գ	Ք ք	[kʰ]
Ճ ճ	[j]	Չ չ	Ձ ձ	[chʰ]
Ծ ծ	[dz]	Ձ ձ	Տ տ	[tsʰ]

TRIPLE OPPOSITION OF VOICED, VOICELESS, AND ASPIRATED CONSONANTS IN EASTERN ARMENIAN

*VOICED	VOICELESS	VOICELESS, ASPIRATED
Ք ք [b]	Պ պ [p]	Փ փ [pʰ]
Դ դ [d]	Տ տ [t]	Թ թ [tʰ]
Գ գ [g]	Կ կ [k]	Ք ք [kʰ]
Չ չ [j]	Ճ ճ [ch]	Ձ ձ [chʰ]
Ձ ձ [dz]	Ծ ծ [ts]	Տ տ [tsʰ]

The Grabar consonant system is better preserved in the standard EA. The voiced consonants, marked with an asterisk in the chart above, undergo quite systematic but only positional devoicing and aspiration in EA (details in EA Lessons 4 and 13).

Appendix 5 Numbers and Dates

Թիւ եւ Թուական

1. The Numerical Value of the Mesropian Alphabet:
Year 2005 ՄԶ թուական.

Appendix 5 Յանդրած Զ.

Ա	1	Ճ	10	Ճ	100	Ո	1000
Բ	2	Ի	20	Մ	200	Ս	2000
Գ	3	Լ	30	Յ	300	Վ	3000
Դ	4	Խ	40	Ն	400	Տ	4000
Ե	5	Ծ	50	Շ	500	Ր	5000
Զ	6	Վ	60	Ո	600	Ց	6000
Է	7	Հ	70	Չ	700	Ի	7000
Ը	8	Ձ	80	Պ	800	Փ	8000
Թ	9	Ղ	90	Ջ	900	Ք	9000

2. Months and Week Days with Numbers

ՔԱՆԱԿԱԿԱՆ Cardinal	ԴԱՍԱԿԱՆ Ordinal	ԱՄԻՍ Month	ՇԱՔԱԹ Week
1 մեկ	1 st առաջին	յունուար	կիրակի
2 երկու	2 nd երկրորդ	փետրուար	երկուշաբթի
3 երեք	3 rd երրորդ	մարտ	երեքշաբթի
4 չորս	4 th չորրորդ	ապրիլ	չորեքշաբթի
5 հինգ	5 th հինգերորդ	մայիս	հինգշաբթի
6 վեց	6 th վեցերորդ	յունիս	ուրբաթ
7 եօթը WA, յոթ EA	7 th եօթներորդ	յուլիս	շաբաթ
8 ութ	8 th ութերորդ	օգոստոս	
9 ինը	9 th իններորդ	սեպտեմբեր	
10 տասը WA, տաս EA	10 th տասներորդ	հոկտեմբեր	
11 տասնմեկ	11 th տասնմեկերորդ	նոյեմբեր	
12 տասներկու	12 th տասներկրորդ WA	դեկտեմբեր	
20 քսան	20 th քսաներորդ		
22 քսաներկու	22 nd քսաներկրորդ WA	քսաներկուերորդ EA	
30 երեսուն	30 th երեսուներորդ		
33 երեսուներեք	33 rd երեսուներորդ WA	երեսուներեքերորդ EA	
40 քառասուն	40 th քառասուներորդ		
50 յիսուն	50 th յիսուներորդ		
60 վաթսուն	60 th վաթսուներորդ		
70 եօթանասուն	70 th եօթանասուներորդ		
80 ութսուն	80 th ութսուներորդ		
90 իննսուն	90 th իննսուներորդ		
100 հարիւր	100 th հարիւրերորդ		
200 երկու հարիւր	200 th երկու հարիւրերորդ		
1000 հազար	1000 th հազարերորդ		

Common Phrases and Everyday Expressions

These common phrases will be helpful for you in everyday communication. Phrases are presented by topics—address forms, greetings, thanks, etc. Phrases specific to WA or EA are marked toward right WA/EA. Unmarked phrases are used both in WA and EA (though frequency may differ). Grammatical differences between WA and EA are given either through parenthesis and/or repetition; that is, Բարև ձեզ is the all-Armenian form, in WA also—(ձեզի WA) or: Ապրի՛ս: Ապրի՛ք: WA; Ապրե՛ս: Ապրե՛ք: EA. *RO is ignored.*

Address Forms

Պարոն *Sir. Պարոն Հուրեան* *Mister Hourian*
Պարոններ, պարոնայք *Gentlemen*
Տիկին *Madam. Տիկին Հուրեան* *Mrs. Hourian*
Տիկիններ, տիկնայք *Ladies*
Օրիորդ *Miss*
Բարեկամ *Friend*
Եղբայր *Brother. All blood-kinship terms are used as informal-friendly address forms; also for semiformal-polite address esp. in colloquial speech: ապէ, քուր(օ), հոսպար, մօրքուր/մօրաք.*
Արա EA coll., **ձո** WA, colloquial; common interjection—address for men, also a filler in conversation. Rude if addressed off intimate circles.
Ընկեր/ընկերուհի WA: political party address form between members. EA: formal/semiformal address form in communist times, esp. with preceding interjection **այ**
Ընկեր EA: conv. Informal address between friends and acquaintances, often followed with **ջան**
Քաղաքացի/քաղաքացուհի EA: formal address form in communist times, esp. in the legal sphere.

Endearing Expressions as Address Forms

Անուշ(իկ)ս *Sweetheart*
Ուտեն քեզ(ի) *Darling, dear. Lit. I'd eat you.*
Ճանս, ճանիկս WA **Ջանս, ջանիկս** EA
Darling, dear
Հոգիս WA *My soul*
Հոգիդ սիրեն WA *May that I love your soul. An opening for an intimate warning or reproach.*
Ցաւդ տանեն EA *May that I take your pain.*

Բալիկս EA, **Չագուկս** WA *My child*
 (first name) **ջան** EA *Dear (name), intimate, semi-formal*

Քաղցրս EA *Sweetheart (my sweet)*
Մատաղ (լինեն) քեզ EA *May that I be a sacrifice for you. informal, endearing.*
Կեանքիդ մեռնեն EA *I'd die for you. Blessing*

Greeting and Leave-taking

Բարեւ, բարև *Hello; Common greeting for all occasions*
Բարև ձեզ (ձեզի WA) *Hello; plural or formal-reverential-singular*
Բարի եկար/եկաք WA; **Բարով եկար/եկաք** EA *Welcome. Accepting guests; thanking. Formal, semiformal*
Բարով եկար/եկաք, հազար բարի: *Welcome, a thousand greetings. Accepting guests; semiformal*
Ողջոյն(ներ) *Hi. Ciao. Greeting and leave-taking, for all occasions*
Բարի լոյս *Good morning* Formal, semiformal
Բարի օր *Good day, hello* Formal, semiformal
Բարի կէտօր WA *Good afternoon, hello. A calque from English good afternoon, common in American-Armenian Diaspora; formal, semiformal*
Բարի երեկոյ *Good evening. Formal, semiformal*
Բարի իր(ի)կուն *Good evening. Informal*
Ցոտեսօրին *Good bye. Lit. Till next meeting. For all occasions; formal, semiformal*
Յը *Bye. See you. Informal, from ցոտեսօրին*
Երթաս/ք բարով WA. **Գնաս/ք բարով** EA *Good bye Go with goodness. Addressing the leaving party; formal, semiformal.*
Մնաս/ք բարով *Good bye Stay with goodness. Addressing the staying party; formal, semiformal.*
Բարի գիշեր *Good night*
Գիշեր բարի *Good night; in response to բարի գիշեր.*
Լոյս բարի *Good night. In response to բարի գիշեր or գիշեր բարի.*
Կը տեսնուինք WA *See you. We'll see each other. Calque from English See you.*
Հեյանք, (դէ) կը զանգուիմք EA, coll.; *let's get going, we'll call each other.*
Առայժմ EA *Bye, see you, so long, ciao. Formal, semiformal.*

Յաջողութիւն EA *Good bye. Good luck.* Lit. Success. Go with goodness/success. For all occasions. Formal, semiformal.

Յաջող EA *Bye. See you.* Informal; from յաջողութիւն.

Լաւ կաց(եք), մնա(ցեք) EA *Bye. Be well.*

Ձիզ մնա(ցեք) EA *Bye. Stay strong.*

Ոչ ու բարով էինք հանդիպել EA *I wish we'd never met.* To express regret and blame; informal

Բարեւ / Բարևի՛ր *Say hello to Imperative* Singular of the verb բարևել to greet.

Բարին ձեզ (քեզ) հետ EA *May goodness be with you.* Formal, semiformal

Յարգանացս հաստատիրը *Best regards* Lit. (sending-presenting) the guarantees of my regards/respects. Formal; loan from Grabar.

Ողջ լին Sn. **Ողջ լերուք** PL. *Be well Stay/be well/safe.* Formal, loan from Old Armenian

Հրաժեշտ Farewell *Noun*—հրաժեշտի պահ, օր moment, day of farewell. Հրաժեշտ տալ *say farewell*; .e.g., Եկայ հրաժեշտ տալու *I came to say good bye.* Հրաժեշտ ասու: *He bid good bye.*

Ինչպէ՞ս ես *How are you?* Formal, semiformal

Ինչպէ՞ս եք *How are you?* Plural or formal-reverential-singular

Ի՞նչ կայ-չկայ *How is it going? What's up?* Informal

Ո՞նց ես (եք) EA *How are you?* Informal

Լաւ (եմ, չեմ) *Fine (I am, I am not).*

Աղէկ (եմ, չեմ) WA *Fine. Well.* Bolis Armenian

Հոյակապ, հրաշալի *Great, wonderful.*

Կամաց-կամաց *So-so, OK.*

Վատ չեմ *Not bad. OK*

Գէշ չեմ WA *Not bad. OK*

Ոչինչ EA *So-so, OK.* Lit: *Nothing (special is going on).* Formal, semiformal

Ըսենց էլի EA *So-so.* Lit: *Like this.* slang.

Ըսենց էլ որ մնա լաւ ա: EA *OK.* Lit: *it's OK if it stays as is.* Coll, informal

Մի քիչ էլ կը վատանայ ու յետոյ լաւի կ'երթայ EA, coll; *It will worsen somewhat more and then get better.*

Մի քիչ էլ կը վատանայ ու եղպես օլ կը մնայ EA, coll; *It will worsen somewhat more and stay like that.*

Բա՞ն (մը WA) կայ *Is something wrong?* Lit. *Is there anything?*

Բա՞ն է եղել EA (էլէլ coll.) *Is something wrong?*

Բան չկայ *Nothing special.* Lit. *There's nothing*

Thanks, You Are Welcome; Please; Sorry

Շնորհակալութիւն *Thank you. Thanks.*

Thank you. For all occasions.

Շնորհակալ եմ *Thank you. I thank (you).* For all occasions.

Երախտապարտ եմ *I am grateful.*

Չզացուած եմ *I appreciate it, I am moved. I am moved, excited.*

Կեցցեն: Կեցցէ՛ք: *Bravo! Good for you. Viva!* For approval, praise, semiformal.

Ապրի՛ս/ք: WA. **Ապրե՛ս/ք:** EA *Good for you. Thanks Live (long)!* Sn. & Pl. Informal approval for persons younger than the speaker

Վարձքդ կատար WA. *Thank you.* Lit. *May that you be paid.* Formal, semiformal

Չեռերդ դալար *Thank you.* Lit. *May your hands stay fresh, supple.* Formal, semiformal

Պարտական եմ EA *I owe you one.* Formal, semiformal

Գոհ եմ/ենք *Thank you.* Lit. *I am happy/satisfied.* Formal, semiformal

Բարով եկար/ք: *You are welcome. Welcome!* Formal, semiformal.

Խնդրեմ *You are welcome. Please* Frozen from խնդրել to ask for. For all occasions. More frequent in EA

Սիրով *Sure, with love.* Formal, semiformal.

Հաճոյքով *Sure, with pleasure.* Formal, semiformal.

Ուրախութեամբ *Sure, Gladly.* Formal, semiformal.

Չ'արժէ EA, **չ'արժէր** WA *Not at all. Sure.* Lit. *It is (was) not worth (thanking).*

Անուշ ըլլայ/լինի *You are welcome!* Lit. *Let it be sweet.* For eating situations.

Անցած ըլլայ/լինի *It will be OK.* Lit. *May it(trouble) be gone, forgotten.* After thanking, apologizing, as consolation, semiformal.

Հաճի՛ք WA *Please.* For all occasions.

Կը խնդրեմ WA. **Խնդրում եմ** EA *Please.*

Would you please? Formal, semiformal

Շնորհ ըրէ՛ք / արէ՛ք *Would you please?* Lit.

Do me a grace/favor. Formal

Համեցէ՛ք Համեցիր EA. **Հրամանեցէ՛ք**

Հրամանէ՛ք WA *Please. Come in. Help yourself.* Invitation to act. For all occasions.

Բան չկայ *Never mind.*

Վնաս չունի: *It's OK. No harm done.*

Բան մը չէ WA *Never mind. It's OK* Lit. *It's nothing.* For all occasions.

Ոչինչ EA. **Ոչինչ բան է** WA *Not at all.* Lit. *It is nothing.* For all occasions.

Ողորմի իօրդ (մօրդ) EA *Please. Be blessed. Lit. May your father (mother) rest in peace.*
Informal, used by older generations as ‘would you please?’

Ներողութիւն *Excuse me, I'm sorry. For all occasions, formal, semiformal*

Ներեցէ՛ք *Excuse me. Pardon. Pl. for all occasions.*

Կը ներես *Excuse me. Forgive me. Sn. for all occasions, informal.*

Ներող կ'ըլլաս WA / կը լինես EA *Excuse me. Pardon.. Semiformal.*

Ներողամիտ եղէ՛ք: *Pardon. Excuse me.. Formal.*

Ներէ՛: Ների՛ր *Sorry; forgive (me). Sn. informal.*

Ափսոս *Sorry. Semiformal; formal in WA.*

Մե՛ղք (է) WA *Sorry Lit. It is a pity. For all occasions, semiformal, informal.*

Ցաւալի է *It's sad/painful/regretful Formal.*

Congratulations

Ընդհանուր. Ընդհանուրութիւններ.

Ընդհանուրանքներ *Congratulations For all occasions; formal, semiformal.*

Ընդհանուր Մը. Ծնունդ *Merry Christmas*
Congratulations for the occasion of the Sacred Birth.

Ընդհանուր Նոր Տարի *Happy New Year*

Ընդհանուր Կաղանդ *Merry Christmas, Happy New Year*

Ընդհանուր տարեդարձ Ծնունդը շնորհանք
EA. Բարի տարեդարձ, Շատ տարիներու WA
Happy birthday

Ընդհանուր տօնը / Չեր տօնը (Մայրերուն օրը WA. Մայրերի օրը EA) *Happy Holidays (Happy Mothers' Day); formal, semiformal.*

Ընդհանուր Չեր յոբելեանը *Happy Jubilee*
Formal, semiformal.

Ընդհանուրանքներ յոբելեանի առթիւ *Happy Jubilee*
Congratulations for the occasion of the jubilee. Formal

Opinion, Feelings and Situations

Այո: Հա *Yes. Yeah*

Ոչ: Չէ *No*

Չէ հա *Yeah right!*

Հապա *Then. Well. Introductory word*

Նոյնիսկ *Even. Անգամ EA* *Even*

Այս պարագային WA Այս պարագայում, դէպքում EA *In this case*

Մանաւանդ (որ), մանաւանդ *Especiallly*

Նոյնպէս *Also, as well*

Նմանապէս *Also, the same as*

Իհարկէ *Sure, of course, certainly*

Հարկաւ *Of course*

Անպայման *Sure*

Առանց խօսքի EA *Sure*

Որոշակիօրէն EA *Definitely*

Հաստատ EA *Sure*

Վստահ WA *Sure*

Անշուշտ *Sure*

Բացարձակապէս *Absolutely*

Ճիշդ է *That's right, correct*

Ճիշտ է, այդ է որ կայ EA *Right; that's just it.*

Շիտակ է WA *That's right. Correct*

Միայլ է *That's wrong*

Բնական է: *It is natural, normal.*

Իրաւունք ունիք WA *You are right.*

Իրա՞ւ WA *Really? Is that right (true)?*

Լաւ գաղափար է: *Good idea*

Հաճելի է: *It is nice (pleasant).*

Հրաշալի է: *It is wonderful.*

Հոյակապ է *It is magnificent, gorgeous.*

Շքեղ է: *It is grand, splendid.*

Գուցէ *Perhaps*

Մի՞թէ *Is that true? I wonder*

Իսկապէ՞ս *Really?*

Կարելի՞ է: *Really? May I?*

Կարելի է: *Maybe, perhaps. One may/can.*

Կարծեմ (թէ) *I think. I suppose*

Հաւանաբար *Probably*

Հաւանական է: *It is probable.*

Հնարաւոր է: *It is possible.*

Անհաւատալի *It's unbelievable, incredible*

Անկարելի չէ: *It is not impossible.*

Անհնար(ին), անկարելի է *It is impossible.*

Ըսենք (թէ) WA Ասենք (թէ) EA *Say, let's assume*

Դիցուք EA *Let's assume science textbook use from Grabar subjunctive for դնել*

Նշան(ակութիւն) չունի: *Doesn't matter. I don't care.*

Չգէ՛: WA Թող EA *Let it go! Informal*

Գրողի ծոցը *Go to hell; I don't give a damn. Curse, Rude*

Աստուած հետը: *Forget it (him, her). Lit. May God be with it (him/her—not me/us).*

Ինչ փոյք: WA. Յետոյ ինչ: EA *Never mind. So what? Who cares?*

Պէտքս չէ: Շատ (էլ) պէտքս է: EA *I don't care. Doesn't matter. Informal, rude*

Կա՛ց EA *Hold on! Stop!*

Կեցի՛ր: Կեցե՛ք WA Hold on! Stop!
 Սպասեցե՛ք (ք): Wait!
 Չգո՛՛ջ: Watch out. Be careful!
 Եկե՛ք: Եկու՛ր: Հա՛տե՛ WA Արի: Դե՛ արի EA
 Come on. Informal
 Պէտք է: It is necessary.
 Ուրախ եմ: I am happy (glad).
 Գոհ եմ: I am glad/ pleased
 Կատարեալ գլուխգործոց (մըն) է: It is a
 genuine masterpiece.
 Ահ, ի՛նչ երջանկութիւն: Oh, what a happiness!
 Բախտս բերաւ / բերեց I got lucky.
 Բախտս չբալեց WA I got no luck.
 Չարմանալի է: It is a amazing.
 Ասշեցուցիչ է: It is astonishing.
 Կատարեալ անակնկալ է: It is a complete
 surprise.
 Տէ՛ր Աստուած: Oh, God! Oh, my goodness!
 Աստուած սիրես: Աստո՛յ սիրոյն: Աստու
 սիրուն: For God's sake. For Chrissake
 Որո՞ն / ու՞ն մտքով կ'անցնէր: Who would
 ever guess it?
 Չլսուած բան է: It is unheard of, it is impossible
 Անօթ է: It is a shame.
 Երբանք, հոգիս WA Let's go, sweetheart.
 Մտիկ ըրէ՛ (ք) WA Look, I say (invitation to
 concentrate attention)
 Ողէղս կեցաւ WA Յնդայ EA It is shocking.
 Informal
 Շատ կարելի է որ WA It is very likely that
 Չեղաւ: Չ'ըլլար WA: Չի լինի EA It won't do.
 Գժուելու բան է EA Խենթեմալիք է WA It's
 impossible, shocking. Informal
 Բան չկայ EA Never mind
 Բաւական է EA Բաւ է WA That's enough.
 Formal, semiformal
 Գիժ է EA Խենդ է WA S/he is crazy Informal
 Նազ է ծախում EA Նազ կ'ընէ WA S/he is
 playing, pretending, toying with to get more
 attention. Informal, critical.
 Վերջ տու՛ր, վազն արի / անցիր EA. Վազ
 անցի՛ր WA Stop it. Let go. informal
 Չլինելու բան է EA Չըլլալիք է WA That cannot
 be.
 Անկարելի բան է That is impossible (incredible).
 Գիտեմ: I know.
 Կրնամ: Կարող եմ I can.
 Համաձայն եմ: Յօժար եմ: I am willing.
 Համամիտ եմ: I agree.
 Չբաղուած եմ: I am busy.
 Չայրացած եմ: Բարկացած եմ I am angry.

Անտրամադիր եմ I am upset. Նեղուած եմ
 EA I am upset.
 Մտահոգ եմ. Անհանգիստ եմ EA I am
 worried
 Լաւ չեմ զգում EA Անհանգիստ եմ WA I am
 a little sick, not feeling alright..
 Միրտ չունիմ/չունեմ I am sad-uninterested.
 Lit. have no heart.
 Հաւես չունեմ EA I don't feel like
 Խօշիս եկաւ WA. հաւես էր, հաւեսս եկաւ
 EA I enjoyed it. Informal
 Անօթի եմ WA Քաղցած / Սոված եմ EA I am
 hungry.
 Ծարաւ եմ: I am thirsty.
 Գինով(ցած) խմած եմ: I am tipsy, drunk.
 Կուշտ եմ: I am full.
 Յոգնած եմ: I am tired
 Ուժասպառ եմ EA I am exhausted.
 Մեռած եմ ու քաղած չեմ I am extremely
 exhausted, emotionally drained. Lit. I am dead
 and not buried. Informal
 Քունս կը տանի: WA Քունս տանում է,
 աչքքես փակում եմ: EA I am sleepy; I want
 to sleep (before going to bed)
 Քունս գլուխս է I am still sleepy (after waking
 up). Քնազուլիս եմ Parskahayk. Cf. English
 sleepyhead.
 Անքուն եմ: Քուն ունիմ WA I have sleep.
 Մսած եմ WA. Մրսած եմ EA I have cold.
 Յուրա է Պաղ է WA It is cold.
 Շոգ է EA Տաք է WA It is hot.
 Տխուր է It is sad.
 Մոսկալի է It is awful.
 Ահռելի վիշտ է It is an overwhelming sorrow.
 Կը ցախիմ/ ցաւում/ցաւակցում եմ Չեր
 կորուստի համար I am sorry for your loss
 Ընդունեցե՛ք անկեղծ ցաւակցութիւններս
 Accept my sincere sympathies.

Common Questions and Replies

Ի՞նչ է Ձեր անունը: Formal Անունդ ի՞նչ է:
 Informal What is your name?
 Արամ: Անունս Արամ է: Ես Արամն եմ:
 Aram. My name is Aram. I am Aram.
 Ձեր մականունը WA ազգանունը EA ի՞նչ է:
 What is your last name? Formal
 Քանի՞ տարեկան ես (էք): How old are you?
 Քսան: (Ես) քսան տարեկան եմ: I am
 twenty years old.
 Ու՞ր կ'ապրիս (կ'ապրիք): WA Որտե՞ղ էք
 (ես) ապրում: EA Where do you live?

Լուս Անճելիս կ'ապրիմ WA. Երևանում եմ ապրում EA. *I live in Los Angeles/Yerevan.*
 Ծնողներիդ հետ *With your parents?*
 Ո՛չ, անոնք առանձին կ'ապրին: WA Նրանք մենակ են ապրում: EA *No, they live by alone.*
 Անուսնացա՞ծ ես: *Are you married?*
 Անուրի եմ (բաժնուած / բաժանուած եմ): *I am single (divorced).*
 Ի՞նչ կ'ընես WA. Ի՞նչ ես անում: EA *What do you do/what are you doing?*
 Շուկայ կ'երթամ: WA Խանութ (զմումների) եմ գնում: EA *I am going for shopping.*
 Կը սորվիմ/կ'ուսանիմ, համալսարանի աշակերտ եմ: WA. *I study, I am a university student.* Ուսանող եմ, համալսարանում եմ սովորում EA: *I am a student. I study at the university.*
 Դուք ի՞նչ էք: *What are you?*
 Դերձակ եմ, իմ անձնական գործու ունիմ WA. Դերձակ եմ, իմ սեփական գործը /բիզնես ունեմ: EA *I am a tailor; I have own my business.*
 Բժիշկ եմ, կ'աշխատիմ / աշխատում եմ: *I am a doctor, I work.*
 Խանութ ունիմ/ունեմ, առևտուր կ'ընեմ /եմ անում: *I have a store, I trade/do business.*
 Թօշակի եմ անցել/զմացել, թոշակառու եմ EA *I am retired.*
 Գործազուրկ եմ: Գործ եմ փնտրում: EA *I am unemployed. I am looking for a job.*
 Ինչո՞վ կրնամ օգտակար ըլլալ: WA Ինչո՞վ կարող եմ օգտակար լինել: EA *How can I help you?*
 Ի՞նչ կրնամ ընել քեզ(ի) (Չեզ) համար WA Ի՞նչ կարող եմ անել քեզ (Չեզ) համար EA *What can I do for you?*
 Բանի մը պետք ունի՞ք: WA (Ինչ-որ) բա՞ն է պետք EA *Do you need something?*
 Հրամանեց՞ք, նստե՞ք: WA Համեցե՞ք, նստե՞ք: EA *Have a seat, please.*
 Ի՞նչ էիք ցանկանում: EA *What would you like?*
 Ի՞նչ կը նախընտրեիք: *What would you prefer?*
 Կ'ուզեմ (երթալ, առնել): WA *I want to (go, get)*
 Կ'ուզեմայի/ ուզում եմ (տեսնել, անել): EA *I would like to (see, do).*
 Երանի կարեմայի (գիտնայի) WA Երանի (երնեկ) կարողանայի (գիտեմայի, իմանայի) EA *I wish I could (I knew).*
 Սրտանց պիտի ուզեի WA կ'ուզեմայի EA *I would really (cordially) like to*
 Խնդրանք (մը) ունիմ /ունեմ *I have a favor to ask*

Եղաւ: *OK All right.*

Ուրախ եմ օգտակար ըլլալու համար: WA *I am happy to be helpful.*

Նայիր (լսիր), հետաքրքիր է: EA Մտիկ ըրէ (նայէ, նայիր), հետաքրքրական է: WA *Listen (look), it's interesting.*

Կ'ընէի, եթէ կարեմայի: WA Կ'անէի, եթէ կարողանայի EA *I would (do) if I could.*

Չհասկցայ: Չեմ հասկնար WA Չհասկացայ: Չեմ հասկանում EA *I did not understand. I do not understand.*

Հայերէն կը խօսի՞ք / խօսու՞մ էք: *Do you speak Armenian?*

Անգլերէն գիտե՞ք/ խօսու՞մ էք: EA *Do you speak English?*

Արևմտահայերէնից /գրաբարից լաւ չեմ: EA *I am not strong in WA/Grabar. Informal*

Արևելահայերէն/գրաբար չեմ հասկնար/գիտեր WA. *I don't understand/know EA/Grabar.*

Չեմ խօսիր, բայց կը հասկնամ: WA Խօսել չեմ կարող, բայց հասկանում եմ: EA *I don't speak, but I understand.*

Ի՞նչ ըսել կ'ուզէ: WA Ի՞նչ է նշանակում: EA *What does (could) it mean?*

Աս ի՞նչ ըսել է: WA Սա ին՞չ բան է: EA *What does this mean?*

Սրա իմաստն ի՞նչ է: EA *What 's the use? Why it that?*

Աս ի՞նչ բանի կը ծառայէ: WA *What does it serve for? What 's the use?*

Բարի եղէք, խնդրեմ, ցույց տուէ՞ք կանգառը: EA *Would you be kind to show me the bus stop? Formal*

Ինչպէ՞ս գնամ Մատենադարան: EA *How can I go to Matenadaran?*

Կրնամ շնորհ մը խնդրել Չեզմէ (քեզմէ): WA Կը ցանկանայի (կ'ուզեմայի) մի շնորհ խնդրել: EA *Can I ask for a favor from you? Formal*

Կը ցաւիմ, որ զՉեզ (քեզի) անհանգիստ կ'ընեմ: Ցաւում եմ, որ անհանգստացնում եմ Չեզ EA. *I am sorry to disturb you. Formal*
 Հո չխանգարեցի EA. *Did I disturb you? I hope I didn't disturb you. Semiformal*

Չեղբէս եկածը պիտի ընեմ: WA. Չեղբիցս եկածը անելու եմ/կ'անեմ: EA *I'll do my best. I'll do the possible.*

Չեր տրամադրութեան տակ եմ: *I am at your disposal. Formal*

Ապահով եղէ՞ք, վստահեցէ՞ք ինձ /ինձի: *Be sure, trust me. Formal*

IDIOMS

ԱՉՔ

իմ աչքիս լոյս my dear, darling, cf. *the apple of my eye*

աչքիս վրայ for sure, I promise
աչքը մեջն է longing for goods which are just about to end

աչքես ինկալ WA աչքիցս ընկալ EA s/he disappointed me

աչքէ անցուցի WA աչքի անցկացրի EA I perused it

աչք տնկել to set eyes upon

աչքս խմեց I got attracted

ծակաչք, աչքը ծակ է greedy

աչքը բաց մեռաւ s/he died waiting for a loved one to arrive, usually, a grown up son or daughter.

աչքի բժիշկ good guess, EA *slang, lit. eye-doctor*

քիթին-բերնին փակցուցի WA քիթին-

բերնին հասցրի EA I hit, slapped, struck without looking

քիթ մազ meticulous, *lit. nose hair*

քիթը խորել nose around

քիթը կախել to sulk, be in a funk

քիթը երկար է nosy, busybody

քիթէն բռնած տանիլ WA քիթից բռնած ման ածել EA lead by nose, control

հոր քիթէն ինկած WA (հոր) քիթից ընկած EA

strong resemblance (with the father)

հոտէն քիթս փրքաւ WA հոտից քիթս թափաւ EA choking stench

քիթը տնկել arrogant, condescending, pretentious

քիթ ծակ ունենալ figure out

ԲԵՐԱՆ
Լեզու

լեզու-բերան չունի cannot talk

բերնէ-բերան by the word of mouth

խօսելէն բերանս մազ բուսաւ WA

talk too much and achieve nothing

բերնին ջուրերը կը վազեն WA լոզերը գնացին EA

mouth watered, tempted, eager, and unable

բերանը բաց մնաց surprised, astonished

թուլբերան, բացբերան, բերանբաց unable to hold a secret

մարդոց բերանը իյնալ WA մարդկանց բերանն ընկնել EA become a subject of negative discussion

բերանը ջուր առաւ shut up, kept silent

լեզուն երկար է talk without consideration, break social norms of conversation

լեզուդ քաշէ / քաշիր hold your tongue, shut up

ԽԵԼՔ

խելքը կերան manipulate, talk into

խելքի մօտիկ possible, makes sense

խելքը թոցնել go crazy, lose the mind

խելքը գլուխը մարդ a smart and reliable person

խելքդ սիրեմ you're stupid *ironic euphemism*

խելքի ծով bright, smart, *lit. sea of brains, often good humored teasing*

խելքդ գլուխդ ժողվէ /հաւաքիր get focused, come to your senses. *rude*

խելքիդ ձուն գայ your thoughts are worth

nothing, *lit. may it snow on your brains*

ուղեղը ժագոտել է rusty brains, cannot figure out; *playful*

ԳԼՈՒԽ

գլխուն խաղ խաղացան WA

գլխին խաղ խաղացին EA

tricked, played a game on him

գլուխը կերան destroyed/killed him

գլխի ընկնել EA figure out

գլխէ հանեցին WA գլխահան արին EA

manipulate, tempt into wrongdoing

գլուխն առաւ քալեց WA /գնաց EA went for

good, leaving everything and everyone behind

գլուխս տարիր WA գլուխս տարար EA you got

me fed up/annoyed with your chat

գլուխս ուռեցնել/արդուկել chatterbox

գլխուս վրայ տեղ ունիս WA գլխիս վրայ տեղ

ունես EA you are welcome (for guests, *honorific*)

սիրտս քաշեց I felt like

սիրտը կտորած heartbroken,

depressed

սիրտը առաւ s/he treated someone

very special and make up after having hurt them

սիրտս կը մղկտայ մղկտում է EA dire and sharp

emotional pain

սիրտ առաւ became brave, risked

ՈՒՏԵԼ

իրար միս կ'ուտեն in endless

scuffle, brawl

դրամը կերան WA փողերը

կերան clandestine acquisition of designated funds

մատոները միասին կերաւ WA մատոները հետը

կերաւ eat up the last crumb

ՉԱՆԱՉԱՆ

մէջքին կանգնել to support

վրաս գրէ WA yeah, right!

պոչ խաղ(ա)ցնել to toy

with, flirt

պոզ ու պոչդ բուսաւ /բուսնեց EA you have

achieved nothing special, *ironic*

ոտքը կտրել make someone to stop visiting

them at their place, *lit. to cut the leg*

մոխրդ պիտի մարեմ WA I'll get to you; *good*

humored threat

տեղը տար գտած է WA տար տեղ է գտել EA

settle down well and use it; *critical*

չեմ ուզեր /ուզում գրպանս դիր tricks to solicit

persuasion to get what they want; *critical*

չիճողին միջից հանեց s/he ate up the last

crumb

երկինքէն ինկաւ WA երկնքից է ընկել EA

innocent and unaware, *critical*

կեանքում չհաւատասաւ EA not in your life—

never, absolutely no.

NOMINAL DECLENSION: THE GRAMMATICAL CATEGORIES OF NOUNS IN EA & WA

Details in Lessons 3, 4, 9, 11, 12, 15

1. **Number:** *singular* աստղ, կրակ, *plural* աստղեր, կրակներ. EA & WA diverge in plural genitive.

Number in WA and EA				
Singular	Plural	Singular	Plural	Plural Genitive
Monosyllabic -եր		Polysyllabic -ներ		
հայ	հայեր	ծաղիկ	ծաղիկներ	EA ն/երի
աստղ	աստղեր	բարեկամ	բարեկամներ	WA ն/երու
ծով	ծովեր	երեկոյ	երեկոներ	
<i>Exception:</i> monosyllabic nouns assuming -ներ—բեռ դուռ եզ թոռ լեռ հարս մատ մուկ ձուկ ձեռ ոտ ուս.				

2. **Definiteness:** *Definite* աստղ-ը/ն, ձիւն. *Indefinite* աստղ and WA աստղ մը, EA մի աստղ.

In EA, definiteness is expressed in nominative, dative and accusative.

In WA, in all cases but the instrumental.

All cases in both versions can take the possessive articles *u* and *η*. which imply definiteness and exclude the definite and indefinite articles. Parenthesis mark the optional use of definite/indefinite forms.

The Definiteness in Case Forms				
Case	Definite	Indefinite	Definite	Indefinite
	WA		EA	
Nom	Հայկը գիրքը	գիրք (մը)	Հայկը գիրքը	(մի) գիրք
Gen	Հայկին գ(ի)րքին	գ(ի)րքի (մը)	-	Հայկի (մի) գրքի
Dat	Հայկին գ(ի)րքին	գ(ի)րքի	Հայկին գրքին	մի գրքի
Acc	Հայկը գիրքը	գիրք (մը)	Հայկին գիրքը	(մի) գիրք
Abl	Հայկէն, գիրքէն	գիրքէ մը	-	Հայկից, գրքից
Ins	-	Հայկով գրքով	-	Հայկով գրքով
Loc	-	-	-	գրքում

The use of cases in WA with the definite article is common in so much that it is not separated from case endings, i.e.: nom-acc. սիրտ-ը, gen-dat. սրտին, abl. սրտէն inst. սրտով This indiscretion creates confusion in declensions, for instance, աղջիկ falls under declension -ան whereas it is irregular, e.g., աղջկայ մը դիմանկարը a girl's portrait աղջկան դիմանկարը the girl's portrait, versus ուսում-ուսման where the ending is not the definite article and cannot drop.¹ Likewise, the internal declension եւ and the external declension եան are merged in WA textbooks, ծնունդ-ծննդ-եան goes along with բարութիւն-քեան, etc. Because of RO, the internal declensions *u* (տան) and *եւ* (ուրախութան) are merged in some EA textbooks—ուրախություն-ուրախության.

Special consideration requires the declension -ուան/ուայ. In WA grammars it is represented as -ուան and in EA, as ուայ (RO վա). I observed that many native speakers of WA drop the final -ն if the indefinite article follows, that is, օրուան գործը *the day's work* but օրուայ մը գործ *a day's work*. However, if the person is educated in WA, the direct question: which form is correct: օրուայ մը գործ or օրուան մը

¹ In fact, the majority of words in modern declension -ան end in -ն in Grabar and are declined internally, with the ablaut *ə > u* or *i*, e.g., մուկն-մկան, լեռն-լերին. Besides these, Grabar has the external declension -ան, e.g. գաղուն-գարնան, մանուկ-մանկան.

գործ elicits the constant reply: օրուան մը գործ. In order to avoid answers stemming from an explicitly acquired knowledge of grammar, I devised a simple test: native speakers of WA (students, friends, strangers in stores) were asked to translate from English into Armenian several phrases which contained words in declension ուան. No translation contained a final *ü* before the indefinite article which unequivocally shows that in the case ending ուան modern speakers of WA perceive the *ü* as the definite article.² In modern Armenian, both Eastern and Western, there is one word assuming -ուան in genitive: մահ-մահուան. It has double genitive endings (ու+ան). Probably, the modern declension -ուան / -ուայ also presents a blended double genitive. More research is required in this issue.³

3. Cases: Six in WA—*nominative* ուղղական, *genitive* սեռական, *dative* տրական, *accusative* հայցական, *ablative* բացառական, *instrumental* գործիական; seven in EA—same plus *locative* ներգոյական.

4. Animate/inanimate: In EA accusative only: *indefinite* and/or *inanimate acc.*—ուզում եմ մարդ, երեխա, ջուր: I want a husband, a child, and water. *Accusative animate* and *definite*: Սիրում եմ մարդուս, երեխայիս ու մեր ջուրը: I love my husband, my child and our water.

5. Declension Types: More than a dozen (see the charts below). The *absence* of a grammatical category is marked with a *dash* (-). The *absence* of a specific form is marked with an *asterisk* (*), e.g., the words հայ and որդի receive a *dash* in the WA accusative animate, and the words հայ, որդի, լռել receive an asterisk in the EA locative.

Noun Declension Types and Cases							
Active Patterns: -ի and -ու							
External Declensions							
Type		Nom-Acc	Acc Anim	Gen-Dat	Abl	Ins	Loc
-ի	EA	հայ	հային	հայի	հայից	հայով	*
	WA	որդի	-	որդիի	որդիէ	որդիով	-
-ու	EA	որդի	որդուն	որդու լռելու	որդուց լռելուց	որդիով լռելով	*
	WA	հայ լռել	-	հայու լռելու	հայէ լռելէ	հայով	-

-ի Absolute majority of nouns, parallel forms from other declension types, new words, many pronouns.

-ու Also: ձի, քի, մարդ, տղայ (տղու, տղայի), մահ (ու-ան) in both versions.

WA: մանչ, չին, շար, գահ (ի), պահ, ժամ (ի, ուան), դար, շաբաթ, ամիս, ծով, կով, հաւ, էջ, արջ, քի, արև (ի), գլուխ. Also, all plurals (կովերու, ձիերու, ագարակներու, տէրերու); and verbal infinitives: խօսելու.

EA: Աստուած- Աստծու, ամուսին-ամուսնու, անկողին-անկողնու, and words ending in -ի, այգի, կաղնի, խնձորենի, հայելի, սիրելի (ի), etc.

² One may argue the obvious—unless *ü* is an inherent part of the case formation, it would not be contained in ablative/instrumental forms, such as այսօրուանից. It appears in respective EA forms as well, an augmentative before vowel endings: այսօրուանից. Compare also the sonorant augmentatives in քեզմէ/քեզմից etc. The results of this test will be published separately.

³ There are two possible venues considering that ու, ալ and ան form declensions in Grabar: either the double genitive consists of ու + ալ and it assumes a definite article when necessary, or ու + ան, and the final *ü* begins to drop because it is perceived by speakers as the definite article. The significance of this issue from the language acquisition perspective is in that the explicitly taught grammar rules should not contradict the internal laws of language because it retards the internalization of the grammar and consequently, the acquisition of speaking skills. Since the declension -ուան / -ուայ demands an in depth study, in the lessons of this book I followed the traditional representation of the WA declension -ուան in consideration of the explicit grammar learned by heritage students.

Declension Types: Limited Patterns							
External Declensions							
Type		Nom-Acc	Acc Anim	Gen-Dat	Abl	Ins	Loc
ուայ	EA	օր	*	օրուայ	օր-ից/ուանից	օր-ով/ուանով	օրում
	WA		-		օր-է/, ուրնէ		օր-ով/ուրնով
-ան	EA	ուսում	*	ուսման	ուսումից	ուսմամբ	*
	WA		-		ուսումէ		ուսումով
-եան	EA	կորուստ	*	կորստեան կոր(ու)ստի	կորուստից	կորստեամբ	*
	WA		-		կորուստէն		կորուստով
-ոջ	EA	տէր	տիրոջը	տիրոջ	տիրոջից	տիր-ով, ոջով	*
	WA		-		տէրէ տիրոջմէ		տիր-ով, ոջմով
-ց	EA	Յակոբեմբ	Յակոբեմբ	Յակոբեմբ	Յակոբեմբից	Յակոբեմբով	*
	WA		-		Յակոբեմբէն		-

-ուայ Also: երբ, անգամ, առաջ, ժամ (ի), ժամանակ (ի), տարի (WA տարու), ամիս (WA ամսու, EA ամսի), շաբաթ (ի, WA շաբթու), օր, գիշեր, ցերեկ, իրիկուն, վաղը, երեկ.

WA: ատեն (ի), հիմա (հիմակում), ամառ (ամրան), ձմեռ (ձմրան).

In the WA grammatical tradition, the declension –ուայ is presented as –ուան (a compound consisting of genitive ու + genitive այ + definite article ն), because the frequency of definite use is huge, and some words cannot be used with an indefinite article; e.g., վաղուան, իրիկուան (>երեկոյ+ն+ուայ+ն > իրիկ(ըն)ուան). Also words ending in ու in the direct form are usually put here, առտու (> առաւօտ-ու-այ-ն), հերու (analogy with time words).

EA: էգուց, գարունք, աշունք. In RO this declension is spelled վա.

-ան Also: գարուն, աշուն, ամառ, ձմեռ, մանուկ;
words suffixed with -ում: անկում, երդում, զեկուցում, մոռացում, շարժում, etc.

several monosyllabic words ending in -ն in Old Armenian: բեռ, բուռ, գառ, թոռ, ծոռ, կոռ, ծունկ, եգ, լեռ (WA լերան) ծուկ, մուկ, նոռ, դոռ (WA դրան), majority take also ի.

Coll.: էրիկ, կնիկ.

WA: առտու (առտուան, առտուրնէն), հերու (հերուան, հերուրնէն).

-եան Also ծնունդ, հանգիստ, գալուստ, քաքուստ, փախուստ, and ժողովուրդ;
all are declined also with ի.
RO spelling, -յան.

-ոջ Also: կին, տիկին, քոյր, ընկեր, աներ, սկեսուր, տալ, տագր, ներ,
and derivatives: տանտիկին, մօրաքոյր, դասընկեր, etc.

-ց Plural only: collective nouns: Վարդանանք-նց, Արշակունիք-նեաց, etc.
Nouns and pronouns suffixed with -անք, -ենք, -ոնք, -ունք: մերոնք, անոնք, իրենք, etc.
Longs words in literary styles: խելահեղութեանց, սահմանափակութեանց, etc. or -ութիւններու.
Frozen forms: այլք (այլոց), անձինք (անձանց, WA անձերու), որդիք (որդոց), տիկնայք (տիկնանց, WA տիկնաներու), մարդիկ (WA: մարդոց, մարդերու, EA: մարդկանց) WA տղաք (տղոց, տղաքներու), EA տղերք (տղոց, coll. տղերանց).

Declension Types: Limited Patterns <i>Internal Declensions</i>							
Type		Nom-Acc	Acc Anim	Gen-Dat	Abl	Ins	Loc
-օ-	EA	հայր	հորը	հոր	հորից	հորով	*
	WA		-		հորէ	հորմով	*
-ա-	EA	տուն	*	տան	տ(ա)նից	տնով	տանը
	WA		-		տունէ	տ(ու)նով	
-եա-	EA	արիւն	*	արեան	արիւնից	ար-եանք	*
	WA		-		արիւնէ	արիւնով	

-օ- Also: մայր եղբայր, and derivatives: եղբորորդի, տիրամայր, կնքահայր, etc.

-ա- Also: շուն and derivatives: դրամատուն, ծովաշուն.

-եա- All words suffixed with –ութիւն: ցնծութիւն;
also words ending in –իւն: սիւն, ձիւն, անկիւն (also ի),
except onomatopoeic գոշիւն, դոփիւն, թնդիւն, հնչիւն, etc.

Single Word Patterns and Frozen Forms	
Աստուած -ոյ	EA Աստծու/Աստծոյ Աստծուց Աստծով (RO spelling –n. Coll. Աստու/Ասասն, Ասասնից) WA Աստծոյ Աստուծմէ Աստուծմով
սէր -ոյ	In frozen genitive only, literary styles: սէր սիրոյ (սիրուց-սէրէն, սիրով). Also եկեղեցի - եկեղեցոյ, լոյս - լուսոյ, խնդիր - խնդրոյ, յոյս – յուսոյ, հուր - հրոյ, մամուլ - մամլոյ, մարմին - մարմնոյ, պատիւ - պատուոյ, սուգ - սգոյ. Some geographical names ending in ա: Կիլիկիոյ, Անգլիոյ, Ռուսիոյ; Also: Պոլիս – Պոլսոյ.
աղջիկ -ա	EA աղջկա/ն աղջկանից աղջկանով WA աղջկա/ն աղջիկէն (աղջկանէ/ն) աղջիկով (աղջկանով) With either definite or indefinite article
մահ -ու-ան	EA մահուան մահուանից մահուանք (RO spelling մահվան, -վանից, -վանք) WA մահուան մահուրցն /ն մահով (մահուանք) Also WA: մահու, մահէն, EA: մահի / մահու, մահից, and մահով in both versions.
կայսր, դուստր -ե-	EA կայսեր կայսրից կայսրով WA դստեր դ(ու)ստրէն դ(ու)ստրով; Literary styles.
անուն -ա-	EA անուան անունից անուանք/անունով (RO spelling –անվան, անվանք) WA անուան անունէ/ն անուանք/անունով
հիմն -ա-	հիման հիմանք, regular— հիմք-ի.

- Irregularities in these words appear in genitive-dative only.
- All of them have regular full paradigms with ի, except Աստուած սէր աղջիկ.

PRONOUN DECLENSION

Details in Lessons 1, 4, 6, 7, 11, 13, 14, 15

Personal Pronouns									
Nom	WA	ես I	մենք we	դու you <i>sing.</i>	դուք you <i>pl.</i>	ան he she it	անոնք they	ինք	իրենք
	EA			դու		նա	նրանք	ինքը	
Gen	WA	իմ	մեր	քու	ձեր	անոր	անոնց	իր	իրենց
	EA			քո		նրա	նրանց		
Dat	WA	ինձի ինձ	մեզ/ի	քեզ/ի	ձեզ/ի	անոր	անոնց	իրեն	
Dat/Acc	EA	ինձ	մեզ	քեզ	ձեզ	նրան	նրանց		
Acc	WA	զիս, ինձ	զմեզ, մեզի	զքեզ, քեզի	զձեզ ձեզի	ան զանի	զանոնք	զինք	զիրենք
Abl.	WA	ինձմտ	մեզմտ	քեզմտ	ձեզմտ	անորմտ	անոնցմտ	իրմտ	իրենցմտ
	EA	ինձ(ա)նից	մեզ(ա)նից	քեզ(ա)նից	ձեզ(ա)նից	նրանից	նրանցից	իրենից	իրենցից
Inst	WA	ինձմով	մեզմով	քեզմով	ձեզմով	անորմով	անոնցմով	իրմով	իրենցմով
	EA	ինձ(ա)նով	մեզ(ա)նով	քեզ(ա)նով	ձեզ(ա)նով	նրանով	նրանցով	իրենով	իրենցով
Loc	EA	-	մեզանում	-	ձեզանում	նրանում	-		

WA Possessive Pronouns and their Substantive Forms: First and Second Person				
Case	1 st , 2 nd , 3 rd P Singular Single Possessor, Single Object	1 st , 2 nd , 3 rd P Singular Single Possessor, Many Objects	1 st , 2 nd , 3 rd P Plural Many Possessors, Single Object	1 st , 2 nd , 3 rd P Plural Many Possessors, Many Objects
Nom-Acc	իմս, իմինս <i>mine</i>	իմիններս	մերը, մերինը <i>ours</i>	մերինները
Gen-Dat	իմինիս	իմիններուս	մերինին	մերիններուն
Abl	իմինէս	իմիններէս	մերինէն	մերիններէն
Inst.	իմինովս	իմիններովս	մերինով	մերիններով
Nom-Acc	քուկը, քուկինը <i>yours</i>	քուկիններդ	ձերը, ձերինը	ձերինները
Gen-Dat.	քուկինիդ	քուկիններուդ	ձերինին	ձերիններուն
Abl.	քուկինէդ	քուկիններէդ	ձերինէն	ձերիններէն
Inst.	քուկինովդ	քուկիններովդ	ձերինով	ձերիններով
Nom-Acc	անորը իրենը <i>his/hers/its</i>	անորները իրենները	անոնց(ին)ը <i>theirs</i> իրենց(ին)ը	անոնցները իրենցները
Gen-Dat.	անորինը իրենինը	անորներուն իրեններուն	անոնցինին իրենցինին	անոնցիններուն իրենցիններուն
Abl.	անորինէն իրենինէն	անորներէն իրեններէն	անոնցինէն իրենցինէն	անոնցիններէն իրենցիններէն

The EA possessives have small differences— իմը, քոնը. The declined substantives are hardly ever used in EA; in modern WA they are becoming quite rare too as a result of language attrition.

Reflexive Pronouns					
	WA		EA		
Nom.	-	-			
Gen./Dat.	իրարու	մէկ մէկու	իրար/ու	մէկ մէկ/ու, /ի	միմեանց
Acc.	զիրար	մէկզմէկ	իրար/ու	մէկ մէկ/ու, /ի	միմեանց
Abl.	իրարմէ	մէկ(ը) մէկէ	իրարից	մէկը մէկից	միմեանցից
Inst.	իրարմով	մէկ(ը) մէկով	-	մէկը մէկով	միմեանցով

Demonstrative Pronouns				
Case	WA		EA	
Nom.	ասիկա, այս, աս	ասոնք	սա	սրանք
Gen./Dat.	ասոր	ասոնց	սրա/ն	սրանց
Acc.	(զ)այս, աս-իկա	ասոնք	սրան	սրանց
Abl.	ասկէ, ասորմէ	ասոնցմէ	սրանից	սրանցից
Inst.	ասով, ասորմով	ասոնցմով	սրանով	սրանցով

The demonstrative pronouns WA: ատիկա, այդ, ատ, անիկա, այն, ան; EA: դա, նա are declined in the same pattern.

Relative Pronouns						
Cases	WA					
Nom.	որ	որոնք	ինչ	ով	ուր	երբ
Gen-Dat.	որու	որոնց	ինչին	-	-	երբուան
Acc.	(զ)որ	(զ)որս	(զ)ինչ	(զ)ով	ուր	երբ
Abl.	որմէ	որոնցմէ	ինչէ	-	ուրկէ	երբուընէ
Inst.	որ(մ)ով	որոնցով	ինչով	-	-	-
Cases	EA					
Nom.	որ(ը)	որոնք	ինչ	ով	ուր	երբ
Gen-Dat.	որի	որոնց	ինչին	ում	-	երբուայ
Acc.	որը	որոնց	ինչ	ում	ուր	երբ
Abl.	որից	որոնցից	ինչից	ումից	(որտեղից)	երբուանից
Inst.	որով	որոնցով	ինչով	ումով	(որտեղով)	-

The Verb and Conjugation

Details in Lessons 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15

The Auxiliary Verb եմ in WA & EA							
		1st P. Sn.	2nd P. Sn.	3rd P. Sn.	1st P. Pl.	2nd P. Pl.	3rd P. Pl.
Present Positive		եմ	ես	է	եմք	եք	են
Present Negative		չեմ	չես	չէ	չեմք	չեք	չեն
Past Positive		էի	էիր	էր	էինք	էիք	էին
Past Negative		չէի	չէիր	չէր	չէինք	չէիք	չէին
Pronouns	WA	ես	դուն	ան	մենք	դուք	անոնք
	EA		դու	նա			նրանք
Note: All present and past tense endings, save the simple past, are based on this paradigm. RO spells the 2 nd person plural եք, CO էք. In this appendix the focus is on grammar; see RO in notes & appendix 13.							
Infinitive							
WA	Conjugation ե սիրել	Conjugation ի ապրիլ	Conjugation ու յեղուլ	Conjugation ա զգալ մոռնալ			
Causative				զգացնել, մոռցնել			
Passive	սիրուիլ	--	յեղուիլ	զգացուիլ, մոռցուիլ			
EA	Conjugation ե սիրել ապրել յեղել			Conjugation ա զգալ մոռանալ			
Causative	ապրեցնել, սիրել տալ			ապրեցուել, զգացնել, մոռացնել			
Passive	սիրուել, յեղուել			ապրեցուիլ, զգացվել, մոռացվել			
WA has a few obsolete verbs in conjugation ու—զեղուլ, թողուլ, երդնուլ, զգօսնուլ. See in irregular verbs below.							
Subjunctive Mood				Present Subjunctive			
WA Pronouns	Positive ե ա ի WA			Negative ե ա ի WA			
ես	սիրեմ	բարձրանամ	նստիմ	չսիրեմ	չբարձրանամ	չնստիմ	
դուն	սիրես	բարձրանաս	նստիս	չսիրես	չբարձրանաս	չնստիս	
ան	սիրէ	բարձրանայ	նստի	չսիրէ	չբարձրանայ	չնստի	
մենք	սիրեմք	բարձրանանք	նստիմք	չսիրեմք	չբարձրանանք	չնստիմք	
դուք	սիրեք	բարձրանաք	նստիք	չսիրեք	չբարձրանաք	չնստիք	
անոնք	սիրեն	բարձրանան	նստին	չսիրեն	չբարձրանան	չնստին	
Past Subjunctive							
EA Pronouns	Positive ե ա		Negative ե ա				
ես	սիրեի	նստեի	չսիրեի	չնստեի	չբարձրանայի		
դու	սիրեիր	նստեիր	չսիրեիր	չնստեիր	չբարձրանայիր		
նա	սիրեր	նստեր	չսիրեր	չնստեր	չբարձրանար		
մենք	սիրեինք	նստեինք	չսիրեինք	չնստեինք	չբարձրանայինք		
դուք	սիրեիք	նստեիք	չսիրեիք	չնստեիք	չբարձրանայիք		
նրանք	սիրեին	նստեին	չսիրեին	չնստեին	չբարձրանային		
Note: These paradigms are the base for present tenses: WA—simple present & past imperfect, future & future in the past; EA—conditional & obligatory moods. // Same forms in WA and EA, save the conjugation ի represented in WA only. RO: ե instead of է in all past subjunctive forms.							

Indicative Mood

The Simple Present Tense				
WA SIMPLE PRESENT				
	Positive			Negative
	ե	ի	ա	
ես	կը սիրեմ	կ'ապրիմ	կը մնամ	չեմ սիրեր, մնար, ապրիր
դուն	կը սիրես	կ'ապրիս	կը մնաս	չես սիրեր
ան	կը սիրէ	կ'ապրի	կը մնայ	չի սիրեր
մենք	կը սիրենք	կ'ապրինք	կը մնանք	չենք սիրեր
դուք	կը սիրեք	կ'ապրիք	կը մնաք	չեք սիրեր
անոնք	կը սիրեն	կ'ապրին	կը մնան	չեն սիրեր, etc.
EA SIMPLE PRESENT				
	Positive			Negative
	ե	ա		
ես	սիրում,	ապրում եմ	մնում եմ	չեմ սիրում, մնում, ապրում
դու	սիրում,	ապրում ես	մնում ես	չես սիրում, etc.
նա	սիրում,	ապրում է	մնում է	չի
մենք	սիրում,	ապրում ենք	մնում ենք	չենք
դուք	սիրում,	ապրում էք	մնում էք	չեք
նրանք	սիրում,	ապրում են	մնում են	չեն

The Past Imperfect Tense				
WA PAST IMPERFECT				
	Positive			Negative
	ե	ի	ա	
ես	կը տեսնեի	կ'աշխատեի	կը խաղայի	չեի տեսներ, աշխատեր, խաղար
դուն	կը տեսնեիր	կ'աշխատեիր	կը խաղայիր	չեիր տեսներ, խաղար
ան	կը տեսներ	կ'աշխատեր	կը խաղար	չեր տեսներ, etc.
մենք	կը տեսնեինք	կ'աշխատեինք	կը խաղայինք	չեինք տեսներ
դուք	կը տեսնեիք	կ'աշխատեիք	կը խաղայիք	չեիք տեսներ
անոնք	կը տեսնեին	կ'աշխատեին	կը խաղային	չեին տեսներ
EA PAST IMPERFECT				
	Positive		Negative	
	ե	ա		
ես	տեսնում, աշխատում էի	խաղում էի	չեի տեսնում, աշխատում խաղում	
դու	տեսնում, աշխատում էիր	խաղում էիր	չեիր խաղում, etc.	
նա	տեսնում, աշխատում էր	խաղում էր	չեր խաղում	
մենք	տեսնում, աշխատում էինք	խաղում էինք	չեինք խաղում	
դուք	տեսնում, աշխատում էիք	խաղում էիք	չեիք խաղում	
նրանք	տեսնում, աշխատում էին	խաղում էին	չեին խաղում	

Simple Past Tense (Aorist)							
	1st P. Sn.	2nd P. Sn.	3rd P. Sn.	1st P. Pl.	2nd P. Pl.	3rd P. Pl.	
	ես	դուն / դու	ան / նա	մենք	դուք	անոնք / նրանք	
Simple Past of Simple Verbs							
EA & WA	սիրել	սիրեցի	սիրեցիր	սիրեց	սիրեցինք	սիրեցիք	սիրեցին
WA	խօսիլ	խօսեցայ	խօսեցար	խօսեցաւ	խօսեցանք	խօսեցաք	խօսեցան
EA	խոսել	խօսեցի	խօսեցիր	խօսեց	խօսեցինք	խօսեցիք	խօսեցին
EA & WA	զգալ	զգացի	զգացիր	զգաց	զգացինք	զգացիք	զգացին
Simple Past of Infix Verbs							
EA & WA	մտնել	մտայ	մտար	մտաւ	մտանք	մտաք	մտան
WA	տեսնել	հասայ	հասար	հասաւ	հասանք	հասաք	հասան
EA	հասնիլ թռչիլ	թռայ	թռար	թռաւ	թռանք	թռաք	թռան
WA	հասնել թռչել	գիտցայ	գիտցար	գիտցաւ	գիտցանք	գիտցաք	գիտցան
EA	գիտնալ հասկնալ	զարմացայ	զարմացար	զարմացաւ	զարմացանք	զարմացաք	զարմացան
EA	զարմանալ	զարմացայ	զարմացար	զարմացաւ	զարմացանք	զարմացաք	զարմացան
Negative	չ+	չսիրեցի	չսիրեցիր	չսիրեց	չսիրեցինք	չսիրեցիք	չսիրեցին
Passive	+ ու+	սիրուցի	սիրուցիր	սիրուց	սիրուցինք	սիրուցիք	սիրուցին
EA	RO վ	սիրուցայ	սիրուցար	սիրուցաւ	սիրուցանք	սիրուցաք	սիրուցան
Passive	+ ու +	սիրուցայ	սիրուցար	սիրուցաւ	սիրուցանք	սիրուցաք	սիրուցան
WA							
Causative	+ ցն < ցր- ե/ա/-ցրեց	հաս/ցրի /ցրեցի	հասցրիր	հասցրեց	հասցրինք	հասցրիք	հասցրին
EA							
Causative	+ ցն < ցուց -ե/ա/- ցուց-ի	հասցուցի	հասցուցիր	հասցուց	հասցուցինք	հասցուցիք	հասցուցին
WA							

WA Simple Future & Future in the Past (EA Obligatory Mood)				
	Simple Future Positive	Negative	Future/Past Positive	Negative
	ե ա ի		ե ա ի	
ես	պիտի սիրեմ / մնամ / նստիմ	պիտի չսիրեմ	պիտի սիրէի, նստէի	պիտի չնստէի
դուն	պիտի սիրես / մնաս / նստիս	պիտի չըլլաս	պիտի մնայիր	պիտի չնստէիր
ան	պիտի սիրէ / մնայ / նստի	պիտի չնստի	պիտի նստեր	պիտի չմնար
մենք	պիտի սիրենք / մնանք / նստինք	պիտի etc.	պիտի նստէինք	պիտի չսիրէինք
դուք	պիտի սիրեք, etc.		պիտի նստէիք	պիտի չսիրէիք
անոնք	պիտի սիրեն		պիտի նստէին	etc.

Note: the WA simple future and future in the past formally coincide with the EA obligatory future and future in the past; that is, WA—պիտի նստիմ, պիտի նստէի *I will sit, I would sit*; EA—պիտի նստեմ, պիտի նստէի *I have to sit, I had to sit*. The negative particle չ- in EA is attached to պիտի; that is—չպիտի սիրեմ, լինէի, etc., in WA, to the content verb; that is—պիտի չսիրեմ/չըլլայի.

EA Simple Future & Future in the Past				
	Positive ե ա	Negative	Positive	Negative
ես	սիրելու/ կարդալու եմ	չեմ սիրելու	սիրելու էի	չէի սիրելու
դու	սիրելու/ կարդալու ես	չես կարդալու	կարդալու էիր	չէիր կարդալու
նա	սիրելու/ կարդալու է	չի կարդալու	սիրելու էր	չէր սիրելու
մենք	սիրելու/ կարդալու ենք	չենք սիրելու	կարդալու էինք	չէինք կարդալու etc.
դուք	սիրելու/ կարդալու էք	չէք կարդալու		
նրանք	սիրելու/ կարդալու են	չեն etc.		

Note: WA future participle ending in ու, with the auxiliary fixed after the content verb, contains obligatory connotations: անպայման ներառուած ըլլալու էր այս ձևը.

Imperative Mood					
	Infinitive	Positive SingularPlural & Formal		Negative (Prohibitive) Singular Plural & Formal	
WA & EA	սիրել	սիրի՛ր WA սիրե՛	սիրեցե՛ք	EA մի՛ սիրի՛ր WA մի՛ սիրեր	EA մի՛ սիր(եց)է՛ք WA մի՛ սիրէք
WA & EA Inf. dif.	խօսել/իլ	խօսի՛ր WA խօսե՛	խօսեցե՛ք	մի՛ խօսի՛ր	EA մի՛ խօս(եց)է՛ք WA մի՛ խօսէք
WA & EA	յուսալ	յուսա՛	յուսացե՛ք	EA մի՛ յուսա WA մի՛ յուսար	EA մի՛ յուս(աց)է՛ք WA մի՛ յուսաք
WA & EA	գտնել	գտի՛ր	գտե՛ք	EA մի՛ գտի՛ր WA մի՛ գտներ	EA մի՛ գտէք WA մի՛ գտնէք
EA & WA Inf. dif.	թոչել / (չ)իլ հասնել/նիլ	թոի՛ր	թոե՛ք	մի՛ թո(չ)ի՛ր	EA մի՛ թոէք WA մի՛ թո(չ)իք
WA & EA. Inf. dif.	զարմանալ EA գիտենալ WA արթննալ գիտնալ	զարմացի՛ր EA արթնացի՛ր WA արթնցի՛ր	զարմացե՛ք EA արթնացե՛ք WA արթնցե՛ք	մի՛ EA զարմացի՛ր արթնանա WA զարմանար արթննար	մի՛ EA զարմացե՛ք արթնացե՛ք WA զարմանաք արթննաք
Passive WA & EA Inf. dif.	EA գրուել մոռացուել WA գրուիլ մոռցուիլ	գրուի՛ր EA մոռացուի՛ր WA մոռցուի՛ր	գրուե՛ք EA մոռացուե՛ք WA մոռցուե՛ք	մի՛ գրուի՛ր EA մոռացուի՛ր WA մոռցուի՛ր	մի՛ EA գրու(եց)է՛ք մոռացուէք WA գրուէք մոռցուէք
Causative EA	լցնել խմեցնել	լի՛ց խմեցրու՛	լցրե՛ք խմեցրե՛ք	մի՛ լից /լցնի՛ր, խմեցրու՛	մի՛ լցրէք խմեցրէք
WA	լեցնել խմեցնել	լեցուր խմցուր	լեցուցե՛ք խմցուցե՛ք	մի՛ լեցներ խմցներ	մի՛ լեցնէք խմցնէք

Note: The common forms in EA and WA are unmarked. Inf. Dif.—marks several verbs differing in infinitive. Language specific forms are marked WA or EA in front of the form. Սի՛ is not repeated in prohibitive forms. Parentheses in prohibitive plural indicate parallel forms in EA.

Perfect Tenses				
	Present Perfect		Past Perfect (Pluscuamperfect)	
	Positive	Negative	Positive	Negative
WA	գտած, մսած են գտեր, մսեր են	գտած, մսած չեն. չեն գտեր, մսեր	գտած մսած էի գտեր մսեր էի	գտած մսած չէի. չէի գտեր մսեր
	յիշած, քնացած ես յիշեր, քնացեր ես	յիշած, քնացած չես, չէ չես, չէ յիշեր, քնացեր	յիշած քնացած էիր յիշեր քնացեր էիր	յիշած քնացած չէիր չէիր յիշեր քնացեր
EA	-- մրսած է. գտել, մրսել է	-- մրսած չի/չէ. չի գտել, մրսել	-- մրսած էր գտել մրսել էր	-- մրսած չէր չէր գտել մրսել
	-- քնած ենք. յիշել, քնել ենք	-- քնած չեն. չենք յիշել, քնել	-- քնած էինք յիշել, քնել էինք	-- քնած չէինք չէինք յիշել, քնել

Note: չէ in EA perfect tenses turns into չի. With the past participle I it may remain չէ;
This shift does not concern WA.
Dashes in EA indicate the transitive verbs with no perfect tense forms from the past participle I ending in ած.

Causative and Passive Voice Forms at a Glance				
	CAUSATIVE		PASSIVE	
	WA	EA	WA	EA
Infinitive	յիշեցնել բարձրացնել		գրկուիլ մոռցուիլ	գրկուել մոռացուել
Present Participle	յիշեցնող բարձրացնող		գրկուող մոռցուող	մոռացուող
Future Participles	յիշեցնելիք յիշեցնելու բարձրացնելիք բարձրացնելու		գրկուելիք գրկուելու մոռցուելու	մոռացուելու
Past Participles	յիշեցուցած յիշեցուցեր բարձրացուցած բարձրացուցեր	յիշեցրած յիշեցրել բարձրացրած բարձրացրել	գրկուած մոռ(ա)ցուած	
			գրկուեր մոռցուեր	գրկուել մոռացուել
Subjunctive	յիշեցնեմ բարձրացնեմ		գրկուիմ մոռացուիմ	գրկուեմ մոռացուեմ
Simple Present	կը յիշեցնեմ կը բարձրացնեմ	յիշեցնում եմ բարձրացնում եմ	կը գրկուիմ կը մոռցուիմ	գրկուում եմ մոռացուում եմ
Simple Past	յիշեցուցի բարձրացուցի	յիշեցրի բարձրացրի	գրկուեցայ մոռցուեցայ	գրկուեցի մոռացուեցի
Imperative	յիշեցու՛ր բարձրացու՛ր յիշեցուցե՛ք բարձրացուցե՛ք	յիշեցրու՛ բարձրացրու՛ յիշեցրե՛ք բարձրացրե՛ք	գրկուի՛ր մոռցուի՛ր մոռացուի՛ր	
	մի՛ յիշեցներ բարձրացներ	մի՛ յիշեցրու յիշեցնի բարձրացրու բարձրացնի	գրկուեցե՛ք մոռցուեցե՛ք	գրկու(եց)ե՛ք մոռացու(եց)ե՛ք
	մի՛ յիշեցնեք բարձրացնեք		մի՛ գրկուիր զգացուիր	
			մի՛ գրկուիք մոռցուեք	մի՛ գրկու(եց)եք մոռացու(եց)եք

IRREGULAR VERBS

Details in Lessons 4, 5, 6, 8, 11, 12, 13

	INFINITIVE	PRESENT PARTICIPLE	FUTURE PARTICIPLE	PAST PARTICIPLES & PERFECT TENSE	SIMPLE PRESENT	SIMPLE PAST	IMPERATIVE	IMPERATIVE NEGATIVE
WA	առնել ¹	առնող	առնելիք առնելու	առած է, առեր է առել է, առածը	կ'առնե առնում է	առի առիիր առաւ առիհնք առայ առար առաւ առանք	ա՛ռ առէք.	մի՛ առներ, առէք մի՛ առ, առէք
WA	ընել ²	ընող	ընելիք ընելու	ըրած է, ըրեր է	կ'ընե ընում է	ըրի ըրիր ըրաւ ըրիհնք	ըրէ՛ ըրէք	մի՛ ըներ, ընէք
EA	անել	անող	անելու անելիք	արել է, արածը	անում է	ար(եց)ի ար(եց)իր արեց ար(եց)իհնք	արա՛, արէք	մի՛ անիր, անա, անէք, արէք
WA	ըսել	ըսող	ըսելիք ըսելու	ըսած է, ըսեր է	կ'ըսե ըսում է	ըսի ըսիր ըսաւ ըսիհնք	ըսէ՛ ըսէք	մի՛ ըսեր, ըսէք
EA	ասել	ասող ասացող	ասելու ասելիք	ասել է ասածը	ասում է	աս(աց)ի, աս(աց)իր, ասաց, աս(աց)իհնք	ասա՛, ասէք	մի՛ ասիր, ասա, ասէք
WA	բանալ	բացող	բանալիք բանալու	բացած է, բացեր է	կը բանամ բացում է	բացի բացիր բացաւ բացիհնք	բաց՛ բացէք	մի՛ բանար, բանար
EA	բանալ *բացել	բացող	բացելու, -ելիք բանալու	բացել է, բացածը	բացում է, բաց է անում	բաց(եց)ի բաց(եց)իր բացեց բաց(եց)իհնք	բաց՛ բացէք	մի՛ բաց բացէք
WA	բերել	բերող	բերելիք բերելու	բերած է, բերեր է	կը բերե բերում է	բերի բերիր բերաւ բերիհնք	բե՛ր բերէք	մի՛ բերեր, բերէք
EA	բերել	բերող	բերելիք բերելու	բերել է, բերածը	բերում է	բեր(եց)ի բեր(եց)իր բերեց բեր(եց)իհնք	բե՛ր բերէք	մի՛ բեր, բերէք
WA	գտնել ³	գտնող	գտնելիք գտնելու	գտած է, գտեր է	կը գտնե գտնում է	գտայ գտար գտաւ գտայհնք	գտի՛ր գտէք	մի՛ գտներ գտնէք մի՛ գտիր գտէք
EA	գտնել ³	գտնող	գտնելիք գտնելու	գտած է, գտեր է	կը գտնե գտնում է	գտայ գտար գտաւ գտայհնք	գտի՛ր գտէք	մի՛ գտներ գտնէք մի՛ գտիր գտէք
WA	դառնալ	դառնող, դառնող	դառնալիք դառնալու	դարձած է դարձեր է	կը դառնամ դառնում է	դարձայ դարձար դարձաւ դարձայհնք	դարձի՛ր դարձէք	մի՛ դառնար, դառնար
EA	դառնալ	դառնող, դառնող	դառնալիք դառնալու	դարձել է, դառել է դարձածը, դառածը	դառնում է	դարձայ դարձար դարձաւ դարձայհնք	դարձի՛ր դարձէք	մի՛ դարձիր, դառնիր, դառնէք, դարձէք

¹ Թրքնել, պագնել, խածնել follow the same pattern in WA. Թքել, պաչել, խածել are regular in EA.² Both WA բել and EA անել derive from Grabar արնել *to do*, irregular in Grabar too. Its old third person singular is still used among Parskahayk, սլար *s/he did*. The modern անել *to get, take, buy* derives from Grabar առնուլ.³ Մոնել, հեծնել follow the same pattern.

WA	դմել	դմող	դմելիք դմելու	դրած է, դրեր է	կը դմե	դրի դրիր դրաւ դրինք	դիր դրէք	մի՛ դմեր, դմէք
EA				դրել է, դրածը	դմում է	դր(եց)ի դր(եց)իր դրեց դր(եց)ինք		մի՛ դիր դրէք
WA	եկել	եկող	եկելիք եկելու	եկած է, եկեր է	կ'եկէ	եկայ եկար եկան եկանք	ե՛կ, եկիր եկէք	մի՛ եկեր, եկէք
EA	եկնել	եկնող	եկնելու եկնելիք	եկել է, եկած է	եկնում է			մի՛ եկ, եկէք
WA	գարմնել ⁴	գարմնող	գարմնելիք գարմնելու	գարկած է գարկեր է	կը գարմե	գարկի գարկիր գարկաւ գարկինք	գարկ գարկէք	մի՛ գարմեր, գարմէք
EA	գարկնել	գարկող	գարկելու գարկելիք	գարկել է գարկված է	գարկում է	գարկ(եց)ի գարկ(եց)իր գարկեց գարկ(եց)ինք	գարկ գարկէք	մի՛ գարկ, գարկէք
WA	թողիլ ⁵ թողալ	թողող	թողիլիք թողնելու	թողած է, թողեր է	կը թողնմ, թորում	թողի թողիր թողաւ թողինք	թող	մի՛ թողիր, թողէք
EA	թողնել	թողնող	թողնելու թողնելիք	թողել է, թողածը	թողնում է	թողեցի թողեցիր թողեց թողեցինք	թողէք	մի՛ թող, թողէք
WA	իյնալ ⁶	իյնող	իյնալիք իյնալու	իյնած է իյներ է	կ'իյնամ	իյնայ իյնար իյնաւ իյնանք	իյնկիր իյնկէք	մի՛ իյնար, իյնաք
EA	ընկնել	ընկնող	ընկնելու ընկնելիք	ընկել է ընկած է	ընկնում է	ընկայ ընկար ընկաւ ընկանք	ընկիր, ընկէք	մի՛ ընկեր, ընկ(ե)ք
WA	կորսալիլ	կորսալող	կորսալիլիք կորսալու	կորսած է կորսեր է	կը կորսալի	կորսունցայ կորսունցար կորսունցաւ կորսունցանք	կորսուն, կորսուիր կորսուէք	մի՛ կորսալիր, կորսալէք
EA	կոր(չ)նել	կոր(չ)ող	կոր(չ)նելու կոր(չ)նելիք	կորել է, կորած է	կոր(չ)ում է	կորայ կորար կորաւ կորանք	կորիր կորէք	մի՛ կոր(չ)իր, կոր(չ)էք
WA	լալ	լացող	լալիք լալու	լացած է լացեր է	կու լամ	լացի լացիր լացաւ լացինք	լաց լացէք	մի՛ լար, լարք
EA	լալ լացել լաց լինել	լացող լաց լինող	լալու, լացելու լացելիք լալիք	լացել է լացած է	լալիս է լաց է լինում	լաց(եց)ի լաց(եց)իր լաց եղայ, եղար	լաց լացէք լաց եղիր, եղէք	մի՛ լաց, լար, լացէք. լաց մի՛ եղիր, եղէք

⁴ Both EA գարկել and WA գարմնել derive from Grabar գարկամնալ. In WA, the weak penultimate syllable turned it into *գարկըմնել > գարմնել; in EA, the infix -ան- dropped in many verbs, բնամալ > բմնել, գարկամնել > գարկել.

⁵ The conjugation ու verbs are hardly used in modern WA: հեղուլ, գեղուլ, եղումու--եղումու ընել, EA եղումու, եղումու տալ, and գբումու--գբումիլ գբումաք ընել WA; EA գբումնել, գբումաք անել.

⁶ Իյնալ and ընկնել derive from the contraction of the Grabar անկամնիլ neutral and ընկնումու transitive.

WA	ծմբիլ	ծնող	ծնելիք ծնելու	ծնած է, ծնիր է	կը ծնին	ծնայ ծնար ծնաւ ծնանք	ծնիր ծնէք	մի՛ ծնիր, ծնէք
EA	ծնուե՛լ ⁷		ծնուելու, ծնելու	ծնվել է ծն(ու)ածը	ծնում է	ծնուեցի ծնուեցիր ծնուեց ծնուեցինք	ծն(ու)իր ծն(ու)էք	մի՛ ծն(ու)իր ծն(ու)էք
WA	նստիլ	նստող	նստելիք նստելու	նստած է, նստեր է	կը նստին	նստայ նստար նստաւ նստանք	նստէ՛, նստիր՛ նստէք	մի՛ նստիր, նստէք
EA	նստել		նստելու	նստաժը	նստում է	նստեցի նստեցիր, նստեց նստեցինք, նստայ, նստար	նստիր՛ նստէք	
WA	պրծիլ	պրծող	պրծելիք պրծելու	պրծած է, պրծեր է	կը պրծի	պրծայ պրծար պրծաւ պրծանք	պրծիր՛ պրծէք	մի՛ պրծիր պրծէք
EA	պրծնել	պրծնող	պրծնելիք պրծնելիք	պրծել է, պրծաժը	պրծնում է		պրծիր՛ պրծէք	մի՛ պրծիր պրծնէք
WA	սկսիլ	սկսող	սկսելիք սկսելու	սկսած է, սկսեր է	կը սկսին	սկսայ սկսար սկսաւ սկսանք	սկսէ՛, սկսիր՛ սկսէք	մի՛ սկսիր, սկսէք
EA	սկսել		սկսելու	սկսաժը	սկսում են	սկս(եց)ի սկս(եց)իր սկսեց սկս(եց)ինք	սկսիր՛ սկսէք	մի՛ սկսիր, սկսէք
WA	տալ	տուող	տալիք տալու	տուած է, տուեր է	կու տան	տուի տուիր տուաւ տուինք	տուիր՛ տուէք	մի՛ տար, տաք
EA	տանել		տանելիք տանելու	տուել է, տուաժը	տանալու են	տու(եց)իր տու(եց)իր տուեց տու(եց)ինք	տուիր՛ տուէք	մի՛ տար, տուէք
WA	տամիլ	տամող	տամելիք տամելու	տարած է, տարեր է	կը տամին	տարի տարիր տարաւ տարինք	տարիր՛ տարէք	մի՛ տամիր, տամիրք
EA	տամնել		տամելիք տամելու	տարել է, տարաժը	տամում է	տարայ տարար տարաւ տարանք	տարիր՛ տարէք	մի՛ տար, տամիր տարիրք
WA	տեսնել	տեսնող	տեսնելիք տեսնելու	տեսած է, տեսեր է	կը տեսնե	տեսայ տեսար տեսաւ տեսանք	տեսնիր՛ տեսնէք	մի՛ տեսմիր, տեսնէք
EA	տեսնել		տեսնելիք տեսնելու	տեսնաժը	տեսնում է		տեսնիր՛ տեսնէք	մի՛ տես(միր). տես(ն)էք
WA	փրթել	փրթող	փրթելիք փրթելու	փրթած է, փրթեր է	կը փրթի	փրթեցի, փրթեցիր, փրթեց փրթայ փրթար փրթաւ փրթանք	փրթիր՛ փրթէք	մի՛ փրթիր փրթէք
EA	փրթել		փրթելիք փրթելու	փրթաժը	փրթում է		փրթիր՛ փրթէք	

⁷ The transitive form ծնել is used for animals only.

Causatives Verbs Պատճառական Բայեր

Details see in Lesson 12

	INFINITIVE	PRESENT PARTICIPLE	FUTURE PARTICIPLE	PAST PARTICLES & PERFECT TENSE	SIMPLE PRESENT	SIMPLE PAST	IMPERATIVE	IMP. NEG
WA	անցընել ⁸	անցընելիք անցընելու	անցընելիք անցընելու	անցուցած է անցուցել է	կ'անցընեմ	անցուցի, անցուցիր, անցուց, անցուցիմք	անցու՛ր, անցուցե՛ք	մի՛ անցընել, անցընե՛ք
EA	անց(կաց)նել	անց(կաց)նելու անց(կաց)նելիք	անց(կաց)նելու անց(կաց)նելիք	անց(կաց)րել է, անց է կացրել անց(կաց)րածը	անց(կաց)նում է, անց է կացնում	անց(կաց)րի, անց(կաց)րիր, ան(կաց)րեց, անց(կաց)րիմք	անց(կաց)րու՛ անց(կաց)րե՛ք	մի՛ անց(կաց)րու անց(կաց)րե՛ք
WA	կորսնցնել	կորսնցնելիք կորսնցնելու	կորսնցնելիք կորսնցնելու	կորսնցուցած է կորսնցուցել է	կը կորսնցնեմ	կորսնցուցի կորսնցուցիր կորսնցուց, անցուցիմք	կորսնցու՛ր կորսնցուցե՛ք	մի՛ կորսնցնել կորսնցնե՛ք
EA	կորցնել	կորցնելու կորցնելիք	կորցնելու կորցնելիք	կորցրել է կորցրած է	կորցնում է	կորցր(եց)ի կորցր(եց)իր կորցր(եց), կորցր(եց)իմք	կորցրու՛ր կորցրե՛ք	մի՛ կորցնել, կորցրու՛ր կորցրե՛ք
WA	լեցնել ⁹	լեցնելիք լեցնելու	լեցնելիք լեցնելու	լեցուցած է լեցուցել է	կը լեցնեմ	լեցուցի լեցուցիր լեցուց, անցուցիմք	լեցու՛ր լեցուցե՛ք	մի՛ լեցնել
EA	լցնել	լցնելու լցնելիք	լցնելու լցնելիք	լցրել է, լցրած է	լցնում է	լցր(եց)ի լցր(եց)իր լցրեց, անցուցիմք	լից ցուրե՛ք	մի՛ լցնել, լից ցուրե՛ք
WA	ծանուցանել ¹⁰	ծանուցանելիք ծանուցանելու	ծանուցանելիք ծանուցանելու	ծանուցած է ծանուցել է	կը ծանուցանեմ	ծանուցի ծանուցիր ծանուց, անցուցիմք	ծանուցու՛ր ծանուցե՛ք	մի՛ ծանուցանել ծանուցանե՛ք
EA	ծանուցել	ծանուցելու	ծանուցելու	ծանուցել է ծանուցուցած է	ծանուցում է	ծանուցի ծանուցիր ծանուց, անցուցիմք	ծանուցի՛ր ծանուցե՛ք	մի՛ ծանուցի ծանուցե՛ք
WA	հարցնել ¹¹	հարցնելիք հարցնելու	հարցնելիք հարցնելու	հարցուցած է հարցուցել է	կը հարցնեմ	հարցուցի հարցուցիր հարցուց, անցուցիմք	հարցու՛ր հարցուցե՛ք	մի՛ հարցնել, հարցնե՛ք
EA				հարցրել է հարցրածը	հարցնում է	հարցր(եց)ի հարցր(եց)իր հարց(եց)իմք	հարցու՛ր հարցրե՛ք	մի՛ հարցրու հարցրե՛ք

⁸ Causative to spend time, pass versus the intransitive անցնել to pass, cross, simple past: անցայ, անցար, imperative անցիր, անցեք, մի՛ անցնելի.⁹ Causative with no intransitive form, cf.: վերցնել. From the same root լի, there are also լիել, լիամալ.¹⁰ Կառուցանել, հատուցանել, մատուցանել, սնուցանել in WA follow the same pattern. In EA, they have lost the Grabar infix -ան- and are regular verbs, կառուցել, հատուցել, մատուցել, սնել—կառուցելի, հատուցելի, մատուցելի, սնելիմք.¹¹ The irregularity of հարցնել and also ցուցնել derive from their resemblance to causative verbs.

WA	վերցնել ¹²	վերցնող	վերցնելիք	վեր(ց)ուցած է	կը վերցնե	վեր(ց)ուցի վեր(ց)ուցիր	վեր(ց)ուցեք	մի վերցներ վերցնեք
EA			վերցնելու	վերցրել է	վերցնում է	վերցրե(ց)ի վերցրիր	վերցրեց վերցրի՛նք	վերցրու վերցրե՛ք
WA	ցուցնել	ցուցող	ցուցնելիք	ցուցուցած	կը ցուցնե	ցուցուցի ցուցուցիր	ցուցուցեք	մի ցուցներ, ցուցնեք
EA	ցոյց տալ	ցոյց տուող	ցուցնելու	ցուցուցնի	կը ցուցնե	ցուցուցի ցուցուցիր	ցուցուցեք	մի ցուցներ, ցուցնեք

¹³

ցոյց տուող, etc.

Suppletive Verbs Տարարմաս Բայեր

Details in Lessons 10, 11

	INFINITIVE	PRESENT PARTICIPLE	FUTURE PARTICIPLE	PAST PARTICIPLES & PERFECT	SIMPLE PRESENT	SIMPLE PAST	IMPERATIVE	IMP NEG
WA	գալ	եկող	գալիք	եկած է եկեր է	կու գամ	եկայ եկար եկաւ եկանք	եկու՛ր եկե՛ք	մի՛ գար, գար
EA			գալու	եկել է եկածը	գալիս է		եկ/արի՛, եկե՛ք	մի՛ եկ/արի, եկե՛ք
WA	լլալ	եղող	լլալիք	եղած էղիր	կ'լլամ	եղայ եղար եղաւ եղանք	եղի՛ր եղե՛ք	մի՛ լլար, լլար
EA	լինել	լինող, եղող	լինելու	եղել է եղած է	լինում է			մի՛ լինիր, եղիր
WA	երթալ	երթացող	երթալիք	երթացած է	կ'երթամ	գացի գացիր գնաց գացինք	գնա՛ գացե՛ք	մի՛ երթար, երթար
EA	գնալ	գնացող	գնալու	գնացել է	գնում է	գնացի գնացիր գնաց գնացինք	գնա՛, գնացե՛ք	մի՛ գնա, գնացե՛ք
WA	ուսնել	ուսող	ուսելիք	ուսած է	կ'ուստե	կերայ կերար կերաւ կերանք	կեր՛ի կերե՛ք	մի՛ ուսեր, ուսե՛ք
EA			ուսելու	կերած է	ուսում է			մի՛ ուսիր կեր ուսե՛ք

¹² Վերցնել is a regular causative (վեր up + ցն causative infix + ել) lacking a not-causative form.¹³ Follows the pattern of տալ; in WA ցոյց տալ is turning into the recommended standard, whereas ցուցնել begins to sound obsolete.

Defective Verbs Պակասապար Բայեր

Details in Lessons 5, 8, 12

* Asterisk introduces the substitute verb covering for the lacking forms of defective verbs.

	INFINITIVE	PRESENT PARTICIPLE	FUTURE PARTICIPLES	PAST PARTICIPLES & PERFECT	SIMPLE PRESENT	SIMPLE PAST	IMPERATIVE	IMP NEG
WA	արժեճալ regular in WA	արժեցող	արժեճալիք արժեճալու	արժեցած է արժեցեր է	կ'արժեճայ	արժեցայ արժեցար արժեցաւ արժեցանք	արժեցի՛ր արժեցէ՛ք	մի՛ արժեճար արժեճաք
EA	արժեճել	արժող	արժելու	-	արժեճ արժեճ արժե/արժի արժենք	արժեց	-	-
WA	բառնալ ¹⁴ *վերցնել	բառնացող բարձող	բառնալիք բարձելիք բառնալու բարձելու	բարձած է բարձեր է	կը բառնայ	բարձայ, բարձար, բարձաւ, բարձանք ¹⁵	բարձի՛ր բարձէ՛ք	մի՛ բառնար բառնաք
EA	բառնալ *բարձել	բարձող	բարձելու	բարձել է բարձած է	բառնում է բարձում է	բարձեցի, բարձեցիր, բարձեց, բարձեցինք	բարձի՛ր բարձէ՛ք	մի՛ բառնա, բարձիր, բառնաք բարձէք
WA	գիտնմ *գիտնալ, իմանալ	*գիտցող	գիտնալիք գիտնալու	գիտցած է, գիտցեր է	գիտնմ գիտնա գիտ գիտենք	գիտնի գիտցայ, գիտցար	գիտցի՛ր, գիտցէ՛ք,	մի՛ գիտնար, գիտնաք
EA	գիտնալ *գիտնալ, իմանալ	գիտեցող իմացող	գիտնալ-ու, իք իմանալ-ու, իք	գիտեցել / իմացել է, գիտեցածք, իմացածք	գիտնմ գիտնա գիտի գիտենք	գիտեցայ/իմացայ, etc.	գիտեցի՛ր, իմացի՛ր, գիտեցէ՛ք, etc	մի՛ գիտեցիր, իմացիր, գիտցէք
WA	երեւիլ *երեւնալ	երեւցող	երեւնալու	երեւցած է երեւցեր է	կ'երեւի	երեւցայ երեւցար երեւցաւ	երեւցի՛ր երեւցէ՛ք	մի՛ երեւնար երեւնաք
EA	երեւալ regular	երեւացող	երեւալու	երեւացել է	երեւում է	երեւացի երեւացիր երեւացինք	երեւա՛ երեւացէ՛ք	մի՛ երեւա երեւացէք
EA	եմ *ըլլալ, լինել	(see ըլլալ, լինել above)	-	-	եմ ես է ենք էք են	եի էիր էր էինք էիք էին	-	-
WA	լուալ *լուանալ	լուացող	լուալիք լուալու	լուացած է լուացեր է	կը լուայ	լուացի լուացիր լուացինք	լուա՛ լուացէ՛ք	մի՛ լուանար լուանաք
EA	լուալ	լուացող	լուալիք լուալու	լուացել է լուացած է	լուանում է	լուացի	լուա՛ լուացէ՛ք	մի՛ լուանա, լուա լուանաք լուացէք

¹⁴ Հասմբանել follows the same pattern.¹⁵ Obsolete forms often substituted with վերցնել—վեր(ց)ուցիլ, etc. and also in imperative.

WA EA	կայ *ըլլալ, լինել	(see ըլլալ, լինել above)			կամ կաա կայ կանք	կայի, կայիր, կար, կայինք,		
WA	կենալ	կենցող	կենալիք կենալու	կենցած է կենցեր է	կը կենամ	կենցայ կենցար կենցալ կենցանք	կենցիր կենցէք	մի՛ կենար, կենաք
EA	վեր կենալ ¹⁶	վեր կացող	վեր կենալու	վեր է կացել վեր կացածը	վեր եմ կենում	վեր կացայ, կացար, կացաւ, կացանք	կաց կացէք	մի՛ կաց, կենար, կացէք
WA	կրնամ *կարենալ	կրցող կարեցող	կարենալիք կարենալու	կրցած է կրցեր է	կրնամ կրնաս կրնայ կրնանք	կրնայի կրնայիր, կրնար կրնանք կրցայ կրցար կրցաւ կրցանք	կրցիր կարեցիր կրցէք կարեցէք	մի՛ կրնար կրնաք
EA	կարող է *կարողանալ	կարողացող	կարողանալու	կարողացել է	կարող է կարողանում է	կարող էի կարողացայ	կարողացիր կարողացէք	մի՛ կարողացիր կարողացէք
WA	յուսալ *յոյս ունենալ	յուսացող	յուսալիք յուսալու	-	կը յուսայ	յուսացի յուսացիր յուսաց յուսացինք	յուսայ յուսացէք	մի՛ յուսար յուսացէք
EA					-			մի՛ յուսա յուսացէք
WA	ունիմ	ունեցող	ունենալու ունենալիք	ունեցած է ունեցեր է	ունիմ ունիս ունիմք կ'ունենայ	ունի ունիիր ունիր ունիմք	ունցիր ունցէք	մի՛ ուննար ուննաք
EA	ուննմ			ունեցել է ունեցածը	ուննմ ուննմ ուննմք ուննում է	ուննի ուննիր ուննիր ուննմք ուննմք etc.		մի՛ ուննա, ուննցիր ուննաք ուննցէք
WA	պարտիմ *պարտաւոր եմ	-	-	-	պարտիմ պարտիս պարտի պարտիմք	պարտի պարտիր պարտիր պարտիմք	-	-
EA					-			-
WA	ցանկալ *ցանկանալ	ցանկացող	ցանկալիք ցանկալու	ցանկացած է ցանկացեր է	կը ցանկայ	ցանկացայ ցանկացար ցանկացաւ ցանկացանք	ցանկացիր ցանկացէք	մի՛ ցանկար ցանկաք
EA				ցանկացել է ցանկացածը	ցանկանում է			մի՛ ցանկա ցանկացիր ցանկացէք

¹⁶ կենալ in EA has independent use only in imperative, other forms are used in compound verbs, such as վեր կենալ, անց կենալ. The imperative forms are used by themselves, the rest of forms only as part of the compound verb վեր կենալ.

Prepositions and Postpositions

Details in Lessons 6, 13, 14

1.1. True Prepositions				
Prepositions	Govern			English Equivalents
	WA	EA	Case	
ի		զէն	Acc	to
իբր/ել		մարդ	Acc	as
մինչև		վաղը	Acc	until, till
առանց	քեզ-ի	քեզ	Dat	without
դէպի	տուն, մեզ-ի	տուն, մեզ	Acc	to, towards
ըստ	քեզ-ի (իս)	մեզ (իս)	Acc	according to
*բացի	քեզմէ */քեզմէ	մեզնից */մեզնից	Abl	except
*փոխանակ	զայրու	զայրու */զայրու	Dat	instead of
<p>- True prepositions (1.1) and postpositions (1.2) are fixed—they do not change—decline, receive articles, create substantives as other postpositions do.</p> <p>- The government of pre- and post-positions, when possible, is shown with pronouns to differentiate genitive from dative, in some cases also dative from accusative.</p> <p>- իս is the Grabar accusative singular for ես, frozen in ըստ իս <i>in my opinion</i>, literary styles.</p> <p>- English equivalents present the main meaning of pre- & postposition; in context the translation varies.</p> <p>- Asterisk (*) indicates a preposition's flexibility in preceding or following its object.</p> <p>- բացի functions both as a pre- and postposition, փոխանակ does so in EA.</p>				
1.2 True Postpositions				
Case	Government		Postpositions	Translation
	WA	EA		
Acc		օրն	ի քուն	all day long
Acc		փողոցն	ի վար	down(wards)
Acc		սարն	ի վեր	up(wards)
Gen		մեր	*հանդէպ	toward
Gen		մեր	միջև	between, among
Nom		քան ես	քան	than
Abl	մայիսէն	մայիսից	ի վեր	since
Dat	մեզ-ի	մեզ	համար	for
Dat/Gen	մեզ-ի	մեր */մեզ	*համեմատ	in comparison with
Dat	մեզ-ի	մեզ	պէս	as, like
Gen	քու փոխարէնը	քո փոխարէն	փոխարէն	instead of
<p>- In EA, համեմատ as a preposition governs the genitive case, and as a postposition, the dative.</p> <p>- Words that used as pre- and post-positions, as a rule precede their objects in the standard and literary styles, and follow them in conversational styles or casual speech.</p> <p>- փոխարէն in WA assumes the corresponding possessive article when it governs personal pronouns in 1st & 2nd P. sing.</p> <p>- համար and պէս in casual EA govern the genitive too.</p> <p>- Pre- and post-positions with interchangeable government between genitive and dative, require an object in dative in the standard, and in genitive, in casual speech.</p>				

1.3 Nouns, Adjectives and Adverbs as Postpositions				
Case	Government		Postpositional Words	Equivalents
	WA	EA		
Dat	ցանկի	*/ցանկի	*համաձայն	according to, per
Inst	ընտանիքով		միասին	together with
Gen	մեր		տեղը	instead of
Gen Dat	մեզ-ի	մեզ, մեր	չափ	as much as
Abl	պարագաների	պարագաներից	*անկախ	regardless
Abl	սահմանի	սահմանից	անդին	beyond
Abl	մեզմե	մեզնից	*աւելի	more than
Abl	մեզմե	մեզնից	զատ	except for
Abl	մեզմե	մեզնից	յետոյ	after
Abl	մեզմե	մեզնից	*նուազ	less than
Abl	մեզմե	մեզնից	*պակաս	less than
Dat	մեզ-ի	մեզ/ մեր	մնան	as, like
Dat	մեզ-ի */մեզ-ի	մեզ */մեզ	*հակառակ	against
Abl	մեզմե	-	վերջ	after
Abl	-	պատից	կախ	hanging from
Inst Pl	ձագերով	-	մէկտեղ	together with
<p>- As postpositions these words behave like true postpositions.</p> <p>- միասին governs the instrumental or հետ, e.g., WA քու հետոյ միասին EA քեզ հետ միասին.</p> <p>- հակառակ and համաձայն are prepositions in literary styles.</p> <p>- մնան and չափ in casual EA govern the genitive.</p>				
1.4 Prepositions Emerging From Frozen Forms of Nouns and Verbs				
Prepositions	Government			English Equivalents
	WA	EA	Case	
*հանդերձ	ընտանեօք		Inst Pl	together with
նկատմամբ	մեր	-	Gen	in regard to, concerning
բաղդատած	քեզի	-	Dat	compared to
բաղդատմամբ	քեզի	-	Dat	
կախեալ	պարագաների	-	Abl	depending, pending on
կախուած	պարագաների	պարագաներից	Abl	
*նայած	-	պարագաների	Dat	depending on, considering
*նայելով	պարագաներում	-	Dat	
չհաշուած	-	շանը	Dat	to say nothing of, regardless of
նկատի չառած	շունը	-	Acc	
<p>These frozen noun and verb forms behave in the pattern of true prepositions.</p> <p>- *նայած, նայելով, հանդերձ in EA function also as postpositions.</p>				
1.5 Postpositions Emerging From Frozen Forms of Nouns and Verbs				
Case	Government		Postpositions	Translation
	WA	EA		
Gen	մեր		դիմաց	in front
Gen	մեր		մասին	about
Gen	մեր		միջոց-ով/ WA-աւ	by means of
Dat Gen	ծեր		շնորհիւ Pre	due to, thanks to
Gen	ծեր		վերաբերեալ	concerning
Gen	մեր		պատճառ-ով/ WA-աւ	because of
Gen	տօնին	տօնի	առթիւ	on the occasion of
Gen	-	մեր	չափով	to the extent, degree
Abl	վաղուրմէ	այսօրումնից	սկսեալ WA	beginning from,
			սկսած EA	from (today) on

Prepositions and postpositions from frozen oblique words (1.4-1.5) behave like true postpositions.

- մասիւն in WA exchanges the final -ն with the possessive articles u and դ if it governs personal pronouns in 1st & 2nd P. sing. i.e., իմ մասիւ, քո մասիդ versus EA իմ մասին, քո մասին *about me* (from մասն *part* in Grabar, see the origin of prepositions at the end of this appendix).
- դիմաց in WA assumes the possessive articles u and դ if it governs the same pronouns, քո դիմաց versus EA քո դիմաց.

2. Postpositions that Can Be Declined and Have Substantive Forms							
Government	WA	EA	Postpositions Declined forms			Modifier Substantives	Nominal Substantives
			WA	EA	Equivalents		
Gen	մեր		առջև	առջևէն	առջևից	in front	առջևինը
Gen	մեր		դէմ	դէմէն	դէմից	facing	դէմինը
Gen	մեր		մէջ	մէջէն	միջից միջով	in	մէջինը
Gen	մեր		վրայ	վրայէն	վրայից վրայով	on	վրայինը
Gen	մեր		տակ	տակէն	տակից տակով	under	տակինը
Gen	մեր	-	քով	քովէն	քովի	at	քովինը
Gen/Dat	մեր	մեզ	մօտ	մօտէն	մօտից մօտով	at	մօտինը
Dat/Gen	իմ/մեզ-ի	մեզ	հետ		հետիդ	with	հետինը

- In WA these postpositions assume the possessive articles u and դ when they govern personal pronouns in 1st & 2nd P sing. i.e., իմ հետս, քո դէմդ versus EA ինձ հետ, քո դէմ *with me, in front of you.*

- Postpositions with articles can substitute for possessive pronouns in both versions, casual styles—իմ հետս / ինձի հետ / եկուր or ինձ հետ եկ = հետս եկուր / արի *come with me.*

- These postpositions are regularly declined and have genitive/dative, ablative and instrumental forms. The instrumental forms are rarely used in WA.

- Postpositions in ablative & instrumental add motion to the main meaning and are used with motion verbs, cf.: WA իմ մօտս/դէմս EA ինձ մօտ/իմ դէմ մարդ կայ նստած: There is a person sitting *near/in front of* me. WA Իմ մօտս/դէմս EA իմ մօտից/դէմից մարդ անցաւ: Someone passed *by me/before* me. Լեռան վրայ շուք ինկած է: Լեռան վրայ ստվեր է ընկել: A shadow has fallen *on* the mountain. WA Լեռան վրայէն շուք մը սահեցաւ: EA Լեռան վրայից/վրայով մի ստվեր սահեց: *Over* the mountain a shadow glided.

- Postpositions in genitive are substantives substituting for a part of the modifier of their object—a participle or conjugated verb—cf., մեր դէմ մարդ կայ նստած there is a person sitting in front of us = մեր դէմի մարդը or մեր դէմի նստածը the person/the one sitting in front of us. Գրքի մէջ շոր(ա)ցրած ծաղիկ a flower dried in the book = գրքի մէջի/միջի ծաղիկը the flower in the book.

- The nominal substantives replace a noun phrase completely; i.e., մեր դէմինը բարձրահասակ է the one in front of us is tall = մեր դէմի նստածը = մեր դէմ նստած մարդը. Գրքի մէջինը յիշատակ է the one in the book is a memory = գրքի մէջի/միջի ծաղիկը = գրքի մէջ շոր(ա)ցրած ծաղիկը.

- Nominal substantives decline with ի, e.g., WA: վրայինին, վրայինէն; EA վրայինի, վրայինից, վրայինով, in casual conversational styles.

3. Adverbial postpositions are adverbs functioning also as postpositions: **առաջ, առեն, ետև, ետքը, դուրս, վեր, վերև, վար, հեռու, շուրջ, մէջտեղ, ներս, ներքև;** they govern the genitive and ablative cases, e.g., մեր վերը, մեզմէ/մեզնից վեր, etc.

- as postpositions they behave in the same pattern as the postpositions above (2.): they take possessive & definite articles, can be declined, and create substantives, e.g., իմ շուրջս, ինձմէ ետքը, վերի, վերէն/վերից, վերևինը, վերևիցի, վեր(և)ինէն/վեր(և)ինից etc.

The Origin of Postpositions

Composition of Prepositions & Postpositions	English Equivalent Preposition	Original Part of Speech & its Grammatical Form	Root Meaning
մօտ	at	adjective	close, near
մէկտեղ	together, at once	adjective + noun > adverb	one/same place
մի-ա-սիմ	together	adjective + verb > adverb	one nurture
վեր-և	up (wards)	adverb	up
ներ-ս	in, inside	adverb	in
ներ-ք-և	down, below	adverb	in
վրայ < վեր-այ	on	adverb, genitive	up
նայել-ով	depending on	infinitive instr.	to look
միջև < մէջ-և	between, among	noun	back, middle
տակ	under, beneath	noun	root, bottom, origin
շուրջ	around, about	noun	round
հանդերձ	together with	noun	attire
մէջ-տեղ	among	noun + noun > adverb	middle, place
ետ-և	behind, in the rear	noun > adverb	rear
մաս-ի-ն	about	noun genitive	part
դիմաց < դէմ-աց	in front	noun genitive pl.	face
միջոցաւ/ով < մէջ-ոց-աւ/ով	by means of	noun genitive pl. + instr.	middle
առթիւ < առիթ-իւ	on the occasion of	noun instr.	occasion
բաղդատում < բաղդատմամբ	compared to	noun instr.	comparison
նկատ-մամբ < նկատում	as for, regarding	noun instr.	notice, observation
շնորհ-իւ	due to, thanks to	noun instr.	grace
պատճառ-աւ/ով	because of	noun instr.	cause, reason
դէմ < դէմ-ք	in front of	noun pl.	face
հետ < հետ-ք	with	noun pl.	trace, foot
յ/ետ-ք	after(wards)	noun pl.	rear, end, foot
դուր-ս	out(side)	noun pl. accusative	door
բաղդատած < բաղդատել	compared to	past participle	comparison
կախեալ, կախում < կախել	pending	past participle	to hang
նայած	depending on	past participle	to look
սկսեալ, սկսած < սկսել	beginning from	past participle	to begin
վերաբերեալ < վերաբերել	concerning	past participle	to concern, regard
չհաշուած	not counting, to say nothing	past participle negative	to count
համ-ա-ձայն	according to	prefix + n > adjective	same voice
հակ-առ-ակ	contrary, opposite	prefix + verb+ suffix > adjective	to take the opposite
ան-անց	without	prep + verb	to pass
առաջ(և) < առ-(ա)ջ-և	in front of	prep a conj	toward right / and
ան-դիմ < այն-դի-ն	beyond	pronoun + noun > adverb	that side
բոլոր-տի-ք	all around	pronoun double pl.	all
բաց-ի	except	verb + prep	open
դէպ-ի	to, towards	verb + prep	touch
փոխ-ան-ակ	instead of	verb + suffixes	change
փոխ-ար-էն	instead of	verb + suffixes	change, do (aorist)

APPENDIX 10. READINGS

1. POETRY IN THE ORIGINAL

This appendix opens with two samples from Grabar, the first literary Armenian, and two samples from Middle Literary Armenian; they are supplied with explanations. Try to note the features inherited in modern WA and EA. Further you encounter the classics of modern WA and EA literature.

The second part of the appendix contains sayings and quotes, and the third, fables for your pleasure reading.

Գրաբար, 5-11 դ.

† ՏԷՐՈՒՆԱԿԱՆ ԱՂՈԹՔ Դ¹

The Lord's Prayer in Classical Armenian

Հայր մեր, որ յերկինս ես,
Սուրբ եղիցի անուն քո,
Եկեացէ արքայութիւն քո,
Եղիցին կամք քո
Որպէս յերկինս եւ յերկրի.
Չհաց մեր հանապազորդ
տու՛ր մեզ այսօր
Եւ թո՛ղ մեզ զպարտիս մեր
որպէս եւ մեք թողունք
մերոց պարտապանաց,
Եւ մի՛ տանիր զմեզ ի փորձութիւն,
այլ փրկեա՛ զմեզ ի չարէ,
զի քո է արքայութիւն
և զօրութիւն
և փառք յաւիտեանս յաւիտենից,
Ամէն:

Explanations for Grabar

Հայր մեր *Our Father*; modifiers as a rule follow nouns
Երկինս *in skies*; loc.—acc. pl (with preposition *ի*, turning into *յ* before vowels) of *երկին(ք)* *sky, heaven*
եղիցին *Let it be*; Subjunctive 2 (from aorist stem) of *լինել (եղել)*
եկեացէ *Let it come*; Subjunctive 2 of *գալ (եկմ)*
արքայութիւն *Kingdom*
կամք *will*; nom. pl.
որպէս *as, like, as well as*
Երկրի *on Earth*; loc.-dat. sing. with preposition *ի < յ* of *երկիր*, ‘earth, land, country’
չհաց *the Bread*; acc. definite with the preposition *զ*

¹ A music note symbol denotes that the poem is also a song.

հանապազորդ *daily*; from *հանապազ* ‘always’
թո՛ղ *let go, forgive!*; imp. from *թողուլ*
զպարտիս *debts*; acc. pl.
մեք *we*; nom. pl.
մերոց *our*; in gen. pl. (modifier agreement)
զմեզ *us*; acc.
թողունք *we forgive*; simple present pl. 1st p. of *թողուլ*
պարտապանաց *debtor*; dat. pl.
մի՛ տանիր *do not lead!*; prohibitive imp. of տանիլ ‘to take, carry, lead, guide’
ի փորձութիւն *to trial, temptation*; loc.-acc. with preposition *ի*
այլ *but, on the contrary*
փրկեա՛ *purge, save!*, imp. abl. sing. of *փրկել*
ի չարէ *from evil*, abl. sing.
զի *because*
զօրութիւն *might*
փառք *glory*
յաւիտեանս յաւիտենից *ever and forever*
ամէն *Amen*

ՅՅԾ

ՎԱՀԱԳՆԻ ԾՆՈՒՆԿԷ

Երկներ երկիր
Երկներ երկին,
Երկներ եւ ծովն ծիրանի,
Երկն ի ծովոյն ունէր
Եւ զկարմրիկն եղեգնիկ.
Ընդ եղեգան փող ծուխ ելանէր,
Ընդ եղեգան փող բոց ելանէր,
Եւ ի բոցոյն վազէր
Խարտեաչ պատանեկիկ.
Նա հուր հեր ունէր,
Բոց ունէր մօրուս,
Եւ աչքունքն էին արեգակունք:

*Explanations for Grabar**(folklore from the prewritten period)*

ՎԱՀԱԳՆ *God of thunder and fire*
Երկներ *was in labor, past imperfect 3rd P sn.*
Երկն ունէր *was in labor, past imperfect 3rd P sn.*
ի ծովոյն *in the sea, loc.*
զկարմրիկն եղեգնիկ. *the red reed, acc., modifier-modified agreement with diminutives*
ընդ եղեգան փող *from the reed pipe, abl.*
ծուխ ելանէր *smoke was rising*
ի բոցոյն *from the flame, abl.*
խարտեաչ *red-hair*
պատանեկիկ *youth, diminutive*
հուր հեր *fiery hair*
բոց ունէր մօրուս *the beard was in flames*
աչքունքն էին արեգակունք *the eyes were suns*

ՅՅԾ

ՄԻՋԻՆ ՀԱՅԵՐԷՆ 12-16 դարեր

ՀԱՅՐԵՆՆԵՐ HAYRENS²ՆԱԳԱՊԵՏ ՔՈՒՉԱԿ 16-րդ դ.
Nahapet Kuchak

Լուսին, պարծենաս ասես
Լուս կու տամ ես աստընուորիս:
Ահա հողեղեն լուսին,
Ի գրկիս՝ Լ երեսն երեսիս:
Թէ չես ատալ այս գերոյս
Յետ տանեն գիւղէ կապայիս,
Վախեն սիրոյ տէր լինիս,
Լուս պակաս տաս աստընուորիս:

Յոգիս ի մարմնոյս ելաւ,
Նա նստայ առջեւն ու լացի.
«Ա՛յ հոգի, դու ո՞ր կ'երթաս,
Երբ քեզնով եմ ես կենդանի»:
Յոգիս ալ մարմնոյս ասաց.
«Ես զքեզ խիկար կու գիտ'ի,
Երբ տունն ի քակել առնու,
Տէրն ներսն այլ ի՞նչ բան ունի»:

Explanations for Middle Armenian

լուս կու տամ (լոյս) I give light, *all verbs form the simple present and past imperfect with կու*
աստընուոր-ի-ս to this world
ի գրկիս in my arms (hug), *loc.*
Լ and, *abbreviated from* Լ
թէ չես ատալ (հաւատալ) if you don't
believe, *neg. simple present/conditional*
այս գերոյս me, this humble one
կապայ overcoat, a finishing part of national
folk dress
սիրոյ տէր լինիս (you) fall in love
Լուս պակաս տաս light the world less
ի մարմնոյս from my body, *abl.*
խիկար wise
կու գիտ'ի I thought, *abbreviated from կու*
գիտի
ի քակել առնու becomes destroyed (*առնուլ to*
get, take)
Տէրն ներսն այլ ի՞նչ բան ունի what's got the
owner to do inside

☞

² A particular poetic genre popular in Middle Ages in Armenia. The majority of hayrens are folkloric creations, some are ascribed to Nahapet Kuchak, a 16th c. poet whose life and poetry are still a philological mystery.

ՆՈՐ ՀԱՅԵՐԷՆ 17-21 դարեր

ՆԱԳԱՊԵՏ ՌՈՒՍԻՆԵԱՆ 1819 -1876
Nahabed Rusinean

ԴԴ ԿԻԼԻԿԻԱ

Երբ որ բացուին դռներն յուսոյ
Եւ մեր երկրէն փախ տայ ծմեռ,
Չքնաղ երկիրն մեր Արմենիոյ
Երբ փայլէ իւր քաղցրիկ օդեր,
Երբ որ ծիծառն ի բոյն դառնայ,
Երբ որ ծառերն հագնին տերեւ,
Ցանկան տեսնել զիմ Կիլիկիա,
Աշխարհ որ ինձ ետուր արեւ:

Տեսի դաշտերն Սիւրիոյ,
Լեռնն Լիբանան եւ իւր մայրեր.
Տեսի երկիրն Իտալիոյ,
Վենետիկ եւ իւր կոնտօլներ.
Կղզի նման չիք մեր Կիպրոյ,
Եւ ոչ մէկ վայր է արդարեւ,
Գեղեցիկ քան զիմ Կիլիկիա,
Աշխարհ որ ինձ ետուր արեւ:

Հասակ մը կայ մեր կենաց մէջ,
Ուր ամենայն իղծ կ'աւարտի.
Հասակ մը, ուր հոգին ի տենչ՝
Յիշատակաց իւր կարօտի:
Յորժամ քնարս իմ ցրտանայ,
Սիրոյ տալով վերջին բարեւս,
Երթամ ննջել յիմ Կիլիկիա,
Աշխարհ, որ ինձ ետուր արեւ:

Note on Obsolete Forms

Երբ որ - when, whenever; emphatic usage of որ
փախ տայ – run away, escape, *subjunctive*
Արմենիոյ - of Armenia *obs. gen.*
իւր - his/hers/its, *obs. gen.* իր
ի բոյն - to its nest, *obs. acc. with preposition* ի
ցանկան - I wish, *obs., subjunctive 1st p. sing.*
զիմ - my, գ-իմ, *with obs. definite article* գ
տեսի – *obs. for տեսայ*
լեռն Լիբանան եւ իւր մայրեր - the mount
Lebanon and its cedars.
չիք - there is not
կենաց մէջ - in life, *obs. gen. pl. of կեանք*
յիշատակաց - memories, *obs. dat. pl. of*
յիշատակ
յորժամ - when, յ-որ-ժամ *literally: at the hour of*
ի տենչ - with desire, *obs. acc. with preposition* ի
ցրտանայ – turn cold, *ց(ու)րտանալ in*
subjunctive 3rd p. sing.

☞

ՄԻՔԱԷԼ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ 1829-18766
Mikael Nalbandian

ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

Ազատն Աստուած այն օրից,
 Երբ կամեցաւ շունչ փչել,
 Իմ հողանիւք շինուածքին
 Կենդանութիւն պարգեւել,
 Ես, անբարբառ մի մանուկ՝
 Երկու ձեռքս պարզեցի,
 Եւ իմ անգօր թելերով
 Ազատութիւն գրկեցի:

Մինչ գիշերը անհանգիստ
 Օրօրոցում կապկապած
 Լալիս էի անդադար,
 Մօրս քունը խանգարած,
 Խնդրում էի նորանից
 Բազուկներս արծակել.
 Ես այն օրից ուխտեցի
 Ազատութիւնը սիրել:

Թոթով լեզուիս մինչ կապերն
 Արծակուեցան, բացուեցան
 Մինչ ծնողքս իմ ծայնից
 Խնդացին ու բերկրեցան,
 Նախկին խօսքն որ ասացի,
 Չէր հայր կամ մայր կամ այլ ինչ.
 Ազատութիւն, դուրս թռաւ
 Իմ մանկական բերանից:

«Ազատութիւն», ինձ կրկնեց
 Ճակատագիրն վերելից.
 «Ազատութեա՞ն դու զինուոր
 Կամիս գրուել այս օրից:
 Ո՛հ, փշոտ է ճանապարհոյ,
 Քեզ շատ փորձանք կը սպասէ.
 Ազատութիւն սիրողին
 Այս աշխարհը խիստ նեղ է»:

- Ազատութիւն,- գոչեցի,-
 Թող որոտայ իմ գլխին
 Փայլակ, կայծակ, հուր, երկաթ,
 Թող դաւ դնէ թշնամին,
 Ես մինչ ի մահ, կախաղան,
 Մինչեւ անարգ մահու սիւն,
 Պիտի գոռամ, պիտ կրկնեմ
 Անդադար՝ ազատութիւն:

Մ Մ Ե Ր Հ Ա Յ Բ Ե Ն Ի Ք

Թ չ Հայաստանի Հանրապետութեան Հիմնը
 Մեր Հայրենիք՝ ազատ, անկախ,
 Որ ապրել է դարեդար.
 Իւր որդիքը արդ կանչում է՝
 Ազատ, անկախ Հայաստան:

Ահա եղբայր, քեզ մի դրօշ
 Չոր իմ ձեռքով գործեցի,
 Գիշերները ես քուն չեղայ՝
 Արտասուքով լուացի:

Նայիր նրան երեք գոյնով
 Նուիրական մեր նշան,
 Թող փողփողի թշնամու դէմ,
 Թող միշտ պանծայ Հայաստան:

Ամենայն տեղ մահը մի է,
 Մարդ մէկ անգամ պիտ՝ մեռնի.
 Բայց երանի ով իւր ազգի
 Ազատութեան կը զոհուի:
 ՄՅՁ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ 1852-1872
Bedros Turian

ԼՃԱԿ

Ինչու՞ ապշած եմ, լճակ,
 Ու չե՞ն խայտար քու ալեակք,
 Միթէ հայլուոյ մէջ անծկաւ
 Գեղուհի՞ մը նայեցաւ:

Եւ կամ միթէ կը զմայլի՞ն
 Ալեակքդ երկնի կապոյտին,
 Եւ այն ամպոց լուսափթիթ,
 Որք նմանին փրփուրիդ:

Մելամաղծոտ լճակդ իմ,
 Քեզ հետ ըլլանք մտերիմ.
 Միրեմ քեզի պէս ես ալ
 Գրաւիլ, լռել ու խոկալ:

Որքան ունիս դու ալի՞
 Ճակատս այնքան խոկ ունի,
 Որքան ունիս դու փրփուր՝
 Միրտս այնքան խոց ունի բիւր:

Այլ եթէ գոգդ ալ թափին
 Բոյլքն աստեղաց երկնքին,
 Նմանիլ չե՞ս կրնար դուն
 Հոգւոյս՝ որ է բո՛ց անհուն:

Հող աստղերը չե՞ն մեռնիր,
 Ծաղիկներն հող չե՞ն թռմիր,
 Ամպերը չե՞ն թրջեր հող,
 Երբ խաղաղ էք դու և օդ:

Լճակ, դու՛ ես թագուհիս,
 Չի թ'հովէ մ'ալ՝ խորշոմիս,
 Դարձեալ խորքիդ մէջ խռով
 Չ'իս կը պահես դողդղալով:

³ թէ հովէ մըն ալ even if from a wind

Շատերը զիս մերժեցին,
«Քնար մ'ունի տակ», ըսին,
Մին «Դողդոջ է, գոյն չունի», -
Միւսն ալ ըսաւ. «Կը մեռնի»:

Ոչ ոք ըսաւ՝ «Յէ՛ք տղայ,
Արդեօք ինչու՞ կը մխայ,
Թերեւս ըլլայ գեղանի,
Թէ որ սիրեմ, չմեռնի»:

Ոչ ոք ըսաւ. «Սա տղին
Պատռենք սիրտը տրտմագին.
Նայինք ինչե՛ր գրուած կան...»
- Յոն հրդեհ կայ, ո՛չ մատեան:

Հոն կայ մոխիր... յիշատակ...
Ալեակքդ յուզին թող, լճակ,
Զի քու խորքիդ մէջ անծկաւ
Յուսահատ մը նայեցաւ...

ՏՔՏՈՒՆՁՔ

Է՛հ, մնաք բարով, Աստուած և արեւ,
Որ կը պլպլաք իմ հոգւոյս վերեւ...
Աստղ մ'ալ ես կ'երթամ յաւելուլ երկնից,
Աստղերն ինչ են որ, եթէ ո՛չ անբիծ
Եւ թշուառ հոգւոց անէծք ողբագին,
Որք թռին այրել ճակատն երկնքին.
Այլ այն Աստծոյն՝ շանթերու արմատ՝
Յաւելուն գէնքերն ու զարդերն հրատ...
Այլ, ո՛հ, ի՞նչ կ'ըսեմ... շանթահարէ զիս,
Աստուած, խնկն հսկայ, փշրէ հիւլէիս,
Որ ժպրհի ձգտիլ, սուզիլ խորն երկնի,
Ելնել աստղերու սանդուղքն ահալի...
Ողջո՛յն քեզ, Աստուած դողդոջ էակին,
Շողին, փթիթին, ալւոյն ու վանկին,
Դու, որ ճակտիս վարդն եւ բոցն աչերուս
Խլեցիր թրթռումս շրթանց, թռիչն հոգւոյս,
Անպ տուիր աչացս, հեւք տուիր սրտիս,
Ըսին՝ մահուան դուռն ինձ պիտի ժպտիս,
Անշուշտ ինձ կեանք մը կազմած ես ետքի,
Կեանք մ'անհուն շողի, բոյրի, աղօթքի.
Իսկ թէ կորնչի պիտի իմ հուսկ շունչ
Հոս մառախուղի մէջ համր, անշշունջ,
Այժմէն թող որ շանթ մ'ըլլամ դալկահար,
Պլլուիմ անուանդ, մռնչեմ անդադար,
Թող անէծք մ'ըլլամ քու կողդ խրիմ,
Թող հորջորջեմ քեզ «Աստուած ռխերիմ»:

Ո՛հ, կը դողդոջիմ, տժգոյն եմ, տժգո՛յն,
Փրփրի ներսս դժոխքի մ'հանգոյն...
Հառաչ մ'եմ հեծող նոճերու մէջ սեւ
Թափելու մօտ չոր աշնան մէկ տերեւ...
Ո՛հ, կայծ տուէ՛ք ինձ, կայծ տուէ՛ք,
ապրի՛մ...
Ի՛նչ, երազէ վերջ գրկել ցուրտ շիրի՞մ...
Այս ճակատագիրն ինչ սեւ է, Աստուած,

Արդեօք դամբանի մրուրո՞վ է գծուած...
Ո՛հ, տուէք հոգւոյս կրակի մի կաթիլ,
Սիրել կ'ուզեմ դեռ, Լ'ապրիլ ու ապրիլ.
Երկնքի աստղեր, հոգւոյս մէջ ընկէ՛ք,
Կայծ տուէ՛ք, կեանք ձեր սիրահարին հէք:
Գարունն ոչ մէկ վարդ ճակտիս դալկահար՝
Ո՛չ երկնի շողերն ժպիտ մ'ինձ չեն տար:
Գիշերն միշտ դազադս, աստղերը՝ ջահեր,
Լուսինն յար կու լայ, խուզարկէ վիեր:
Կ'ըլլան մարդիկ, որ լացող մը չունին,
Անոր համար Նա դրաւ այդ լուսին.
Եւ մահամերձն ալ կ'ուզէ երկու բան,
Նախ՝ կեանքը, վերջը՝ լացող մ'իր վրան:
Ի գուր գրեցին աստղերն ինձի «սէ՛ր»,
Եւ ի գուր ուսուց բուլբուլն ինձ «սիրել»,
Ի գուր սիւքեր «սէ՛ր» ինձ ներշնչեցին,
Եւ զիս նորատի ցուցուց ջիւղ ալին,
Ի գուր թաւուտքներ լեցին իմ շուրջ,
Գաղտնապահ տերեւք չառին երբէք շունչ,
Որ չխառվին երագքս վսեմ,
Թոյլ տուին, որ միշտ գնէ երագեմ,
Եւ ի գուր ծաղկունք, փթիթներ գարնան,
Միշտ խնկարկեցին խնկմանս խորան...
Ո՛հ, նոքա ամենքը զիս ծաղրեր են...
Աստուծոյ ծաղրն է Աշխարհն ալ արդէն...
ՅՅԾ

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ 1869-1923
Hovhannes Toumanian

ՔԱՌԵԱԿՆԵՐ

Լինէր հեռու մի անկիւն,
Լինէր մանկան արդար քուն,
Երագի մէջ երջանիկ,
Հաշտ ու խաղաղ մարդկութիւն:ձ

Աշնան ամպին ու զամպին,
Մոլոր նստած իր ճըմբին,
Լուռու հանդում մի արտոյտ
Նայում է միշտ իմ ճամփին:ձ

Երկու դարի արանքում,
Երկու քարի արանքում,
Յոգնել եմ նոր ընկերի
Ու հին ցարի արանքում:ձ

Հին աշխարհքը ամէն օր
Հազար մարդ է մտնում նոր,
Հազար տարուան փորձն ու գործ
Սկսվում է ամէն օր: ձ

Երագունս մի մաքի
Մօտս եկաւ հարցմունքի.
- Աստուած պահի քո որդին,
Ո՞նց էր համը իմ ձագի:ձ

There are no suffixes with ը save the definite article. Derivatives of ընդ and ըստ, which function as prepositions and also prefixes, are presented in the general list below.

Remember the Following Words Beginning with /Ը ը/		
ըլլալ WA < լինել ըղեղ WA < ուղեղ ըղձալ ըմպան < ումպ ըմբերանալ ըմբիշ ըմբռշխնել	ընդօրինակել ընդեղէն (> հունդ) ընել WA (> առնել < անել EA) ընթացք, ընթանալ ընթեռնուլ, ընթերցել ընթերցարան ընթերցնելի ընթրիք	ընկողման-իլ WA -ել EA ընկոյզ ընկրկ-իլ WA -ել EA ընձառիծ (> ինձ, leopard) ընձուղտ ընձենի ընձիւղ ընչասէր (> ինչ-ք)
ըմբռնել ըմպել ընդ ընդհանուր ընդառաջ ընդարձակ ընդգրկել ընդդէմ ընդել, ընտել ընդհաստ ընդունելութիւն	ընծայ ընկալել ընկեր ընկեցիկ ընկղմիլ ընկճել ընկնել EA	ընչագուրկ ընչաքաղց ընչացք ընտանի(ք) ընտիր ընտրել ըսել < ասել ըստ ըստ իս ինքըստիմքեան

The weak vowel [ը] as a schwa [ə] creates hidden (not written) syllables. The schwa is shorter compared to the vowel [ը], which is both spelled and pronounced; therefore is the difference in symbolic presentation—[ě]. Poets sometimes spell it out to indicate the rhyme.⁶ In EA, the schwa is shorter than in WA; it becomes almost fugacious in the normal speed of speech.

13. 2 The schwa is pronounced but not spelled:

1. Before the preposition գ, attached to words beginning with a consonant: ձգիաց մեր հանապազորդ...
2. In initial positions before root consonant clusters consisting of a sibilant (զ, ս, շ) and a stop (բ, պ, փ, գ, կ, ք, դ, տ, ք), as: ձգգալ, ձգգոյշ, ձգբաղուած, ձստանալ, ձստիպել, ձքանչելի, ձՍփիւռք, ձշտապել, etc.
3. Between the same consonants, if they result from shifts, as: շուք - շքեղ, սուգ - սգալ, գուտ - գտնել.
4. Between sibilants (զ, ժ, ս, շ) and sonorants (լ, ր, ն, մ, ն, յ), as: գջլանալ, ժջլատ, գթահ, սթահ.
5. Between any two consonants beginning a word: վտանգ, թմբուկ, կնունք, կթրակ.
6. In more than three consonant clusters it is usually pronounced after the first and third: ծնծնողայ, մթմթնալ, մթթթնալ, but կթթթնութիւն.
7. Between a final ը, դ and preceding consonants, as: կայսթ, ծունթ, մանթ, արկթ, աստթ. but not if the sonorant precedes it: կարգ, վարդ, պարգ, դուրս unless the final consonant is an article: դուռս *my door*.
8. Between consonant articles and the preceding stem consonant, as: գիրքս, տունդ, անունն.

2. THE ORTHOGRAPHY OF DIPHTHONGS

2.1 Diphthong /ոյ/

1. The diphthong /ոյ/ is pronounced [uy] if followed by a root consonant, as կոյր, լոյս, բոյր, համբոյր. **RO:** this diphthong is spelled and pronounced /ոյ/: կոյր, լոյս, etc.
2. It regularly shifts into /ու/ in derivatives, կուրանալ⁷, յունական, լուսաբաց, համբուրել.
3. A sporadic shift into schwa is characteristic to some words accepted in the standard from dialects: բոյն - բնաւեր, բնաւորիլ.
4. The final /ոյ/ is sounds as simple [o], as: յետոյ, Կարոյ. Except: յոյ, Նոյ (see rule 42.333). **RO:** the final /ոյ/ is simplified to match the sound /ո/: հետո, Կարո, unless it sounds [oy]: Նոյ [Noy].

⁶ In the same poem, the same word in different positions may appear with or without a written /ը/ in its hidden syllable depending on rhyme and rhythm of the poem. Students of orthography should ignore this /ը/.

⁷ Conversation WA accepts also կոյրնալ, լոյսնալ, etc.

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ 1875-1957

Avetik Isahakian

ԹԷ ՅՈՒՉՆԵԼ ԵՄ յաղթահարուած

Կեանքի անվերջ հոգսերով,
Թէ տանջուում ես արհամարհուած
Բոցավառուող քո սիրով.

Թէ կեանքի մէջ մի չար դիպուած,
Մի ամօթ է քեզ ճնշում,
Թէ չարաչար հիասթափուած
Կեանքն ատոււմ ես եւ գարշում.

Լաւ իմացիր, ողջ անօգուտ
Պիտի յուզեն միմիայն քեզ,
Մի սպառնիր ուժը հոգուդ
Ստածմունքով կարճատես.

Հանգիստ եղի՛ր, աղօթք արա՛,
Անյիշաչար եղի՛ր միշտ,
Որ քո լացով չուրախանայ
Քո թշնամին ամբարիշտ:

Կեանքի ցաւը, բախտի խաղը,
Ատելութիւնն անմտի,
Հաւատացի՛ր, երբէք չարժեն
Վրդովմունքին քո սրտի:

Եւ այդ սիրտը քեզ չի տուած,
Որ դու մաշես ամէն օր,
Այստեղ պիտի ապրի Աստուած,
Ոչ թէ ցաւեր նորանոր:

ԳՊՐՈՅԻ ԶԱՄՓԱՆ

Ձմեռուայ բուքին,
Սառնամանիքին
Դպրոցի ճամբան
Դժուար է, երկար
Շատերի համար:

Ձուարթ գարունքին,
Երգին ու ծաղկին
Դպրոցի ճամբան
Կարճ է, դուրաւի
Կարծես աւելի:

Իսկ ով սէր ունի
Ինձ պէս ուսումի
Դպրոցի ճամբան
Կանաչ է, սիրուն
Ձմեռ թէ գարուն:

☺

ՌԱՒԵՆՆԱՅՈՒՄ

Արարատի ծեր կատարին
Դար է եկել վայրկեանի պէս,
Ու անցել:

Անհուն թուվ կայծակների
Սուրն է բեկուել աղամանդին
Ու անցել:

Մահախուճապ սերունդների
Աչքն է դիպել լոյս գագաթին
Ու անցել:

Հերթը հիմա քոնն է մի պահ.
Դու էլ նայի՛ր սեզ ճակատին
Ու անցիր...

Դ ՔՕՏԱՐ, ԱՄԱՅԻ ԶԱՄՓԷՔԻ ՎՐԱՅ

Իմ քարաւանս մեղմ կը դողանջէ.
Կանգնի՛ր, քարաւանս, ինձի կը թուայ,
Թէ հայրենիքես ինձ մարդ կը կանչէ:

Բայց լուռ է շուրջս ու շշուկ չկայ
Արեւվառ, անդորր այս անապատում,
Ա՛խ, հայրենիքս ինձ խորթ է հիմա,
Ու քնքուշ սէրս ուրիշի գրկում:

Կնոջ համբոյրին էլ չեմ հաւատայ,
Շուտ կը մոռանայ նա վառ արցունքներ,
Շարժուի՛ր, քարաւանս, ինձ ով ձայն կը տայ,
Գիտցի՛ր, լուսնի տակ չկայ ուխտ ու սէր:

Գնա՛, քարաւանս, ինձ հետդ քա՛շ տուր,
Օտար, ամայի ճամփէքի վրայ.
Ուրտեղ կը յոգնիս՝ գլուխս վար դիր
Ժեռ քարերի մէջ, փշերի վրայ...

ԵՄ ՁԵՋ ԱՍՈՒՄ ԵՄ՝ կգայ Ոգու սով,

Եւ դուք կը քաղցէք ճոխ սեղանի մօտ,
Կընկնէք մուրալու յափրած որկորով
Հրեղէն խօսքի, սուրբ խօսքի կարօտ:

Լրբենի ծաղրով արհամարհեցիք
Ոգու վառ զեղմունք—միտք ու երագանք,
Նիւթի տաճարում արբած պարեցիք՝
Մոռացած անմահ անհունի տենչանք:

Դուք, որ հեզեցիք ուժն ստեղծագործ՝
Ձեր միւթի հանդէպ կը գայ Ոգու սով,
Եւ մուրացկի պէս փշրանքի համար
Ծարաւ ու նօթի կ'անցնէք ծովէ ծով... ☺

ՄԻԱՄԱՆԹՕ 1878-1915
Siamanto

ՊԱՐԸ

Եւ արցունքներն իրեն կապոյտ աչքերուն մէջ
խեղդելով,
Մոխրադաշտի մը վրայ, ուր հայ կեանքը դեռ
կը մեռնէր,
Այսպէս պատմեց մեր սարսափին
ականատես գերմանուհին.

Այս անպատմելի պատմութիւնը որ ձեզ
կ'ընեն,
Ես իմ անգութ աչքերովս այս մարդկային,
Իմ անվտանգ տնակիս գեղեցնադիր
լուսամուտէն,
Ակռաներս կռճտելով ու զայրոյթս
զարհուրելի...
Այս աչքերովս անգթօրէն մարդկային, ես
տեսայ:
Մոխրակոյտի վերածուած Պարտեզ
քաղաքին մէջն էր:
Դիակները դիզուած էին մինչեւ կատարները
ծառերուն,
Եւ ջուրերէն, աղբիւրներէն, առուններէն,
ճամբաներէն,
Չեր արհունին կարկաչինն ըմբոստածայն...
Դեռ ականջիս իր վրէժն ահաւասիկ որ
կը խօսի...

Օ՛հ չի տակաք երբ անպատմելի
պատմութիւնս ձեզի պատմեմ...
Թող մարդերը հասկնան մարդուն ոճիրը
մարդուն դէմ,
Երկու օրուան արեւին տակ, գերեզմանին
ճամբուն վրայ
Մարդուն շարիքը մարդու դէմ,
Թո՛ղ աշխարհիս բոլոր սրտերն իմանան...
Այդ մահաշուք առաւօտը կիրակի էր,
Դիակներու վրայ ծագող առաջին և անօգուտ
կիրակին,
Երբ սենեակիս մէջը, իրիկունէն մինչեւ
արշալոյս,
Դաշունահար աղջկան մը հոգեվարքին վրայ
ծռած՝
Արցունքներով անոր մահը կը քրջէի...
Յանկարծ հեռուէն սեւ խուժան մը
անասնական
Քսան հարսներ իրենց հետ՝ մոլեգնօրէն
մտրակելով,
Շուայտութեան երգերով, այգիի մը մէջ
կանգնեցան:

Ես կիսամեռ խեղճ աղջիկն իր
խշտեակին վրայ լքած՝
Դժոխահայեաց պատուհանիս պատշգամբին
մօտեցայ...

Այգիին մէջ սեւ խուժանն անտառուեցաւ:
Վայրենի մը՝ հարսներուն - «Պէտք է պարէք, -
որոտաց,
Պէտք է պարէք, երբ մեր թմբուկը հնչէ»:
Եւ մտրակներն սկսան մահակարօտ հայ
կիներուն
Մարմիններուն վրայ կատաղութեամբ մը
շառաչել...
Քսան հարսներն ձեռք-ձեռքի, իրենց շուրջպարն
սկսան...
Աչուրներէն իրենց արցունքը վերքերու պէս
կը հոսէր,
Ա՛հ, ես որչափ նախանձեցայ իմ դրացի
վիրաւորիս,
Որովհետեւ լսեցի, որ հռնդիւնով մը հանդարտ,
Տիեզերքն անիծելէն, խեղճ հայուհին գեղադէմ,
Իր տատրակի շուշան հոգին դէպի աստղերը
թեւ տուաւ...
Ունայնօրէն կռուիներս ամբոխին դէմ շարժեցի:
«Պէտք է պարէք, կ'ոռնար խուժանը մոլեգին,
Մինչեւ ձեր մահը պէտք է պարէք, դուք
անհաւատ գեղեցիկներ,
Կուրծքերնիդ բաց պէտք է պարէք, մեզ ժպտելով
և անտրտունջ...
Յոգնութիւնը ձեզ համար չէ, ոչ ալ ամօթը ձեզ
համար,
Ստրուկներ էք, պէտք է պարէք, և մերկանդամ և
հոլանի,
Մինչեւ ձեր մահը պէտք է պարէք պագշտօրէն
և ցոփութեամբ,
Մեր աչքերը ծարախ են ձեր ձեւերուն և ձեր
մահուան...»:

Քսան հարսներն գեղադէմ գետին ինկան
պարտասած...
«Ոտքի ելէք» գոռացին, մերկ սուրերնին օձերու
պէս շարժելով...
Յետոյ մէկը սափորով մը քարիտ բերաւ
խուժանին...
Ո՛վ մարդկային արդարութիւն, բող ես քքնեմ քու
ճակտիդ...
Քսան հարսներն շտապով այդ հեղուկովն
օձեցին...

«Պէտք է պարէք, որոտաց,
ահաւասիկ ձեզի բուրմունք մը, որ
Արաբիան իսկ չունի...»,
Յետոյ ջահով մը բռնկցուցին մերկ մարմինները
հարսներուն:
Եւ ածխացած դիակները պարին մէջէն դէպի
մահը գլորեցան...
Չարհուրանքէս՝ պատուհանիս փեղկերը
փոթորկի մը պէս փակելով՝
Իմ մենատր մեռեալիս մօտենալով հարցուցի.
Ինչպէս փորել այս աչքերս, ինչպէս փորել ըսէ՛
ինձ... ՅԵՃ

ՎԱՀԱՆ ԹԵՔԵՅԱՆ 1878-1945

Vahan Tekeyan

ԼԵԶՈՒՆ, ՈՐՈՎ ԳՐԵՑԻ

Երկրի երեսը քիչեր
Կը կարդային զայն արդէն ու պակսեցան
անոնք ալ...
Չարիւր տարի վերջ միայն իր այս ձեւով,
այս սխալ
Կամ ճիշտ ձեւով ու հնչմամբ՝ լեզուն անուշ
գոր խօսէր

Էին անուն տղաքներ՝ գուցէ խօսող
չունենայ,
Եւ քերթուածները, որոնց մեն մի բառին ու
յանգին
Վրայ ես սիրտ հասցուցի՝ գուցէ անկիւն մը
պառկին,
Առանց որ մէկը դնէ իրենց բուն շէշտն
անոնց վրայ...

Տէ՛ր, ցաւ մ'ալ այս է հիմա, ցաւերէն ետք
անհամար,
Որոնց մէջէն անցնելով, որոնցմէ շիթ
մ'առնելով
Ես կազմեցի այս տաղերն ու հոս դրի
քովէ քով...

Ձի եթէ միշտ եւ միայն երգած եմ ես
ինձ համար,
Ձիս սփոփած եմ նաեւ՝ մտածելով
թէ խոցուած
Չոգիս կրնայ իր երգով սփոփել
սիրտը ոմանց...

Կ'ԱՆՁԲԵԻԷ, ՏՂԱՄ... Աշունը թաց է,
Թա՛ց աչքերուն պէս խեղճ, խաբուած
սիրուն...

Պատուհանն ու դուռը գնա՛ գոցէ՛
Եւ դէմս եկուր նստիլ վեհագոյն

Լռութեան մը մէջ... Կ'անձրեւէ, տղաս...
Կ'անձրեւէ՞ երբեմն հոգիիդ մէջ ալ,
Կը մսի՞ սիրտդ, եւ կը դողդղա՞ս՝
Խորհելով պայծառ արեւին անցեալ,

Դռան մը ներքեւ գո՛ց ճակատագրին...
Բայց կու լաս, տղաս... Մութին մէջ յանկարծ
Ծանր արցունքներ աչքէդ կը գլորին...

Լա՛ց անմեղութեան արցունքը անդարձ,
Լա՛ց չգիտնալով, խեղճ, անգէտ տղա՛ս,
Խեղճ որսը կեանքին, ա՛հ, լա՛ց,
որ մեծնաս...

ԵՍ ՍԻՐԵՑԻ, բայց ոչ ոք

Սիրածներէս գիտցաւ թէ՛
Ձինքը ո՛րքան սիրեցի...
Ո՞վ կարդալ սիրտը գիտէ:

Անէնէն մեծ հրճուանքիս,
Անէնէն սուր վիշտերուս
Ներշնչողները, աւա՛ղ,
Ձիս չեն ճանչնար այս պահուս:

Սէրս կարծես այն գետն էր
Որ իր հոսանքը անբաւ
Առաւ լերան ծիւներէն
Ու լեռը զայն չտեսաւ:

Սէրըս այն դուռն էր կարծես
Ուրկէ ոչ ոք մըտաւ ներս.
Ծաղիկներով ծածկուած՝
Գաղտնի պարտէզ մըն էր սէրս:

Ու եթէ սէրս ոմանք
Երկինքին վրայ՝ անսահման
Տեսան ծուխի մը նըման,
Կրակն անոր չտեսան...:

Ես սիրեցի, բայց ոչ ոք
Սիրածներէս գիտցաւ թէ
Ձինքը ո՛րքան սիրեցի...
Ո՞վ կարդալ սիրտը գիտէ...

ՓՄՓԱՔ

Անուշ հոգի մը ըլլար,
Ես այն հոգւոյն սիրահար,
Ան իմ երկինքս ըլլար...

Ես այդ հոգին պաշտէի՛
Ինչպէս երկինքը ծաւի,
Ձայն հեռուէ՛ն պաշտէի...

Ան ցուանար սրտիս մէջ
Իր լոյսերովը անշէջ,
Ես սուզուէի՛ անոր մէջ...

Անուշ հոգի՛ մը միայն,
Ու գրկէի՛ ես անձայն
Ձայն հոգիիս մէջ միայն...

©ՅՅԾ

ՂԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ 1884-1915**Taniel Varuzhan****ԲԱՐՏԻՆԵՐԸ**

Տանս առջեւ ջրհորին քով
Պապս է տնկեր զոյգ մը բարտի,
Լոյսն Աստղիկին, դողդոջելով,
Անոնց վրայ նախ կը կաթի:

Այնքան մօտիկ են իրարու,
Որ նոյն սիւքով կը թրթռան,
Մէկն իր երգը երբ որ թողու,
Միւսն իր շունչով կ'աւարտէ զայն:

Մրրիկներուն մէջ հերարձակ,
Գրկուած, խոր, կը հեծեծեն:
Եւ կը բզզան լուսնակին տակ
Փեթակներու պէս լուսեղէն:

Հարսս ու ես անոնց կրթնած,
Կը նստինք հոն ամեն գիշեր:
Տերեւներն հար կ'երգեն յուզուած
Այն, որ կը զգանք ու չենք յիշեր:

Մազերն անոր երբ մազերուս
Խառնել կու գայ յանկարծ քամին,
Ձոյգ բարտիները, սիրասոյգ,
Աստղերուն մէջ կը համբուրուին...

ԱՌԿԱՅԾ ՃԲԱԳ

Յաղթանակի գիշերն է այս տօնական. -
Հարս, եղ լեցուր ճրագին:
Պիտի դառնայ կռիւէն տղաս յաղթական.-
Հարս, քիթը ա՛ն պատրոյգին:

Սայլ մը կեցաւ դռան առջեւ, հորին քով. -
Հարս, վառէ՛ լոյսը ճրագին:
Տղաս կու գայ ճակատն հպարտ դափնիով.
- Հարս, բեր ճրագը շեմին:

Բայց...սայլին վրայ արիւ՞ն և
սու՞գ բեռքեր են.

Հարս, ճրագդ ասդին երկարէ:
Հերոս տղաս հոն զարնուած է սրտէն. -
Ա՛խ, հարս, ճրագդ մարէ՛...

ՂԱՐՁ

Ես հեռաւոր տնակ մ'ունիմ
Շինուած լիճին ափն ամայի:
Դուռս բաց է - հոն մտերիմ
ճրագս է վառ ու կը նայի:

Անկէ մեռել մ'հանեցին դուրս. -
Աքսորեցին հոգիս անկէ:
Այժմ շեմին վրայ կատուս
Աղիտողորմ կը մլաւէ:

Օր մը նորէն դառնամ զուցէ,
Մարա՛ծ գտնեմ ճրագս յաւէտ.
Դողդոջ ձեռքս դուռը զոցէ,
Ու լամ լացող կատուիս հետ:

ՅՅՅ

Ռուբէն Սեւակ 1885-1915**Rupen Sevag****ԻՆՉՈՒ՞՞**

Ինչու՞, ինչու՞ զիս սիրեցիր,
Փոքրիկ աղջիկ, քեզի մեղք էր,
Փոքրիկ ծոցիդ թիթեռ պէտք էր,
Դուն ծեր արծիւ մը բանտեցիր...

Կապոյտ աչուիդ երբ որ բացիր,
Կապո՛յտ աղջիկ՝ պլպուլն երգ էր,
Քեզ ալ սիրոյ մըմունք պէտք էր
Դուն զուժկան մռունչս ընտրեցիր...

Ես կ'երթամ միշտ, անձայրածիր
Դամբաններ են ոտքիս հետքեր,
Քեզ սիրոյ մեղմ սիւք մը պէտք էր,
Դուն փոթորկին կուրծքդ բացիր...

Կ'այրին աչերդ սեւածիր,
Պիտի մեռնիս, այդպէս մ'երգե՛ր.
Քեզի փոքրիկ սէր մը պէտք էր,
Դուն սէր Աստուածը ընտրեցիր...

ՅՅՅ

ՎԱՀԱՆ ՏԵՐԵԱՆ 1885-1920**Vahan Terian****Դ Յ ԷՍՏՈՆԱԿԱՆ ԵՐԳ**

Երբ կը յոգնես, կը զազազես աշխարհից,
Դարծիր ինձ մօտ, վերադարձիր դու նորից,
Ցաւած սիրտս միայն քեզնով է շնչել,
Չի կամենալ նա վերստին քեզ տանջել:

Եթէ բախտն ու վայելքները քեզ ժպտան,
Օտար մարդիկ քեզ սիրաբար ողջոյն տան,
Գուցէ ես լամ բախտիդ համար իմ անգին,
Սակայն դարծիր, վերադարձիր դու կրկին:

Եթէ հեռուն ճակատագիրն անհոգի
Սիրտդ մատնէ անկարեկից տանջանքի,
Օ, գիտեցիր, իմ հոգին էլ կը ցաւի
Անմխիթար մորմոքումից քո ցաւի...

ԱՇԵՆՆ ՄԵՂԵՂԻ

Աշուն է, անձրեւ... Ստվերներն անձեւ
Դողում են դանդաղ... Պաղ, միապաղաղ
Անձրեւ ու անձրեւ...
Սիրտս տանջում է ինչ-որ անուրախ
Անհամապատասխան...
Սպասի՛ր, լսի՛ր, ես չեմ կաննում
Անցած լոյսերից, անցած յոյզերից
Տառապել կրկին.
Նայի՛ր, ախ, նայի՛ր՝ ցաւում է նորից
Իմ հիւանդ հոգին...
Անձրեւ է, աշուն... Ինչո՞ւ ես յիշում,
Հեռացած ընկեր, մոռացած ընկեր,
Ինչո՞ւ ես յիշում.
Դու այնտեղ էիր, այն աղմկահեր
Կեանքի մշուշում...
Դու կեա՛նքն ես տեսել, դու կեա՛նքն ես
յիշում՝
Ոսկե տեսիլնե՛ր, անուրջների լո՛յս...
Ես ցուրտ մշուշում.
Իմ հոգու համար չկա արշալոյս.
Անձրեւ է, աշո՛ւն...

ՔՈ ԱՉՔԵՐԻ ԳԷՄ իմ աչքերը՝ կոյր

Կայ քո հոգու մէջ անթափանց մի մութ,
Քո մութ հայացքում կայ մի քնքուշ սուտ՝
Քեզ միշտ թաքցնող մի նուրբ վարագոյր...

Փակ են քո սրտի հեռուներն իմ դէմ,
Յաւետ քեզ կապուած՝ քեզ օտար եմ ես.
Երբ խենթ խնդութեամբ փայփայում եմ քեզ՝
Եւ սիրում եմ քեզ եւ քեզ չգիտեմ:

Փակ են քո սրտի հեռուներն իմ դէմ,
Քո աչքերի դէմ իմ աչքերը՝ կոյր.
Քո հոգու վրայ կայ մի վարագոյր,-
Ո՞վ ես դու, ո՞վ ես, - բնաւ չգիտեմ...

ՀԱՅՐԵՆԻՔՈՒՄ ԻՍ ԱՐՆԱՆԵՐԿ

Գիշերն իջա՛վ անլոյս ու լուռ.
Այնտեղ, ուր կար այնքան սիրերգ
Եւ վարդի բույր, եւ սրտի հուր:
Ամէն մի միտք հիմա մի վերք,
Ամէն հայացք հատու մի սուր,
Արնոտ դիերն են համր ու մերկ
Նայում երկինք անզօր ու զուր:
Մի օր ինչ վառ ծաղկեց մոգուած՝
Մեր նախրեան սիրտը բեկուած,
Հրով որքա՛ն խորհրդաւոր,
Ահա որպէս ծաղիկ թեքուած
Մեր հին հոգին համր ու մոլոր,
Ա՛խ, եւ անզօր, եւ անարգուած...

ՄԻՔԷՎ ՎԵՐՋԻՆ ՊՈՒՏՆ ԵՄ ԵՍ,

Վերջին երգիչն իմ երկրի,
Մա՛հն է արդեօք, թէ նի՞նջը քեզ
Պատել, պայծառ նախրի:

Վտարանդի, երկրում աղօտ,
Լուսե՛ղ, քեզ եմ երագում,
Եւ հնչում է որպէս աղօթք
Արքայական քո լեզուն:

Հնչում է միշտ խոր ու պայծառ,
Եւ խոցում է, եւ այրում.
Արդեօ՞ք բոցէ վարդե՞րդ են վառ,
Թէ՛ վերքերն իմ հրահրում:

Ահով ահա կանչում եմ քեզ՝
Ցոլա՛, ցնորք նախրի.--
Մի՞թէ վերջին պոետն եմ ես,
Վերջին երգիչն իմ երկրի...

ՄԻՍԱԲ ՄԵԾԱՐԵՆՑ 1886-1908

Missag Medzarents

ԳԻՇԵՐԵՐԳ

Գիշերն անոյշ է, գիշերն հեշտագին,
Հաշիշով օծուն ու բալասանով,
Լուսեղէն ճամբան ես կ'անցնիմ գինով,
Գիշերն անոյշ է, գիշերն հեշտագին:

Համբոյրներ կու գան հովէն ու ծովէն,
Համբոյր լոյսէն, որ չորս դիս կը ծաղկի,
Այս գիշեր տօն է, հոգւոյս կիրակի,
Համբոյրներ կու գան հովէն ու ծովէն:

Բայց լոյսն իմ հոգւոյս քիչ քիչ կը մաշի:
Շրթունքս են ծարաւ միակ համբոյրին,
Լուսեղէն գիշերն է լոյս ու լուսին,
Բայց լոյսն իմ հոգւոյս քիչ քիչ կը մաշի:

ՋՈՒՐԷՆ ԳԱՐՉԻՆ

Երբ բլուրն ի վար
աղբիւրէն դարձին,
իր վարսքի խուրձին
մէջը սողոսկի
նուրբ մատիկն ոսկի
արեւի լոյսին.
հիր սափորն ուսին
երբ բլուրն ի վար
աղբիւրէն դարձին,
մեղմով ծածանի
լաչակն հողմավար՝
թելով թռչունի.
ու ծիածանի

թոյրով պսպղայ
աչքն իր գեղանի.
Եւ երբոր ցնծայ
հնչիւնը՝ ծնծղայ
զարդոսկիներուն.
տենչանքով անհուն
հոգիս պիտ' ըղծայ
գանձեր՝ զոր չունի:
Ծարաւ շիւղին պէս
պիտ' ըղծայ անի,
երկու կաթիլ ջուր
շուրթերուն իր կէզ:
Եւ իր ճակատին՝
զովացքը ցրտին,
ճակատին կրակ
զովացքը ցրտին,
կարմիր սափորի
ջուրին սառնորակ
ցօղովը բերրի՝
կակաչ ձեռքերու...:
Ա՛հ, այս իրիկուն
սափորն իր ուսին
աղբիւրէն դարձին
սիրոյս անանուն
ջերմ սարսուռներով
կը դողայ սօսին... ԵՅԵ

**ՍԱՏԹԵՈՍ ԶԱՐԻՖԵԱՆ 1894-1924
Madteos Zarifian**

ԿԱՐԵԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պզտիկ աղջիկ մի՛նձի կ'ըսէ,
Թէ զիս խենդի պէս կը սիրէ.
Պզտիկ աղջիկ մը զիս սիրէ՛...

Գիշերն անհուն իմ աչքերուն
Երեւի նա դեռ չէ տեսեր.
Պզտիկ աղջիկ մի՛նձի տայ սե՛ր...

Երեւի դեռ նա չէ նայեր
Յոգուոյս խաւար անդունդն ի վար.
Պզտիկ աղջիկ մի՛նձ սիրահա՛ր...

Եթէ լսեր, թէ ոչ մէկ սեր
Այդ անդունդին մէջ կը շնչէր՝
Յեզ պզտիկը չէ՞ր հառաչեր...

Ուստի եղբօր մը պէս ըսի,
Թէ լուսին տակ մարդ կը մսի.
«Գնա՛, գնա ննջէ՛», ըսի.

Յետոյ գացի հեռուն լացի...

ԵՅԵ

**ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ 1897-1937
Eghisheh Charents**

ՋՅԵՍ ԻՄ ԱՆՈՒՇ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

արեւահամ բարն եմ սիրում,
Մեր հին սագի ողբանուագ, լացական լարն եմ սիրում,
Արնանման ծաղիկների ու վարդերի բո՛յրը վառման
Եւ նախրեան աղջիկների հեզաճկուն պա՛րն եմ սիրում:

Սիրում եմ մեր երկինքը մուգ, ջրերը ջիճջ, լիճը լուսէ,
Արեւն ամռան ու ձմեռուայ վիշապաճայն բուքը վսեմ,
Մթնում կորած խրճիթների անհիւրընկալ պատերը սեւ
Ու հնամեայ քաղաքների հազարամեայ քա՛րն եմ սիրում:

Ուր է՛լ լինեն - չեն մոռանայ ես ողբաճայն երգերը մեր,
Չեմ մօռանայ աղօթք դարձած երկաթագիր գրքերը մեր,
Ինչքան էլ սու՛ր սիրտս խոցեն արիւնաբամ վէրքերը մեր -
Էլի՛ ես որք ու արնավառ իմ Հայաստան յարն եմ սիրում:

Իմ կարօտած սրտի համար ո՛չ մի ուրիշ հեքիաթ չկայ.
Նարեկացու, Քուչակի պէս լուսասպակ ճակատ չկայ.
Աշխարհ անցի՛ր, Արարատի նման ճերմակ գազաթ չկայ.
Ինչպէս անհաս փառքի ճամբայ՝ ես իմ Մասիս
սա՛րն եմ սիրում:

ՏԱՂ ԱՆՁՆԱԿԱՆ

Թողած Կարսում, գետի ափին, տունս՝ շինուած
անուաշ քարով,
Կարսը թողած, Կարսի այգին ու հայրենի երկինքը մով
Եւ Կարինէ Քոթանճեանին անգամ չասած մնաս բարով-
Անց եմ կենում հիմա օտար քաղաքների ճանապարհով:

Անց եմ կենում. շուրջս -- մարդիկ, շուրջս դէմքեր
հազա՛ր-հազա՛ր.
Շուրջս աշխարհն է աղմկում, մարդկային կեանքն
անհաւասար.
Եւ ո՛վ կ'ասի ինչո՞ւ ես դու, եւ ո՛վ կ'ասի, թէ ո՞ւր հասար,-
Դէմքերը, ախ, բութ են այնպէս՝ կարծես շինուած են
տապարով:

Գորշ, տաղտկալի ու խելագար երգ է կարծես այս
կեանքը մի.
Ինչ-որ մէկի սրտում բացուած վէրք է կարծես այս
կեանքը մի.
Եւ ո՞ւմ համար - էլ ո՞ւմ համար կարօտակէզ երգէ հիմի
Սիրտս՝ լցուած տարիների սեղմ արճիճով ու կապարով:

Բայց շուրջս թող որքան կ'ուզէ աշխարհը այս խնդայ, ցնդի
Ես -- հաշմանդան ու խելագար ու յաւիտեան վտարանդի՝
Դէպի երկի՛նք պիտի գնամ, դէպի եզերքը Ամենտի --
Իմ բա՛րձր, հին ու աստղային երազների ճանապարհով...

Ու էլ ամէ՛ն մեղքի համար սիրտս հիմա ունի ներում.
Պիտի անդարձ ես հեռանամ, պիտի գնամ՝ ա՛չքս է հեռուն.

Թէ Կարինէ Քոթանճեանին տեսնէք Կարսի
փողոցներում --
Ասէ՛ք նրան Չարենցն ասաւ - մնաս բարո՛վ,
մնաս բարո՛վ...

ՋՅ ԼՈՒՍԱՄՓՈՓԻ ՂԷՍ ԱՂՋԻԿ՝
աստուածամօր աչքերով,

Թոքախտաւոր, թափանցիկ,
մարմինի՛ պէս երազի.
Կապո՛յտ աղջիկ, ակաթի ու կաթի՛ պէս
հոգեթով,
Լուսամփոփի պէս աղջիկ...

Ես ի՞նչ անեմ, ի՞նչ անեմ, որ չմեռնի
իմ հոգին,
Որ չմարի իմ հոգին քո ակաթէ աչքերում.
Ես ինչ անեմ, որ մնայ ծիածանը երեքգոյն,
Որ չցնդի, չմարի՛ իմ հոգու հեռուն...

Լուսամփոփի՛ պէս աղջիկ՝
աստուածամօր աչքերով,
Թոքախտաւոր, թափանցիկ,
մարմինի՛ պէս երազի.
Կապո՛յտ աղջիկ, ակաթի ու կաթի՛ պէս
հոգեթով,
Լուսամփոփի պէս աղջիկ... ՅՅՁ

ՀԱՍՕ ՍԱՐԵԱՆ 1914-1993

Hamo Sahian

ՕՐԸ ՄԹՆԵՑ

Օրը մթնեց, ժամն է արդէն
Իրիկնահացի,
Տխրութիւնս կամաց-կամաց
Փոխուում է լացի:
Իջնում էին խոհուն, խոնարհ
Դեզերի ուսին
Մի կաթնահունց երկնակամար,
Մի ծերատ լուսին...
Մէկը մէկից ամաչելով,
Եւ զուսպ, եւ հաւաք,
Նստում էին մերոնք կարգով՝
Կրտսեր ու աւագ:
Նստում էին եւ սպասում
Մինչեւ պապը գար,
Մինչեւ բակում Ծաղիկ եզան
Ջանգը ծլնգար:
Պապը գալիս, սուփրի գլխին,
Նստում էր շուքով,
Եւ լցում էր տունը դաշտի
Բոյր ու շշուկով...
Ու երբ տատս ծեռքն էր առնում
Շերեփո իր հին,
Գդալները բնազդաբար
Աղմկում էին:

Թանապուրի տաք գոլորշին
Գերանին առնում
Եւ սիւնն ի վար գլոր-գլոր
Ուլունք էր դառնում:
Վայելում էր տաք թանապուր,
Լաւաշ ու սամիթ
Աշխատաւոր մի գերդաստան՝
Պարզ ու միամիտ...
Հիմա այդ մեծ գերդաստանից
Ոչ մէկը չկայ...
Ես եմ մնում լոկ իբրեւ յուշ
Եւ իբրեւ վկայ:
Օրը մթնեց, ժամն է արդէն
Իրիկնահացի,
Տխրութիւնս կամաց-կամաց
Փոխուում է լացի:

ՅՅՁ

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՇԻՐԱԶ 1915-1984

Hovanes Shiraz

- ՈՐԵ Է, ԲԱԲՕ, ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻԻՔ

- Է՛ն, որ ունի բանձր երկինք:
Է՛ն, որ ունի կարմիր արեւ՝
Իր կապուտակ գլխի վերեւ.
Է՛ն, որ ունի լեռն Ալագյազ՝
Հաւքերն աշուղ, ջրերը՝ սազ:
Է՛ն, որ տեսքով իր Սեւանի,
Մագերն արծակ ու գեղանի՝
Նստած հարսի կը նմանի:
Է՛ն, որ ունի աշխարհի թագ՝
Քանց թագաւոր՝ Մասիս ճերմակ,
Ճերմակ Մասիս՝ սիրտը մրմուռ,
Գլուխը վեր՝ դրախտի դուռ:
Է՛ն, որ ունի Մասիսն ի վար
Հիմ-հիմ բերդեր, վանքեր մթար,
Որ ակերակ, բայց դեռ դարեր
Լուռ կ'աղօթեն երկինքն ի վեր:
Է՛ն, որ ունի Արագ, Տղմուտ,
Եւ ափերը մամռոտ ու մութ
Գերեզմաններն են պապերուդ...
Է՛ն, որ Դազբեկն ու Արագած՝
արտերու մէջ ախպեր կանգնած՝
Ձեռ կը զարնեն զինով թասին
Ու կը ձենեն մեր Մասիսին,
Թէ՛ «Հե՛յ, բաբօ, բաւ չէ՞ մենակ
Պանդուխտ մնաս ամպերու տակ...»:

ԷԲՍՊՐՈՍՊՏ

Մենք խաղաղ էինք մեր լեռների պէս,
Դուք հողմերի պէս խուժեցիք վայրագ:
Մենք ձեր դէմ ելանք մեր լեռների պէս,
Դուք հողմերի պէս ոռնացիք վայրագ:
Բայց մենք յաւերժ ենք մեր լեռների պէս,
Դուք հողմերի պէս կը կորչէք վայրագ:

ՀԻՆ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Մեկից մի ախ, մեկից մի հաց գողանում,
Գնում էինք Արփաչալը լողանում:
Մոված, ծարաւ, բոկոտն ընկնում սար ու ձոր՝
Շրջում էինք՝ անգիտությամբ բախտաւոր:

Աշխարհն, ասես, արի հետեւ, վերջանում...
Իջնող արեւն իրեն հետ էր մեզ տանում...
Չգիտէինք՝ ո՞վ էր ժպտում, ո՞վ լալիս,
Ո՞վ էր մեզ հաց, ո՞վ մեր աչքին լաց տալիս...

Չգիտէինք, թե ո՞ւմ կուրծքն էր զարդարում
Ձնծաղիկը, որ մենք էինք միշտ բերում...
Չգիտէինք՝ աշխարհն ի՞նչ էր, մարդն ի՞նչ էր,
Մենք՝ դարդի մեջ, չգիտէինք՝ դարդն ինչ էր...

Ա՛խ, դեռ մանուկ մենք ծերացած, գլխիկոր
Շրջում էինք՝ անգիտությա՛մբ բախտավոր...

ԵՐԱՋԻՍ ՄԵՋ ԳՈՒՌՍ ԶԱՐԿԻՆ

«Ո՞վ է», ասի ներսից ես,
Դրսից ինչ-որ պառաւ մի կին
Ասաց. «Մատաղ լինեմ քեզ

Մի կտոր հաց ողորմացի՛ր,
Աղքատ կին եմ, որք, անտէր...»
Ու ես իսկոյն դուռը բացի,
Յրաշք... մեռած մայրիկս էր:

Սարսափեցի, բայց գիրկն ընկայ,
Մայրս ասաց, «Ես եմ, ես,
Քեզ փորձելու համար եկայ,
Յո չի փոխել կեանքը քեզ:

Մուրացկանի տեսքով եկայ
Որ աշխարհն էլ իմանայ,
Տե՞ղն է խիղճդ, խի՞ղճդ, որդիս
Թէ մեռել է ինձ հետ նա...»

ՅՈՒՇԱՐՉԱՆ ՄԱՅՐԻԿԻՍ

Չիւն է իջնում կուտակում
Մօրս վրայ վերելից,
Ասես փետուր է թափում
Յրեշտակի թելերից:

Գերեզմանի այս հեռում
Մեղմ դիզում է թախծալից,
Մօրս վրայ մարմարում
Յուշարձան է թոււմ ինձ:

Այնպէս մեղմիւ է դնում
Աստուած փաթիլ փաթիլին,
Որ չցաւի ողջ կեանքում
Մօրս ցաւած սիրտը հին:

Փաթիլում է մեղմածիւն,
Մարմարում է մեղմաբար,
Աստուած ինքն է ստեղծում
Մօրս վրայ շիրմաքար:
(ՅՅ)

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ 1919

Silva Kaputikian

ԽՕՍԸ ԻՄ ՈՐԳՈՒՆ

Այս գարնան հետ, այս ծաղկունքի,
Այս թռչնակի, այս առուակի,
Յետն այս երգի ու զարթօնքի
Բացուեց լեզո՛ւն իմ մանկիկի:
Ու թոթովեց բառ մի անգին
Յայկեան լեզուից մեր սրբազան,
Ասես մասունք հաղորդութեան
Դիպաւ մանկանս շրթունքին...
- Լսի՛ր, որդիս, պատգամ որպէս
Սիրող քո մօր խօ՛սքը սրտանց,
Այսօրուանից յանձնում եմ քեզ
Յայոց լեզո՛ւն հազարազանձ:
Կտրել է նա, հանց աստղալոյս,
Երկինքները ժամանակի,
Շառաչել է խռովայոյզ
Սլացքի հետ հայկեան նետի,
Եւ Մեսրոպի սուրբ հանճարով
Դարծել է գիր ու մագաղաթ,
Դարծել է յո՛յս, դարծել դրօ՛շ,
Պահել երթը մեր անաղարտ...
Նրանո՛վ է մրմնջացել
Յայ պանդուխտը վէրքն իր սրտի,
Նրանո՛վ է որոտացել
Կռուի երգն իմ ժողովրդի,
Նրանո՛վ է մայրս ցախել
Ինձ օրօրոց դրել մի օր,
Յիմա եկել, քե՛զ է հասել
Նրա կարկաչը դարաւոր...
Բաց շուրթերդ, խօսի՛ր, անգին,
Ժիր դայլայլի՛ր, իմ սիրասուն,
Թող մանկանայ քո շուրթերին
Մեր ալեհե՛ր հայոց լեզուն...
Պահի՛ր նրան բարձր ու վճիտ,
Արարատի սուրբ ձիւնի պէս,
Պահի՛ր նրան սրտիդ մօտիկ,
Քո պապերի աճիւնի պէս,
Ու ոտխի գարկիցը սեւ
Դու պաշտպանի՛ր կրծքով նրան,
Ինչպէս մօ՛րդ կը պաշտպանես,
Թէ սո՛ւր քաշեն մօրդ վրան.
Ու տե՛ս, որդիս, ո՛ւր էլ լինես,
Այս լուսնի տակ ո՛ւր էլ գնաս,
Թէ մօ՛րդ անգամ մտքից հանես,
Քո մա՛յր լեզուն չմոռանաս:
(ՅՅ)

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ 1924 - 1971
Paruyr Sevak

**ՍԵՐՈՒՆԳՆԵՐԻ
ՀԵՐԹԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ**

Ամեն սերունդ
Նախ և առաջ մտածում է լռութեան մէջ,
Իսկ երբ խօսել է սկսում՝
Բարկացնում է աւազներից
Եւ բարկացնում անկեղծօրէն,
Որովհետեւ... կրտսերը՝ մի՛շտ
անհասկացող,
Իսկ աւագը... հասկացող է:

Աւագ Աստուած,
Մի՞թէ իրօք համանիշ են ու համագօր
Հասկացողն ու կասկածողը...

Ամեն սերունդ
Նախ և առաջ մահանում է կասկածելով:

ԲԵՈՒՆ ՆԵՐՔՈՅ

Անցնում էիր,
Ողջ երեկոն քոնն էր կարծես,
Ողջ երեկոն՝ իր բոյրերով ու ջերմութեամբ:
Երկարափէշ եթէ լիներ հագուստը քո՝
Ես կ'ատէի,
Որ երեկոն քարշ էր գալիս քո ետեւից՝
Քո հագուստի փէշի նման:
Սակայն կարծ էր հագուստը քո:
Եւ երեկոն
Ամփոփում էր քո ծնկների ծալքերի մէջ՝
Կարճ հագուստիդ կարճ փէշերի
կարի ներքոյ...

Վերջալոյսի արեւը շեղ գտել էր քեզ
Ու շուլալուել քո հագուստի կոծակներին:
Վերջալոյսի շեղ շողերի միջնորդութեամբ
Երկարում էր քո ստուերը՝ հմայքիդ պէս,
Ու քայլում էր քեզնից առաջ՝ հմայքիդ պէս...

Եւ արթնացաւ մէջս յանկարծ
Ինքնածաղկման եւ ամօթի
Տարօրինակ մի ցանկութիւն.
Եթէ կեանքում կայ քեզ նման մի
թանկութիւն՝
Ես ինչպէ՞ս եմ կեանքին նայել էժան աչքով,
Ոչ թէ անոյշ մի հիացքով,
Այլ մի տոխպ,
Յաճախ դառն,
Նաեւ կծու մի հայեացքով:
Եւ ինչպէս եմ յաճախ իջել-ստորացել՝
Բարկանալու եւ դատելու աստիճանի,
Չարանալու եւ ատելու աստիճանի,
Ու թոյլ տուել որ նողկանքը տեղից հանի
Հիացնունքին:

Հոգով-սրտով ներողութիւն...

Այսուհետեւ, ինձ հաւատա՛,
Էլ չպիտի ես խառնուեմ ոչ իմ գործին.
Էլ չպիտի այսուհետեւ
Հակուեմ կեանքի աղտ-աղարտի
ծանրութեան տակ:
Առանց այն էլ ես հակուած եմ բեռան ներքոյ
Այն վիթխարի երգեհոնի, որ ի ծնէ
Սապատուել է իմ շալակին:
Թող հնչի նա:
Եւ անցի՛ր դու:

Միայն թէ դու... "մէ՛ջ քիչ կա՛նաց գնա, գոգալ"
Որ քո կանաց եւ անշտապ քէլքի չափին
համաչափուի
Մեր խեղճ սրտի տրոփիւնը յաճախակուած,
Որ քո տեսքից հանգստանան աչքերը մեր,
Եւ քեզ թաքուն ունենալուց
Ձղերը մեր քիչ խաղաղուեն,
Ու երկարի այս անդորրը՝ շուքիդ նման,
Ու կարճանայ յոգնութիւնը՝ փէշերիդ պէս...

Դու

Երկու տառ
Դու՛,
Հասարակ մի դերանուն
Եւ ընդամենն այդ քո երկու հատիկ տառով
Այս բովանդակ աշխարհին ես ինձ տէր անում:

Դու՛,
Երկու տառ
Ու ես գարնան հողի նման
Քո կենսատու ջերմութեանն եմ ընտելանում...

Դու՛,
Երկու տառ
Եւ ես ահա
Երջանկութեան համն եմ զգում իմ բերանում,
Անջատումիմ ընթերանում
Եւ թերանում եմ կատարել իրանանը
տառապանքի...

Դու՛
Երկու տառ,
Ու ես, անգին,
Ինձանից ինքս վերանում՝
Փոշիացած հերոսների
Ու ծնուելիք հանճարների
Դասակին եմ ընկերանում...

Դու՛
Երկու տառ,
Ու երբ յանկարծ
Թողնում ես ինձ ու հեռանում՝
Լքուած տան պէս ճեղք եմ տալիս,
Ծեփը թափում, անտէրանում,

Եւ կսկիծը, ցեցի նման,
Բոյն է դնում իմ սիւնի մէջ,
Ձեղունի մէջ ու գերանում...

Դու՝
երկու տառ,
Դու՝
հասարակ մի դերանուն...

ՆՊԱՆՑԻԿՈՒԹԻՒՆ

Երբ վերջալոյսն է մխրճուում ամպերի մէջ՝
սանրի նման,
Ու հոտոտող բարակ քամին, շնիկի պէս, կանգ
է առնում
Ամէն թփի, ծառի, գուղձի եւ ամէն մի մարդու
առաջ.
Ու երբ ցուրտը երիտասարդ ցոյց է տալիս իր
ուժն արդէն՝
Ստիպելով շապիկ կօճկել ու մրմնջալ խօսքեր
դժգոհ.
Ու երբ մթան թաւշի վրա օրուայ հաչոցն է
խլանում,
Իսկ հատ ու կենտ լոյսերն ասես դառնում են
հին զարդանկար, -
Միամիտ են դառնում նորից,
Հաւատում են արդարութեան,
Եւ թում է, թէ ես պիտի իմ... բնական մահով
մեռնեմ...

**ՄՈՒՇԵՂ ԻՇԽԱՆ 1913-1991
Moushegh Ishkhan**

ՄԻՐՏՍ Կ'ԱՐԻՒՆԻ

աշխարհի ցաւով
Որքան տառապանք, Աստուած իմ, չորս
դիս
Կեանքի դաշտերէն փչող ամէն հով
Յառաջ ու կսկիծ կը գարնէ դէմքիս...

Անմեղ զոհերի արիւնով եռուն
Հողը ոտքիս տակ կը մնայ միշտ թաց
Եւ նոր ոճիրներ, իմ շուրջն ու հեռուն.
Կը ծնին մարդիկ արիւնով յարբած...

Գլուխս ինչպէս ես դնեմ բարձիս
Եւ ննջեմ խաղաղ, աներագ քունով,
Երբ անդին անքուն մօտիկ դրացիս
Կը հսկէ զաւկին հոգեվարքին քով:

Սուրի ու սովի կը դառնան աւար
Լոյսի պէս պայծառ մանուկներ սիրուն,
Եւ ոտքի կոխան հասկեր անյամար՝
Աշխատաւորի քրտինքով օժուն:

Ես ինչպէս նստիմ խնջոյքի սեղան
Եւ ըմպեմ ուրախ վայելքի գինին,

Երբ որ կը խլեն մարդիկ անվարան
Որբի մը բերնէն պատառը հացին:

Աստուած իմ, որքան անարդար վճիռ.
Ես ինչպէս կրնամ քար դնել խղճիս...
Կեանքեր թեւաբեկ ու շղթայակիր,
Աշխարհի ցաւով հիւանդ է հոգիս...

ԱՄԷՆ ԲՈՊԷ

Կրկեսի պիրկ լար է կեանքը,
Ոտքդ վրան ամուր բռնէ.
Երբ որ կ'անցնիս ուղեվարը
Ձողը ձեռքիդ ամուր բռնէ:

Մահուան տանող վիհ է վարը,
Գլուխդ միշտ բարձր բռնէ.
Մինչեւ շահիս այս պայքարը
Աչքդ դէմի կայքին բռնէ:

Սայթաքուն է ճամբու երթը,
Եղիր արթուն ամէն րոպէ.
Յանկարծ կու գայ մեծ վտանգը
Եթէ հոգիդ մահը հեզնէ:

Կեանքին պրկած այս պարանը
Սեր ոտքին տակ յաճախ նենգ է,
Քու վարպետի յոխորտանքը
Օր մը դաւով քեզ կը զգեստնէ:

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒՆ ՏՈՒՆՆ Է ՀԱՅՈՒՆ

Հայ լեզուն տունն է հայուն աշխարհի չորս
ծագերուն,
Ուր կը մտնէ ամէն հայ իբրեւ տանտէր
հարազատ,
Կը ստանայ սէր ու սնունդ, սրտի հայարտ
ցնծութիւն
Եւ բորեանէն ու բուքէն հոն կը մընայ միշտ
ազատ:

Քանի՜ դարեր եւ քանի՜ ճարտարապետ
հանճարներ
Աշխատեցան անոր տալ վեհութիւն, գեղ ու
պերճանք.

Քանի՜ գեղջուկ բանուորներ տքնեցան տիւ եւ
գիշեր,

Որոնք թաղուած են հիմա մոռացութեան մութին
տակ:

Մշտանորոգ ու միշտ հին՝ ան կը տեսէ դարձ դար,
Իր ճրագները՝ միշտ լոյս, իր օճախին հուրը՝
վառ,

Բարիքներով անըսպառ լեցուն՝ ամբարն ու
մառան:

Հո՛ն է միայն, որ կրնայ գտնել ամէն հայ կրկին
Խաժամութիւն մէջ օտար կոռսնցուցած իր հոգին,
Անցեալն անհուն եւ ներկան, նոյնիսկ մըքի՛ն
ապագան..

ՋԱՐԻՍ Zahrad

ՄԵԾ ԶԱՂԱՔԸ

Ամեն ինչ մեծ է մեծ քաղաքին մեջ
հաճոյքը մեծ
Ցաւը մեծ
պողոտաներուն ու շէնքերուն նման

Ու անոնք որոնք պզտիկ մարդիկ են
երբէք հանդարտ պիտի չըլլան մեծ
քաղաքին մեջ

ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆ

Դուռը բացի որ Կիկօն էր - հրամմէ ըսի -
նստեցանք
Կիկօ ըսաւ թէ շատ կարօտցեր է զիս
ես ըսի թէ շատ կարօտցեր էի զինք
Յետոյ խորհեցայ թէ զինք որքան շուտ
մոռցեր էի
Յետոյ խորհեցայ թէ զիս որքան շուտ
մոռցեր էր ինք
Ըսի որ ակելի յաճախ կ'ուզեմ տեսնել զինք
Ըսաւ որ ակելի յաճախ կ'ուզէ տեսնել զիս
Որոշեցինք ակելի յաճախ տեսնել զիրար
Գնաց - դռան մէկ կողմն ես -
դռան միւս կողմն ինք -
Արդէն իսկ զիրար մոռցեր էինք

ՈՆ

Միտքը դրեր է Կիկօ
Պիտի չմեռնի
Դուք բոլորդ պիտի մեռնիք
Աշխարհ Կիկոյի պիտի մնայ
Ու Կիկօ աշխարհիս վրայ միսմինակ
Բոլոր հայելիները պիտի կոտորէ

ՍՂԻՓՂԻՔ

Նախ հագուիլ պէտք է
ՅԵՏՈՅ արուեստով հանուելու համար
Կիկօ արուեստը սորուեր է ՇԱՏՈՆՑ
ՅԻՄԱ հագուստին կը սպասէ

ՕՏԱՐ

Քաղաքին այդ կողմերը օտար էին Կիկօյին
Բարձր բարձր շէնքերը օտար
Մարդիկը - գեղեցիկ կիները օտար
Գոզնոց հագած աղջիկ մը եկաւ
Յինգ դրուշ դրաւ ափին -
Օտար էին մարդիկը - օտար -
Կիկօ մուրալու չէր ելած

ԿԻԿՕ ՄԵՌԱՄ

Բացօղեայ շատ պառկեցաւ
Թող քիչ մըն ալ հողին տակ քնանայ
Յանգիստ իր կօշիկներուն

ԱՆՊՏՈՒՂ ՍԱԼՈՐԵՆԻՆ

Սալորենին որ գարնան պտուղ չտուաւ
Ամչցաւ -
Տխուր նայեցաւ իր տերեւներուն
Իր լերկ ճիւղերուն
Ու լացաւ

Ու լաճերը թաղին - պտուղի գող -
Ոչ մէկ քար նետեցին
Արհամարհանքով ծառին նայեցան
Ու գացին

Ու այդպէս լքուած ու այդպէս առանձին
Սալորենին
Անոնց ետեւէն նայեցաւ կարօտով
ու լացաւ

Եւ պարոնները-տիկիները թաղին
Չնշմարեցին
Յէք սալորենին
Որ այդպէս անպէտ, այդպէս յանցաւոր
Լացաւ

Միայն կատու մը սեւ—շուքի բարեկամ
Արեւի նման դեղին աչքերով
Երկար նայեցաւ սալորենին
Ու տուն տեղ եղաւ
Չորս հատ ծագ բերաւ ծառին ստուերին

Յիմա սալորենին
Խանդով կ'երկարէ իր զով հովանին
Որ ծագուկներն ամրան կիզիչ արեւէն
Չըլլայ թէ այրին

ԵՐԱԶ

Արու եւ էգ նախ մարդիկը
երկու մասի կը բաժնես
Արուները կը նետես
Լոկ էգերը կը մնան

Երիտասարդ կամ ծեր- զանոնք ալ
խումբերու կը բաժնես
ու ծերերը կը նետես

Մնացածներն ալ գեղեցիկ թէ տգեղ
կ'ընտրես- անոնք որ տգեղ չեն
կը պահես

Գեղեցիկին ալ գեղեցիկը կը զատես
- Ի՞նչ տեսնես
այնքան տարուան կինդ չելլէ՞ քու դէմդ

2. THE GREAT IN A FEW LINES

Often it seems everything important and wise has already been said but the creative genius of human language allows endless variations of meaningful ideas. Try to note universal human features in sayings separated in time, space, and culture; for example: **Generosity is giving more than you can, and pride is taking less than you need.** (Kahlil Gibran). Տու՛ր, մի՛ ասխոսա, ա՛ն, մի՛ ամաչիր: (*Armenian proverb*). Take note of opposite mentality, for example: **Sticks and stones will back break my bones, but words can never harm me.** Թրի կտրածը կը լաւնայ, լեզուի կտրածը՝ չլաւնայ:

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՅ FROM THE ARMENIAN LITERATURE

Չէրն չէին վասն չէին հաշտ մատուցեր:
ԵՋՆԻԿ, 5-ՐԴ ԴԱՐ

Որ չափով չափեաց, չափեալ եղել:

Սահմանք քաջաց գէնն իրեանց:

ՄՈՂՍՔՍ ԽՈՐԵՆԱՅԻ, 5-ՐԴ Դ.

Ի խորոց սրտի խօսք ընդ Աստուծոյ...

Մի տացէ զիս երկնել եւ ոչ ծնանել, ամպել եւ ոչ անձրեւել...

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՅԻ, 11-ՐԴ Դ.

Դուն կրակ, հագածդ կրակ, վուր մէ կրակին դիմանամ...

Թէ կու պակսիմ՝ քիզ կու պակսիմ, աշխարհէս մէ մագ չի պակսիլ...

Մէ նոքարը երկու աղին ի՞նչ անէ...

Ամէն մարդ չի կանայ խմի՛ իմ ջուրը ուրիշ ջրէն է...

ՍԱՅԱԹ ՆՈՂԱ 18-ՐԴ Դ.

Աստծոյ ծաղրն է աշխարհն ալ արդէն...

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ 19-ՐԴ Դ.

Ամէն անձրեւ արեւ՝ մ ունի իրմէ ետք...

ՄԻՍԱԲ ՄԵՇԱՐԵՆՅ 20-ՐԴ Դ.

Ապրէ՛ք, երեխէ՛ք, բայց մեզ պէս չապրէ՛ք...

Մահը մերն է, մենք՝ մահինը,
Մարդու գործն է միշտ անմահ:

ՅՈՒԿԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ 19-20-ՐԴ Դ.

Ո՛վ մարդկային արդարութիւն, թող որ թքնեմ քու ճակտիդ...

ՍԻՍԱՆԹՕ 19-20-ՐԴ Դ.

Կեանքը երազ է, աշխարհը՝ հեքիաթ,
ազգեր, սերունդներ - անցնող քարաւան,
Որ հեքիաթի մէջ, վատ երազի հետ,
չուն է անտես դէպի գերեզման:

Ծանօթ շները չեն հաչում վրադ, ծանօթ մարդիկ են հաչում քո վրայ...

Վայ նրան ով որ տուն ու տեղ ունի,
կապուած է շան պէս իրեն տան շեմին:

ԻՍԱԿԱԿԵԱՆ 19-20-ՐԴ Դ.

Չախորդ օրեր ձմռան նման կու գան ու կ'երթան...

ՉԻԻԱՆԻ 19-20-ՐԴ Դ.

Մեր կեանքի հիմերն անդունդներն ընկան
Ու արնոտ միգում ճարճատում են դեռ...

ԵՂԻՃԷ ՉԱՐԵՆՅ 20-ՐԴ Դ.

Ահաուր բան մը այնտեղ կը կատարուի
մութին մէջ...

Սիրածներէս ոչ մէկ գիտցաւ թէ զինք որքան սիրեցի...

ՎԱԿԱՆ ԹԵՔԷՅԱՆ 20-ՐԴ Դ.

Մարդ կայ, ելել է շալակն աշխարհի, մարդ կայ՝ աշխարհն է շալակած տանում:

Ամէնքը իրենց բախտից են դժգոհ, և ոչ թէ խելքից:

Ուզեցին մի հայ թողնել, և այն էլ՝
թանգարանում:

Մենք քիչ ենք, սակայն մեզ հայ են ասում:
Մենք մեզ ո՛չ որից չենք գերադասում:

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵԻԱԿ 20-ՐԴ Դ.

Վայրկեան մը շողը մութ յալիտեանը կ'արժէ:
ՈՒՌԷՆ ՈՐԲԵՐԵԱՆ 20-ՐԴ Դ.

Ցաւը տուեց սարերին, սարերը չտարան,
Ցաւը տուեց մարդուն, մարդը տարաւ...
Այնինչ նիրհում է Աստուած իր հոգում:

ՅՈՒԿԱՆՆԷՍ ԵՐԱՍՉ 20-ՐԴ Դ.

Մեր լեզուն ծուխն է մեր տան...

ՀԱՄՕ ՍԱԿԵԱՆ 20-ՐԴ Դ.

Հայ լեզուն տունն է հայուն աշխարհի չորս ծագերուն...

ՄՈՒՑԵՂ ԻՃԻԱՆ 20-ՐԴ Դ.

**ՅԱԽԵՐԺԻ ԿԱՆՁԸ
FROM THE OLD LORE**

Իմաստնագոյն մարդու խելքի մէջ
յիմարագոյն մի անկիւն կայ:

ԱՐԻՍԵՏՈՏԵԼ

Լաւ ամուսնութիւնը երջանկացնում է
մարդուն, վատը՝ դարձնում փիլիսոփայ:

ՍՈՒՐԱՏ

Տուէ՛ք ինձ յենարան, և ես շուռ կը տամ
աշխարհը: **ԱՐՔԻՄԷՆԴ**

Ով նոր ճար չի գործադրում, պէտք է նոր
չարիք սպասի: **ՓՐԱՆՆԱՍ ԲԷԿՈՆ**

Ինչ անուն էլ տաս, վարդը անուշ հոտ ունի:

Ոչինչ ինքնին լաւ կամ վատ չէ, մեր միտքն
է այդպէս դարձնում:

Մտքերդ քո բանտը մի՛ դարձրու: **ՅԵՔՍՊԻՐ**

**SAYINGS FROM THE ANCEINT ORIENT
ՀԵՆ ԱՐԵՒԵԼԵՍԱՆ ԽՍԱՍՏՈՒԹԻՒՆ**

Իւրաքանչիւր մեծ մարդու թիկունքին մի
մեծ կին է կանգնած:

Շատ դժուար է գտնել սեւ կատուին մութ
սենեակում, մանաւանդ երբ չկայ:

Եթէ քառասունն անց ես, առաւօտ
արթնանում ես ու ոչ մի տեղ չի ցաւում,
ուրեմն մեռել ես:

**MODERN ANONYMOUS WISDOM
ԱՐԴԻ ԱՆԱՆՈՒՆ ԽՍԱՍՏՈՒՆՆԵՐ**

Մի՛ վախեցիր, եթէ զաւակներդ քեզ չեն
լում, վախեցի՛ր, որ տեսնում են քեզ:

Նկարը հազար բառ արժէ և հազար անգամ
աւելի յիշողութիւն է պահանջում:

Մարդ ինչքան ճամփայ պիտի կտրի, մինչեւ
ընդունի, որ կորել է:

Եթէ վատ բան պիտի անես, գէթ հաճոյքով
արա:

Յիմարութիւնն էլ է Աստուծոյ պարգեւը, բայց
չի կարելի այն չարաշահել:

Կեանքում երկու ընտրութիւն կայ՝ կամ
մենակ մնալ ու ողորմելի լինել, կամ
ամուսնանալ ու երանի տալ մեռնելուն:

Սիրի՛ր ինձ երբ նուազագոյնս եմ արժանի
սիրոյ, որովհետեւ այդ ժամանակ ինձ
առավելագոյնս պէտք է սիրուած զգալ:

**ՀԱՅԱԿԱՆ ԱՌԱՍՏՆԻ
ARMENIAN PROVERBS**

Աչքի տեսած, սրտի ուզած:

Ոչ խելք ունի, ոչ մեղք:

Էն ձեռքը, որ չես կարող կտրել, համբուրի՛ր,
դի՛ր գլխիդ:

Առիւծն առիւծ է, էգ թէ որձ:

Արեւ լինի, մի թաշկինակ չի չորացնի:

Ամէն ինչ չափի մէջ է գեղեցիկ:

Ամէն մարդ իր տան մէջ թագաւոր է:

Ջուրը պզտիկին, խօսքը մեծին:

Ուշ լինի, նուշ լինի:

Մէրը տարիք չի հարցնում:

Լացը լաց կը բերէ, ծիծաղը՝ ծիծաղ:

Ռիսկը գործի կէսն է:

Վերքը տիրոջը ցաւ կու տայ:

Մէկ էլ որ ձի նստայ, շիտակ կը հեծնեն:

Քէֆ անողին քէֆ չի պակսի:

Փորձը փորձանք չէ:

Մի քոռ մարդը լաւ է, քան եօթը եղբայրը:

Փռած սուփրին եկողը շատ է:

Երէկ լաւ էր, քանց որ էսօր:

Երեսին քթեն՝ կ'ըսէ անձրեւ կու գայ:

Շատ խնդալու վերջը լաց է:

Շան հաչոցն էլ փեշակ է:

Չեռս բան, ոտս գերեզման:

Աղքատը ինչքան էլ հարստանայ, քառսուն
տարի աղքատահոտը վրայէն կուզայ:

Մէկ ձեռքով երկու ձմերուկ կը բռնէ:

Չրի լինի, դագաղ լինի:

Յանկարծ չասեն՝ աչքիդ վերելը յօնք կայ:

Թանկից էժանը չկայ:

Փողը մութ տեղը լոյս կու տայ:

Փողը որ կայ, ձեռքի կեղտ է, այսօր կայ,
վաղը չկայ:

Էշը կերաւ, պոչէն խոռվաւ:

Հաւը երազին կուտ կը տեսնի:

Տասը չափէ՛, մէկ կտրէ՛:

Լաւութիւն արա, ջուրը քից:
 Գայլը սովածութիւնից չի կարող դարը
 ելնել, ասում են՝ շատ է կերել:
 Աստուած սարը տեսնի, ձիւնը կը դնի:
 Քաչալը ճար ունենայ իր գլխուն կ'ընէ:
 Հագուստով կ'ընդունեն, լեզվով ճամփու կը
 դնեն:
 Ամեն ինչին կարմիր ներկը չի սագի:
 Սէրը աթարին էլ կը կայնի:
 Սիրուն խնձորին քար գցողը շատ է:
 Լաւ է մէկ տեսնես, քան հազար լսես:
 Չին նստաւ, Աստուած մոռցաւ, ձիւն իջաւ,
 ձիւն մոռցաւ:

**ՍՐԴԻ ԱՐԵՄՈՒՏՔԻՑ
 QUOTING THE MODERN WESTERN
 WORLD**

Առանց սիրոյ մարդ արձակուրդում
 գտնուող դիակ է: Էրիխ Մարիա Ռեմարկ
 Որքան էլ ասֆալտը ջրես, վարդ չի բուսնի:
 Անտուան դը Սենթ Էկզիպերի
 Որ ասում են՝ քէ գիտելիքն ուժ է, այնքան էլ
 ճիշտ չէ: Օգտագործուած գիտելիքն է ուժ:⁴
 Խելագարութիւն է շարունակ նոյնն անել և
 այլ արդիւնք սպասել:
 Հանճարեղութեան ու ապուշութեան
 տարբերութիւնն այն է, որ
 հանճարեղութիւնը սահման ունի:
 Ոչ ոք չի կարող ստորացնել քեզ առանց քո
 բողոսութեան:
 Ով կարող է կառաւարել իրեն,
 կառավարում է այլոց:
 Խելագարութիւնը երեսկայութիւնն է, որ չի
 գտել իրականութիւն ետ դառնալու ուղին:
 Լաւատեսութիւնը մտաւոր ընտրութիւն է:
 Սիրում են երկար զբօսանքները,
 յատկապէս եթէ զբօսնողը ազդում է
 ներւերիս վրայ:
 Տարիքը պատնէշ չէ, այլ մտքի
 սահմանափակում:

Մեծահոգութիւն է տալ աւելին քան կարող ես,
 և հպարտութիւն է վերցնել աւելի քիչ քան
 պէտք է:
 Մեր իմաստութիւնը գալիս է մեր փորձից, իսկ
 մեր փորձը՝ մեր յիմարութիւնից:
 Մասնագէտը այն մարդն է, որն այլեսս չի
 մտածում՝ նա գիտէ:
 Մարդ թագաւոր է, եթէ կարող է:
 Եթէ չես կարող լաւ օրինակ լինել, կը լինես մի
 ահաւոր նախազգուշացում:
 Եթէ չես կարող համոզել, շփոթեցրու՛:
 Եթէ յիմար քաներ պիտի անես, արա
 խանդավառութեամբ:
 Երբ ես կտրում եմ մատս, ողբերգութիւն է:
 Երբ դու թակարդ ես ընկնում ու մեռնում,
 կատակերգութիւն է:
 Երբ մի դուռ փակում է, միւսն է բացում.
 բայց մենք այնքան երկար ափսոսանքով ենք
 նայում փակ դռանը, որ բացուածները չենք
 տեսնում:
 Երբէք ուշ չէ լինել այն, ինչ կարող էիր լինել:
 Գործի հարց է: Խոտն աճում է, թռչունը
 թռչում , ալիքը ափն է ծեծում: Ես մարդ եմ
 ծեծում:
 Երջանկութիւնը լաւ առողջութիւնն է ու վատ
 յիշողութիւնը:
 Եթէ Էվոլուցիան իսկապէս գործում է, ոճն որ
 մայրերը դեռ երկու ձեռք ունեն:
 Շները գալիս են, երբ նրանց կանչում են:
 Կատուներն լսում են պատգամը ու յետոյ ետ
 կը զանգեն:
 Աստուած տղամարդուն կնոջից առաջ
 ստեղծեց, որովհետեւ Աստուած միշտ նախ
 սեւագրում է կատարելութիւնը:
 Կանայք և կատուները կ'անեն այն, ինչ
 ուզում են, իսկ տղամարդիկ և շները պէտք է
 հաշտուեն ու վարժուեն այդ գաղափարին:
 Ուրախանալու լաւագոյն միջոցը ուրիշին
 ուրախացնելն է:
 Մարդկութիւնը իսկապէս արդիւնաւետ մի
 գէնք ունի՝ ծիծաղը:
 Չզուշացէ՛ք առողջապահական գրքեր
 կարդալուց. կարող էք մահանալ վրիպակից:

⁴ See the English originals in the Keys, p.

APPENDIX 10 2. FABLES, SAYINGS, AND MORE

Fables Առակներ

Fables are short allegoric stories featuring animals and plants, sometimes also people and concluding with a moral—an interpretation or instruction. Below are proverbs of Aesop, Mkhitar Gosh and Vardan Aygektsi, selected from different sources and rendered in WA and EA. Fables are excellent material for language learners; brief and meaningful, they promote the development of critical thinking in target language.

Recommendation for Teachers: read a fable for the class, without the title (which contains a suggestion on the fable moral), explain the words, and read it again. Assign the students to write it down in their own words and end it with a moral—what does this fable mean? Առակս ի՞նչ կը ցույցանէ. Then discuss the fable in class, ask students to read or retell their writing and argue their point about the moral. Instead of writing the fable, you can also use role play, and conclude it with classroom discussion.

Եզովպոս⁵

ՉԿՆԵՐԻ ՊԱՐԸ

Չկնորսի մէկը լաւ շուի նուագող էր: Մի օր որոշեց նուագով հմայել ձկներին. կանգնեց ծովափնեայ մի ժայռի ելուստին ու սկսեց նուագել: Բայց ապարդիւն: Չայրացած ձկնորսը մի կողմ դրեց շուին, ծովը նետեց ուռկանը և բազմաթիւ ու բազմազան ձկներ հանեց: Երբ ուռկանը դատարկեց, ձկներն սկսեցին թփրտալ:

- Ապիկար արարածներ, - դիմեց ձկնորսը շնչակտուր թփրտացող ձկներին, - երբ նուագում էի, չէիք պարում, իսկ հիմա աննուա՞գ էք պարում:

ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԿՐՈՐԿ ԲՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Աղուէր կեանքում առիւծ տեսած չկար: Առաջին անգամ դժառոտ էլնելով, այնպէս վախեցաւ, որ լեղանք փախաւ: Երկրորդ հանդիպմանը նոյնպէս շատ վախեցաւ, բայց համարձակուեց ծիկրակել թաքստոցից: Իսկ երրորդ հանդիմանը այնքան սիրտ առաւ, որ մօտեցաւ արքային յարգանաց հաւաստիք մատուցելու:

ՏԵՍՔ ԵՒ ԷՈՒԹԻՒՆ

Կատուն իմացաւ, որ հաւերն հիւանդացել են, իսկոյն բժշկի խալաթ հագաւ, բժշկական այտոյքներ դասաւորեց պայուսակի մէջ ու գնաց տեսութեան:

- Ինչպէս էք զգում, սիրելիներս, - մոմռաց կատուն հաւանոցի դռանը:
- Շատ լաւ կլինենք, - ասացին հաւերը, - յատկապէս եթէ դու մեզինց հեռու մնաս:

ԱՉՔՍ ԿՈՒՐԱՆԱՐ՝ ՉՏԵՍՆԵԻ

Մի խեղճ պառաւի տեսողութիւնը վատանում էր: Նա բժիշկ կանչեց ու լաւ վճար խոստացաւ բուժման համար: Բժիշկն սկսեց ամէն օր այցելել պառաւին՝ աչքերին դեղ քսելու համար: Ու ամէն անգամ, մինչ պառաւը նստած էր փակ աչքերով՝ դեղն աչքերին, բժիշկը մի բան էր թոցնում նրա տնից: Երբ էլ տանելիք չմնաց խեղճի տանը, բժիշկը յայտարարեց, թէ բուժումն արարտուած է ու պահանջեց խոստացուած վարձը: Հիւանդը հրաժարուեց վճարելուց ու բժիշկը նրան դատի տուեց: Դատարանում պառաւը բացատրեց, թէ ինչու է հրաժարում վարձատրելուց: «Բուժումից առաջ ես տեսնում էի տանս բոլոր իրերը, իսկ հիմա էլ ոչինչ չեմ տեսնում»:

⁵ Aesop, a Greek fable-writer, who lived in 6th c. BC has inspired and taught ages of mankind with his aphoristic wisdom and humane and practical ethics. Some fables, ascribed to Aesop are found written down also by Armenian medieval writers Mkhitar Gosh and Vardan Aygektsi (see below) which shows that these are folkloric creations wandering by the word of mouth in time and space. See Aesop in English in traditional and modern rendering at: <http://www.umass.edu/aesop/contents.html>, and for educational purposes, at: <http://www.pacificnet.net/~johnr/aesop/>

ԵՐԿՆԱՅԻՆ ՊԱՏՈՒՀԱՍ

Արծինն ու աղուէսը բարեկամացան ու պայման կնքեցին հաշտ ու համերաշխ հարեւանութիւն անել: Արծիւը բոյն դրեց ծառի կատարին, իսկ աղուէսը՝ նոյն ծառի տակ: Չազ հանեցին, տունոտեղ եղան, քաւոր-սանահէր դառան: Բայց մի օր, երբ աղուէսը որսի էր, սոված արծիւը թռցրեց աղուէսի անկարող ձագերին և իր ճուտերի հետ խժռեց նրանց:

Խոցուած աղուէսը մղկտում էր ձագերի կորստից ու բարեկամի դաւից. գէթ վրէժ լուծել կարողանար, բայց չորքոտանին ինչպէս հասնէր թռչունին: Մի օր արծիւը կիսախանձ գառան փորոտիք ճանկեց գոհասեղանից ու հասցրեց իր բոյնը: Մինչ ընտանիքը վայելում էր իր ճաշը, քամի ելաւ, սփռեց կայծերը, ու ծառի բարակ ու չոր ճիւղերը բռնկուեցին: Խանձուած ճտերը բնով հանդերձ վար ընկան, վրայ հասաւ աղուէսն ու հանգիստ խղճով լափեց նրանց՝ արծուի աչքերի առաջ:

ՄՐՅՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՐԳԵՒ

Արծիւը շեշտակի իջաւ ոչխարի հօտի վրայ ու մագիլների մէջ մի գառ առած՝ սլացաւ երկինք: Ճայր տեսաւ, հիացաւ ու որոշեց նոյնն անել: Ցած նետուեց, բայց ճանկերը խորուեցին ու խճճուեցին ոչխարի բրդի մէջ: Անգօր թափահարում էր թետերը՝ ասես թակարդ ընկած, երբ հովիւը տեսաւ, հասկացաւ ինչն-ինչոց էր և բռնեց ճային: Թետերը խուզելով՝ ասաց, «Լաւ խաղալիք կլինես երեխաներիս համար»...

Երեկոյեան երեխաները հարցրին, թէ ինչ թռչուն է: «Ես հաստատ գիտեմ՝ ճայ է, - բացատրեց հովիւը, - բայց ինքն իրեն արծիւ է երեւակայում»...

ԽՈՏՈՐՆԱԿԻՆ՝ ԽՈՏՈՐՆԱԿ

Ալեխառն մագերով մի մարդ երկու սիրուիի ունէր՝ մէկն ահել, միւսը՝ ջահել: Ամէն անգամ, երբ այցելում էր ջահելին, վերջինս պոկում էր նրա ճերմակ մագերը՝ սիրածի տարիքից նեղուելով: Իսկ տարեց սիրուիին, ճիշտ նոյն պատճառով, մարդու սեւ մագերն էր պոկում: Այսպէս ակամայ գործակցելով, զոյգ սիրուիները աստիճանաբ փետրեցին մարդուն, որ շուտով բոլորովին ճաղատացաւ:

ԿԵԱՆՔԻ ԾԱՐԱԽԸ

Մի ծերունի ցախ հաւաքեց անտառում ու շալակած ճամփայ ընկաւ տուն: Բայց ճանապարհին այնպէս յոգնեց, որ ցախը վար նետեց ու մահ խնդրեց: Մահն իսկոյն յայտնուեց ու հարցրեց, թէ ինչու է կանչել: «Որ այս ցախը շալակս տաս», պատասխանեց ծերունին:

ՍՏԻՊԵԼ ԹԷ ՀԱՄՈՉԵԼ

Արեւն ու քամին վիճեցին, թէ ով է աւելի զօրաւոր ու որոշեցին իրենց ուժը փորձել մի ճամփորդի վրայ: Ով նրան ստիպի մերկանալ, նա էլ կը յաղթի:

Քամին ուռեցրեց շրթունքները ու կատաղի փչեց: Բայց մարդը աւելի պինդ փաթաթուեց իր թիկնոցի մէջ: Ապա արեւն անցաւ գործի՝ ջերմ շողեր սփռեց մարդու վրայ: Սա թիկնոցը հանեց ու շարունակեց ճանապարհը: Արեւն աւելի ուժգին տաքացրեց, ու մարդը ճամփից շեղուեց դէպի մօտակա լճակը, հագուստն հանեց ու մտաւ լողալու:

ՄՆԱՅ ՅԵՏՈՅ

Երկու դրացի գորտեր ապրում էին մէկը՝ ճամփեզրից քիչ այն կողմ, փափուկ ճահճուտում, իսկ միւսը՝ ճիշտ ճամփի վրայ: Ճահճուտի գորտը միշտ համոզում էր հարեւանին, որ տեղափոխուի իր մօտ՝ կեանքը հեշտ, ապրուստն էժան, համ էլ երկուսով աւելի ուրախ կլինի:

Իսկ ճամփի գորտը ասում էր.

- Մնայ յետոյ, ախր վարժուել եմ իմ տունուտեղին: Զո ուտելիքը առատ է, կեանքդ ապահով, բայց ես ախր ոնց բաժանուեմ իմ տնից. մնայ յետոյ, - մինչեւ որ մի օր էլ պատահաբար անցնող մի սայլի անիւների տակ կնքեց իր մահկանացուն:

ՈւՂՏԱՊԱՐ

Առիւծի տանը կերուխում էր, հրաւիրուած էին բոլոր կենդանիները: Ամէն մէկն իր շնորհքն էր ցոյց տալիս. կապիկը պարեց, բոլորը շատ հաւանեցին ու գովեցին: Ուղտին այնքան դուր եկաւ կապիկի պարը, որ ինքն էլ փորձեց ու ուղտապարի տուեց: Հիւրերը խորշեցին նրա պարից ու բրածեծ անելով դուրս շարտեցին հանդէսից:

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Երկու տղաք ճամբայ կ'երթան և յանկարծ արջ մը կ'ելլէ դէմ-հանդիման: Տղաներէն մէկ կը վազէ ծառ մը կը մագրլցէ, միւսը չի կրնար և ճամբուն մէջտեղը կը պառկի, շունչը կը պահէ և մեռած կը ձեւանայ: Արջը կու գայ, կը հոտուրտայ, և կը ձգէ, կ'երթայ, զի մեռել չի ուտեր: Ընկերը ծառէն վար կու գայ ու կը հարցնէ.

- Արջը ի՞նչ ըսաւ քու ականջէդ:
- Ըսաւ՝ միւս անգամ այդ տեսակի ընկերոջ մը հետ ճամբայ չերթաս:

ԼԱԻԻ ԵՒ ՎԱՏԻ ՍԱՀՄԱՆԸ

Այրի կին մը հաւ մը ունէր, որ ամէն օր հաւկիթ մը կ'ածէր: Այրին խորհեցաւ, թէ հաւը թերեւս կրնար օրական երկու հաւկիթ տալ, եթէ ատելի շատ սնունդ ստանար: Ուստի և սկսաւ ատելի շատ կուտ տալ անոր: Հաւը ճարպակալեցաւ և այլեւս բնաւ հաւկիթ չածեց:

ԱՆՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

Մարդուն մէկը խխունջ կը տապկէր: Երբ որ խխունջները սկսան թշալ տապակին մէջ, խոհարարը զարմացաւ. «Սա ապուշներուն նայեցէ՛ք, - ըսաւ, - իրենց տունը կ'այրի, և իրենք կ'երգեն»:

ՋՕՐՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

Կաղնին պարծեցաւ-ըսաւ՝ «Ես եմ ամենա գօրեղը», վերէն նայելով թեթեւ եղեգներուն: Սասաիկ հողմ ելաւ. եղեգնը դողդոց ու ճկունցաւ և անվնաս մնաց: Մինչ կաղնին ըմբոստ կուրծքը ցցեց հողմին դէմ, յամառօրէն պայքարեցաւ և արմատախիլ տապալեցաւ:

ԱՆՄԱՏՉԵԼԻՆ

Աղուէտուն դունչը խաղողին չհասաւ, ըսաւ՝ խակ է տակաւին:

ԳԻՐՔ

Գառը մակաղած էր տանտիրոջ տանիքին վրայ, երբ տեսաւ վարէն գացող գայլը և սկսաւ հայիոյանքներ տեղալ անոր գլխուն:

- Է, պարոն գառ, - ըսաւ գայլը, - այդ դուն չես զիս հայիոյողը, այլ քու դիրքդ:

ՃՇՄԱՐԻՏ ԱՐԺԷՔ

Ծարաւ եղջերուն կռացաւ ջուր խմելու և վճիտ ջուրին մէջ ցօլացած տեսաւ իր պատկերը: Հիացնունքով դիտեց իր եղջիրները՝ առատ և խիտ, ապա նայեցաւ իր ոտքերուն և անդրադարձաւ, որ ծուռ էին և բարակ. բնաւ չախորժեցաւ անոնցմէ: Նոյն պահուն անօթի առիւծին մռնչիւնը լսեց և սկսաւ փախիլ: Քանի դեռ բաց դաշտէն կը սլանար, առիւծը ետ մնացած էր. այն բարակ ոտքերը թոչունին թեւի մման արագ էին: Բայց երբ հասաւ ձիթենիներուն պուրակին, ճոխ եղջիրները խճճեցան ծառերուն ճիւղերուն մէջ, և առիւծը հասաւ և զգետնեց անոր: Վերահաս մահուան ճիրաններուն մէջ, եղջերուն դարձեալ մտովի բաղդատեց իր բարակ ոտքերը և ճոխ եղջիրները:

Մխիթար Գոշ⁶

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Հնդկաստանի թագաւորը թռչուն մը ունէր, որ մարգարիտ և ակնեղէն կ'ածէր: Լսեց Յունաստանի թագաւորը և պատուիրակ դրկեց թռչունը խնդրելու: Եւ Հնդկաստանի թագաւորը թռչունի տեղը անոր ձին փափաքեց, որ թռչունի պէս արագ կ'արշաւէր: Երկուքին ցանկութիւնն ալ ծանր էր, բայց համաձայնեցան և տուին մէկ մէկու ուզածները: Սակայն Յունաստան ժամանելէն վերջ, Հինդու թռչունը տեղի հաւերուն պէս սկսաւ հաւկիթ ածել, իսկ Յունաստանի ձին Հնդկաստան սկսաւ փղերու նման դանդաղ երթալ և ապա մինչեւիսկ կաղալ: Ետ դարձուց ձին թագաւորը՝ սաստիկ այպանելով: Նմանապէս, ետ դարձուց թռչունը յոյժ ամբաստանելով: Եւ տուն դառնալով, թռչունը կրկին մարգարիտ ու ադամանդ ածեց, իսկ ձին սուրաց հողմերէն արագ:

ՎԱԽՑԻՐ ՊՁՏԻԿՆԵՐԷՆ

Արջը կը փորէր մրջիւնին բոյնը, լեզվով կը ժողվէր զանոնք և կ'ուտէր:

Եւ մրջիւնները ճար մը կը խորհին զայն սպաննելու և իրենց տունը փրկելու: Կ'երթան, օգնութեան կը կանչեն պիծակ, բռռ, ճանճ, մժեղ, մոծակ, բրէտ և այլ ազգականք: Ասոնք ամենքը կու գան և կը մտնեն արջին աչքերն ու ականջները և կը խաժատեն զազանք: Բազում խայթոցներէն կատղած՝ արջը կը բանայ բերանն ու կը պոռայ: Եւ անոր բերանէն ալ ներս կը սողոսկին պզտիկ թշնամիները, կը խաժկտեն աղիներն ու փորոտիքը: Արջը ցաւէն ազատելու համար կ'երթայ ջուրը կ'իյնայ և այլ ելլել չի կրնար, հոսանքը կը քշէ, կը խեղդի:

ՍԿԶԲՈՒՆՔԱՅԻՆ ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆ

Ոմն քահանայ մի աւագակի բռնեց և ուզում էր սպանել: Ծեր էր քահանան, բայց երկնային զօրութիւն իջաւ վրան ու գետնեց աւագակին:

Աւագակը տեսաւ բանը բուրդ է ու աղաչեց քահանային՝ ասելով.

- Քահանայ ես ու միշտ ասում ես՝ խաղաղութիւն ամենեցուն և այլ նման բաներ, հիմա ինչու՞ ես ինձ սպանում:

- Ո՛վ չարագործ, խաղաղութիւնն անխաթար պահելու համար է, որ պիտի ոչնչացնեն քեզ, բանգի դու չես սիրում խաղաղութիւն:

ԻՆՔՆՈՒԹԻՒՆ

Ճայի մօտ եկաւ ագռաւը՝ թէ.

- Դու ճերմակ ես ու սիրուն, սովորեցրո՛ւ, ի՞նչ անեմ, որ քեզ պէս սպիտակեմ:

Ու ճայն ասաց.

- Յաճախ լողացիր ինձ պէս:

Ագռաւը սկսեց շուտ-շուտ լողանալ, բայց տակից աճող նոր փետուրները նորից սեւ էին: Նորից եկաւ՝ թէ ինչ անեմ: Ճայը թէ՛ իմ լեզուն սովորիր: Ագռաւն իր լեզուն մոռացաւ, ճայի լեզուով խօսեց, բայց դարձեալ նոյն ագռաւը մնաց:

ԹԱԽՏԻՑ ՓԱԽՆԵՍ, ԲԱԽՏԻՑ ՉԵՍ ՓԱԽՆԻ

Եզը գութանի լծից փախաւ, ընկաւ սայլի լծի տակ, այնտեղից էլ փախաւ, ընկաւ կալի տակ, էլի խոյս տուեց մինչեւ տեսաւ անօգուտ է, լծից չի ազատուի, ու գլուխը կախ գործի անցաւ:

⁶ Mkhitar Gosh (1130-1213), priest-scholar and writer. Gosh became famous in his lifetime for Գիրք Դատաստանի, later referred to as Դատաստանագիրք, the compilation of the Code of laws, civic and canonic, which was used both in Greater Armenia and Cilicia. (see details at: <http://www.matenadaran.am/en/heritage/law/lawindetails.html>). Gosh also founded the monastery of Nor-Getik, one of the jewels of the medieval Armenian architecture known nowadays as Goshavank. His timeless fables are translated into many languages, see in English at: <http://rbedrosian.com/gosh1.htm>.

ԳԻՐՔ ԵՒ ՎԱՐՔ

Բուն խնամախօս ուղարկեց արծուի մօտ՝ նրա դստեր ձեռքը խնդրելու: «Գու ցերեկուայ տիրակալն ես, ես՝ գիշերուայ. պատշաճ է, որ խնամխանանք»: Բազում թախանձանքներից յետոյ արծիւը համաձայնեց: Հարսանիքն սկսուեց ցերեկով, և փեսան ոչինչ չէր տեսնում, ու ծաղրում էին նրան հարսնատրները: Ահա իջաւ գիշերը, ու ոչինչ չէր տեսնում հարսը: Փոխադարձ նախատիրքներ նետուեցին և շուտով լուծուեց ամուսնութիւնը:

ԿԱՐԳ

Աստղերը ժողով արեցին ու նրանցից ձերագոյններն ասացին. «Մենք շատ ենք, ինչու՞ գիշեր-ցերեկ յուսատրենք ու փառաբանուենք արեւի ու լուսնի փոխարէն»:

- Որովհետեւ միաբան չենք, - ասաց մէկը:

Որոշեցին միաբանել և հերքել արեւին: Բայց լուսինը ծագեց թէ չէ, աղօտացան: «Եթէ անգամ լուսնից պարտուեցինք, արեգակի դէմ ի՞նչ ենք անելու», - ասացին և գլխիկոր ընդունեցին իրենց վիճակը:

ՃԱՆԱԶԻՐ ԻՆՔԳ ՔԵՉ

Լուսինը լրեց ու որոշեց ցերեկն էլ արեւի տեղ լուսատրել: Բայց սկսեց բարակել ու նորել և նոյնիսկ գիշերը լուսատրել չկարողացաւ:

ՆԱԽԱՆՉՈ՛ ԲԱՄԲԱՍԱՆՔԻ ԱՂԲԻՒՐ

Ոչխարի հօտը գնում էր շորորուն դմակներով: Այծերը նայում էին նրանց հետեւից ու ասում՝ «Ինչու՞ մեզ պէս պարկեշտօրէն չէք քայլում»:

ՅԻՍԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՍԱՀՄԱՆ ՉՈՒՆԻ

Անփորձ մէկը շուկայում շամամ տեսաւ, հարցրեց՝ ի՞նչ է: Տեսան տգէտ է, ասին՝ սիրամարգի ձու է: Ասաց՝ հա, շատ նման է, ու առաւ, ուրախ-ուրախ տուն եկաւ, դրեց իր թխական հաւի տակ: Մի երկու օրից եկաւ ստուգելու, այնպէս պատահեց, որ այդ պահին մի ոսկերիկ երազահաւ թռաւ-անցաւ այդ կողմերից: «Այս, ափսոս, - ասաց, - ուշացայ, սիրամարգիս ձագը թռաւ-զնաց»:

ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ

Թռչուններն եկան արծիւ արքայի մօտ, թէ.

- Միեւնոյնն է, քո հպատակն ու հարկատուն ենք: Ինչ կլինի, խնայես մեզ, չորսաս, չուտես, չկործանես:

Արծիւը համաձայնեց, և հաշտութեան ու խաղաղութեան պայման կապեցին:

Ու թռչունները զոհացան ու ցնձացին, բայց կամաց-կամաց սկսեցին ծաղրել արծուին, սպառնալ ու հայհոյել: Նոյնիսկ ճնճողուն ասում էր, թէ նրա աչքերը պիտի կտցելով հանի: Եւ իւրաքանչիւրն սկսեց իր ուժով պարծենալ ու կռուել իրար դէմ: Արծիւը այլեւս չյանդուրժեց և յարձակուելով սատկեցրեց շատերին:

ԱՇԽԱՐՀԻ ԿԱՐԳԸ⁷

Մի կին շատ էր Աստծու զահլէն տանում, թէ՛ «Չաւակս հա զաւակս, մենակ մէկուճարս լաւ լինի, ինձ էլ բան պէտք չէ»: Աստծոյ սրտին ծանր եկաւ էս կոյր սէրը, առաւ երեխին իր մօտ տարաւ, տունն էլ պարպեց-սրբեց, թողեց մէկ դագաղը, մէկ էլ մի կտոր հաց վերի թարեքին:

Մայրը մորմոքաց որդու անկեանք մարմնին հակուած մի օր, ողբ ու շիւան արեց երկու օր, երրորդ օրը ոտը դրեց դագաղին, որ ձգուի-հասնի հացի կտորին:

⁷ This fable is true folklore; I have heard it only from my grandmother, Araksi Goroyan.

Վարդան Այգեկցի⁸**ԸՆԴՀԱՆՐԱՊԵՏԱՆ ՈՒԺԸ**

Երկու հոգի կռուեցին ինչ-ինչ պատճառներով: Սրանցից մեկը սպառնաց թե՛ «Հիմա երեսներկու ատամներդ էլ կը փշրեմ՝ բերանդ լցնեմ»:

Մարդը տուն վազեց, ու կնոջը թե՛ «Այ կնիկ, մի մոմ վառի՛ր, արի տե՛ս, թե բերանս քանի ատամ կայ»: Կինը հաշուեց ու ասաց՝ «Ուղիղ երեսուներկու ատամ ունես»:

Մարդը վերադարձաւ իր հակառակորդի մօտ ու հարցրեց.

- Ի՞նչ իմացար ատամներիս քանակը կամ թե քեզ ո՞վ իմաց տուեց:

- Իմ ատամների Տէրը, - ստացաւ պատասխան:

Եւ այնուհետ հաշտուեցին ու բարեկամացան:

ԱՐԳԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹԷ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

Մի այրի կին մի կով ունէր, ու մի խորթ տղա: Այս տղան միշտ գողանում էր կովի խոտը՝ իր էշին կերակրելու համար: Այրին աղօթեց Աստծուն, որ խորթ որդու էշը սատկի, բայց փոխարենն իր կովը սատկեց: Ապշած այրին դիմեց Աստծուն թե. «Մի՞թէ, Տէ՛ր, չես կարող էշին կովից տարբերել»:

ԽԵԼՔԻ ԾՈՎ

Մի այծ ցատկել էր մի բարձր պատ ու աշխարհիս տերն էր իրեն գգում: Քաղցած գայլը եկաւ-մտտեց պատի տակ: Այծը վար նայեց գայլին ու ասաց.

- Սիրտս ուզում է՝ վար իջնեմ ու գայլի փորոտիքը թափեմ եղջիրներովս:

Գայլը, թե՛

- Երանի իմ աչքերին, որ տեսնեն թե այծն ինչպէս է իր եղջիրներով փորս պատռելու:

ԻՆՔՆԱՎՍՍԱՀՈՒԹԻՒՆ

Նապաստակներն ազգովին որոշեցին, որ գնան իրենց ջուրը գցեն, քանի որ շատ թոյլ են ու հալածուած բոլոր արարածներից: Հասան ջրին, ու գորտերը, նրանց տեսնելով, սարսափահար ջուրը թռան ու փախան: Եւ նապաստակները մխիթարուեցին, որ իրենցից առաւել տկարները կան ու գոհ սրտով տուն դարձան:

ԸՆԹԵՐՅԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍԸ

Գայլը, աղուէսը և ջորին եղբայրացան ու գնացին: Երբ սովածացան ու որս չհանդիպեց, ասացին. «Եկէք ուտենք մեզնից ամենաերիտասարդին»: Գայլն ասաց.

- Ես այն գայլն եմ, որին Նոյն իր տապանն առաւ:

- Իսկ ես այն աղուէսն եմ, որին Աստուած ստեղծեց:

- Իմ տարիքը սմբակիս վրայ է գրուած, - համեստօրէն ասաց ջորին ու տնկեց հետեի ոտքը, - եկէք կարդացէ՛ք:

- Դու դպրոց ես գնացել, - դիմեց աղուէսը գայլին, - կարդա՛, տեսնենք:

Գայլը մօտեցաւ կարդալու ու ջորին ասաց.

- Մանր է գրած, լաւ մօտեցիր, որ տեսնես:

Գայլը կիպ մօտեցաւ ու մի լաւ քաջի ստացաւ գլխին: Կաղկանձելով փախչում էր, մինչ ջորին թե՛

- Աւելի մանր գրած մի տող էլ կար, այն էլ կարդա՛:

- Ես գրի հետ ինչ գործ ունեմ, - մղկտաց գայլը, - ախր մենք ազգուտակով մսագործ ենք ու մսագործի որդի:

⁸ Very little is know about the life of Vardan Aygektsi; he died in old age in 1229. Nonetheless, Aygektsi is one of the most eminent representatives of Medieval Armenian literature; his fables depict his contemporary life, his morals support to the practical worldly experiences (whereas Gosh's fable-morals as a rule maintain ecclesiastical-religious nature), he writes in the spoken language of his time, Middle Armenian (whereas Gosh sticks to Grabar); his fables are pithy, juicy, and witty and they bear the mark of folkloric mentality.

ՀԱՇԻԻ

Էշը գարի էր կրում կալից տուն տիրոջ համար, քուռակն էլ վագում էր մօր կողքից: Մի օր քուռակը նկատեց, որ տանտիրոջ բառի խոզը ամբողջ օրը կողքին պառկած գարի էր ուտում: Գարձաւ մօրը հարցրեց.

- Ինչի՞ց է, մա՛, որ խոզը չի աշխատում, բայց ամբողջ օրը նրան լիովին գարի են տալիս, իսկ մեզ՝ բանողներին, օրը մէկ անգամ միայն:

- Մի շաբաթ սպասիր, տղաս, - մայրն ասաց, - հարցիդ պատասխանը կը տամ:

Շաբաթը հազիւ էր բոլորել, որ տունդարձին քուռակը սոսկալի ճղատոց ու վայնասուն լսեց ու վագեց տեսաւ, որ խոզին մորթում էին: Սարսափահար գնաց մօր մօտ, որ իմանայ թէ ինչ է կատարում:

- Մի՛ անհանգստացիր, գաւա՛կս, - սիրտ տուեց մայրը, - խոզն իր կերած գարու հաշին է փակում:

Յաջորդ օրը գործից սովորականի պէս տուն դառնալուն, իշուկը սմբակը տնկեց ու խնդրեց մօրը, որ ստուգի, թէ հո գարու հատիկ չկար կպած:

- Որ յանկարծ ինձնից էլ գարու հաշիւը չպահանջեն:

ՄԻՆՉԵՒ ՉԳԱՅ ՎԵՐՋԻՆԸ

Մի չար ու դաժան իշխան էր իշխում մի քաղաքում: Նոյն քաղաքում ապրում էր մի խեղճ աչրի, որ շատ էր ներում իշխանական հարկ ու տուրքից, բայց և օրաուր աղօթում էր իշխանի համար: Գնացին, իմաց տուին իշխանին, սա եկաւ այրու մօտ, թէ՛

- Ես քեզ լաւութիւն չեմ արել, ինչու՞ ես ինձ համար աղօթում:

Ու այսպէս պատասխանեց աչրին.

- Զո հայրը վատ մարդ էր, ես անիծեցի նրան, նա մեռաւ ու դու եկար մեր գլխին իշխան՝ առաւել չար ու անխիղճ. վախենամ թէ մեռնես, ու քո որդին քեզնից էլ վատը դուրս գայ:

ՍԵՐՈՒՆԳՆԵՐՈՒ ԷՆԹԱՓՈՒՄ

Էշին անտիս տուին՝ թէ.

- Աչքդ լոյս, թո՞ ծնաւ քեզի, ցնծա՛ և ուրախ լե՛ր և աչքալուսանք մատուցի՛ր մեզի:

Եւ էշն ըսաւ.

- Վա՛յ ինձի, բարեկամներս, զի շալակիս բեռը պիտի չառնւ, այլ գարիիս տուպրակը:

ԳՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Աղուէրը գայլուն թուղթ մը տուաւ՝ թէ.

- Տար գիւղին տանուտիրոջը, քեզի կերակուր կու տայ:

Գայլը թուղթը բերանը մօտեցաւ գիւղին թէ ոչ, շուները յարձակեցան վրան, բուրդը գզեցին: Ոռնալով ու կաղկանձելով փախաւ: Աղուէն հարցուց.

- Ինչու՞ թուղթը չցուցուցիր:

- Ինչպէ՛ս չէ, ցուցուցի, բայց հոն հազար ու մէկ շուն կար, որ կարդալ չէր գիտեր, - ըսաւ:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵԼՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿԸ

Աղուէրը տեսաւ, որ վարազը ժանիք կը սրէր, հարցուց.

- Մօտալուտ պատերազմի նշոյլ իսկ չկայ, ինչու՞ ժանիքդ կը սրես:

- Չայնդ կտրէ՛, տականք աղուեսուկ, - բարկացաւ վարազը: - Ի՞նչ գիտես դուն պատերազմի մասին: Ո՛վ կրնայ պատերազմի ատեն մարգուիլ կամ զէնք սրել: Ձէնքը նախօրօք սրելու է:

ՇՈՒՆԸ ՀԱՋԱՅ, ԶԱՄԻՆ ՓՉԷ

Մոծակը տեղադրուեցաւ եզան եղջիրին վրայ և անուշ մրափեց: Արթնցաւ, խաղցաւ, կերաւ, վերջը դառաւ եզանը՝ թէ.

- Կուգես որ դեռ հիւր մնամ թէ՞ երթամ:

- Հոգի՛ս, ո՛չ գալդ գիտցայ, - ըսաւ եզը, - ո՛չ ալ երթալդ պիտի գիտնամ:

ՀՆԱՐԱՄՏՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԸ

Կին մը կ'ելլէ պարտեզ պտուղ հաւաքելու և մանչուն կ'ապսպրէ հաւուն ու անոր ճուտիկներուն նայիլ: Մանչը ամենուն ոտները իրարու կը կապէ, որ չփախի ու խաղով կ'իյնայ: Անօթի անգղ մը վար կու գայ ճուտերէն մէկուն վրայ և իրարու կապկապած հաւուն ողջ ընտանիքը կը տանի:

ՔԱՆԱԿ ԵՒ ՈՐԱԿ

Առիծը զաւակ ծնաւ և եկան անտառին գազանները անոր շնորհաւորելու: Եկաւ աղուէսը և բարձրաձայն նախատեց առիծը հանդիսականներուն աչքին առջեւ.

- Ա՞յդ է քու կարողութիւնդ, լոկ մէկ հատիկ կորիւն ծնած ես և ոչ բազում:
- Այո, մէկը ծնած եմ, բայց այն կորիւն է, առիծ՝ ինծի նման և ոչ քեզի պէս աղուէս:

ՀՈԳԻԻ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՐՄԻՆԻ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆ

Զօրական մը պատերազմ կ'երթայ: Ան երկու ոտքէն կաղ էր, ու մարդիկ ըսին.

- Ո՛վ ողորմելի, ու՞ր կ'երթաս, գրեզ շուտ մը կը սպաննեն, զի փախիլ չես կրնար:
- Ո՛վ եղբայր, պատերազմ գացողը չպարտի փախչիլ. ես դեմ յանդիման կ'ուրելու և յաղթելու կ'երթամ, - ըսաւ զօրականը:

ԿԱԹ ՄԸ ՄԵՂՐ

Մարդ մը խանութ ունէր և մեղր կը ծախէր: Կաթ մը մեղր կաթեց գետինը. պիծակը նստաւ վրան, խանութպանին կատուն չանչը զարկաւ, պիծակը առաւ: Շուն մըն էլ յարձակեցաւ կատուն վրայ եւ խեղդեց զայն: Շան տէրը կողքի գիւղէն էր, երբ լուրն առաւ, եկաւ սպաննեց խանութպանը: Երկու դրացի գիւղեր պատերազմ սկսան, ջարդեցին, կոտորեցին իրարու: Մէկ մարդ միայն ողջ մնաց՝ ան էլ կաթ մը մեղրին վրայ մտորելու համար:

ՄԵՃԱՐԱՆՔ

Էշը մեծարեցին և թագաւորին տղուն հարսնիքին հրաւիրեցին: «Ո՛չ նուագածու եմ, ո՛չ ալ պարող, վա՛յ ինծի, զի գիտեմ, որ կամ ծանր բեռ ունիմ բարձելու և կամ հարսանեաց ջուր կրելու կը կանչեն»:

ԳՈՀՈՒԹԻՒՆ ԱՍՏՈՅ

Աղուէսը կաքաւ մը բռնեց և այն է, պիտի ուտէր, երբ կաքաւն ըսաւ.

- Զիս բռնած ես, ալ կրնաս ուտել երբ ուզես, բայց նախ գոհութիւն ու աղօթք Աստծուն պիտի յղես:
- Իրաւ է, - ըսաւ աղուէսը, բերանը բացաւ, որ աղօթք ընէ, և կաքաւը բռաւ-գնաց անոր ակռաներուն արցանէն:

ԱՐԳԱՐ ԲԱԺԻՆ

Առիծը, գայլը եւ աղուէսը ընկերացան եւ միասին որսի ելան: Բռնեցին մէկ խոյ, մէկ մաքի և մէկ գառ: Առիծը, փորձի համար, գայլին առաջարկեց, որ իւրաքանչիւրին արդար բաժին հանէ:

- Ո՛վ թագաւոր, - ըսաւ գայլը, - Աստուած արդէն բաժնած է՝ խոյը քեզի, մաքին՝ զիս, և գառն ալ՝ աղուէսուն:

Առիծը սաստիկ զայրացաւ և այնպէս ապտակեց գայլին, որ ասոր աչքերը դուրս թոսան: Ապա դարձաւ աղուէսուն և ըսաւ.

- Հիմա դուն բաժնէ՛:

Եւ աղուէսն ըսաւ.

- Ո՛վ թագաւոր, Աստուած արդէն բաժնած է՝ խոյը քեզի նախանձաշ, մաքին՝ ճաշ, գառն ալ՝ ընթրիք:

- Ո՛վ աղուէսուկ, ու՞րկէ սորվեցար այդպէս արդար բաժին հանել:

- Գայլին դուրս թոսած աչքերէն, ո՛վ արքայ, - պատասխանեց աղուէսը:

Abbreviations

<i>a</i>	adjective	<i>modal</i>	modal words
<i>abbr</i>	abbreviated	<i>n</i>	noun
<i>abl</i>	ablative case	<i>neg</i>	negative
<i>acc</i>	accusative case	<i>nom</i>	nominative case
<i>adv</i>	adverb	<i>obs</i>	obsolete
<i>arch</i>	archaic	<i>onom</i>	onomatopoeic
<i>card</i>	cardinal numeral	<i>ord</i>	ordinal numeral
<i>CO</i>	classical orthography	<i>pej</i>	pejorative
<i>coll</i>	colloquial	<i>poss-prn</i>	possessive pronoun
<i>conj</i>	conjunction	<i>post</i>	postposition
<i>conv</i>	conversational	<i>pp</i>	past participle
<i>dat</i>	dative case	<i>prep</i>	preposition
<i>def-prn</i>	definite pronoun	<i>pres-p</i>	present participle
<i>dem</i>	demonstrative pronoun	<i>prn</i>	pronoun
<i>dim</i>	diminutive, as a rule also endearing form	<i>prs</i>	personal
<i>EA</i>	Eastern Armenian	<i>prs-prn</i>	personal pronoun
<i>emph</i>	emphatic	<i>recp</i>	reciprocal, verbs and pronouns
<i>esp</i>	especially	<i>ref</i>	reflexive, verbs and pronouns
<i>fam</i>	familiar	<i>relg</i>	religion, religious
<i>fem</i>	feminine, female	<i>rel-intr</i>	relative interrogative pronoun
<i>frzn</i>	frozen oblique form ¹	<i>rept</i>	repetitive verb
<i>fut-p</i>	future participle	<i>RO</i>	reformed orthography
<i>gen</i>	genitive case	<i>smb</i>	somebody
<i>imp</i>	imperative	<i>smth</i>	something
<i>imprs</i>	impersonal word or phrase	<i>sn</i>	singular
<i>inst</i>	instrumental case	<i>sp</i>	simple past
<i>inj</i>	interjection	<i>subs</i>	substantive
<i>intro</i>	introductory word	<i>v</i>	verb
<i>ir</i>	irregular	<i>vc</i>	verb, causative
<i>ling</i>	linguistic term, grammar	<i>vi</i>	verb, intransitive
<i>lit</i>	literally, literal meaning	<i>vp</i>	verb, passive voice
<i>loc</i>	locative case	<i>vt</i>	verb, transitive
<i>med</i>	medical	<i>WA</i>	Western Armenian

¹ Frozen words are oblique (declined or conjugated) forms, which have departed from the source word, blended with grammatical endings and frozen as a new word, for example, *huuqt* in Grabar is a subjunctive 3rd p. sn. meaning *let it get (to)*; in modern Armenian it is a noun meaning *address*. Some frozen words are easily identified with their sources, e.g., *qhūnū* as a frozen adjective and noun means *tipsy, drunk*, though one can readily recognize the inst. sn. of *qhūh* and use it in this sense too, e.g., *it can be eaten with wine*.

CO—classical orthography, դասական (հին) ուղղագրություն

Used since the beginning of the Mesropian writing system circa AD 405 until nowadays with minor reforms (the addition of the letters o and Ֆ, change of ա into օ, e.g., աղալոթթ > աղոթթ etc.).

RO—reformed orthography, բարեփոխուած (սովետական) ուղղագրություն

Used since 1922 in Soviet Armenia, reformed again in 40s; RO is accepted in a few Armenian schools in Iran and in the many post-Soviet EA communities throughout the world.

Armenian English Glossary

This bilingual glossary presents Armenian words in four layers—WA and EA words in CO and RO. The main entry is presented in CO, in its word building components, e.g., *ազն-իւ. The word is provided with an asterisk (*) if its spelling differs in RO, but the RO spelling is not present if the spelling difference is clearly deduced from the **REGULAR CORRESPONDENCES BETWEEN CO AND RO** (see on the last page)¹. The RO spelling follows the word if its spelling cannot be clearly defined by these regular correspondences, e.g., կէտ, RO կէտ. Then the word is presented in its meaning differences, if any, between EA and WA. Try not to confuse the spelling with the language, e.g., սիրուել EA, սիրուիլ WA; in RO both are spelled with /վ/, սիրվել EA, սիրվիլ WA².

Main differences between CO and RO concern vowel and diphthong orthography; the systematic correspondences are presented in the last page. The rules and exceptions are detailed in Appendix 13, Orthographic Glossary. The consonant spelling is quite uniform in EA and WA as well as in CO and RO. There are some minor differences which are documented in the main entry of the glossary, if possible, or in alphabetical order with a reference to the other version, e.g., վոհմակ WA, see EA ոհմակ .

The minor differences in consonant spelling concern:

1. Double standards in spelling originating in Grabar (perhaps an echo of ancient Armenian dialects), as CO ազաթ/ալատ, գնդակ/գնտակ. RO tends to eliminate the doubles—ազաթ, գնդակ.
2. EA and WA differences, e.g., EA ճամփայ փնտրել WA ճամբայ փնտրել (the only difference in RO in this case is the lack of the final silent /j/.) These differences often tend to maintain the same pronunciation of the sound in question, cf. WA: բարտի, ինծի, բոսիկ; EA: բարդի, ինձ, բոբիկ.

A note for students used to RO

1. Note the difference in alphabetic order: ու follows the letter ո as its derivative digraph.
2. The letter տ takes its original spot in the alphabet, between գ and փ, which in RO is occupied with ու.
3. There is no letter ւ in the alphabetic order; if you are looking for a word containing ւ in RO, look for the letter combination եւ, e.g., the word սւ < սեւ appears between the words սերունդ and սեփական, and not at the end of words beginning with ս.
4. When looking up a word, note the regular correspondences between RO and CO and search it according to its original spelling, e.g., միւ (< RO մյու) is after միրգ and not before մնալ.
5. If you cannot find a word beginning with the sound [h], spelled with the letter չ h in RO, please look up under the letter Յ j.
6. As you know, few words begin with Յ j in RO—these words are spelled with the diphthongs եա or իւ in CO because the initial Յ j is pronounced [h]. Example: RO յար > CO եար, RO յուղ > CO իղ.

¹ I would recommend to copy this page and use as a bookmark.

² People believe that RO is the spelling pertinent to EA and CO, to WA because of current writing traditions. However, let's remember that everything in EA was written in CO before the 20s of the 20th c.. On the other hand, everything published in Soviet Armenia, including the classics of WA literature, is in RO. See details in the Introduction.

Ա ա

ա՛ *intj* ah

*աբեղայ *n* monk, lay brother

*ագաթ *see* also աղսաւ *n* agate

ագահ *a* greedy, avaricious

ագահ-արար *adv* greedily, avidly, voraciously

*ագահ-ուփին *n* avarice, greed

ագարակ *n* farm

*ագարակ-ա-տէր *RO* տեր *n* farmer

ագե-վազ *n* kangaroo

ագի *n* tail

*ագոսաւ *RO* ազնալ *n* raven

ադամ-ա-թուզ *n* banana

ադամանդ *n* diamond

*ադամանդ-եայ *a* diamond

*ադամանդ-եղէն *n a* 1. made of diamond;
2. diamond jewelry

*ադամանդ-է *a* diamond

ագատ *a* 1. free, liberated 2. fluent, articulate
3. *obs* noble 4. male proper name

ագատ-ա-զր-ել *vt* liberate, emancipate

ագատ-ա-զր-ում *n* liberation, emancipation

ագատ-ա-միտ *a n* liberal, progressive
thinker, open-minded

ագատ-ել *vi* to set free, save, rescue, liberate

*ագատ-ու-ել *EA*. -(ու)-իլ *WA vp, vr* 1. to be
freed, liberated, to get free 2. deliver (child)

*ագատ-ուփին *n* liberty, freedom

ագատքեղ *n* parsley *see EA* մաղաղանու

ազգ *n* 1. nation, people, race 2. clan, tribe,
family 3. *obs*. type, kind

*ազգ-ա-զր-ուփին *n* ethnography

ազգ-ա-կան *n a* relative, relation, kin

ազգ-ա-կից *n* relative, relation, kin

ազգ-ային *a* national

ազգ-այն-ա-կան *a n* nationalist, nationalistic

ազգանուն *EA n* surname, last name; *see WA*
մականուն

ազգ-ա-պետ *n* patriarch, clan leader

ազգ-ա-պիղծ *a* renegade, incestuous

*ազգ-ա-սէր *RO* ազգա-սեր *a* patriot

ազգ-ա-տոհմ *n* clan, relatives, extended family

*ազգ-ուփին *n* 1. nationality 2. nation 3. clan

ազգ-ու-տակ *n* kith and kin

ազդ *n* advertisement, announcement

ազդ-ա-զիր *n* ad, notice

ազդ-ակ *n* factor

ազդ-արար *n* 1. monitor 2. advertiser

ազդ-արար-ել *vt* announce, advertise

ազդ-ել *vi* to influence, affect

ազդ-եց-իկ *a* influential, imposing

*ազդ-եց-ուփին *n* influence, effect, impact

ազդ-ու *a* influential, powerful, effectual

ազդր *n* thigh, leg

*ազն-իւ *a* 1. *EA* honest, 2. *WA* kind, nice 3. *arch*
noble, gentle, 4. excellent, exquisite

*ազնու-ա-բար *adv* 1. nobly, bravely
2. honestly truthfully, sincerely, fairly

*ազնու-ա-զոյն *a* noblest, best

*ազնու-ա-զարմ *a n* 1. excellent, noble, 2.
gentleman, aristocrat, nobleman

*ազնու-ազդի *a n* 1. excellent, noble, 2.
gentleman, aristocrat, nobleman

*ազնու-ա-կան *n* nobleman, aristocrat

*ազնու-ա-կան-ուփին *n* aristocracy,
nobility, upper classes

*ազնու-ա-պէս *RO* ազնվապէս *adv* 1. nobly,
bravely 2. honestly, sincerely, fairly

*ազնու-ա-տոհմ *a n* 1. excellent, noble, 2.
gentleman, aristocrat, nobleman

*ազնու-ուփին *n EA* honesty, fairness, *WA*
kindness, goodness

*ազնու-օրէն *adv* 1. nobly, bravely 2. honestly,
sincerely, fairly

աթոռ *n* chair

աթոռ-ա-կալ *n* 1. *arch* president 2. vicar

աթոռ-ա-նիստ *n* chief residence, court (king's,
catholicos's)

աժան *WA*. *a see EA* էժան 1. cheap,
inexpensive 2. petty, worthless (tricks)

- *աժան-ութիւն** *WA* *n* 1 affordability, abundance 2. cheapness. *see EA* էժանութիւն
- ալ 1** *WA* *particle* also, too, and, *see EA* էլ
- ալ 2** *a* scarlet, crimson,. ~ կարմիր blazing red
- ալ-ե-կոծ** *a* stormy, tempestuous
- *ալե-ւոր** *a* *n* gray-haired, hoary, venerable, usually male wise with age.
- *ալիւր** *also* ալեւր, *RO* ալյուր *n* flour
- ալի-ք** *n* wave
- ալոճ** *n* a kind of berry, *see also* փշարմս
- ալքոհոլ** *n* alcohol, *see EA* ալկոհոլ
- *ախոյեան** *RO* ախոյան *n* 1. *WA* champion. 2. *EA* adversary, rival, opponent
- ախոռ** *n* stable, stall
- ախորժ** *a* pleasant, agreeable, savory
- ախորժ-ելի** *a* pleasant, agreeable, savory
- ախորժ-ակ** *n* appetite
- ախորժ-իլ** *WA* *vt* to like, love, enjoy, be pleased
- ախպեր** *EA* *coll* brother, bro (եղբայր) *see WA* աղպար
- ախտ** *n* disease, malady, sickness
- ախտ-ա-բան** *n* pathologist
- ախտ-ա-նիշ** *n* symptom
- ախտ-ա-նշ-ան** *n* symptom
- ախտար-ք** *n* astrology
- ախտ-որոշ-ում** *n* diagnosis
- ած-ա-կան** *n* adjective
- ած-ան-ց** *n* affix
- *ած-անց-եալ** *a* derivative, affixed
- ած-անց-ել** *vt* to derive, add an affix
- ած-անց-ում** *n* affixation. 2. derivation
- ած-ել** *vt* 1. hatch, lay eggs. 2. *esp. WA* pour, fill, fetch. 3. play (a musical instrument)
- ած-ել-ի** *n* razor
- ած-իլ-ել** *vt* to shave
- *ածիլ-ուել** *EA*. -ուիլ *WA* *vp* *vr* to be shaved or shave oneself
- ածխ-ա-հանք** *n* coal mine
- ածխ-ան-ալ** *vi* to petrify, turn into coal, be carbonized
- ածու** *n* flower (plant) bed
- ածուխ** *n* coal, charcoal
- ակադեմիա** *n* academy
- *ա-կամ-այ** *a* *adv* *frzn* involuntary, unintentional(ly), unwilling(ly)
- ական 1** *n* mine, bomb
- ական- 2** *obs* *gen* of *ական* *component* in *derivatives* 1. eye 2. jewel 3. spring, source
- ական-ա-կիտ** *a* lucid, limpid
- ական-ա-կոռ** *a* mounted with gems
- ական-ա-պատ** *a* mined with bombs
- ական-ա-տես** *a* eye witness
- *ական-ա-ւոր** *a* renowned, prominent
- ականջ** *n* ear ~ ղնել listen, obey, eavesdrop
- ականջ-օղ** *n* earring
- ակատ** *see* ազաք agate
- ակ(ն)** *n* *obs* 1. eye 2. jewel 3. spring, source
- *ակն-ա-բոյժ** *n* oculist
- ակն-ա-գործ** *n* jeweler
- ակն-ա-ծանք** *n* deference, veneration, reverence, respect
- ակն-ած-ել** *EA*. -իլ *WA* *vt* to revere, look up, venerate
- ակն-ա-կապիճ** *n* eyelid
- *ակն-ա-հաճոյ** *a* agreeable, pleasant, pleasing the eye, good looking
- ակն-ա-պար-ար** *a* attractive
- ակն-առ-ու** *a* illustrious, eminent, grand, salient
- ակն-արկ** *n* 1. hint, clue, allusion 2. glance, glimpse 3. essay
- ակն-արկ-ել** *vt* to hint, indicate, allude to
- ակն-կալ-ել** *vt* to expect, anticipate
- ակն-կալ-ի-ք** *n* expectation, anticipation
- *ակն-յայտ** *RO* ակնհայտ *a* evident, apparent, conspicuous
- *ակն-յայտ-օրէն** *RO* ակնհայտորէն *adv* evidently, apparently, conspicuously
- *ակն-երես** *a* evident, obvious
- ակն-ոց** *n* eye-glasses (*plural refers to more than one pair of eye-glasses*)
- ակումբ** *n* club
- *ակռայ** *WA* *n* tooth, *see* ստամ *EA*
- *ակօս** *RO* ակոս *n* furrow, rut, groove, *fig.* deep wrinkle
- *ակօս-ել** *RO* ակոսել *vt* furrow, plough
- ահ** *n* horror, terror, fright, dread
- ահ** *int* ah, oh

- ահա** *adv* here it is, voila! *coll.* there you go
- ահա-բեկ-ել** *vt* to terrorize, dismay
- ահա-բեկ-իչ** *n* terrorist
- ահ-ա-զին** *a* 1. tremendous immense, *coll.* a lot
- ահ-ա-զն-ան-ալ** *vi* intensify, escalate
- ահ-ա-զանգ** *n* alarm, alarm toll, apprehension
- ահ-արկ-ու** *a* formidable, overpowering, dreadful
- *ահա-ւա-ս-իկ** *RO* ահալսսիկ *adv modal* here you are! there it is!
- *ահ-ա-ւոր** *a* awful, hideous, horrid
- *ահ-եակ** *a obs* left
- ահ-եղ** *a* horrible, awesome, grisly
- աղ** *n* salt
- աղ-ալ** *vt* to grind, mill
- աղախին** *n* maid, servant
- աղաղակ** *n* clamor, scream, shriek
- աղաղակ-ել** *vi* to shout, scream, shriek
- աղ-աման** *n* salt shaker
- աղ-ային** *a* saline
- աղանդ** *n* sect
- աղանդեր** *n* dessert
- աղանձ** *n* roasted wheat and/or other grains
- աղա-չ-անք** *n* plea, appeal
- աղա-չ-ել** *vt* to plead, beseech, beg
- աղ-ա-ջուր** *n* brine
- աղ-արտ-ել** *vt* to soil, ruin, pollute, blemish, stain, tarnish
- *աղաւաղ-ել** *RO* աղ-ավաղ-ել *vt* to distort, misconstrue, twist
- *աղաւաղ-ում** *RO* աղավաղ-ում *n* distortion
- *աղան-ա-տուն** *RO* աղավն-ա-տուն *n* dovecote
- *աղանի** *RO* աղավնի *n* dove, pigeon
- աղբ** *n* garbage, trash
- *աղբ-ա-կոյտ** *n* dump, trash pile, dunghill
- աղբ-անոց** *n* garbage dump, waste disposal site
- աղբար** *WA, coll* brother, bro, *see* եղբայր, ախպեր *EA*
- աղբար-իկ** *WA dim coll see* եղբայր
- *աղբիւր** *n* spring, fountain
- աղ-ել** *vt* to sift salt, pickle
- աղ-ե-կոտոր, -կտուր** *a* heart-wrenching
- աղեղ** *n* bow, arch
- *աղեղն-ա-ւոր** *n* archer, Sagittarius
- աղէկ** *WA adv* a well, good, fine
- աղի** *a* salty
- աղի-ողորմ** *a* gut-wrenching, heart-wrenching
- *աղիւս** *n* brick
- *աղիւսակ** *n* chart, table, graph
- աղի-ք** *n* intestine, gut
- *աղէտ** *RO* աղետ *n* disaster, calamity, cataclysm
- աղետ-ա-բեր** *n* disastrous, devastating, catastrophic
- աղետ-ա-լի-ց** *a* disastrous, calamitous
- աղերս** *n* 1. plea 2. connection, correlation
- աղերս-ել** *vt* to plead, beg
- աղճատ-ել** *vt* to distort, twist
- աղմկ-ել** *vi* to make noise
- աղմուկ** *n* noise, ~ աղաղակ commotion
- աղջ-ա-մուղջ** *n* twilight, dusk
- աղջիկ** *n* 1.girl, maiden 2.daughter 3.girlfriend, beloved 4. *obs* maid, servant
- աղտ** *n* filth, smut, stain, dirt
- *աղտ-եղ-ուքին** *n* filthiness
- աղտ-ոտ** *a* filthy, dirty
- աղտ-ոտ-ել** *v* to soil, stain, pollute
- աղ-ցան** *n* salad
- *աղու-ա-մազ** *n* down, fluff, fuzz
- *աղուէս** *RO* աղվես *n* fox
- աղ-ու-հաց** *n* bread and salt. ~ մտել spend time together, be friends
- *աղուոր** *WA a* good; pretty, beautiful
- *աղուոր-ն-ալ** *WA vi* to become prettier, better, nicer
- աղքատ** *n a* poor, broke, not wealthy
- աղքատ-ան-ալ** *vi* to become poor
- *աղքատ-ուքին** *n* poverty
- աղքատ-իկ** *a* 1. scanty, scarce, insignificant 2. humble, modest
- *աղօթ-ա-տուն** *RO* աղոթատուն *n* chapel, prayer room/house
- *աղօթ-ել** *RO* աղոթել *vt* to pray
- *աղօթ-ք** *RO* աղոթք *n* prayer
- *աղօտ** *RO* աղոտ *a* dim, obscure

- աճ** *n* growth
աճապար-անք *n* haste
աճապար-ել *WA vi* to hurry, rush, *see EA* շտապել
աճ-ել *EA. -իլ WA vt vi* to grow
ամայի *a* deserted, empty
աման 1 *n* pot, plate, open container for food
աման 2 *intj* 1.wow 2.alas
ամա-չ-ել *EA vi* to be ashamed
ամա-չ-կոտ *a* shy
ամառ *n* summer
ամառ-ան-ոց *n* resort, summer house
ամբաստ-ան-ել *vi* to accuse, charge, incriminate, indict
ամբոխ *n* crowd, mob
ամբ-ողջ *def-prn* all, whole, entire
ամբ-ողջ-ովին *adv* entirely, completely
ամեն-ա *a* most in comparative degrees of adjectives and adverbs
*ամեն-եիին *adv* not at all
ամերիկ-ացի *n* American (*ethnonym*)
ամերիկ-ուհի *n* American (*fem. ethnonym*)
*ամեն 1 *RO* ամեն *def-prn* every, all
*ամեն 2 *RO* ամեն *intj* amen!
*ամեն-են *RO* ամենեն *WA*, **ամեն-ից** *EA a* most (*comparative degrees of adjectives and adverbs, see also* ամենա-)
*ամենք-ը *RO* ամենքը *def-prn* all, everybody
ամիս *n* month
ամչն-ալ *WA vi* to be ashamed, *see EA* ամաչել
ամպ *n* cloud
ամպ-ա-մած *a* cloudy, overcast
ամս-ա-կան *a n* 1. monthly; 2. months old 3. menstruation
ամս-ա-զիր *n* monthly magazine, journal
ամ-ուս-ին *n* husband, spouse
ամուսն-ա-կան *a* marital
ամուսն-ան-ալ *vi* marry
ամուսն-ա-ցած *past-p* married
*ամուսն-ութին *n* marriage
ամուր *a* solid, sturdy, firm
ամուրի *a n* bachelor
ամր-ան-ալ *vi* to harden, get sturdy, solidify
ամր-ոց *n* fortress, castle
*ամօք *RO* ամօք *n* shame
այբ-ու-բեն *n* alphabet
այգ *n* dawn, sunrise, aurora, daybreak
այգի *EA n* garden, orchard, vineyard, park
այդ *dem* that
*այդ-պես *RO* այդպես *dem* that way, like that
*ազգ-այն-ութին *n* nationalism
այ-ժմ *adv* now
այլ *a* other, diverse
այլ-ոց *pr obs* gen pl of աօռ(ք)
*այլ-ես *adv* henceforth, no more, no longer
այն *dem* it, that, the further one
*այն-պես *RO* այնպես *dem* that way
այն-չափ *dem* that much
այն-տեղ *dem* there
այն-քան *dem* that much
այո *particle* yes
այպան-ել *vt* to blame, scold
այս *dem* this, it
այս-չափ *dem* this much
*այս-պես *RO* այսպես *dem* this way
այս-պիս-ի *dem* such like this
այս-տեղ *dem* here
*այս-ու-հետ-ել *adv* hereinafter
այս-քան *dem* this much
այս-օր *adv* today
այտ *n* cheek
այտ-ուց *n* swelling, ~ուած *tumid med.*
այր *obs* man, gentleman
այր-ել *vt* to burn, ignite
այր-իլ *WA. *-ուել EA vi* to burn
ան *WA dem/prs-prn* he, she, it, that, *see EA* նա
ան-ամ-ոք *a* inconsolable
ան-անկ *WA dem conv* that way, like that, *see* այնպես
անապատ *n* desert
ան-աս-ուն *n* animal, beast
ան-բան *a* 1. lazy, dumb 2. unable to speak
անգամ *adv* even, just

անգամ մը *WA* մի **անգամ** *EA* *adv* once. with *numeral attributes*, times, e.g., հինգ անգամ five times

ան-գեր-ա-զ-անց-ել-ի *a* insurmountable, insuperable

*ան-գետ *RO* անգետ *a* unaware, ignoramus, nitwit

*անգլ-երէն *n* English language

անգլի-ացի *n* English (*ethnonym*)

անգլ-ուի *n* English (*fem. ethnonym*)

անգղ *n* buzzard, vulture

ան-զուք *a* ruthless

ան-դադար *a* *adv* incessant(ly), continual(ly)

ան-դարձ *a* gone, irreversible, irretrievable

անդր-ա-դառն-ալ *vt WA* to understand, comprehend. *EA* to reflect, refer

ան-դրամ *a* without money

անել *EA* *vt ir* to do, *see WA* ընել

ան-եղծ *a* clear, undistorted, authentic

*ան-երկ-բայ-օրէն *adv* indubitably

անէծ-ք *RO* անէծք *n* curse

ան-ըն-տան-ի-ք *a* without family

անիծ-ել *v* curse

ան-իկ-ա *WA* *dem prs-prn* he, she, it, *see EA* նա, այն

անի *WA* *conv dem* he she it, *see* անիկա, *EA* էն, էնի

*անիւ *RO* անիւ *n* wheel

ան-խռով *a* calm, undisturbed, serene

*ան-ծանօթ *RO* անծանօթ *a* unfamiliar, unknown, unacquainted

ան-ծայր-ա-ծիր *a* endless, infinite, boundless

ան-կախ *a* independent

*ան-կախ-ութիւն *n* independence

ան-կամ-որք *a* stingy, tightfisted, parsimonious

ան-կաշկանդ *a* uninhibited, spontaneous, unconstrained, ingenuous

ան-կաս-կած *a* undoubted, certain, undisputed

ան-կար-ել-ի *a* 1.impossible, incredible, 2.forbidden

ան-կենդ-ան *a* lifeless

ան-կեղծ *a* sincere, true, frank

*ան-կեղծ-օրէն *adv* sincerely, frankly

*ան-կ-է *WA RO* անկէ *prs-prn* from him/her/there/it, *abl* of ան

ան-համար *a* countless

ան-համ *a* 1.tasteless, flavorless 2. boring, dull 3. rude

ան-համա-պատասխան *a* incompatible, inconsistent

*ան-համա-պատասխան-ութիւն *n* incongruity, inconsistency

ան-հաս *a* inaccessible, unattainable

ան-հասկ-աց-ող *a* one who does not understand

ան-հաստ-ատ *a* shaky, unstable, unsteady

ան-հետ *a* without a trace

*ան-հիր-ըն-կալ *a* inhospitable

ան-հոգ *a* carefree, relaxed, calm

ան-հողդ-ողդ *a* intransigent, unyielding

ան-հուն *a* endless

անձ *n* person, somebody

ան-ձայն *a* soundless

*անձկ-աւ *adv* longingly

անձուկ *a* *esp. WA* 1. tight, narrow 2.*fig.* sadness, loneliness, trouble, longing

*անձրեւ *n* rain

*անձրեւ-ել *vi* to rain

ան-մատ-չ-ել-ի *a* unreachable, inaccessible, unavailable

ան-մարդ-կ-այիւն *a* inhuman, inhumane

ան-մեղ *a* innocent

*ան-մեղ-ութիւն *n* innocence

*ան-յազ *a* insatiable

*ան-յաղորդ *RO* անհաղորդ *a* unresponsive, indifferent

*ան-յարմար *RO* ան-հարմար *a* 1. inconvenient, uncomfortable 2.improper, shameful

*ան-յարմար-ութիւն *RO* անհարմարութիւն *n* inconvenience, discomfort

ան-նշան *a* minor, trivial, insignificant

ան-նշմար *a* inconspicuous, unnoticed

*ան-շէջ *RO* անշէջ *a* unquenchable

ան-ոն-ք *WA* *dem /prs-prn* they, *see EA* նրանք

ան-ողն-ա-շար *a* 1.invertebrate 2. *fig.* spineless, fearful

ան-որ *WA* *dem /prs-prn* his her its, *see EA* նրա

- ան-որոշ** *a* 1.indefinite, infinite 2.infinitive
- ան-ոն-ց** *WA dem/prs-prn* gen-dat of անոնք, *see EA* նրանց
- *ան-ոն-ց-մ-է** *WA dem/prs-prn* abl of անոնք, *see EA* նրանցից
- ան-ոն-ց-մ-ով** *WA dem/prs-prn* ins of անոնք, *see EA* նրանցով
- ան-ոն-ք** *WA dem/prs-prn* they, nom pl of անիկա, *see EA* նրանք
- *անու-ակ** *n dim* small wheel, roller
- *անուան-ել** *vt* to name, call
- ան-ուղղ-ել-ի** *a* irreversible, irretrievable
- անուն** *n* name
- անուշ, անոշ** *a n* sweet; sweets, confectionery
- անուշ-ա-հոտ** *a* 1.fragrant, scented 2. *WA* perfume
- անուշ-եղէն** *n* sweets, dessert
- անուշ-իկ** *a dim* sweet, sweetie
- անուրջ** *n* dream, illusion
- անշուշտ** *modal* of course, sure
- ան-չափ** *a* measureless, extreme
- ան-պատեհ** *a* 1. improper 2.untimely
- անջատ-ում** *n* separation, parting, disconnection
- ան-սփոփ** *a* inconsolable, disheartened, hopeless
- *ան-վերջ-ան-ալ-ի** *a* endless
- *ան-վերջ-ան-ալ-ի-օրէն** *adv* endlessly
- ան-վստահ** *a* unsure, insecure, not confident
- *ան-վստահ-ուփիւն** *n* lack of confidence, distrust, mistrust, disbelief
- ան-վտանգ** *a* safe, not dangerous
- ան-տար-բեր** *a* indifferent, immune
- ան-տես** *a* invisible
- ան-տրամ-ա-դիր** *a* sad, undisposed
- ան-տրտ-ունջ** *a* without complaint
- *անց-եալ** *a past-p* past, last
- անց-ը-ն-ել** *WA vc* spend (time), carry over transfer, *see EA* անց կացնել, անցնել
- անց-ն-ել** *EA. -նիլ WA. vi* in pass, cross, traverse
- *ան-ցաւ** 1 *RO* անցաւ *a* painless
- *անց-աւ** 2 *RO* անցաւ *vt* in 3rd p. *sn* անցնիլ/անցնել passed
- *անփոյթ** *a* careless
- ան-օգուտ** *a* useless
- *անօթի** անոթի *WA a* hungry
- աշակերտ** *n* student, pupil
- աշխատ-ան-ք** *n* job, work, business
- աշխատ-իլ** *WA. -ել EA vi* to work
- աշխատ-ե-ցն-ել** *EA -տցնել WA vc* to make one work
- աշխարհ** *n* 1.world 2.obs. country, nation
- *աշխոյժ** *a* lively, energetic, animated
- աշուն** *n* fall, autumn
- *աչ-ուի** *obs pl* of աչ-ք, regular: աչք-եր
- աչ-ուկ** *n dim* eye
- աչ-ք** *n* 1.eye; 2.drawer; 3 envy
- ապա** *adv* 1. later, then 2. *modal* well!
- *ապա-գայ** *n* future
- ապա-թարց** *n* apostrophe
- *ապակ-եղէն** *a n* 1.made of glass 2.glass containers, cups, plates, mugs etc.
- ապ-երջանիկ** *a* unhappy, miserable, broke
- ապակի** *n attr* glass
- ապաստ-արան** *n* asylum, refuge, shelter, sanctuary
- *ապա-ցոյց** *n* proof
- ապա-ցուց-ել** *vt* to prove
- ապեր-իկ** *EA n coll* brother, bro, *see* եղբայր
- ապշ-ել** *EA. -իլ WA vi* to be surprised, fascinated, shocked, astonished
- ապուր** *n* soup
- ապապր-ել** *vt* to order
- ապր-ան-ք** *n* goods
- ապր-ե-ցն-ել** *vc* to make live
- ապր-իլ** *WA. -ել EA 1 vi* to live
- ապրիլ** 2 *n* April
- ապր-ուստ** *n* sustenance, living
- աջ** *a adv* right (side); *fig* successful
- առագաստ** *n* sail canvas
- առ-աժ** *n* 1. proverb 2. *past-p* of աննել
- առ-անց** *prep* without
- առ-անձ-ին** *a* alone, single, separated

ան-անձ-ն-ան-ալ *vi* to withdraw, isolate; be, stay, keep alone

ան-աջ *post adv* 1. in front of, ahead, before
2. earlier, formerly

ան-աջ-ին *ord* first

ան-աջ-ն-եկ *n* first-born, first child

ան-աջ-ն-որդ *n* leader

ան-աջ-ն-որդ-եկ *vi* to lead, guide

ան-աջ-ուց *WA adv* first, first of all, previously

անասպեկ *n* myth, legend

անատ *a* abundant, bountiful

*ան-արկայ *n* object, issue

ան-արկայ-ա-կան *a* material, actual

*ան-արկայ-օրէն *adv* objectively, really, actually

*ան-աւել *RO* առավել *a* more

*ան-աւել-ա-զոյն *a* most

*անաւօտ *RO* առավոտ *n* morning

*անաւօտ-եան *RO* առավոտյան *adv* in the morning

անաք-ել *vi* to send, transmit, ship

*անաք-ու-ել *EA* -ուիլ *WA vp* to be sent, shipped, transported

*ան-եւ-տուր *n* trade, business, shopping

անիք *n* chance, excuse, occasion, opportunity

*անիւծ *n* lion

*անթ-իւ *RO* անթիւ *post* for the occasion of

*ան-կայ *a* extant

ան-ն-ել *vi* ir to take, get, buy

*ան-ջ-ել *post* in front of

ան-ջ-ի *WA coll obs* first, *see* առաջին

ան-ողջ *a* healthy

*անոյզ *a* lively, vivacious

անու *n* small stream, flow

անտու *WA adv* morning, in the morning, *see EA* տաւօտ

*ան-օր-եայ *RO* անօրյա *a* everyday, quotidian

աս *WA dem* this, it, *see EA* սս

աս-անկ *WA dem* such, this way, like this, *see EA* այսպէս

ասել *EA vi* to say, *see WA* ըսել

ասդին-անդին *WA adv* here and there, to and fro, *see EA* այս կողմ այն կողմ

աս-ի *WA dem-prn* this, conv. from սսիկա

աս-իկ-ա *WA dem-prn* this, *see EA* այս, սս

*աս-կ-է *WA dem-prn* abl of սս-իկա, *see EA* սրանից

աս-ոն-ք *WA dem-prn* these pl of սս-իկա, *see EA* սրանք

աս-որ *WA dem-prn* gen-dat of սս-իկա, *see EA* սրա

*Աստուած *n* God

աստղ *n* star

աստղ-իկ *n dim* 1. little star 2. *fem* proper name 3. Venus

աս-ք *n* legend, story, tale

ատ *WA dem-prn* that, from ստիկա, այդ, *see EA* դա, այդ

ատամ *EA n* tooth, *WA* ականջ

*ատամն-ա-բոյժ *n* dentist

ատ-ի *WA dem* he she it, conv from ստիկա, *EA* էլ

ատ-անկ *WA dem conv* like that; that way, *see* այդպէս

ատ-ել *vi* hate

*ատ-ել-ուրիւն *n* hatred

ատեն *WA n* time, span

*ատեն-օք *WA adv* formerly, once, long ago, once upon a time

ատ-իկ-ա *pr* that

ատ-որ *WA dem* gen-dat of ատ

արաբ *n* Arab, Arabic (*ethnonym*)

արաբ-ա-կան *a* Arabic

*արաբ-երէն *n* Arabic language

արագ *adv* a quick, fast, speedy, rapid

*արագ-ա-զոյն *adv* a fastest

արագ-ընթ-աց *a adv* fast moving, express

արագիլ *n* stork

արատ *n* vice, defect

ար-ար-ած *n* creature

Արարատ *n* Ararat, the Biblical mount in historic Armenia

ար-ար-իչ *n* creator, Արարիչ God

արբ-են-ալ *vi* to get inspired, high

արգ-ել-ք *n* prohibition, ban, sanction

արգիլ-ել *WA*. **արգել-ել** *EA* *vi* to prohibit, forbid, ban
արդ *adv modal* now
արդ-ար *a* just, righteous
*արդ-ար-ուֆին *n* justice
*արդ-էն *RO* արդեն *adv* already
*արդ-եօք *RO* արդեօք *modal* is that true; (I) wonder if
*արդ-իւն-ք *n* result
արեգ-ակ *n* sun, poet. արեւ is the usual word
*արեւ *n* sun
*արեւ-ելք *n* east
*արեւ-մուտ-ք *n* west
արեն-ա-կից *n a* blood relative, *see also* արինակից
*արեն-ա-կց-ուֆին *n* consanguinity
արթ-ն-ան-ալ *EA*. -ննալ *WA* *vi* to wake up
արթ-ն-ացն-ել *EA*. -նցնել *WA* *vc* to wake up, awaken
արթ-ուն *a* awake, alert
արժ-ան-ան-ալ *vt* to deserve, become worthy
արժ-են-ալ *vt* to cost, be valued, priced
*արժ-էք *RO* արժեք *n* value, cost, price
արի 1 1. *a n* brave 2. male proper name
արի 2 *EA* come! *imperative* from գալ
*արին *n* blood
*արին-ալ-ի *a* bloody
*արին-ա-կց-ուֆին *n* consanguinity
*արին-ա-կից *a n* blood-relative, blood-related
*արին-ա-քամ *a* bleeding, drained of blood
*արին-ոտ *a* bloody, sanguine
արծաթ *n attr* silver
*արծաթ-եղէն *n a* silver jewelry and craft
*արծաթ-աւուն *a* silvery
*արծիւ *RO* արծիվ *n* eagle
արկած *n* 1. adventure 2. *WA* accident
*արկած-ա-խնդր-ուֆին *n* adventure
արձ-ակ-ուրդ *n* vacation, day-off; holiday
արձ-ան *n* statue
*արմաւ *n* date, the fruit
*արմաւ-ենի *n* palm tree
արն-ա-վառ *a* blood-baked

արն-ոտ *a conv* bloody, *see standard* արիւնոտ
*արշա-լոյս *n* dawn, sunrise, daybreak
արջ *n* bear
արջ-ուկ *n dim* little bear, teddy bear
արտ *n* crop field
*արտեւան-ունք *n* eyelash
արու *a n* masculine; male
արփի *n* sun, sol poet., արեւ is the usual word
*արքայ *n* king
արքայ-ա-կան *a* royal, kingly
արք-ուն-ի-ք *n* royal court
*աւագ *RO* ավագ *a n* senior, older
*աւագ *RO* ավագ *n* sand
*աւագ-ուտ *RO* ավագուտ *n* sandy terrain
*աւանդ *RO* ավանդ *n* 1. legacy, heritage 2. deposit
*աւանդ-ուֆին *RO* ավանդութիւն *n* 1. tradition, rite 2. legend
*աւար *RO* ավար *n* loot, plunder
*աւարտ *RO* ավարտ *n* end, finish, conclusion
*աւարտ-ա-կան *RO* ավարտական *a n* 1. final 2. certificate
*աւարտ-ել *RO* ավարտել *vt* to end, complete, finish; to graduate
*աւարտ-ու-ել *EA*. -(ու)իլ *WA* *RO* ավարտվել /վիլ *vp* to be finished, completed
*աւել *RO* ավել *n* broom
*աւել-ի *RO* ավելի *a* more
*աւեր-ել *EA* *RO* ավերել *vt* to destroy, ruin, destruct, *see* *WA* արել
*աւեր-ու-ել *EA* *RO* ավերվել *vp, ref* to be destroyed, demolished
*աւետիս *RO* ավետիս *n* 1. good news 2. male proper name
*աւիշ *RO* ավիշ *n* sap, juice
*աւին *RO* ավին *n* energy
*աւլ-ել *RO* ավլել *vt* to sweep
*աւր-ել *WA* *RO* ավրել *vt* to damage, wreck, ruin, break, destroy, shatter, *see* *EA* ավերել, փչացնել
*աւր-(ու)-իլ *WA* *RO* ավրվիլ *vp* be or get wrecked, ruined, broken, destroyed, *see* *EA* ավերվել, փչանալ
*Աւետեաց երկիր *RO* Ավետեաց երկիր Promised land

ափ *n* 1. palm (hand) 2. shore
ափ-ունք *n* shores, coast
աքսոր *n* exile

Բ ք

բաղ *n* duck
*բազէ *RO* բազէ *n* hawk, falcon
բազկ-աթոռ *n* arm chair
բազկ-երակ *n* pulse
*բազմ-ագոյն *a* colorful, multicolor
բազմ-ագան *a* various, variegated
*բազմ-աթի *a* numerous, multitudinous
*բազմ-ա-կէտ *RO* բազմ-ա-կէտ *n* ellipsis
բազմ-ան-ալ *vi* to multiply, grow, develop, reproduce
բազմ-ել *vi* to recline
բազմ-ոց *n* sofa, couch
*բազմ-ուրիւն *n* 1. multitude 2. crowd
բազուկ *n* forearm, arm
բազում *a* numerous, multitudinous
բաժակ *n* EA glass, cup, tumbler
բաժ-ան-ել *EA*. -ժնել *WA* *vi* to divide, separate
*բաժ-ան-ուել *EA*. -ժնուիլ *WA* *vp, recp*
 1. to part, be separated 2. to get divorce
բաժ-ան-ում *n* division, detachment, separation, departure
բաժ-ին *n* 1. share, portion, part 2. section, department
բալասան *n* conv balm, balsam, nepenthes
բախել *vt* 1. to collide, ram (interests, sides)
 2. to knock, strike
բախում *n* collision, impact
բախտ *n* 1. luck, fortune 2. destiny, fate
*բախտ-ա-տր *a* lucky, fortunate
բակ *n* yard, lot
բահ *n* spade
բաղ-ա-ձայն *n* 1. consonant 2. tone deaf
բաղդատ-ա-կան *a* comparative
բաղդատ-ել *vt* to compare
բաղկ-ան-ալ *vi* to consist of

բաղձ-ան-ք *n* desire, wish, fancy, daydream
բաղնի-ս *n* EA bathroom, bath
բաղնի-ք *n* bathroom
բաճկոն *n* waistcoat
բամբակ *n* cotton
բամ-բաս-անք *n* gossip
բամ-բաս-ել *vi* to gossip
բայ *n* verb
բայց *conj* but
բա-ն *n* 1. thing, issue, something 2. *obs* word, speech
բանակ *n* army
բան-ա-կան *a* rational, reasonable
*բան-ա-կան-ուրիւն *n* reasoning, logic, conscience
բանակ-ում *n* WA camping
բան-ալ *vt* to open, reveal
բան-ալ-ի *n* 1. key 2. clue, hint
բան-ա-ստեղծ *n* poet
*բան-ա-վէճ *RO* բանավէճ *n* discussion, argument
բան-ա-կց-ել *EA*. -իլ *WA* *v recp* to negotiate
*բան-ա-կց-ուրիւն *n* negotiation
բա-ն-ել *EA*. -իլ *WA* *vi* to work, toil
բան-ե-ցն-ել *vc* work, labor
բանկ *n* bank *see* also դրամատուն
*բան-ու-որ *n* laborer, worker
*բանջար-եղէն *n* vegetables
բանտ *n* prison
*բանտ-արկ-եալ *n* frzn prisoner
բանտ-արկ-ել *vt* to imprison, incarcerate
բանտ-ել *vt* fig. imprison, intern
բաշխ-ել *vt* to distribute, share, give away
բառ *n* word
բառ-ա-խաղ *n* pun, play of words
բառ-արան *n* dictionary
բառ-աց-ի *a* literal (meaning)
բարակ 1 *a* thin, lean, slim
բարակ 2 *n* hound
բարակ-ել *EA*. -նալ *WA* *vi* to thin down
բար-ա-տու *a* coll fruitful
բար-բառ *n* dialect

բար-բառ-ել *vt* to utter, enunciate, speak
բարդ *a* complex, complicated
*բար-եաց-ա-կամ *a* well-wishing
բար-ե-բախտ-արար *adv* fortunately
բար-ե-գործ *n* benefactor
բար-ե-գործ-ա-կան *a* benevolent, charitable
*բար-ե-գործ-ուփիւն *n* charity, altruism
բար-ե-կամ *n* 1. *WA* friend, companion 2. *EA* relative
*բար-ե-կամ-ուփիւն *n* friendship, goodwill
բար-ե-կամ-ուհի *n fem* 1. *WA* friend, companion 2. *EA* relative
բար-ե-կեց-իկ *a* affluent, prosperous
*բար-ե-կեց-ուփիւն *n* 1. well-being, prosperity 2. affluence, opulence
բար-ե-ր-կիրթ *a* civil, polite, educated
բար-ե-մաղթ-ան-ք *n* well-wishes, best wishes, regards
բար-ե-պատ-եհ *a* fortunate, propitious, well-timed, favorable
բար-ե-րար *n* benefactor
*բար-եւ *n* hello, hi, salutation
*բար-եւ-ել *vt* to greet, say hello
բարի *a* 1. kind, good-hearted 2. noble, gentle
բար-ի-ք *n* goodness, good deed
բարկ *a* scorching, blazing (sun, heat)
բարկ-ան-ալ *vi* get angry, mad, furious
բարկ-ա-ցն-ել *vc* to anger, madden, annoy, enrage, infuriate
*բարկ-ուփիւն *n* anger
բարձ *n* pillow, cushion
բարձ-ունք *n* hill, elevation
բարձր *a* 1. high 2. tall
բարձր-ա-հասակ *a* tall
բարձր-ա-ձայն *a* loud
բարձր-ան-ալ *vi* to ascend, go/get up,
բարձր-ա-ցն-ել *vc* to raise, elevate, ascend
բարոյ-ա-կան *a* moral, ethical, just
*բար-ուփիւն *n* kindness, generosity
բարդի *EA*. **բարտի** *WA* *n* aspen tree
բար-ք *n* morals, ethics
բա-ց *a* 1. open 2. light (color); *EA* ~ բոնետի to miss, fail to take. *see WA* փախցնել

*բաց-ա-կայ *a* absent
բաց-ա-կայ-ել *vi* to be absent
*բաց-ա-կայ-ուփիւն *n* absence
բա-ց-ա-կանչ-ել *vt* to exclaim, shout
*բաց-ա-յայտ բացահայտ *a* obvious, apparent
*բաց-ա-յայտ-իչ *n ling.* appositive
բաց-առ-իկ *a* exceptional, exclusive, elite, sole
բա-ց-ա-տր-ա-կան *a* explanatory
բա-ց-ա-տր-ել *vt* to explain, comment
բաց-արձ-ակ *a adv* absolute, utter, complete
բա-ց-ել *EA vt* to open
բա-ց-ի *post* except
բացիկ *n EA* post card
բա-ց-իչ *n* can opener
*բա-ց-ու-ել *EA*. **-ուիլ** *WA vi, vp* 1. to be opened, revealed, exposed 2. to flourish
բա-ց-ում *n* opening, inauguration
*բաւ *RO* բավ *attr* enough, sufficient
*բաւ-ա-կան *RO* բավական *a adv* enough, ample, sufficient, *fem proper name*
*բաւ-ել *RO* բավել *vi* to suffice, satisfy, be enough
բեղ բեղ *EA n* mustache, *see WA* պեխ
բեկ-ել *vt* 1. to break 2. to decline, cancel
բեկոր *n* detritus, debris, fragment
բեմ *n* stage
բեռ *n* load, burden
բեռ-ն-ա-կիր *n* porter
բեռ-ն-ա-տար *n a* 1. truck, lorry 2. transporter, freight carrier
բերան *n* mouth
բերդ *n* fortress, fort
բեր-ել *vt ir* to bring
բերկր-անք *n* joy, delight
*բերկր-ուփիւն *n* delight
*բեւեռ *n* 1. pole 2. nail, screw
բ-զ-(բ)զ-ալ *vi onom* to buzz, hum
բզ-կտ-ել *vt rept* to maul, tear, rip, slash
բթ-ա-մատ *n* thumb
բթ-ա-միտ *a* obtuse
բժիշկ *n* physician, doctor
բժշկ-ա-կան *n* medical

- բժշկ-ել** *vt* to heal, cure, treat
*բժշկ-ութիւն *n* medicine, medical science
բժշկ-ուհի *n fem* doctor, physician
*բիւր *a* 1. many, numerous 2. *obs* thousand
*բիւր-ա-տը *a* numerous
բլրու *n* nightingale, *see WA* պլպուլ, a Middle Armenian borrowing from Arabic
բլուր *n* hill
բծ-ա-խնդիր *a* scrupulous, meticulous
բխ-ել *EA. -իլ WA vi* to spurt, surge, gush
*բն-ա-գիտ-ութիւն *n* natural sciences, physics
բն-ա-գիր *n* original (copy)
բն-ազդ *n* instinct
բն-ա-ծին *a* innate
բն-ա-կան *a* natural
բն-ակ-ավայր *n* residence, settlement, city, town, village
բն-ակ-արան *n* 1. apartment, flat 2. home, dwelling
բն-ակ-իչ *n* resident, dweller
*բն-ակ-չ-ութիւն *n* population
*բն-ակ-ու-ել *EA. -իլ WA vi* to reside, dwell, inhabit
*բն-աւ *բն-աւ* *adv* not at all, in the least
*բն-աւեր *բն-աւեր* *n* with destroyed home/nest
*բն-ութիւն *n* 1. nature 2. character
բոբիկ *EA. բոպիկ WA a* barefooted
բոբիկ-ան-ալ *EA vi* to get barefooted
բոզ *n* slut, hooker
բոլոր *pr def-prn* all, every
բոլոր-ովին *adv EA* completely, entirely, altogether
բողբոջ *n* bud
բողոք *n* protest, *EA* complaint
բողոք-ա-կան *a n* protestant
բողոք-ել *vi* to protest, complain
*բոյլ *n* cluster (of flowers, stars)
*բոյն *n* nest
*բոյս *n* plant, vegetation
*բոյր *n* scent, fragrance, aroma, perfume
բոպիկ-ն-ալ *WA vi* to get barefooted, *see EA* բոբիկանալ
բոսոր *a* ruby red
բովանդակ *a* entire
*բովանդակ-ութիւն *n* 1. content 2. table of contents
բորբոք-ել *vt* to inflate, irritate, aggravate, fan the flames of
բորբոք-իլ *WA. *-ուել EA vp ref* to intensify, build up, get tense, jumpy, irritated
բորբոք-ուն *a* 1. tumultuous, flaming. intense 2. agitated, irate, irritated
բորեհի *n* jackal
բոց *n* flame
բու *n* owl
բութ 1 *a* 1. thumb 2. blunt 2. dull, stupid
բութ 2 *n* a punctuation mark [`] compatible with colon and semicolon
բուժ-ել *vt* to cure, treat
բուժ-ակ *n* nurse, medic
*բուժ-քոյր *n* nurse, *med.*
բուն *n a* 1. tree trunk 2. genuine, original, authentic 3. nest, *see also* բոյն
բութ *n* handful
բուս-ն-ել *EA -ն-իլ WA vi* grow, sprout
բուրդ *n* wool
*բուր-ա-ւետ *RO բուրավետ a EA* fragrant, scented, flavored
բուր-ել *vi* to scent, smell well, imbue, perfume
բուրմ-ունք *n* aroma
*բուր-ունն-ա-ւետ *RO բուրումնավետ a* fragrant, scented, flavored
բուր *n* blizzard
բուր-ու-բորան *n* blizzard, whiteout
բջիջ *n* cell *in organisms*
բռ-ն-ակ *n* handle
բռն-ա-բար-ել *vt* to rape
բռն-ա-կալ *n* despot, tyrant
*բռն-ա-կալ-ութիւն *n* tyranny
բռ-ն-ել *vt* to hold, catch, seize, grip, grab
*բռնկ-ու-ել *EA. -ուիլ WA vp* to be ignited, *fig.* irritated
բռ-ն-կում *n* ignition, combustion
*բռ-ն-ու-ել *EA. -ուիլ WA vp, ref* 1. to be held, caught; hold of, clasp 2. to be trapped, arrested
*բռ-ն-ութիւն *n* violence, force

բռ-ունց-ք *n* fist, box, ~ ով զարնել *WA*, խփել *EA* to punch

***բրածոյ** *n* a fossil, fossilized

***բրդ-եայ** *a* woolen

***բրդ-ե** *a* woolen

բրինձ *n* rice

Գ գ

գագաթ *n* crest, peak, tip

գազան *n* beast

գազան-անոց *n* zoo

գա-լ 1 *vi ir* come

գա-լ 2 *attr WA* next

գա-լ-ի-ք *n a frzn* 1. future 2. *fut-p* following, coming

գահ *n* throne

գաղափար *n* idea, thought

գաղթ *n* migration, emigration, relocation, exodus

գաղթ-ա-կան *n* migrant, refugee, vagrant

գաղթ-ել *vi* migrate, emigrate, leave the homeland

գաղտ-ա գող-ի *adv* secretly, stealthily, furtively

գաղտ-ն-ա-բար *adv* secretly

գաղտ-նի *a* secret, covert, confidential

գաղտնի-ք *n* secret

գաղութ *n* colony, settlement, community

գամ *n esp. WA* nail, bolt, screw; *see EA* նեխ

գայթակղ-ել *EA*. -ուիլ *WA* *vt* to seduce, tempt, lure. *WA* scandalize

***գայթ-ա-կղ-ութիւն** *n* seduction

գայլ *n* wolf

գան-իլ *WA* *vi* to disgust, appall, detest, *see EA* գգուել, նողկալ

գանգատ *n* complaint

գանգուր *a* curly, wavy

գանձ *n* treasure

գառ *n* lamb

գառ-ն-ուկ *n dim* lamb

գար-ե-ջուր *n* beer

գարի *n* barley

գարուն *n* spring (season)

***գաւազան** *RO* գավազան *n* cane, baton, rod, wand, staff

***գաւաթ** *RO* գավաթ *n* cup, mug

***գգու-ան-ք** *n* caress

գդալ *n* spoon, *see WA* դգալ

գեղ-ան-ի *a n* beautiful (woman)

գեղեցիկ *a* beautiful, handsome, fair

***գեղեցկ-ութիւն** *n* beauty

գեղջ-ուկ *n obs* peasant

գեղ-ուհի *n fem* beautiful

գետ *n* river

գետիկ *n* ground, land, base,

գետն-ա-խնձոր *n WA* potato. *EA* ginger

գեր-ա-զ-անց *n* excellent

գեր-ա-զ-անց-իկ *n* straight “A” student

գերան *n* timber, beam, log

գերեզման *n* grave

գերեզման-ա-տուն *n* graveyard, cemetery

գերեզման-ոց *n* cemetery

գեր-ել *vt* 1. to take war prisoners 2. to captivate, enchant, enthrall, entrance

գեր-ե-վար-ել *vt* to capture, take war captives, enslave

գերի *n* war prisoner

գերման-ա-կան *a* German

գերման-ացի *n* German, (*ethnonym*)

գգ-ել *vt* to tease (hair), card, comb wool

***գգ-ու-ըռտ-իլ** *WA*. **գգ-ու-տ-ել** *EA* *v recp rept* fight roughhousing, tussle, brawl, grapple

***գգ-ու-ել** *EA*. **-ու-իլ** *WA* *vp recp* fight roughhousing one with another

***գէք** *RO* գէք *adv* at least

***գէշ** *RO* գէշ *a* bad, ugly

***գէր** *RO* գէր *a* fat, gross, obese

***գէրնալ** *RO* գերնալ *WA conv* to put on weight, become fat, *see formal* գիրանալ

***գթ-ութիւն** *n* mercy, compassion, sympathy

***գժ-ու-ել** *vi EA conv* to go crazy

գիժ *EA a n* crazy

գիծ *n* line

գին *n* cost, price

- զին-արք-ուք** *n* party, orgy
զինի *n* wine
զին-ով *n frzn* tipsy, drunk
զիշեր *n* night
զիշեր-ային *a* night
զիշեր-ել *vi* to spend the night
զիշեր-երգ *n* serenade
զիտ-ա-կից *a* conscious, mindful, aware, cognizant
*զիտ-ա-կց-ուքիւն *n* conscience, principles, cognizance
զիտ-ել-ի-ք *n* knowledge, insight, erudition
զիտ-եմ *vt ir* I know, *see also* զիտեմալ
զիտ-(ե)ն-ալ *EA. զիտնալ WA vt* to know, understand, *see also* զիտնս
զիտ-ն-ա-կան *n* scientist, scholar, researcher
*զիտ-ուքիւն *n* 1.science 2. knowledge
զիտ-ուն *a n* knowledgeable, wise
զիր *n* letter, character
զիր-ան-ալ *vi* to put on weight, become fat
զիրգ *a* curvaceous, voluptuous, delicate (*of female body*)
զիրկ *n* hug, embrace
զիր-ք *n* book
*զիւղ *n* village
*զիւղ-ացի *n* villager, peasant
*զիւմր-եցի *n* native of Giumri
*զիւտ *n* invention, find
*զիւտարար *n* inventor
զլխազիր *a n WA* upper case (*letters*)
*զլխ-ա-պտ-ոյտ *n* vertigo, dizziness
զլխ-ատ-ել *vt* to behead, decapitate
զլխ-արկ *n* hat, cap
*զլխ-ա-ւոր *a* principal, main, chief, key
զլխ-ի-վայր *adv* head-down
զլխ-ովին *adv* completely, totally, head over
զծ-ել *vt* to draw. *EA* to draw lines, sketches
զլոր-ել *EA -իլ WA vt* to roll, spin
զլ-դ-որ-ել *EA. զլ-տ-որ-իլ WA v rept* to roll, tumble, stumble, trip
զլուխ *n* 1. head 2. chapter 3. leader
զն-ալ *vi EA* to go, *see WA* երթալ
- զն-ա-հատ-ա-կան** *n* assessment, grade
զն-ա-հատ-ել *v* to assess, estimate, appreciate
զն-աց-ք *n* 1.*EA* train 2.*WA* procedure, course, process
զն-ել *vt* to buy, obtain
զն-որդ *n* buyer, customer
զնչու *n* Gipsy (*ethnonym*)
զոգ *n* lap
զոգ-նոց *n* apron
զոհ *a* content
զոհ-ան-ալ *vi* to be content
զոհար *n* 1.gem, jewel 2.*fem* proper name
*զոհ-ուքիւն *n* contentment, satisfaction
զող *n* thief
զող-ան-ալ *EA. զող-ն-ալ WA vt* to steal
*զող-աց-ու-ել *EA. զող-ց-ու-իլ WA vp* to be stolen
զոյական *n* noun
զոյանալ *vi* to come into existence, appear
*զոյն *n* color
*զոյն զոյն *a rept* colorful, multicolored
*զոյն-զ-զոյն *a rept* colorful, multicolored
*զոյ-ուքիւն *n* existence
զուլ *a* tepid
զուլորշի *EA n* vapor, steam
*զոնէ զոնէ *adv* at least
զոռ-ալ *EA vi* to yell, scream
զոչել *EA vi* to shout, call
զոռ-զոռ-ալ *EA vi rept* to yell, scream
զոռոզ *a* arrogant, conceited
զով-ազո *n* ad
զով-ել *vt* to praise
զովեստ *n* praise, commendation
զորգ *n* rug
զործ *n* work, job, business, engagement, chores, errand
զործ-ած-ել *զործածել vi* to use, employ
զործ-ա-կց-ել *EA. -իլ WA v recp* to cooperate, collaborate, work with
*զործ-առ-ոյք *n* function
զործ-արան *n EA* factory *WA* organ
զործ-ած-ել *vt* to use, utilize

գործել *vi, vt* 1. to function, operate 2. to knit, weave, *see also* հիսել
գործի-ա-կան *a* instrumental (case)
գործ-ի-ք *n* tool, instrument
*գործ-ող-ու-թիւն *n* act, operation. *WA* medical operation, surgery, *see EA* վիրահատութիւն
գորշ *a* 1. gray 2. dim, somber 3. monotonous, dull, boring
գոց *a WA* 1. closed, locked *see EA* փակ 2. memorized, by heart 3. dark (color)
գոցել *vt WA* to close, lock *see EA* փակել
*գոց-ու-իլ *vp WA* to be closed, get locked 2. be concealed, hidden
գուժ-կան *n a* messenger of bad news
գութ *n* compassion, care, empathy, mercy
*գուլպայ *n* sock
գումար *n* sum, total
գուն-ատ *a* pale, pallid
*գուն-ա-ւոր *a* colorful
գուսան *n* bard, poet-songwriter-performer
գութ-գութ-ալ *vt* fondle, caress, stroke
գութ-գութ-անք *n* caress, stroke
*գու-ց-է *գու-ց-է, adv frzn* perhaps, maybe
գոտի-իկ *a* vulgar, ill-mannered, loutish
գտ-նել *vt* find, encounter, locate 2. discover, understand
*գտ-ն-ուել *EA, -ուիլ WA vp, vi* to be found, be located
գր-ա-բար *n frzn* [Grabar], the literary version of Old Armenian, *WA pronunciation: [krapar]; EA pronunciation [grapar]*
*գր-ա-գէտ *գր-ա-գէտ n a* literate, educated
*գր-ա-գիտ-ութիւն *n* literacy
գր-ա-գիր *n* clerk
գրադարակ *n* book shelf
գր-ա-դար-ան *n* library
գր-ա-դար-ան-ա-վար *n* librarian
գր-ա-խանութ *n* bookstore
գր-ա-կան *n* literary
*գր-ա-կան-ութիւն *n* literature
*գր-ա-կան-ա-գէտ *RO* գրականագէտ *n* literary critic, literature scholar
*գր-ա-կան-ութիւն *n* literature
գր-ա-պահ-արան *n* book case

գր-ա-սեղան *n* desk
*գր-ա-սենեակ *n* office
գր-ա-վաճառ *n* book seller
գր-ա-տախտակ *n* blackboard
գր-ա-տուն *n* bookstore
*գրաւ *RO* գրաւ *n* pawn
*գրաւ-ել *RO* գրաւել *vt* 1. to win over, take over, *fig.* to attract, charm
*գրաւ-իչ *RO* գրաւիչ *a* attractive, charming
*գր-ա-ւոր *a* written, in writing
գրե-թէ *RO* գրեթէ *adv frzn* almost, nearly
գր-ել *vt* to write
գր-իչ *n* 1. pen 2. scribe
*գրկ-ա-խառն-ու-ել *EA, -ուիլ WA v recip* to hold, embrace each other *esp.* for greeting
գրկ-ել *vt* to hug, hold, embrace
գր-ող *n pres-p* 1. writer 2. angel of death (in curses)
*գր-ու-ել *EA, գր-ու-իլ WA vp* to be written, recorded
գրպան *n* pocket
գրկ-ել *vt* to hug, embrace

Դ դ

դա *EA dem* that, *see WA* ատ-իկա
դադար *n* pause, break, halt, interruption
դադար-ել *EA, -իլ WA vi* to pause, stop, cease, break, discontinue
դադր-իլ *coll WA* to get tired, *see also* դադարիլ
դաժան *a* cruel, severe, ruthless
դահիճ *n* executioner. *fig* murderer, torturer
դահլիճ *n* hall, chamber, assembly room
դահուկ *n* ski
դամբան *n* shrine
դան-դաղ *a adv* slow(ly)
դաշ-ինք *n* treaty, pact
դաշն-ակ 1. *WA n* piano, *see EA* դաշնամուր
դաշնակ 2. *n abrv from* Դաշնակցական, a member of ARF, *see below*

- դաշն-ա-կից** *n* ally
- Գաշն-ա-կց-ա-կան** *n* Federalist, a member of ARF, the Armenian Revolutionary Federation
- դաշն-ամուր** *EA n* piano
- դաշոյն** *n* dagger
- դաշտ** *n* field
- դառ** *WA. դառ-ն/ը EA a* bitter
- դառ-ն-ա-զին** *adv* bitterly
- դառ-ն-ալ** *vt* 1. become 2. turn 3. return
- դառ-ն-ան-ալ** *vi* to be embittered, frustrated
- *դառ-ն-ա-պէս** *adv* bitterly
- *դառն-օրէն** *adv* bitterly
- դաս** *n* 1. lesson, class 2. class, type, category
- դաս-ա-գիր-ք** *n* textbook
- *դաս-ա-խօս** *n* lecturer
- դաս-ա-կան** *a* classical
- դաս-ա-կարգ** *n* social class
- դաս-արան** *n* classroom
- դաստակ** *n* wrist
- դաստիարակ** *n* educator, *esp.* kindergarten teacher
- դաստիարակ-ել** *vt* 1. to educate, bring up 2. to discipline
- դատ** *n* case, trial
- դատ-ա-պարտ-ել** *vt* to convict, condemn
- դատ-արան** *n* court (legal)
- *դատ-ա-տը** *n* judge
- դատ-ել** *vi vt* 1. to reason, rationalize 2. to judge 3. to have court trial
- *դատ-ող-ութիւն** *n* statement, judgment, reasoning
- դար** *n* century
- դար-ակ** *n* drawer, shelf
- *դար-ա-տը** *a* ancient, centuries old
- դարբին** *n* blacksmith
- *դա-րձ-եալ** *adv* again
- դա-րձ-ն-ել** *vt ir* to turn, turn into, return
- դարման-ել** *vt* to cure, heal
- դարչին** *n* cinnamon
- դարպաս** *n* gate
- *դաւ** *RO դավ n* plot, treachery
- *դաւ-ա-ղիք** *դավա-ղիք n* plotter, litigant
- *դաւաճան** *դավաճան n* traitor
- *դաւաճան-ել** *դավաճան-ել vt* to betray
- *դաւաճան-ութիւն** *RO դավաճանութիւն n* betrayal, treachery
- դափն-ե-վարդ** *n* rose bay, oleander
- դափնի** *n* bay tree, laurel
- դգալ** *n WA* spoon, *see EA* գդալ
- դղմիկ** *n* zucchini
- դղում** *n* pumpkin
- դեղ** *n* medicine
- դեղատուն** *EA. դեղարան WA n* pharmacy
- դեղ-ա-գործ** *n* pharmacist
- դեղին** *a* yellow
- դեղձ** *n* peach
- դեղձ-ան-իկ** *n* canary
- դեղն-ել** *EA. -իլ WA vi* turn yellow
- դեղն-ուց** *n* egg yolk
- դեռ** *adv* yet, still
- *դեռ-եւս** *adv* yet, still
- դեսպան** *n* ambassador
- դեսպան-ա-տուն** *n* embassy
- դեր** *n* role
- դեր-ասան** *n n* actor
- դեր-ասան-ուհի** *n* actress
- դերձակ** *n* tailor
- դերձան** *n* thread
- *դել** *RO դել n* demon, devil, fiend
- *դէգ** *RO դէգ n* pile, mowed grass, wheat pile
- *դէգ-առ-դէգ** *RO դէգառդէգ adv* stack by stack
- *դէմ** *RO դէմ post.* across, in front of, against. ~ դիմաց across, facing each other
- *դէմ-ք** *RO դէմ-ք n* face
- *դէպ-ի** *RO դէպ-ի post* to, toward
- *դէպ-ք** *RO դէպ-ք n* case, event, accident
- դժ-բախտ** *n* unfortunate, unhappy
- դժ-գոհ** *a* discontented, dissatisfied, frustrated
- *դժ-գոյն** *a EA* pale, pallid, *see also WA* սժգոյն
- դժոխք** *n* hell
- դժ-կամ** *a* reluctant, loath, *see also WA* սժկամ
- *դժ-կամ-օրէն** *adv* grudgingly, gingerly, reluctantly
- *դժուար** *a* hard, difficult

*դժուար-ալ *RO դժվար-ալ WA adv frzn*
hardly, with difficulty

*դժուար-ուրիւն *n* hardship, difficulty

դի 1 *n* side (in չորս դիս all round, from four sides; ասդիւն-անդիւն here and there)

դի-ա-հերձ-ում *n* autopsy

դի(ակ) 2 *n* corpse

դիզ-ել *vt* to pile up, stockpile, heap up, amass

դիւն-ա-գիծ *n* facial feature, profile

դիւն-ակ *n* mask, domino

դիւն-ան-ալ *vt* endure, tolerate, put up with

դիւն-աց *post* across, in front of

դիւն-աց-կուն *a* stable, resistant, enduring

*դիւն-ա-տը բայ *n* personal verb *ling.*

*դիւն-ա-տը-ել *vt* to meet, greet

դիւն-ել *vt* 1. to address 2. to petition, appeal

*դիւն-ու-ած *n* incident, chance, happenstance

դիւն-չ-ել *EA. -չ-իլ WA conv դպիլ, դպնալ vt* to touch, meet, pat, nudge

դիւն-ել *vt* to watch, look at, observe

դիւն-ամբ *EA adv* deliberately, on purpose, intentionally

*դիւն-ող-ուրիւն *n* 1. comment 2. reprimand

դիր-ք *n* position, status

*դիւն-ա-գէտ *RO դիվանագետ n* diplomat

*դիւն-ա-գիտ-ուրիւն *RO*
դիվանագիտութիւն *n* diplomacy

*դիւնական *RO* դիվական *a* demonic, diabolic, devilish

*դիր-ալ *RO դյուրալ adv WA* easily

*դիր-իւն *adv* effortless, easy, facile

*դղեակ *n* castle

դն-ել *vt ir* to put, place, lay, install

դող *n* shiver, tremble

դող-ալ *vi* to tremble, shake, quiver

դող-դ(ո)ղ-ալ *vi rept* to tremble

դող-դոջ *a* trembling, shaky, shivering

դող-դոջ-ել *EA. -իլ WA vi* to shiver, tremble

դող-ա-հար *a* trembling, shaky

*դոյլ *n* bucket

դու *EA. դու-ն WA prs-prn sn nom* you

դու-ք *prs-pr pl nom* you

դուքս *n* duke

դուռ *n* door

դուստր *n arch* daughter

դուր *n* chisel

դուր-եկ-ան *WA դիրեկան, դիրալի a*
pleasant, pleasing

դուր գալ *EA vi* to like, enjoy; *see WA սիրել, համիլ, ախորժիլ*

դուրս *n adv* outside, *post* out

դւ-(չ)-իլ *WA vt conv* to touch, pat, *see EA*
դիպչել

դպր-ոց *n* school

դստր-իկ *n dim* daughter

*դր-ու-ել *EA -ուիլ WA vp* to be put, arranged, situated, installed, positioned

դրախտ *n* paradise

դր-ա-կան *a* positive

դրամ *n* money

դրամ-ա-պա-ն-ակ *n* wallet, purse

դրամ-ա-տուն *n* bank

դր-ա-ցի *n* neighbor

դքս-ուհի *n* duchess

*դրօշ(ակ) *RO դրոշ n* flag

*դող *RO դող n* tire (for wheels)

Ե Ե

*Եասաման *RO յասաման n* lilac, *see also*
երեսանի

*Եարուն *RO յարուն WA conv address form*
my child; from *Turkish child, baby*

*Եար *RO յար EA n conv* beloved, love, girlfriend
or boyfriend

Եգիպտական *a* Egyptian

Եգիպտացի *n* Egyptian, (*ethnonym*)

Եդեն *n* Eden, paradise

Եզ *n* ox, *pl* եզներ

Եզակի *a* singular

Եզերք *n* 1. brink, edge 2. shore, country

*Եթ *RO եթ conj* if

Եթովպացի *n* Ethiopian (*ethnonym*)

Ելակ *n* strawberry

*էլեկտր-ա-կան *WA* electrical; *see EA*
էլեկտրական

*էլեկտր-ա-կան-ութիւն *WA* electricity; *see EA* էլեկտրականութիւն

Ելից գիրք *n frzn* Exodus, a Bible chapter

ել-լ-ել *WA*. **ել-ն-ել** *EA* *vi ir* get up, arise

ել-ք *n* exit, way out

*եկայ (I) came *sp of* գալ come

եկ-ա-մուտ *n* income

եկեղեցի *n* church

եկող *pres-p of* գալ *conv EA* next, coming. *WA*
գալ ~ շաբաթ next week, *see* յաջորդ

եկ-ուր *WA imp* come! *from* գալ

եղանակ *n* 1.method, way, mode 2.melody 3.
EA weather; *see WA* օդ 4.verb mood, *ling.*

եղ-ած *past-p see* ըլլալ/լինել

եղբայր *n gen* եղբօր brother

*եղեամ *n* frost

եղեգ *n* reed

Եղեռն *n* Calamity, disaster *esp.* in reference to
the Genocide of Armenians in 1915

եղեր *WA past-p of* ըլլալ (in hypothetic
narration)

եղեր-ա-կան *a* disastrous, tragic, catastrophic

եղ-ն-իկ *n* deer

եղունգ *n* fingernail

եղ-ջեր-ու *n* deer, male

*եղ-ջիւր *n* horn

*եղրեւ-անի *n* lilac, lilac tree

եմ [em] *vi, ir 1st p, pl of* է (I) am

են [en] *vi, ir 3rd p, pl of* է (they) are

ենք [enk] *vi, ir 1st p, pl of* է (we) are

ենք-ա-դր-ել *vi* to assume, suppose

*ենք-ա-կայ *n* subject

են-ալ *vi* to boil

ես 1 [yes] *prs-prn* I

ես 2 [es]v, *2nd p, sn of* է (you) are *sn*

*ես-ա-սէր *RO* եսսսէր *a* n selfish, egotistical

ետ *post, see also* յետ *RO* հետ back, backwards

*ետ-ն *n adv* behind, back

ետ-ք *post WA* after

ետ-ք-ը *adv WA* then, later, after, *see EA* յետոյ

երագ *n* dream, daydream

երագ-ել *vt* dream, daydream, imagine, fantasize

*երագ-է *a* fantastic, made of dreams

երագ-կոտ *a* dreaming, dreamy, romantic,
daydreaming

երաժիշտ *n* musician

*երաժշտ-ութիւն *n* music

*երախայ *n WA arch* child, *see* երեխայ

երախտ-ի-ք *n* merit, legacy, credit

*երախտ-ա-գիտ-ութիւն *n* gratefulness

երակ *n* vein

երանգ *n* hue, color

*երան-եալ *a n arch* blissful

երան-ելի *a n* blissful, blessed, *esp.* about the
deceased and Saints

երան-ի *emph, modal* (I) wish

*երաշխ-ա-ւոր-ա-գիր *n* 1. recommendation
2.warranty

*երաշխ-ա-ւոր-ել *vt* 1. to recommend, 2. to
warrant

երբ *rel conj* when

երբ-եմն *adv* sometimes

*երբ-եւէ *RO* երբևէ *adv* ever, once, anytime

*երբ-էք *RO* երբեք *adv* never

երգ *n* song

երգ-ել *vt* to sing

երգ-իչ *n* singer

երգ-չ-ուհի *n fem* singer

երդ-ն-ուլ *arch WA see* երդ-ուիլ/ուել

*երդ-ուել *EA. -ուիլ WA* *vt* vow, swear,
pledge, make an oath, promise

երդում *n* vow, oath

*երեխայ *n* child, offspring

*երեկոյ *n* evening

երեկոյ-ան-ալ *vi* become evening

*երեկոյ-եան երեկոյան *adv* in the evening

երեւի *RO* երևի perhaps

երես *n* 1. face 2.the facing of clothes, ~ անսած
spoiled, cheeky; ~ն ի վար փռնած prostrate

երե-սուն *card* thirty

*երեւ-ա-կայ-ել *vt* to imagine, figure

*երեւ-ա-կայ-ութիւն *n* imagination, fantasy

*երեւ-ակ-ել *vt* to process, develop a film

- *Երևու-ալ** *vi EA* to show up, appear; *see WA*
երևիլ, երևնալ
- *Երևուան-ցի** *n* native of Yerevan
- *Երևիլ** *vi ir WA* to show up, appear, *see EA*
երևալ
- *Երևույթ** *n* 1.phenomenon, experience 2.marvel
- Երեք** *card* three
- Երեք-շաբթ-ի** *n* Tuesday
- *Երէկ** *RO* երեկ *n* yesterday
- Երթ-ալ** *WA vi ir simple past* գացի, գնաց go, proceed. *see EA* գնալ
- *Երթեւեկ** *n* traffic, interchange
- *Երթեւեկ-ել** *vi* to travel, drive
- *Երթեւեկ-ութիւն** *n* traffic
- Երիտասարդ** *n a* young; young man
- *Երիտասարդ-ութիւն** *n* youth, young people
- Երիտասարդ-ուհի** *n* young woman
- Երկ** *n* literary creation
- Երկաթ** *n* iron
- Երկաթագիր** *a n* a type of fonts, *esp.* the font in which Mesrop Mashtots first wrote the Armenian alphabet
- Երկայն** *a n WA* 1.long 2. tall, *see also* երկար
- Երկայն-ք** *n* length
- Երկար** *a adv* long, lengthily, *see also* երկայն
- *Երկար-ութիւն** *n* length, duration, extent
- Երկ-երեսանի** *a* false, insincere
- Երկինք** *n* sky, heaven
- Երկիր** *n* 1.country 2.earth 3 homeland, nation
- *Երկիւղ** *n* timidity, diffidence, awe, veneration, trepidation
- *Երկիւղ-ած** *past-p* 1. timid, apprehensive, afraid 2. pious, awestruck, reverent
- *Երկ-խօս-ութիւն** երկխօսութիւն *n* dialogue
- *Երկն-ա-գոյն** *a* sky-blue
- *Երկն-ա-դէտ** երկնադէտ *a* watching the skies
- Երկն-ա-կամար** *n* sky, the arch, canopy of sky
- Երկն-ային** *a* 1. pertaining to sky or universe 2.heavenly
- Երկն-ա-սլաց** *a* stretching to the sky
- *Երկն-ա-տր** *a* heavenly
- Երկ-ուտ-անի** *a n* two-legged
- Երկու** *card* two
- Երկունք** *n* 1. labor in child delivery 2. creative exhilaration
- Երկու-շաբթ-ի** *n* Monday
- Երկ-չ-ուտ** *a* timid, shy diffident
- Երկն-չ-իլ** *WA. երկչել EA vi* to be in trepidation, frightened
- *Երկ-պառակ-ութիւն** *n* antagonism, discord, disparity discord
- *Երկ-վայրկեան** *n WA* second. *EA* instant, *see also* վայրկեան
- Երկ-տակ** *a* twofold, double layered
- Երկ-տող** *n* note, comment
- Երկր-ա-բան** *n* geologist
- Երկր-ա-շարժ** *n* earthquake
- Երկր-պագ-ել** *vt* to worship, adore
- Երկր-պագ-ու** *n* 1.worshipper 2.fan
- *Երկր-պագ-ութիւն** *n* worship, adoration
- Երկ-րորդ** *ord* second
- Երն-եկ, conv -ակ** *modal, imprs* (I) wish
- Երշիկ** *n* sausage
- Երջանիկ** *a* happy, delighted
- *Երջանկ-ութիւն** *n* happiness
- Եր-րորդ** *ord* third
- *Եւ** *conj RO* և and
- *Եւ այլն** *modal* et cetera
- Լն CO** Եւն *abbr* from Եւ այլն etc.
- *Եւս** *conj* also, too
- Եւրոպական** *a* European
- Եւրոպացի** *n* European
- Եփել** *vt* to cook, prepare
- Եփ-իլ** *WA. ուել EA vp* to be cooked, prepared
- Էք** *RO (see CO էք) vi, ir* (you) are
- *Եօթ** *RO jnp card EA, RO jnp* seven
- *Եօթ-ան-ասուն** *RO jnp*անասուն *card* seventy
- *Եօթը/ն** *RO jnpը/ն card WA* seven
- *Եօթ-ն-ապատ-իկ** *RO jnp*նապատիկ *a adv* seven times, seven-fold
- *Եօթ-ն-եակ** *RO jnp*նյակ *n* a group consisting of seven

Զ զ

*զամբիտ *n* basket
 զ-այր-ան-ալ *vi* become angry, mad
 *զ-այր-ռյթ *n* anger, anguish
 զ-ան-ա-զ-ան *a* various, assorted, variegated
 զանգ *n* bell, toll, phone call
 զանգ-ակ *n dim WA* bell
 զ-ան-ի *prs-prn WA* acc of ան(ի)
 զ-ատ *post adv* except, separate
 զ-ատ-ել *vi* to separate, part, split
 Զատիկ *n* Easter
 զարգ-ան-ալ *vi* to develop, progress, advance
 զարգ-ա-ցն-ել *vc* to develop, expand, cultivate, upgrade
 զ-արդ *n* jewelry, decoration, accessories
 զ-արդ-ա-նախշ *n* ornament, decor
 զ-արդ-ա-տուփ *n* jewelry box
 զ-արդ-ար-ել *vt* adorn, decorate
 զ-արթ-ն-ել *EA. -նիլ WA* *vi* wake up
 զ-արթ-ն-ուլ *WA obs see* արթննալ
 զ-արթ-ուց-իչ *n* alarm clock
 զարկ *n* strike, beat
 զար-կ-ել *vt EA* to strike, hit, beat, knock
 զար-հուր-անք *n* horror, dismay
 զար-հուր-ել-ի *a* horrific, horrendous, atrocious
 զ-արմ-ան-ալ *vi* to be surprised, become amazed
 զ-արմ-ա-ցն-ել *vc* to surprise, amaze
 զ-արմ-իկ *n* 1. cousin 2. *conv.* nephew, niece
 զար-ն-ել *vt ir WA* to hit, beat, strike, *see EA* զարկել
 *զաւակ *n RO* զավակ child (own), heir, son
 զբաղ-ած *WA* *զբաղ-ու-ած *EA* *a past-p* busy
 զբաղ-իլ *WA. *զբաղ-ուել EA* զբաղ-իլ *WA. զբաղ-ուել EA* *vi* engage, be busy, occupied
 *զբօս-ան-ք *RO* զբոսանք *n* tour, walk, strolling *WA* 1. recreation, amusement, 2. school recess, *see EA* դասամիջոց
 *զբօս-ա-շրջ-իկ *RO* զբոսաշրջիկ *n* tourist

*զբօս-ն-ել *EA. -իլ WA RO* զբոսնել *vi* to have a walk or a tour
 *զբօս-ն-ուլ *RO* զբոսնուլ *vi obs see* զբոսնիլ
 զզալ *vt* to feel
 զզա-յ-ուն *a* sensitive
 զզա-ց-ում *n* sensation, sense, impression
 զզա-ց-մ-ուն-ք *n* feeling, emotion, sentiment
 զզե-ստ *n* dress, attire, gown, frock
 զ-զլիս-ել *vt* to enchant, beguile, enthrall, entrance
 *զգոյշ *a* careful, cautious
 զգուշ-ան-ալ *vi* to be cautious, careful, wary
 *զգուշ-ութիւն *n* caution
 զեղչ *n* discount
 *զեռօ *WA n card* zero, *see EA* զրո
 զ-եռ-ալ *vi* to swarm, sprawl
 զ-եռ-ուն *n a* rodents and insects, sordid
 *զզ-ու-ել-ի *a* disgusting, repulsive, sordid
 *զզ-ու-ել *EA. -ուիլ WA* *vi* to be disgusted, repelled
 *զէն-ք *RO* զենք *n* weapon, arms, gun
 զի *WA conj* because
 զին-ա-դադար *n* cease-fire
 *զին-ու-որ *n* soldier
 զ-ինք *ref WA* him, her, himself, herself *Acc sn* of ինք. *see EA* իրեն
 զ-իս *ref WA* me, *Acc of* ես *I, see EA* ինձ
 զ-իր-են-ք *ref* them, themselves *Acc pl* of ինք. *see EA* իրենց
 զղջ-ալ *vi* to regret, repent
 զղջ-ում *n* remorse, regret, repentance, contrition
 *զմայլ-ու-ել *EA. -լիլ WA* *vi* to admire, marvel
 զոհ *n* victim, sacrifice
 զոհ-ել *vt* to sacrifice
 *զոհ-ա-բեր-ութիւն *n* sacrifice
 *զոյգ *n* couple, pair, mate
 զով 1 *a EA* cool
 զ-ով 2 *rel conj WA* who, *Acc of* ով
 զ-որ *rel conj WA* which, who, *Acc of* որ
 *զուարթ *a* vivacious, lively, cheerful, joyful
 զուգ-ել *vt* to decorate
 *զուարճ-ան-ալ *vi* to have fun, be amused

***զուարճ-ալ-ի** *a* amusing, hilarious
 ***զուգ-ա-դիպ-ութիւն** *n* coincidence
զուգ-ա-կից *n* 1.mate, partner 2.spouse
զուգ-ար-ան *n* bathroom
 ***զուգ-ա-տը-ում** *n* mating
զուգ-ել *vt* to adorn, decorate
զուսպ *a* reserved, aloof, distant, contained
զուտ *a* pure, absolute, clear
զուր *a* in vain
զսպ-ել *vt* to hold back, suppress, restrain, contain
զտ-ել *vt* to distil, filter, purify
զրկ-ան-ք *n* deprivation, hardship
զրկ-ել *vt* to deprive, dispossess
զր-պարտ-ել *vi* to traduce, incriminate, accuse falsely
 ***զր-պարտ-ութիւն** *n* false statement, fake accusation
 ***զրոյց** *n* conversation, talk, chat
զրո *EA n card zero, see WA զեռո*
զրուց-ել *vt* converse, talk to, with
 ***զօդ-ել** *RO* զոդել *vt* link, connect, wedge
 ***զօր-ան-ալ** *RO* զորանալ *vt* become strong
 ***զօր-ութիւն** *RO* զորություն *n* strength, power
 ***զօր-ա-վիզ** *RO* զորավիզ *a* support, protection, something to rely on
 ***զօր-ա-ցն-ել** *RO* զորացնել *vc* strengthen, intensify
 ***զօր-ա-տը** *RO* զորատը *powerful, WA strong, see EA ուժեղ*
 ***զօր-ք** *RO* զորք *n RO army*

Է Է

է̄ *intj* eh!
 է *vi aux ir, 3rd p sn pres. is; the auxiliary verb corresponding to be; lacks the infinitive, has present and past in three persons in pl & sn*
է-ակ *n* 1.being, creature, living thing 2.elf
է-ակ-ան *a* essential
 ***է-ա-պէս** *adv* essentially
էգ *a n female for animals*

էժան *a EA* cheap, inexpensive. *see WA* աժան
 ***էժան-ութիւն** *n EA* affordability, abundance, *see WA* աժանութիւն
էի *vi aux ir 1st p sn past of է* (I) was
էին *vi aux ir 3rd p past of է* (they) were
էինք *vi aux ir 1st p pl past of է* (we) were
էիր *vi aux ir 2nd sn past of է* (you) were
էիք *vi aux ir 3rd p past of է* (you) were
էլեկտրական *EA* electrical; *see WA* էլեկտրական
 ***էլեկտրական-ութիւն** *EA* electricity; *see WA* էլեկտրական-ութիւն
էկրան *n EA* screen
էն *EA conv see այն*
էշ *n* donkey, ass
էջ *n* page
է-ութիւն *n* essence, core 2. nature, makeup, character
էս *EA conv see այս*
էր *vi aux ir 3rd p sn past of է* (s/he/it) was
էք *RO* եք *vi aux ir 2nd pl pres. of է* (you) are

Ը ը

ըլ-ալ *vi ir WA* to be, exist, *see EA* լինել
ըհը *intj* yeah, uh-hum
ըմբ-ոստ *a* defiant
ըմբոստ-ա-ձայն *a* sounding defiant, unruly, restive
ըմ-բռն-ել *vt* comprehend, grasp (meaning)
ըմպ-ան-ակ *n* tumbler
ըմպ-ել-ի-ք *n* beverage, drink, refreshment
ընդ *prep prefix* and, with, together
ընդ-արձակ *a* large, spacious, wide
 ***ընդ-դէմ** *RO* ընդդէմ *prep* against
 ***ընդ-հանր-ա-պէս** *adv* generally
ընդ-հանուր *a* generic, common
ընդ-հատ-ել *vt* to interrupt
ընդ-ուն-ել *EA. -իլ WA* *vt* to accept, admit
 ***ընդ-ուն-ել-ութիւն** *n* 1. acceptance, recognition. 2. admission, entry 3. *WA* adverb

ընդ-օրին-ակ-ել *vt* copy, duplicate, imitate
ըն-ել *WA vt ir* (ըրի) to do, act, make, *EA* անել
ըն-ել-իք *fut-p WA* something to do, *EA* անելիք
ընթ-ան-ալ *vi* to go, proceed, progress
ընթե-ռն-ուլ *obs WA vt* to read, *see* ընթերցել
ընթե-րց-ել *vt* to read
*ընթե-րց-ան-ութիւն *n* reading
ընթր-ել *vi* to sup, take supper
ընթր-իք *n* supper
ըն-կեր *n Gen -նո* friend, companion
ըն-կեր-ա-կից *n* companion, associate
*ըն-կեր-ութիւն *n* 1. friendship 2. association
 3. *WA* society, *see EA* հասարակութիւն
ըն-կեր-ուհի *n* 1. female friend, 2. girlfriend
ընկ-ն-ել *EA* to fall, *see WA* իյնալ
*ընկոյզ *n* walnut
ընձ-ուղա *n* giraffe
*ընտան-ե-սէր *RO* ընտանեւեր *a* who loves, is devoted to their family
ըն-տան-ի *a* domestic, tame
ըն-տան-ի-ք *n* family
ըն-տիր *a* choice, excellent
ըն-տր-ել *vt* to choose, select, elect
*ըն-տր-ութիւն *n* to selection, election
ըս-ել *vt WA* to say, utter, state, *see EA* ասել
ըստ *prep* according to

Թ Ք

թագ *n* crown
*թագ-ա-տր *n* king
*թագ-ա-տր-ութիւն *n* kingdom
թագ-ուհի *n* queen
թաք *n* paw
թաք-իկ *n dim* little hand, *refers to children's hands, endearing*
թալան-ել *vt* to ransack, plunder
թախիծ *n* sorrow, sadness
թակ *n* knock, tap, pounding, clanking

թակ-արդ *n* trap
թակ-ել *vt* to knock, strike (on a hard surface) 2. beat, spank
թաղ *n* quarter, district (in a city/town)
թաղ-ել *vt* to bury, inter
թաղ-ում *n* funeral
թան *n* watered yogurt drink
թանգ-ար-ան *n* museum
թանկ *a EA* expensive, rare
թանձր *a* thick (liquids), profuse, dense
թաշկինակ *n* handkerchief, scarf, napkin
թառ *n* stringed musical instrument, like a mandolin with a smaller corpus
թաս *n* bowl
թատրոն *n* theater
թարգման *n arch* translator
թարգման-իչ *n* translator
թարգման-ել *vt* to translate, interpret
*թարգման-ութիւն *n* translation
թարմ *a* fresh
թարմ-ա-ցն-ել *cv* to refresh, freshen
թարթ-իչ *n* eyelash
թարթ-ել *vt* blink
թաց *a* wet
թափ-անց-իկ *a* transparent
թափառ-ել *EA. -իլ WA vt* to wander, stroll, rove, travel with no aim
թափառ-ա-շրջ-իկ *n a* wandering, vagrant, tramp
թափ-ել *vt* 1. to pour, spill 2. to shed, throw away 3. to cast
թափ-իլ *WA. *-ուել EA vp* be poured, spilled, trashed
թափ-քի-ել *EA. -իլ WA vt* to litter around, pour, spill clumsily
թաք-ուն *adv* secretly, furtively, clandestinely
*թաք-ն-ու-ել *EA. -ուիլ WA vp vref* to hide
թաք-ստ-ոց *n* hideout, refuge, hiding place
*թեթեւ *a* light, easy, gentle, carefree, nimble
*թեթեւ-ա-միտ *a* flippant, childish, lightweight
թել *n* thread, string
թել-ա-դր-ել *vt* to dictate, suggest
*թե-կ-ուզ-ել *conj* although, though, whereas

- *թեր-եւ-ս *adv* perhaps
- թերթ *n* sheet, page, slip, petal
- թեր-ի *a* defective, incomplete, faulty, undone
- *թև *n* arm, wing
- *թև-ած-ել *vi* to soar
- թևի *n* bran, dandruff, fish scale
- թեք *a* tilted, slanted
- *թեք-ու-ել *EA. -ուիլ WA vp, ref* to bend, curve, bow, turn
- *թէ *RO* թե *conj RO* թէ 1. that 2. or (hypothetic) 3. if (abbr. from եթէ). 4. ~ ~ and, both
- *թէ-եւ *RO* թեև *conv* although, even though
- *թէյ *RO* թեյ *n* tea
- *թէ-ալէտ *RO* թեպէտ *conj* although, even if
- թթու *a n* 1. sour 2. *EA* pickle
- թի *n* oar
- թի-ակ *n dim* oar
- թի-ա-վար-ել *vi vt* to row, steer (boats)
- թիթեղ *n* tin sheet
- թիթեռ *n* butterfly
- թիթեռ-ն-իկ *n dim* butterfly
- *թիւ *RO* թիվ *n* 1. number 2. *WA* year (in dates) 3. amount
- *թիւր-ըմ-բռ-ն-ում *n* misunderstanding, disunderstanding
- *թիւր-իմ-աց-ուփիւն *n* misunderstanding
- թղթ-ա-խաղ *n* card-game
- թղթ-ա-կից *n* correspondent
- թղթ-ա-կց-ել *EA. -իլ WA vt* correspond, write letters
- թմբիթ *n* languor
- թմբի-իկ *EA a* plump, pudgy
- թնդ-ալ *vt* to resound, thunder, boom
- թշնամի *n, a* enemy; hostile
- *թշուառ *a WA also* շուառ miserable, wretched, pathetic
- թն-թ(ն)վ-ել *vt* to baby talk, lisp
- թոհ-ու-բոհ *n* confusion, commotion, mess, chaos
- թող-ն-ել *EA. թող-(ն)-իլ WA vt ir* 1. to let, allow 2. to leave, abandon. *EA* քաց ~ 1. let go, free; 2. to miss, fail to take, lose, *see WA* փախցնել
- թող-ուլ *obs see* թողն/ել-իլ
- թոմայուլ-իկ *WA conv a* plump, pudgy
- *թոյլ *a* weak, feeble, loose
- *թոյլ-ն-ալ *WA conv vi* to become weak, weaken, loosen, *see* թուլանալ
- *թոյն *n* poison
- թոռ *n* grandchild, grandson
- թոռոն-ել *EA.. թոռոն-իլ WA vi* to wilt, wither, fade
- թոռ-ն-ուհի *n* granddaughter
- թով-ել *vt* to enchant, captivate
- թոք *n* lung
- թոք-ախտ *n* tuberculosis
- *թու-ալ *EA. թու-իլ WA vt ir* to seem, sound or look like, appear
- թուլ-ան-ալ *vi* to weaken, fail, decline, loosen
- թուխ *a* dark, dark-skinned
- թուխալ *n* dark cloud
- թուղթ *n* paper
- թումբ *n* bank (of river), bed (of flowers)
- թուշ *n conv* cheek
- թուր *n* sword
- թուրք *n* Turk (ethnonym)
- թուփ *n* bush
- թուր *n* spit
- թռ-թռ-ալ *vi rept* to hop, jump in thrill
- թռիլ *WA. թռ-ն-ել EA vi conv* to fly, jump
- թռ-իչ-ք *n* flight
- թռ-ուց-իկ *a* 1. fugacious, fleeting, furtive; ~ հայեացք cursory glance, 2. *n* flier-ad
- թռ-չ-ել *EA. -(չ)-իլ WA vi* to fly, soar
- թռ-չ-ուն *n* bird
- թռ-չ-կոտ-ել *EA. -չաիլ WA vi rept* to jump and hop
- թռ-վո-ալ *vi, rept* to hop, jump, cheer in thrill
- թռ-ցն-ել *vc* to make fly
- թր-թռ-ալ *vt rept* to flicker, tremble, waver
- թրք-ել *vt* to wet, dampen, soak
- *թրջ-ու-ել *EA. -(ու)իլ WA vp, ref* to get wet, drench, be soaked
- թփ-թփ-ալ *vi rept* 1. to pat, tap (about walking) 2. to palpitate, beat anxiously, pulse (heart)

Ժ Ժ

Ժամ *n* 1.hour 2.WA conv church
*Ժամ-ա-դր-ուփիւն *n* appointment, date
Ժամ-ա-կան *a* hourly
Ժամ-անակ *n* time, ~իմ 1. on time, 2. betimes
Ժամ-անակ-ա-կից *n a* contemporary, modern
*Ժամ-անակ-ա-ւոր *a* temporary
Ժամ-ան-ել *vi* to arrive
Ժամ-անց *n* leisure time
*Ժամ-ա-ցոյց *n* clock, watch
*Ժամ-կէտ RO ժամկէտ *n* deadline
Ժայռ *n* cliff, rock
Ժանգ *n* rust
Ժանգ-ոտ *a* rusty
Ժառանգ *n* child, heir
Ժառանգ-ել *vt* to inherit
Ժառանգ-որդ *n* heir, heiress
*Ժառանգ-ութիւն *n* inheritance, heritage
Ժիր *a* 1.lively, agile, playful 2.practical
Ժլատ *a* stingy
Ժխտ-ա-կան *a* negative
Ժխտ-ել *vt* to deny
Ժողով *n* meeting, assembly
Ժողով-ած-ու *n* collection
Ժողով-ուրդ *n* 1.people 2.nation
Ժողով-ել EA. -դլել WA *vt* to gather, collect
Ժպիտ *n* smile, grin
Ժպտ-ալ EA. -իլ WA *vi* to smile, grin

Ի Ի

*Ի սկզբ-ան-է RO ի սկզբանէ *adv frzn* in the beginning, originally
Ի վեր *post* 1.upwards (direction) 2.since (time)
Իբր *conj* as if, like
*Իբր-եւ *conj* as, in the quality of
Իգ-ական *a* feminine, female
Իզուր *adv* in vain
Իժ *n a* 1.viper 2. malicious, treacherous (person)
Ի հարկ-է RO իհարկէ *adv* of course, sure

Իդճ *n* desire, aspiration
Իմ *poss-pr Gen* my
Իմ-ան-ալ *vt EA* to know, understand, become aware
Իմ-աստ *n* sense, meaning
Իմ-աստ-ուն *a n* wise, judicious
*Իմ-աց-ութիւն *n* knowledge, cognition
Իմ-ին-ու WA *poss-pr conv* mine see իմս
Իմ-ին-ներ-ու *conv WA poss pl* mine, EA իմերս
Իմ-ոնք-ու *poss-pr* mine (about family & friends)
Իմ-ու *poss-pr* mine
Իյ-ն-ալ *vi ir WA, sp* ինկայ to fall, see EA ընկնել
Ինծ-ի *prs-prn dat, conv. acc* see ինծ
Ինճ *prs-prn EA dat-acc. WA formal dat, see also* ինծի me
Ին-ն/ը *card* nine
Ին-ն-երորդ *ord* ninth
*Ին-ն-ու-կէտ RO իննուկէտ *n* nine and half, half past nine
Ին-ն-սուն *card* ninety
Ինչ *rel-intr* what
Ինչ-ու *intr* why
Ինչ-չափ *rel-intr* how many, how much
*Ինչ-պէս RO ինչ-պէս *rel-intr* how
Ինչ-պիս-ի *rel-intr* what kind of
Ինչ-քան *rel-intr* how much, how many
Ինտոր WA *coll* see ինչպէս, how
Ինք(ն/ը) WA. **Ինքն/ը** EA *ref-pr* him/her, him/herself, *conv* he, she
Ինք-զ-ինք-ու WA *ref-pr* I myself
Ինք-ն-ա-թիռ *n EA* airplane, see WA օդանավ
Ինք-ն-ա-նկար *n* self-portrait
Ինք-ն-ա-շարժ *n WA* car, automobile, see also կառք, EA մեքենա
*Ինք-ն-ա-սէր RO ինքնասէր *a* selfish
*Ինք-ն-ա-սիր-ութիւն *n* 1.self-respect, dignity 2.egotism
*Ինք-ն-ուր-ոյն *a* 1. independent, autonomous 2. self-sufficient, individual
Իշխ-ան *n* 1. prince, ruler 2. trout of lake Sevan
*Իշխ-ան-ա-ւոր *a n* ruler, governor, at power
Իշխ-ան-ուհի *n fem* princess, ruler

իշխել *vi* to rule, reign, govern
իջնել *vi* to descend, come down
իջեցնել *vc* to lower, bring down
իսկ *conj* 1.and, whereas (*in comparison with smth*) 2.*adv* even
իսկ-ա-կան *a* real, genuine
*իսկ-ա-պէս *RO* իսկապէս *adv* really
*իսկ-ոյն *adv* immediately, at once
իսպան-ա-կան *a EA* Spanish, *see WA* սպան-ական
իսպան-ացի *n EA* Spanish (ethnonym)
*իսպան-երէն *n EA* Spanish language
իտալ-ա-կան *a* Italian
իտալ-ացի *n* Italian (*ethnonym*)
*իտալ-երէն *n* Italian language
իտալ-ուհի *n* Italian female
իր 1 *n* thing, item, issue, *pl* luggage
իր 2 *ref-pr Gen* his, her its own
իր-ա-գործել *vt* to realize, fulfill, accomplish
իր-ա-կան *a* real, true
*իր-ա-կան-ուրիւն *n* reality
իրան *n* torso
իրան-ա-կան *n* Iranian
իր-ար *recp Gen-Dat* each other, one another
իր-ա-ցնել *vt* to sell, realize
*իր-աւ *RO* իրաւ *adv* really, right, in fact, true
*իր-աւ-ա-բան *RO* իրաւաբան *a* lawyer
*իր-աւ-ա-բան-ութիւն *RO* իրաւաբանութիւն *a* law (branch of study)
*իր-աւ-ա-գէտ *RO* իրաւագետ *n* jurist, jurisprudent, legal scholar
*իր-աւ-ա-գիտ-ութիւն *RO* իրաւագիտութիւն *n* the science of law
իր-են(ը) *ref-pr* his, her, its own
իր-են-ց *ref-pr Gen pl* their own
իր-են-ք *ref-pr Nom pl* they themselves
իրիկ-ուն *n coll* evening, *see formal* երեկոյ
*իր-ող-ութիւն *n* reality, truth
*իւղ *RO* յուղ *n* fat, grease, oil
*իւղ-ա-լի *RO* յուղալի *a* fatty
*իւղ-ոտ *RO* յուղոտ *a* fatty, greasy
*իւր *RO* յուր *ref-pr obs* his, her own

*իւր-ա-ցնել *RO* յուրացնել *vt* 1.to internalize, adopt, accept, assent 2. to appropriate, take over
*իւր-ա-քան-չ-իւր *RO* յուրաքանչյուր *pr* each
*իւր-օք *RO* իրոք *adv* truly, really, actually

Լ Լ

լա-լ *vi ir EA also* լացել to cry, weep
լա-լ-ա-գին *adv a* tearful(ly), plaintive(ly)
լա-լ-կան *n a* cry-baby, wimpy
լամպ *n* lamp
լամպար, լամբար *n obs* lamp
լայն *a* wide
*լայն-ութիւն *n* width, breadth
լայն-ք *n* width
լապտեր *n* lantern
լատին-ա-կան *a* Latin
*լատին-երէն *n* Latin language
լար *n* string, wire, cord
լարել *vt* 1.to tune 2. to tighten, stretch
լաց *n* 1. cry, weeping 2. *vi imp from* լալ
լա-ց-կան *see* լալ-կան
*լաւ *RO* լալ *a* good
*լաւ-ա-գոյն *RO* լավա-գոյն *a* best
*լաւաշ *RO* լավաշ *n* Armenian flat bread
*լաւ-ա-տես *RO* լավա-տես *a n* optimist
*լաւ-ա-ցնել *EA* լաւ-ցնել *WA RO* լավ(ա)ցնել *vc WA EA* to better, ameliorate, improve, refine
լափել *vt* to eat up, gulp down, gobble
լափ-լփել *vt rept* to eat up, gulp down, gobble
*լեարդ *n* liver
*լեան(ն) *obs* mountain, *see* լեռ
լեզու *n* 1.tongue 2.language
*լեզու-ա-բան-ութիւն *n* linguistics
լեհ *n* Polish (ethnonym)
լեհ-ա-կան *a* Polish
*լեհ-երէն *n* Polish language
լեհ-ուհի *n* Polish female
լեղի *n* 1.bile 2.a bitter

լեմոն *n* WA lemon, *see* EA լիմոն
 լեռ *n* mountain
 լեռ-ն-ցի *n* native of or from a mountainous region
 լե-ցն-ել *WA vt* 1. to fill, pour 2. to replenish, supply, *see* EA լցնել
 լն-ց-ուն *a* full, abundant, plentiful
 լե-ց-ու-իլ *WA vp* to fill in, pour in, *see* EA լցնել
 լ(ի)զ-ել *vt* to lick
 լի *a* EA full, *see* WA լեցուն
 լի-ք-ը *a* *n* EA *conv* full, lots of, abundant
 լիճ *n* lake
 լիմոն *n* EA lemon, *see* WA լեմոն
 լին-ել *vi ir sp* եղայ to be
 լի-ովից *adv* completely, entirely
 լծ-ել *vt* to yoke
 լ-ման *a* WA *conv* full, complete, *see* EA լրի
 լմն-ն-ալ *vi* WA to end, complete, finish. *see* EA վերջանալ, պրծնել
 լմն-ցն-ել *vc* WA to end, complete, accomplish. *see* EA վերջացնել
 լոբի *EA n* bean, *see* WA լոբիա
 լոզ-ան-ք *n* bath
 լոզ-ար-ան *n* WA bathroom, *see* EA լողարան
 լոզ-ն-ալ *vi* WA to bathe, *see* EA լողանալ
 լոկ *modal* only
 լող *n* swimming
 լող-ալ *vi* to swim
 լող-ան-ալ *vi* EA to swim, bathe
 լող-ար-ան *n* bathroom
 *լող-աւազ-ան *n* swimming pool
 լող-ա-ցն-ել *EA. -ղցնել* WA *vc* bathe, wash
 *լոյս *n* light
 *լոյս-ն-ալ *WA conv see* լուսանալ
 լորձ(-ուն-ք) *n* mucus, phlegm, snot
 լու *n* flea
 *լու-ալ *vt* to wash, do laundry
 լոբիա *n* WA beans, *see* EA լոբի
 լուծ *n* yoke, burden, bondage
 լուծ-ել *vt* to solve, dissolve
 *լու-աց-ու-ել *EA. -ուիլ* WA *v recp* to wash oneself

լուռ *a* *adv* silent
 լուս-ա-բաց *n* dawn, daybreak
 լուս-ա-մուտ *n* *esp* EA window
 լուս-ան-ալ *vi imprs* to dawn, become light
 լուս-ա-պսակ *n* hallow
 *լուս-ա-տոբ *a* light, bright, illuminated
 *լուս-ա-տոբ-ել *vt* to light, illuminate
 *լուս-ա-փթիթ *a* luminous, radiant, flourishing with light
 *լուս-եղէն *a* luminous, radiant, bright
 *լուսէ *a* luminous, radiant
 լուս-ին *n* moon
 *լուս-ն-(ե)ակ *n* *dim* moon
 լուր *n* *frzn* news, information
 լուրթ *a* clear, lucid, azure *for skies and eyes*
 լուրջ *a* 1. serious 2. blue *obs*
 լռ-ել *vi* to keep silence
 *լռ-ութիւն *n* silence
 լս-ել *vi* to listen, hear
 *լս-ու-ել *EA. -ուիլ* WA *vp* to be heard
 լր-ա-զիր *n* newspaper
 լր-ան-ալ *vi* to complete, come to end (about time)
 լր-ա-տու *n* informative ~ գործակալութիւն news agency
 լր-աց-ուց-իչ *a* additional
 լր-ա-ցն-ել *vc* to complement, add
 լր-տես *n* spy
 լր-ում *n* WA completion
 լ-ցն-ել *vc* EA to fill up, pour, pack, *see* WA լեցնել
 լք-ել *vt* to leave, abandon, dump

Խ Խ

*խաբերայ *n* cheat, trickster, swindler, fraud
 խաբել *vi* to deceive, cheat
 խաբր-իկ *WA. խաբր-իկ* EA *n* *dim obs* news, information, from խասա/բար *local borrowing from Arabic*

- խաթարել** *vt* to thwart, distort, garble, ruin, disturb, trouble
- խալաք** *n* robe
- խած-կտել** *vt rept WA* to bite, take bites, gnaw, nibble, munch, *see EA* կծնտել
- խածել** *conv EA*. **խածնել** *WA vt* to bite, *see EA* կծել
- խակ** *n* unripe, immature, unfledged
- խաղ** *n* game, trick
- խաղալ** *vt* to play
- խաղալ-իք** *n fut-p* toy
- խաղաղ** *a* peaceful
- *խաղաղ-ութին** *n* peace
- *խաղա-սենեակ** *n* playroom
- խաղող** *n* grapes
- խամաճիկ** *n WA* doll, puppet, *see EA* տիկնիկ
- խայթ** *n* sting, prick
- խայթել** *vt* to sting, prick, *fig* hurt verbally
- խայտալ** *vi* play (about water, children)
- խանգարել** *vt* to disturb
- խանդ** *n* 1. zeal, inspiration 2. jealousy, envy
- խանդա-վառ** *a* enthusiastic
- խանձել** *vt* to char, scorch
- խանութ** *n* store, shop
- խաչ** *n* 1. crucifix 2. cross
- խաչել** *vt* to crucify
- խաչմերուկ** *n* intersection, crossing
- *խաչ-ուել** *EA*. -ուիլ *WA vp* to be crucified
- խաչքար** *n* cross-stone, *type of architectural-sculptural monument flourishing in Armenia from early Middle Ages up to today*
- խառն** *a* mixed, assorted
- *խառն-աշփոթ** *n* commotion, tumult, hubbub
- խառն-շտկել** *vt rept* to mix up, blend badly, make messy
- խառնել** *vt* 1. to mix, combine 2. to confuse
- խառն-ուրդ** *n* 1. mixture, blend 2. hybrid
- խարխափել** *vi* to grope around, fumble, feel for
- *խաւար** *a n* dark, darkness
- խափանել** *vt* to hinder, ruin, obstruct, break down
- խելառ** *a n* crazy, touched, mad
- խելացի** *a* smart, bright
- խելք** *n* brains, intelligence
- *խելօք** *RO* խելոք *n* 1. smart 2. obedient
- խեղկատակ** *n* harlequin, clown
- խեղճ** *a n* poor, pitiable, piteous
- խենդ** *WA* **խենք** *EA a n* crazy, lunatic, cracked, wild, touched
- *խետ** *a n* crazy, mad, insane
- խիճ** *n* delight, joy, enthusiasm
- խիղճ** *n* conscience
- խիստ** *a adv* strict, severe, ascetic
- խիտ** *a adv* dense, thick
- *խիս** *n* paste, glop, pulp
- խլել** *vt* to snatch, grab, capture, seize, take or win over
- խխունջ** *n* sea shell
- խղճալ** *vt* sympathize with, pity
- խղճ-մտ-անք** *n* conscience, morals
- խմել** *vt* to drink
- խմ-իչք** *n* drink, beverage
- խմոր** *n* dough
- *խմոր-եղէն** *n* pastries
- խնամել** *vt* to take care of, have concern, regard
- խնամք** *n* care, concern, attention
- խնայել** *vt* to spare, save
- խնդա-գին** *adv* jubilantly, joyfully, delightedly
- խնդալ** *vi WA* to laugh, giggle
- խնդիք** *n* 1. problem 2. request
- խնդիքք** *n obs* plea, request, petition
- խնդ-մնդալ** *vi rept WA* to giggle, chuckle, titter
- խնդրանք** *n* plea, request, petition. *EA* մի ~ ունիմ I have to ask for a favor
- խնդրեմ** *v frzn* 1. please, if you please 2. *EA* you are welcome, not at all
- խնդրել** *vt* ask, plead, request, beg
- խնձոր** *n* apple
- խնձոր-ենի** *n* apple tree
- խոզ** *n* pig
- խոթել** *vt* to stick in, push in, plunge

խոլ-ա-զիւն *adv* passionately, turbulently
խոկ *n* thought, contemplation
խոկ-ալ *vi* to contemplate
խոհ *n* thought, reflection
խոհ-անոց *n* kitchen
խոհ-արար *n* cook
խոհ-եմ *a* prudent
խոյ *n* 1.ram 2.Aries
խոնարհ *a* humble, unassuming
խոնարհ-ա-բար *adv* humbly, softly, gently
խոնարհ-իլ *WA*. *-ուել *EA* *vi* 1.to bow, bend
 2.to revere, venerate
*խոնաւ *RO* խոնաւ *a* damp, humid, soggy,
 moist
խոշոր *a* large, big
խոչ-ընդ-նս *n* obstacle
խոպան *a n* undeveloped (*esp.* about land)
խոստ-ան-ալ *vt* to promise, assure, vow
խոստովան-ել *vt* to confess, concede
*խոստովան-ութիւն *n* confession, repentance
խոտ *n* grass
խոր-(ը) *a* deep
խորամանկ *a n* cunning, sly
խորան *n* altar
խորթ *a n* not genuine, foreign, alien. ~
 ծնող/զաւակ step parent/child
խոր-իւն *a* deep, profound
խորհ-ել *EA*. -իլ *WA* *vt* to contemplate, ponder,
 think over
խորհ-ուրդ *n* 1.advice 2.sense, meaning,
 message
խորհ-րդ-ա-կց-ել *EA*. -իլ *WA* *v* *recp* consult
խորշ-ոմ-ել *EA*. -իլ *WA* *vi* to wrinkle, crease,
 wave, ripple
խոր-ով-ած *n* barbecue
խոր-ունկ *a* deep
խոր-տակ-ել *vt* to sink, destroy (ships, hopes)
խոր-ք *n* depth
խոց *n* 1.sore, wound 2.ulcer
խուզ-ել *vt* to shave (head, sheep)
խութ *n* riff
խուժ-ան *n* 1.mob, throng 2.hoodlum, thug
խուժ-ել *vi* to invade

խուլ *a n* deaf
խումբ *n* group
խուս-ափ-ել *EA*. -իլ *WA* *vi* avoid, evade
խուց *n* cell (in prison or monastery)
խութ *WA* *n* cover lid, *see EA* կափարիչ
խռով *a* 1.agitated, perturbed, upset 2.sulked,
 morose, grumpy, cranky
խռով-ել *vi* 1.to become agitated, negatively
 excited 2.to sulk, be grumpy
*խստ-իլ *RO* խստ-իլ *adv* strictly
*խտր-ական-ութիւն *n* discrimination
խրատ *n* advice, guidance, counsel
խրխինջ *n* *onom* neigh
խրճիթ *n* hut
խրոխտ *a* defiant, bold, brave
*խօշ *RO* խոշ *WA* *a* *conv* cool, pretty, nice
 ~ իս կու գայ I enjoy it, *EA* դուրս գալիս է
*խօս-ա-կց-իլ *RO* խոսակցիլ *v* *recp* *WA*
 converse, talk over
*խօս-ա-կց-ութիւն *RO* խոսակցութիւն *n*
 conversation
*խօս-ե-ցն-ել *RO* խոսեցնել *vc* 1. to make
 speak 2.to flirt, court a dame
*խօս-ել *EA*. -իլ *WA* *RO* խոսել/իլ *vt* *vi* speak,
 talk
*խօս-եց-եալ *RO* խոսեցյալ *n* *frzn* arch fiancée
*խօս-ու-ել *EA*. -ուիլ *WA* *RO* խոսվել /իլ *vp* to
 be spoken
*խօս-ուն *a* expressive, vivid, telling
*խօս-ք *RO* խոսք *n* 1. speech 2.word

Ծ Ճ

ծագ-ել *EA*. -իլ *WA* *vi* to originate, rise
ծագ-ում *n* origin
ծախ-ել *vt* 1.to sell 2.*fig* to betray
ծախս-ել *vt* to spend (money, time but not
 vacation)
ծախս *EA*. ծախք *WA* *n* expense, cost
ծած-ան-ել *vt* to wave, fluctuate, sway
*ծածան-ու-ել *EA*. -ու-իլ *WA* *vp* to waive,
 float, undulate

- ծածկել** *vt* to cover, close
*ծածկուել *EA. -ուիլ WA vp* to be covered
ծակ *n* 1.hole 2.a worn out
ծակել *vt* 1.to prick 2.drill a hole
ծաղիկ *n* flower
ծաղկ-անոց *n* 1.flower bed, flower shop, 2.WA kindergarten
ծաղկել *EA. -իլ WA vi* to flourish, thrive
*ծաղկե-շղթայ *n* garland
ծաղկե-փուռ *n* bouquet
ծաղր *n* ridicule
ծաղրել *vt* to ridicule, mock, tease
ծաղրու-ծանակ *n* mockery, charade, farce
ծամել *vt* to chew, gnaw
ծայր *n* edge, rim
ծանր *a* heavy, hard, harsh
ծանր-ա-բեռ *a* packed, heavily loaded
*ծան-օթ *RO* ծանոթ *n a* 1.acquaintance 2.known, familiar 3.WA renown
*ծան-օթ-ան-ալ *RO* ծանոթանալ *vi* to meet, become acquitted
*ծան-օթ-ա-ցնել *RO* ծանոթացնել *vc* to introduce
ծառ *n* tree
*ծառայ *n* servant
ծառայել *vi* to serve
*ծարալ *RO* ծարավ *a n* thirsty
*ծաւի *RO* ծաւի *a* blue (of sky, sea, eyes)
ծափ *n* clap ~ տալ *vi* to clap
ծափ-ա-հարել *vi* to applaud
*ծափ-ա-հար-ուրիւն *n* applause
ծեծ *n* beating
ծեծել *vt* to beat, spank
*ծեծուել *EA. -ուիլ WA vp, ref* to be beaten
*ծեծ-կոտուել *EA. -ուիլ WA v rept recip* to mangle, crush
ծեր *n a* 1.old 2.old man
*ծեր-ուրիւն *n* 1.old age 2.oldness, hoariness
ծեր-ունի *n* old man
ծեր-ուհի *n esp WA* old woman
ծիածան *n* rainbow
ծիլ *n* sprout
- ծիծաղ** *n* laughter, giggle
ծիծեռ-ն-ակ *n* swallow
ծիկր-ակել *n* to peek, peep, squint
ծիր *n arch* orbit
ծիրան *n* apricot
ծիրան-ի *n a* 1.apricot color 2.royal red 3.royal cape. ~ գօնի rainbow *WA*
ծխալ *vi* to smoke
ծխել *vt* to smoke
ծնել *EA vt* to give birth, *esp. animals*
ծնիլ *WA vi vt* to be born, give birth
ծնծղայ *n* tambourine
ծն-նդ-ա-բերել *vt EA* to give birth, deliver
ծն-ող *n pres* parent
ծն-ող-ք *n WA* parents
*ծնուել *EA vi ref* to be born
Ծնունդ *n Up.* ~ Christmas
ծնունդ *n* birth, *EA* birthday, birthday celebration, ~ ամել, նշել, տօնել celebrate a birth
* ծնօտ *RO* ծնոտ *n* jaw, chin
*ծոյլ *a n* lazy
ծով *n* sea
ծով-ակ *n dim* little sea, lake
ծով-եզեր-ք *n* sea shore, coast, beach
ծով-ափ *n* sea shore, coast, beach
*ծով-ափն-եայ *a* coastal, beach
ծորակ *n* tap
ծորակ *EA. -իլ WA vi EA* pour, spill, drip
ծոց *n* 1. bosom, breast, lap 2, gulf
ծունկ *n* knee
ծուռ *a* crooked, bent, twisted
ծռել *EA. -իլ WA* to bend, twist, crook
ծռ-մռ-տկել *vt rept* to bend, break, destroy, crack
*ծռուել *EA. -ուիլ WA vp* to bend
ծր-ա-զիր *n* program
ծրար *n EA* envelope. *WA* package, parcel
ծփալ *vi* to undulate, ripple, heave

Կ Կ

կազմ-ա-կերպ-ել *vt* to organize, set
*կազմ-ա-կերպ-ութիւն *n* organization
կազմ-ել *vt vi* to bind, make, build, set, constitute, construct, form, shape
կաթ *n* milk
կաթ-ել *EA. -իլ WA vi* to leak, drip, trickle. *n* drop
կաթ-իլ *n* drop, bead
*կաթսայ *n* pot
կախ *post* hanging
կախ-ել *vt* to hang, cling
կախ-իչ *n* hanger
*կախ-ման կետ *n* ellipsis, punctuation mark
կա-կազ-ել *vi onom* to stutter
կակաո *EA n* cocoa
կակաչ *n* tulip
կակուղ *a WA soft, see EA* փափուկ
*կահ-ոյ-ք *n EA* furniture, *see WA* կարասիներ
կահ-կարասի *n EA* furnishings
կաղ *a* lame
կաղ-ալ *vi* lame, limp
կաղամբ *n* cabbage
Կաղանդ *n* New Year holiday
Կաղանդ պապա *n* Santa Clause
կաղին *n* hazelnut
կաղնի *n* oak tree
կաղ-ն-ի-կաղ *adv* lamely
կամ 1 *conj* or
կամ 2 *vi ir (I)* am, exist *see* կայ
կամ-ա-զուրկ *a* submissive, docile, biddable, reliant
կամ-այ-ակամ *a* arbitrary, capricious, dictatorial, compulsory, autocratic
*կամ-այ-ական-ութիւն *n* arbitrariness, tyranny
կամար *n* arch, archway
կամ-աց *a adv frzn* 1. slow 2. low (about voice, sound)
կամ-աց-ուկ *a* lightly, gently, softly

կամ-են-ալ *vt* to wish, want, will
կամ-ովին *adv* willingly, voluntarily
կամուրջ *n* bridge
կամ-ք *n* will
*կայ *vi ir 3rd p sn* there is, exists
կայ-ար-ան *n* railway station, station
կայանել *vt* park (a vehicle)
կայծ *n* spark
կայծ-ակ *n* lightning
կայ-ն-իլ *n WA conv* to stand
կայսր *n* emperor
կայտ-առ *a* lively, cheerful
կայ-ք *n* property
կայք-էջ *EA n* website
կանադ-ա-կան *a* Canadian
կան-այք *n ir pl* women
կանաչ *a* green
*կանաչ-եղէն *n a* 1. greens 2. vegetation 3. herbs, edible greens
կանաչ-ի *n EA* herbs
կանգն-ել *vi* to stand, stop
կանթեղ *n* torch, oil lantern
կանխ-ել *vt* to prevent
կանոն *n* rule, canon
*կանոն-ա-ւոր *a* regular
կանուխ *adv WA* early
կանչ-ել *vt* to call, voice
կաշ-առ-ք *n* bribe
կաշ-առ-ել *vi* to bribe
կաշի *n* 1. animal skin 2. leather 3. *pej* ~ հաստ է thick skinned
կաշկանդ-ել *vt* to restrict, inhibit, limit
կաչաղակ *n* magpie
կապ *n* 1. tie, connection 2. the part of speech of prepositions and postpositions
կապ-ել *vt* to tie, bind, connect
կապիկ *n* monkey
*կապոյտ *a* blue
կապուտ-ակ *a dim* blue
կապտ-ել *EA. -իլ WA vi* 1. to get bruised 2. to become blue
կառ-ա-վար-ել *vt* to govern

*կառ-ա-վար-ութիւն *n* government
 կառ-ուց-ել *vt* to build
 կառ-ք *n* 1.cart, carriage 2.WA car
 կաս-կած *n* doubt, suspicion, hesitancy
 կաս-կած-ել *EA. -իլ WA vi rept* to doubt, suspect
 կատակ *n* joke
 կատակ-ել *vi* to joke, kid, tease
 կատաղ-ի *a* furious, fuming, infuriated, incensed
 *կատաղ-ութիւն *n* fury, rage, frenzy
 կատար *n* top, summit
 *կատար-եալ *a frzn* perfect, complete, excellent, ideal
 կատար-ել *vt* to perform, do, act, complete
 կատար-ել-ի(ք) *fut-p* smth. to be done, doable
 *կատար-ել-ութիւն *n* perfection
 *կատար-ուել *EA. -ուիլ WA vi* to happen, occur
 կատու *n* cat
 կար 1 *n* stitch
 կար 2 *vi ir 3rd p sn of* կայ there was
 կարագ *n* butter
 կարապ *n* swan
 կարասի *n WA* furniture, *see EA* կահոյք
 *կարաւան *n esp. WA* caravan, *see also* քարաւան
 կարգ *n* 1.category, class 2.turn 3.rule
 կարգ-ա-պահ *a* methodical, orderly, responsible
 կարգ-ին *a* decent, upright, all right, apt, good, acceptable
 կարդ-ալ *vt* 1.to read 2.to learn, study
 *կարդ-աց-ու-ել *EA. -ուիլ WA vp* be read
 կար-ել *vt* sew
 կար-ել-ի *a* possible, allowed
 կար-ել-ի է *viimps* one may (can) *WA frzn* maybe, perhaps
 կար-ե-կից *a* compassionate, caring, merciful,
 կար-ե-կց-անք *n* sympathy, mercy, compassion
 *կար-ե-կց-ութիւն *n* sympathy, mercy, compassion
 կար-են-ալ *vt obs* to be able, *see also* կրնամ

կար-ե-վեր *a* badly wounded
 *կար-եւ-որ *a* important, significant
 կարի-ք *n* need, lack
 կարծ-ել *vt* to think, assume, have opinion
 կարծ-եմ *modal frzn* perhaps, I think
 կարծ-ես *modal frzn* as if, like, maybe
 կարծ-ի-ք *n* opinion, guess, assumption
 կարծր *a* solid, hard
 կար-կամ-ել *vi* to stutter, freeze, be at loss of words
 կար-կանդ-ակ *n rept* pie, pastry. *WA* cake
 *կար-կաչ(-իւն) *n* babble, bubble, gurgle, murmur (of water laughter)
 կարճ *a* short, low, brief, curt, ~ կապել to cut (a long story) short
 կարմիր *a* red
 կարմր-ել *EA. -իլ WA vi* 1.to redden 2.to blush, flush
 կարմր-ուկ *n* 1. measles 2. *EA* reddish, *often a pet name*
 կար-ող *a pres-p* able, *EA ~ եմ* I can
 կարող-ան-ալ *vi* to be able
 *կար-օտ *RO* կարոտ *n* longing, missing
 *կարօտ-ել *EA. -ն-ալ WA RO* կարոտել/ն-ալ *vt* to miss, long for
 *կաւ *RO* կավ *n* clay
 *կաւ-եղէն *RO* կավեղէն *a n* 1.made of clay 2.clay kitchenware
 *կաւ-է *RO* կավէ *a* made of or like clay
 *կաւ-իճ *RO* կավիճ *n* chalk
 կացիւն *n* axe
 կափ-ար-իչ *EA n* cover, lid
 կափ-կափ-ել *vi rept onom* teeth chattering
 *կեանք *n* life
 կեդրոն *WA n* center; *see EA* կենտրոն
 *կեղև *n* bark, peel
 կեղծ *a* false, fake
 կեղծ-անուն *n* pseudonym, pen-name, stage-name, alias
 *կեղծ-ա-ւոր *a* hypocrite, fraud
 կեղտ *n esp. EA* filth, grime, refuse, *see WA* աղտ
 կեղտ-ոտ *n* filthy

- կեն-ալ** *vi WA* 1.to be, live 2.to stay, wait, stop
- կեն-ա-կց-ել** *EA. -իլ WA v recip* 1.to live together like spouses 2. to copulate, have sex
- կեն-աց** *n frzn* toast, salute for drinking
- կեն-դ-ան-ի** *a n* 1.alive 2.animal
- *կեն-ս-ա-բան-ութիւն** *n* biology
- կեն-ս-ա-գիր** *n* biographer
- կեն-ս-ալ-ի** *a* lively, spirited, vivacious
- կեն-ս-ա-կան** *a* essential
- կեռ** *a* bowed, curved
- կեռաս** *n* cherry
- կեռ-մ-ան** *n* curve
- կեսար** *n* Caesar
- կեսուր** *n conv* mother-in-law, *see* սկետուր
- կեսր-ա(յ)ր** *n conv* father-in-law, *see* սկեսրայր
- կեր** *n* 1. food for children or animals 2. *imp ir* Eat!
- կեր-ա-կուր** *n* food, dish, dinner
- կեր-ա-կր-ել** *vt* to feed
- կեր-կեր-ալ** *vi* to quake, waver *about voice*
- կերպ** *n* 1.mode, way 2.aspect *ling.*
- *կերպաս-եղէն** *n a* 1. goods made of silk 2.made of silk
- կեր-ցն-ել** *vc* 1. to feed, *see also* կերակրել 2.*fig* shut up, forbid speaking
- *կե-ցցէ** *RO կեցցե imprs frzn* long live! viva!
- կզակ** *n* chin
- *կէս** *RO կես n* half
- *կէս գիշեր** *RO կես գիշեր n* midnight
- *կէս-օր** *RO կեսօր n* noon
- *կէտ 1** *RO կետ n* dot, spot
- *կէտ 2** *RO կետ n* whale
- *կէտ-ա-դր-ութիւն** *RO կետադր-ութիւն n* punctuation
- կին** *n* woman, wife
- կինո** *n EA* movie, *see WA* շարժանկար
- կիս-ատ** *a* incomplete, half-done
- կիս-ել** *vt* to share, split, divide
- *կիս-ուել** *EA. -ուիլ WA vp recip* to share, confess
- կիր** *n* lime
- կիրակի** *n* Sunday
- *կիր-արկ-ել** *vt* apply, use methodically
- կիր-ք** *n* passion
- *կիւ** *RO կիւլ n* pool-stick
- կլ-ան-ել** *EA. կլ-լ-ել WA vt* 1.to engulf, swallow up 2.*fig* digest
- կլոր** *a* 1.round, circular 2.complete
- կծ-ել** *EA vt* to bite, *WA* to sting, prick, *see also* կճել
- կծ-ծի** *a* stingy
- կծ-նոս-ել** *EA v rept* to bite, take bites, gnaw, nibble, munch, *see WA* խած-կտ-ել
- կծու** *EA a* spicy
- *կծու-ա-հոտ** *a* pungent smell
- կկու** *n* cuckoo
- կղզի** *n* island
- կղպ-ել** *WA vt* to lock, *see EA* կողպ-ել
- կճ-ել** *WA vt* to sting, prick, bite; *see also* կծել
- կմայիս-ք** *n* skeleton
- կն-իկ** *n coll dim* woman
- կնճիռ** *n* wrinkle
- կնք-ա-հայր** *n* godfather
- կնք-ա-մայր** *n* godmother
- կնք-ել** *vt* 1.to seal 2.to baptize
- կշեռք** *n* scales
- կշիռ** *n* weight
- կշռել** *vt* to weigh
- կշտ-ան-ալ** *vi* to become full. *fig* to get sick and tired
- կոք** *n* handle
- կոթող** *n* monument, memorial
- կոխ-ել** *vt* 1.to tread, trample, press on, step on, walk 2. *conv* to stick into
- կոխ-կրտ-ել** *vt rept* to trample, crush, press on
- կոծկ-ել** *vt* to cover up, conceal, cloak, disguise
- կոկ-իկ** *a* tidy, neat
- կոկորդ** *n* throat
- կող** *n* rib
- կողմ** *n* side, *post in abl.* by, from
- *կողմն-ա-ցոյց** *n* compass
- կողպ-ել** *vt EA* to lock
- *կողպ-էք** *RO կողպէք n* lock
- կող-ք** *n* 1.rib 2.side, edge, tip, margin

կոճ *n* 1. protruding joint bone, knuckle bone
2. thread bar
կոճ-ակ *n* button
կոմս *n* earl
կոմս-ուհի *n fem* countess
*կոյր *a n* blind
*կոյր-ն-ալ *vi WA* to become blind, *standard*
կուրանալ
կոշտ *a* hard, rude, uncouth, harsh
կոչել *vt* to call, name
կոպիտ *a* rude
կով *n* cow
կոտրել *vt* to break
կոտր-տ-ել *vt v rept* to break, crush into pieces
կոր *a* curved
կործանել *vt* to destroy, destruct, ruin
կոր-ուստ *n* loss, failure
կոր-չ-ել *vi EA* to get lost, *see WA* կորստիլ
կոր-ս-ն-ցն-ել *vc* lose, fail, drop, yield, *see EA*
կորցնել
*կոր-ս-ու-իլ *vi ps* to get lost
կուշտ *a n* full, saturated, not hungry
կուս *n* seed, pit
կուր-ան-ալ *vi esp EA* to become blind
կուրծ-ք *n* breast
*կռի *RO* կռիվ *n* fight, battle, quarrel
կչ-կչ-ոց *n EA* giggle
կչ-կչ-ալ *vi EA* to giggle
կպչել կպիլ 1. to touch 2. to stick, adhere
կպչ-ուն *a* sticky
կռթնել *EA. -իլ WA vi* to lean upon, depend
on, rely
կոն-ակ *n esp. WA* upper back
*կռուել *EA. -ուիլ WA vt vi* to fight
*կռու-ա-խնճոք *n* apple of discord
կռունկ *n* crane
կռուփ *WA n* hand, fist, *see EA* բռնուցք
կսկիծ *n* burning sting, *fig* agony, emotional
turmoil
կտակ *n* will, bequest
կտուր *n* roof
կտուց *n* beak

կարել *vt* to cut
կարիճ *n* brave man, hero
կար-իչ *n* cutter
կրակ *n* fire
կրակ-ել *v* to fire from weapon
կրել *vt* 1. to carry 2. *EA* to wear 3. *conv* to win
կրթել *vt* to educate
*կրթ-ութիւն *n* education
*կրիայ *n* tortoise, turtle
կրծ-ել *vt* to gnaw, nibble
կրծ-ող *n* rodent
*կրկէս *RO* կրկես *n* circus
կրկին *adv* again
կրկնել *vt* to repeat
կրճ-ատ *a* brief, abbreviated
կրճտ-ա-ցն-ել *vc EA. կրճտել vt WA rept*
onom to gnash, grind the teeth
կրն-ամ *v ir WA* I can, *see EA* կարող եմ
կրունկ *n* heel
կրտսեր *a* younger
կից *a* adjacent, attached, affiliated to
կցել *EA. -իլ WA vt* join, attach to
*կօշիկ *RO* կոշիկ *n* shoe
*կօշկ-ա-կար *RO* կոշկակար *n* shoe-maker,
cobbler
*կրօն *RO* կրոն *n* religion
*կրօն-ա-կան *RO* կրոնական *a* religious
*կրօն-ա-ւոր *RO* կրոնավոր *n a* clergy

Հ հ

Note for RO practitioners: if you cannot find a word beginning with the sound [h], spelled with the letter Հ հ in RO, please look up under the letter Յ յ.

հագ-ն-ել *EA. -իլ WA vt vi* to put on, dress,
wear
*հագ-ն-ուել *EA. -ուիլ WA vi rept* to get
dressed
հագ-ուստ *n* clothes, dress, attire

- *հագ-ուստ-եղէն** *n* clothing
հագ *n* cough
հագ-ալ *vi* to cough
հագար *card* thousand, *n* lettuce
*հագի *RO* հագիվ *adv* barely, hardly, scarcely
*հագ-ու-ա-գիտ *RO* հագվա-գյուտ *a* rare, exquisite, choice
*հագ-ու-ա-ղէպ *RO* հագվաղէպ *adv* rarely, seldom
հալած-անք *n* persecution
հալած-ել *vt* to persecute, harass
հալ-ե-ցն-ել *vc* to melt, thaw, defrost
*հալ-իլ *WA*. **-ուել** *EA* *vp, ref* to melt
հակ-առ-ակ *a prep post* opposite, contrary, against
հակ-առ-ակ-որդ *n* adversary, opponent
հաղարջ *n* gooseberry, currant
հակ-ել *EA*. **-իլ** *WA* *vi recp* to lean, incline
հաղ-որդ-ել *vt* to transmit, conduct, broadcast
հաղ-որդ-ում *n* message, broadcast, program
*հաղ-որդ-ա-կց-ութիւն *n* communication
հաղ-որդ-ութիւն *n* communion
հաճ-ել-ի *a* pleasant, agreeable, nice
հաճ-ի-ս *modal WA frzn* (if you) please, *see EA* խնդրեմ
*հաճ-ոյք *n* pleasure
համ *n* taste
համ-ա-դամ *a* delicatessen
համա-լս-արան *n* university
համ-ա-կարգ-իչ *n* computer
*համ-ա-կերպ-(ու)-իլ *WA*. **-ուել** *EA* *v recp* put up with, bear, tolerate, endure
համ-ա-կր-ել *vt* like, care for, be fond of, sympathize
համ-ա-կր-ել-ի *a* pleasant, charming, sweet
համ-ա-ձայն *a ~ եմ* I agree, harmonic. *post prep* according to
համ-ա-ձայն-ել *EA*. **-իլ** *WA* *vi* to agree
համա-շխարհ-ային *a* world, global, worldwide, international
*համ-առ-օտ *RO* համառոտ *a* brief, concise
համար *post* for. *EA* *n* number, hotel room
*համար-եա *RO* համարյա *adv frzn* almost, nearly
համար-ել *vt* to consider as
համ-արձակ *a* brave, bold
համ-ա-ցանց *n* Internet
*համբաւ *RO* համբավ *n* fame
համ-բեր-ել *vi* to be patient, to have patience, endure
*համ-բեր-ութիւն *n* patience
*համ-բոյր *n* kiss
համ-բոյր-ել *vt* to kiss
համ-բոյր-ու-ել *EA*. **-ուիլ** *WA* *vp, recp* to be kissed, to kiss each other
համ-եղ *a* tasty, delicious
համեմ *n* cilantro
համեմատ *post prep* in comparison with, compared to
համեմատ-ա-կան *a* comparative, comparable, analogous
*համեմատ-ութիւն *n* comparison
համեմ-ունք *n* spices
համեստ *a* modest, humble
համ-երաշխ *a* in peace, in unison, harmonious
համ-երաշխ-ութիւն *n* solidarity
համ-եց-էք *frzn modal imp EA* there you are, please, you are welcome, help yourself, *see WA* հրամցէք
*համոզ-ել *vt* to persuade, convince
համ-ով *a frzn* tasty, delicious
համ-տես-ել *vt* to taste, sample food
համր-ել *vt esp WA* to count
հայ *n* Armenian (*ethnonym*)
հայ-եաց-ք *RO* հայացք *n* glance, glimpse, look
հայ-ել-ի *n* mirror
*հայ-երէն *n* Armenian language
հայ-եց-ի *a* Armenian (*education, culture, heritage*)
հայկ-ա-կան *a* Armenian
հայկ-ա-զուն *n* Armenian, a poetic ethnonym referring to Hayk, the mythological founder of Armenia
հայ-ոց *a frzn Gen* Armenian (*culture, language, land*)

*հայ-ուփիւն *n* 1. Armenians, the nation
2. Armenian character, features, specifics

հայ-ուհի *n/f* Armenian woman

հայր *n* father

հայր-ա-բար *adv* fatherly

*հայր-են-ա-կար-օտ *RO* հայրենա-կարոտ *a* nostalgic, longing for homeland

հայր-են-ա-կից *a n* compatriot

*հայր-են-ա-սէր *RO* հայրենա-սէր *a* patriot, patriotic

*հայր-են-ա-սիր-ուփիւն *n* patriotism

հայր-են-ի *a* 1. paternal 2. native, dear

հայր-են-ի-ք *n* homeland

հայր-իկ *n dim* daddy

հայց-ա-կան *a n* accusative (case), *ling.*

հանաք *n conv* joke, wit, teasing

հանգամանք *n* circumstance

հանգ-իստ *a adv* comfortable, quiet, calm, ~
ես *WA* are you OK?

հանգ-ստ-ան-ալ *vi* to rest, relax, repose. *EA*
to have or go to a vacation

*հանգ-ոյն *post arch* as, like

հանգ-չ-ել *EA. -իլ WA vi* 1. *WA* to rest, relax
2. to be shut down, switched off (lights)

հանգ-չ-ե-ցն-ել *vc WA* to give rest, to bury

*հանգ-ոյց *n* knot

*հանգ-ուց-եալ *a frzn* decedent, deceased, late

հանգ-ցն-ել *vc EA* to shut down (lights)

*հանգրուան *n* haven, refuge, asylum

հանդարտ *a adv* still, calm, serene

հանդերձ 1 *n* attire, clothing

հանդերձ 2 *post prep* with the whole

*հան-դէպ *RO* հանդէպ *prep post* toward, to

*հանդէս *RO* հանդէս *n* celebration, ceremony,
gala, party

հան-դիպ-ել *EA. -իլ WA vt* 1. to meet,
encounter 2. to date

հան-դիպ-ում *n* meeting, date

հանդիս-ան-ալ *vt* to constitute, represent,
amount to, comprise, delegate, to be

հանդիս-ա-տես *n* spectator

հան-ել *vt* 1. take away, lessen, decrease,
subtract, pull off 2. to take off clothes, undress

հան-ել-ուկ *n* riddle

հանճար *n* genius

հանճար-եղ *a* highly gifted, talented

*հան-ու-ել *EA. -ուիլ WA vp recp* 1. to
undress oneself 2. to be taken of, out, away

հանր-ա-ծանօթ *RO* հանրածանօթ *a*
renowned, well-known, celebrated,

հանր-ա-կառք *n* bus, omnibus, autobus

հանր-ային *a* public

հան-ք *n* mine

հան-ք-ային *a* mineral

հաշիշ *n* hashish, marijuana

հաշիւ *RO* հաշիւ *n* account, count, հաշուի
ւննել to consider

*հաշու-ա-պահ *n* accountant

*հաշու-ել *vt* to count, calculate

*հաշու-ա-կալ *n WA* accountant

հաշտ *a* 1. in peace 2. reconciled

*հաշտ-ու-ել *EA. -իլ WA vi recp* to make up,
reconcile

*հաշտ-ուփիւն *n* acceptance, reconciliation,
peace-treaty

հաչ-ել *EA. հաջ-ել WA vi* to bark

հապա *modal* then, well

հառաչ-ել *vi* to sigh

հաս-ակ *n* 1. age 2. height

հասարակ *a* simple, ordinary

հասարակ-ական *a* social, *see WA*
ընկերային

*հասարակ-ուփիւն *n* society, the public, *see*
WA ընկերութիւն

հասկ *n* ear (of wheat or barley)

հասկ-ան-ալ *EA. հասկ-ն-ալ WA vt* to
understand, comprehend

*հասկ-աց-ող-ուփիւն *n* idea, understanding,
comprehension

*հասկ-աց-ուփիւն *n* concept

հաս-ն-ել *EA. -իլ WA vt* 1. to reach, arrive 2. to
access

*հասկ-աց-ու-ել *EA. կ-ց-ու-իլ WA vp* to be
understood; *recp* to come to an understanding

*հաս-ց-է *RO* հուցէ *n frzn* address

*հաս-ց-է-ա-զր-ել *RO* հուցէազրել *vi* to
address

հաս-ցն-ել *vc* 1. to make it, finish it in time 2. to
get smth to somewhere

- ***հաս-ոյթ** *n* dividend
հաս-ուն *a* mature, ripe
հաստ *a* thick, *pej* fat, obese
հատ *n* unit, *used with numbers to count things, as երկու ~ two of smth*
հատ-իկ *n* dim seed, bead
հատ-որ *v* volume (of books)
հատն-ել *EA. -իլ WA vt* to come to an end, to be consumed
*հարաւ *RO* հարաւ *n* south
հարբուխ *n* flu
հար-ել *vt* to whisk, whip (*RO*, see also յարել)
*հարիւր *card* hundred
*հարիւր-անոց *n* a hundred dollar (or other denomination) bill
հարկ *n* 1. necessity, need, demand 2. tax, tribute
*հարկ-ա-դր-եալ *a* forcible
հարկ-ա-դր-ել *vt* to obligate, force, compel
հարկ-ա-դր-ա-կան *a* mandatory, obligatory
*հարկ-աւ *RO* հարկաւ *adv* of course, absolutely, indeed
*հար-ու-ած *n* blow, strike, hit, crack (of whip)
*հար-ու-ած-ել *vt* to strike, hit
հարուստ *a n* rich
հարս *n* 1. bride 2. sister/daughter in law
հարս-ա-ն-ի-ք *EA -սնիք WA n* wedding
*հարստ-ութիւն *n* wealth
հարց *n* question, problem, issue
հարց-ա-կան *a* interrogative, questionable, hypothetic, indefinite. *EA ~ նշան* question mark, see *WA* պարոյկ
հարց-ն-ել *vt ir* to ask, inquire, question
հաց *n* bread
հաց-թուխ *n* baker, bread-baker
*հաւ *RO* հաւ *n* hen (the bird), chicken (food)
*հաւակն-ոտ *RO* հաւակնոտ *a* pretentious
*հաւան-ա-բար *RO* հաւանաբար *adv* perhaps, maybe, possibly; probably
*հաւան-ա-կան *RO* հաւան-ական *a* probable, plausible
*հաւան-ել *EA. հաւն-իլ WA RO* հաւանել *vi* to like, enjoy, approve
*հաւան-ութիւն *RO* հաւանութիւն *n* approval
- *հաւան-օրէն** *RO* հաւան-որէն *adv* perhaps, maybe, possibly; probably
*հաւասար *RO* հաւասար *a n* equal
*հաւասար-ութիւն *RO* հաւասարութիւն *n* 1. equality 2. math equation
*հաւասար-ա-կշռ-ութիւն *RO* հաւասարակշռութիւն *n* balance, equilibrium
*հաւատ(ք) *RO* հաւատ *n* faith, հաւատ հաստատել to make believe, pretend, *neg*
*հաւատ-ալ *RO* հաւատալ *vt* to believe, trust
*հաւատ-արիւն *RO* հաւատարիւն *a* faithful, loyal
*հաւաք-ել *RO* հաւաքել *vt* to gather
*հաւաք-ոյթ *RO* հաւաքոյթ *n* gathering, party
*հաւաք-ու-ել *EA. -ուիլ WA RO* հաւաքվել *vp* 1. gather, collect, 2. pack
*հաւ-կիթ *RO* հաւկիթ *n WA* egg, see *EA* ձու
*հեզ *also հեք, հէք a* humble, poor, miserable
հեզ-ել *vi* to spell
հեզն-ա-կան *a* ironic
հեզն-անք *n* irony
հեզն-ել *vt* to mock, tease
հեզ *a* meek, shy, timid
հեզ-ա-ճկ-ուն *a* meek, shy, timid, and flexible
հեթանոս *a n* pagan
*հեծ-անի *RO* հեծանիկ *n* bicycle, bike
հեծեծ-ել *vi* to snivel, cry
հեծ-ն-ել *vt* to mount a horse, *fig* to oppress, burden
հեղ *n WA* times; հեղ մը once, երկու հեղ twice
հեղ-եղ *n* flood
հեղ-ուկ *n a* liquid (any), liquid state
հեղինակ *n* author
*հեղինակ-ա-ւոր *a* imposing, respected, authoritative, dependable
հեշտ *a EA* easy, see *WA* դիրքի
հեշտ-ա-զին *adv a* voluptuous(ly), sensual(ly), passionate(ly)
հեռ-ա-զիր *n* telegram
*հեռ-ա-խօս *RO* հեռախօս *n* telephone, see *WA* հեռաձայն
հեռ-ա-ձայն *n* telephone, see *EA* հեռախօս
հեռ-ան-ալ *vi* to leave, go away

հեռ-ա-տես-իլ *n* WA TV set, *see* EA հեռուստացոյց
*հեռ-ա-տար *a* far, distant
*հեռ-ա-տար-ուրիւն *n* distance
հեռու *adv* *a* far
*հեռ-ուստ-ա-տես-ուրիւն *n* EA television
*հեռ-ուստ-ա-ցոյց *n* EA TV set
*հեռու-անց *adv* WA from far
հետ *post* with
*հետո *see* CO յետոյ, later, then
հետ-ա-քր-քիր EA. **հետ-ա-քր-քր-ա-կան** WA *a* interesting, appealing
*հետ-ա-քր-քր-ա-սէր RO հետաքր-քրասէր *a* curious
*հետ-ա-քր-քր-ուրիւն *n* curiosity, concern, interest
*հետ-եւ-անք *n* consequence
*հետ-եւ-ել EA. -իլ WA *vi* to follow
*հետ-զ-հետ-է RO հետզհետեւ *adv* step by step, gradually
հետ-ք *n* trace, footprint, mark
հեր *n* arch hair, *see also* մազ
հերք EA *n* turn, line, *see* WA կարգ, պոչ
հերիք *adv* coll enough
*հերիւր-անք *n* slander, calumny, traducement
հերոս *n* hero
հերոս *n* last year
*հեւ-ալ *vi* to pant, gasp, puff, be breathless with effort
*հեւիհեւ *adv* breathlessly, cagerly, anxiously, on tenterhooks
*հ-զօր RO հզոր *a* powerful
հեքիաթ EA. *also* հեքեաթ, հէքեաթ WA tale, fairy tale
հեքիաթ-այիւն *a* wondrous, dazzling, fantastic
հէյ RO հէյ *intj* hey!
հիա-ն-ալ *vi* to admire
հիա-ն-ալ-ի *a* wonderful, astonishing
հիա-ց-մ-ունք *n* admiration, awe, wonder, fascination
*հիա-սքափ-ու-ել EA. -իլ WA *vp* to be disappointed
հիմա *adv* now
հիմն-ել *vt* to found, establish, institute

հիմն-ա-կան *a* main, key, major, principal, permanent
հիմ-ունք *n* basis, base, foundation, grounds
հին *a* old, ancient (about things)
հինգ *card* five
հինգ-երորդ *ord* fifth
հինգ-շաբթ-ի *n* Thursday
հ(ի)ն-ուց *adv* long ago, erstwhile
*հիւանդ RO հիվանդ *n* *a* 1.ill, sick 2.patient
*հիւանդ-ան-ալ RO հիվանդանալ *vi* to get sick, fall ill
*հիւանդ-ան-ոց RO հիվանդանոց *n* hospital
*հիւանդ-ուրիւն RO հիվանդութիւն *n* disease, illness
*հիւծ-ել EA. -իլ WA *vt* to exhaust, drain, deplete
*հիւծ-ում *n* consumption, *med.*
*հիւղ-(ակ) *n* hovel, hut, shack
*հիւս-ել *vt* 1.to braid 2. to knit, weave
*հիւս-ք *n* braid
*հիւր *n* guest
*հիւր-անոց *n* hotel
*հիւր-ա-սենեակ *n* living room
*հիւր-ա-սէր RO հիւրասէր *a* hospitable, welcoming
*հիւր-ա-սիր-ուրիւն *n* hospitality, reception
հմայ-ել *vi* to enchant, charm, attract
հմայ-իչ *a* enchanting, captivating, enthralling
*հն-ա-զոյն *a* ancient
հնազանդ *a* submissive, obedient, docile, compliant
*հնազանդ-իլ WA. -ուել EA *vi* to obey, conform, comply
*հն-ամ-եայ *a* ancient
հնար *n* means, way
հնար-ել *vt* 1.to invent, create 2.make up, fabricate
հնդ-երոպ-ա-կան *a* Indo-European
հնդ-իկ *n* Indian (*ethnonym*)
հնդ-կ-ացի *n* EA American Indian
*հնդ-կ-ա-հաւ RO հնդկահաւ *n* turkey
*հնդ-ու-հաւ RO հնդուհաւ *n* EA *conv* turkey
հնձ-ել *vt* mow, cut, reap

- *հն-ուրիւն** *n* 1. antiquity 2. old stuff
- հն-ուր** *adv frzn* long ago, erstwhile
- հնչ-ել** *vi* to sound, ring
- *հնչ-իւն** *n* sound, toll
- *հնչ-իւն-ա-բան-ութիւն** *n* phonetics
- *հնչ-ոյթ** *n* phoneme
- հոգ** *n* worry, care, concern, charge, problem. *WA* հոգ չէ *doesn't matter*
- հոգ-ալ** *vt* to take care
- *հոգ-ե-բան-ութիւն** *n* psychology
- հոգ-ե-կան** *a* 1. psychological, spiritual 2. *n conv EA* nuts, insane, psycho
- հոգ-ե-վար-ք** *n* death throes, agony
- *հոգ-ե-ւոր** *a* spiritual, religious
- հոգի** *n* soul, spirit, psyche. **հոգի-ս** *WA* sweetheart, honey, *common address form*
- հոդ** *adv WA* there, 2nd *p*, close to listener, *cf. the 2nd p poss article դ* [*RO* homonym meaning joint, see յոդ]
- հոլանտ-ական** *WA*. -**դական** *EA* *a* of Holland
- հոլանի** *a* curvaceous, shapely, *of women*
- հող** *n* soil, land, ground
- *հող-եղէն** *a n* 1. made of soil, clay 2. mortal
- հոյակապ** *a* wonderful, superb, fantastic, marvelous
- հոն** *adv WA* there, 3rd *p*, close to a third party, *cf. the 3rd p poss. article դ*
- հոս** *adv WA* here, 1st *p*, close to the speaker, *cf. the 1st p poss. article ս*
- հոս-անք** *a* flow, draft, current
- հոս-ել** *EA*. -**իլ** *WA* *vi* to flow, stream, pour out, run
- հով** *n a* 1. cool (weather) 2. *WA* wind, breeze, *see EA* քամի
- հով-անոց** *n* umbrella, sunshade
- *հովի** *n* shepherd
- հովիտ** *n* valley, glen
- հոտ** *n* smell, scent, odor, whiff
- հոտ-ել** *EA*. -**իլ** *WA* *vi* to smell, stink, rot, decay, *fig* to sulk, mope, harbor a grudge
- *հոտ-ոտ-ել** *EA*. **հոտ-ուրտ-ալ** *WA* *vt* to sniff, smell
- հոր** *n* pit, hole, well
- հուս** *a* raw, rare
- հունձ-ք** *n* crop, harvest
- հուր** *n* fire, pyre
- հպատակ** *n* 1. subject, vassal, subordinate, ward 2. national, citizen
- *հպատակ-ութիւն** *n* citizenship, nationality
- հպարտ** *a* proud
- հպարտ-ան-ալ** *vi* to be proud
- *հպարտ-ութիւն** *n* pride
- *հռնդ-իւն** *n onom* rattle, roar *esp. of motors*
- *հսկայ** *n a* giant, enormous
- *հսկայ-ական** *a* huge, enormous
- հսկ-ել** *vt vi* to guard, watch
- հր-ա-դադար** *n* cease-fire
- հրաժար-ական** *n* resignation
- *հրաժար-իլ** *WA*. -**ուել** *EA*. *vi* to refuse, decline, deny
- հրաժեշտ** *n* farewell, ~ սուլ to take leave, to bid farewell
- հրահանգ** *n* directive, instruction, order
- հր-ա-հր-ել** *vt, vi* to instigate
- հրամա-յ-ա-կան** *a n* imperative
- հրամա-յ-ել** *vt* to order, command
- հրամա-ն** *n* order, command
- *հրամ-եց-է՛ք** *frzn imp* welcome, come in, help yourself
- հրամ-ցն-ել** *n* to offer, put forward
- հրաշ-ալ-ի** *a* wonderful, miraculous, marvelous, fantastic
- հրաշ-ալ-ի-ք** *n* wonder, եօթ ~ներ the seven wonders (of the ancient world)
- հրաշ-ք** *n* miracle, wonder
- հրապարակ** *n* town square, plaza
- *հրապոյր** *n* charm, appeal, allure
- հրապուր-ել** *vi* to enchant, charm, entice, allure
- հրապուր-իչ** *a* enticing, attractive, beguiling
- հրատարակ-ել** *vt* to publish
- *հրաւեր** *RO* հրավեր *n* invitation
- *հրաւիր-ել** *RO* հրավիր-ել *vt* to invite
- հրդեհ** *n* fire, inferno
- *հրէայ** *also* հրեայ, *RO* հրեա *n* Jew, Jewish (*ethnonym*)
- հրե-ա-կան** *a* Jewish
- հր-ել** *vt vi* to push

հրեշտակ *n* angel
հր-թիռ *n* rocket
հր-ձիգ *n* arsonist
*հրճու-անք *n* amusement, frisson
*հրճու-ել *EA. -իլ WA vi* to cheer, admire, be amused, laugh, smile
*հօտ *RO hnun n* flock, sheep
*հօր *RO hnr n gen of* հայր
*հօր-ա-քույր *RO hnrաքույր n* paternal aunt
*հօր-եղբայր *RO hnrեղբայր n* paternal uncle

Ձ ձ

ձագ *n* child, kid, tot, baby animal
ձագ-ուկ *n dim* kid, dear, *WA familiar address form for children*
ձախ *a adv* left
ձայն *n* 1. sound, 2. voice 3. vote
*ձայն-ա-սփիւռ *n WA* radio, *see EA* նստիւ
*ձայն-ա-ւոր *a n* vowel
ձանձոր-ան-ալ *vi WA* to weary out, get annoyed, tired. *EA* to be bored
*ձանձոր-ոյթ *n WA* bother, annoyance, *EA* boredom, ennui
ձգ-ել *vt* 1. to stretch, extend. 2. to let, leave. *EA* to pull, *WA* ձգէ՛ Let it go.
ձգ-ձգ-ել *vt* 1. to delay, put off indefinitely 2. to pull up and down, to and fro
*ձգ-ող-ութիւն *n* 1. gravity 2. appeal, attraction, charm
*ձգ-ող-ա-կան-ութիւն *n* gravity, ~ -ութեան ուժ the pull of gravity, *physics*
ձեզ *prs-prn dat pl* (to) you; *formal in WA*
ձեզ-ի *WA* (to) you, *see also* ձեզ
ձեղուն *n EA* attic, top floor. *WA* 1. ceiling 2. palate (of the mouth)
ձեղն-ա-յ-արկ *n* attic, top floor.
ձեռ-ա-գիր *n* 1. handwriting 2. manuscript
ձեռ-ն-արկ *n* 1. enterprise 2. manual, textbook
ձեռ-ն-արկ-ել *vi* to commence, set off, initiate
ձեռ-ն-ա-փայտ *n* cane, walking stick
ձեռ-ն-ոց *n* glove

ձեռ-ն-ունայն *adv a* in vain, to no avail, futile
ձեռ-ք *n* hand, arm; ~ առնել to tease
ձեր *poss pl* your
ձեր-ոնք *n* those belonging with you
*ձեւ *n* form, shape, mode
*ձեւ-ել *vt vi* 1. to cut cloth for sewing 2. to shape
*ձէն-իկ *n coll dim see* ձայն
ձի *n* horse
ձի-ա-կառ-ք *n* carriage, cart, horse wagon
*ձի-արշաւ *RO* ձիարշաւ *n* horse race
*ձի-ա-ւոր *n* horseback rider
ձի-ուկ *n dim* little horse
ձիր-ք *n* talent, aptitude
*ձիւն *n* snow
*ձիւն-ա-բուք *n* snowstorm, blizzard, tempest
*ձիւն-ա-մրրիկ *n* blizzard, tempest
ձկն-կիթ *n* caviar
ձկ-ն-որս *n* fisherman
*ձկ-ն-որս-ութիւն *n* fishing
ձմեռ *n* winter
ձմեռ-այիճ *a* winter
ձմերուկ *n* water-melon
ձն-ա-բուք *see* ձիւնաբուք snowstorm
ձն-ծաղիկ *n* snow-drop, *a March flower*
ձող *n* pole, rod, bar
ձոր *n* gorge, canyon
ձու *n* egg *esp. EA, see WA* հաւկիթ
*ձուածեղ *n* fried eggs, omlette
ձուլ-ել *vt* to mold, cast
ձուկ *n* fish
ձրի *a* free of charge, complimentary, gratis

Ղ ղ

ղեկ *n* helm, rudder; steering wheel
*ղեկ-անիւ *RO* ղեկանիւ *n* steering wheel
ղեկ-ա-վար *n* leader, manager, head
ղեկ-ա-վար-ել *vt vi* to rule, run, direct, manage
*ղեկ-ա-վար-ութիւն *n* leadership
ղրկ-ել *WA vt coll* to send, *see also* ողարկել

Ճ Ճ

ճագար *n* rabbit
ճախրել *vi* to soar
ճակատ *n* 1. forehead 2. front (in war or battle)
ճակատ-ա-գիր *n* destiny, fate
ճակատ-ա-գր-ա-կան *a* predestined, fatal
ճակատ-ա-մարտ *n* battle, combat
ճահիճ *a* swamp, marsh, mire, bog
*ճամբայ *WA*. **-փայ** *EA* *a* road, way, route, path, *see EA standard* ճանապարհ
ճամբել *WA*. **-փել** *EA* *vi vt* to send off, ship, transmit
ճամբորդել *WA*.. **-փորդել** *EA* *vi* to travel, go on tour
*ճամբորդ-ութիւն *WA* **-փորդութիւն** *EA* *n* tour, travel, voyage
ճամպրուկ *n* suitcase
ճանաչել *n* 1. to recognize 2. to know 3. to identify
ճանկ *n* talon
ճանճ *n* fly (insect)
ճանչ-ն-ալ *WA* *vt* to recognize, *see EA*
ճանաչել
ճան *WA* *a n* dear, *see EA* ջան
ճանապարհ *n* road, way
ճանապարհ-որդ *n* traveler
ճան-իկ *WA* *a n* dear, *see EA* ջանիկ
ճաշ *n* dinner
ճաշակ *n* taste
ճաշ-ա-սեղան *n* dining table
*ճաշ-ա-սենեակ *n* dining room
ճաշ-ար-ան *n* eatery, restaurant,
ճաշել *vi* to dine
*ճաշ-կեր-ոյթ *n* dinner party, feast
ճառ *n* formal speech, oration, sermon
ճառագայթ *n* ray
ճատրակ *n* *WA* chess, *see EA* շախմատ
ճար *n coll* remedy, relief, means, help
ճարպիկ *a* smart, sly
ճարտար *a* eloquent, articulate

*ճարտար-ա-գէտ *RO* ճարտարագետ *WA* *n* engineer, *EA* ինժեներ

ճարտար-ա-պետ *n* architect

*ճարտար-ա-պետութիւն *n* architecture

ճապոն-ական *a* Japanese

*ճապոն-երէն *n* Japanese (language)

ճեղք *n* crack, gap, split, fracture

ճերմակ *a esp* *WA* white, *see also* սպիտակ

ճգմել *vt* to squish, squash, smash, crash

ճիշդ *WA*. **ճիշտ** *EA* *a* correct, right; just

*ճիւղ *RO* ճիւղ *n* monster, fiend

*ճիւղ *n* branch

ճկուն *a* flexible, agile, nimble, supple

ճճի *WA*. **ճիճու** *EA* *n* worm

ճմլել *vt* to squeeze, crush, press

ճմլ-կոտել *EA*. **-իլ** *WA* *vi* quash, yawn and stretch

ճմռքել *vt* to wrinkle (clothes), crumple (paper)

ճնճղ-ուկ *n* sparrow

ճշ-գր-իտ *a* precise, accurate, exact

ճշմարիտ *a* true, genuine, authentic, truthful

*ճշմարտ-ութիւն *n* truth

ճշդ-ա-պահ *WA*. **ճշտ-ա-պահ** *EA* *a* punctual

ճոխ *a* lush, lavish, opulent. *conv.* cool

*ճոխ-ութիւն *n* luxury, opulence

ճուտ *n* chick, chicken

ճո-(ճ)ռ-ալ *vi onom* to squeak, screech

*ճռռող-իւն *n onom* chirp, twitter, chatter

*ճոճ *RO* ճոճ *n* swing, hammock

*ճոճ-ուել *EA*. **-ուիլ** *WA* *RO* ճոճվել/վիլ *vp ref* to swing, wave, oscillate

Մ Մ

մագաղաթ *n* 1. parchment 2. ancient manuscript

մազ *n, pl* մազեր hair

մած-ուն *n* yogurt

մած-ուց-իկ *a* jelled, sticky, congealed

մակ-անուն *n* 1. *WA* last name, surname 2. *EA* nickname, moniker

մակարդ *n* culture (for yogurt), curd; coagulant

- *մակարդ-ուել -ուիլ *WA vp* to coagulate, congeal, clot
- մակ-արդ-ակ *n* level
- մակ-բայ *n* adverb
- *մակ-ոյկ *n* dinghy, little boat
- մակ-երես *n* surface
- մահ *n* death
- *մահ-ա-կարօտ *a* longing for death
- մահ-ան-ալ *vi* to die, pass away
- մահ-ա-պարտ *a n* on death row
- մահճ-ա-կալ *n* bed
- մաղ *n* sieve
- մաղադանոս *see also ազատքեղ n* parsley
- մաղ-ել *vi* to sift, sprinkle *անձրեւ ~* to lightly shower
- մաղթ-ել *vt* to wish well, bless
- մաղթ-անք *n* well-wishing, blessing
- մամ *n* 1. *conv* mom, mommy 2. *EA* grandmother, *see WA* մեծ մայր
- մամուլ *n* press
- մայիս *n* May
- մայմուն *n coll* 1. monkey 2. *pej.* ugly, worthless person imitating others
- մայր *n* mother
- մայր-ա-մուտ *n* sunset
- մայր-ա-քաղաք *n* capital city
- մայր-իկ *n dim.* mom, mommy
- մանանեխ *n* mustard
- *մանանայ *n* manna
- *մանաւանդ *RO* մանավանդ *adv, modal* especially
- մանգաղ *n* scythe
- *մանեակ *n* necklace
- *մանկ-ա-պարտեզ *RO* մանկապարտեզ *n* kindergarten
- մանկ-ա-կան *a* childlike, children's
- մանկ-ա-վարժ *n* pedagogue, teacher
- մանկ-ա-վարժ-ուհի *n fem* pedagogue teacher
- մանկիկ *n dim* baby, child
- *մանկ-ութիւն *n* childhood
- մանուկ *n a* child, young
- մանկ-ուց *adv frzn* since childhood
- մանչ *n* boy, son
- մանչ-ուկ *n dim esp. EA* little boy
- մանուշակ *n* violet
- *մանուշակ-ա-գոյն *a* purple, violet
- մանր *a* tiny, miniature, petite
- մանր-ա-կրկիտ *a* meticulous, scrupulous, refined
- մանր-ա-մասն *a* detailed, thorough
- *մանր-ա-մասն-ութիւն *n* detail
- մանր-ել *vi* to crumble, crush, change (money)
- մաշ-ել *vt vi* to wear out, exhaust, fade, consume
- մաշ-իլ *WA. -ուել EA vp vi* to get worn out
- մաշկ *n EA* skin. *WA* cuticle, membrane
- մաս *n* part, component
- մաս-ի-ն *post* about
- *մասն-ա-գէտ *RO* մասնագետ *n* professional, expert
- մասն-ա-գիտ-աց-ում *n* specialization
- *մասն-ա-գիտ-ութիւն *n* profession, specialty
- մասն-ական (բացառական) *n ling* partitive
- մասն-ա-կց-ել *EA. -իլ WA vi* to participate
- *մասն-ա-ւոր *a* particular, special, *EA* private (about property), *see WA* անձնական
- մատ *n* finger
- մատաղ *n a* 1. *arch* young 2. *relg* sacrifice, ~ լինեմ *EA* endearing phrase, blessing or plea, used toward a younger person
- մատ-ան-ի *n* finger-ring
- *մատեան *n* 1. ancient manuscript 2. journal for records
- մատեն-ա-գիր *n* scribe
- մատեն-ա-դարան *n* 1. library-museum of ancient manuscripts in Yerevan 2. any library of ancient manuscripts
- մատիտ *n* pencil
- մատն-ել *vt* to betray, tell on, finger, squeal, tattle tail
- մատն-ոց *n* thimble
- մատ-չ-ելի *a* accessible, affordable
- մարզ *n* bed (in garden)
- մարզ-ա-գետիւն *n* meadow
- *մարգարէ *RO* մարգարտ *n* prophet
- մարգարիտ *n* 1. pearl 2. *fem proper name*
- մարգարտ-ա-ծաղիկ *n* daisy

- մարդ** *n* man, person, human
- մարդ-ա-կերպ-արան** *a* humanlike
- մարդ-կ-ալին** *a* human, humane
- *մարդ-կ-ուփին** *n* 1.humanity, mankind
2.kindness, humanity, compassion
- մարդ-ա-սիր-ա-կան** *a* humane, philanthropic
- մարդ-ա-սպան** *a n* murderer, killer
- մար-ել** *EA*. -իլ *WA* *vt vi* 1.to turn off the light, quench, burn out; սիրը ~ to feel hunger 2. to be shut down, be extinguished 3. faint, pass out
- մարզ-անք** *n* physical exercise, work-out
- մարզ-իկ** *n* athlete, sportsman
- մար-իկ** *n dim coll* mom, ախ ~ ջան *exclamation of pain*
- մարմար** *n* marble
- մարմին** *n* body
- մարմն-եղ** *a* corpulent, stout
- մարտ 1** *n* fight, battle
- մարտ 2** *n* March
- մաքի** *n* ewe, female sheep
- մաքուր** *a* clean, clear, pure
- մաքս** *n* customs duty
- մաքս-ա-նենգ** *n* smuggler
- մաքս-ա-տուն** *n* customs office
- մաքր-ել** *vt* to clean, cleanse, scrub
- մեզ** *prs-prn dat pl, formal in WA* us (*RO* homonym, մեզ urine)
- մեզի** *WA*, *see* մեզ, us
- մելան** *WA n* ink
- մելամաղձ-ոտ** *a* melancholic
- մեխ** *n EA* nail (fastener), *see WA* գամ
- մեխ-ակ** *n* 1. carnation 2. coriander
- մեծ** *a* big, great, large, grand, significant
- մեծ հայր** *n* grandfather, *see also* պսպ
- մեծ մայր** *n* grandmother, *see also* տատ, մամ
- *մեծ-ա-գոյն** *a superlative* greatest, biggest, largest
- մեծ-ա-միտ** *a n* arrogant, haughty
- մեծ-ան-ալ** *EA*. մեծ-ն-ալ *WA* *vi* 1.to grow, expand, become big 2.to grow up
- մեծ-ա-տառ** *n EA* upper case, *see WA* գլխագիր
- մեծ-ա-տուն** *a n* wealthy, well to do
- մեծ-ա-ցն-ել** *EA*, մեծցնել *WA* *vc* 1.to grow, raise, increase, enlarge 2.bring up
- *մեծ-արգ-ոյ** *a* reverent, *formal address form modifier*
- *մեծ-ա-տր** *n WA* superior, supervisor
- մեծ-քերան** *a n* loudmouth, smart-alecky, conceited
- մեծ-կակ** *a WA* pretty big, large
- մեծ-դի** *a WA* corpulent, gross
- մեկն-ա-բան** *n* commentator
- մեկն-ա-բան-ել** *vt* to interpret, analyze, explain
- *մեկն-ա-բան-ուփին** *n* interpretation, comment
- մեկն-ել** *vt vi WA* to interpret. *EA* 1. to interpret 2.to depart, *see WA* մեկնիլ
- մեկն-իլ** *vi WA* 1.leave, part, depart
- մեկն-ում** *n* departure
- մե-կուս-ի** *a* isolated
- *մեղ-ա-տր** *a* guilty
- մեղ-ա-դրել** *vt* to accuse, blame
- մեղ-անչ-ել** *vi* 1.to commit a sin 2. to repent
- մեղեղի** *n* melody
- մեղկ** *a* lubricious
- մեղմ** *a* gentle, soft
- *մեղմ-ա-լոյս** *a* softly lighted, dim, dusky
- *մեղմ-իւ** *RO* մեղմիվ *WA* *adv frzn* gently, softly, smoothly
- մեղու** *n* bee
- *մեղու-ա-բոյժ** *n* apiarist, bee-keeper
- մեղ-ս-ա-կից** *n a* accomplice
- մեղր** *n* honey
- մեղր-ա-ծոր** *a* mellifluous
- մեղր-ա-մոմ** *n* honey comb
- մեղ-ք** *n* 1.guilt, transgression, sin 2.pity, *WA intj* մե՛ղք, *see EA* ափսո՛ւ
- մե-ն-ակ** *a* alone, lonely, single
- *մե-ն-ա-խօս-ուփին** *RO* մենա-խոսություն *n* monologue
- *մե-ն-ա-տր** *a* lonely, secluded, solitary
- մենք** *prs-prn, nom pl* we
- մեռ-ել** *n frzn* dead, corpse
- մեռ-ն-ել** *EA*. -իլ *WA* *vi* to die, pass away

- մեռ-ցն-ել** *vc* to kill
մետաղ *n* metal
մետաքս *n* a silk
*մետաքս-եղէն *a n* 1.made of silk 2.goods made of silk
մեր *prs-pr gen pl* our
մերժ-ել *vt* to refuse, deny, reject
մեր-ի-ն-ներ-ը *WA prs-pr subs* those belonging with me/us, my (our) folks, *see EA* մերոնք
մերկ *a* nude, naked, bare
մերկ-անդամ *a* nude, naked
մեր-ուն-ք *n* those belonging with me/us, my (our) folks
մերսի *modal EA conv* thank you (*French loan*)
*մեքենայ *n* machine
մեքսիկ-ացի *n* Mexican (*ethnonym*)
*մէզ *RO մեզ n* urine
*մէկ *RO մեկ card* 1. one 2. the same
*մէկ-ալ *RO մեկալ WA a adv conv* 1.the other, another 2.suddenly, *see* յանկարծ, *EA* մէկէլ
*մէկ-զ-մէկ *RO մեկզմեկ recp prn acc* each other, one another
*մէկ մէկ-ու, -ի *RO մեկ մեկ-ու/ի recp prn acc* each other, one another
*մէկ-տեղ *RO մեկտեղ adv* 1.together 2.in the same place
*մէկ-մէկ *EA. մէյ մէկ WA RO մեկ-մեկ. մէյ մեկ adv* 1.one by one, separately 2.sometimes
*մէն մենակ *adv* alone, on (your) own
*մէջ *RO մեջ post* in
*մէջ-տեղ *RO մէջտեղ n adv post* middle, in the middle
մը *WA a, indefinite article, see EA* մի
մթ-ն-ել *vi* to get dark
մթ-ն-ուորտ *n* atmosphere
մժեղ *WA* mosquito. *EA conv ant, see* մրջիւն
մի *EA a, indefinite article, see WA* մը
մի՛ *neg imp indicator* don't (*with imp verbs*)
մի-ա-ձայն *adv a* unanimous(ly), together, uno voce
մի-ա-միտ *a* naïve
մի-այն *adv* only
մի-այն-ակ *a* lonely
մի-ան-ալ *vi* come together, unite
մին *card coll* one, someone
*միառու *RO մյառու intj* meow
մի-ա-ս-իմ *adv* together
*մի-աց-եալ *a frzn past-p* united
մի-ա-ցն-ել *vc* 1.to connect 2.switch on
*մի-ա-ւոր *n* unit
*մի-թէ՞ *RO միթէ՞ adv* is that possible
միլիոն *card* million
միմու *n* clown
մի-ն-ակ *WA conv a adv* alone, single; only, *see* մենակ
մինչ-դեռ *conj* while, whereas
*մինչ-(եւ) *prep* 1. till, until 2. while
միշտ *adv* always
միջ-ազգ-ային *a* international
միջ-ակ *a* 1.average, median 2.mediocre
*միջ-ա-կէտ *RO միջակէտ n* punctuation mark approximately equivalent to colon or semicolon
միջ-ա-հաս-ակ *a* of medium height/age
միջ-անցք *n* corridor, hallway
միջ-ատ *n* insect
միջ-ին *a* middle, medium, average
*միջ-եւ *conj* between
միջ-ն-ա-դար *n* Middle Ages
միջ-ն-որդ *n* mediator, intermediary
միջ-ն-որդ-ել *vi* to mediate, intervene
միջ-ուկ *n* kernel, core
միջ-ոց *n* means, medium, way
միս *n* meat
միտ-ք *n* mind, thought, intelligence
միրզ *n esp EA* fruit
*միւս *a* next, other
*մլաւ-ել *vi onom* to mew
մխ-ալ *vi* to smoke, smolder, *fig.* to suffer
մխիթար-ել *vt* to console
մկրատ *n* scissors
մղ-ել *vt* 1. to pump, push 2.to impel, urge, compel 3.to dispose, incline, կոխ ~ to fight, struggle
մն-ալ *vi vt* stay, live temporarily
մն-աց-որդ *n* remnant, remainder
մշակ *n* worker, disenfranchised daily hire

մշակ-ում *n* cultivation, developing, seasoning
մշուշ *n* mist
մշտ-ա-դալար *a* evergreen
*մշտ-ա-հմայ *a* ever-charming
մոլ-ե-զին *a adv* obsessed, furious(ly), passionate(ly)
*մոլ-ե-զն-օրէն *adv* in a frenzy, furiously
մոլ-ի *a* addicted, obsessive, passionate
մոլոր *a* confused, unknown, indefinite
*մ-ոլոր-ու-իլ *vp* to lose the way, go astray, to be confused
մոխիր *n* ash
*մոխր-ա-զոյն *a* gray, ashen
*մոխր-ա-կոյտ *n* pile of ashes
մոմ *n* candle
մոնրեալ-ցի *n* native of or living in Montreal
մոռ-ան-ալ *EA. -ռնալ WA vt* to forget
*մոռ-ց-ու-իլ *vt* be forgotten
մորթ *n WA* skin, *see EA* մաշկ
մորթի *n EA* fur, fleece
մորթ-ել *vt* to slay, butcher
մուգ *a EA* dark (colors, skin), strong (tea, coffee)
մութ *a* dark
մութ *n* smoke
մուկ *n* mouse
մուճակ *n* slipper
մուտ-ք *n* entrance
մուր *n* soot, cinders, residue
մոռ-ունչ *n onom* roar
*մս-եղէն *n a* meat, deli, food made of meat
մս-իլ *WA vi* to feel, be cold, *see EA* մրսել
մտ-ա-բեր-ել *vt* to recall, remember
մտ-ած-ել *vt* to think
մտ-ած-ել-ա-կերպ *n* mentality, mindset
*մտ-ա-հոգ-ուփիւն *n* worry, concern
*մտ-ա-յղ-աց-ում *RO* մտահղացում *n* idea, enterprise, venture
*մտ-այն-ուփիւն *n* mentality, ideology
մտ-ա-պահ-ել *vt* to remember, retain, keep in mind
*մտ-ա-տր *a* mental, intellectual

մտ-երիմ *a* intimate, close
մտ-երմ-ան-ալ *vt* to become close, intimate
մտ-իկ ըն-ել *WA vt, vi* to listen closely, consider
մտ-մտ-ալ *vt* to ponder, think over, hesitate
մտ-ն-ել *vi* to enter, come in, get in
մտրակ *n* whip
մտրուկ *n* colt, foal
*մր-ա-յօն *RO* մրահոն *a* with dark-eyebrows
մրգ-ա-շատ *a* rich of fruit
մրմունջ *n onom* murmur, mutter
*մրջիւն *EA n* ant
մրս-ել *EA vi* to feel, be cold, *see WA* մսիլ
մրց-ան-ակ *EA n* prize, award
մրց-ել *EA. -իլ WA vi* to compete
*մրց-ուփիւն *n* competition, contest
մրց-ում *n* competition, contest
*մօտ *RO* մոտ *a post* 1.at, near 2.close, intimate
*մօտ-ա-կայք *RO* մոտակայք *n* vicinity, neighborhood
*մօտ-են-ալ *RO* մոտենալ *vi* approach, come close, become familiar
*մօտ-իկ *RO* մոտիկ *a post* 1.close, familiar, intimate 2.next, near
*մօր *RO* մոր *n gen sn of* մայր
*մօր-ա-ք *RO* մորաք *n conv for* մօրաքոյր maternal auntie
*մօր-ա-քոյր *RO* մօրաքոյր *n* maternal aunt
*մօրուք *RO* մորուք *n* beard

3 J

*յագ-են-ալ *RO* հագենալ *vi* 1.to be full 2.to satiate
*յաղթ-անակ *RO* հաղթանակ *n* victory
*յաղթ-ել *RO* հաղթել *vt* to triumph, win, defeat
*յաճախ *RO* հաճախ *adv* often, frequently
*յաճախ-ել *RO* հաճախել *vt* to attend, visit
*յաճախ-որդ *RO* հաճախորդ *n* customer
*յամառ *RO* համառ *a* stubborn
*յայտ-ա-զիր *RO* հայտազիր *n* 1. ad, 2. a performance program

- ***յայտ-արար-ուփին** *RO* հայտարարություն *n* advertisement, announcement
- ***յայտ-ն-ա-պէս** *RO* հայտնապէս *adv* apparently, evidently, obviously
- ***յայտ-ն-ել** *RO* հայտնել *vt* to notify, inform
- ***յայտ-ն-ուել** *EA*. -ուիլ *WA RO* հայտնվել, -վիլ *vi* to appear, emerge, come out
- ***յայտ-նի** *RO* հայտնի *a* 1.known, recognized, accepted 2.famous, renowned
- ***յայտ-ն-ուփին** *RO* հայտնություն *n* revelation
- ***յանգ** *RO* հանգ *n* rhyme *
- ***յ-ան-դիմ-ան-ել** *RO* հանդիմանել *vt* to admonish, reproach
- ***յանդուրծ-ել** *RO* հանդուրծել *vt* to tolerate, bear, allow
- ***յանդուրծ-ող-ակա-նութին** *RO* հանդուրծողականություն *n* tolerance, connivance
- ***յ-ան-կարծ** *RO* հանկարծ *adv* suddenly
- ***յ-ան-կարծ-ակի** *RO* հանկարծակի *adv* suddenly, out of the blue
- ***յ-անձն առ-ն-ել** *RO* հանձն առնել *vt* to assume, take on, agree to, undertake
- ***յ-անձն-արար-ել** *RO* հանձնարարել *vt* to assign, allot, designate, recommend
- ***յ-անձն-ել** *RO* հանձնել *vt* 1.to deliver, hand in, 2.hand over, cede, surrender
- ***յ-անուն** *RO* հանուն *prep* in the name of, for the sake of
- ***յ-անց-անք** *RO* հանցանք *n* crime, guilt
- ***յ-անց-ա-ուր** *RO* հանցավոր *a* guilty
- ***յ-աջ-ող** 1. *RO* հաջող *a* successful. 2. *n conv abbr from* հաջողություն *bye, so long*
- ***յ-աջ-ող-ութին** *RO* հաջողություն *n* success, achievement
- ***յ-աջ-որդ** *RO* հաջորդ *a n* next
- ***յ-առն-ել** *RO* հառնել *vi* 1. to rise, ascend 2.revive
- ***յասմիկ** *RO* հասմիկ *n* 1. jasmine 2.fem proper name
- ***յատ-ակ** *RO* հատակ *n* bottom; *EA* floor
- ***յատ-ակ-ա-զիծ** *RO* հատակազիծ *n* plan (of building)
- ***յատ-կ-ապէս** *RO* հատկապէս *adv* especially
- ***յատկ-ութին** *RO* հատկություն *n* quality, feature, attribute
- ***յատ-ուկ** *RO* հատուկ *a* special
- ***յար-ա-բեր-ական** *RO* հարաբերական *a* relative
- ***յար-ա-բեր-ութին** *RO* հարաբերություն *n* relation, relationship
- ***յար-ա-տեւ** *RO* հարատեւ *a* everlasting
- ***յ-արգ-ան-ք** *RO* հարգանք *n* respect, esteem
- ***յ-արգ-ել** *RO* հարգել *vt* to respect
- ***յ-արգ-ել-ի** *RO* հարգելի *a* esteemed, respectable, reputable; dear (in address form)
- ***յ-արգ-ուել** *EA*. -ուիլ *WA RO* հարգվել/իլ *vp* to be respected
- ***յարդ** *RO* հարդ *n* straw
- ***յար-ել** *RO* հարել *vi* 1.to incline toward, adhere 2.to retort, reply
- ***յ-արկ** *RO* հարկ *n* floor, storey
- ***յ-արկ-ա-բաժ-ին** *RO* հարկաբաժին *n* apartment
- ***յ-արձակ-ում** *RO* հարձակում *n* attack, assault
- ***յարմար** *RO* հարմար *a* convenient, appropriate, comfortable
- ***յար** *RO* հար *a* forever
- ***յ-աւել-եալ** *RO* հավելյալ *a* additional, complimentary
- ***յ-աւել-ու-ած** *RO* հավելված *n a frzn past-t* 1.appendix, addendum 2.a additional
- ***յաւերժ** *RO* հավերժ *a adv* eternal, forever
- ***յաւերժ-ա-կան** *RO* հավերժական *a* eternal
- ***յաւէտ** *RO* հավէտ *adv* forever
- ***յաւիտ-եան** *RO* հավիտյան *adv* forever, ~ս յաւիտենից *for ever and ever*
- ***յեղ-ա-փոխ-ա-կան** *RO* հեղափոխական *a n* revolutionary
- ***յեղ-ա-փոխ-ութին** *RO* հեղափոխություն *n* revolution
- ***յեղ-յեղ-ուկ** *RO* հեղհեղուկ *n* unstable, volatile
- ***յետոյ** *RO* հետո *adv post* later, then, afterwards, after
- ***յէր** *RO* հէր *int-rel* why [*Prsk*, from Grabar էր why]
- ***յիմար** *RO* հիմար *a n* fool, foolish
- ***յիշ-ատակ** *RO* հիշատակ *n* souvenir, memory, relic, token, memento

***յիշ-ատակ-ել** *RO* հիշատակել *vt* 1. to mention, refer, note 2. to memorialize
 ***յիշ-ել** *RO* հիշել *vt* to remember, recall
 ***յիշ-ե-ցն-ել** *RO* հիշեցնել *vc* to remind, prompt
 ***յիշ-ող-ուփիւն** *RO* հիշողութիւն *n* memory, remembrance
 ***յիսուն** *RO* հիսուն *card* fifty
 ***յ-իրաւ-ի** *RO* հիրավի *adv* indeed, really
 ***յղ-ել** *RO* հղել *vt* to refer
 ***յղի** *RO* հղի *a n* 1. pregnant 2. *fig.* anticipating
 ***յոզն-ակի** *RO* հոզնակի *a plural*
 ***յոզն-ել** *EA*. -իլ *WA RO* հոզն-ել/իլ *vi* to get tired
 ***յոյզ** *RO* հույզ *n* emotion, feeling
 ***յոյժ** *RO* հույժ *adv* very, strictly, potently, extremely, strongly, passionately
 ***յոյն** *RO* հույն *n* Greek (*ethnonym*)
 ***յոյս** *RO* հույս *n* hope
 ***յ-որ-ժամ** *conj obs* when
 ***յուզ-ու-ել** *EA*. -ուիլ *WA, RO* հուզվ-ել/իլ *vp* *vi* to get sad, touched, affected
 ***յուլիս** *RO* հուլիս *n* July
յուղ *RO (CO)* իւղ *n* fat, grease, oil
 ***յուն-ա-կան** *RO* հունական *a* Greek
 ***յուն-արէն** *RO* հունարէն *n* Greek language
 ***յունիս** *RO* հունիս *n* June
 ***յունուար** *RO* հունվար *n* January
 ***յ-ուշ** *RO* հուշ *n* remembrance, memory, token
 ***յ-ուշ-արձ-ան** *RO* հուշարձան *n* monument
 ***յ-ուշ-ել** *RO* հուշել *vt* to prompt, remind, give a hint
 ***յուս-ալ** *RO* հուսալ *vi* to hope
 ***յուս-ալի** *RO* հուսալի *a* reliable, trustworthy
 ***յուս-ալից** *RO* հուսալից *a* hopeful, promising
 ***յուս-ա-խաբ** *RO* հուսախաբ *a* disappointed
 ***յուս-ա-հատ** *RO* հուսահատ *a* hopeless, despondent, desperate, gloomy
 ***յուս-ա-հատ-ու-ել** *EA*. -իլ *WA RO* հուսահատ-վել/իլ *vp* to despair, lose hope
 ***յստակ** *RO* հստակ *a* clear, lucid
 ***յորձ-անք** *RO* հորձանք *n* surge, gush, outpouring
 ***յօղ** *RO* հող *n* 1. joint 2. article, *ling.*

***յօղ-ա-ցաւ** *RO* հողացալ *n* arthritis, joint pain
 ***յօղ-ու-ած** *RO* հողված *n* article (*text*)
 ***յօնք** *RO* հոնք *n* eyebrow
 ***յօրանջ-ել** *RO* հորանջել *vi* to yawn
 ***յ-օրին-ել** *RO* հորինել *vt* to invent, create, compose, make up

Ն Ա

նա *EA prs-prn nom sn* he, she, it, *see WA* աւ
 ***նաիր-եան** *a* that of Nairi. Nairi is an ancient historic-poetic name for Armenia, *lit.* country of rivers
նախ *adv* first
նախ-ա-գահ *n* president
 ***նախ-ա-դաս-ութիւն** *n* sentence, *ling.*
 ***նախ-ա-դր-ութիւն** *n* preposition, *ling.*
նախ-ա-ձեռն-ել *vt* to initiate, undertake, venture
 ***նախա-ձեռն-ութիւն** *n* initiative, undertaking
նախ-ա-ճաշ *n* breakfast
նախանձ *n a* envy, envious, jealous-y
նախանձ-ել *EA*. -իլ *WA vi* to envy, be jealous
նախատել *vt* to scold, reprove, reprimand, reproach, tell off, scorn
նախարար *n* 1. minister, head of state departments 2. *arch* head of feudal princedoms, the small kingdoms subject to the central power in historical Armenia
նախկին *a* previous
նախնի *n* ancestor
նախ-ուտ-եստ *n* appetizer
նահանգ *n* state (as a region)
նահատակ *n* martyr
նամակ *n* letter, message
նայ-ել *EA*. -իլ *WA vi* to look, watch
նապաստակ *n* hare
նար *n arch* mermaid, nymph
նարինջ *n* orange
 ***նարնջ-ա-գոյն** *a* orange color

- ***ճառ** *RO* ճավ *n* boat, ship
- ***ճառ-ակ** *RO* ճավակ *n dim* boat
- ***ճառ-աստ-ի** *RO* ճավաստի *n* sailor
- ***ճա-եւ** *adv conj* also
- ճեղ** *a* narrow
- ճեղ-ան-ալ** *vi* 1. to be hurt, offended, upset 2. to become narrow
- ճեղ-ա-ցն-ել** *EA vc* to insult, hurt, upset
- ճեղել** *vt* to upset, bother, abuse, push, discomfort smb
- ***ճեղ-ուփիւն** *n* hardship, problem
- ***ճեղ-ու-ած** *EA pp* upset, sulked
- ***ճեղ-ու-ել** *EA. -ուիլ WA vp* to be upset
- ճեճ** *a* sly, deceitful
- ճետ** *n* arrow
- ճետ-ել** *vt* to throw, cast, fling
- ճեր** *EA n* sister-in-law, brothers' wives toward each other
- ճեր-գաղթ** *n* immigration
- ճեր-գոյ-ական** *a* locative, (*ling., the 7th case in EA*)
- ճեր-գործ-ա-կան** *a* transitive (*verbs, ling.*)
- ճեր-ել** *vt* to forgive, excuse
- ճեր-ծծ-ել** *vt* to absorb, soak
- ճերկ** *n* paint, dye, tint, coloring
- ճեր-կայ** *a n* present, current
- ճեր-կայ-ա-ցն-ել** *vc* 1. to present, introduce 2. represent
- ճեր-կայ-աց-ուց-իչ** *n* representative
- ճերկ-արար** *n* painter, who works with paints and dyes, *see also* նկարիչ
- ճերկ-ել** *vt* to dye, color, paint
- ճեր-շնչ-ել** *vt vi* 1. to inhale, 2. *fig* to inspire, motivate, *EA conv* to depress oneself with neg. thoughts, esp. fear illnesses
- ***ճեր-ող-ուփիւն** *n* 1. apology 2. Excuse me!
- ճեր-ում** *n* forgiveness, pardon, acquittal
- ճերս** *n adv post* inside, in
- ճեր-փակ** *a* enclosed
- ***ճեր-քեւ** *adv conj* beneath, down(ward)
- ճեր-քիւն** *a adv* inner, internal, inward
- ճեր-քն-ա-զգեստ** *n* underwear
- ***ճեր-քոյ** *post* underneath, beneath
- ***ճեր-քո-ստոր-ա-գր-եալ** *n EA* undersigned
- ***ճէ 1** *RO* ճե *WA conj* 1. if 2. well, then (emph intro word)
- ***ճէ 2** *RO* ճե *prs-prn poet arch* she
- ճիհար** *a* thin, skinny
- ճիհար-ել** *EA -ն-ալ WA vi* to thin down, lose weight
- ճիշ** *n* sign, symbol, mark, feature, point, grade
- ***ճիւթ** *n* material
- ճիստ** *n* session
- ճկատ-մամբ** *post* toward, in relation to
- ճկար** *n* picture
- ճկար-ա-գիր** *n* 1. character, personality 2. description
- ճկար-ա-գր-ել** *vt* to describe
- ***ճկար-ա-գր-ուփիւն** *n* description
- ճկար-ել** *vt* to paint, to draw
- ճկար-իչ** *n* artist, painter
- ***ճկար-չ-ուփիւն** *n* the art of painting, drawing
- ճկար-չ-ուհի** *n fem* artist
- ճման** *a* 1. similar, resembling 2. *post* like, as
- ճման-իլ** *WA. *-ու-ել EA vi, recp* to resemble, look like
- ***ճման-ա-պէս** *adv* as well, also
- ***ճնջ-ա-սենեակ** *n* bedroom
- ճնջ-ել** *vi* to sleep, nap
- ճշ-ան** *n* 1. sign, mark 2. engagement token 3. *male proper name*
- ճշ-ան-ած** *n frzn* fiancé, fiancée
- ճշ-ան-ակ-ել** *vt* 1. to signify, mean 2. appoint, assign
- ***ճշ-ան-ակ-ուփիւն** *n* meaning, sense
- ***ճշ-ան-ա-ւոր** *a* famous
- ճշ-մար-ել** *vt* to discern, notice, fathom
- ***ճշ-ոյլ** *n* glimmer, bit, morsel, յոյսի ~ flicker of hope
- ճոճի** *n* cypress
- ***ճոյն** *a* same
- ***ճոյն-պէս** *adv* also, as well
- ***ճոյն-քան** *a* same much, as much as
- ճոր** *a* new, novel
- ***ճոր-ա-զոյն** *a* newest
- ***ճոր-ա-շէն** *RO* ճորաշէն *a* newly built

նոր-ա-պսակ *n* a newlywed
*նոր-էն *WA, RO* նորէն, *EA* նորից *adv* again, anew
*նոր-ուփիւն *n* novelty, news
*նուազ *n* melody
*նուազ-ա-խումբ *n* orchestra
*նուազ-ել *vi* to play music
*նուազ *a* 1.less 2.thin, impotent, weak
*նուազ-ա-զոյն(ս) *a* the least, minimal
*նուէր *RO* նվեր *n* gift, present, donation
*նուիր-ա-տու-ուփիւն *n* donation
*նուիր-ել *vt* to give a gift, donate, bestow, present
նուռ *n* pomegranate
նուրբ *a* delicate
նպաստ *n* pension, aid
*նպաստ-ա-ւոր *a* beneficial, advantageous
նպաստ-ել *vi* to contribute, aid, support
*նպար-եղէն *n* grocery
նստ-ար-ան *n* bench, seat
նստ-ել *EA. -իլ WA vi* 1. to sit 2.*conv* բանտ ~ *EA* to be imprisoned, *WA* բանտ պառկիլ
նրբ-ա-կազմ *a* slim, slender, delicately built
նրբ-երշիկ *n* hot dog, frankfurter

Շ 2

շաբաթ *n* 1.week 2.Saturday
շագանակ *n* chestnut
շագանակ-ա-զոյն *a EA* brown, *see WA* սրճագոյն
շալ *n* shawl
շալէ *RO* շալէ *a* made of coarse wool
շախ *intj n* the gusto in dancing and exclamations while dancing, *esp.* ~ նվ-շուխով
շախ *n EA* check (in chess before *mate*)
շախ-մատ *n EA* chess *see WA* ճատրակ
շահ 1 *n* gain, profit, interest
Շահ 2 *n* ruler of Iran
շահ-ա-ւէտ *RO* շահաւետ *a* gainful, beneficial, profitable, advantageous

շահ-ել *EA. -իլ WA vt vi* to gain, profit, win. *WA also* to earn,
շաղ *n* dew, downpour
շանթ *n* lightening
շապիկ *n* shirt
շառ-ա-զոյն *a* crimson (*of dawn and blush*)
շառաչ-ել *vi onom* to rumble, whoosh
շատ *a adv* 1.many, much, a lot 2.very
շատ-ա-խօս *RO* շատախօս *a* talkative, chatterbox
շատ-ոնց *adv* long ago, since some time
շար-ա-դր-ել *vt* 1. to state in writing 2. to compose a school essay
շար-ա-դր-ուփիւն *n* essay, composition
շար-ել *vt* to arrange, set up, organize, set in order; *WA* park a car, *see EA* կախանել
շարժ *n see EA* cartoon, *see also* ծաղրասկար
շարժ-ա-նկար *WA n* movie, *see EA* կինո
շարժ-ել *vt vi* move, shift, put in motion
շարժ-իչ *n* motor. *յաւերժական ~ perpetuum mobile
*շարժ-ու-ել *EA. -(ու)իլ WA vp* to get moved, start going
շարժ-ում *n* motion, movement, gesture
շար-ուն-ակ *adv* continuously, always
շար-ուն-ակ-ել *vi* to continue
շաքար *n* sugar
շեղ *a* slanted, tilted
շեղ-ել *vt* 1. to slant 2. to deviate, diverge, digress
*շեղ-ու-ել *EA. -(ու)իլ WA v ref* 1. to deviate, digress, ramble, go astray 2. to turn, swerve
շեղ-ում *n* deviation, digression
շեմ-ք *n* threshold
շեշտ *n* stress, accent, *also the punctuation mark*
շեշտ-ակի *adv* sharply, abruptly, directly
շերեփ *n* dipper, ladle, scoop
շերտ *n* layer, slice
*շէկ *RO* շէկ *a* blond
*շէկ-լիկ *RO* շէկլիկ *n dim* blond
*շէն *RO* շէն *a* prosperous. ~ մնաք stay well! *a blessing for appreciation*
*շէն-ք *RO* շէնք *n* building, construction
շիթ *n* squirt

շիլ *a* squint-eyed, cross-eyed
շիլա *n* porridge
շինել *vt* to build, construct, make, create
շիշ *n* bottle
շիտակ *WA a adv* 1. correct, sincere, honest
 2. straight, ahead
շիւացուցիչ *a* dazzling, astounding, blinding
*շղթայ *n* chain
շնիկ *n dim* little dog, doggie
շնորհ *n* 1. favor, courtesy, service 2. talent, competence, gift
շնորհ-ա-կալ *a* thankful, grateful, obliged, ~
 ես (I) thank you
*շնորհ-ա-կալ-ութիւն *n* 1. gratitude 2. thank
 you, thanks
*շնորհ-իւ *RO* շնորհիլ *post prep* due to,
 thanks to
շնորհ-ք *n* 1. skill, talent, ability, 2. civility
շնչել *vt* to breathe
շոգ *n EA* heat, *about weather*
*շոգ-ե-նաւ *RO* շոգենաւ *n* steam boat
շոգ-ի *n* hot steam, vapor
շող *n* ray
շող-ալ *vi* to glisten, sparkle, gleam, shine
շոյել *vt* to caress, stroke
շոք *n* dress, frock
*շուայտ *a* lewd, pervert, dissolute, crapulous
*շուարել *WA vi* to get/be confused
*շուկայ *n* market, shop, store
շուն *n* dog
շունչ *n* breath, anima
շուշան *n* 1. lily 2. *fem proper name*
շուտ *adv* 1. quick, fast 2. recent, early
շուտ-ով *adv EA* soon, quick, *WA* promptly
շուրք *n* lip
շուրջ(ը) *adv post* around
շուրջ-քովք *adv* all around, surrounded
շուրջ-պար *n* round-dance
շուք *n* shadow
*շոքոլայ *WA* շոկոլա *EA n* chocolate
շարտել *EA vi* to toss, throw, cast, *see WA*
 նետել, ձգել
շակել *vt* to fix, correct

շրթ-ունք *n* lips
*շրջ-ա-գայ-ութիւն *n* tour
շրջ-ա-կայք *n* neighborhood
շրջան *n* 1. round, cycle 2. region
շրջ-ան-ակ *n* frame
շրջ-ա-պատ *n* environment
շրջել *vi* 1. to tour, rove, go around 2. to turn
 upside down
շրջ-իկ *a* itinerant, drifting, roving
շրջ-մոլ-իկ *n a* tramp, vagabond, hobo
*շրջ-ուել *EA. -(ու)իլ WA vp* to revolve, turn
 back, around
շփել *vi vt* to rub, touch
շփոթել *vt* to confuse, mistake, mix, jumble
*շփոթ-ուել *EA. -(ու)իլ WA vi ref vp* to be
 bewildered, confused, *EA* to err, be embarrassed
շփում *n* 1. friction 2. relationship, being in touch
շք-ա-խումբ *n* entourage
շքեղ *n* luxurious, splendid
*շօշափել *RO* շոշափել *vt* to touch, pat, grope,
 feel by touch
*շօր-օր-ալ *RO* շորորալ *vi* to swing, wave,
 sway (in dance, walk)

Ռ ռ

ռ *WA rel obs* who, *see* ու
ռգի *n* spirit
*ռել-է *RO* ուէ *pr WA* any (person), *see EA*
 որեւէ
ռզնի *n* hedge-hog, porcupine
ռլոր-ան *n* turn, bend, curve
ռլորել *n* to turn, bend, curve
*ռլոր-ու-ել *EA. -(ու)իլ WA vp recp* to turn,
 twist, curve itself *or* to be bent, curved
ռխ *n* rancor, grudge, spite, malice
ռհմակ *n EA* wolf pack, *fig* dangerous group,
 gang, *see WA* վոհմակ
ռղ *n* spine bone
ռղբ *n* 1. mourning, bewail 2. a song of mourning
ռղբ-ալ *vt vi* to mourn, grieve
ռղբ-ա-ձայն *a* sounding like mourning, lament
*ռղբ-ա-նուագ *a* mourning music

- ողբ-երգ-ա-կան** *a* tragic
*ողբ-երգ-ութիւն *n* tragedy
*ողկոյզ *n* bunch, cluster (of grapes)
ողն-ա-ծուծ *n* bone marrow
*ողն-ա-յար *RO* ողնաւար *WA* *n* vertebra, spine
ողն-ա-շար *EA* *n* vertebra, spine
ողորմ-ել-ի *a* miserable, abject, pathetic, wretched, contemptible
*ողորմ-եա *imp frzn* 1. *relg* forgive and rue, condole 2. litany
ողորմ-ալ *EA*. -իլ *WA* *vt* 1. to rue, have pity, be sorry 2. to bestow charity, mercy; ողորմի իրեն May God have mercy on him, *about deceased*
ողջ *a* 1. healthy, sound 2. alive 3 all, whole, entire
*ողջ-ա-գուր-ու-ել *EA*. -(ու)իլ *WA* *vp* to embrace, hug as in a greeting
*ողջ-ա-կէզ *RO* ողջակէզ *a* *n* fig live burned sacrifice
*ողջ-ոյն *n* greetings, hi
ողջ-ուն-ել *vt* to greet
ողող-ել *vt* 1. to rinse 2. to bask (in the sun, praise)
ոճ *n* style
ոճիր *n* dire crime
ոճր-ա-գործ *n* villain, criminal
ո-մ-ան-ք *ind-prn* some people
ոմն *ind-prn* some person
ոյժ *WA* *n* formal strength, power, *see also* ուժ
ոչ *particle* neg no, not, none
*ոչ մէկ(ը) *RO* ոչ մեկը *neg-prn* no one, none
ոչ մի *EA* *neg-prn* not one
ոչ ... ոչ *conj* neither ... nor
ոչ ոք *neg-prn* no one, none
ոչ-ինչ *neg-prn* nothing
ոչխար *n* sheep
ոռն-ալ *vi onom* to wail
*ոսկ-եայ *a* golden
*ոսկե-գոյն *a* gold-colored
*ոսկե-եղէն *n* a golden, gold goods
*ոսկ-է *RO* ոսկե *a* golden
ոսկի *n* a gold, golden
ոսկոր *n* bone
ոսպ *n* lentil
ոստիկան *n* policeman, cop
*ոստիկան-ութիւն *n* police
ո-վ *int-prn* who
*ովկիանոս *RO* օվկիանոս *n* ocean
ոտ *n* arch coll foot, *see* ոտք
*ոտ-ան-ա-ւոր *n* poem, verse
ոտ-ն-ա-զնդ-ակ *WA* *n* soccer, *see* *EA* ֆուտբոլ
ոտ-ն-աման *n* shoe, boot
ոտ-ք *n* foot, leg
որ 1 *int-prn* which, who, that,
որ 2 *conj* that, so that, in order to
որք *n* orphan
որք-անոց *n* orphanage
որք-ուհի *n* fem orphan
որդ *n* worm
*որդ-ե-կոր-ոյս *a* one who lost a child
*որդ-ե-սէր *RO* որդեսէր *a* one who loves his/her children
որդի *n* son, child
որդ-ե-գր-ել *vt* to adopt
որդ-ունք *n* arch worms
որ-երորդ *int-prn* which *in succession*
*որեւէ *RO* որևէ *ind-prn* *EA* any, *WA* anything
որթ *n* grape vine
որկոր *n* gut, abdomen, *neg, fig* greed
որոն-ել *vt* to seek, search
որոշ *a* some
որոշ-ակի *a* definite, specific, distinct
*որոշ-ակի-օրէն *adv* definitely, clearly
որոշ-ել *vt* to decide, determine, define
որոշ-ում *n* decision
*որ-ով-հետ-եւ *conj* because
որոտ *n* thunder
որոտ-ալ *vi imprs* to thunder
որ-չափ *int-prn* how many/much, that many/much
*որ-պէս *int-prn* how, as
որ-պիս-ի *int-prn* what kind of
*որ-պէս զի *RO* որպեսզի *conj* in order to, to
որջ *n* den
որս *n* prey, target, victim
որս-ալ *vt* to hunt

որ-տեղ *EA int-rel* where, *see WA* ուր
որ-քան *rel conj* how many, how much, that much, as many

ՌԻ ու

ու *conj* and
ուզել *vt* to want, wish
ութ *card* eight
ութ-երորդ *ord* eighth
ութ-սուն *card* eighty
ուժ *EA. ոյժ WA* *n* power, strength
ուժ-զին *a adv* forceful, mighty, potent, strong
*ուժ-զն-օրէն *adv* forcefully, fervently, passionately, heavily
ուժեղ *a* strong
ուլունք *n* bead
ուխտ *n* oath, vow
ուղարկել *vt* to send, ship, forward
ուղեղ *n* brain
ուղի *n* way
ուղիղ *a adv* straight, direct, forward
*ուղղ-ա-գր-ութիւն *n* orthography, spelling rules
ուղղ-ա-թիւ *n* helicopter
ուղղ-ա-կան *a* nominative (case), *ling.*
ուղղ-ակի *adv* directly, straightway, just
ուղղել *vt* 1. to correct, 2. to straighten out
*ուղղ-ութիւն *n* direction, course ~ *RO* տալ to instruct, rule, direct
ուղտ *n* camel
ունայն *a* futile, vain
ունենմ *EA. -իմ WA vt ir (I)* have, *see* ունենալ
ունենալ *vt* to have, possess *see also* ունենմ/իմ
ունկն-դիր *n* listener, audience
ունկն-դրել *vt* to listen
ուշ *adv* a late
ուշ-ա-դիր *a adv* attentive(ly), careful(ly)
ուշ-անալ *vi* to be late, delayed
ուշի-ուշով *adv* attentively, carefully
ուռ-(են)-ի *n* willow tree

ուռել *EA. -իլ WA vi* to swell, bulge, puff
ուռ-ուցք *n* swelling, tumor
ուս *n* shoulder
ուս-անել *EA. -իլ WA vt* to study
ուս-անող *n esp. EA* college student
ուս-անող-ուհի *n fem* college student
*ուս-անող-ութիւն *n* students, student body
ուսում *n* study, education
*ուսումն-ա-սիր-ութիւն *n* research, study
ուսուցիչ *n* teacher
ուսուց-չ-ուհի *n fem* teacher
ուստի *adv* 1. hence, therefore, consequently
 2. *obs* where from
ուտել *vt ir* to eat
ուտել-ի-ք *n fut-p* food, edibles
ուր *int-prn WA* where, *EA* where (in what direction), *see also* ուրտեղ
ուրախ *a* happy, joyful, cheerful, merry
ուրախ-անալ *vi* to be happy, to make merriment
ուրախ-ացնել *vc* to make happy, bring joy to
*ուրախ-ութիւն *n* happiness, joy
ուրբաթ *n* Friday
ուրեմն *adv, emph* then, consequently
ուրիշ *a* other, different
*ուր-կ-է *RO ուրկէ WA int-prn Abl* where from
*ուրու-ա-զիծ *n* outline, silhouette
*ուրու-(ական) *n* ghost

Չ Է

չա-կերտ *n* quotation mark
չամիչ *n* raisin
չար *a* 1. mean, evil 2. naughty, tricky, disobedient (about children)
չար-իք *n* evil
չար-չարել *vt* to torture, make suffer, hurt
չափ *n* 1. measure 2. *post* as much as, like
չափ-ա-զանց *adv* extremely
*չափ-ա-ւոր *a adv* moderate(ly)
չափել *vt* to measure

չափ-ուկ *WA a conv* quick and harmonic
չ-բեր *a n* sterile (of people, esp. women)
չեխ *n* Czech
չ-եմ *vi irr aux [I]* am not, *1st p sn neg of եմ*
չ-է *neg particle, vi aux* 1.no, not, 2. *vi aux neg* is not, does not; *see է*
չ-էր *vi aux* was not, *3rd p pl neg of է*
*չ-է-զ-ոք *RO* չեզոք *a* neutral
չ-ի *EA vi aux neg* is not, does not; *see է*
չ-ի-ք *vi irr* there is not
չին-ա-կան *a* Chinese
*չին-արեւ *n* Chinese language
չիր *n* dried fruit
չղջիկ *n* bat, *WA also* ջղջիկ
չ-մարդ *n* inhuman, savage
չնուշկ *n* skate
չն-չին *a rept* least, petty
չոր *a* dry, waterless
չոր-ան-ալ *EA. -րնալ WA vi* to dry, be drained
չոր-եկ *n* a kind of Easter pastry
չոր-եք-շաբթ-ի *n* Wednesday
չոր-ս *card* four
չոր-րորդ *ord* fourth
*չուան *WA n* ropc
չքնաղ *n* gorgeous, lovely, magnificent

Պ Ա

պագ *n obs* kiss, peck
պագ-(ն)-ել *vt obs* to kiss, *see* պաչ-ել
պագշոտ *a* lascivious, lewd, lecherous
պալատ *n* palace, *EA also* hospital (patient)room
պակաս *a* less, fewer, incomplete
պակաս-ել *EA. -կսիլ WA vi* to lessen, lack
պահ *n* moment, instant, small span of time. *WA* class session
պահ տալ *vi* to hide, protect, keep, deliver for maintenance, *see also* պահել
պահ-(ք) *n* Fast, մեծ ~ Lent, *see also* պսս
*պահ-ած-ոյ *n* canned food, *WA obs* hidden (things, stuff)

պահակ *n* guard
պահ-ա-պան *n* guard, protector, defender, guardian, ~ հրեշտակ guardian angel
պահ-ար-ան *n* closet, wardrobe. *WA* envelope
պահ-ել *vt* guard, protect, keep, maintain
*պահ-ու-ըտ-իլ *WA vp rept* hide and peep out, be slightly disguised, concealed
*պահ-ու-ել *EA. -ուիլ WA vp* 1.be hidden, masked, 2.be protected, guarded
պահ-պան-ել *vt* to guard, keep, protect, defend, shield
պաղ *WA a* cold, icy
*պաղ-առ-ուփիւն *WA n* common cold, catching cold
պաղատ-ել *EA. -իլ WA vi* to beseech
պաղ-ել *EA. -իլ WA vi* to get, become cold (*EA conv*) *see also* սառել
պաղ-պաղ-ակ *EA n* ice cream; *see also WA* սառնանուշ
պայթ-ել *EA. -իլ WA vi* to blow up, burst, explode
պայիկ *n* fairy, elf, nymph, nature spirit
պայծառ *a* 1.bright, brilliant, beaming
պայման *n* condition
պայման-ական *a n* 1. conditional, arbitrary, discretionary, optional, 2. ~ ժամկետ probation
պայուսակ *n* bag, purse, case
պայքար *n* struggle
պանդուխտ *n* immigrant-emigrant, refugee, one who travels to other countries to work and send earnings to his family in homeland
պանիր *n* cheese
պաշար *n* supplies, provisions
պաշար-ել *vt* siege, surround, blockade
պաշտ-ամ-ունք *n* worship, religious service
պաշտ-ել *vt* 1. adore 2. worship
պաշտ-պան *n* protector, guard, shield
*պաշտօն *RO* պաշտոն *n* job position
*պաշտօն-եայ *RO* պաշտոնյա *n* official, administrator, bureaucrat
*պաշտօն-ա-կան *RO* պաշտոնական *a* formal, official, authorized
պաչ *n* kiss, peck
պաչ-ել *vt* to kiss lightly, *see also* համբուրել
պապ *EA n* 1.grandfather 2. *fam* dad

- *պառաւ** *RO* պառաւ *n* a old woman, old
- պառկել** *EA*. -իլ *WA* *vi* to lay down, *WA* to go to bed
- պաս** *EA* *n* Lent
- պատ** *n* wall
- *պատահ-ա-կան-ութիւն** *n* *EA* 1. occurrence, happenstance, incident, chance 2. coincidence
- պատահ-ած** *EA* *a frzn* 1.any, whichever 2. *past-p* from պատահել
- պատահ-ար** *n* incident
- պատահ-մամբ** *adv frzn* by chance
- պատահ-մունք** *n* *WA* occurrence, happenstance, incident, chance
- պատահել** *EA*. -իլ *WA* *vi vt* to happen, occur, take place. *EA* meet, run into
- պատանի** *n* juvenile, teenager, youth
- պատան-ուհի** *n fem* maiden, girl, teenager
- պատռ** *n* bit, bite, piece, scrap, morsel
- պատ(ա)ռ-(ո)տել** *vi rept* to tear into pieces, rip, shred
- պատասխան** *n* answer, rely
- պատել** *vi* to cloak, envelop, enfold, wrap around, siege
- պատերազմ** *n* war
- պատժել** *vi* to punish, penalize
- պատիժ** *n* punishment, penalty
- *պատիւ** *RO* պատիւ *n* honor, respect
- պատկանել** *EA*. իլ *WA* *vi* to belong
- պատկեր** *n* picture, image, drawing
- պատկերել** *vi* to draw. depict
- պատճառ** *n* cause, reason
- *պատճառ-աւ** *WA*, -ով *EA* *RO* պատճառով *post* because of
- պատմել** *vi* to narrate, tell, recount
- *պատմ-ութիւն** *n* 1.history 2. story
- պատշաճ** *a* decent, proper, appropriate
- պատշաճել** *EA*. -իլ *WA* *vi* to benefit, suit, apply
- պատշգամբ** *n* balcony
- *պատու-ա-կան** *a* noble, honorable, venerable
- *պատուէր** *RO* պատուէր *n* order, reservation
- *պատուիր-ակ** *n* delegate
- *պատուիր-ել** *vi* to order, reserve, commend
- պատու-հան** *n* window
- պատռել** *vi* to tear up, rip, cut
- պատռ-իլ** *WA*. -ուել *EA* *vp ref* to be torn, ripped
- պատրաստ** *a* ready
- պատրաստել** *vi* to prepare
- *պատրաստ-ուել** *EA*. -ուիլ *WA* *vp, ref* 1. to get ready 2. to be made
- *պատրուակ** *n* pretext, excuse
- պար 1** *n* dance
- պար 2** *n* mountain chain
- *պար-ա-գայ** *n* circumstance, utensil, paraphernalia
- *պար-ա-հանդէս** *RO* պարահանդէս *n* ball, dance
- պար-ա-հարթ-ակ** *n* dancing floor
- պար-ա-հրապարակ** *n* dancing floor
- պարան** *EA* *n* rope
- պարապ** *a* 1. trivial, insignificant 2. available, open 3. *WA* empty, vain; ~ տեղը in vain, *EA* իզուր տեղը
- պարանոց** *n* neck, isthmus *geo, med*
- պարապել** *EA* *vi* to study, practice
- պարապ-իլ** *WA* *vi* to be busy, occupied
- *պարգև** *n* award, prize, bounty
- պարել** *vi* to dance
- պարզ** *a* 1.clear 2.simple, plain
- պարզ-ա-բանել** *vi* to clarify
- *պարզ-ա-պէս** *adv* just, simply
- պարզել** *vi* 1. to check out, reveal, find out, clarify. 2. simplify
- պարզ-ե-ցնել** *vc* to simplify
- պարծ-անք** *n* pride, delight
- պարծ-են-ալ** *n* to boast, show off, brag
- պարկ** *n* sack, bag
- պարկեշտ** *a* modest, moral, *WA* honest
- պարոն** *n* mister, sir *address form with and without names*
- պար-ուհի** *n fem* dancer
- պար-ուն-ակել** *vi* to contain, hold, enclose
- պարպել** *WA* *vi* 1.to empty, clear, drain 2.to pour
- պարս** *n* swarm, horde

պարս-իկ *n* Persian (*ethnonym*)
պարս-կ-ա-կան *a* Persian
*պարս-կ-երէն *n* Persian language
պարտ-ա-կան *a* obliged, in debt
*պարտ-ա-կան-ութիւն *n* obligation, responsibility
պարտ-ա-ճանաչ *a* responsible, reliable
պարտաս-իլ *WA* to weary out, be exhausted, see *EA* ուժասպառուել, հիւժուել
*պարտ-ա-տէր *RO* պարտատէր *n* creditor
*պարտ-ա-տը *a* obliged, ~ եմ I must, have to
*պարտէզ *RO* պարտէզ *n* garden
պարտ-իլ *WA* *vt ir* to be obliged to
*պարտ-ութիւն *n* defeat
*պարտ-ու-ել *EA*. -ուիլ *WA* *vp vi* to be defeated, lose, suffer defeat
պարտ-ք *n* debt
պելճիք-ացի *WA* *n* Belgian (*ethnonym*), see *EA* բելգիացի
պէխ *WA* *n* mustache, see *EA* բէխ
պեղ-ել *n* to excavate, dig
պեղ-ում(ներ) *n* archeological excavation(s)
պետ *n* manager, head, chief
պետ-ա-կան *a* concerning the country, state
*պետութիւն *n* state, country, nation
պերճ *a* splendid; also a male proper name
պերճ-ան-ք *n* luxury, *esp. to wear*
պզտիկ *WA* *a* 1. small, little 2. young, see (*EA* *com*) see also փոքր
պզտ(ի)կ-ն-ալ *WA* *vi* to become small, shrink, diminish, see *EA* փոքրանալ
*պէս *RO* պէս *post* like, as
*պէս-պէս *RO* պէս-պէս *a rept* ornate-different
*պէտ-ք *RO* պէտք *n* need, ~ է *imps* (it) is necessary, a must
*պէտ-ք-ա-կան *RO* պէտքական *a* necessary, useful
պժգալ *WA* *vi* to loathe, detest, see *EA* զգուել, ցողկալ
պիմոյ *a* solid, hard
պիտ-ակ *n* label
*պիտակ-(ա-տը)-ել *vt* to label
պիտ-ան-ի *a* useful, handy

*պիտ-ոյ-ք *n* gadget

պիտ-ի *modal particle* will, shall, ought to, must; *WA* future tense indicator. *EA* obligatory mood indicator

պլպուլ *n* nightingale, see *EA* բլբուլ, a Middle Armenian borrowing from Arabic

պնակ *n* plate, dish

պնդ-ել *vi* to insist

պոչ *n* tail, rear, stern, *WA* waiting line. ~ խաղ(ա)ցնել to be flirtatious, be playful, kittenish

պոռ-ալ *vi* to cry, shout, see *EA* բոռալ, գոռալ

պոռ-պոռ-ալ *WA* *vi rept* to yell, roar, cry out, shout, see *EA* բոռբոռալ, գոռգոռալ

պուպր-իկ *WA* *n* doll, see *EA* տիկնիկ

պսակ *n* wedding, crown

պսակ-ել *vt* 1. to wed, marry in a church 2. to crown

*պտ-ոյտ *n* 1. tour 2. spin, whirl, rotation

պտուղ *n* 1. fruit 2. result

պտտ-իլ *WA*. *-ուել *EA* *vi* 1. rotate, spin 2. cruise, travel, voyage

պրծ-իլ *WA*. -ծնել *EA* *vi coll* 1. finish, complete 2. avoid, run, escape

պրպ-տ-ել *vt rept* to look for, search, seek

Ջ Ջ

ջահ *n* torch

ջան-ալ *vi* to strive, endeavor, work hard

*ջան-ա-սէր *RO* ջանասէր *a* diligent, industrious, persevering

ջան-ք *n* effort, endeavor

ջան-իկ *n dim* dear, honey, sweetheart *familiar address form*

ջարդ *n* slaughter, pogrom

ջարդ-ել *vt* 1. to break 2. destroy, massacre

ջերմ *a* 1. warm, hot 2. fever

ջերմ-ա-բար *adv* warmly, cordially

ջերմ-ա-զին *adv* a warm(ly), cordial(ly), ardent(ly), spirited(ly)

ջերմ-ա-չափ *n* thermometer

*ջերմ-օրէն *adv* warmly, cordially, cozily

ջիլ *n* tendon

ջիղ *n* nerve
 ջինջ *a* clear, lucid
 ջղ-ա-ձգ-ում *n* convulsion, cramp, spasm
 ջղ-ային *a* nervous, edgy, jumpy
 ջղ-այն-ան-ալ *vi* to get mad
 ջնարակ-ել *vt* to varnish
 ջնջ-ել *vt* 1. to erase 2. *fig* to kill
 ջոջ *WA a coll* big wig, great, grand
 ջորի *n* mule
 ջութակ *n* violin
 ջուր *n* water, ~ ծեծել to beat the bush
 *ջր-ա-նոյշ *n* 1. nymph, water naiad 2. *WA* Aquarius, see *EA* Ջրհու
 ջր-հեղեղ *n* flood, deluge
 ջր-հոր *n* well (underground water supply)
 *ջրվեժ *RO* ջրվեժ *n* waterfall

Ռ ո

ռիթմ-իկ *a* rhythmical
 *ռնգ-եղջիր *n* rhinoceros
 ռոճիկ *n* wages
 ռումբ *n* bomb
 ռուս *n a* Russian (*ethnonym*), Russian
 ռուս-ական *a* Russian
 *ռուս-երեւ *n* Russian, (*language*)

Ս ս

սա *EA dem-prn* this, it, see *WA* ա(յ)ս, ասիկս
 սազ *n* goose
 սազ *n* a musical instrument, similar to mandolin
 սալոր *n* plum
 սալոր-ենի *n* plum tree
 սակայն *conj* formal but
 սակ-արկ-ել *vt* to bargain, negotiate
 սահ-ել *EA. -իլ WA vi* to slide, glide
 սահման *n* border, boundary, limit
 սահման-ել *vt* to define, state
 *սահման-ա-դր-ութիւն *n* constitution

սահ-նակ *n* sledge
 սամիթ *n* dill
 սան *n* 1. godchild 2. pupil, alumni
 սանձ *n* reins, bridle
 սանձ-ել *vt* to bridle, restrain, keep under control
 սանձ-ա-զ-երծ-ել *vt* to unleash
 սան(տ)ր *WA. սանր EA n* comb
 սան(տ)րել *WA. -նրել EA vi* to comb
 *սան(տ)ր-ու-իլ *WA. *-ուել EA vt ref* to comb oneself
 *սապօն *RO* սապոն *n coll* soap, see also օճաւ
 սառ *WA n* ice
 սառը *EA a* cold, chilly
 սառ-ել *EA. -իլ WA vi* to freeze
 սառ-ն-ար-ան *n* refrigerator
 սառ-ոյց *n* ice
 սառ-ց-արան *n* freezer
 սաստ-իկ *adv a* intense(ly), potent(ly), awful(ly), extreme(ly), strong(ly) passionate(ly) powerful(ly)
 *սատանայ *n* devil, Satan
 սատար *n* support
 սար *n* mountain
 սարդ *n* spider
 սարսափ *n* terror, horror
 սարսափ-ել *EA. -իլ WA vi* to dread, be terrified
 սար-սուռ *n* shudder
 *սաւան *RO* սավան *n* linen, bed sheet
 *սաւառն-ակ *RO* սավառն-ակ *n* airplane
 սափոր *n* jar
 սափր-իչ *n* barber, *WA also* hairdresser
 *սափր-ուել *EA. -ուիլ WA vp ref* to be shaved, or to shave oneself
 սգ-ալ *vt vi* to mourn
 սելխ *n* melon
 սեղան *n* table, desk
 սեղմ *a* concise, succinct
 սեղմ-ել *vt* squeeze, ~ կոճակը to push a button
 *սենեակ *n* room, chamber
 սենեկ-ա-կից *n* roommate
 սենեկ-ա-պետ *n arch* chamberlain

սեպ-ել *WA vt* to consider, deem, *see EA*
 համարել
սեպ-ա-զիր *n a* cuneiform
սեռ *n* 1.sex 2. gender
սեր *n* cream (of milk or yogurt)
սեր-ել *vt* to generate, originate, bring about
սեր-ունդ *n* generation
*սեւ *a* 1.black 2. *fig* sad, dark
*սեւ-ան-ալ *EA. -ւնալ* *WA vi* 1.to become black 2. to tan
սեփ-ական *a* own, private
*սեփ-ական-ուփիւն *n* property, ownership
*սեփ-սեւ *a rept* absolutely black
*սեղ *a* imposing, magnificent
*սէր *RO սեր n* love
սին *a* futile, forlorn, vain, empty, meaningless
սիր-ա-բան-ել *vi* to flirt, court
սիր-ա-բար *adv* affectionately, fondly
սիր-ա-հար *a n* 1.in love with 2.beloved
*սիր-ա-հար-ուել *EA. -(ու)իլ* *WA vt ref* to fall in love
*սիր-ա-սոյզ *a* deeply in love, inundated, absorbed with love
սիր-ե-կան *a n* beloved, lover
սիր-ել *vt* to love
սիր-ել-ի *a* dear, darling
*սիր-ուել *EA. -ուիլ* *WA vp* to be loved
սիր-ուն *a* pretty, nice
սիր-ուն-ան-ալ *EA. -ննալ* *WA vi* to become pretty
սիրտ *n* heart
*սիւն *n* column
*սիւք *n* breeze
սլ-աց-իկ *a* slender, slim
սխալ *a n* wrong, error, mistake
*սխալ-ուել *EA. -(ու)իլ* *WA vi* to err, make a mistake, get it wrong
սխտոր *n* garlic
սկզբ-ուն-ք *n* principle
սկիզբ *n* beginning, start, onset, commencement
սկիւռ *n* squirrel
*սկս-եալ *post frzn pp* since, beginning from
սկս-ել *EA. *-(ու)իլ* *WA vt ir* to begin, start

սկսն-ակ *n* beginner
սմբուկ *n* zucchini, squash
սնար *n* bed head, bed
սն-ա-փառ *a* vainglorious
սն-ունդ *n* nutrition
սոխ *n* onion
սոխակ *n* nightingale
սողալ *vi* to creep, crawl
սող-ոսկ-ել *vi* to sneak
սող-ուն *n* rodent
սոճի *n* pine tree
*սոյն *dem-pr obs* this, սոյնով hereby
սոսկ *a adv* mere(ly), only
սոսկ-ալ *vi* to dread, be horrified, horror struck
սոսկ-ալ-ի *a* horrible, awful
սով-ած *a frzn pp* hungry
սովոր *a adv* used to, accustomed to
սովոր-ա-կան *a* usual, common, ordinary
սովոր-ել *EA vt vi* to learn, study, *see WA*
 սորվիլ
*սովոր-ուփիւն *n* 1. habit 2. tradition
սորվ-իլ *WA vt* learn, study, *see EA* սովորել
*սուզ-ու-ել *EA. -ու-իլ* *WA* to sink, dive
սուղ *a* 1. little, not enough 2. expensive
սունկ *n* mushroom
սուտ *n* lie
սուտ-աս-ան *n* liar
սուր *a, n* 1.sharp; 2.sable
սուրբ *a n* 1.holy, sacred 2.saint
սուրճ *n* coffee
սպան-ա-կան *WA a* Spanish, *see EA*
 իսպանական
*սպան-երէն *n* Spanish language, *see EA*
 իսպաներէն
սպան-ել *EA սպանն-ել* *WA vt* to kill, murder; *from Grabar* սպանանել
սպան-ի-ացի *n* Spanish (*ethnonym*), *see EA*
 իսպանացի
սպառն-ալ *vi vt* to threaten, jeopardize, menace
սպառն-ալ-իք *n* threat, jeopardy, menace
սպաս-ել *vt* to wait, anticipate, linger
սպաս-ուն *n* awaiting

սպաս-ք *n* tableware, sets, service
սպիտակ *a esp. EA* white, *see also* ճերմակ
ստան-ալ *vt* to get, receive, obtain
ստեղծ-ել *vt* to create, make
ստեղծ-ա-գործ *a* creative
ստեպ ստեպ *adv* frequently, often
ստեպղին *n* carrot
ստն-տու *n* wet nurse
*ստոյգ *a* accurate, precise, checked-out
ստոր *a* low, dishonest, immoral
*ստոր-ա-կէտ *RO* ստորակէտ *n* comma
*ստոր-ա-գր-եալ *n frzn* signed, undersigned
ստոր-ա-ցն-ել *vc* to belittle, humiliate
ստուգ-ել *vt* to check, check out, correct
*ստուեր *n* shadow
*ստուեր-ել *vi* to cast shadows
ստրկ-ա-միտ *a* obsequious, fawning
ստրուկ *n* slave
սրահ *n* hall, lobby, vestibule
սր-ա-միտ *a* witty
սրբ-ա-գր-ել *vt WA* to correct, check (a written text). *EA* to proofread
սրբ-ել *vt* to wipe out, clean
սր-իչ *n* sharpener
*սրճ-ա-գոյն *a* coffee-colored
սրճ-ար-ան *n* café
սրտ-ա-զին *adv* hearty, heartily, warmly
սրտ-անց *adv* cordially
*սրտ-մտ-օրէն *adv* heavy-heartedly, gloomily
սրտ-ովին *adv* cordially, warmly
սքանչ-ել-ի *a* magnificent, marvelous, fabulous, stunning
սփոփ-ել *vt* to soothe, console, comfort, relieve

Վ Վ

վագր *n* tiger
վազ-ել *vi* to run
վազ-ն-ի-վազ *adv* helter-skelter, hastily, in a rush
վազ-վզ-ել *vi rept* to be in a rush, run pell-mell, helter-skelter, hopping-jumping

*վազ-ուրջտ-ել *WA RO* վազ-վնտ-ել *vi rept* to be in run, to rush, run pell-mell, helter-skelter
վազ-ք *n* run, rush, haste
վաթ-սուն *card* sixty
վախ *n* fear, dread
վախ-են-ալ *EA*. -խնալ *WA vi* to be scared, afraid, վախ(ե)նամ **թլ* I am afraid that
վաղ *EA adv* early, *see WA* կանուխ
վաղ-անց-ուկ *a* fleeting, fugacious, gone by quickly, onetime, past
վաղ-ը *n adv* tomorrow
վաղ-ուց *adv* long ago, *see also* շատունց
վախճան *n* demise, death
վախճան-իլ *WA*. **-ուել* *EA vi* to expire, depart, pass away
վաճառ-ա-կան *n a* merchant, businessman
 2.concerning trade, business
վաճառ-ք *n* sale
վայ *intj* wow! woo!
վայել-ել *vt* to enjoy, cherish
*վայել-չ-օրէն *adv* gracefully, elegantly, artistically, decently
վայել-ուչ *a* graceful, decent
վայել-ք *n* cherishment, delight, pleasure, relish
վայր *n* location
վայրի *a* savage, wild, feral
վայր-ենի *n* savage
*վայրկեան *n* 1. *WA* minute 2. *EA* moment, instance
վայրկենական *a* instantaneous
*վայրկենապէս *adv* instantly, right away
վան-ա-կան *n* monk
վան-ել *vi* to repel, revolt, drive back
վանկ *n* syllable
վան-ք *n* monastery
վառ *a* burning, blazing, bright
վառ-արան *n* stove
վառ-ել *vt* 1. to burn, ignite, light 2. to turn, switch on (lights), 3. to get sunburn, 4. overcook
վառ-ել-իք *fut-p* fuel
վառ-ող *n* gunpowder
վատ *a* bad
վատ-ն-ել *vt* to waste, ravage

- վար *adv post* down, below, ի ~ downwards
 վարան-ել *EA. -իլ WA vi* to hesitate, waver, vacillate
 վարգ *n* gallop, trot
 վարգ-ել *vi* to gallop, trot
 վարդ *n* rose
 *վարդ-ա-գոյն *a* pink, rosy
 վարդ-ենի *n* rose tree
 վարդապետ *n* 1. celibate priest 2. *relg* teacher, preacher, master 3. theology doctor
 վարել *vi* to conduct, manage, direct, drive
 վարժ *a* 1. fluent, skillful 2. used to
 վարժ-ար-ան *n esp. WA* school
 վարժ-ա-պետ *WA n obs* teacher
 վարժ-ել *vi* to train, instruct, teach, tame
 *վարժ-ու-ել *EA. -իլ WA vp ref* 1. to get in the habit of, used to, 2. to be trained, tamed
 վարժ-ուհի *n fem* teacher
 *վարժ-ութիւն *n* exercise, practice
 վարկած *n* hypothesis, theory, account
 վարձ *n* payment
 վարձ-ա-տր-ել *vi* to pay, compensate, reimburse
 *վարձ-ա-տր-ութիւն *n* payment, reward, bounty
 վարձ-ել *vi* to rent, hire
 *վար-ու-ել *EA. -ուիլ WA vi ref* to behave
 վարպետ *n* master
 *վարպետ-ութիւն *n* mastery, skillfulness
 վարս *n obs* hair
 վարս-ա-վիր *n* hairdresser
 *վարս-ա-յարդար *RO վարսահարդար n* hairdresser
 վար-տի-ք *n* panties, underwear
 վար-ք *n* 1. behavior 2. *relg* biography
 վեհ *a* noble, dignified, serene, gracious, gallant
 վեր *adv post* upper, higher ի վեր upwards, since
 *վեր-ա-բեր-եալ *post frzn* concerning, about
 վեր-ա-բեր-ել *vi* 1. to concern, relate to
 *վեր-ա-բեր-ուել *EA. -իլ WA vi recp* to treat, regard, consider
 վեր-ա-գրել *vi* to attribute, ascribe
 վեր-ա-դա-ռն-ալ *vi ir* to return, come back
 վեր-ա-դարձ-ն-ել *vi* to return, give back
 վեր-ա-հաս *a* imminent
 վեր-արկ-ու *n* overcoat
 վեր-ա-քաղ *n esp. WA* review
 *վեր-ել *n post* upper sides upwards
 վեր-ի-վայր *adv* up and down
 վերմակ *n* comforter, blanket
 *վեր-յիշ-ել *RO վերիշել vi* to recall, evoke, recollect, remember
 վեր-ն-ա-շապիկ *n* shirt, dress shirt
 *վեր-ն-ա-յարկ *RO վերնահարկ n* upper storey
 վեր-ով վար-ով *adv* all over, completely
 վերջ *n* end, finish; *post* after
 *վերջ ի վերջոյ *adv* at last, at length, finally
 *վերջ-ա-կետ *RO վերջակետ n* period
 վերջ-ան-ալ *vi* to end, come to an end
 *վերջ-ա-պէս *adv* at last, finally
 վերջ-ա-ցն-ել *vc* to end, put an end to, finish
 վերջ-եր-ս *adv* lately, recently
 վերջ-ին *a* final, last
 վեր-ստին *adv frzn* again
 վեր-ցն-ել *vi ir* to pick up, take, seize
 վեց *card* six
 *վեճ *RO վեճ n* quarrel, argument, brawl
 *վեպ *RO վեպ n* novel, fiction
 *վեր-ք *RO վերք n* wound, pain
 վթար *n* accident
 վիզ *n* neck
 վիճակ *n* 1. condition, state 2. lot
 վիշապ *n* dragon
 վիշապ-ա-ճայն *a* sounding like a dragon
 վիշտ *n* grief, sorrow
 *վիր-ա-բոյժ *n* surgeon
 վիր-ա-հատ-ել *vi* to operate, treat surgically
 *վիր-ա-հատ-ութիւն *EA n* surgery, *see WA* գործողութիւն
 *վիր-ա-տր *a n* hurt, wounded
 *վիր-ա-տր-ել *vi* to hurt, offend, insult
 *վկայ *n* witness
 վկայ-ա-կան *n* certificate
 վկայ-ել *vi* to testify, show, evince

*վկայություն *n* 1. testimony 2. evidence, statement

վհաս *a* bleak, depressed, hopeless

վհատ-իլ *WA*. *-ուել *EA* *vi* to lose hope, quail, despair

վճար *n* payment

վճար-ել *vt* pay, compensate

վճիռ *n* 1. decision, resolve, resolution 2. verdict, sentence (*legal*)

վճիտ *a* lucid, clear

վճռ-ա-կան *a* decisive, resolute, firm, determined, tenacious

*վճռ-ա-կան-օրէն *adv* decisively, assuredly, resolutely, emphatically

վճռ-ել *vt* to determine, settle, resolve

վնաս *n* harm, damage ~ չունի never mind, it's OK

վնաս-ա-կար *a* harmful, detrimental

վնաս-ել *vt* to harm, damage, injure

վշտ-ա-ցն-ել *vc* to sadden, distress, frustrate,

*վոհմակ *RO* նհմակ *n* wolf pack

վռնա-ել *WA*. -ղել *EA* *vt* to expel, banish, drive out

վսեմ *a* magnificent, exalted, eminent

վստահ *a* confident, sure

վստահ-ել *EA*. -իլ *WA* *vt* to trust, rely, have confidence

վտանգ *n* danger, hazard, peril

*վտանգ-ա-տր dangerous

վտանգ-ել *vi vt* to endanger, imperil, jeopardize

*վրայ *post* on, over, around

վրա-ն *n* tent

*վրաց-երէն *n* Georgian (*language*)

վր-ա-ցի *n* Georgian (*ethnonym*)

վր-աց-ուհի *n fem* Georgian (*ethnonym*)

*վրէժ *RO* վրէժ *n* revenge, vengeance, retribution

վրիժ-առ-ու *n a* avenger, avenging

վրիպ-ակ *n* typo, slip of tongue

վրձին *n* brush; *WA* toothbrush

*վրնջ-իւն *n onom* neigh, snicker

S u

տաքատ *n* slacks, pants, trousers, shorts

տազնապ *n* 1. alarm, panic 2. anguish, crisis

տա(յ)գր *n* brother-in-law, husband's brother

տա-լ *vt* to give, bestow

տալ *n* sister-in-law, husband's sister

տախտակ *n* board, plank, panel, timber; *EA a fig.* dull, thick, dense, stupid

տակ *post* under, below, beneath, underneath

տակ-անք *n* low-life, hoodlum, thug

տակառ *n* barrel

*տակաւ-ին *RO* տակաւին *adv esp. WA* yet, still

*տակ-ն-ու-վրայ *a adv* upside down, overturned, messy, ~ *EA fig.* (be/become) upset

տաղ *n* song, *esp.* medieval poems and songs of modern gusans (bards)

տաղանդ 1 *n* talent, giftedness

տաղանդ 2 *n* taland, ancient Greek currency

տաճար *n* temple

տա-ն-ել *EA*. -իլ *WA* *vt* to carry, take away

տան-ի-ք *n* roof

տանձ *n* pear

տանջ-անք *n* suffering, anguish, torment

տանջ-ել *vt* to make suffer, abuse, torture, hurt, harm, maltreat

*տան-տէր *RO* տանտեր *n* 1. landlord 2. host

տան-տի-կին *n* housewife, the lady of the house

տաշ-ել *vt* to file, sand, smooth

*տապալ-ել *vt* to overturn, abolish, ruin, reduce to rubbish

տապալ-ուել *EA*. -(ու)իլ *WA* *vp ref* to break down, collapse, fall

տառ *n* letter, character

տառապ-անք *n* torment, anguish, suffering

տառապ-ել *EA*. -իլ *WA* *vi* to suffer, struggle

տաս *EA*. տաս-ը *WA* card ten

*տաս-ն-մէկ *WA* տասնըմէկ card eleven

տաս-ն-երեք-երորդ *EA ord* thirteenth, *see WA* տասներորդ

- տաս-ն-երորդ** *ord* tenth
- տաս-ն-երորդ** *WA ord* thirteenth, *see WA* տասներեքերորդ
- տաս(ա)ն-ոց** *n* a ten dollar (or other denomination) bill
- տատ** *EA n* grandmother, *see WA* մեծ մայր
- տատ-իկ** *EA n dim* grandma, *endearing*
- տատրակ** *n* turtle-dove
- տար-բեր** *a* different
- տար-բեր-ակ** *n* option, version, variety
- տար-բեր-ակ-ել** *vt* to distinguish, differentiate
- տար-բեր-ել** *vt* to differentiate, make a distinction, tell, set apart
- տար-բեր-(ու)իլ** *WA. -ու-ել EA vp ref* to differ
- *տար-բեր-ութիւն** *n* difference
- տար-ե-դարձ** *n* birthday. *see EA* ծնունդ
- տար-ե-կան** *a* 1.annual 2.years old
- տարի** *n* year
- տարի-ք** *n* age
- *տա-ր-ող-ութիւն** *n* capacity, volume, size, measure
- տարր** *n* element, constituent, part
- *տար-օրինակ** *a* 1. strange, extravagant, unusual 2. weird
- տափակ** *a* flat, *fig.* dull, dimwit
- տաք** *a* warm, *WA* warm, hot
- տաք-դեղ** *n* red pepper
- տաք-ան-ալ** *EA. -քնալ WA vi* to get warm
- տ-զեղ** *a* ugly
- *տ-զէտ** *RO* տգետ *a* ignorant, ill-informed, ignoramus, half-wit
- տեղ** *n* 1. place, 2. *post* instead ~ի ունենալ to take place. ~ի տալ to surrender, give up, yield
- տեղ-ա-կան** *a* local, home
- *տեղ-ե-ակ** *a n* aware, informed
- տեղ-ա-շարժ** *n* shift
- *տեղ-ա-շարժ-ու-իլ** *vp* to move, progress, proceed
- *տեղեկ-ութիւն** *n* information
- տենչ-ալ** *vt* to desire, covet, yearn for
- տես-ակ** *n* kind, class, sort, species
- *տես-ա-կց-ութիւն** *n* meeting, visitation
- տես-արան** *n* scene, scenery, view, sight
- տես-ն-ել** *vt ir* to see
- *տես-ն-ու-իլ** *WA vp recp կը* տեսնուիմք *see* you, bye
- *տես-ող-ութիւն** *n* eye-sight, vision
- *տես-ութիւն** *n* theory, philosophy, notion
- տես-ք** *n* looks, appearance
- տետր** *EA. տետր-ակ WA n* notebook
- *տերեւ** *n* leaf (of plant)
- *տերեւ-ա-թափ** *n* fall of leaves
- *տեւ-ել** *vi* to last, take (time)
- *տեւ-ող-ութիւն** *n* duration
- *տէր** *RO* տեր *n* 1.owner, master 2.sir 3. Տէր Lord
- *տժ-գոյն** *a* pale, pallid, *see EA* դժգոյն
- տժ(տ)ժ-ալ** *vi onom* to sear
- տիար** *n frzn obs* sir, *address form, often as* Տիարք եւ տիկնայք Ladies and gentlemen; *from Grabar* տի+այք
- *տիւնզաւր** *WA* դիւնզաւր *EA RO* տ/դիւնզաւր *n* dinosaur
- տի-եզեր-ա-զն-աց** *n* astronaut
- *տի-եզեր-ա-նաւ** *RO* տիեզերանաւ *n* spacecraft, spaceship
- տի-եզեր-ք** *n* space, universe, cosmos
- տի-կին** *n* 1. lady, madam 2. wife, spouse
- տի-կն-իկ** *EA n* doll
- տիպ** *n* type, class
- տիպ-ար** *n* type, personality
- տիր-ա-բար** *adv* proudly, imperiously, possessively, masterly
- տիր-ել** *v* to possess, dominate
- տիր-ուհի** *n fem* 1. owner 2. lady 3. *fem proper name*
- *տիւ** *RO* տիվ *n obs* day time, day light
- տխուր** *a* sad, sorrowful
- տխր-ել** *EA. -իլ WA vi* to become sad, depressed
- *տխր-ութիւն** *n* sadness, sorrow
- տկար** *n* 1. weak. 2. sick
- տղա-մարդ** *n* man
- *տղայ** *n* 1.boy, youth 2.son 3 *obs* servant
- տ-մարդ-ի** *a* inhumane, low
- տն-ակ** *n dim* little house, abode, domicile

տն-այիւն *a* domestic, household, home
տնկ-ել *vt* 1. to plant 2. to stick up (finger, nose)
տոկոս *n* 1. percent 2. interest, percentage
տող *n* line, row
*տոյժ *n* penalty
տորթ *n* EA cake
տուգ-ան-ք *n* penalty, fine
*տուր-ընջ-եան *RO* տվ(ը)նջեան *a obs* daylight, day
տուն *n* 1. home, house 2. stanza
տուփ *n* box, carton, case
տուփ-իկ *n dim* box, case
տուֆ *n* tufa-stone
տպ-ար-ան *n* publishing house
տպ-ել *vi vt* to print, publish
*տրամ-ա-դր-ութիւն *n* mood, disposition
*տր-ու-իլ *vp* to be given, yield, surrender, cede
տրտմ-ա-զիւն *adv a* somber(ly), mournful(ly), sorrowful(ly), forlorn(ly)
*տրտ-մ-օրէն *adv* somberly, mournfully, sorrowfully, forlornly
տրտ-ում *a* somber, sad, sorrowful, forlorn
տրտ-ունջ-(ք) *n* lament, complaint, grumble
տրք-ել *EA. -իլ WA vi* 1. to endeavor, work hard 2. to suffer under
*տօն *RO* տոն *n* holiday, celebration, fiesta
*տօն-ա-խմբ-ութիւն *RO* տոնախմբութիւն *n* celebration, festivity
*տօն-ա-ծառ *RO* տոնածառ *n* Christmas tree
*տօն-ա-կան *RO* տոնական *a* festive, celebratory, holiday
*տօն-ա-կատ-ար-ութիւն *RO* տոնակատարութիւն *n* EA celebration, festivity
տօն-ել *RO* տոնել *vt* to celebrate, have a party

Ր Բ

*րոպէ *RO* րոպէ *EA n* minute, *see* WA վայրկեան

Յ Գ

ցախ *n* brushwood
ցամաք *n* 1. land, continent 2. *a* dry
ց-այգ *n* pre-dawn
ցայտ-ք *n* spurt, spout, jet, sprint
ցան-ել *vt* to sow, seed, plant
ցանկ *n* contents, list
ցանկ-(ան)-ալ *vi* to wish, desire
*ցանկ-ութիւն *n* wish, desire
ցաս-ում *n* rage
*ցաւ *RO* ցավ *n* pain, ache, suffering, wound
*ցաւ-ա-լի *RO* ցավալի *a* sad, painful, hurting
*ցաւ-ել *EA. -իլ WA RO* ցավել /լիլ *vi* to hurt, be sorry, feel for
ցեխ *n* mud
ցեղ *n* clan, kind, race
ցերեկ *n* daytime
ցերեկայիւն *a* pertaining to day-light or day-time
ցնդ-ել *EA. -իլ WA vi* 1. to evaporate 2. *conv* to be troubled, go crazy, insane
ցնծ-ալ *vi* 1. to revel, relish, feel delight, joy 2. have to pay, ironic
ցնծ-ա-զիւն *a adv* joyful(ly), ecstatic(ally), cheery
*ցնծ-ութիւն *n* joy, delight
*ցնոր-ու-ել *EA. -նի-իլ WA vi ref* to become demented, troubled, to go crazy
*ցնոր-ք *n* fantasy-dream, vision
ցնց-ող *pres-p EA conv* stunning, shocking
ցնց-ուղ *n* shower, sprinkle (in bath & for plants)
ցոլալ *vi* to glow, shimmer, shine, glitter
ցոլ-ան-ալ *vi* to reflect the light, radiate, scintillate
ցող *n* dew
*ցոյց *n pred* demonstration, march, protest; ~ տալ to show, *see* WA ցոյցնել
ցորեն *n obs* ցորեան wheat
ցոփ *a* carnal, licentious
ցուլ *n* bull
ցուրտ *n esp. EA* cold, *about the weather*

ցուց-ա-դր-ել *vt* to demonstrate, show, exhibit
ցուց-ակ *n* list, roll, directory
ցուց-ան-ակ *n* sign, display
*ցուց-ա-հանդէս *RO* ցուցահանդէս *n* exhibition
ցուցատախտակ *n* public sign, display
ցուց-ա-փեղկ *n* display, store window show
ցուց-ն-ել *WA vt ir* to show, present
*ցուց-ու-իլ *WA vp* to be shown, demonstrated, *see EA* ցուցադրուել
ցր-ել *vt* to disperse, spread, scatter
ցր-իչ *EA*. ցրուիչ *WA n* mailman, *see also* փոստատար
*ցր-ու-ած *pp* absent-minded, distracted
ցրտ-ել *vi imp* to become cold (of weather)

Փ փ

փաթաթել *EA -թթել WA vt* to wrap
փաթ-թուկ *n WA* hug
փաթիլ *n* flake, snow flake
*փախտեփախ *RO* փախտեփախ *n* flee, flight
*փախլաւա *n* baklava
փախ-չ-ել *EA*. -(չ)իլ *WA vi* to flee, run away, escape
փախ-ուստ *n* flight, running away, escape
փախ-ցն-ել *vc* 1. to make smb./smth run away
 2. *WA* miss, fail to take, lose, *see EA* բաց թողնել
փակ *EA a n* 1. closed, locked 2. lock, bolt, *see WA* գոց
փակ-ա-զիծ *n* parenthesis
փակ-ան(ք) *EA n* lock, bolt, closure, *see also* կողպէք *EA*, կղպանք *WA*
փակ-ել *vt esp. EA* to close, shut, lock, *see WA* գոցել
փակ-չ-ել *EA*. -(չ)-իլ *WA vt* to stick to, adhere
փակ-ցն-ել *vc* to stick, affix
փան-փ-լ-իկ *a dim* soft, fluffy
փայլ *n* shine, brilliance, glitter
փայլ-ել *EA*. -իլ *WA vi* to shine, sparkle, glow
փայլ-ուն *a* shiny, radiant, glowing, gleaming
փայտ *n* wood, timber

*փայտ-եայ *a* wooden
*փայտ-եղէն *n* wood goods; *a* wooden
*փայտ-է *a* wooden
փառ-ա-բան-ել *vt* to glorify, extol
*փառ-ա-սեր *RO* փառ-ա-սեր *a* ambitious, vain, conceited
*փառ-ա-սիր-ուրիւն *n* ambition
*փառ-ա-ւոր *a* glorious, famous
փառ-ք *n* glory, fame
փաստ *n* fact, evidence
փաստ-ա-բան *a* advocate, lawyer, attorney
փաստ-ա-թուղթ *n* document
փարատ-ել *vt* to heal, treat, soothe, dissipate *about not material pain*
փարախ *n* stable
փարատ-իլ *WA*. -ուել *EA vp* be healed, pass, go away
փարթաւ *a* 1. lush, lavish, sumptuous
փար-իլ *WA*. -(ու)ել *EA vi ref recip* 1. hold, hug, embrace gently 2. get devoted to an idea
փարոս *n* light house
փափագ *EA*. փափաք *WA n* desire, wish
փափուկ *a esp. EA* soft, *see WA* կակուղ
փեթակ *n* bee hive
փեղկ *n* shutter
*փեսայ *n* son or brother in-law
փետուր *n* feather
փետր-(ա)տ-ել *vt rept* 1. to deplume or pluck frantic feathers, hair 2. dishonor; win
փետր-ել *vt* to deplume, pluck feathers, hair; dishonor; win
փերի *n* fairy
*փէշ *RO* փէշ *n* hem, skirt
փրթ-ել *EA*. -իլ *WA vi* to flourish
*փիլիսոփայ *n* philosopher
փիղ *n* elephant
փիս-իկ *n* kitty, pussy-cat
*փիւնիկ *n* phoenix
փլ-չ-ել *EA*. -(չ)իլ *WA vi* to collapse, become destroyed, ruined, wrecked
փղ-իկ *n dim* little elephant
փնտռ-ել *WA*. փնտր-ել *EA vt* to look for, seek, search

փշուր *n* crumb, morsel, scrap, wisp
փշրել *vt* to crumble, grind, crush, powder
փշրել *WA*. -նել *EA vi* to crumble, fall apart, disintegrate
փշրտել *WA*. -ել *EA vi vt rept* to crumble, crush, grind, powder
փոթորիկ *n* storm, tempest
փոխ-ա-դարձ *a* mutual, reciprocal
փոխ-ա-դր-ա-միջ-ոց *n* vehicle
փոխ-ա-դր-ել *vt* to move to, transfer, transport
*փոխ-ա-դր-ուել *EA*. -նիլ *WA vp ref* to move to, leave
փոխ-ան-ակ *post* instead, instead of
փոխել *vt* to change, turn, convert
*փոխ-ուել *EA*. -նիլ *WA vp ref* 1. to be changed 2. to change (clothes)
փող 1 *n* 1. tube, pipe 2. neck, throat *as in* շնչափող trachea, կերակրափող esophagus
փող 2 *EA n* money
փող-կապ *n* neck tie
փող-ոց *n* street
*փոյթ *n* care, ինչ ~, ~ չէ *imprs* Who cares! I don't care!
փոշի *n* dust, powder
փոստ *n* mail
փոստ-ա-տար *n* mailman
փոստ-ա-տուն *n* post office
փոր *n* belly, ~ն ի վայր prostrate
փորել *vt* to dig, burrow, սակը ~ to betray
փոր-ու-իք 1. bowels, insides of belly 2. *fig* gumption, guts
փորձ *n* try, attempt, experiment
փորձ-ան-ք *n* trouble, misfortune
փորձ-արկ-ել *vt* to experiment, try
փորձել *vt vi* to try
*փորձ-ութիւն *n* trial, calamity, misfortune
փութ-ան-ակի *adv* hastily, briskly, abruptly, vigorously
փութ-ով *adv* hastily, quickly, promptly
փունջ *n* bouquet, bunch
փուռ *n* bakery oven, stove, furnace
փոքր *a n* 1. small, tiny, little 2. young
*փոքր-ա-զոյն *a* smallest, least

փոքր-իկ *a n dim* 1. little, small 2. child
փոքր-ոգի *a* pusillanimous, cowardly, spineless
փռել *vt* to spread, expand, unfold
փս-փս-ալ *vi rept* to whisper
փր-թ-իլ *vi WA* to sever, be cut off, be detached
փրկել *vt* to rescue, save
փրկիչ savior, rescuer
*փրկ-ուել *EA*. -նիլ *WA vp* to be saved, purged
*փրկ-ութիւն *n* 1. salvation, deliverance 2. rescue, release, salvage
փր-ցն-ել *WA vc* to cut off, break off, drop, snap, detach
փրփուր *n* foam, lather, bubbles

Ք ք

քալ-ել *WA* քայլել *EA vi* to walk
քակել *WA vt* to unfasten, disengage, undo a knot
*քահանայ *n* priest (who can marry)
քահ-քահ *intj* chuckling
քաղաք *n* city, town
քաղաք-ա-կան *a* political
*քաղաք-ա-կան-ութիւն *n* politics
*քաղաք-ա-կրթ-ութիւն *n* civilization, culture
քաղաք-ային *a* urban
քաղաք-ա-վար *WA* -րի *EA a* polite, civil
*քաղաք-ա-վար-ութիւն *n* politeness
քաղաք-ացի *n* 1. citizen 2. urbanite
*քաղաք-ացի-ութիւն *n* citizenship
քաղ-ել *vt* to pick, get, take, harvest, gather
քաղցր *a n* sweet
քաղցր-ա-հոտ *a* fragrant, aromatic, pungent
*քաղցր-աւ-ենի-ք *RO* քաղցրավենիք *n* dessert, sweets, pastry
քամի *EA n* wind, *see WA* հով
քայլ *n* step
քան *conj* than
քանակ *n* quantity, *WA* yardstick, ruler
քանդակ *n* sculpture

- քանդակ-ա-գործ** *n* sculptor
- քանդել** *vt* to ruin, unknot, untie, *see also* *WA* քակել
- քանի** *int-rel* how many, how much, that many, as much
- քանի-երորդ** *int-rel* which (*in succession*)
- քանի-ս** *EA int-rel* how many, that many (*countable*)
- քանոն** *n* 1.stringed musical instrument 2. *EA* ruler, *see WA* քանալ
- քաշ** *n* weight
- քաշել** *vt* to draw, drag, haul, pull, tug
- քաշ-կոտել** *n* to drag, pull, draggle
- քաջ** *a n* 1.brave 2. excellent
- *քաջ-ուփիւն** *n* valor, courage, bravery
- քառ-ա-սուն** *card* forty
- քառ-որդ** *num n* quarter
- քար** *n* stone, rock
- քար-ածուխ** *n* coal, charcoal
- քար-ան-ալ** *vi* to solidify, turn into stone, *fig.* freeze, be in torpor
- քար-աց-ած** *pp* stagnant, languorous, torpid
- *քարաւան** *n* caravan, *see also* կարաւան
- *քար-եղէն** *n a* 1.stone 2.built, made of stone
- *քար-իւղ** *WA n* oil fuel, *see EA* նաւթ
- քար-տաշ** *n* stone-mason
- *քարտէս** *RO* քարտիկ *n* map
- քեզ** *prs-prn dat-acc sn* you, to you
- քեզ-ի** *WA conv see* քեզ you
- *քեզ-մէ** *WA EA* քեզ(ս)նից *prs-prn abl sn* from you
- քենի** *n* sister-in-law, wife's sister
- քեռ-այր** *n* brother-in-law, sister's husband
- քեռի** *n* maternal uncle
- *քեր-ական-ութիւն** *n* grammar
- քերել** *vt* to scratch
- *քերթ-ու-ած** *n* literary creation
- քիթ** *n* nose
- քիմ-ք** *n EA* palate (of the mouth), *see WA* ձեղուն
- քիչ** *a adv* few, a little
- քիչ առ քիչ** *adv* little by little, gradually
- քիչ քիչ** *adv* little by little, limited, rare
- *քիւ** *RO* քիւլ *n* roof eaves
- *քիւի** *RO* քիւի *n* kiwi
- քն-ա-հաճ** *a* frivolous, erratic, whimsical
- *քն-ա-հաճ-ոյ-ք** *n* whim, quirk, caprice
- քն-ծիծաղ** *n* smirk
- քն-ան-ալ** *vi* to sleep, *see EA* քնել
- քնար** *n* lyre, *fig. poetry*
- քն-ա-ցն-ել** *EA* քն-ցն-ել *WA vc* make sleep, put to sleep
- քն-ել** *vi* to sleep, *see WA* քնանալ
- քնն-ա-դատ-ութիւն** *n* critique, criticism
- քնն-ել** *vt* to examine, research, review
- *քնն-ութիւն** *n* examination, test, research
- *քնքշ-օրէն** *adv* tenderly, gently, lovingly
- քնքուշ** *a* tender, soft, delicate, gentle, loving
- քշել** *vt* to drive, draw, tow, shove
- քո** *EA prs-prn gen sn* your, *see WA* քո
- քու-ն-ը** *EA poss sn* yours, *see WA* քուկը
- *քոյր** *n* sister
- քով** *WA post* at, near, with, next to, *EA* մօտ
- քոր** *n* itch
- քոր-ել** *vi vt* to itch, scratch
- քո** *WA poss sn* your, *see EA* քո
- քու-կ-դ** *WA poss sn* yours, *see EA* քունը
- քուն** *n* sleep
- քսակ** *n* purse⁴ money bag, wallet
- քսան** *card* twenty
- քրէական** *RO* քրէական 1.criminal 2.forensic, ~ օրէնագիրք Criminal Code
- *քրիստ-ոն-եայ** *n a* Christian (*person, people*)
- *քրիստ-ոն-է-ա-կան** *RO* քրիստոնէական *a* Christian
- *քրիստ-ոն-է-ութիւն** *RO* քրիստոնէութիւն *n* Christianity

օգն-ա-կան *n a* assistant, aide, helper

օգն-ել *vt* to help, assist

*օգն-ութիւն *n* help, assistance, aid, relief

օգոստոս *n* August

օգտ-ա-կար *a* useful, practical
օգուտ *n* use, benefit, value; ինչ ~ No use! No sense!
*օգտ-ուել *EA. -ուիլ WA vp ref* to use, make use, benefit
օգտ-ա-գործ-ել *vt EA* to use, make function; *WA* to misuse, take advantage
օդ *n* 1.air, 2.weather
*օդ-ա-նավ *RO* օդանավ *n* airplane, jet, airliner
օժանդակ *a* auxiliary, supplementary, assisting
օժանդակ-ել *vt* to assist, support
օծ-ել *vt* to anoint
օձ *n* snake
օձ-իք *n* collar
օղ *n* link, ring, earring
օղ-ակ *n dim* link, ring
օղի *n* vodka
օճառ *n* soap
օտար *a n* 1.foreign, alien 2. unfit, unacceptable, not belonging with
օտար-ա-կան *a n* stranger, outsider, foreigner
*օտար-ուփիւն *n* unfamiliarity, foreignness, being in foreign land
օր *n* day
օր-ա-գիր *n* diary, journal
օր-ա-թերթ *n* daily newspaper
*օր-ա-ցոյց *n* calendar
*օրէն-ք *RO* օրենք *n* law, rule
*օր-ընդ-մէջ *RO* օրընդմէջ *adv* every other day
*օր-ըստ-օրէ *adv* day by day
օրին-ակ *n* example
օրին-ակ-ել-ի *a* exemplary, ideal, model
օրի-որդ *n* Miss, maiden, young woman
օրհն-ան-ք *n* blessing
օրհն-ել *vt* to bless
*օրհն-ուփիւն *n* blessing
օր-ը-ան *n* cradle, hold, place of origin
*օր-օր *RO* օրոր *n* 1.lullaby 2. rocking, swaying, swinging
*օր-օր-ոց *RO* օրորոց *n* crib, cradle
*օր-օր-ոց-այիւն *RO* օրորոցայիւն *a* lullaby
*օր-օր-ել *RO* օրորել *v* to lull

Ֆ Փ

ֆաշ-իստ *n a* fascist
*ֆաբրիկայ *EA. *ֆապրիկայ WA n* factory, plant, warehouse
ֆիզիկա *EA. ֆիզիքս WA n* physics
ֆիզիկ-ական *EA. -քական WA a* physical, material
*ֆիզիկ-ա-պէս *EA. -քապէս WA adv* physically, actually, bodily
ֆիլմ *n* movie, film
ֆին(ն) *n* Finn (*ethnonym*)
ֆինն-ուհի *n fem* Finn (*ethnonym*)
ֆիրմա *n EA* firm, company, brand
ֆշ-ալ *WA ֆշշ-ալ EA vi* 1.to fuss 2.to grumble
*ֆութ-պօլ *RO* ֆուտբոլ *n* soccer football; *see also WA* ոտնազնդակ
*ֆութ-պօլ-իստ *WA EA* ֆուտբոլիստ *n* soccer/football player
*ֆուրկօն *RO* ֆուրկոն *n* wagon
ֆրանս-ացի *WA. -սիացի EA n* French (*ethnonym*)
*ֆրանս-երէն *n* French (*language*)

Proper Names

Proper names for a beginner often sound as a punctuation with noise in the stream of speech. This glossary presents a small list of common proper names, or names associated with the Armenian culture.

Historic and Cultural Names

Պատմական և Մշակութային Անուններ

Արմենիա Armenia, the name of the country used by others to refer to Armenia; from the name of one of the ancient Armenian tribes, first mentioned on the *Behistun* (or *Bisotun*) inscription Բեհիստունի արձանագրություն) 6th c. BC

Արովան a city in modern Armenia, next to Yerevan, named after Khachatur Abovian, the ideologue and founder of the new Armenian literature.

Ագաթանգեղոս fifth century Armenian historian, wrote about the conversion into Christianity

Ալաերդի city in modern Armenia

Աղթամար tenth century temple on the island with the same name in lake Van

Անգեղակոթ a city in modern Armenia, and a historic region

Անի a city in historic Armenia, capital of Bagratid dynasty

Աստուածաշունչ the Bible, translated into Armenian circa AD 405-420

Արա Գեղեցիկ Ara the Beautiful, a mythological king

Արագած the highest peak in modern Armenia, 4090 m

Արածանի a river in historic Armenia

Արարատ Biblical mount Ararat, a national symbol, a city in modern Armenia, and a male proper name

Արաքս a river in modern Armenia, the *mother river*

Արմատիր a city in modern Armenia, historic capital of the Hellenistic period, on the site of Urartian Argishtehinilli

Արշակունեաց Հարստութիւն Arshakuneats (Arshakid) dynasty, AD 63 – 428

Ատրաշի historic battle on May 26, AD 451 Armenians fought against Persia to maintain their identity and faith. The leader of the Armenian army, Vardan Mamikonian was killed in the battle but the Vardanats movement continued as guerilla war until 484 treaty of Nuarsak with which Persia gave up its policy to assimilate Armenians.

Արտաշատ a city in modern Armenia, one of historic capital cities, founded in 170 BC
Արտաշես Առաջին Artashes (Artaxias) I, the founder of the Artashisean (Artaxid) Dynasty, 189-160 BC

Արտաշեսեան Հարստութիւն Artaxid Dynasty, 189 BC – AD 16

Բագրատունեաց Հարստութիւն Bagratid Dynasty, 884-1045, capital city, Ani.

Գիւմրի a city in modern Armenia, historic Kumayri, Soviet Leninakan

Գորիս city in modern Armenia

Գրիգոր Լուսաւորիչ the First Catholicos of the Armenian Church

Գրիգոր Նարեկացի tenth century poet, the author of the *Book of Lamentations* Սաւեան Ողբերգութեան known as Նարեկ.

Գուգարք a region in modern and historic Armenia

Դուին a city in modern Armenia, historic capital

Եդէն Eden, the Biblical garden

Եղիշէ fifth century historian, wrote about *Vardanats* (Vardanid) war Վասն Վարդանաց եւ Հայոց Պատերազմին, known as the nightingale of Avarayr.

Երեւան the capital city of modern Armenia, on the site of the Urartian Erebuni

Երուանդեան Հարստութիւն Ervandean (Orontid) Dynasty, circa 5-3 cc. BC

Չէյթուն a region in historic Armenia known for several uprisings against the Ottoman empire; a neighborhood in modern Yerevan

Չուարթնոց seventh century temple; in modern Armenia, the largest airport.

Էջմիածին historic site of the first Christian temple in Armenia founded circa AD 303; the Holy See of the Armenian Apostolic Church in modern Armenia

Էրեբունի Erebuni, the historic name of Yerevan founded in 782 BC

Թորոս Ռոսլին thirteenth century miniature painter

Խոր Վիրապ a legendary site, lit. *deep pit*, where Grigor Lusavorish spent umpteen years before converting Armenians into Christianity

Ծիծեռնակաբերդ Memorial site to 1915 genocide, Yerevan
 Կաղանդ Christmas, New Year, from Latin Calends, calendar
 Կապան a city in modern Armenia
 Կարմիր Բլուր an Urartian archeological site in Yerevan
 Կիլիկիա Cilician kingdom of Armenia, 1080 - 1374; a neighborhood in modern Yerevan
 Կոտայք a region in modern Armenia
 Մատենադարան the museum of ancient manuscripts in Yerevan
 Մասիս the local name of mount Ararat, a city in modern Armenia, and a male proper name
 Մեծամոր a Bronze age site; a city in modern Armenia, the site of the nuclear power plant
 Մեսրոպ Մաշտոց the creator the modern Armenian alphabet circa AD 405, died 442
 Մխիթարեան Միաբանութիւն Armenian Catholic order dedicated to the enlightenment of the nation, a center of Armenian Studies— language, literature, history, philology; founded by Մխիթար Մեղապատեացի Mkhtar Sebastatsi in 1695 Constantinople, flourished in Venice, island San Lazarro.
 Մովսէս Խորենացի fifth century historian, known as the father of the Armenian history, պատմահայր or քերթողահայր
 Մուշ a city in historic Armenia
 Յակոբ Մեղապարտ founder of Armenian printing, 1512
 Յաղթանակի զբոսայգի an entertainment park in Yerevan
 Յիսուս Զրիստոս Jesus Christ
 Նաիրի a poetic name of Armenia, lit. *country of rivers*, from an ancient tribe name; also a male and female proper name
 Նարեկ the folk name for the *Book of Lamentations*, believed to have healing powers
 Նախասարդ pre-Christian New year holiday in August
 Նոր Տարի New Year holiday
 Շորժա (Սեւանի ափին) a city in modern Armenia
 Ուրմիոյ լիճ lake Urmia in historic Armenia
 Ուրարտու Kingdom of Urartu in Armenian Highland, 870-590 BC
 Սասուն a city in historic Armenia, the birthplace of the Armenian epic Սասնայ Ծոեր *The Daredevils of Sasun*
 Սասնայ or Սասունցի Դաւիթ The central character in the Armenian epic known also by the name of this character

Սեւանայ լիճ the largest lake in modern Armenia
 Վան a city in historic Armenia
 Վանայ կատու a white long hair breed, now known as the Turkish cat Van
 Վանաձոր a city in modern Armenia
 Վարդան Մամիկոնեան the leader of Vardanats War, fifth century
 Մք. Ծնունդ Christmas celebrated on January 6th
 Տարոն a region in historic Armenia
 Տիգրան Մեծ Tigran(es) the Great, Armenian Emperor, 95-55 BC
 Տրդատ Մեծ Tiridat(es) the Great, the III, the king who accepted Christianity as State religion, AD 292-330
 Վարդավառ water holiday in July

Human Names

Մարդկանց Անուններ

Below is a list of traditional Armenian names.¹ Truly Armenian names derive from simple words with a live lexical meaning; these are marked with an asterisk (*). The rest are ancient loans internalized in Armenian or names of uncertain origin. Male names are marked M, and female names—F; some derive from geographical names and are marked G. There are very few spelling differences between EA and WA, marked respectively *EA* and *WA*. Some common diminutive endearing forms are presented in parenthesis; almost all these names can receive the diminutive suffix - իկ. RO spelling differences are marked *RO*.

Արգար M
 Արել M
 Արրահամ M
EA Աղրիհն, *WA* Ատրիհն F

¹ Several foreign names common among Armenians: Աիդա (*WA* Այտա), Ամալիա, Դիանա (*WA* Տիանա), Դոնարա, Ջեմֆիրա, Էմմա, Էսմարիդա, Իվեթ, Ժաննա, Ժանեթ, Լարիսա, Լենա, Լիաննա, Մելանիա, Մելիհն, Ջեմմա, Ռոզա, Ռիմա, Ռիտա, (*WA* Ռիթա), Սիլվա, Սիմա, Սոֆիա, Օֆելիա, Քրիստինե, Ալբերտ (*WA* Ալպերթ), Արթուր, Էդգար, Էդուարդ, Ժոզեֆ, Համլետ, Մարկ (*WA* Մարգ), Նելսոն.

*Ալվարդ, Ալա F
 Ալեքսան, Ալիկ M, *RO* Ալեքսան
 Անահիտ F
 *Անգիհն F
 *Անդրանիկ M
 Անդրեաս M, *RO* Անդրեաս
 *Անթատամ F
 Անժել(ա), Անժիկ F, *RO* Անժել(ա)
 Անի F
 Աննա F
 *Անուշ F
 *Անուշատան M, *RO* Անուշավան
 Աշխէն F, *RO* Աշխեն
 Աշոտ M
 *Աստղիկ F
 *Աստուածատուր (Ասատուր, Ծատուր) M, *RO*
 Աստվածատուր
 Արա M
 Արամ M
 Արարատ M, G
 *Արբի M
 *Արեփի F, *RO* Արևիկ
 Արթին M
 Արիս(տակէս) M, *RO* Արիստակէս
 Արման M
 *Արմէն M, *RO* Արմեն
 Արմենակ M
 Արմենուհի F
 Արմինէ F, *RO* Արմինե
 *Արշալոյս F M, *RO* Արշալոյս
 Արշակ M
 Արշաիր M, *RO* Արշավիր
 *Արուսեակ F, *RO* Արուսյակ
 Արսէն M, *RO* Արսեն
 Արսինէ F, *RO* Արսինե
 Արտակ M
 Արտաշէս M, *RO* Արտաշես
 Արտաւազդ M, *RO* Արտավազդ
 Արտէմ (Արտեմ) M, *RO* Արտեմ (Արտյոմ)
 *Արփենիկ F
 *Արփի(նէ) F, *RO* Արփինե
 *Աւետիք, Աւետիս M, *RO* Ավետիք/ս
 Բաբկէն M, *RO* Բաբկեն
 Բագրատ M
EA Բաղդասար, *WA* Պաղտասար M
 Բարսեղ M
 *Բաւական F, *RO* Բավական
 Բենիամին M
 Բերսաբեր F
 *Բուրաստան F
 Գաբրիէլ M, *RO* Գաբրիէլ
 Գագիկ M
 Գայանէ F, *RO* Գայանե
 Գարիկ (Գարուշ) M
 Գարսեւան M, *RO* Գարսևան
 Գեղամ M

*Գեղեցիկ F
 Գէորգ M, *RO* Գևորգ
 Գնէլ M, *RO* Գնել
 *Գոհար F
EA *Գոռ, *WA* Կոռ M
 Գորգէն M, *RO* Գորգեն
 Գրիգոր (*EA* Գրոր, *WA* Կիկո) M
 *Դավար F
 Դանիէլ M, *RO* Դանիել
 Դաւիթ M, *RO* Դավիթ
 Դերենիկ M
 *Դատրիկ F
 Եղիսաբէթ (Եղսիկ) F, *RO* Եղիսաբէթ
 Եղիշէ M, *RO* Եղիշե
 Ենօք M, *RO* Ենօք
 *Երան(ուհի) F
 Երանոս M
 Եւա F, *RO* Եվա
 Եւզինէ F, *RO* Եվզինե
EA Չաբէլ, *WA* Չապէլ F, *RO* Չաբէլ
 *Չարդար M
 Չարզանդ M
 Չարմանդուխտ F
 Չաւէն M, *RO* Չավեն
 Չաքար M
EA Չոհրաբ, *WA* Չոհրապ (Չորիկ) M
 *Չուարթ F, *RO* Չվարթ
 Էմին M
 Թադեոս M
 Թալին F G
 Թորոս M
 Թովմաս M
 Իսահակ M
 *Իսկուհի F
 *Լալա F
 Լեւոն M, *RO* Լևոն
 Լիլիթ F
 *Լուսիկ F
 *Լուսինէ F, *RO* Լուսինե
 *Շաղիկ F
 *Շովիկ, Շովակ F
 *Շովինար F
 *Խաչատուր M
 *Խաչիկ M
 Խորէն M, *RO* Խորեն
 Կարապետ (Կարօ) M, *RO* (Կարո)
 Կարէն M, *RO* Կարեն
 Կարինէ F, *RO* Կարինե
 *Հայաստան F G
 *Հայկ M
 Հայկազ M
 Հայկանդուխտ F
 Հայկանուշ F
 Հայկուհի F
 Հայրապետ (Հայրօ) M, *RO* (Հայրո)
 Հեղինէ F

Հեղնար F
 *Հմայակ M
 Հոփփսիմ F, RO Հոփփսիմեն
 *Հրայր M
 Հերմին F, RO Հերմինեն
 *Հրակ M
 *Հրաչեայ, Հրաչ M, RO Հրաչյա
 Գետոն M, RO Գետոն
 Դուկաս M
 Մակար M
 Ման F, RO Մանեն
 Մանուել M, RO Մանվել
 *Մանուկ M
 *Մանուշակ F
 *Մասիս² M G
 Մատթեոս (Մաթոս) M
 Մարգար M
 Մարգարիտ, Մարգո F, RO Մարգո
 Մարիամ, (Մարո) F, RO (Մարո)
 Մարին F, RO Մարինեն
 *Մարտիկ M
 *Մաքրուհի F
 *Մեխակ M
 EA Միսակ, WA Միսաք M
 Սինաս M
 Սիքալ M, RO Սիքալել
 Սյսիքար M
 *Սնացական M
 Մովսես M, RO Մովսես
 Մուշեղ M
 Յարեթ M, RO Հարեթ
 Յակոբ M, RO Հակոբ
 Յամբարձում M, RO Համբարձում
 *Յասմիկ F Հասմիկ
 *Յարութիւն M, RO Հարութիւն
 Յովակիմ M, RO Հովակիմ
 Յովհաննես M, RO Հովհաննես
 Յովնան M, RO Հովնան
 Յովսէփ M, RO Հովսէփ
 Յուսիկ M, RO Հուսիկ
 Նազարեթ M, RO Նազարեթ
 *Նազելի F
 *Նարգիզ F
 *Նաիրա F
 *Նաիրի F M G
 *Նարե F, RO Նարեն
 *Նարեկ M, RO Նարեկ
 Նարին F, RO Նարինեն
 Ներսէս M, RO Ներսես
 *Նորայր (Նորիկ) M
 *Նորվարդ F
 Նուարդ F, RO Նվարդ
 EA *Նուբար, WA Նուպար F M

Շահանդուխա F
 Շահան M
 Շահան F, RO Շահանեն
 Շահեն M, RO Շահենեն
 Շաք F, RO Շաքեն
 Շմառն M, RO Շմառն
 *Շողեր, Շողիկ F
 *Շուշան(իկ) F
 *Պայծառ F
 *Պարզե M, RO Պարզե
 *Պերճ M
 *Պերճուհի F
 Պետրոս M
 Պողոս M, RO Պողոս
 Ջանիբեկ (Ջանիկ) M
 *Ջիւան M, RO Ջիւան
 *Ռազմիկ M
 Ռաֆաէլ (Րաֆֆի, Ռաֆիկ) M, RO Ռաֆայել
 Ռուբէն M, RO Ռուբեն
 Ռուբինա F
 Ռուվան(նա) F
 *Սաթենիկ F
 Սամուէլ M, RO Սամվել
 Սանասար M
 Սարգիս (Սարո) M, RO (Սարո)
 Սարիբեկ (Սարո) M, RO (Սարո)
 Սարին F, RO Սարինեն
 Սեդա F
 Սեդրակ M
 Սէյրան M, RO Սեյրան
 *Սեւան(ուհի) F, RO Սևան(ուհի)
 *Սիրանոյշ (Սիրան, Սիրուշ) F, RO Սիրանույշ
 *Սիրվարդ F
 *Սիրուն(իկ) F
 Սոնա, Սոնիկ F
 Սուսան(նա) F
 *Սուրեն (Սուրիկ) M, RO Սուրեն
 *Սեակ M, RO Սևակ
 *Սոսի, Սոս F, RO Սոսի, Սոսե
 Վազգէն M, RO Վազգեն
 Վաղարշ(ակ) M
 Վախթանգ M
 *Վահան M
 Վահե M, RO Վահեն
 Վաղինակ (Վաղո) M, RO (Վաղո)
 Վանատուր M
 *Վանա³ F
 Վաչագան (Վաչիկ) M
 Վաչէ (Վաչիկ) M, RO Վաչե
 Վարազ(դատ) M
 Վարդան M
 Վարդանոյշ F, RO Վարդանույշ

² The local name of Great Mount Ararat (the lower peak is called Sis), also a city in Armenia.

³ From Վանայ լիճ, Lake Van, *gen.* of Վան (the city of Van, see above in historic names). The proper name is spelled without j.

*Վարդիթեր F
 *Վարդուհի F
 *Վարդգես M, RO Վարդգես
 *Վարս(են)իկ F
 Վերգինե, Վերժինե F, RO Վերգինե, Վերժինե
 Վիգեն M, RO Վիգեն
 Վրթանես M, RO Վրթանես
 *Տաթևիկ F, RO Տաթևիկ
 Տիգրան M
 Տիգրանուհի F
 Տիրան M
 *Տիրուհի F
 Տորթ M
 Տրդատ M
 Բաֆֆի M
 *Յոդիկ F, RO Յոդիկ
 *Յուլակ M Յուլակ
 Փառանձնեմ F
 *Փիրուզ F
 *Զնար(իկ) F
 *Զնրուշ F
 Օգտեն M, RO Օգտեն
 Օշին M

Geographical Names

Աշխարհագրական Անուններ

Below is a list of names common in Armenian newspapers, in WA and EA, the latter also in RO. Note, that older names are shared in WA and EA, and the newer ones follow the pronunciation patterns of each version. The WA names are not presented in RO as there are no WA newspapers currently employing it.

Continents and Oceans

Աշխարհամասեր եւ Ովկիանոսներ

Africa WA Ափրիկե EA Աֆրիկա
 America (Northern, Mezzo-, Southern)
 Ամերիկա (Հիւսիսային, Միջին, Հարավային)
 Antarctica WA Անթարքթիքա, EA
 Անտարկտիդա
 Asia Ասիա
 Australia Աստրալիա, RO Ավստրալիա
 Europe Երոպա, RO Եվրոպա
 Arctic ocean Սառուցեալ ովկիանոս, RO
 Սառուցյալ օվկիանոս

Atlantic ocean Ատլանտեան ովկիանոս, RO
 Ատլանտյան օվկիանոս
 Indian ocean Հնդկական ովկիանոս, RO
 Հնդկական օվկիանոս
 Pacific ocean WA Խաղաղական Խաղաղ
 ովկիանոս, RO Խաղաղ օվկիանոս

Countries of the European Union Երոպական Միութեան Երկրներ

Austria EA Աստրիա, RO Ավստրիա
 Belgium WA Պելճիքա, EA Բելգիա
 Cyprus Կիպրոս
 Czech Republic Չեխիա
 Denmark Դանիա
 Estonia WA Էսթոնիա, EA Էստոնիա
 Finland WA Ֆինլանտիա, EA Ֆինլանդիա
 France WA Ֆրանսա, EA Ֆրանսիա
 Germany Գերմանիա
 Greece Յունաստան, RO Հունաստան
 Hungary Հունգարիա
 Ireland WA Իռլանտա, EA Իռլանդիա
 Italy Իտալիա
 Latvia WA Լատվիա EA Լատիա, RO Լատվիա
 Lithuania WA Լիթուանիա, EA Լիտուա, RO
 Լիտվա
 Luxembourg WA Լուքսեմպուրկ, EA
 Լուքսեմբուրգ, RO Լյուքսեմբուրգ
 Malta Մալթա
 Poland Լեհաստան
 Portugal WA Փորթուկալ, EA Պորտուգալիա
 Slovakia Սլովակիա
 Slovenia Սլովենիա
 Spain WA Սպանիա, EA Իսպանիա
 Sweden WA Շուեդ, EA Շուեդիա, RO Շվեդիա
 The Netherlands WA Նիտերլանդներ
 (Հոլանդ) EA Նիդերլանդներ (Հոլանդիա)
 United Kingdom Միացեալ Թագաւորութիւն,⁴
 RO Միացյալ Թագավորություն

Other European Countries Այլ Երոպական Երկրներ

Albania WA Ալպանիա, EA Ալբանիա
 Bosnia and Herzegovina WA Պոսնիա եւ
 Հերցեգովինա, EA Բոսնիա և Հերցեգովինա

⁴ United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, Մեծ Բրիտանիայի և Հիւսիսային Իռլանդիայի Միացեալ Թագաւորութիւն often referred to as England, Անգլիա.

Bulgaria *WA* Պուլկարիա, *EA* Բուլղարիա
 Croatia *WA* Խորուաթիա, *RO* Խորվաթիա
 Gibraltar *WA* Ճիպրալթար, *EA* Ջիբրալթար
 (երկիր եւ նեղուց)
 Iceland *WA* Իսլանտա, *EA* Իսլանդիա
 Macedonia Մակեդոնիա
 Monaco *WA* Մոնաքո, *EA* Մոնակո
 Norway *WA* Նորվեկիա, *EA* Նորուեգիա, *RO*
 Նորվեգիա
 Romania *WA* Ռումանիա, *EA* Ռումինիա
 Russia *WA* Ռուսիա, *EA* Ռուսաստան
 Scotland *WA* Սքոթլանտա, *EA* Շոտլանդիա
 Switzerland *WA* Ջուիցերիա, *EA* Շուեյցարիա,
RO Շվեյցարիա

Korea (Northern, Southern) *WA* Քորիա, *EA*
 Կորեա (Հիւսիսային, Հարաւային)
 Laos *LA* Լաոս
 Mongolia *WA* Մոնկոլիա, *EA* Մոնղոլիա
 Nepal *WA* Նեփալ, *EA* Նեպալ
 Pakistan *WA* Փակիստան, *EA* Պակիստան
 Philippines *WA* Ֆիլիպիններ, *EA* Ֆիլիպիններ
 Saudi Arabia *WA* Սէուտական, *EA* Սաուդեան
 Արաբիա, *RO* Սաուդյան Արաբիա
 Singapore *WA* Սինկապուր, *EA* Սինգապուր
 Sri Lanka *WA* Սրի Լանգա, *EA* Շրի Լանկա
 Taiwan *WA* Թայուան, *EA* Տայուան, *RO*
 Տայվան
 Thailand *WA* Թայլանտ, *EA* Թայլանդ
 Vietnam *WA* Վիէթնամ, *EA* Վիետնամ

Near and Middle East and Northern Africa

Մերձաւոր ու Միջին Արեւելք եւ Հիւսիսային Աֆրիկա

Afghanistan Աֆղանիստան
 Algeria *WA* Ալճերիա, *EA* Ալժիր
 Egypt Եգիպտոս
 Ethiopia Եթովպիա (Հաբեշտան)
 Iran, Persia Իրան, Պարսկաստան
 Iraq Իրաք
 Israel Իսրայէլ
 Jordan Յորդանան, *RO* Հորդանան
 Kuwait *WA* Քոււէթ, *EA* Քուէյթ, *RO* Քուվէյթ
 Lebanon Լիբանան
 Morocco *WA* Մարոք, *EA* Մարոկկո
 Somalia Սոմալի
 Sudan *WA* Սուտան, *EA* Սուդան
 Syria *WA* Սուրիա, *EA* Սիրիա
 Tunisia *EA* Թունիս
 Turkey Թուրքիա
 United Arab Emirates Արաբական Միացեալ
EA Էմիրաթներ *WA* Էմիրութիւններ, *RO*
 Միացյալ Էմիրութիւններ
 Yemen Եմէն, *RO* Եմեն

Asia Ասիա

Bangladesh *WA* Պանկլաւտէ, *EA* Բանգլադէշ,
RO Բանգլադէշ
 Cambodia *WA* Քամպուչիա, *EA* Կամբոջա
 China Չինաստան
 India Հնդկաստան
 Indonesia *WA* Ինտոնեզիա, *EA* Ինդոնեզիա
 Japan *WA* Ճապոն, *EA* Ճապոնիա

America Ամերիկա

Argentina *WA* Արժանթին, *EA* Արգենտինա
 Bolivia *WA* Պոլիիա, *EA* Բոլիիա, *RO*
 Բոլիվիա
 Brazil *WA* Պրազիլ, *EA* Բրազիլիա
 Canada *WA* Քանատա, *EA* Կանադա
 Chile Չիլի
 Colombia *WA* Քոլումպիա, *EA* Կոլումբիա
 Costa Rica *WA* Քոսթա Ռիքա, *EA* Կոստա
 Ռիկա
 Cuba *WA* Քուպա, *EA* Կուբա
 Dominican Republic *WA* Տոմինիքեան, *EA*
 Դոմինիկեան Հանրապետութիւն, *RO*
 Դոմինիկյան Հանրապետութիւն
 Ecuador *WA* Էքուատոր, *EA* Էկուադոր, *RO*
 Էկվադոր
 El Salvador *WA* Էլ Սալուատոր, *EA* Էլ
 Սալուատոր, *RO* Էլ Սալվադոր
 Guatemala *WA* Կուաթէմալա, *EA*
 Գուաթէմալա, *RO* Գվատէմալա
 Guyana *WA* Կայանա, *EA* Գայանա
 Haiti Հաիթի
 Honduras *WA* Հոնտուրաս, *EA* Հոնդուրաս
 Mexico *WA* Մէքսիկո, *EA* Մեքսիկա
 Nicaragua *WA* Նիքարակուա, *EA*
 Նիկարագուա
 Panama *WA* Փանամա, *EA* Պանամա
 Paraguay *WA* Փարակուէյ, *EA* Պարագուայ,
RO Պարագվայ
 Peru *WA* Փերու, *EA* Պերու
 Puerto Rico *WA* Փորթո Ռիքո, *EA* Պուերտո
 Ռիկո, *RO* Պուերտո Ռիկո
 Uruguay *WA* Ուրուկուէյ, *EA* Ուրուգուայ, *RO*
 Ուրուգվայ
 Venezuela *WA* Վենեզուէլա, *EA* Վենեսուէլա,
RO Վենեսուէլա

Former Soviet Republics

Նախկին Խորհրդային Հանրապետություններ

Armenia Հայաստան
Azerbaijan *WA* Ատրպեյճան, *EA* Ադրբեջան
Belarus *WA* Պելառուսիա, *EA* Բելոռուսիա
Estonia *WA* Էստոնիա, *EA* Էստոնիա
Georgia Վրաստան
Kazakhstan Ղազախստան
Kyrgyzstan *WA* Քիրգիզիա, *EA* Կիրգիզիա
Latvia *WA* Լատվիա, *EA* Լատվիա, *RO* Լատվիա
Lithuania *WA* Լիթուանիա, *EA* Լիտուա, *RO* Լիտվա
Moldova *WA* Մոլդովիա, *EA* Մոլդովա
Russia *WA* Ռուսիա, *EA* Ռուսաստան
Tajikistan *WA* Թաճիքիստան, *EA* Տաջիկստան
Turkmenistan Թուրքմենստան
Ukraine Ուկրաինա
Uzbekistan *WA* Ուզբեքիստան, *EA* Ուզբեկստան

Large Cities and Other Significant Places

Մեծ քաղաքներ և Այլ Նշանաւոր Վայրեր

Amsterdam Ամստերդամ
Anatolia Անատոլիա
Athens Աթենք, *RO* Աթենք
Baghdad *WA* Պաղտատ, *EA* Բաղդադ
Beirut *WA* Պեյրուք, *EA* Բեյրուք, *RO* Բեյրութ
Berlin *WA* Պերլին, *EA* Բերլին
Black Sea Սև ծով, *RO* Սև ծով
Bombay *WA* Պոմպեյ, *EA* Բոմբեյ, *RO* Բոմբեյ
Bosporus Strait *WA* Բոսպորի, *EA* Բոսֆորի
նեղուց
Bucharest *WA* Պուքարեսթ, *EA* Բուխարեստ
Buenos Aires *WA* Պուենոս Այրես, *EA* Բուենոս
Այրես, *RO* Բուենոս Այրես
Cairo *WA* Գահիրե, *EA* Կահիրե, *RO* Կահիրե
Calcutta Կալկաթա
Chicago *WA* Շիքագո, *EA* Չիկագո, *RO* Չիկագո
Constantinople Կոստանդնուպոլիս, Պոլիս
Copenhagen *WA* Քոպենհագեն, *EA* Կոպենհագեն, *RO* Կոպենհագեն
Damask Դամասկոս
Dead sea Մեռեալ ծով, *RO* Մեռյալ ծով
Deli *WA* Տելի, *EA* Դելի
Euphrates Եփրատ
Geneva Ժնև, *RO* Ժնև

Hong Kong *WA* Հոնգ Բոնկ, *EA* Հոնկ Կոնգ
Istanbul *WA* Իսթանպուլ, *EA* Իստանբուլ
Jerusalem Երուսաղեմ, *RO* Երուսաղեմ
Kiev *WA* Քիև, *EA* Կիև, *RO* Կիև
Lisbon *WA* Լիզբոն, *EA* Լիսաբոն
London *WA* Լոնտոն, *EA* Լոնդոն
Madagascar *WA* Մադագասքար, *EA* Մադագասկար
Madrid *WA* Մատրիդ, *EA* Մադրիդ
Marcelle Մարսել, *RO* Մարսել
Mediterranean See Սիջերկրական ծով
Mesopotamia Սիջագետք
Mexico *WA* Մեքսիկո, *EA* Մեխիկո (the capital), Մեքսիկա (the country), *RO* Մեխիկո
Montreal *WA* Մոնթրեալ, *EA* Մոնրեալ
Moscow Մոսկուա, *RO* Մոսկվա
New York Նիու Եորք, *RO* Նյու Յորք
Nile, the Նեղոս
Paris Փարիզ
Persian Gulf Պարսից ծոց
Rome Հռոմ
Siberia *WA* Սիպերիա, *EA* Սիբիր
Teheran Թեհրան
Tigris Տիգրիս
Tokyo *WA* Թոքիո, *EA* Տոկիո, *RO* Տոկիո
Toronto *WA* Թորոնթո, *EA* Տորոնտո, *RO* Տորոնտո
Vatican Վատիկան
Venice Վենետիկ
Washington *WA* Ուոշինգտոն, *EA* Վաշինգտոն
Warsaw Վարշաւա, *RO* Վարշավա
Yalta *WA* Եալթա, *EA* Յալթա

Astrological Signs

Աստղագուշակութեան Նշանները

Խոյ Aries
Յուլ Taurus
Երկուորեակ, *RO* Երկվորյակ Gemini
Խեցգետին Cancer
Առիծ, *RO* Առյուծ Leo
Կոյս, *RO* Կույս Virgo
EA Կշեռք, *WA* Կշիռք Libra
Կարիճ Scorpio
Նետածիգ, Աղեղնատր, *RO* Աղեղնավոր
Sagittarius
Այծեղջիւր, *RO* Այծեղջյուր Capricorn
EA Ջրհոս, *WA* Ջրանոյշ, Ծովանոյշ, *RO* Ջրանոյշ, Ծովանոյշ Aquarius
Չուկ, Չկներ Pisces

Appendix 13: ORTHOGRAPHY

The material in this glossary is organized in enumerated entries of problematic letter pairs, as /n/ and /o/, or /p/ and /q/. Entries divide into numerical subentries: CO rules (classical orthography), followed by the RO rules (reformed orthography), if the latter differ. The common rules are unmarked, RO rules are marked as: **RO**. Examples are selected from words shared by EA and WA, root words (some with samples of derivation). Exceptions are marked with bold letters. Entries end with table of words with problematic spelling when the rules are too general and exceptions abound, as it is for consonants (see Appendix 4). CO and RO differences mainly concern the spelling of vowels and diphthongs. The orthography of consonants, save /ʒj/ and /ʒh/ is quite uniform in EA and WA, regardless of pronunciation differences.

Letters are presented in slash marks /o/, and, sounds in bracket [o]; thus, /n/ stands for the letter called Vo, and represents the vowel [o] and the sound combination [vo]. Differences in WA and EA pronunciation are marked with corresponding abbreviations. There is no specification, if the rule concerns both versions. EA and WA sound differences are disregarded unless they concern the sound(s) in question, for example, /n/ in initial positions sounds [vo] in both versions, e.g., նվհ. In this case the difference in the pronunciation of the letter /l/ remains unrepresented; a transcription of նվհ into EA [voski] and WA [vosgi] is deemed irrelevant in the entry of the letters /n/ and /o/.

1. THE ORTHOGRAPHY OF VOWELS

1.1 Ո and Օ

1. The letter /n/ is more frequent than /o/.¹
2. /n/ sounds [vo] in initial positions: նվհ, նչ, and [o] in the remaining cases: լոկ, հոգի. In many dialects, and in colloquial speech, /n/ maintains the Grabar pronunciation [o], i.e.: [ouկի].
3. o always sounds [o]: օգուտ, օրէնք, օձ, օրոր, անօթի, կարօտ, պաշտօն, etc. **RO**: /o/ is used only in initial positions, i.e., օգուտ, օրէնք, օձ, օրոր.
4. Words beginning with an /o/ maintain the spelling in derivation, as: օր - ալտօր, օրէնք - ապօրհնի, հայրօրէն. **RO**: the suffix -օրէն follows the general rules: հայրորէն, մեղմորէն, etc.
5. Medial /o/ occurs between two consonants in mono- and disyllable words. The number of these words is quite limited, and their spelling should be memorized; see the table below. **RO**: the medial /o/ is eliminated; all words in the table below are spelled with /n/ following the general rule 3.
6. /o/ acquires grammatical value in the declension of հայր, մայր, եղբայր, genitive: հօր, մօր, եղբօր.
7. /n/ acquires grammatical value in the declension of կին, քոյր, genitive: կնոջ, քրոջ, etc.; details see in Appendix 7.
8. /n/ and /o/ constitute diphthongs, as: լոյ/ս and /եօ/ք; details on diphthongs see in Part 2 (p.). However, /ոյ/ in final position is not a diphthong; it represents the simple vowel [o], the final /յ/ as you know is silent. In the Classical tradition, the final sound [o] is spelled with ոյ: երեկոյ, մեծարկոյ. Proper names are spelled with the letter օ: Սիամանթօ, Գրօ, Կարօ, Պեպօ²; it is appropriate for the latter to be spelled with ոյ, i.e., Սիամանթոյ, Գրոյ, but not vice versa. In declined forms, the final /o/ turns into /ոյ/, i.e., Կարոյի. **RO**: the final sound [o] is always spelled with /n/ following the general rule 3 above (1.13).³
9. **Exceptions**: /n/ sounds [o] in initial positions if followed by /լ/ or /ղ/ as in: ով [ov], ովքեր, and several ancient loans: ովասիս, ովկիանոս, ովկէան, ովսաննայ, Ռիմսպոս. Another group of exceptions applies the letter /վ/ for the initial sound combination [vo]: վոհմակ [vohmak] and modern borrowings: Վոլթեր, Վոլկա, վոլթ [volt].

¹ The letter /o/ represents the diphthong /աւ/ of Grabar which shifted into the simple vowel [o] in Middle Armenian, requiring the addition of the letter /o/, i.e., Grabar: աղաւթք, Middle Armenian: աղօթք.

² This spelling tradition originates in Middle Armenian.

³ There is no silent /յ/ in RO and /յ/ always sounds [y]. Thus, CO exceptions հայ, խոյ, վայ, etc. with a pronounced final [y] follow RO general rules of pronunciation of the letter Յյ. Details see in rules 42.3.

RO: /n/ sounds [o] only in ուվ and ուվքեր. [vo] is spelled as /վn/ in some modern loans: Վոլտեր, Վոլգա, վոլտ, etc. The rest of CO exceptions follow general rules in RO with no difference in pronunciation, i.e., ոհմակ, օվկիանոս, օվսաննա, **exception:** օսախ.

Remember the Following Words and their Derivatives Spelled with a Medial /o/ Note RO: all these words are spelled with /n/				
ակօս	արօր	թօթվել	կարծեօք RO	յօրանջ RO
աղօթք	բօթ	թօշնիլ	կարօտ	յօրինել RO
աղօտ	գօս	լօլիկ	կտրօն	նարօտ
աղօրիք	գօտի	խօլ	ձօն	նօսր
ամօթ	եօթն	խօսք	դօղանջ	պաշտօն
անօթ	գրօսանք	ծանօթ	ճօճք	պոշ
անօթի	զգօն	ծղօտ	մօտ	սօսի սօսափ
ապարօշ	զօղել	կրօն	մօրուս	վառօղ
առաօտ	զօրեղ	կօշիկ	յօղ RO	տօթ
առեմօթ	զօրք	համառօտ	յօղուած RO	տօն
արտօնել	ընտանեօթ	հետազօտել	յօժար RO	ցօղ ցօղուն
արտօսր	թափօր	հօտ (ոչխարի)	յօճք RO	քօղ
արօտ	թօթափել	ծնօտ	յօշոտել RO	օրօր

Suffixes Spelled with /n/ and /o/. Note their Derivatives			
Suffixes spelled with /n/		Suffixes spelled with /o/	
-ած-ոյ	ժողովածոյ	-առ-օտ	կարճառօտ, համառօտ
-ոյք	շահոյք	-օք	իրօք, խելօք, նախօրօք վառօք
-ոյկ	մակոյկ	-եօթ	արդեօթ, ընտանեօթ
-ոջ	կնոջ	-օն	գողօն, գործօն, թափօն
-ով-ի-ն	կիսովի լիովին	-օնք	զարթօնք
-տր -ոտր	զինտր լուսատր	-օրէն-	հաւանօրէն, վատաօրէն
-որդ	լողորդ	Note: suffixes ով-ի-ն, and ե-օք represent blended instrumental endings, e.g.: խելօք > խելաք = խելքով	
-ոց, ան-ոց	դպրոց ծաղկանոց		
-ոտ, -կոտ	լուսնոտ փութկոտ		

1.2 Ե and Է

1. /ե/ is more frequent than /է/.
2. Initial /է/ is seldom; its spelling does not change in word derivation, as: էջ - էլէջ, էական - անէական.
3. /է/ always sounds [e]: էջմիածին, չէի, էակ, սէր, շէկ, գուցէ, Նարէ.
RO: /է/ is excluded from medial and final positions: սէր, շէկ, գուցէ, Նարէ, unless it begins a root in a derivative word: չէի, անէ. Cf.: rule 12.2 above.
4. Initial /ե/ sounds [ye] երազ, and [e], in the remaining cases: գեղեցիկ. **Exception:** the auxiliary verb եմ is spelled with /ե/ but sounds [e] in its four present tense forms: եմ [em], ես [es], ենք [enk], են [en].
RO: /ե/ is generalized to cover also the 2nd P. pl. (դուք եք) and the spelling is maintained in imperative, subjunctive, and other forms derived from the latter: ստուցե՛ք, ուտե՛ք, կ'երգե՛ք vs. CO: էք, ստուցե՛ք, ուտե՛ք, կ'երգե՛ք, etc. See more in rule 12.10.5 below.
5. The final sound [e] is spelled only with /է/, as: բազէ, գրեթէ, կեցցէ, Վաէ.
RO: /է/ occurs only in initial positions (see also rules 12.2-3).
6. Proper names with [e] in the last syllable are spelled with /է/, as: Արտաշէս, Արմէն, Չարէլ etc.
Exception: Փառանձեմ, Բարսեղ, and derivatives of պէս as: Հայրապէս, Կարապէս.
RO: see the RO notes above.
7. The sound [e] is spelled /է/ in derivative words when /է/ precedes a suffix beginning with a vowel, as: ամմէ-ական, հրէ-ական, քնէ-ած, խաբէ-ութիւն, Անդրէ-աս, Մատթէ-նս.
8. To differentiate the root-medial /է/ and /ե/ note the following:

- 8.1 In word derivation, /t/ shifts into /p/ in closed syllables: սեր - սիրահար, վեպ - վիպասան; in open syllables this shift does not occur: բուսակ, բուսակ. **Exception 1.** /t/ does not shift in: տերութիւն 'state, nation', (but: տիրութիւն 'support'), հրէշտոր, վետական, վրէժխնայ, WA աղէկութիւն, գէշութիւն, and the derivatives of մէկ (as: մէկգմէկ, տասնմէկերորդ). **Exceptions 2.** /t/ shifts into /t/: աղէտ - աղետալի, աղուէ - աղուեսուկ, եղեզն - եղեզնիկ, տեր - անտերունջ, կէտ - կետադրութիւն, լեզ - լեզու (but լիզել). **Exception 3:** The word ամէն constitutes a special case in derivation; with grammatical suffixes it maintains /t/: ամենուն, ամենէն, ամենք. In word building it shifts into /t/: ամենակարող, ամենայն, ամենակեր, unless the second component begins with a vowel: ամենընկալ, ամենուրեք, ամենօրեայ.
- 8.2 /t/ does not undergo this shift: սեր - սերունդ, ծեր - ծերանալ. **Exceptions:** դե - դիւային and WA: արգել(ք) - արգիլել. **RO:** the elimination of the root-medial /t/ makes this rule covert and also creates homographs. See words with root-medial /t/ in the table below.
9. The medial sound [e] is spelled with /t/ in the following cases:
- 9.1 Before labials: պ, բ, փ, as: ծեփ, սեպ, խեղեփ, կճեպ, **Exceptions:** անվրեպ (EA վրիպել, WA վրիպիլ), դեպ(ք), վեպ.
- 9.2 Before any two root consonants, as: բերդ, ջերմ, խենթ, հրածէշտ, cf.: յաւերժ but յաւէտ.
- 9.3 In penultimate and ante-penultimate syllables, as: աւետիս, արեգակ, գեղեցիկ, գերեզման, երեկոյ, հայերէն, հրեշտակ. There is a large number of such words; compare them with the words in the table below and note that the medial /t/ is followed by a single root consonant.
- 9.4 **Exceptions:** /t/ before one root consonant: գետ (river), cf.: expected **գէտ⁴ (know) as in մասնագէտ, գիտնմ, and պետ (boss, chief), cf.: պէտ(ք) (need), also, արեւ, փաթեթ, etc.

Remember Words and Derivatives with /t/. RO: use /t/				
աղէկ	*դէպ (դիպել դպիլ)	ծուէն	մէջ մէջք	պէտ(ք)
աղէտ	ի դէպ դէպի դէպք	*կէզ (կիզել)	սնամէջ	թէպէտ
աղուէ	հագուաղէպ	աղեկէզ	*մէտ (միտել)	սակասապէտ
ամէն	միջաղէպ	հրկէզ	հակամէտ	սեզ
ամենք	*դէտ (դիտել)	ողջակէզ	մողէտ	սեր
ընդամենը	ակնդէտ	սիրակէզ	յաւէտ	բանասեր
անէծք	եկէջ	տօթակէզ	նուէր	ընթերցասեր
աշխէտ	եղէզ	կէտ		*վէժ (վիժել)
ապաւէն	երէկ	կէտ	շահէն	գահավէժ
ապաքէն	երէց գահերէց	ելակէտ	շէկ	ջրվէժ
անդէտ	*գէն (գինել) գէնք	ժամկէտ	*շէջ (շիջանել)	վէճ (վիճել)
ասպարէզ	անգէն	վերջակէտ	անշէջ	բանավէճ
արդէն	ասպազէն	կողպէք	հրշէջ	վէն
արժէք	հրազէն	կուզէկուզ	շէն	վէպ
բզէզ	սպառազէն	կրկէտ	հոյաշէն	վէտ
բուէն	զէնիթ	կրէտ	նորաշէն	վէտվէտ
զէք	ընկէցիկ գահընկէց	հանդէպ	շէնք	վէրք կարեվէր
զէշ	թէ թէն	հանդէտ	տնաշէն	վրէժ
զէտ	եթէ թէական	հէզ (հէք)	ողջակէզ	տարէց
*գէտ (գիտնմ)	թէյ	հելլէն	ուղէշ	տէզ
գրագէտ տգէտ	թէժ	*հէն -	բարձրուղէշ	տէր
զէք	ժապաւէն	ծովահէն	երկնուղէշ	տնօրէն
զմքէք	լեզնէն	հրաւէր	շէզք	փոխարէն
զոմէշ	*լէզ (լիզել) but լեզու	հրէպ	պանթէն	քարտէտ WA քարտէզ EA
դէզ (դիզել)	արալէզ պնակալէզ	հրէշ	պարէն	քէն
փրփրաղէզ	խայտաբղէտ	ձէք	պարէտ	քնէած
դէմ (դիմել)	խէք	մէզ	պարտէզ	քրէական
անդէմ ընդդէմ	խէժ	մէզ	պէտ	օրէնք
խոժոռաղէմ	խլէզ	մէկ	ինչպէտ	
դէմք յետաղէմ	ծէտ	մէն-մենակ	կատարելապէտ	

⁴ Roots marked with an asterisk (*) have no independent usage in modern language.

10. To differentiate /t/ and /t̥/ in grammatical suffixes, note the following:
- 10.1 The plural of nouns contains /-t̥/: տներ, ծաղիկներ.
  - 10.2 The ordinal numerals' suffix contains /-t̥/: տասներորդ.
  - 10.3 The infinitive and participles deriving from it contain /-t̥/: կանգնել, կեցեր եմ, WA մի՛ երգեր.
  - 10.4 Conjugated verbs are spelled with /t/ if the sound [e] is followed by a -p, as: գրեք, սիրեցեք.
  - 10.5 Person endings belong with the auxiliary verb եմ which contains /-t̥/ in four present tense forms: գրեմ, գրես, գրենք, գրեն (see also rule 12.4 above). **RO:** add also the fifth form, գրեք.
  - 10.6 The same person endings in the past tense contain /-t/ as the auxiliary verb: էի, էիր, էր, էինք, էիք, էին consequently: (կը, պիտի, եթե) երգեի, երգեիր, երգեր, երգեինք, երգեիք, երգեին. **RO:** /t̥/ is generalized in person endings: երգեի, երգեիր, երգեր, երգեինք, երգեիք, երգեին though the auxiliary verb maintains /t/ (cf. the RO note to rule 12.3).
  - 10.7 The WA ablative contains /t̥/: ծովուն, ծաղիկներուն (cf. rule 9.3).
  - 10.8 Repetitives with the ablative maintain the spelling, /t̥/: տնտնուն, բերնեբերան, օրեօր.⁵
11. Generally, the sound [e] preceding a final p is spelled with /t̥/: արժեք, նշանդրեք, հեք (cf. rule 10.4).

Remember also the suffixes spelled with /t̥/ and /t/. Note their derivatives			
Suffixes spelled with t̥		Suffixes spelled with t	
-ել	գորել	-արեմ -երեմ	յունարեմ հայերեմ անգլերեմ
-կել	քաղցկել	-եղեմ	ոսկեղեմ ակնեղեմ բանջարեղեմ
-եցի	հայրեցի	-է	տունէ հորսէ
-ելի	վստահելի	-է	ոսկէ լուսէ
-ելիք	խօսելիք	-ա-ւէտ	արդիմաւէտ բուրաւէտ
-եց-ի	հայեցի	-ւն	արդէն նորէն պատճէն
-ենք	գրենք	-կէն	հիսկէն ծակոսկէն
-ենք	Անուշենք	-էք	արժէք ջրօրհնէք
		-ժտ	ախտաժտ
		-օրէն	փաստօրէն հաւանօրէն

1.3 The Letter Ը ը [ɛ̃] and the Schwa [ə]

No systematic differences are observed between RO and CO. WA favors ascribing a final /r/ to some words which end in /ն/ in Grabar, with a preceding schwa in pronunciation, that is, [ըն]. Thus, եօթն became եօթը, տասն > տասը etc. versus EA: եօթ, տաս. Remember that Ը ը represents the most frequent and the least spelled vowel in Armenian.

13.1 The weak vowel ը is pronounced and spelled:

1. In monosyllabic words with no other vowels: prepositions ըստ, ընդ, and the WA indefinite article մըն.
2. In initial positions before the consonant clusters: -ըձ, -մք, -նդ, -նք, -նծ, -նկ, -նձ, -նտ as: ըղձալ, ըմբոստ, ընթեռնուլ, ընծայել, ընկեր, ընտանիք. The majority is a blended derivative from ընդ, and/or a result of historical shift: իղձ-ըղձալ, ինձ-ընձենի, ընդ-ունել, ըն(դ)-կեր, ըն(դ)-տան-ի-ք, ըմ(>ընդ)բռնել.
3. In medial positions in derivatives from the words above, as: անընկեր, անընդմեջ.
4. In WA, to maintain the pronunciation of [nɪ] as [v] before a vowel: խօսուըռտիլ.
5. In WA writing tradition, in causative verbs, as: խաղցընել, խօսեցընել. This spelling is not absolute, the /r/ can be consistently omitted.
6. In hyphenation, when a hidden syllable (սուղ վանկ WA, գաղտնավանկ EA) “opens”: զը-լանալ, սը-լանալ, քաղ-ցըր. Note: the hidden syllable is formed with an initial schwa before root-consonant clusters: գր, զգ, սպ, սկ, սք, սփ, սո, and շո, as ըգ-բօսանք, ըս-թափ, ըս-տոյգ: see also rules 13.22-3 below.
7. In final positions as the definite article: տունը, ընկերը, ընտանիքը.

⁵ These words are also spelled with separate components, as: բերնե բերան, դոնե դոտ, unless the first component is a frozen plural, as: տարեցտարի.

Bibliography

- Larsen-Freeman, D. and M. Long. *An Introduction to Second Language Acquisition Research*. London: Longman, 1991.
- National Research Council. *Improving Schooling for Language Minority Students: A Research Agenda*. Washington, DC: National Academy (1997).
- Saville-Troike, Muriel. *The Ethnography of Communication: An Introduction*. 2nd ed. Language in Society, 3. Cambridge, Mass.: Blackwell Publishers, 1989.
- Susan M. Gass, Larry Selinker. *Second Language Acquisition: An Introductory Course*. Mahwah, N.J. Lawrence Erlbaum and Associates, 2001.
- Tannen, Deborah. *That's Not What I Meant*. New York: Ballantine Books, 1986.
- Tollefson, J. *Power and Inequality in Language Education*. New York: Cambridge University Press, 1994.
- Vygotsky, L.S. *Thought and Language*. Cambridge, Mass.: M.I.T. Press, 1962.
- Wolfram, W. and D. Christina. *Dialects and Education: Issues and Answers*. Englewood, N.J.: Prentice-Hall, 1994.

4. Endangered Languages

- Corfield, F. *Language, History and Class*. Cambridge, Mass.: Blackwell Publishers, 1991.
- Dorian, Nancy. *Language Death: the Life Cycle of a Scottish Gaelic Dialect*. Philadelphia. University of Pennsylvania Press. 1981.
- Endangered languages: Language loss and community response*, ed. Lenore A. Grenoble and Lindsay J. Whaley. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.
- Endangered languages: what role for the specialist?* Ed. Nicholas Ostler. Proceedings of the Second Foundation for Endangered Languages Conference, University of Edinburgh, 25-27 September 1998. Edinburgh: FEL, 1998.
- Endangered Languages*, ed. R. H. Robins and E. E. Uhlenbeck. Diogenes Library. New York: St. Martin's Press, 1991.
- Investigating Obsolescence: Studies in Language Contraction and Death*, ed. N. Dorian. New York, Cambridge University Press, 1989.
- Krauss, Michael. "The World's Languages in Crisis." *Language* 68 (1992): 4-10.
- K. Dallas Kenny. *Language Loss and the Crisis of Cognition: Between Socio- and Psycholinguistics*. Berlin: Mouton de Gruyter, 1996.
- First Language Attrition*, ed. Herbert W. Seliger and Robert M. Vago New York: Cambridge University Press, 1991.
- Salzman, Z. *Language, Culture and Society*. Boulder, Colo.: Westview Press, 1993.

5. Armenian Textbooks and Self-Instruction Books

- Afarian, Krikor. *I am learning Armenian* Beirut, Lebanon : Shirak Press (Hannessian Bros.), 1971.
- Arakelian, Luke *ABC of Armenian* by. Mekhitarist Press, Vienna, 1973.
- Bardakjian, Kevork B. and Robert W. Thomson. *A Textbook of Modern Western Armenian*. Delmar, N.Y.: Caravan Books, 1977.
- Fairbanks, G. H., and E. H. Stevick. *Spoken East Armenian*. Ithaca, N.Y.: Spoken Language Services, 1975.
- Kurkjian, Haroutian. *Practical Textbook of Western Armenian*. Armenian Diaspora Series, No. 3. Paris-Beirut-Los Angeles. 1980
- Sakayan, Dora. *Modern Western Armenian* Montreal: Arod Books, 2000.
- Samuelian, Thomas J. *A Course in Modern Western Armenian*. Armenian Prelacy 1989.
- Thomson, Robert W. *An Introduction to Classical Armenian*. Delmar, N.Y.: Caravan Books, 1975.

2.2 Diphthong իւ

1. The diphthong /իւ/ is pronounced [uy] if followed by a root consonant, as հիւր, արիւն, իւր, քիւր, including all words derived with the suffix -ութիւն: as քաղցրութիւն. **Note RO:** with the same pronunciation, the diphthong is spelled [յու] as: հյուր, արյուն, յուր, քաղցրութիւն, etc.
2. Some words maintain a parallel obsolete spelling with [եւ], same sound: ալեւր, առեւծ, գեւղ, եւղ.
3. The diphthong /իւ/, RO: [յու] remains stable in word derivation, opposite to the diphthong /ոյ/: հիւրասէր, իւրային, քիւրատուր, or RO: հյուրասէր, յուրային, քյուրատուր.
4. In dialects it often shifts into [e], [i] or the schwa, իւղ > եղ, գեւղ > գեղ. Some shifted forms are accepted literary norms: գիւտ > գտնել, հագուագիւտ, իւր > իր, իրենք, արնոտ, արնամած, etc.
5. The final letter combination /իւ/ dissolves into its constituent sounds [iv], as: ազնիւ, անիւ, պատիւ. **RO:** վ is generalized for ւ: ազնիվ, անիվ, պատիվ (see details in 4.1).

2.3 Diphthongs եա and իա

1. /եա/ is more frequent than /իա/.
2. Both sound as [ya]: կեանք, խաւիար. **RO:** /եա/ is spelled /յա/, /իա/ remains intact: կյանք, խաւիար.
3. /եա/ is common in roots սենեակ, and suffixes: առաւօտեան, ամերիկեան, լուսնեակ, ոսկեայ.
4. In final positions, /եա/ is followed with a silent /յ/, քրիստոնեայ, but not /իա/: Իտալիա, Ուրմիա, **except** բամիայ, կրիայ. **Exception:** a single case is CO հրէայ, *also* հրեայ, RO հրեա.
5. The Armenian last names are spelled with /եա/: Դուրեան, Թումանեան, Սարգսեան. **RO:** Տերյան, Սարգսյան.
6. /եա/ shifts into /ե/: կեանք > կենսական, մատեան > Մատենադարան, etc. **Exception:** խարտեաշ > խարտիշահեր. /իա/ does not undergo a shift. **RO:**
7. /իա/ is used in the following; in all other cases the sound [ya] is written as /եա/, RO /յա/.
- 7.1 In the words բամիայ, դաստիարակ, խաւիար, կրիայ, հեքիաթ⁸, ովկիանոս, փասիան.
- 7.2 In geographical names: Կիլիկիա, Սիսիան, Ասիա, Անգլիա, Գերմանիա, Սոֆիա.
- 7.3 New loans: էներգիա, մատերիա, քիմիա.
- 7.4 Foreign proper names: Օֆելիա, Ամալիա, Սոֆիա. **RO:** Օֆելյա, Ամալյա, Սոֆյա, Ասյա.

2.4 Diphthong եօ

1. The diphthong /եօ/ is pronounced [yo]. It is not common and mostly occurs in frozen declined forms from Grabar, as: արդեօք, ընտանեօք, կարծեօք. **RO:** /յո/: արյոք, ընտանյոք
2. In everyday vocabulary only the word եօքք contains this diphthong: **RO:** յոք.
3. Some loans are spelled with it, as: Եօքքշիր, **RO** Յոքքշիր; ամեօպա WA, ամեոբա EA.

3. ORTHOGRAPHY of CONSONANTS: General Rules

Inherent characteristics of the consonant system allows to see the problem areas for spelling, as well as to deduct some general rules based on letter frequency, and sound/letter combination.

1. The spelling of պ, տ, կ, ծ, գ, is phonetic and quite clear both in EA and WA although these letters represent voiced consonants in WA, and simple voiceless, in EA.
2. In initial position, the letters բ, դ, գ, ձ, ջ are spelled phonetically in EA.
3. In WA, the spelling of homophonic aspirates բ, դ, գ, ձ, ջ (voiced in Grabar and EA) and փ, ք, ք, ց, չ does not follow absolute rules but some particular rules help to distinguish them.
4. In EA, the voiced consonants բ, դ, գ, ձ, ջ shift into voiceless [p', t', k', ts', ch'] in final, post-sonorant and intervocal positions creating difficulty to differentiate them from the letters /փ, ք, ք, ց, չ/, like in WA.
5. Likewise, the voiced գ, ժ, դ, վ, can be confused with their voiceless counterparts ս, շ, խ, ֆ in consonant combinations.

⁸ The word in WA occurs also as հեքեաթ, հեքեաթ, in EA it is standardized as հեքիաթ (“fairy tale”).

Sound and Letter Combination Probability

In root words, consonants combine by common phonetic features, that is, a voiced consonant is followed by another voiced consonant, and a voiceless consonant assumes another voiceless next to cf.: ձգել and քցել. This general rule concerns the original distribution of Grabar consonants in triple and dual oppositions (see appendix 4) but still applies to EA, in writing, but not in pronunciation, also to WA⁹.

6. Expect /p, ր, զ, ճ, ջ/ after sonorants: /ր/, /ղ/ and /մ/, /ն/: սուրբ, եղբայր, կարգ, բաղձանք, աղջիկ, անգամ, եռանդ, արձան, իջնել, շաղգամ, ազգ, խեղդել աղջիկ, աղբիւր, մունջ, etc. More examples, as well as exceptions are presented in the entries of corresponding consonants.¹⁰
7. Expect /p, ր, զ/ to pair with /ժ/ and /զ/: բժիշկ, դժուար, աժդահայ, զբաղմունք, աղ, զգալ.
8. Expect /փ, ք, ք/ to pair with /շ/ and /ս/: քշուտ, յափշտակել, սփռվել, սքափ, սքեմ.
9. Expect voiceless (simple or aspirated) consonants to combine with one another: շտապ, ստոյգ, ոչխար, քծնանք, particularly, /խ/ and /չ/ before /տ/: բախտ, դաշտ, /փ, ք, ք, ց/ before /ն/ and /խ/: փխսել, չնել, etc.
10. Combination frequency is only a high probability; combinations of originally voiced and voiceless consonants as աղբատ, աղտ, զեղչ, քաղց, հարց, տրցակ, պախտորց, մանչ, ոչխոյ, are seldom. Note, that a large number of such pairs derive from phonetic shifts, as: սգալ > սուգ or appear due to word building as: աղ-ցան, շուրջ-պար շաղ-կապ.

Letter Frequency

11. ր, զ, զ are more frequent, than փ, ք, ք.
12. ճ, ջ are less frequent, than ց, չ.
13. զ, ժ, զ are less frequent, than ս, շ, խ.
14. տ is more frequent than վ and ֆ.
15. ր, զ, զ, ճ, ջ, ս, շ, խ, տ, are more frequent in roots than their voiced and voiceless counterparts.
16. զ, տ, ք, ց, չ, ս, ր gain higher frequency due to their grammatical load.

4. ORTHOGRAPHY of CONSONANTS: Specific Rules

4.1 Spelling the Sound [v] with the Letters /վ, լ, ու, ու, և/

1. Sound [v] is spelled with two consonants, վ, լ, two vowels, ու, ու and a blend sign: և (և). **RO:** [v] is spelled with վ, ու and և.
2. /ո ո/ is only used for the initial sound combination [vo]: ողկոյց (see rules 11.2 & **exceptions** 11.9).
3. /Վ վ/ appears in all other initial positions: Վարդան, Վահան, վեպ. The spelling does not change in derivation: անվնաս, գահավեժ, սիրավեպ, զորավար, կարեվեր, հոգեվարք.
4. Before vowels [v] is spelled with ու, as: նուեր, պատուական. **RO:** use վ: Նվարդ, սիրված. The writing tradition of Parskahayk, the modern Iranian Armenian community, the digraph /ու/ is simplified into /լ/: Նւարդ, նւեր.
  - 4.1 [v] preceding the vowel /ո/ is spelled with վ, as: գուլք, ժողովուրդ, հով, համով, շուտով, սովոր. This rule includes the instrumental ending -ով: փողով, փորով, լուսամթնով.
  - 4.2 **WA exceptions:** ժողվել, խորվել, սորվիլ, բօթվել; these result from the loss of the penultimate vowel, cf.: ժողով, խորոված, բօթով, սովոր.

⁹ This requires methodical memorization of each word spelling for majority of vocabulary and especially homophones, as բուն - փուն, գայլ - քայլ, դաս - քաս. However, a few common features and rules presented below help to distinguish them in writing. One of the generally useful things is to have in mind the historical shift of consonants, as well as familiarize oneself with the EA pronunciation of words beginning with the letters /p, ր, զ, ճ, ջ/.

¹⁰ For WA particularly, this rule means that if one knows that զգալ begins with զ, a voiced consonant, can assume that the following sound [k] should be /զ/.

5. In all other cases [v] is spelled with Վ, as: ազնիւ, իրաւ. **RO:** use վ: պատիվ, ավագ. the letter /Ի/ is eliminated from the alphabet. In modern Armenia, /ւ/ sporadically appears in the upper case Լ: Երոսպա.
6. Sound combination [vv] emerging as a result of the passive voice infix ու does not change the spelling: գրաւիլ - գրաւուիլ, գովել - գովուիլ. If a new hidden syllable appears, /ը/ is inserted: հաշի հաշուել > active voice հաշուորի active voice, պատիւ > active voice պատուել, passive voice պատուրուիլ. **RO:** use վվ: գրավվել, պատվվել.
7. In **RO**, ւ is used to economically substitute the letter combination եւ: ձև, բարև, բևեռ, Սևան, /ւ/ has no upper case: Եվա, Եվրոպա. The modern WA writing tradition does not recognize this digraph.
8. A summary on **RO** rules for spelling the sound [v]:
  - 8.1 Use /n/ for the initial combination [vo]: նսկի.
  - 8.2 Use /ւ/ for the combination [ev] and [yev]: արև.
  - 8.3 In all other cases, use /վ/: վարդ, ավագ, իրավունք (see details and exceptions in 1.1: /n/ and /o/).

Suffixes Spelled with /ւ/		Suffixes Spelled With /վ/	
-ւէտ	բուրաւէտ	-ով	տնով-տեղով, համով-հոտով
-ուր	լուսաւոր	-ով-ի	կիսովի ընտրովի
-ուոր	գինուոր բանուոր	-ով-ի-ն	լիովին կամովին խմբովին

4.2 The Letters /Յj/ and /Հh/

1. The consonant /h/ is always [h]. It is weak in final positions (see rule 42.2 below).
2. The sound [h] is spelled with two characters: /h/ and /յ/. **RO** uses only /h/ for the sound [h].
3. The sonorant /յ/ represents different sounds depending on its position in a word.
  - 3.1 The sound [h] in initial positions: յաղթել, յօժար; details see below, rule 42.31
  - 3.2 In diphthongs, the sound [y] combined with vowels: CO /այ/ and /ոյ/: յայտնի, գնայի, քոյր երեկոյեան. **RO:** այ, ոյ, and also յա, յու, յո: հայտնի, քույր, կյանք, մյուս, յոք (see rules 2.1-4).
  - 3.3 In final positions /յ/ is silent, արքայ, **RO:** արքա, save: հայ (details see below, rule 42.33).
4. **RO** summary: /յ/ always sounds [y]: գնայի, յուղ, յար, յոք, մայր, յույս. In initial positions, it is substituted with the letter /h/: հայտնի, and the final silent /յ/ is eliminated: երեկոյան.¹¹

42.2. The Final Weak /h/ after /ր/

The final /h/ following the sonorant /ր/ is weak, and practically silent in most common words as: աշխարհ, խոնարհ. It is easy to check in derivation when the word adds from the right and the final /h/ becomes distinct: նիրհ -նիրհել (see the table below). In օրհ-նել, արհամարհ-ել the stem final /h/ is weak too but more tangible in other derivatives: օրհնութիւն, արհամարհանք; the first /h/ in արհամարհել is always distinctly pronounced. Post-vocal final /h/ is clearly enunciated, as: գրհ, զհ, also: գրհել, զհել, սրհել.

Final /h/ in Roots and Derivatives	
աշխարհ	աշխարհակալ աշխարհիկ լեոնաշխարհ համաշխարհային
ժպիրհ	ժպրհիլ
խոնարհ	խոնարհութիւն, խոնարհ-իլ իլ WA, -ել, EA
խորհ	խորհուրդ, խորհ-իլ WA, -ել, EA
նիրհ	նիրհել
շնորհ	շնորհալի Շնորհիկ (/h/ is silent in շնորհակալ)
ճանապարհ	ճանապարհաշինութիւն

¹¹ RO rules at first look reasonable and economical. However, they contradict the internal laws of Armenian (e.g., RO brings forward its own set of rules to explain the emergence of /յ/ in գնայի, արքայական, etc., adding a footnote or small print to explain that /յ/ in fact is the recovered final sound of words ending in /ա/ or /ն/). RO deprives the speaker a deeper understanding of word internal meanings (e.g., the connection between յ-անց-անք, գ-անց-անք, etc.), also, it created false connections between words through homographs, affecting the meaning system: յարել *incline* and հարել *beat*; to say nothing about paronyms, as: սէր and սեռ, յամառ and համար, հող, հոս, հոս, յող, յոս.

42.31 The Initial Sound [h] with /j/ or /h/ in CO

1. The initial /j/ is pronounced [h] in CO: յոզնութիւն, յաճախ. **RO**: the initial sound [h] is always spelled with /h/: հաբս, հոյս. The initial /j/ in RO is rare and always sounds [y]: յար, յասանան.
2. In CO, the letter /h/ is more frequent, than /j/ for the initial sound [h].¹²
3. The initial /j/ is followed by vowels, as: յաճախ, յոյս, յոյն.
4. Exceptions: յղել, յղի, յղկել, յղփանալ, յստակ, and their derivatives.
5. The letter /h/ can be followed either with a consonant or a vowel, as: հանդիպում, հրեշտակ.
6. Initial /j/ often is separable, as: յ-ստաջ, յ-արձակ-ում, յ-ետ-ոյ, յ-ան-կարծ, յ-ա-խումն (խստնիխումն), յ-անց-անք, յ-անձն-ել, etc.¹³

Words and Derivatives Spelled with the Initial /j/ Sounding [h] in CO				
յագուրդ	յանձնել յանձին(ս)	յարել	յիսում	յովատակ
յագենալ	յանձնարարել	յարկ, յարկանի	Յիսուս	յորդ յորդոր
յախճապակի	յանցագործ յանցանք	յարձակում	յիրաւի	յորձանք
յախումն	յապաղել	յարմար	յղել յղի	յորջորջել
յածանաւ	յապաւել	յաւակնութիւն	յղկել	յուլիս
յակինք	յաջող	յաւելեալ յաւելում	յղփանալ	յուղարկատրութիւն
յաղթել	յաջորդ	յաւերժ յաւէտ	յորելեան	յունիս
յաղթանակ	յառաջ	յաւիտեան	յոզնակի	յունուար
յաճախ	յառել	յափշտակել	յոզնութիւն	յութի
յամառ	յառնել	յեղաշրջել	յոխորտալ	յութութ
յամենալ	յարութիւն	յեղափոխութիւն	(ան)յողորդդ	յստակ
յամբ	յասմիկ	յեղել յեղյեղուկ	յոյզ յուզումնք	յօդ
յայտ յայտնի	յասպիս	յենարան յենել	յոյժ	յօղում
յայտնութիւն	յատակ	յեսան	յոյն	յօժար
յանգ յանգել	յատուկ	յետոյ	Յունաստան	յօնք
յանդինան-ել	յար յարատել	յերիւրանք	յոյս յուսալ	յօշոտել
յանդուզն	յարաբերութիւն	յիմար	յուպուպ	յօտել
յանկարծ	յարգանք	յիշատակ յիշել	յոռի	յօրանջ
	յարդարել	յիշոց յիշ-ել	յովագ	յօրինել

42.32 & 42.4 Medial /Յj/

1. The medial /j/ is quite rare; it never occurs between two consonants.
2. The medial /j/ sounds [y] when:
  - 2.1 It is a diphthong component: հայ, հայր, հայելի, լոյս, գոյգ, երկոյեան, etc.
  - 2.2 It is the final /j/ moving into a medial position in derivation before vowels: արքայի, տղայական. In **RO** this /j/ is called *ձայնակապ connecting vowel*; the RO rule states that /j/ emerges if the first component in a derivative word ends in /u/ or /n/.¹⁴

¹² It is impossible to differentiate the initial /h/ and /j/ by ear in standard Armenian; however, they used to be distinct sounds in Grabar and their difference is reflected in many Armenian dialects. Words with an initial /j/ sound [y] or with a heavy breath (which gave rise to colloquial abbreviations of proper names, as: Յակոբ > 'Ակոբ; 'Յովհաննէս > 'Օհան, 'Ասանէս, 'Օնէս, 'Օնիկ; Յովսէփ > 'Օտէս, 'Ռսէփ, Օսիկ, etc.). On the other hand, words beginning with the /h/ in some dialects have shifted to [u], e.g. հաց > յաց, see rule 44.6.

¹³ This initial /j/ is the Grabar preposition ի, which shifts into /j/ and attaches to the words beginning with vowels, cf.: յսկանել յանուանել (*ի ականել ի անուանել), but ի սկզբանէ, իհարկէ.

¹⁴ A footnote or small print then explains that the connecting vowel in fact is the recovered final sound of words ending in and /u/ or /n/. Thus, RO brings its own complications and exceptions. However, the main negative aspect of RO is in that it affected the meaning system creating numerous disconnected homographs,

- The medial /j/ sounds [h] in derivation if the second component begins with an initial /j/: յայտնի > անյայտ [haytni > ahhayt]; յօնք > մրայօն [honk > mrahon]. **RO:** this sound [h] is spelled with /h/: անհայտ, մրահոն.
- RO:** the medial /j/ always sounds [y]: հայելի, լոյս, անհայտ, etc.

42.33 Final Silent /Յj/

- The silent /j/ follows final /w/ and /n/: տղայ, յետոյ, մեծարգոյ, կրնայ, կ'երթայ, մոռացայ, Կիլիկիոյ. etc. **RO** eliminated it: տղա, հետո, մեծարգո, կրնա, կ'երթա, մոռացա, Կիլիկիո.
- It drops before any ending beginning with a consonant, տղացկան, երեկոներ, but: տղայութիւն.
- Exceptions:** /j/ sounds [y] in a few monosyllabic words: հայ, բայ, ճայ, վայ, գոյ, խոյ, կոյ, Նոյ.
- In **RO** these words follow the regular pronunciation of /j/ as [y].
- Exceptions:** without a final /j/ are spelled:
  - Pronouns ending in /w/ սա, դա, նա, ասիկա, ատիկա, անիկա, etc.
  - Several root words: այո, հա, ահա, ապա, հապա, հիմա.
  - Imperative verbs: կարդա՛, խաղա՛, մնա՛, համարեա (the latter is an adverb deriving from a frozen imperative).
  - Geographical names: Ամերիկա, Երոսպա, Ասիա, Աֆրիկա, Ռուսիա, Մարոկո, etc.
  - Newer loan words: աղա, փաշա, ամիրա, ռադիո, Պուտտա, օփրա WA, Բուրբա, օպերա EA.

4.3 Consonants in Triple Oppositions: /Բ Փ/, /Գ Ք/, /Դ Թ/, /Չ Ց/, /Ջ Ղ/¹⁵

43.1 Բ and Փ

- /Բ/ is more frequent than /փ/ (General rule 3.11 & 15.).
- /Բ/ sounds [b] in EA, and /փ/ [pʰ]. In WA, they are homophones: [pʰ], G. rules 3.2 & 3.3.
- In EA, /բ/ shifts into [pʰ] in some positions, see the middle column below (G. rule 3.4).
- Բ appears in the instrumental of nouns ending in -իւն if they consist of two or more syllables (արիւն - արեանք), **RO** արյանք. /Փ/ has no special grammatical load.

Remember words spelled with Բ and Փ		
Words Spelled With /Բ բ/		Words spelled with /Փ փ/
[b] in EA, [pʰ] in WA	[pʰ] in WA & EA	
Աբել արբել	ադր դարբին	ամփոփ արփի
արբանեակ <i>RO</i>	ադբիր <i>RO</i>	ափ դափնի երփն
բամբիւն <i>RO</i>	եղբայր երբ	գեփիւռ <i>RO</i>
բարբառ դերբայ	իբր լիբր խարբել	խափշիկ խափանել
Չարբել <i>RO</i>	ծծումբ համբերել	ճողփել շամփուր
թամբել Համբարձում	համբոյր <i>RO</i>	յղփանալ <i>RO</i>
Յակոբ <i>RO</i>	յարբել հարբույս	չափ փամփուշտ
յոբելեան <i>RO</i>	ճամբայ, <i>RO</i> ճամփա	փափագ փափուկ
մերբող տարբեր	նուրբ ողբ որբ	փողփողիլ փրթիլ փրցնել
պարբերական	շարբաթ ուրբաթ	փրկել փրփուր
Սերովբէ Քերովբէ <i>RO</i>	սուրբ սրբել	

as սբր and սբր > սեր; հոս and հոս > հոս, յարել and հարել; to say nothing about paronyms, as: յաման and համար, հող, հոս, հոս, յոբ, յոս

¹⁵ For the third member /ւ, ւ, ւ, ծ, ճ/ in these oppositions, see General rules 3.1, 3.9, 3.10, 3.15, 3.16.

Suffixes spelled with /ք/		Suffixes spelled with /փ/
-քար	վեհարար քաջարար	-չափ այսչափ
-եամբ	արեամբ ուրախութեամբ, <i>RO</i> -յամբ	(root) հոգաչափ

43.12 /մ/ and /ն/ Sounding [m] before the labials /ք, պ, փ/

1. In simple words /մ/ is used, e.g., ամբաստանել, ամբարտաւան, ամբար, ամբոխ, ամբողջ, ճամբայ, ամպ, ռոմբ, համբերել, համբոյր. Note that only in ամփոփ, շամփոյր /մ/ is followed by /փ/.
2. It is /ն/ in derivatives, as: անբիծ, անբաւ, and before other than labial consonants: ռունգ, հանդէպ.

43.2 Գ and Զ

1. /Գ/ is more frequent in roots, and /ք/, in suffixes, see General rule 3.11.
2. /Գ/ sounds [g] in EA, and /ք/ [k']. In WA, they are homophones: [k'], G. rules 3.2 & 3.3.
3. In EA, /q/ shifts into [k'] in some positions, see the middle column below, G. rule 3.4.
4. The final root is /ք/ rare, it occurs only in: արձագանք EA, արձագանգ WA¹⁶, բուք, քաղիք, քարք-(ուն, քարքունել), քեք, քոք, քուք, ճեղք, սարք, քաղաք, քուրք. In all other words, the final sound [k'] is spelled with /q/ unless it is overwritten by the following rules 43.25-6, and -7.
5. /ք/ is associated with the plural number, մենք ենք, դուք էիք, ոմանք, անձիմք, etc.
6. The final /ք/ also represents the frozen Grabar plural which drops if the word adds from the right, as: կառք - կառապան, վանք - վանական, դիրք - դնել, դիր, դրութիւն.
7. All productive suffixes with /ք/ are associated with the blended plural.
8. Here are two other suffixes to differentiate /q/ and /ք/: -գին (կաթոգին, ջերմագին, մոլեգին) creates adverbs and քան (a preposition and a suffix) produces adverbs and pronouns (այսքան, որքան).
9. Note for EA pronunciation: the sound [g] in the first column is slightly devoiced in final and intervocal positions: [yerg\k], [zug\kel], etc.

Remember words spelled with Գ and Զ			
Spelled With /Գ q/		Spelled with /Զ ք/	
[g] in EA, [k'] in WA	[k'] in WA & EA		
արեգակ	աւագ	մարգ	Final root /ք/
ագահ	անգամ	միրգ	բուք
արգասիք	գոգ	մուգ	քաղիք
բարգաւաճել <i>RO</i>	երգ	յոզմակի <i>RO</i>	քարուն
բուրգ	գոյգ գուգել	յոզմած <i>RO</i>	քեք
գագաք ¹⁷	էգ	նորոգել	քոք
գորգ	քագ քագաւոր <i>RO</i>	նուագ	քուք
գրգռել	քարգման	ոռոգել	սարք
դրամատուրգ	կարագ	ուրագ	քաղաք
երանգ	կարգ	պատարագ	քուրք
դագանակ	ձագ	պարգև	Initial and medial/ք/
ծագել	ձիգ	ռունգ	արքայ <i>RO</i>
կանգ	հագուստ	սագ	հետաքրք(ի)ր-ական
ճիգ	հոգի ոգի շոգի	սգալ սուգ	հերքել
մարգարիտ	հոգս	վագր	մաքուր փոքր
մէգ <i>RO</i> միգամած	ձգել	տեգր	քրքում քրքրել
շաղգամ	ճրագ	օգոսոոս	քնար քրքիջ etc. etc.
տեգ	մարագ	օգուտ օգնել	

¹⁶ This is the original Grabar spelling of the word, the plural is արձագանգք.

¹⁷ Initial /q/ always sounds [g] in EA, the rule concerns /q/ in *weak* positions.

Suffixes with /p/ & /q/ & Derivatives		Final dropping /p/ & derivatives			
		ալիք	ալեկոճ ալեհեր	ծախք	ծախսել
-գին	ջերմագին	յարգանք RO	յարգել RO	կառք	կառապան
-անք 1	Վարդանանք	արգասիք	արգասաբեր	կարծիք	կարծեմ
-անք 2	երագանք	աշխատանք	աշխատող	հանք	հանել but հանքափոր
-արք	գործարք	բաղձանք	բաղձալ	հետք	հետապնդել
-ենք	Մաթոսենք	բարձունք	բարձր	ծիրք	ծրի
-ինք	անձինք	բարք	բարոյական	մեղք	մեղաւոր մեղայ
-իք	տանիք բարիք	բերք	բերել	ցերքուստ	ցերս ցերածել
-ոյք	հաճոյք պիտոյք	դժոխք	դժոխային	շէնք	շինել
-ուածք	յաւելուածք	դիրք	դրոյթ RO	պաշտամունք	պաշտօն պաշտել
-ունք	հարցմունք	եզերք	եզր եզերել	վարք	վարել գորավար RO
-չէք	կիտողչէք	երախտիք	երախտապարտ	վէրք	վիրաւոր կարեվեր
-քան	այսքան	երկինք	երկնային	տանիք	տուն տանեցի
		գօրք	գօրութիւն RO	տարերք	տարր տարրական
		խելք	խելագար	տուրք	տուր, տուեցի RO
		խորք	խորին	քրտինք	քրտնել

43.3 Դ and Թ

Remember words spelled with Դ and Թ				
Words Spelled With /Դ ղ/		Words spelled with /Թ ք/		
[d] in EA, [t'] in WA	[t'] in WA & EA			
աղամանդ	արդար	կարդալ	անթառամ	խրթին
անդամ	արդեօք	կենդանի	անհեթեթ	կաթ
անդունդ	արդէն	կոկորդ	անփոյթ	կաթսայ
ապարդիւն	արդիւնք	Հաղորդութիւն	արթուն	կանք
դրդալ	աւանդ	հարդ	ենթակայ	կանթել
դօդօշ	բադ	մարդ	ենթամնայ	կրթել
երդում	բարդ	յարդարել	ենթարկել	հարթ
զարդ	բերդ	մեարդ	երթ սգերթ	հերթ
թակարդ	բուրդ բրդել	որդ	երթալ	հորթ
թնդալ	դադար ¹⁸	որդի	երթենկ	մորթ
թունդ	դրում	ջարդ	երկաթ	յակինք
ծղրիդ	դրդել	ջարդութուրդ	զարթօնք	յաղթել
հորդ	երդ-իկ	վառօդ	ընթացք	շանք
մակարդակ	լեարդ լերդ	վարդ	ընթեռնուլ	շքերթ
մանաւանդ	խարդախ	վարդապետ	ընթրիք	որթ
հանդ	խլուրդ	վրդով	թարթել	պարթել
վաղորդեան	խնդիր	օդ	թեթև թերթ	սաթ
	խորդութորդ	օրիորդ	թիթեռ	սաղարթ
Prefixes and suffixes spelled with /ղ/			խաթարում	վիթ
դժ- (տժ-)	դժգոհ դժբախտ		խեթ (խէթ)	փարթամ
ընդ-	ընդամենը ընդհանուր		խենք (խենդ)	փերթել
-արդ	խորանարդ վիմարդ		խորթ	փրթիլ
-որդ	երրորդ նախորդ	Suffixes spelled with /ք/		
-ուրդ	անուրդ ժողովուրդ	-ոյթ	ասոյթ հասոյթ երեկոյթ	
		-ութիւն	գրութիւն մարդկութիւն	

1. /Դ/ is more frequent both in roots and derivatives than /թ/ (General rule 3.11).

¹⁸ In initial positions in Ea, /ղ/ is always [d].

2. /t/ sounds [d] in EA, and /p/ [tʰ]. In WA, they are homophones: [tʰ] (G. rules 3.2 & 3.3).
3. In EA, /t/ shifts into [tʰ] in the universally weak (final, intervocal, ante/post-sonorant) positions, see the middle column below (G. rule 3.4). Note that in initial position is always [d] in EA; words which contain an initial [d] and medial [tʰ] in EA are in bold in the second column.
4. /t/ is grammatically associated with the second person pronouns, դուք, այդ, գործդ.

43.4 Չ and Ց

1. /Չ ձ/ is more frequent in roots and in /Յ ց/ in derivation (General rule 3.11).
2. /Չ/ sounds [dz] in EA, and /ց/ [tsʰ]. In WA, they are homophones: [tsʰ] (G. rules 3.2 & 3.3).
3. /Յ/ is grammatically associated with the following:
  - 3.1 Past (aorist) stems: սիրեց, կարդացք, սառուցեալ, գնացք, նայուածք, ընթացք, etc.
  - 3.2 Causative verbs: լեցնել, ուրախացնել.
  - 3.3 Genitive plural in some pronouns and declension g in nouns: անոնց/նրանց, ասոնց/սրանց, իրենց, Վարդանանց, անձանց, ոմանց, մարդոց/մնարդկանց.
4. Չ has a limited grammatical load: personal pronouns, 2nd p. plural: ձեր, ձեզ, ձեզմէ/ձեզանից ձեզմով/ձեզանով.
5. Take special note of the following roots which are productive in word-building: բարձ, դարձ, մերձ, անց, կից, ցոյց.

Remember Words with Չ and Ց			
Words Spelled With /Չ ձ/		Words Spelled with /Յ ց/	
[dz] in EA, [tsʰ] in WA		[tsʰ] in WA & EA	
անձ	արձակուրդ	աղցան	
անձնապատասան	արձան	անց -ած ածանց բափանցիկ	
անձուկ	բարձ բարձիթողի	չափազանց անցորդ	
ատաղձ	բարձր բարձունք	ապաթարց	
արձակ	բարձրաբերձ բարձրանալ	Արցախ	
արուարձան	մանկաբարձ վերամբարձ	արցունք	
բաղձանք	դաղձ	բաց գոց	
գեղձ	դարձ-նել դարձեալ	ընթերցարան	
ըղձալ	տարեդարձ փոխադարձ	բափանցիկ	
թախանձել	արևադարձ հայրենադարձ	կից կցորդ դրկից հարակից	
իղձ	դեղձ դեղձան	հարց հաց	
լորձ	դեղձանիկ	մրցութիւն ուրց	
կաղկանձել	դերձակ	պախուրց տրցակ	
հեղձուկ	դերձան	ցոյց ցուցնել օրացոյց ժամացոյց	
հերձել	խորձ	փոցխ	
մաղձ	համարձակ	քաղց	
մերձ մերձակայ	համբարձում	քաղցկեղ	
մերձաւոր բևեռամերձ	հանդերձ-անք հանդեր-եալ	քաղցր	
մղձաւանջ	յարձակում		
յորձանք	որձ	Suffixes With g	
	վարձ-ել վարձկան վարձակ	-ացք	հայեացք լուացք
Suffix with ձ	վրձին	-ոյց	զրոյց սատոյց կատոյց
-երձ ուղերձ	փորձ	-ոց	դպրոց զագանանոց
հանդերձ	օձ	-ցի	դրացի մշեցի ամերիկացի

43.5 Չ and Չ

1. /Չ չ/ is more frequent in derivation, and /Չ ջ/, in roots (General rule 3.11).
2. /Չ չ/ sounds [chʰ] in EA, and /ջ/ [j]. In WA, they are homophones: [chʰ] (G. rules 3.2 & 3.3).
3. /Չ/ is grammatically associated with negation: ոչ, չէ, չկայ, չխաղամ.

3.1 /Չ/ is a verbal infix in present stems: կառչիլ, հանգչիլ, փակչել.

4. /Ջ/ is grammatically associated with the declension ոջ, as: կնոջ, քրոջ, ընկերոջ.

Remember Words with Ջ and Չ		
Words Spelled With /Ջ ջ/		Words Spelled with /Չ չ/
[j] in EA, [ch'] in WA	[ch'] in WA & EA	
աղջամուղջ շիջ(ան)ել անուրջ գաղջ գեղջուկ եղջերու եղջիւր երջանիկ թրջել լանջ լուրջ խոխոջալ քոքջալ մարջան (շուրջ) շրջագայել շրջան յեղաշրջում յորջորջել ստերջ ջախջախել	աղջիկ աջ առաջ առաջին առջև աջակից ընդառաջ յաջորդ արջ գոջալ էջ առէջ էջմիածին իջնել վայրէջք խոխոջ քոքիջ կամուրջ հաղարջ հրշէջ անշէջ մէջ մէջք մարդամէջ միջև միջին միջատ մրջին շուրջ շեղջ ողջ ամբողջ առողջ ողջախոհ ողջոյն ոջիլ որջ վերջ քաջ ջղջիկ WA, չղջիկ EA	աչք դարչին գեղչել թոչել թոչուն խոչընդոտ կանաչ կանչ կոչ մինչ(և) մինչև մինչդեռ ոչ չարչի ոչխար փարչ փուչ
		Affixes Spelled With /չ/
		-չ- ոչինչ չուզել չգալ չէր չ- չաստուած չկամ չոտես -իչ գր(ի)չութիւն թովիչ ուսուցիչ -չ- դիպչել կառչել, -իլ WA -չէք բերողչէք կապողչէք

4.4 Spelling the Consonants in Dual Oppositions: դ-խ, գ-ւ, ժ-շ, վ-ւ-ֆ, և, and ք-ռ

44.1 Ղ and Խ

Remember Words with Ղ and Խ			
Words Spelled with /Ղ ղ/		Words Spelled with /Խ խ/	
[ŋ] sounds [ŋ]	/ŋ/ sounds [tʃ]	/tʃ/ always sounds [tʃ]	
աղաչանք աղերս-ել աղջամուղջ աղոտ աղոտոտ գող դեղ դեղին թաղիք թուղթ խեղկատակ ծաղիկ Կաղամո կաղ-ալ կաղկանձ-ել կողպ կողպէք կղպանք ճղել ճողփել մեղատր մեղր մեղու ուղի ուղարկել ուղտ ընձուղտ պղտոր սանդղաշար տեղ-ալ այստեղ տունուտեղ, etc.	աղբիւր աղջիկ աղքատ թողկ գաղտնի դաղձ դեղձան դեղձանիկ եղբայր խեղդել կեղտոտ ճեղք-ել մեղք յաղթել շաղգամ շաղկապ ողկոյգ սանդուղթ քաղցր	ախտ ախտածեռ ապուխտ բախել բախտ բ(ղ)խել գխտոր դժոխք դրախտ երախտապարտ երախտիք գմբուխտ թախանձել թախտ թխկի թուխպ թուխս ժխտել լախտ լախտախաղ խախտել խրախճանք խրախուսել	խրոխտ ծախել ծախս-ել ծախք կախել կխտար կմախք յախճապակի նախ նախկին նախորդ նախճիր նախշ-ուն ուխտ (երդում) ուխտադրուժ ուխտել պանդուխտ ջախջախել ¹⁹ Սանդուխտ ¹⁹ սխտոր սրտաբուխ վախ-կոտ Վախթանգ վախճան վխտալ տախտակ, etc.

¹⁹ And all names derived with - դուխտ, Iranian loan meaning *daughter*: Շահանդուխտ, Ռոմիզդուխտ, etc.

1. /ʊ/ is more frequent than /ʌ/.
2. [ʌ] voiced and [u] voiceless have phonetic pronunciation in EA and WA, as: կախաղան, խաղող, խաղ, խեղճ, խողոտալ, մառախուղ . **Exceptions:** see rules 4 & 5 below and 44.6.
3. /ʌ/ seldom occurs in initial positions.
4. /ʌ/ in weak positions can shift into /u/, that is, եղբայր sounds [եխփայր], խեղդել: [[խեխթել] etc.;²⁰ focus on the second column in the table below. See G. rules 3.5, 6 & 9.
5. /u/ does not shift into /ʌ/.
6. /u/ mostly combines with other sounds with similar phonetic features ա, կ, տ, ծ, ճ (simple voiceless in Grabar and EA), see G rule 9. **Exceptions:** աղբատ, բողկ, գաղտնի, թուրք, յաղթ, քաղցր etc.
7. Note the paronyms: ախտ *malady*, աղտ *slime*; ուխտ *oath*, ուղտ *camel* as examples ախտ, ուխտ and exceptions աղտ, ուղտ to rule 44.16 above.
8. /ʌ/ mostly combines with vowels, sonorants and voiced (in Grabar and EA) consonants բ, գ, դ, ձ, ջ, աղօթք, աղբիւր, հեղգ, հեղձ, աղջիկ, աղմուկ, see General rule 3.6.

Suffixes spelled and pronounced with /ʌ/		
-ել	կանթել ուժել	There are no productive affixes with /ʌ/
-ելէն	կանաչելէն ոսկելէն	
-ող	խնամող օգնող	

44.2 Չ and U

1. /U/ is significantly more frequent than /Չ/.
2. [U] voiceless and [q] voiced are distinct phonemes differentiating minimal pairs, as: գարդ, սարդ; գուտ, սուտ; գուր, սուր; փարիզ(ե)ցի, փարիսեցի. **Except** for some positions, see the next rule.
3. WA shows a tendency for a weaker, voiceless /q/ in consonant clusters գբ, գգ, գկ, գդ, գտ, գմ, գն where it can be confused with /u/, e.g., the words ագգ and սպք, ագդ and սստ, sound quite similar. In EA they are clearly distinct. The word list in the table below is intended for WA spelling; note that the words containing /q/ are often misspelled.
4. /U/ does not shift into q in pronunciation. Observing this rule promotes a native-like pronunciation of Armenian by English speaking students.
5. /U/ is grammatically associated with:
  - 5.1 First person in pronouns: ես, այս, իմս, կեանքս.
  - 5.2 Second person in present tenses: ձգես, գիտես, սարես - սարիս, կարող ես - կրնաս.

Words Spelled With /q/		Words Spelled With /u/		
ագգ	զգալ	Աստուած	դուստր	սպասք
ագդ	զգեստ	առագաստ	ոստիկան	սպիտակ
ագդել	զգոյշ	առաստաղ	ուստի	ստամոքս
ագդր	զգօն	ասպնջական	սգալ	ստանալ
ագնիւ	զկետ	աստիճան	սկահակ	ստեղծել
անզգայ	զմայլուած	աստ	սկետրայր	ստուեր
գարդ	զմուռս	ասք	սկիւռ	սփռոց
գբաղիլ	զնդան	աստղ	սկսիլ	սքեմ
գբաղմունք	զտել	դաստակ	սպաննել	վստահ
գբօսանք	կագորդել	դաստիարակ	սպասել	etc.

6. /q/ is a Grabar preposition still in use in pronoun accusatives, WA formal styles: զիս, զայն, զքեզ.²¹
7. Suffixes containing /q/ and /u/ share the feature of being quite blended with stems:

²⁰ This shift is reflected in colloquial forms, as: WA խրկել from ուղարկել.

²¹ /q/ is blended in many derivatives: արթուն - գարթուն, գ-առ-ի-վեր, գ-արմ-անք, գ-գլխ-իչ, գ-եռ-ալ cf. with the preposition ի > j: գ-անց-անք (յանցանք), գ-արդ-ար-ել (յարդարել), etc.

- 7.1 The suffix **-ստ** appears with a preceding vowel variations: **-աստ**: իմաստ, նաւաստի; **-եստ**: արուեստ, արիեստ, զգեստ, համեստ, ուտեստ; **-իստ**: հանգիստ; **-ուստ**: ապրուստ հարուստ հեռուստ ներքուստ; also as **-ստ-ան**: հեռաստան, Հայաստան.
- 7.2 The preposition-prefix is mostly blended: **q-արտ-ուղի**, **q-արդ-ար-ել**, **q-արմ**. **q-անց** (անցել).
- 7.3 The suffix **-ազ** is practically frozen: նաւազ, նուազ.
- 7.4 Note the large number of derivatives from **բազում** > **բազմաբի**, **բազմազատակ**; also, **բազ(ուկ)** > **բազկաթոռ**, **բազնոց**, **բազրիք**.

44.3 Ժ and Ծ

1. /Ծ ʒ/ is considerably more frequent than /Ժ ʃ/.
2. [Ծ] voiceless and [Ժ]voiced are distinct phonemes, cf.: դժուար, թշուառ; անուժ, անուշ; գուժ գորշ; **except** for some positions, see the next rule.
3. WA shows a tendency for a weaker, voiceless /d/ especially at the end of a word and before sonorants [j], [ն], and [ր] where it can be confused with /ʒ/; see the word list below and note that words containing / ʃ/ are often misspelled. In EA they are clearly distinct sounds.
4. /Ծ/ does not shift into [Ժ] in pronunciation.
5. Neither of these consonants carry a grammatical load.
6. No productive affixes contain /ʃ/ or /ʒ/. The prefix դժ- is not active but has some key derivatives: դժկամ դժնդակ դժբախտ. (blend in դժուար). The WA writing տժ- (տժգին, տժգոհ, տժգոյն) unifies its pronunciation with EA and Grabar. Note also the suffix **-աշ** in **թրուաշ**. Note also the Greek loan prefix **արքի** or **արշի** as in **արքեպիսկոպոս**, **WA արշիդոքս**, **արքիպեդագոս**; **EA արշիպեդագ**.

Words Spelled With /ժ/			Words Spelled With /շ/		
ախորժիլ	դժգոհ	ժուժկալ	անուշ	ղշխոյ	ճաշկերոյթ
այժմ	դժկամ	խաժ	աշխատիլ	դրոշմ	նշան
աշխոյժ	դժնի	խոժոռ	աշխարհ	զարեշտ	շտապիլ
արժանի	դժոխք	հանդուրժել	սպուշ	թշուառ	շքանուտք
արժէք	դժուար	մերժել	արքշիռ	լաւաշ	պատշգամք
բաժնել	դրժել	շարժիլ	գոլորշի	խորշ	քարշել
բժիշկ	երաժիշտ	ուժեղ	գորշ	խորշոն	քնքուշ
դաժան	ժլատ	տժգոյն	դաշնակ	կուշտ	etc. ²²

44.4 Վ վ, Ի and Ֆֆ

1. /վ/ and /l/ devoice and shift into [f] in some words: **հարաւ**, **նաւթ**. However, they are distinct phonemes differentiating a few words: **ֆսֆսալ** - **վսվսալ**. See rules on spelling the sound [v] at 4.1.
2. /ֆ/ is a seldom used letter occurring in:
  - 2.3 Words of foreign origin, as **ֆրանկ**, **ֆասոն**, **ֆոնոգրաֆ**.
  - 2.4 Onomatopoeic words: **ֆսսալ**, **ֆշֆշալ**, **ֆռալ**, **ֆոֆոալ** and interjections, **ուֆ**, **օֆ**.
3. Some dialects, like Grabar have no /ֆ/ and substitute it with /վ/ in new loans, as **Փրանգստան**, or **փոստրոլ** for **ֆոստրոլ**, cf.: **փիլիսոփայ** *philosopher* borrowed from ancient Greek; and the same trend in: **Թիֆլիս** - **Թիվլիս**, **Աֆրիկա** - **Ափրիկէ**, etc.

²² Note, that in this selection /շ/ appears in positions where it is often confused with /ժ/. Otherwise, words containing /շ/ would create a much longer list, cf. the larger number of words containing /u/ versus /q/.

44.5 Բ and Ռ

1. /ʁ/ (soft, monovibrant tap) is significantly more frequent than /n/ (hard, multivibrant trill), see G. rule 3.16.
2. [ʁ] and [n] are distinct phonemes differentiating words: դեր - դեռ (see more examples below). If pronounced correctly, their spelling does not cause problems. However, modern WA tends to generalize /p/ for /n/, and EA, especially in Yerevan conversational style, favors the generalization of /n/.
3. Both have positional and combinational limitations.
4. /ʁ/ does not begin words, save a few loans: քույլ, քարուն, Բաֆֆի.
5. /Ռ/ does not start originally Armenian (Indo-European) roots either but most loans are spelled with it: նաքքի, նազմիկ, ռեհան, ռամիկ, ռոճիկ, ռունք, ռունգ, ռուս, ռոմ, Ռ-քսան, Ռ-ուսիա, etc. Some borrowings are found in double spelling, as: նաքքի, նաքուն, especially the novel loans in WA and EA differ depending on the source language pronunciation:²³ WA քստար, քուրի, Բոմանիա; EA: նադիո, ռուրի ռադար, ռետիո, Ռոմիանիա, etc.
6. /ʁ/ mostly combines with voiced consonants (G. rule 3.6): վերջ, կարգ, քերթ, բորբ; cf.: քրջել but քաց.
7. /Ռ/ mostly combines with voiceless consonants (G. rule 3.9): քոչել, կոթնել, խոպոտ, հոչակ, ուճանալ, except before /ն/: դառնանալ, խառնիխոռոն; see rule 12 (44.512) below.
8. Grammatically, /p/ is associated with:
  - 8.1 the nominal plural number: եր, ներ,
  - 8.2 past tense forms: եր, խաղար, գիտեիր,
  - 8.3 WA participles: (մի՛, չեմ) խաղար, սիրեր, խօսիր/խօսեր.
9. /Ռ/ does not carry a grammatical load.
10. In repetitives, the root /n/ shifts into /p/ in the first component: քարքառ, (> քառ), քրքիռ (> քոչուն, քիթեռ), դիրագրգիռ, մրմուռ, սարսուռ, կարկառել. If the root contains a /p/, it remains intact in reduplication: կերկերուն, մարմրուն.

Spelling /Ռ-ն/ and /Բ-ը/ in Homonyms and Paronyms					
Trill /Ռ-ն/	Tap /Բ-ը/	Trill /Ռ-ն/	Tap /Բ-ը/	Trill /Ռ-ն/	Tap /Բ-ը/
ախոռ	ադօրիք	քոչել	քրջել	ճառ	ճար չար
ակոսայ	արքայ	ժայռ	սայր	ճմռթկել	ճանտր
անտառ	ամբար	լեռ	ողջ լեր	մեռել	մերել
առատ	արատ	լուռ	լուր	յամառ	յարմար
առնական	արնաքամ	լռել	լրել	շառագոյն	շարական
առոյգ	արոյր	խառն	խարան	պառաւ	պարասպ
առու	արու	խոմփալ	խրտնել	փառք	պարկ բարկ
առօրեայ	արօր	ծառայ	ծարաւ	պատառ	փափար
բառ	բարք	ծառ	ծեր ցար	ջեռակ	ճերմակ
բեռնել	բերել	ծոռ	ձոր ծորակ	ջեռոց	ջերմոց
բուռ	բոյր	կառավարութիւն	կարաւանատուն	սառն	սար
գառ	քար	կառչած	կարճած	սաւառնակ	գոարակ
դառն	թարմ	կառք	կարգ	սէր	սեռ
դառ քառ	դար	կեռաս	քէրրաս	սկիտ	ժխտր
դեռևս	թերևս տերև	կեռ	կերկերուն գեր	սփռոց	սրբոց
դեռ	դեր թերի	կնճիռ	քրքիջ	վաճառել	վճարել
դուռ	դուր տուրք	կռել	կրել քրել	վառ	վար
եռալ	երակ	կռիւ	ցրիւ	վճիռ	վերջ
եռեակ	երեք	կռնակ	գրտնակ	տառ	տարի տարերք
գառանցանք	գարդարաք	կռունկ	կրունկ	քառակուսի	կարասի
գեփիւռ	շեփոք	հառաչ	հաղարջ	քառորդ	կարօտ
գկեռ	կեր	հեռու	հերու	քեռի	գերի
քշուառ	դժուար	ձեռք	ձեր ձեր	քոռ	քոր կոր
քոռ	Թորիկ	ձմեռ	ձմերուկ	քուռակ	գորգուրանք

²³ WA as a rule follows the English pronunciation and EA, the Russian pronunciation.

խամբած	համբ	խեցի	հաց	խոտ	հոտ
խայծ	հայց	խիւս	հիւս	խորթ	հորթ
խայտ	չայտ	խնոցի	հնոց	խոր	հոր
խանդ	հանդ	խնչել	հնչել	խուժել	յուշել
խաչել	հաչել	խնջոյք	հաճոյք	խունկ	յօնք
խառնել	յառնել	խշտեակ	հրեշտակ	խրել	հրել
խատուտիկ	հատիկ	խոթել	հոտել	խօսք	հոսք
խարիսխ	հարուստ	խողովակ	հող	etc.	

4.5 Double Consonants

- Double consonants are spelled as pronounced; they are not frequent as a rule emerge in derivation:
  - ան-նշան, ան-նշմար, ան-նման,
  - անուն-ներ, անուն-նին, կանոն-ներ, լմն-նալ
  - եր-րորդ, չոր-րորդ, ին-ն-երորդ,
  - երկ-կողմ, երկ-կենցաղ,
  - կեցցէ > կենալ- կեա-ց + ց + է,
  - օրբան > օրօր, բերրի > բերել, սպաննել > սպանանել, փաթթուկ > փաթթեմ, փաթեթ,
  - զննել~ մանրազնին, քննել ~խորաքնին, փթթած ~ փթիթ, թթենի ~ թութ, ծննդեան ~ ծնունդ, ուղղամիտ ~ ուղիղ, ծծկեր ~ ծիծ.
  - թշտալ > թշթալ, բզբալ > բզբալ, etc.
  - The original vowel between the following double consonants does not reconstruct in existing words: գգուանք, գգուանք, դդում, լլուկ, խխումջ, շշուկ. However, the schwa pronounced between them assumes a vowel shift, consequently, an emergence of double consonants in word building.
- Passive voice infix -ու- creates double [vʋ] if following a verbal stem ending in a ւ, վ, ու, գովուած. **RO:** use double /վվ/ (see)
- Three roots have a double /րր/ without a schwa between them: անդորր, մրրիկ, տարր; the last two can obtain a vowel between them: տարերթ and մրրըրկած (this form is mostly found in poetry for rhyme).
- Foreign words spelled with double consonants in source languages maintain them in Armenian. A pronunciation free of foreign accent assumes their double pronunciation: Աթիլլայ, Ապոլլոն, Աթիլլես, Էմմա, Աննա, Վիեննա, **exception:** միլիոն, also note տոլար WA, դոլար EA.

Useful Tips for Correct Spelling

Structural Analysis: Armenian is an agglutinating language where affixation is the key mode of connecting words together. Affixes (suffix, prefix, infix) in word-building and grammar have a limited quantity. Therefore, a structural analysis of derivative words and a feel for word building components and grammatical endings significantly contributes to correct spelling, cf.: ընթացք - ընթ (root, see rule 13.12) + աց (aorist, see rule 43.431) + ք (plural, see rule 43.26); լու + աց + ք; շար + շար + անք, etc. Below are a few quite general rules:

- The aorist stem and causatives are spelled with /g/: կարդաց, կարդացող, կարդացած, կերցնել.
- Past participle ends in /ժ/: կարդացած, կերած; the future Participle ends in /ք/: խօսելիք.
- /ք/ is associated with the plural: երգենք, կարդացինք. It can drop in word building (վերք - վիրատր).

Etymological Awareness: Some etymological awareness also contributes to correct spelling.
Remember:

- Older loans retain the Grabar spelling and are quite uniform in EA and WA: օգոստոս August, սեպտեմբեր September, հոկտեմբեր October, շաբաթ Sabbath, Ամերիկա America, Իտալիա Italy, Հռոմ Rome, Վենետիկ Venice, Երոպա Europe, յուլիս July, Յովհաննէս John , Յիսուս Jesus, etc.
- Newer geographical names and other loans diverge in spelling according to their modern pronunciation, as: WA Պոսթըն, EA Բոստոն Boston, WA Լոս Անջելէս, EA-RO Լոս Անջելէս Los Angeles, etc. Details in EA Lesson 15, vocabulary differences.

KEY TO LESSON 1

Lexical Exercises.

6. Text: **Ararat.** This is a mountain. That is a mountain. That is the mountain. *A mountain* is that. This is Ararat. This is Mount Ararat.

7. Արարատն է առ: *That* is Ararat. Արարատ սարն է առ: *This* is the mount Ararat.

Արան է տանտը: *Ara* is the host. Սան էր ան: *S/he* was an alumnus/a.

8. սան, սար, սեր, տեր, տար, տանտը.

9. 1. Առ սար է: 2. Աս սար է: 3. Արարատ սար է: 4. Արարատն է սար: 5. Աս Արարատ սարն է: 6. Աս սեր է: 7. Աս է Նարեն: 8. Ան սան էր: 9. Նարե, առ տար: 10. Արան տեր է: 11. Արան տերն էր: 12. Արան էր տանտը: 13. Աս Արան է: 14. Առ Նարեն է: 15. Ան Արարատն է:

KEY TO LESSON 2

Lexical Exercises

2. Text: **Aram, Ardag and Aris.** I am Aram. My name is Aram. I am thirty years old. And this is Ardag. He is eleven years old. This is my country, America. And this is my home. I have a nice house (home). My home is nice. Ardag, do you have a home? I have a home and a cat. Aram, look, this is my home. My home is in America. And this is my cat. My cat is black and pretty. The name is Aris. My cat's name is Aris. Aris is my cat. Aris is still two years old. He saw a mouse. Aris has a mouse. Does the cat eat mice? Does Aris eat *mice*?

4. Արամ-ն, անուն-ս, Արտակ-ն, Արտակ-ը, երկիր-ս, Ամերիկա-ն, տուն-ս, կատու-ս, անուն-ը, կատուի-ս, անուն-ն, կատու-ն, մուկ-ը, Արիս-ը.

5. 1. The cat is black. Aris is a cat. 2. The cat eats mice. 3. This is America. America is a country. 4. America is a beautiful country. 5. Where is America? Is America a beautiful country? 6. This is Sevan. *Sevan* is beautiful. 7. *Pretty* is Nareh. Nareh eats mushrooms. 8. Nareh is twelve years old. 9. I am Ardag. *That* is Nareh. This is me. 10. That is Ardag. Is this Ardag's house? 11. My name is Aram. I am thirty years old. 12. That is a pretty picture. Is *that* a pretty picture? 13. These are Ardag's scissors. 14. And that? That is mine.

6. 9 ինը, 19 տասնինը, 90 իննսուն, 91 իննսունմեկ, 92 իննսուներկու, 99 իննսունինը.

7. 1. Աս իմ երկիրս է. 2. Եւ առ Արամին երկիրն է: 3. Աս սուր մկրատ է: 4. Ան իմ տունս է: 5. Տունս սիրուն է: 6. Աս սեւ կատու է: 7. Կատուն մուկ կ'ուտէ: 8. Առ Արտակի՞ն կատուն է: 9. Ան Արտակին կատուն է: 10. Արամը երեսուն տարեկան է, իսկ Նարեն տասներկու: 11. Նարեն տունն է:

KEY TO LESSON 3

Lexical Exercises

2. Text: **Gift.** I am Ardag. My name is Ardag, and my last name [is] Diradurian. I have two first names and one last name. One of my names is Ardag, and the other [is] Arman. And Aris has one name, that is, Aris. Aris is mine, he is my cat. I am Aris's owner, Aris's Ardag. This is Nareh. I am eleven years old, and Nareh, twelve. Nareh is pretty! I have pencils. Where are my pencils? I give Nareh a present. Shall I give Nareh my picture? I give Nareh my picture. Is this a pretty picture, Nareh? It's pretty. It is mine, it's my picture. It's a gift. And does Aris have a picture? Give me Aris's picture.

4. Արտակ-ն, անուն-ս, մականուն-ս, անուններ-ս, Արիս-ը, կատու-ս, տեր-ն, Արիսի-ն, Արտակ-ը, Նարե-ն, մատիտներ-ս, Նարեի-ն, նկար-ս, նկար-ը.

5.

սաներ	մանուկներ
սերեր	նուէրներ
սունկեր	կատուներ
տերեր	տարիներ
տ(ու)ներ	մատիտներ
նաւեր	անուններ
միւս	սեմեակ
մատ	նաւաստի
մուկ	կրակ

6. Red blood, red fire, red sun, red heart.
 One joke, one name, one letter, one last name, one present.
 Two years, two columns, two years old. two children, two sailors.
 Nine shoulders, nine wheels, nine suns, nine friends.
 Ten columns, ten letters, ten pictures, ten leaves.
 Our cat, our home, our year.
 My cat, my letter, my time my picture, my friend.
 Black mushroom, black mouse, black cat, black lie.
 Sharp shoulder, sharp letter, sharp leaf, sharp joke.
 Pretty picture, pretty ship, pretty child, pretty gift.
 The next column, the other sailor, the other cat.

7. 1. Կրակն ու արեւն կարմիր են: 2. Նարէն տուօնն է: 3. Արտակը երկու՞ անուն ունի: 4. Իմ նկա՞րս տամ Նարէին: 5. Կատու՞ն մուկ կ'ուտէ: 6. Արամը մաւաստի՞ է: 7. Արտակը մանուկ է:

8. 1. Աս իմ սեմեակս է: 2. Իմ տունս կարմիր է: Իմս է: 3. Եւ ատ Արամին տունն է: 4. Աս տունն ու՞ր է: Ամերիկա է: 5. Աս սեւ կատու է: Կատուն մուկ կ'ուտէ: 6. Ատ Արտակին կատուն է: Ու՞ր է կատուն: 7. Կատուին անունը Արիս է: Աս Արիսին նկարն է: 8. Ու՞ր է Նարէն: Ու՞ր են իմ նկարներս: 9. Ու՞ր են մատիտները: Աս իմ մատիտներս են: 10. Ես Նարէին իմ սիրտս կու տամ: Նարէին նկար տու՞ր: 11. Աս նաւը տասնմէկ մաւաստի ունի: Ասի սեւ մաւ է: 12. Ես տասը մատ եւ մէկ սիրտ ունիմ: 13. Ան երկու նկար ունի, իսկ (եւ) ես՝ մէկ: 14. Ան մէկ անուն ունի, իսկ ես՝ երկու:

KEY TO LESSON 4

Lexical Exercises

1. Text: **Marital love.** Ara and Ani are spouses. They love each other. Ani loves Ara. And Ara loves Ani. Ara says: This is Ani. Ani is my wife. I love Ani. I love Ani. Ani, and you? Do you love Ara? I love Ara. He is my husband and my friend. His are my heart and love, says Ani. Ara listens and says:

I only love Ani. She is my family, my wife, and my friend. Hers are my love, my heart, and my money.

3. Արա-ն, Անի-ն, կին-ս, ամուսին-ս, ընկեր-ս, սիրտ-ս, սէր-ս, ընտանիք-ս, դրամ-ս.

4. Direct form	my + noun + article	your + noun + article	his/her + noun + article	his/her (own) + noun + article
տուն	իմ տունս	քու տունդ	անոր տունը	իր տունը
դաս	իմ դասս	քու դասդ	անոր դասը	իր դասը
ընկեր	իմ ընկերս	քու ընկերդ	անոր ընկերը	իր ընկերը
ամուսին	իմ ամուսինս	քու ամուսինդ	անոր ամուսինը	իր ամուսինը
կատու	իմ կատուս	քու կատուդ	անոր կատուն	իր կատուն
ընտանիք	իմ ընտանիքս	քու ընտանիքդ	անոր ընտանիքը	իր ընտանիքը
տէր	իմ տէրս	քու տէրդ	անոր տէրը	իր տէրը
անուն	իմ անունս	քու անունդ	անոր անունը	իր անունը

5. 1.է 2.եմ 3.էք 4.ես 5.ենք 6.է 7.եմ 8.է 9.է 10.է 11.է.

6. 1.Անոնք 2.Ես 3.Դուն 4.Դուն 5.Ան 6.Անոնք 7.Ատ 8.Սենք 9.Ան 10.Ես 11.Դուք 12.Ատ 13. Դուք 14. Սենք 15. Ան

7. 1. I am fine. And you? Do you have a family? 2. Aram has a good house. Does he also have a family? 3. He has a child. His child is three years old. 4. The strawberry is red. The arrow is sharp. People are good. 5. We are children. My friend is thirteen years old. 6. Blackie loves his bone. 7. Aris gives him a bone. 8. This is Ani. Ani is young and pretty. 9. I am Ani. My name is Ani. 10. Ani and Ara are spouses. Ani says, "I love Ara." 11. Ani loves her husband. And Ara loves Ani. 12. Ara loves only his wife. 13. And I love my home. 14. Do you stay in this house? 15. The lesson begins.

8. 1. Ասիկա տունն է: Ան նոր է: Ասիկա իմ տունս է: Ասիկա իմս է: Իմ տունս սիրուն է: Ես ընտանիք ունիմ: Ես կը սիրեմ իմ տունս եւ իմ ընտանիքս: 2. Ստուերները սեւ են: Ելակը կարմիր է: Ասիկա քու որդի՞դ է: Դուն լաւ որդի ունիս: Իմ ընկերս լաւ մարդ է: Ան ոսկի սիրտ ունի: Ան քսան տարեկան է: Ասիկա իր տունն է: Ան կը սիրէ իր տունը: 3. Ատ սար է: Ատ Արարատ սարն է: Ատ մեր սարն է: Ու՞ր է Արարատ սարը: 4. Արտակը մանուկ է: Անիկա կատու ունի: Անոր անունը Արիս է: Ասիկա քու՞ կատուդ է, Արտակ: Ասիկա քու՞ կղ է: «Արիս իմս է», կ'ըսէ Արտակը: Ես ալ Արիսինն եմ:

KEY TO LESSON 5

Phonetic Exercises

1. Mini: ու օ ո ն ա լ ս տ; tall: Ե ճ Ճ, descending: ը ռ չ դ լ ք յ պ; bisecting: ի է Կ. (Check with Appendix 3).

2. Phonetic pronunciation: օ ա ս տ ճ Ճ ը ռ չ դ լ ք յ պ ի է Կ. Positional pronunciation: Ե initial [ye], remaining [e], ո initial [vo], remaining [o]; ու before vowels [v], remaining [u], լ in diphthong իւ [yu], remaining [v]; յ initial [h], final, zero, remaining [y].

*Lexical Exercises. 1. Dialogues: Family pictures**Ani*

Hasmig What is your name?
Ani Ani.
Hasmig And your last name?
Ani Asrian, I am Ani Asrian. And you?
Hasmig I am Hasmig. And is that your boyfriend?
Ani No, that is Ara, my husband. And this is my mom's picture. My dear mom, Mrs. Nvart.

Nvart

Hasmig And you, Mother Nvart, do you have a family?
Nvart Yes, this is my husband. We have two sons and a daughter.
Hasmig What do you do, mother Nvart?
Nvart I am a housewife.

Hasmig

Ani And you, Hasmig, do you have a family?
Hasmig No, I am single. I have sisters, but I live by myself.
Ani Where do they live?
Hasmig San Diego.
Ani Ara and I live together. We are newlyweds.
Hasmig What are you doing?
Ani My lessons.
Hasmig Me too.
Ani You and I both are doing lessons by ourselves.
Hasmig This won't do; come on, let's do [it] together.

Ardag

And you, Ardo?
What should I say? Aris, you speak!
Meow, says Aris.
Whom do you love, Ardo?
Myself, Aris and Aram. Aram is my friend.
What do you love?
Everything. Aris too. Only he does not like eating mice.
What are you talking about? I don't like *everything*, says Aris. No, it's impossible to live like this.

6. 1. Ես, Անոնք 2. Դուք, մենք 3. Դուն, Անոնք 4. Աս, Ատ 5. Ասոնք

7. 1. Ատ քու տունդ է: Ան ալ իր տունն է: 2. Ես երկու քոյր ունիմ: 3. Այսօր ան իր տունը կ'ըլլայ: 4. Դուք յասմիկ ունեք: 5. Ես իմ դասս կ'ընեմ: 6. Դուք Ամերիկա կ'ապրիք:

8. 1. Արամ Անիին ընկերը չէ: 2. Յասմիկը Յունաստան չ'ապրիր: 3. Յասմիկը Անիին պատկերը չունի: 4. Արտանը չ'ըներ «Մյաու»: 5. Ասանկ ալ ապրիլ չ'ըլլար: 6. Այդ օրը լաւ օր չէր: 7. Մենք դասի չենք նստիր: 8. Ան նոյնպէս չի կրնար պարել: 9. Դուք եւս տունը չեք կենար: 10. Արիսը մուկ չ'ուտեր: 11. Նաւաստիները նաւ չեն նստիր: 12. Մարդիկ դրամ չունին: 13. Կոյրը լոյսը չի տեսներ: 14. Այսպէս եւս լաւ չ'ըլլար: 15. Տիկին Նուարդը նորապսակ չէ: 16. Արիսը մարդ չէ: 17. Ատիկա ուտել չ'ըլլա՞ր:

9. 1. կը սիրեն I love my mother. 2. կը նստիս You sit. կը սկսի The lesson begins. 3. կը տանինք We take strawberries to Ardo. 4. կը սիրե՞ք Do you also like strawberries? 5. կը սիրեն They love mom. 6. կը սիրէ Aris does not like to dance. 7. կը սիրէ Nareh loves Ararat. չի սիրեր Aris does not like pictures. 8. չենք ընելը We don't do lessons today. 9. կ'ընեն Ani and Hasmig also do lessons. 10. կը մնան They stay at this house. 11. մտիկ կ'ընենք: We listen to the news every day. 12. են Ani and Ara are friends. 13. կը կենան They stay at this house.

10. 1. Can you stay? Yes, and you? 2. Hasmig loves jasmine, and Ani, lilacs. 3. You can take jasmine and also strawberries to Hasmig. 4. Can you see that mountain? We can too. They cannot. 5. Are they blind? No, they are young. 6. What is your mother's name? What is his (her) mother's name? 7. Are you a mother? No, I am a newlywed. Do you have a mother? 8. I have a mother but I have no sisters. I am a mother and I have a mother. 9. Lusig is Ara's sister. Ara, you have two sisters, don't you? 10. My name is Ara, and what is your name? 11. This evening is nice. Today everything is nice. 12. Ardag, you like doing lessons, don't you? 13. Yes, I have classes every day and I do my lessons, says Ardag. 14. You do not have, you do not love and you do not do, says Aris. 15. Does Aris also do lessons? No, he can, but he does not. 16. No, there is no way to live like this, says Aris.

11. 1. Դու՞ն մայր ունի՞ս: Այո, մայրիկ ունիմ եւ մէկ քոյր: Անոնք ու՞ր կ'ապրին: 2. Ան կո՞ր է: Ոչ, ան երտասարդ է: 3. Ասանկ ապրիլ չ'ըլլար: Ատանկ սկսիլ չ'ըլլար: 4. Անին երիտասարդ ու սիրուն է: Ան քսաներկու տարեկան է: Անին մայր ունի: 5. Այս Անիին մայրն է: Անոր անունը Նուարդ է: Ան տանտիկին է: Ան կը սիրէ Անին: 6. Այդ Անիին ամուսինն է: Անոր անունն ի՞նչ է: Անոր անունը Արայ է: Ան ալ Անին կը սիրէ: 7. Անին քոյր չունի: Արայ, դուն քոյր ունի՞ս: Այո, մէկ քոյր ունիմ: 8. Այս Լուսիկն է, քոյրիկս: Ան ալ Լուսիկին ամուսինն է: 9. Ոչ, այդ Լուսիկին ընկերն է: Անի յոյն է: 10. Անունդ ի՞նչ է: Ի՞նչ անունս Քոսդա է: Ես կին չունիմ: Լուսիկը ի՞նչ ընկերս է: 11. Այս մեր դասարանն է: Ես դաս ունիմ, կ'ըսէ Լուսիկը: Ես ալ, կ'ըսէ Քոսդան: 12. Եկու՛ր միասին ընենք դասը: Ես կրնամ սկսիլ: Սակայն ես չեմ կրնար, կ'ըսէ Լուսիկը:

KEY TO LESSON 6

Lexical and Grammar Exercises

1. Dialogues: It Will Be Well

Ara Ani, are you crying? What's the matter, darling?
 Ani It's not good. I can't live like this anymore. We are not making it, Ara.
 Ara Money is not important, Ani, my beautiful. Ani, what did we say to each other at our wedding?
 Ani What?
 Ara That we love one another and will love forever.
 Ani Love is love, but... No, no more crying, and it will be well.
 Ara We will live, my love, and hope, and everything will be all right.

Ardag and Aris Again: Ardag needs a bag, also notebooks, pencils, etcetera. He has a class. "Whose bag is this, Ardag?" says Ardag's mother. "It's yours, mom." "Is this already mine? Well, and where is yours?" "It is under me," says Aris. "Aris, where are you?" says mom. "He is in front of you, mom; don't you see him?" says Ardag. "Aris, we have no time for jokes, give back Ardag's bag; he will take it to classes," says Ardag's mother.

3. 1.մայրիկիս, անունը 2.մայրիկիդ անունը 3.աչքերը 4.աչքերն 5.նուէրդ պայուսակ մըն 6. կատու մը, անունը 7.դէմք մը 8.պսակ մը

5. 1. Պատին ետեւը սեւ կատու մը կայ: There is a black cat behind the wall. 2. Սարի մը տակ ոսկի կայ: There is gold under a mountain. 3. Մեր տան դէմը դրամատուն մը կայ: There is a bank in front of our house. 4. Քու տանդ մօտը կրկես կայ: There is a circus near your house. 5. Արամին մօտը քարտէս կայ: The map is with Aram.

6. 1. Արտակը պիտի լսէ իր մայրը: 2. Անոնք ելակ պիտի ուտեն: 3. Արիսը ելակ պիտի չուտէ: 4. Ես եւ դուն այսօր պիտի պարենք: 5. Մենք կատակ պիտի ընենք: 6. Մարդիկ լաւ պիտի ապրին: 7. Սուտասանը սուտ պիտի ըսէ: 8. Այսօր օդը տաք պիտի չըլլայ: 9. Անին մայր պիտի ըլլայ:

7. 1. After giving his picture to Nareh, Ardag began to draw Aris. 2. Ardag has a love for reading. 3. There was a time that I could not read. 4. Is it good to give money to the blind? 5. Mrs. Nvart is a loving mother. 6.

KEYS TO THE LESSONS

But Mrs. Nvart already has no mother. 7. Mrs. Nvart's mother is no longer [alive]. 8. The mother sings (lit.: says) a lullaby to the baby daughter. 9. And the daughter listens to mom. 10. Are there stones near the mountain? 11. The mountain is green, but there are also some stones. 12. Is the moon hot and red? 13. No, the sun is hot, and blood is red. 14. Is the wheel green and small? 15. No, leaves are green, and strawberries [are] small. 16. There is no money, but we are young. 17. Nareh needs Aris's picture. 18. Ardag does not have his [Aris's] picture; he gives his own.

8. 1. Անիկա երիտասարդ է սիրուն կին մըն է: 2. Ան կրնայ նկարել: 3. Ան կը սիրէ նկարել: 4. Ան ամէն օր պէտք ունի նկարելու: 5. Ան նկար չի նուիրեր (տար): 6. Կըսէ. «Ասոնք նկար չեն, կատակ են»: 7. Այս պարզ դիւրին չէ: 8. Ես չեմ կրնար այդպէս (ատանկ) պարել: 9. Անոր սանտր մը պէտք է: 10. Ստուերները սեւ են: 11. Մենք սունկ չենք ուտեր: 12. Դուն կը կարօտնաս քու տունդ: 13. Ու՞ր է քու տունդ: 14. Դրամատունին մօտը: 15. Ոչ մէկը կը սիրէ սուտասանները: (Սուտասանները ոչ մէկը չի սիրեր:) 16. Երկու ընկեր միասին դաս կ'ընեն: 17. Այսօր ոչ մէկը դաս չունի: 18. Կիրակի է: 19. Տունը տաք է, քիչ մը օդ պէտք է: 20. Կարելի՞ է լուսամուտին մօտենալ:

9. **A Lesson.** Are there classes today? Yes, there are. Where is the class? In the classroom. Is this the second lesson? No, it's the third. What class is it? The same, as yesterday. Is it an easy class? It's fine. Whose class is it? It is mine. Maybe you are going to enter the classroom? It is possible and it is necessary (*idiom*). For whom is it possible, and for whom is it needed? Just like yesterday, for whomever it is possible, it is also necessary. (Play on words.)

10.

Noun	Translation	Noun	Translation
ոտք	foot	ոտնաման	shoe
լոյս	light	լուսին	moon
լոյս	light	լուսամուտ	window
տուն	house	տնակ	small house
մատ	finger	մատանի	ring
մայր	mother	մայրիկ	mom
օր	day	կէսօր	noon
սուտ	lie	սուտասան	liar
մալ	ship	մալաստի	sailor
Noun		Verb	
պար	dance	պարել	to dance
պսակ	wedding	պսակել	to marry
որոտ	thunder	որոտալ	to thunder
որս	prey	որսալ	to hunt
սանտր	comb	սանտրել	to comb
ստուեր	shadow	ստուերել	to cast shadows
կատակ	joke	կատակել	to joke
կարօտ	longing	կարօտնալ	to miss, long for
կէս	half	կիսել	to share, to cut in half
կրակ	fire	կրակել	to fire
տէր	master, owner	տիրել	to possess
յոյս	hope	յոսալ	to hope
օրօր	lullaby	օրօրել	to rock
նետ	arrow	նետել	to throw
նուէր	gift	նուիրել	to present, give
նկար	picture	նկարել	to paint, draw
Noun		Adjective	
որդի	son	որդետէր	one who loves his/her children
տարի	year	տարեկան	annual
Adjective		Verb	
սեւ	black	սեւնալ	to become black, to tan
չոր	dry	չորնալ	to dry
կարմիր	red	կարմրիլ	to redden, blush

մանր	small	մանրել	to crumble
կոյր	blind	կուրանալ	to become blind
տաք	warm, hot	տաքնալ	to warm, get hot
նոր	new	նորէն	again
Numeral		Numeral	
տասը	ten	տասնչորս	fourteen
երկու	two	քսաներկու	twenty
Preposition		Verb	
մօտ	near, at	մօտենալ	to come close, approach

KEY TO LESSON 7

Lexical Exercises

1. *Text: Nvart's Guests.* Today is Easter, an old holiday that is always celebrated. Ani and Ara take an Easter present for mom. They take sweet strawberries and fragrant lilacs for mom. Ani and Ara visited mother Nvart's home. "Hello, mom," they say, and they kiss mom. "Hello, a thousand greetings."

"I miss you mom; I always want to see you," says Ani. "How are you, mom?" says Ara. "Well, I wish you be well, son." "Mom, they don't say it like that in America." "Then how do they say it?" "Fine, thank you," they say. "I can't say it like that, I am Bolis-Armenian" "Why can't you?" "It will be dull... but I don't blame them, says mother Nvart. Then she continues, OK, son, let's say well and be well." She likes to make jokes very much. Ani washes the strawberries. "Come here, mom; look, what good strawberries they are. Would you like to enjoy some?" "Thank you, Ani, my sweetheart," says mother Nvart; "you also eat. And look what Armenian foods there are here for my sweet Ani and Ara. Help yourself, enjoy." "Mother Nvart, then what do the Armenians say?" says Ara again. "To what? -"Yes, they say let's say good, and hear good, son."

4. Ինչպէ՞ս ես (էք): Լաւ եմ, շնորհակալութիւն: Լաւ ըսենք, լաւ ըլլանք: Լաւ ըսենք, լաւ լսենք: Դուք լաւ ըլլաք:

5. Նոր, քիչ, աւելի, յետոյ, սիրելի, տանիլ.

6. ըսէ՛, ըսէ՛ք, ուզէ՛, ուզէ՛ք, նայի՛ր, նայէ՛, նայէ՛ք, ապրի՛ր, ապրէ՛, ապրէ՛ք, սկսի՛ր, սկսէ՛, սկսէ՛ք, լուս՛, լուսցէ՛ք.

7. 1. Ան կ'ըսէ՛ «Սիրէ՛ մայրդ»: 2. Ան կ'ըսէ՛ «Մի՛ յուսահատիք»: 3. Ան կ'ըսէ՛ «Նուէր տու՛ր»: 4. Ան կ'ըսէ՛ «Ներսը մի՛ կենաք»: 5. Ան կ'ըսէ՛ «Շատ ապրէ՛ (երկար ապրի՛ր)»: 6. Ան կ'ըսէ՛ «Մարդիկը մի՛ ատէք»: 7. Ան կ'ըսէ՛ «Ուշ մի՛ մնար»: 8. Ան կ'ըսէ՛ «Չայերէն սիրէ՛ք»:

8. 1. This is my family. Manushag is my wife. 2. We have two boys, Levon and Garen. 3. We have no daughter. 4. My wife and I are young. Our children are small. 5. We have many friends and pals. 6. Our sons also have friends. 7. We live here; this is our house. 8. We love each other very much.

9. Լեւոնը երկու տարեկան է, իսկ Արէնը՝ չորս: Անոնք նոր շուն մը ունեն: Levon is two years old, and Aren, four. They have a new dog.

- Շունիդ անունը ի՞նչ է, Արէ՛ն, "կ'ըսէ՛ հայրիկը: "What is your dog's name, Aren" says the father.

- Աս իմ շունս չէ, հայրիկ: This is not my dog, daddy.

- Չապա որու՞նք է: Then whose is it?

- Լեւոնի՞ շունն է: It is Levon's dog.

- Քուկդ է, աս քու շունդ է: Դուն կրնա՞ս շունի՞ անուն մը դնել, մանչւ: It's yours, this is your dog. Can you name (literally: put a name to) the dog, my son?

- Ոչ, չեմ կրնար: No, I can't.

- Ինչու՞: Why?

- Ու՛ր պետք է դնեմ անունը՞ շունին մօտը, շունին տակը, կը գարմանայ Արէնը: Where should I put the name, near the dog, under the dog? Aren is surprised.

- Անունը մօտը չեն դնել, կու տան, կ'ըստ հայրը, շունին անուն մը տուր: (People) do not put the name near something, they give it, says the father, give the dog a name.

- Ոչ, չեմ տար, կ'ըստ Արենը, ես անուն մը ունեմ, ան ալ շունի՞ն պետք է տամ: Կարելի չէ, չ'ըլլար, կ'ըստ Արենը: No, I won't give,¹ says Aren, I have (only one) a name, and should I give it to the dog? No way, it won't do, says Aren.

10. - Արեն, կրնա՞ս շունին անուն մը տալ: - Ոչ, չեմ կրնար, իմ անունս իմն է: - Արեն, ելակ լուա: - Ոչ, ալ ելակ չկայ: - Արեն, նայէ՛, հոս ելակ շատ կայ: - Ես ելակ չեմ տեսներ: - Իսկ դուն ելակ կը սիրե՞ս: - Ոչ, ես ելակ չեմ սիրեր: - Յապա ի՞նչ կը սիրես: - Չեմ կրնար ըսել: - Ինչու՞: - Ես չեմ սիրեր ելակ, իմ բերանս կը սիրէ:

11. 1. This is mother Nvart's house. 2. Mother Nvart lives here. 3. Ani does not live here. 4. Ani now lives with Ara. 5. Where do they live? 6. They live wherever they wish. 7. I am kidding; they live there. 8. Ani and Ara visited today. 9. Ani gives strawberries to mom. 10. "Try them, mom," she says.

12. 1. I hate [my] being sick. 2. I don't want to be sick. 3. Eating a lot is not good. 4. Sometimes people get sick from eating too much. 5. "Being sweet" is when people eat and do not get sick. 6. It is impossible (no way) to eat two ducks at once; do not do it! 7. It is good to eat little by little and often. 8. Of course, correct eating also requires time.

13. 1. Մեր տունին ետեւը պզտիկ պարտեզ մը կայ: Պարտեզը սիրուն է: Ան միշտ կանաչ է: Հոն շատ բոյսեր կա՞ն: Անի, Արայ, հրամմէ՛ք, հոս նստիլ: Նայէ՛ք ինչ սիրուն է մեր պարտեզը:

2. «Ինչպե՞ս ես, մայրիկ», կ'ըստ Արան Նուարդին: «Լաւ ըսենք, լաւ ըլլանք», կ'ըստ Նուարդը: «Մենք՝ պոլսահայերս, կատակ ընել շատ կը սիրենք», կ'ըստ:

3. Պարել կ'ուզե՞ս: Ոչ, դուն միմակդ պարէ՛, դուն շատ լաւ կը պարես:

4. Կարենը մանուկ է: Անիկա չորս տարեկան է: Ան շուն ունի: Շունը անուն չունի: Արենը միմակ մէկ անուն ունի, եւ ան է՝ Արեն: Ան չի կրնար իր անունը շունին տալ: Մի՛ զարմանաք, ան տակաւին պզտիկ մանչ մըն է: Արենը չի ուզեր լուալ ելակը: Ան կ'ուտէ ելակը: Եւ ելակ ալ չկայ:

KEY TO LESSON 8

Lexical and Grammar Exercises

1. *Text.* **Ardag.** Ardag draws himself. "This is me," he says. "And this is Vahe with his brother. They are my young friends. I don't play with Vahe; he is still too young; he plays with his toys. And this is Aram. And Aram does not play *with me*. I would like to play with Aram very much. But Aram does not play any more. He has no time. He works. Never mind; I speak with Aram. It is very interesting to talk with Aram. It's even more interesting to listen to Aram. Aram will come home soon. I always wait for him. Here, Aram already came home. "How are you, Ardo?" "I am fine, and you, Aram?" "Good. What are you doing?" "I am with Aris; we were drawing." "Where is Aris? I don't see him." "He is there, behind the house. Come on, Aris, say hello to Aram." "Whom were you speaking, Ardo?" "To Aris. No, I am talking with you. Let's talk, Aram." "Come on. We are going to speak Armenian, aren't we?" "I don't know Armenian, Aram." "Who are you, sweetheart?" "I am a boy, I am a nice boy. I am Ardag." "What are you?" "Armenian, I am Armenian." "Then why don't you speak Armenian?" "You do know; because I live in America." "But you also know some Armenian, don't you?" "Yes, I understand a little." "Do you want to learn Armenian well?" "Yes, but how?" "You have to write, read, speak." "I don't know how to read. I can read English. Do you know the Armenian letters?" "Of course. If I bring the Armenian letters for you, will you learn?" "Do you have them?"

"Sure. Look, this is for you, sweetheart." "What's this, an Armenian book?" "And all the letters are there." "How will I read them?" "Ayp, pen, kim." "Ayp, pen, kim. Oh, I like it so much. Thank you, Aram. Ayp, pen, kim. I love you very much." "Aris, come here. Look, this is the book of Armenian. You understand every language, don't you? If Chong speaks to you in Chinese, you understand, and if Enrique speaks to you in Spanish, again you understand. Now, speak Armenian." "Meow," says Aris, after pondering for a minute.

5. գիրք - գրել, գիտելիք - գիտեմ, բերք - բերել, բարիք - բարի, վերք - վիրաւոր, վանք - վանական, խելք - խելամիտ, ընելիք - ընել, աշխատանք - աշխատիլ, սպասք - սպասել, երբեք - երբեւէ, ամենքը - ամեն մէկը.

¹ Note the usage of the present simple tense for the future; literally: *I don't give*.

6.

Past Tense of Defective Verbs է, ունիմ, կամ						
Pronoun	Positive	Negative	Positive	Negative	Positive	Negative
ես	էի	չէի	ունէի	չունէի	կայի	չկայի
դուն	էիր	չէիր	ունէիր	չունէիր	կայիր	չկայիր
ան	էր	չէր	ունէր	չունէր	կար	չկար
մենք	էինք	չէինք	ունէինք	չունէինք	կայինք	չկայինք
դուք	էիք	չէիք	ունէիք	չունէիք	կայիք	չկայիք
անոնք	էին	չէին	ունէին	չունէին	կային	չկային

Simple Past Tense of Defective Verbs կրնամ, գիտեմ				
Pronoun	Positive	Negative	Positive	Negative
ես	գիտէի	չէի գիտեր	կրնայի	չէի կրնար
դուն	գիտէիր	չէիր գիտեր	կրնայիր	չէիր կրնար
ան	գիտեր	չէր գիտեր	կրնար	չէր կրնար
մենք	գիտէինք	չէինք գիտեր	կրնայինք	չէինք կրնար
դուք	գիտէիք	չէիք գիտեր	կրնայիք	չէիք կրնար
անոնք	գիտէին	չէին գիտեր	կրնային	չէին կրնար

7. 1. Father always used to come home late. կուգար. 2. Can you speak Italian? խօսիլ կրնա՞ս 3. We were working every day. կ'աշխատէինք 4. Come to our home. Եկու՛ր 5. I can't now; I'll write my lesson. չեմ կրնար, պիտի գրեմ 6. He did not come because he was learning lessons. կը սորվէր 7. There is no sun; it is sad. չկայ 8. We have to (will) wait one more day. պիտի սպասենք 9. There will be sun tomorrow. կ'ըլլայ 10. How do you know? գիտես 11. I don't know; I hope. չեմ գիտեր 12. Wait, Aris; don't play any more; let's read. Սպասէ՛, մի՛ խաղար, եկու՛ր 13. Put the book here and read. դիր, կարդա՛ 14. Tomorrow I will write a letter. պիտի գրեմ 15. Don't eat salty things. If you eat salty, you can't sleep well. մի՛ ուտեր, չես կրնար, քնանալ
8. 1. Ardag was drawing himself. կը նկարէր 2. My sister had three daughters, and my brother, two sons. ունէր 3. Why didn't you speak? Wasn't there a tongue in your mouth? չէիր խօսեր, չկա՞ր 4. I did not want to speak then; I did not speak. (I did not feel like talking, so I didn't talk.) չէի ուզեր, չէի խօսեր 5. Aris didn't use to speak Chinese, but he could understand (was understanding) it. չէր խօսեր, կը հասկնար 6. This could be a very interesting book. կրնար ըլլալ 7. Would you give it to me, so that I also (could) read? կուտայի՞ր, կարդայի 8. The mother used to give sweets to Hasmig. կուտար 9. I used to send letters to Ghugas every day. կը դրկէի 10. In childhood (for children) everything was fine. էր
9. 1. Սորվիլ չեմ ուզեր, խաղալ կ'ուզեմ: 2. Դուն անգլերէն եւ սպաներէն կը խօսիս: 3. Դուն հայերէն կը հասկնաս, իրա՞ւ է (չէ՞): 4. Այո, քիչ մը. սակայն խօսիլ չեմ կրնար: 5. Մենք կը կարդանք իտալերէն, սակայն չենք գրեր: 6. Ես չիմարէն չեմ գիտեր: 7. Արտակը աշակերտ (ուսանող) է. ան այլեւս չի խաղար: 8. Արամը շատ կ'աշխատէր: 9. Արտակը Արամին կը սպասէր: 10. Արամը անոր համար հայերէն գիրք մը կը բերէ: 11. Երեկ Նուարդ մայրիկը հիւրեր ունէր: 12. Անոնք խաղող կը սիրեն: 13. Ան շատ հետաքրքրական մարդ մըն է: Ան շատ կը կարդայ: 14. Մատիտը բեր: 15. Կատուին անուն մը դիր: 16. Այս մանուշակները տար մայրիկին: 17. Դուն պէտք ես հոս: Եկու՛ր այսօր: 18. Դոս քանի մը վարդ բեր, մանչս: 19. Շատ ապրիս:

KEY TO LESSON 9

Lexical and Grammar Exercises

1. **Text. Hasmig.** Once we lived in Greece. Our home was very nice. It was close to the mountains. There was a small river near the house. Every day we heard the nightingales' songs. I had three sisters. My father and my mother worked and we studied. But most of all we loved to play. Every day we played, the four sisters together, Hayguhi, Karen, Lucy, and I. We had a beautiful garden, full of fragrant roses. In the evenings we used to sit there. Our mother played on piano, and our father used to talk to us. He told (was telling) us so many interesting things. And we all listened to him and learned from him. Our mother used to bring sweets and give them to all of us. "Sweets are good in the evening," she used to say, "so that you sleep sweetly." Once, when it was late fall and the cold wind was playing with the red-green leaves of the garden, my father was telling about America. He was saying that there were always green lands there. My father wished that we all, the whole family, could live in the USA. And my mother would say the soil (land) of Armenia is sweet.

And we dreamed of an evergreen Armenia. And I remember my hat, a white hat, the front of which read Greece with gold letters, and the back, Armenia. My sisters also had such hats. Sweet are the memories of childhood. Longingly I remember those times, when we all were together. We had many dreams and we used to dream a lot. Now we no longer live in Greece. Only one sister of mine, Lucy, lives in Greece with her family. My other sister lives in Armenia. We used to call her Karen, but now they call her Garineh. My father, my mother, and I are here, in America. We rent a meager apartment and none of us wants to talk about our old home and lovely garden. Because this does not look like our dreams at all. And Hayguhi, my youngest sister who was the loveliest and the sweetest of us all, she is no more. And sometimes I dream her dreams.

4. տխուր, տակ, դեմը, դուրս, լաւ, պաղ.

6. 1. pretty woman 2. fragrant carnation 3. sweet mother 4. to sing a song 5. to walk on foot 6. to walk straight 7. to put in front 8. to be in the back 9. naked lie 10. very soon 11. to speak Armenian 12. to play games 13. to send home 14. to bring up 15. to put back 16. to put down.

7. Nom. & Acc.	Genitive and Dative	Ablative	Instrumental
գետ գետեր	գետի-ն գետերու-ն	գետէ-ն գետերէ-ն	գետով գետերով
երագ երագներ	երագի-ն երագներու-ն	երագէ-ն երագներէ-ն	երագով երագներով
յիշատակ	յիշատակի-ն	յիշատակէ-ն	յիշատակով
յիշատակներ	յիշատակներու-ն	յիշատակներէ-ն	յիշատակներով
իրիկուն	իրիկու-ն	իրիկուրնէ-ն	իրիկունով/իրիկուրնով
իրիկուններ	իրիկուններու-ն	իրիկուններէ-ն	իրիկուններով

8. 1. վրան 2. վրայ 3. վրան 4. վրայ 5. տակ 6. վրայ 7. վրայ 8. հետը, 9. հետը

9. a) 1. How do you want it? Should we take this table out or bring it in? 2. If you had come earlier, we would have eaten in the garden. 3. Don't play outside anymore, it is cold already.

b) 1. The grass has a good smell. 2. Trash brings disease. 3. I braid my hair bit by bit. 4. In spring we cut the grass. 5. Ardag was sleeping with the book in his lap. 6. Even sensuous thoughts are considered sins.

10. 1. Մեր տան մօտը դրամատուն մը կար: 2. Քոյրս երեք դուստր ուներ: 3. Անոնք Յունաստան կ'ապրէին: 4. Հայրս հայերէն կը կարդար: 5. Իրիկունները հոն անուշ էին: 6. Կ'ուզէի քնանալ: 9. Սոխակը միշտ կ'երգէր: 8. Դուստրս շատ կ'երագէր: 9. Բարեկամս կատակ կ'ըներ: 10. Ընկերդ ի՞նչ կը սորվէր: 11. Որ կարդար, գրէր, ասէն բան ալ կը սորվէր:

11.	1. Nominative Ուղղական	<i>The kids are playing outside. Subject The rose smells good. Subject Our house was very pretty. Subject</i>
	2. Genitive Սեռական	<i>The walls of the circus are round. Attribute A mother's heart is kind. Attribute Attribute A cat's eyes are yellow. Attribute</i>
	3. Dative Տրական	<i>I give my book to Ardag. Indirect object Aris does not sit on the table. Adverbial modifier of place This does not look like our dreams. Indirect object Game for cat is death for mouse. (proverb). Indirect object</i>
	4. Accusative Հայցական	<i>Aris does not eat mice. Direct object Hasmig used to remember her old hat. Direct object Aris sits in Ardag's lap. Adverbial modifier of place</i>
	5. Ablative Բացառական	<i>I have good news from my friend. Indirect object One of my books is missing. Partitive ablative, subject Aram comes back in two years. Adverbial modifier of time Is he coming from home? Adverbial modifier of place</i>
	6. Instrumental Գործիական	<i>It's nice to walk through the garden. Adverbial modifier of place No way (it is impossible) to dance with one foot. Indirect object Ardag no longer plays with toys. Indirect object</i>

12.	1. Արան շատ կը սիրէ Անին:	Ara loves Ani very much.
	2. Արամը իրիկուններն ալ կ'աշխատէր:	Aram used to work in the evenings, too.
	3. Արիսը պատուհանին մօտը կը նստի:	Aris sits at the window.
	4. Արտակը իր դասերը կը կարդայ:	Ardag reads his lessons.
	5. Յասմիկը հայրիկէն շատ բան կը սորվէր:	Hasmig learned many things from her father.
	6. Յասմիկին մայրը դաշնակ կը զարներ:	Hasmig's mother played on piano.

13. 1. Տե՛ս, ինչ աղուոր կին մըն է: Շիտա՞կ է: Հարկա՛ւ: 2. Անոր դէմքը այնքան աղուոր է: Մազերը սեւ են ու աչքերը՝ կապոյտ: 3. Բերանը կարմիր է, ինքն ալ անուշ կը հոտի: Անուշիկ է եւ միշտ ուրախ: 4. Երիտասա՞րդ է: Անշուշտ: Երանի տեսնէի անիկա: 5. Որու՞ն մասին կը խօսիս: Չե՞ս գիտեր անիկա: 6. Ոչ, բնաւ չեմ գիտեր: Անի իմ երագս է: 7. Ատենօր ես Իտալիա կ'ապրէի: Ես հոն կ'աշխատէի: 8. Ես աղուոր տուն մը կը կենայի գետին մօտը: 9. Ներսը շատ լաւ էր, սակայն ես միշտ դուրսն էի: Ես շատ բարեկամներ ունէի: 10. Ամէն բան շատ հետաքրքրական էր: Ես շատ քիչ կը քնանայի: 11. Ես ատեն չունէի քնանալու եւ պէտք չունէի քնանալու (քնանալու ատեն չկար, ոչ ալ պէտք): 12. Իրիկունները մենք կ'երգէինք ու կը պարէինք: 13. Իտալական սեխը շատ աղուոր էր ու խտոր շատ անուշ հոտ ունէր: 14. Շատ կը սիրէի այդ ամէնը: Կարօտով կը յիշեմ այն ատենները:

KEY TO LESSON 10

Lexical and Grammar Exercises

1. *Text. Ani.* It is early morning. Ara woke up and prepared to go to class. Ani was asleep. Ara approached her bed and began to wake her up. Ani doesn't want to get up. "Good morning, Ani, my beautiful." "Good morning." "What day is today, sweetheart?" "I don't know; I still want to sleep." "Shall I bring you chocolate, darling?" "Bring. What do we have to do today?" "We'll go to classes, as usual." "I don't want classes, I we went to bed too late last night." "My sweetheart wants to sleep--" (the first line of a famous lullaby by Barsegh Ganachian). "Don't do it, Ara, don't, I am asleep without that too." "Let me gently hug you and kiss you." "Let me sleep, Ara it is still early." "Didn't you remember what day is today, my soul?" "A bad day. Monday." "Only? Today is the first anniversary of our marriage (lit.: today is one year since we got married)." "Really? But that will be in the evening, it's still early." "All right, my life, sleep a little bit more. I am on my way [I go] to bring your chocolate." "Ani? It's here. Do you smell it?" "O, how sweet! "My son doesn't want to become a monk..." sings Ani. "My nightingale woke up." "Yes, my sweetheart, thank you. You know, Ara, I am going to meet with Hasmig today." "When?" "At two, after classes. Do you have anything?" "Yes, we have a celebration, my beautiful." "What do you want us to do?" "Let's go to a cute place together, drink to our health." "That's fine. That will do. What else?" "I'll be very busy afternoon. I'll also see Aram." "When?" "At six p.m." "They'll make a nice couple, Hasmig and Aram, won't they?" "Perhaps. "

4. տխուր, երբեք, պզտիկ, վար (ներքեւ), ուշ, բաց, պաղ.

7. 1. Early in the morning, next spring, next Monday, next week, 2. last year, last fall, a few days ago, 3. to go far, to come sometimes, to be married.

8. 1. Today I have bought a present for you. 2. And I had bought one for you; I forgot it at home. 3. He is an old, tired person, who does not work. 4. One shouldn't hit a fallen person. 5. One shouldn't hit the fallen ones. 6. Let me see. What is it that you are drinking? 7. I am happy for what you have done. 8. He must have had fallen when still a child; his mind isn't there. 9. When you are tired of sad memories, come, let's drink. 10. I have drunk wine. Soon I will be drunk. 11. Stay away from drunks. 12. This book is the best of *all the things I bought*.

9. 1. Yesterday I ran into (by chance saw) my old friend. տեսայ 2. We spoke with each other for a long while. խօսեցանք 3. We remembered the old days and told our news. Յիշեցինք, պատմեցինք 4. And I was late to work. ուշացայ 5. Yesterday I would have stayed home, but they called me to work. կանչեցին 6. I both worked and found my old friend. աշխատեցայ, գտայ

10. 1. You should have woken up earlier, so that we were not late. պիտի արթննայիր 2. My brother was going to visit us yesterday. պիտի գար 3. It was clear that we would still speak much about this case. պիտի խօսէինք 4. Last summer we were going to go to Armenia, but it did not happen, we did not go. պիտի երթայինք 5. That day too, like all other days, I was going to go to classes. պիտի երթայի.

11. 1. There was a lot to do in my youth. Simple past 2. I was working, my spouse was working too. *Past imperfect* 3. And our children *were learning*, they *were* still young. *Past imperfect, simple past* 4. I have two sisters, Talin and Sosi. *Simple present* 5. It is two years since Taline *has gone* to work in Armenia. *Present*

perfect 6. My parents were born in Jerusalem. *Present perfect*² 7. My father lived there for twenty four years. *Simple past* 8. My mother was small when she came to America. *Simple past* 9. They met each other and got married here. *Simple past* 10. They have always lived and worked for Armenians. *Present perfect*.

12. a) 1. Արտակը երգող գրիչ մը ունի: 2. Արտակին մայրը երգչուհի է, եւ հայրը՝ նկարիչ: 3. Արտակ, երգիչ՝ կ'ուզես ըլլալ թէ՛ նկարիչ: 4. Ես գրող պիտի դառնամ, գուցէ թէ՛ նաեւ ուսուցիչ: 5. Նկարածներդ բան մը չհասկցայ, Արտակ: 6. Ասիկա մեռնող օրուան յիշատակն է՝ իրիկունը: 7. Արտակը շատ գիրքեր կարդացած է:

b) 8. Ուշացողներուն համար շոքույլ չկայ, մի՞նակ պաղ թեյ է: 9. Սառ թեյ խմեցինք եւ հին երգեր երգեցինք: 10. Երէկ շատ յոգնած էի, կանուխ պառկեցայ: 11. Առտու կանուխ արթնցայ եւ տաք ցնցուղ մը առի: 12. Ապա սիրով աշխատեցայ:

c) 13. Արամ ծաղիկ պիտի բերէ Անիին: 14. Ան իր կինը շատ կը սիրէ: 15. Անոր «կեանքս, հոգիս, սիրելիս» կը կանչէ: 16. Այս առաւօտ օրոր կ'երգէր անոր համար եւ շոքուլաւ բերաւ: 17. Անոնք մեծ տօն ունին այս գիշեր: 18. Մէկ տարի է, որ անուսնացած են:

KEY TO LESSON 11

1. *Text. Aram Has Returned.* I worked out of the country for two years. We had gone to Italy with my brother. We finished our business and yesterday returned home. There was no measure to the happiness of our family and friends. I also had missed everybody so much. My phone rings all the time and my close ones gather together again. Ardag, my young friend, has grown up considerably. He is a perfect youth already.

This Saturday I went to see Ara and Ani. We hugged and kissed one another. Time hadn't touched (had circumscribed) our friendship. We were intimate friends again. But time had also brought big news. Last year they had had a child. They had named the boy Dikran. He was asleep when I went there. "How is he?" Ani asked me. "Do you like my baby?" "He is so tiny!" "He has already grown plenty," Ani proudly looked at the cradle. "He is a four-and-a-half-month-old person." "Precisely, my boy is four months and seventeen days old," smiled Ara. "When Dikran was born, the doctor told me that I had given birth to a baby-elephant," said Ani. "Really, why?" I was amazed. "Because he was so big," explained Ara. "And I have grown old, haven't I, Aram?" laughed Ani. "You have gotten only more beautiful," quickly put in Ara. "What do you say, Aram?" asked Ani. "Yes, we plead for your authoritative opinion, Mr. Italian." They laughed all the time, and I did love them so much. I realized that to understand love one has to be away for a while. "Let it go, Ani. To tell the truth, both of you only look much better. Now have a look at the presents that I brought from Italy." We, the old friends, had a wonderful evening, and the small baby also seemed to be an old friend.

4. բաց, գոց, պաղ, սառ, տաք, վախ, կախ, գալ, սառ, մեծ, բաց, բժիշկ, երաժիշտ, երիտասարդ, սիրտ, խաչ - քար, ընտանիք - սեր, ժամ - ցուցնել, օր - ցուցնել, (զ)արթուն, արթննալ.

5.

6. Imperative Sing.	Infinitive	Future Participles	Past Participles	Simple Past 1 st & 3 rd P., Sing.
եկու՛ր	գալ	գալու, գալիք	եկած, եկեր	եկայ, եկաւ
գնա՛	երթալ	երթալիք, երթալու	գացած, գացեր	գացի, գնաց
բե՛ր	բերել	բերելիք, բերելու	բերած, բերեր	բերի, բերաւ
տա՛ր	տանիլ	տանելիք, տանելու	տարած, տարեր	տարի, տարաւ
ա՛ն	առնել	առնելիք, առնելու	առած, առեր	առի, առաւ
տու՛ր	տալ	տալիք, տալու	տուած, տուեր	տուի, տուաւ
դի՛ր	դնել	դնելիք, դնելու	դրած, դրեր	դրի, դրաւ
ըրէ՛	ընել	ընելիք, ընելու	ըրած, ըրեր	ըրի, ըրաւ
տե՛ս	տեսնել	տեսնելիք, տեսնելու	տեսած, տեսեր	տեսայ, տեսաւ
նայէ՛	նայիլ	նայելիք, նայելու	նայած, նայեր	նայեցայ, նայեցաւ

7. 1. My parents have bought a house which I still have not seen it. 2. Have you done your job? Then have some rest (a break). 3. I have not finished yet. But tomorrow I will have done everything. 4. They say, Boghos' wife has left home. 5. What are you saying? Did she leave her husband and go? 6. Is it possible to leave the husband and be gone?

² Note that the expression is always in the present perfect in WA and simple past, passive voice in English.

8. - Դու՞ն ուսուցիչ՞ չես: Are you a teacher? - Այո, ես ուսուցիչ եմ, դու՞ն ալ: Yes, I am a teacher. You too? - Ոչ, ես ուսուցիչ չեմ, ես բժիշկ եմ: No, I am not a teacher, I am a doctor. - Եւ քու բարեկամը ի՞նչ է: And what is your friend? - Ան ալ բժիշկ է: Շատ աղուոր բժիշկ մըն է անհկա: He is also a doctor. He is a very good doctor. - Դու՞ն քու գործը կը սիրե՞ս: Do you love your work? - Այո, հարկաւ: Yes, sure. - Դու՞ն ալ: You too? - Ոչ, ես չեմ սիրեր: No, I don't love it. - Ինչու՞ չես սիրեր: Why don't you love it? - Քիչ մը տխուր է ամենուն ցաւերը գիտնալը: It's a little bit sad to know everybody's pains. - Հապա ինչու՞ կ'ընես: Then why do you do it? - Մարդոց պէտք է: People need it.

9. 1. Saying "In the name of the Father, the Son and the Holy Ghost, Amen" the priest completed the prayer. 2. The emigrants left the fatherland and prepared [lit. got up (idiom)] to go to foreign shores. 3. Summer or winter, night or day, they worked so that they may help their families. 4. They never thought about having a good time. 5. Getting hope from God, they lived for the love of those who were home. 6. They did not tire of working, and they kept their minds and hands occupied. 7. How are you doing, people? 8. Our homes are far, but our hearts are big and our hopes, countless. 9. We are ready to do everything for our folks. 10. When at last we returned home, we didn't know what to do because of happiness (idiom). 11. The father bird goes to bring food for the chicks leaving their care to the mother. 12. Far from you, unaware of you, alone, I am always here to desire you, cry for you. 13. I was about to leave home when the phone rang.

10. 1. Այսօր հինգշաբթի է: Երեկ չորեքշաբթի էր: 2. Վաղը ուրբաթ է: Ես շաբաթ օրերը կը սիրեմ: 3. Գալ շաբթու Նիու Եօրթ պիտի երթամ: 4. Անցեալ տարի Իտալիա էինք: 5. Արամը գնաց Իտալիա աշխատելու: Հիմա ան վերադարձած է: 6. Արամը իր բարեկամներուն համար նուրբներ բերաւ Իտալիայէն: 7. Արտակը աղուոր պատանի մը դարձած է: 8. Այժմ ան հայերէն վարժ կը խօսէր: 9. Ան համբուրեց Արամը ու ըսաւ. «Դու՞ն իմին հայերէնին ուսուցիչս ես:» 10. «Բայց ես հեռու էի», ըսաւ Արամը: 11. «Դու՞ն այս գիրքը կը յիշե՞ս», հարցուց Արտակը: 12. «Մերինները ուրախ են հայերէն խօսելուս համար», ըսաւ: 13. «Անցեալ տարի Հայաստան գացած էի եւ հոն մարդոց հետ հայերէն կը խօսէի:» 14. Վահէն արդէն վեցուկէս տարեկան էր: 15. Ան կ'ուզէ բժիշկ ըլլալ: 16. Ամենէն աւելի ան տանձ ու խնձոր կը սիրէ: 17. Նուարդ մայրիկը մեծցե՞ր է: 18. Ոչ, միայն աւելի աղուորցեր է: 19. Լուսիկը ամուսնացած էր ու երկրէն գացած: 20. Որո՞նք հետ ամուսնացաւ: 21. Ամերիկացի յոյն մը առաւ: 22. Եւ գիտե՞ք, անոր ամուսինը հայերէն կը խօսի: 23. Ան մեծցած էր հին բակի մը մէջ: 24. Եւ հոն շատ հայերու տուներ կային: 25. Անոր մանկութեան ընկերները հայ ու յոյն էին: 26. «Քուկիներդ նաեւ իմիններս են», ըսաւ Լուսիկին: 27. Եւ Արի՛սը: Ու՞ր է Արիսը: 28. Ան շատ զբաղած է հիմա: 29. Ան Տիգրանին համար նոր օրօրներ կը գրէ:

KEY TO LESSON 12

Texts: "Confession." A passage from "The Other," by Krikor Zohrap

I have no one but you to open my heart.... For sure you know what has happened to me; there is no time to tell you in great detail. Then, I have accomplished what I desired; is it for this reason, I wonder, that I am the most unhappy man in this world? What a weird love is mine, cherishing which makes me suffer as if I am deprived. Emma is mine, mine entirely, but it is the fear of losing her that scares me every instant. If she leaves me one day, goes away, O, Lord....

Predestined Meeting. Hasmig has decided to go to Armenia to work. A few years ago she got a medical doctor's degree from Harvard. The desire of years was accomplished. Now she is a surgeon and she can help people. It is already late for many. It is late for Hayguhi. But she can at least prevent evil for others. Hasmig easily found her first job because she had graduated from school with the highest grades. She considered herself very happy—always responsible, organized and punctual, her creative mind soared in the heights of science and cognition. But day after day a doubt was born in her. A doubt that now had almost turned into alarm. If she does not go to work one day, what can change for her patients? Nothing bad. There are many doctors here. As good as she and better than she. There is a faraway Armenia where a surgeon has the worth of a baker. The war and need there still mow the people down. Treacherous bombs explode there over the heads of the peacefully working and the soldiers daydreaming in cease-fire. An Armenia that was her mom's dream. An Armenia that was her childhood dream. And an Armenia where Karen lives with her children, Hayg and Hayguhi. A young, Hayg and Hayguhi in whom lives a part of her joyous Hayguhi. The old homeland calls her with familiar and unfamiliar, friendly and well-wishing people. She has decided finally. She will go. And she has put up everything she has for sale, like someone who does not plan to return. There is no happiness in things. Hasmig goes to look for happiness in a place from which many come here with the

hopes of a promised land. They come along the traces of her family's old dreams. The phone suddenly rings interrupting Hasmig's thoughts. "Yes?" "Can I speak with Jasmine?" "Speaking (this is Jasmine)." "Hello. I am Aram Giragosian. I believe you are selling Edgar Allan Poe's collection." "Yes, would you like to buy it?" "How much does it cost?" "Twenty dollars." "I'd be happy to buy it." "Sure. If you please, you can come and get it." "Where do you live?" "In Alameda." "Tomorrow afternoon, say around four, would it suit you?" "At four sharp is better. I will bring the books to the BART station." "Very well. How shall I recognize you?" "I am of average height, twenty-eight years old. Blonde and with black eyes. I'll be in a blue dress; perhaps I will wear a white coat." "You must be very beautiful; are you married, I wonder?" "Yes, to Poe..." Aram did not know that he was going to meet an Armenian woman. With a name that was going to be fated for him which he had heard from his friends but had had no chance to meet the owner of the name. How could Aram know that he was going to fall in love with Hasmig like a crazy teenager.

5. մոտենել, յարգել տալ, յիշեցնել, բռնել, խօսեցնել, հասցնել, պատկեցնել, փակցնել, դարձնել, դառնալ տալ, լացնել, կեցնել, մոռցնել, մոռնալ տալ.

ճ. Imp. Pl.	Simple Past	Past Participles	Imperative
եկէ՛ք	եկայ եկար եկանք եկար եկան	եկած եկեր	եկո՛ւր, մի՛ գար
գացէ՛ք	գացի գացիր գնաց գացինք գացիք գացին	գացած գացեր	գնա՛, մի՛ երթար
խօսեցուցէ՛ք	խօսեցուցի խօսեցուցիր խօսեցուց խօսեցուցինք խօսեցուցիք խօսեցուցին	խօսեցուցած խօսեցուցեր	խօսեցո՛ւր, մի՛ խօսեցնէր
առէ՛ք	առի առիր առաւ առինք առիք առին	առած առեր	ա՛ւր, մի՛ առնէր
տուէ՛ք	տուի տուիր տուաւ տուինք տուիք տուին	տուած տուեր	տու՛ր, մի՛ տար
դրէ՛ք	դրի դրիր դրաւ դրինք դրիք դրին	դրած դրեր	դի՛ր, մի՛ դնէր
հարցուցէ՛ք	հարցուցի հարցուցիր հարցուց հարցուցինք հարցուցիք հարցուցին	հարցուցած հարցուցեր	հարցո՛ւր, մի՛ հարցնէր
ապրեցուցէ՛ք	ապրեցուցի ապրեցուցիր ապրեցուց ապրեցուցինք ապրեցուցիք ապրեցուցին	ապրեցուցած ապրեցուցեր	ապրեցո՛ւր, մի՛ ապրեցնէր
նայեցէ՛ք	նայեցի նայեցիր նայեցաւ նայեցինք նայեցիք նայեցին	նայած նայեր	նայէ՛, նայիր, մի՛ նայիր

8.	<p>Էմման ատ լուրերը նամակով առած էր: Էմման նամակով առած էր ատ լուրերը: Էմման նամակով ատ լուրերը առած էր: Էմման առած էր նամակով ատ լուրերը: Էմման առած էր ատ լուրերը նամակով: Ատ լուրերը Էմման նամակով առած էր: Ատ լուրերը Էմման առած էր նամակով: Ատ լուրերը նամակով առած էր Էմման: Ատ լուրերը առած էր Էմման նամակով:</p>	<p>Նամակով առած էր ատ լուրերը Էմման: Նամակով առած էր Էմման ատ լուրերը: Նամակով Էմման առած էր ատ լուրերը: Առած էր Էմման ատ լուրերը նամակով: Առած էր Էմման նամակով ատ լուրերը: Առած էր նամակով Էմման ատ լուրերը: Առած էր նամակով ատ լուրերը Էմման: Առած էր ատ լուրերը նամակով Էմման: Առած էր ատ լուրերը Էմման նամակով:</p>
----	--	--

9. - Դու՞ն ի՞նչ ես: What are you? - Հայ: Armenian. - Ոչ, կ'ուզեմ ըսել ի՞նչ կ'ընես: No, I mean, what are you doing? - Խաղող կ'ուտեմ: I am eating grapes. - Ոչ, կ'ուզեմ ըսել՝ ապրուստի համար: No, I mean, for a living. - Կ'աշխատիմ: Ուսուցիչ եմ: Իսկ դու՞ն: I work. I am a teacher. And you? - Կը սորվիմ: Աշակերտ (ուսանող) եմ: I study. I am a student. - Ընտանիք ունի՞ս: "Do you have a family? - Այո, ամուսին եւ զաւակ մը: Եւ դու՞ն: Yes, a husband and a child. And you? - Մայր եւ եղբայր մը: A mother and a brother. - Անոնց հետ՞ կ'ապրիս: Do you live with them? - Ոչ, մի՛նակս: No, by myself.

1. I have heard this story from my grandmother. I like the color blue very much. We do not write much with a pen any longer. Vahan is very happy about his cars.
2. My friend came from Armenia on business. Would you like to meet him? Next Sunday we expect guests; you come too. We begin the dinner with salad. After dinner we have oranges, to say nothing about bakhlava. This Wednesday on the twenty-fourth we have an important business.
3. It is seventeen minutes past seven a.m., it is still early. I have been studying yoga since last year. We spent nice time in Venice. We passed under the bridges singing there.
4. Aram enjoys traveling. Ani loves the sea, the trees, and the flowers. "Let's finish whatever we have to do and go," says Ani. "We will find new acquaintances, meet friends and well-wishing people," rejoices Ara.

“There is no one as good as you or better than you,” thinks Ani. They travel much by car. But this time they will take an airplane. The plane departs after in the afternoon. “Let’s first go to a café to have coffee,” says Ara. “I would drink some cold water now,” says Ani; “it is very hot.”

11. *The Kindly Dog.* “Whom are you afraid of, Aris, from me? I love you. And you?” “How shall I love you? I am very busy making others to love me.” “Is that why I love you so much? You make me love you? And could you also make a bone for me?”³ “How do I know? I need to think. If you would go away a bit so that I could think calmly.” “If it will please you, Aris, I am going. You can make me love you, then you can make me, no, *for* me, a bone.⁴ I got confused, Aris; should I go?” “Go, my wooffy, I will find you,” says Aris and ponders while yawning: “If I can find the bone hidden by you, surely you will have what you want.”

12. 1. I have no one else but you to open my heart. զո՞վ 2. Is it for this reason that I am the most unhappy man in this world. ո՞վ եմ 3. Emma is mine. որո՞նքն է 4. If she leaves me one day, goes away! զո՞վ 5. Let’s make the good bigger. ի՞նչը 6. Make me live, God, make me live so that my burden does not fall over this world. ինչպե՞ս 7. And if you will take me, Lord, first take my life, then, my soul. ի՞նչը

13. 1. The child makes himself loved. 2. Put my picture on your fringe. 3. Remind me in the morning so that we finish the incomplete errands. 4. Don’t stay late; we can’t miss the plane for you, nor we can stop it for you. 5. New sorrows made (us) forget the old ones. 6. You make people laugh at you by dressing like that. 7. Mrs. Nvart hired people and had he house fundamentally cleaned up before Christmas. 8. Vard used to amuse us all with his witty comments. 9. Envy drained his life tree. 10. Adam always makes me laugh, and Khachik, makes me sad. 11. We asked and praised Ani, the nightingale of our group so much that at length we made her sing. 12. Mom, Shant snapped my button, will you sew it? That is why you made the Shant cry?

14. a. 1.«Ես կ’անցնիմ, կ’երթամ, դուք կը մնաք, խօսքերս մի՛ մոռնաք», կ’ըսէր մեծ մամա:

2.«Օրերնիդ աղօթքով ու յոյսով չանցընէք, գործով լեցուցէ՛ք», կ’ըսէր: 3.«Իմ կեանքս այլևս անցաւ, հիմա ձեր կարգը եկած է:» 4.«Ձեր կեանքը այնպէս անցուցէ՛ք, որ վերջէն չափսոսիք:»

b. 5. Այժմ ժամը տասնմէկն է: Առտու ուրիշ քառորդ կայ (կ’ուզէ, կը պակսի): 6. Երեկոյեան իննուկէսն է արդէն: 7. Կ’ըսեն՝ այս ծնեռ շատ պաղ ըլլալու է: 8. Անցած շաբաթ Ֆիլադելֆիա աղուր ժամանակ անցուցինք: 9. Անցեալ աշուն անոնք Փարիզ գացին: Փարիզի չափ զուարթ և Փարիզի չափ աղուր քաղաք չկայ:

c. 10. Արսիին կը լուսաւորէ աշխարհը իր շողերով: 11. Մայր արջը կ’արթննայ և կը կերակրէ իր ձագերը: 12. Քեզի նոր պատկերները պիտի ցուցնեն: 13. Աս ուղևորութիւնը ինձի յիրաւի ուրախացուց: 14. Այս պարզ (ջինջ) ջուրերը ինձի երգել կուտան:

d. 15. Արամը սորվեցուց Արտակին հայերէն այբուբենը: 16. Երկու տարի ասկէ վերջը Արտակը դպրոցը պիտի աւարտէ: 17. Կը կարծեն որ ան բարձրագոյն նիշերով պիտի աւարտէ: 18. Անին սև մազերով և սրճագոյն աչքերով հայուհի մըն է: 19. Անին Տիգրանը արթնցուց, քիչ մը խաղցուց, և ետքէն կերցուց: 20. Այս ուրբաթ օրը Տիգրանը բժիշկի տարին՝ տարեկան ստուգման համար: 21. Անցեալ երկուշաբթի Տիգրանին տարեդարձն էր, ան լմնցուց երկու տարին և մտաւ երրորդին մէջ: 22. Հազիւ ճանչցայ անոր, այնչափ մեծցած էր: 23. Արան ու Անին գիրքերնին առեր գացեր են անտառ կարդալու:

e. 24. Յասմիկին չափ աղուր կին մը չեմ հանդիպած, կ’ըսէ Արամը: 25. Յասմիկը Հայաստան երթալու կը պատրաստուի: 26. Ան կ’ուզէ իբրև բժիշկ աշխատիլ հոն: Ան կարօտցած է իր քոյր Քարէնը: 27. Յասմիկը կը խորհէր. «Պէտք է կանխենք չարը, պէտք է կանխենք պատերազմերը», երբ հեռածայնը ընդհատեց անոր միտքերը: 28. Արամը կը սիրէ կարդալ: Ան գիրքերու մեծ ժողովածու մը ունի: 29. Օրըստօր կը մեծցնէ ատիկա: 30. Ան քանի մը բարեկամ հրաւիրած է իր գիրքերը ցուցնելու համար:

14. “If you had one million, what would you do?” “I would pay my debts.” “What would you do with the remainder?” “I’d pay the remainder later.”

³ The translation tends to maintain the play on words; literally: And can you *give* me a bone?

⁴ The translation tends to maintain the play on words; literally: then you can *give you*, no, give me, a bone.

EA Lesson 12. Poem by Eghisheh Charents, Translated by Ara Babayan.

I love the sun-drenched zestful taste of our peerless Armenian words.
 I love the languishing sad tunes of our lamentful ancient lutes.
 Our fragrant flowers, blood-red roses and our ripe and luscious fruits.
 I love the undulating dances of our fair Nairian girls.

I love our haunting dark blue skies, our crystal springs and light-soaked lakes.
 The summer sounds and dragon-winds of winter's unrelenting cold.
 The uninviting blackened walls of our wretched homely huts.
 I cherish each stone of our martyred cities thousands of years old.

Wherever I wander on earth, they're in my heart our mournful airs.
 Our time-worn manuscripts and parchments in my mind have turned to prayers
 However deep our bleeding wounds might pierce and ravage my heart's core,
 My orphaned land, blood-scorched Armenia, I will love you even more.

No balm can soothe my restless soul, my ever-roving yearning heart.
 For me, no mind, no hallowed brow glows like Narek's or Kuchak's art.
 Traverse the world no holy peak you'll find so bright, for ever white.
 Like an unreachd road to glory, I love my mountain Ararat.

KEY TO LESSON 13*Phonetic Exercises*

I. Find the homophonic letters to ք - փ, գ - ք, դ - ք, ձ - ց, ջ - չ.

*Lexical and Grammar Exercises**Maymun, by Zahrat*

When I say maymun don't think of monkeys;
 It's the name of my pet black pussycat.
 When I say pussy pet, don't think he's pretty;
 He is the ugliest cat in the world.

When I say he's black, don't think of real black;
 In that blackness the eyes are yellow.
 When I say yellow, don't think of the sun
 The sun is one, and his eyes are two.

When I say two, don't think of two entities;
 In the depth of both the sole dream is one.
 When I say a dream, don't think of great things;
 It's just to be loved by someone.

Texts: Some Philosophy. There is a comparative picture of fish above. The first is a big fish. But the first is less big than the second. The second is bigger than the first. The third fish is bigger than the second. This last one is the biggest, the biggest of them all. The biggest creatures live in the sea. The biggest one is the whale with a very philosophical name. The small fish is eaten by the big one. A bigger fish is eaten by the biggest; this is life. And this is a miniature picture of the biggest creature.

Some History. At the dawn of history and civilization moving with the help of animals was a great novelty. Later came carts with wheels, which were newer and faster. Motor cars or automobiles are even newer than the horse-carts, and they go faster. The engines of the newest vehicles took them to flight as jets, airplanes, and helicopters, as rockets and spaceships. Now these go [proceed] the fastest. And the newest and fastest are still coming. The old are always defeated by the new.

Where is Baronian Street? I was walking, lost in the huge city. Having lost my way, I go looking at people's faces. Who will help? I asked someone: "Brother, would you please tell me how I can go to Baronian Street?" "Since you respected me enough to ask," said the man, "go as you wish." (play on words).

Was he drunk? Let me stay away from men. I saw an old lady and asked her. "Toward Baronian street? With love, you! If you please, my son, you go straight up this street until the street up there. From there you go left, then you go up a little, from there you walk right, a bit later you walk further up, then again you go left, at the intersection you turn right; on your left side you turn back and then you go straight ahead. There is the street you want. May God be with you, my boy." Till this day I am looking for Baronian Street. Do you know its location, brethren?

The Mother's Prayer: I was twenty-five years old when I had my daughter Hayguhi. With her I knew the greatest joy. And with her I knew the greatest pain. There was war. Cyprus for whichever time became an apple of discord between Greece and Turkey. Wars come and go. The victims do not come back. My Hayguhi had gone to Cyprus for a trip with her school. A vacation which still has not ended. My grandmother Hayguhi was killed in the great genocide. And my mother Hasmig, a small orphan, found herself in Greece, escaping death by a miracle. God willed and she was saved. Why? To be able to join her granddaughter Hayguhi in the foreign land of Cyprus some day? We never found Hayguhi. And by my mother's last will we laid her to rest in Cyprus. So that Haygo is not alone. We entrusted our old and young, whether we entrusted them to the soil or to one another, holding the path of a new foreign land. I had Hayguhi and I lost her. I could cherish her bright being as a quickly fading dream for only fifteen years. And fifteen years later I still wait for her. I became her mother and now I have to say I was her mother. I had three children and now I have to I have had three children. I knew what war was, and now I learned what pain is. And my Karen is in the other fire, in the tumultuous land of Armenia. And now my Hasmig has set out to go. Protect her, God! She will go there where the centuries-old fight of the Armenians and the Turks is still flaming [lit. irate]. My Hasmig will go to heal the wounds of the Armenian soldiers. Support her, Lord. Who can heal the pain of mothers' who have lost children?! The inhuman in human form slaughters Hayguh's and God and people watch coldly... Have mercy, Lord...

5. Վատ, անօթի, կանուխ, անուշ, գէշ, ցածր, բարի, տկար, դուրս, եզ, աղտոտ, տգեղ, ուրախ, հանգիստ, արագ, նոր, պզտիկ

6. 1. Names without obvious parallels—Անահիտ, Վարդան, Վասակ, Վահէ. 2. Names deriving from common nouns—Լուսիկ, Լուսինէ, Մեխակ, Վահան. 3. Names of Christian origin—Պետրոս, Եղիշէ, Բեդիմէ, Յակոբ. 4. Names with gender differentiation—Յայկ, Յայկուհի, Կարեն, Կարինէ

7. 1. Քարտէսին վրայ Յայաստանը պզտիկ է: 2. Պատուհանին տակ նստած է Արիսը: 3. Տունէն դուրս շատ պահ է: 4. Մայիսէն ի վեր բարեկամս չեն տեսած: 5. Ճաշին մէջը միս և բրինձ դիր: 6. Երջանկութեան համար շատ աշխատանքի պէտք կայ: 7. Մեզմէ առաջ դուք կ'երթաք: 8. Դրանին համեմատ հագուստը առաւ: 9. Գործերը վերջերս աջ կ'երթան: 10. Պատէն կախեալ կախուած աղուոր պատկեր մը կայ:

9. 1. Come close; I'll tell you something. *Grammatical meaning* 2. They are very close friends. *Lexical meaning* 3. Take these trees out! This is a house, not a garden. *Grammatical meaning* 4. It's already cold outside; it's fall. *Lexical meaning* 5. According to the official newscast, a cease-fire has begun. *Grammatical meaning* 6. I agree again; let us sow wheat. *Lexical meaning*

10. 1. Տուներնիս *զեղեցիկ* են: Our homes are *beautiful*. Իմ տունս *աւելի զեղեցիկ* է: My home is *more beautiful*. Ձեր տուներնիս *առաւել զեղեցիկ* են: Your homes are *more beautiful*. Քու տունդ *զեղեցկազոյն* է: Your home is the *most beautiful*. Անոնց տուներնիս *նուազ զեղեցիկ* են, քան մերինները: Their homes are *less beautiful* than ours. Անոր տունը *նուազազոյնս (ամենա) զեղեցիկ* է: His home is the *least (most) beautiful*.

2. Միսիսիսին *խորունկ* գետ մըն է: Mississippi is a *deep* river. Արաքսը *նուազ խորունկ* է: The Araxes (Araks) is *less deep*. Նեղոսը *աւելի խորունկ* է, քան Արաքսը: The Nile is *deeper* than the Araxes. Ամազոնը *ամենէն խորունկ* է, աշխարհիս խորագոյն գետն է: The Amazon is the *deepest*; it is the *deepest* river in the world.

3. Ես *շուտ մը* լմնցուցի գործերս: I finished my work *quickly*. Դուն *աւելի շուտ* լմնցուցիր գործերդ: You finished your work *more quickly*. Մենք *ամենէն շուտ* լմնցուցինք գործերնիս: We finished our work the *most quickly*.

4. Գիշերուան հովը *սաստիկ* կը բախտ դուռը: The night wind hits the door *heavily*. Գիշերուան հովը *աւելի քան սաստիկ* կը բախտ դուռը: The night wind hits the door *more than heavily*. Գիշերուան հովը *սաստկազոյնս* կը բախտ դուռը: The night wind hits the door *very heavily*.

11. 1. When I was small, I had a dog; his name [was] Chambar, and I thought we would always be together. 2. It was the first dog I ever had and never could reconcile with his loss. 3. Until now I still want the impossible; I want Chambar to be with me. 4. He was my friend for hardly ten years, while I was, I am, and I will still be. 5. And as long as I am, as long as I have life, I will also have a dog. 6. Who has, will have to lose; this is the order. 7. Now I know these, and I can comprehend. 8. They say one has to have a dog twice—in childhood, to weep over it, and in old age, to have someone to weep over him. 9. If in those times I knew this much, if I were more mature, I wonder whether I would also be able to take Chambar's loss more peacefully.

12. 1. Who do you consider a friend? Everyone who wishes well. 2. What cup is this? A coffee cup. 3. From whom does Aris learn? From Ardag. 4. What is Aris afraid of? The dog. 5. What does Aris play with? His tail. 6. Ara and Ani had a baby boy last year whom they named Dikran. 7. What is his name? His name is Dikran. 8. Who feeds Dikran? Ani. 9. Who does Ani feed? Dikran. 10. Whose house is white? Mine is the white house. Mine. 11. Whose car is this? Aram's car. 12. Crane, where are you coming from? I am eager to hear (lit.: I am servant to) your voice. Crane, don't you have any news from my homeland?

13. *նրէ՞, ի՞նչ կ'ընէր* 1. Aris was afraid of the dog, but he did not show it. *Ինչպիսի՞ն, ինչ* 2. We have to be responsible and punctual, says Aris, we have to give a bone to Chambar. *նրու՞ն, ուրկէ՞* 3. Aram's friend came from the East Coast. *նո՞ր, ե՞րբ* 4. Mrs. Nvart will go to Paris next fall. *նրպիսի՞* 5. Anahid is a nice person. *ինչէ՞ն* 6. The old ones are always defeated by the new ones. *նո՞ր* 7. I was walking lost in the huge city. *ինչպէ՞ս* 8. Having lost my way, I am going on looking at people's faces. *զո՞վ, որու՞ն* 9. I saw an old lady, and I asked her. *ուրկէ՞, ե՞րբ* 10. From there you walk right; a little later you go up. *որչա՞փ* 11. I have missed my folks so much. *ինչու՞* 12. I sing of happiness at the idea of seeing them soon. *քանի՞ն* 13. It is half past nine a.m. already. *քանի՞ն, ի՞նչ* 14. Tomorrow is the eleventh of this month, Saturday. *ե՞րբ, ուրկէ՞, ի՞նչ* 15. Last summer we had guests from Yerevan *երբուրնէ՞* 16. Starting next year I will go to (attend) university. *նո՞ր, ի՞նչ* 17. Yesterday we spent pleasant time at the seashore. *նո՞ր* 18. Nareg was the best speaker.

14. 1. a) We have one tongue and two ears so that we [can] listen much and talk little. 2. We have one tongue and two eyes so that we [can] see a lot and speak little. 3. We have one tongue and thirty-two teeth so that we [can] eat little but chew a lot. 4. And we have only one nose so that we do not stick it into every hole. 5. b) It is four p.m. sharp. 5. It is a quarter to eight p.m. 7. It is twenty five minutes to three a.m. 8. Where will we go next weekend? 9. Tomorrow at last it is Friday. 10. The event happened last spring. 11. I have not seen my friend since that day.

12. c) It is Saturday morning now. I am going for a walk. 13. It is still early morning. The air is cold but very fragrant. 14. I am not cold; it is not cold. I keep thinking of Aram. 15. We cannot be together. 16. I am afraid I love Aram. I love him very much. 17. There are so many flowers all around me. The flowers make me happy. 18. Perhaps time will make me forget him. 19. The flowers will always be there, and the beautiful weather will always be there too. 20. Now I will not leave whatever I have to do to think of him. 21. I have come out to have a walk and breathe air; enough is enough. 22. I must be calm and think over my future course. 23. I must take care of my people. I wonder, is Aram not one of "mine"? 24. Enough of my ponderings; everything will come in its turn. 25. There is no use in thinking a lot; I should act. 26. But why do I enjoy thinking of Aram so much? 27. I don't understand, I don't know; we live and we see. 28. Lord God, you help me.

15. **a** 1. Եթէ ամենքը զան, աղոտը մը ճատրակ կը խաղանք: Երէկ իրիկուն ի՞նչ կ'ընէիր: 2. Գէշ օրերն ալ կ'անցնին, լաւերն ալ՝ ամեն քան կ'անցնի-կ'երթայ: 3. Երբ երկու-երեք տարեկան էի, ամեն ամառ մեծ մօրս տունը կ'անցնէի: 4. Կէսօրին շուկայ կուգա՞ս հետս: Գ-ալ ամառուան համար ի՞նչ կը մտածէք: 5. Երէկ չորեքշաբթի էր, ամսոյս քսանուրթը: 6. Ծիշդ եօթ ու կէսն է: Շուտով առատտեան ինը կ'ըլլայ: 7. Ցերեկուան հինգին ատեններն է: Գիշերուան մէկին քսաորդ կ'անցնի:

b 8. Զնարիկը աղոտը կը նուազէ քնարին վրայ: Շուշանիկը շուշան կը սիրէ: 9. Պայծառը մեր դասարանին ամենէն պայծառ աշակերտն է: Շնորհիկը շնորհալիօրէն կը պարէ: 10. Արշալոյսը միշտ արշալոյսին կ'արթննայ: Մանուշակին աչքերը մանուշակագոյն են: 11. Իմ բարեկամս, Պերճը, պերճ անձ մըն է: Կորիւնը կորիւնասիրտ երիտասարդ մըն է: 12. Շանթին աչքերը շանթի մման են: Մաքրուիին մաքրատըր աղջիկ մըն է:

c 13. Սրբուհին լաւ պարուհի մըն է: Անոր քոյրիկը՝ Վարդուհի անորմէ լաւ է: 14. Վարուժանը եւ Աղանին մեր խումբին լաւագոյն երգիչներն են:

d . 15 Ես կ'ախորժիմ ինքնաշարժերէն, բայց իմ կինս աւելի օդանաւ կը հաւնի: Երբէք ուղղաթիւն փորձա՞ծ է: 16. Տրամադրութեան տակ մէկ հաստ ունի, բայց հիմա իր տիեզերանաւը պիտի զնէ: 17. Իսկական թէ՛ խաղալիկ: Փոխադրամիջոցները արդեօ՞ք մեծերուն խաղալիքները չեն: 18. Չի՞ վախճար երկինքներուն մէջ կորսուելէն: 19. Եթէ կորսուիս, միշտ մէկը կ'ըլլայ, որ ճամբան ցուցնէ, կ'ըստ անիկա:

16. No Fishing (*Literally*: Fishing Prohibited, in the box). - Hey, pal, you cannot fish here, don't you see this sign? Now you will have to pay a fine. - I am not fishing, man; I am just bathing my worm.

KEY TO LESSON 14

1. Dialogue, Poem and Texts: **Consanguinity.**

Great Aunts: “Whose son are you, honey?” Garen: “Vartan’s.” Great Aunt Asdghig: “Is Anush your mother?” Garen: “Uhu.” Great Aunt Berjuhi: “Why do you ask? Don’t you see he has Anush’s eyes?” Great Aunt Asdghig: “That’s right, and his eyebrows are his grandmother’s.” Great Aunt Berjuhi: “Then look at his mouth, lips, teeth, he has taken those from the other grandmother.” Great Aunt Asdghig: “You are right, and his nose is his grandfather’s.” Great Aunt Berjuhi: “And the ears are his father’s.” Great Aunt Asdghig: “His facial features, I think, are his maternal uncle’s.” Great Aunt Berjuhi: “Correct. And his hair is his paternal aunt’s.” Garen: “And my pants are my paternal uncle’s.”

YOUR MEMORY

Poem by Vahan Tekeyan, tr. by Ara Babaiian

Your memory, tonight, moves me to tears,
As if it had fled from my heart and secretly tonight
Returns, wants its old place and the old tenderness.
It squeezes into my lap, rises up in my chest.

Your vision in my eyes and your voice in my ears
Vibrate tonight. It's as though my veins
Are filled with your sweet-smelling breath, enchanting and rocking me,
Until it seems even your unseen fingers glide across my face.

Our old, unforgettable times return bit by bit.
Again they come with the starry caravan.
My soul is a shelter opened to your sweet flock.

With your memory, tonight, I feel immeasurably rich,
So human, so happy, that with great compassion,
I want to share it with the wretched of the world.

Text: Dikran’s First Kindergarten. It is the first time that Ani has brought Dikran to day-care. It is mother Nvart who always helps, but now she has taken a vacation, gone to the mountains. So, here are Ani and Dikran. Ani watches the large playroom thinking it over. Four-five children run and jump around; they hide and scream joyfully; and sometimes they break things and throw them around. They bite a [piece of] fruit and they forget about it; they read a book and tear it, which they perhaps consider a way of remembering what they read. They are having fun. Dikran, tired from his role as a mere observer, leaves his mother’s hand, and taps toward his playmates, holding his arms in front of him for balance, tripping directly over a soft teddy bear larger than him. And from his belly-down position he watches his mother happily giggling at his adventure. “Do you like it here, baby?” says Ani hiding her insecurity. “I will leave you here, for three hours only,” she explains, showing the count on Dikran’s pudgy fingers. “Play, darling, I will come soon.” Ani talks with the kindergarten teacher a little while, and then, still looking back, but with a heart at ease slips out hurrying to her chores.

Colors: Aris's Lesson. Aris, do you love the sun? You always lie down in the sun, so you love it. Me too. They say you don't see the colors. Is that true? I can't believe it. Why wouldn't you see them? Yeah, I know; because no one taught you. Look here, Aris, the sun is yellow. The sun is yellow? It is not a plain yellow; it's gold, it's fire. It can also be white, in the day. And it is red in the morning. It is red in the evening too. That's right. Can't it be green? No, the leaves are green, the tree leaves. And the sky, can it be green? No, the sky is blue. Like the sea. But the water is transparent, you know? But it seems blue. Just like the sky. And if it is cloudy? It turns black. The sky is black? Yes, at night. Then, the stars? The stars are the night's eyes: gold, red, blue. Like your eyes, Aris, sweetheart. "Wake up, Ardag, sweetheart, it's late, you are going to go to class." "Wait, mom; Aris is studying the colors. The rainbow, have you ever seen the rainbow, Aris?"

6. 7 եօթը, 81 ութսունմեկ, 55 յիսունհինգ, 124 հարիւր քսանչորս, 536 հինգ հարիւր երեսունվեց, 1442 հազար չորս հարիւր քառասուներկու, 1st առաջին, 3rd երրորդ, 12th տասներկորդ, 16th տասնվեցերորդ, 109th հարիւր իններորդ, 5767th հինգ հազար եօթը հարիւր վաթսունեօթերորդ.

7. աղամանդեայ, գմբուխտեայ, մոխիրի, մազէ, երկաթեայ.

9. Կը սեղմուի, լեցուած է, բացուող

10. 1. Անկիւնէն ձախ գնա՛: Go left at the corner. 2. Անտառէն ետ դարձի՛ր: Turn back from the forest. 3. Ճատրակը առաջ բեր: Bring the chess set [forward]. 4. Պատկերը շիտակ դի՛ր: Set the picture straight. 5. Ճամաջոյցդ ետ առի՞ր: Did you get your watch back? 6. Օդանաւս ետ կու տամ: I return my airplane back. 7. Խխուռնը վար դրի: Put down the shell. 8. Նուռը վեր տա՛ր: Take the pomegranate up[stairs]. 9. Խնձորը վարէն վերցու՛ր: Take the apple from the bottom. 10. Պատուհանէն դուրս նայի՛ր: Look out of the window. 11. Ծիածանը անկէ տե՛ս: See the rainbow from there. 12. Մանչը ներս կանչէ՛: Call the child in.

11. 1. Վրայի հացը չորցած է, տակինը ուտենք: The bread on top has dried, let's eat the bread below. 2. Ոսկեայ գաւաթին մէջի գինին տաքցած է, եկուր կաւէ գաւիւնը խմենք: The wine in the golden cup has gotten warm, let's drink the wine in the clay cup. 3. Վարի դրացիս չեմ ճանչնար, բայց վերիններես շատ կ'ախորժիմ: I don't know my downstairs neighbors but I like my upstairs neighbors very much, they are nice. 4. Առջևի տունը չէ, ետևինն է մերը: The house in front of us is not ours, ours is in the back.

12. 1. He didn't show up all *night*; he is lost. Ե՞րբ 2. *The door* got locked; help me to open it. Ի՞նչը 3. *Everyone* wants to be loved. ո՞վ 4. *Tomorrow, just at this time*, everything will be finished. Ե՞րբ 5. I am done with *my coffee*; now I learn *my lesson*. Ի՞նչը 6. Ani put *Dikran* to sleep. գո՞վ 7. Dressing beautifully is not a *money* problem. Ինչի՞ 8. Dressing *beautifully* is neither a merely taste problem. Ինչպէ՞ս 9. Aris, come out *from under the table!* ուրկէ 10. No, dear, don't walk *over the table*; it is not allowed. ու՞ր

13. Active	Passive	Causative	Multiplicative
գրել	գրուիլ	գրել տալ	գրոտել
խօսիլ	խօսուիլ	խօսեցնել	խօսուրոտիլ
կլլել	կլլուիլ	կլլեցնել	-
յիշել	յիշուիլ	յիշեցնել, յիշել տալ	-
պատռել	պատռուիլ	պատռել տալ	պատռտել
վազել	-	վազեցնել	վազվոտել
փետրել	փետրուիլ	-	փետոտել
փշրել	փշրուիլ	-	փշրտել

14. գզել, խօսիլ-կցիլ, ծեծել, կիսել, կռուիլ, վարժել

15. Տունս և շունս սիրուած են ինձմէ: 1. My home and my dog are loved by me. Սաստիկ աղմուկ մը կը լսուի: 2. A loud noise is heard. Մոռցուած են հին եւ յայտնի երգերը: 3. Old and well-known songs are forgotten. Առաջին անգամ տուն առնողներուն գեղեր կը տրուին: 4. Discounts are given to first-time home buyers. Աղուոր պատմութիւններ կը գրուին Արտակին կողմէ: 5. Nice stories are written by Ardag. Գիշերս հին սէրս յիշուեցաւ, կարօտե կոկորդս սեղմուեցաւ: 6. Tonight my old love was remembered, my throat was constricted by longing.

16. 1. I have already read this book. Այս գիրքը արդեն կարդացած եմ: 2. We speak with the tongue. Մենք լեզուով կը խօսինք: 3. We hear with ears. Մենք ականջով կը լսենք: 4. We also hear news. Լուրերն ալ կը լսենք: 5. He tells a story. Ան պատմութիւն կը պատմէ: 6. And he sings a song. Ան ալ երգ մը կ'երգէ: 7. He shows a picture. Ան պատկեր մը կը ցուցնէ:

17. 1. Do a dog and cat *get used* to one another? (Reciprocal) Sure, if the owner *trains* them. (Causative) 2. Ani and Ara *are so used* to one another that can understand each other without words. (Reciprocal) 3. Was it life or death that *made* them to *make up*? (Causative) 4. Who does bad, after all *does* it to him (Active). 5. Aris *washes himself* couple of times a day (Reflexive). 6. The flames *devoured* the *torn* documents in a second. (Repetitive) 7. Hasmig *has* ardently *taken* to the idea of working in Armenia. (Active). 8. Karen and her mother *learned to bear* living apart and away from one another. (Reciprocal) 9. They say that the stars of dead lovers find and *kiss* each other in the sky. (Reciprocal) Cf. the Epilogue of *Anush* by Hovanes Tumanian. 10. Whether you *spend* your time well or badly, your life passes and *goes* by. (Causative) 11. A thin thread *is cut* easily. (Passive) 12. Ani *has gotten* a haircut. (Causative) Dikran *cuts out* paper flowers. (Repetitive) 13. After *corresponding* for a long time, the friends began *to cooperate*. (Reciprocal) 14. When trees put on leaves...⁵ (Reflexive) 15. Hasmig and Aram *were* never *disappointed* with one another. 16. I parted from my family, embraced a new idea; then I was disappointed with it and got used to and tolerated hardships.

18. 1. կը սիրեր, կը սիրուեր The sea wave loves the cliff, and the cliff is loved by her. 2. կը փարիր, կը գուրգուրար The wave holds the cliff intensely with her foam and tenderly caresses him. 3. կը համբուրուէին, կը սասէր They kissed each other, and the wave gently slipped back. 4. կը խնդրեր, չէր կրնար The cliff sorrowfully asks her to come back to his embrace; he cannot go. 5. պիտի զամ, զայրացաւ, եկու՛ր “Why should I always come?,” the wave gets angry one day; “you come.” 6. կը տապալուի, կ'իյնայ And the cliff longingly collapses from his base and entirely falls into the wave's lap. 7. կը փշրտի, ողջագուրուիլով, կը սուզուի The cliff crumbles piece by piece, and embracing the sea wave for a last time, lovingly sinks into the bottom of the sea. 8. խաբուած կը սեպէ, կը սուրայ The wave, the crazy wave, feels deceived and hastily charges to a new cliff.

19. 1. դեղին մագեր 2. սպիտակ ծիւն 3. սև հող 4. գորշ արջ 5. մոխրագոյն մոխիր 6. կանաչ ծառ, 7. լազուր երկնակամար, 8. կապոյտ աչքեր, 9. երկնագոյն աղամանդ, 10. կարմիր հաղարջ 11. քոսոր արև 12. շառագոյն այտեր 13. նարնջագոյն նարինջ 14. ճերմակ ոսկի 15. սրճագոյն սուրճ 16. վարդագոյն ակնոց

20. All the seats in the hall <i>are occupied</i> . (passive) The worker soon <i>turns off</i> the lights. (active) At last the lights <i>were off</i> . (passive) The movie <i>was started</i> . (passive) The hero <i>got</i> himself out of lots of trouble. (passive) And then he <i>set free</i> his heroine. (active) The movie <i>was ended</i> . (passive) <i>The embraced</i> couples moved toward the exit. (reciprocal, passive)	զբաղած (զբաղուած) կը մարէ լոյսերը: մարեցան սկսաւ ազատեցաւ ազատեց աւարտեցաւ փարած, շարժուեցան
--	---

21. 1. վրայէն Dikran rolled his teddy bear over the table. 2. վար The love of silver pulls one down. 3. դուրս When it rains, Aris does not go outside of the house. 4. տակէն, վրայէն The river passes under the bridge; people [pass] over it. 5. դէմս, հետս When the thief came before me, I did not have my wallet with me. 6. հետդ Bring (me) a shell with you from the seas. 7. առջևինը, ետևինը Up front in the picture is my father; the one in the back is my paternal uncle. 8. տակէն A nice idea arises from under your words. 9. դէմէն Your image does not escape [go away from in front of] my eyes. 10. ներսիններուն, դուրսիններուն Offer cold water to those who are inside, and to those who are outside, hot coffee. 11. տակէն-վրայէն Let's hurry; clean up all over here, guests will come. 12. առջևինը Do you recognize who is in front of you? It is Berjuhi's nephew.

22. 1. This story was written down long ago. 2. In old times princes made scribes write the history of their families. 3. The strong wind dragged Hasmig's white coat and whipped her hair over her face. 4. You do not have a head made of stone to hit stones and deal with every stone. 5. The lovely mountain air reflected hues of gold. 6. Cats wash and bathe themselves. 7. Are you happy with yourself for what you did? 8. Ani and Ara love

⁵ A line from Nahabed Rusinean's famous song “Cilicia”; see Appendix 10.

each other. 9. Your cars are coming behind ours. 10. My folks are fine, what news from your folks? 11. The old people take care of each other and fondle one another. 12. The old woman that I take care of is a very grateful person.

23. a. Այսօր կիրակի է, մայիս մեկը, հազար ինը հարիւր իննսունեօթ թուական: Յերեկուայ ժամը մեկին քառորդ կ'անցնի: Տիգրան ծնած է հազար ինը հարիւր իննսունեօթ թուականի օգոստոս չորսին: Արամն ու Յասմիկը առաջին անգամը հանդիպեցան հազար ինը հարիւր իննսունօթ թուականի ապրիլ երկուքին, ցերեկուայ ժամը չորսին:

b. Արիսը իր գիշերային զբօսանքէն կը դառնայ: Ան բնաւ չի կորսնցներ տան ճամբան: Երկայն զբօսանքներէն ապահով տուն դառնալ կը յաջողցնէ: «Մուշտակս չոր մաքրումի պիտի չտամ, ես ինքս կրնամ մաքրել», կ'ըսէ: Արտակը կը սիրէ դէմքեր նկարել: Կարծեմ թէ Արտակը օր մը չէ օր մը նկարիչ ըլլալու է: Կարդալէ ան չի յոգնիր, բայց գրելու սէր չունի: Երբ Արամը աղուոր գիրք մը բերելու ըլլայ, Արտակը շատ երջանիկ կը սեպէ ինքզինքը: Ան աղուոր պատմութիւններ ալ կը յօրինէ: «Բայց զով գրել տամ», կը մտածէ: Օր մըն ալ իր պատմութիւնը գրելու վրայ էր, երբ մայրը արթնցուց: «Գրածներս կորսնցուցած են, - կ'ըսէ, - Արի՛ս, եկուր փնտռենք»: Կարծեմ թէ Արտակը ձայնագրիչի մը պետութիւն ունի:

c. Յասմիկը շատ նեղութեանց պիտի համակերպի: Յասմիկն ու մայրը մեղմիլ փարեցան իրարու անջատումէն առաջ: Գործէ վերջ Արամ իր բարեկամը պիտի տեսնէ: Շատ առաջները մարդիկ առանց ինքնաշարժերու կ'ապրէին: Եկու՛ր, հետդ խօսիլ կ'ուզեմ: Գիրքս քովդ մնաց, կրնա՞ս ես բերել: Վրանիս երկնականմարն է, տակերնիս՝ ծովը: Աշխարհը աղուոր մը լուացուեցաւ անձրևով: Ամէն առտու հագուելէ առաջ կը լուացուիմ: Գիշերն ալ հանուելէ վերջ կը լուացուիմ:

d. Աշխարհս մէկ պատուհան է:⁶ Զոյգ բարտիները սիրասոյց աստղերուն մէջ կը համբուրուին:⁷ Մանիշակներն իր աչքերուն երբ համբուրել կ'երթայի...⁸

24. What is this? --Black currant. --Then why is it red? --Because it's still green.

KEY TO LESSON 15

Lexical and Grammar Exercises

1. *Texts: The Ball.* Ani and Ara had gone to a ball. It was a usual Armenian ball in the hall of the Armenian Church on the occasion of one of the numerous annual holidays. The tables full of appetizers were arranged tightly leaving a large dancing area. And an Armenian band was resounding inviting everybody to dance. Both the band and the delicatessen food on overloaded tables were rather international, and they were uniting the melodies and the mores, the tastes and smells absorbed by different Armenian communities. But the circle-dance was genuinely Armenian and was passionately rolling like the stately Armenian mountains, full of life, inaccessible and ever-charming. Ani, having forgotten food and even Ara, was gliding at the head of the dance circle waving the white handkerchief and leading the it after her. Ara was watching charmed and unresponsive even to the rhythmic throb of his feet that were hinting that the home dance classes taken from Ani had already done their work, and he also could enter the dance circle. Suddenly a shouting voice pierced Ara's ear. "Hello, my boy. Do you recognize me?" "Of course, great uncle; you are my mother's uncle; we met in Boston." "Whose son are you, Asdghig's or Araksea's?" "Asdghig is my mother, great uncle; Araksea is my aunt." "Eh, how are the girls; are they OK? I have not seen them for a long time." "My mom is fine, but my aunt died last summer." "What do you say? I did not know. Sorry, I am so sorry." "For a couple of years my aunt was not well." "Really? What did she have? Was it her heart?" "Yes, uncle, she was very ill already." "Eh, she left the sun for you [idiom], passed away; may God bless her and may you be well. How is my Asdghig, is she healthy?" "Yes, she is fine, thank you." "May God protect her. Don't forget to tell her hello from me. How is your father? How is my Krikor?" "My father is fine, thank you. Krikor - ? Who could that be? "What? Isn't Krikor your father?" "I am sorry [or excuse me]; my father's name is Hagop." "Hold on; your father is Hagop? You are Hagop's? Why did I think that ... really, it was [the name was] Hagop. What a wedding we had for Asdghig and Hagop. How we danced, my child; these young people don't know how to dance really... What a wedding it was, what a wedding! Do you remember, my boy?" "I am afraid I am not able to remember." "Sure, sure! What am I saying? Ha-ha-ha, my son; I have got old—lost my mind, ha-ha-ha! Come, let's dance. Why are we standing here? Let's dance, my boy!

⁶ Cf.: Աշխարհս մէ փանջարայ է, Sayat-Nova's (18th century).

⁷ A line from Taniel Varuzhan's Բարտիները. See Appendix 10.

⁸ A line from Madteos Zarifean's Տիեզերքը և համբոյնս.

Text Epilogue: The Way to Home. A few weeks later Hasmig's friends came to say farewell to Hasmig. There was a lot of wine and many blessings. The guests were happy, but there was a sweet sadness in the air, the sadness of separation. Aram kept crammed in his pocket the small box of the diamond ring which he had bought just today with a weak hope of preventing the departure. When everybody left, Aram took out the ring. They had not confessed or promised love to one another; there was no time. But they had become so intimate that it seemed as if they had known each other for an entire lifetime. Hasmig looked at the ring in confusion. "Aram, how — I can't, Aram—" "Don't go, Hasmig. I love you." Hasmig looked straight into Aram's eyes, though she had not ever heard these words from him. "I know, Aram. But you also know that I must go." "Why?" "—" "It's hard there, it's bad, it's cold— There are no laws, no order. The things you enjoy aren't there (cannot be found there). Don't go now; Hasmig, later, when it gets better, we will go together." "And you, Brutos... You like everybody else? When it gets better? I am not going to seek something good; I am going to make it good." "Hasmig, you have a hero's spirit. I love that bold spirit of yours. Hasmig, I love you. Do not go. What can you do alone?" "Why alone? There are many people there. I am a doctor, Aram; I'll be needed. I must be able to be useful." "I need you, Hasmig." "And I need you, Aram, but my mind is already there; I have no business here any more." "And we?" "I don't know, Aram; do not ask; do not make me suffer. Please close this box," says she gently with her fingertips touching Aram's hand holding the little box. And Aram acquiesces to Hasmig's plea; closes the little box, and it seems he is closing the gates to paradise. More than half a year passed after Hasmig's departure, and she did not call Aram even once. "I don't want to go forward still looking back," she said at the leave-taking. Aram used to get information from her parents; he knew that Hasmig worked at the newly built children's hospital. And she was happy. Now again Aram packs his suitcase. Not to Italy, and not to work. He is going there, where it is hard and bad and cold. Where every Lord's day is a fight and the future is vague. And where he has always dreamed of going and has always postponed it because of having more important things to do and waiting for a more propitious occasion. Now an imperative takes him there with an indefinite mixture of fear and hope. He goes there to understand Hasmig and Hasmig's happiness.

6. Simple Ethnonyms: յոյն լեհ հնդիկ ռուս պարսիկ հայ Composite Ethnonyms: իտալացի նեփալցի պելճիկացի գերմանացի ամերիկացի քուլպացի Place of Origin Words: լոնսոնցի պէյրուքցի գիւնրեցի երեւանցի վանեցի վաշիկնկթօնցի

8. 1. եմ, հայ, է, Դուն 2. կ'ապրիմ, հայերէն 3. կը սորվին, շատ, գիտեն 4. լաւ, քու 5. օր, կը խօսի 6. կարդալ-գրել, ազնիւ 7. իրարու հետ (միասին) 8. իրաւ, ուրբաթ, կէսօր

9. 1. If I see that Hasmig has come, I'll let you know. 2. If I knew that Hasmig had come, I would go to see her. 3. I decided that I would come with you. 4. Yesterday it seemed to me that today it was going to be sunny. 5. We understood that life was not a pink dream. 6. Let's walk, my friend, just you and me on the beach. 7. The sand is warm and delicate. Your eyes have the depth of the sea. 8. The sunrise on the sea is God's eternal award to mankind.

10. 1. But the first is a less big fish than the second. Սսկայն - *conjunction, coordinate, simple*, քան - *conjunction, subordinate, simple*. 2. The motorcars or the automobiles are even newer than the horse-carts and go even faster. կամ, և - *conjunction, coordinate, simple*, քան - *conjunction, subordinate, simple*. 3. I was twenty-five years old when I had my daughter Hayguhi. երբ - *conjunctive, relative pronoun, subordinate, simple*. 4. A vacation which is not over yet. որ - *conjunctive, pronoun, subordinate, simple*. 5. It is mother Nvart who always helps, but now she has taken a vacation, gone to the mountains. որ *conjunctive, relative pronoun, subordinate, simple*. բայց - *conjunction, coordinate, simple*. 6. The band as well as the foods were rather international and united the melodies and customs absorbed by different Armenian colonies. Թէ ... և թէ - *conjunction, coordinate, derivative*, և, ու - *conjunction, coordinate, simple*. 7. When you left, darkened my soul. Երբ որ - *conjunctive, coordinate, derivative*. 8. They had become so intimate that it seemed as if they had known each other for an entire lifetime որ *conjunction, subordinate, simple*, թէ - *conjunction, subordinate, simple*.

12. 1. Did you go straight home yesterday *or* did you enter a store? - թէ. 2. First I went to a store to buy (so that I buy) a dress. - որ. 3. Which dress did you buy? - որ. 4. I was thinking which one to buy: that which we had liked *or* that which was not expensive. - թէ որը, որը, թէ, որը 5. If the money is enough, my dear, there is nothing to think over. - թէ 6. Yes, a little more *or* less expensive does not matter much. - կամ. b 7. Ani wants to study Italian *or* German. - կամ. 8. But she has not decided yet: Italian *or* German, *or* perhaps Russian. - թէ. 9. Ani knows that there is a Mkhitarist school in Venice. - որ. 10. She wants to get to Venice so that she can both learn Italian *and* strengthen her Armenian. - որ, թէ, թէ. 11. Which one did

you choose, Ani? - ո՞րը. 12. Italian *which* seems easier and closer to me. - որը. c 13. This man is a well-known painter *or* a singer. կամ. 14. I did not understand (get) you, is he a painter *or* a singer? - թէ. 15. *Or* perhaps he is a writer, I do not remember for sure. - թէ. 16. *If* we consider his eloquent speech we will think he is a writer. - թէ. d 17. Lets see what we can do. - թէ. 18. Is this flower a jasmine *or* a lily. -թէ. 19. It is the one *which* smells good. - որը.

14. 1. Everybody loves his [own] home. – իր. 2. Aram is a nice person; everybody loves to visit his home. - ամոր. 3. Ardag also feels very good at his [Aram’s] home. - ամոր. 4. Hasmig still has no child of her own; she considers her sister’s children her own. - իր, իր. 5. Her sister’s name is Karen, but in Armenia they call her Garineh. - իր, ամոր. 6. Mother Nvart sets her business aside and helps Ani (does Ani’s). - իր. 7. Ani is her only daughter. - ամոր. 8. Hrag is talking with his aunts. - իր. 9. His eyes look like his mother’s eyes. - Ամոր. 10. A cuckoo has no home; it lays its eggs in others’ nests. - իր.

15. Լոգանքէն վերջ, հետո, ծովափին վրայ, Յուրերուն տակ, աչքերուդ վրայ, Արևուն տակ, ուսերդ վրայ.

16. 1. Semiramida was taken by the desire to make love to the Armenian king Ara the Handsome. - կենակցելու. 2. She sent her people to Ara to negotiate an offer to live with him. - բանակցելու. 3. Ara did not want to separate from his beloved wife. - բաժնուիլ. 4. But Semiramida did not get disappointed in her idea and does not bear the thought of leaving Ara alone. - չի հիասթափիր, ձգելու. 5. And she cooperated with Ara’s enemies and started a fight against him. - համագործակցեցաւ, ելաւ. 6. The myth says that Ara was killed and he turned into a mountain, and he always stands between Armenia and its enemies. - զոհուեցաւ, կեցած է.

17. 1. Maymun has two eyes, and in the depths of both the dream is one. Մայմունը երկու աչք ունի և երկուփն խորն ալ երազը մէկ է: 2. My parents have emigrated from Europe, and where are yours from? Իմ ծնողքս եւրոպայէն գաղթած են, իսկ քուկիսներդ ուրկէ՞ են: 3. My family in comparison with yours is small. Իմ ընտանիքս բաղդատած քուկիսնդ պատիկ է: 4. You have to put the books which are down here next to those up there. Աս վարի գիրքերը վերիներուն քովը պիտի դնես: 5. Why have they left their own business and meddle in ours? Ինչու՞ իրենց բան ու գործերնին ձգեր, մերիներուն կը խառնուին եղեր: 6. A cunning [person] uses his *outsider* brains for those who are outside and his *insider* brains for those who are inside [home, family]. Խորամանկ մը դուրսի խելքը դուրսիներուն մօտ կը բանցնէ և ներսինը՝ ներսիներուն մօտ:

18. 1. Do you have a day *off*? 2. So what if I have? I have no rest. 3. Hasmig’s family got out of Greece holding a new road to foreign lands. 4. Now Hasmig has taken off; to go to the homeland. 5. Aunt Araksea left the sun for those who live and passed away. 6. Live long, have a long sun, Ardi, used to say Ardag’s grandmother. 7. Aris, please, do not stick your little nose into my purse. 8. I am tired; I feel kind of sleepy. 9. *Seeing each other* after a long separation the friends *greeted each other with warm hugs*.

19. a 1. Ծովախորշին ուսանողութիւնը շատ հետաքրքրական է: 2. Եթէ համալսարան երթաս, կրնաս ամերիկացի, լատին-ամերիկացի, հնդկացի և աֆրիկացի ուսանողներ տեսնել: 3. Ես յոյն, պելճիքացի, պարսիկ, ռուս, իտալացի և անգլացի բարեկամներ ունիմ: b 4. Դուս ի՞նչ ես: Սպանացի եմ: 5. Ի՞նչ կ’ընես ապրուստի համար: Ես աշակերտ եմ: Կ’աշխատիմ ու կը սորվիմ: 6. Ե՞րբ կ’աշխատիս: Ցերեկը կ’աշխատիմ և երեկոյեան կը սորվիմ. ապրելու համար նաեւ կ’ուտեմ: 7. Իսկ ես ուտելու համար կ’ապրիմ. առտու կանուխ գործի կ’երթամ, յետոյ տուն կու գամ, կ’ուտեմ և կը պառկիմ հեռատեսիլին առջեւ: Բազմոցին գետնախնձորն եմ: c 8. Դին յոյները կ’ըստին. «Ճանաչիր ինքդ քեզ». նմանապէս՝ «Չափաւորութիւն ամէն բանի մէջ»: 9. Եւ հռոմեացիները կ’ըստին՝ «Առողջ հոգի առողջ մարմինի մէջ»:

d 10.⁹ 10. Մէկ ծաղկով գարուն չի գայ: 11. Աչքը տեսածէն կը վախենայ: 12. Անցուկ-մոռոցուկ: 13. Օձը տաքցնողին կը խայթէ: 14. Ինչ կ’ըլլայ, լաւերուն կ’ըլլայ: 15. Փորձը փորձանք չէ: 16. Մարդս սխալական է: 17. Չկայ չարիք առանց բարիքի: 18. Թացն էլ չորի հետ կը վառի: 19. Մէկ ամանը երկու շերտի չի հաւքի: 20. Կարկուտը ծեծած տեղը կը ծեծէ: 21. Դգալէն մինչև բերանը շատ ճամփայ կայ: 22. Բարեկամը նեղ օրուան համար է: 23. Անծուխ կրակ չ’ըլլար: Անկրակ ծուխ չ’ըլլար: 24. Զուրին բերածը ջուրն ալ կը տանի: 25. Աղեկ օրիդ երեսիդ խնդացողը շատ է:

⁹⁹ Instead of literal translations, Armenian equivalent sayings are offered.

From The Old Lore (Appendix 10-2.)

There is a foolish corner in the brain of the wisest man. — Aristotle
Good marriage makes people happy, and a bad marriage, a philosopher. — Socrates
Give me a lever and I will turn over the world. — Archimedes
He that will not apply new remedies must expect new evils.—Francis Bacon
A rose by any name would smell as sweet. There is nothing good or bad, our mind makes them so. Don't make your thoughts your prison. — Shakespeare

Modern Anonymous Wisdom

Don't be afraid that your child doesn't listen you, be afraid that it sees you.
A picture is worth a thousand words...and uses up a thousand times the memory.
How many roads must a man travel down before he admits he is lost.
If one is going to do something wrong, one should at least enjoy it.
You have two choices in life: you can stay single and be miserable, or get married and wish you were dead.
Love me when I deserve it least as that is when I'll need it most.

Quoting the Modern Western World¹⁰

The saying that knowledge is power is not quite true. USED knowledge is power. — Edward E. Free
Insanity: doing the same thing over and over again and expecting different results.
The difference between genius and stupidity is that genius has its limits. — Albert Einstein
No one can make you feel inferior without your consent. — Eleanor Roosevelt
Those who can command themselves command others. — William Hazlitt
Insanity is just imagination that hasn't found its way back to reality. — Wayne Coyne
Optimism is an intellectual choice. — Diana Schneider
I like long walks, especially when they are taken by people who annoy me. — Fred Allen
Age is no barrier. It's a limitation you put on your mind. — Jackie Joyner-Kersey
Generosity is giving more than you can, and pride is taking less than you need. — Kahlil Gibran
Our wisdom comes from our experience, and our experience comes from our foolishness.—Sacha Guitry
An expert is a man who has stopped thinking--he knows! — Frank Lloyd Wright
The king is the man who can. —Thomas Carlyle
If you can't be a good example, then you'll just have to be a horrible warning. —Catherine Aird
If you can't convince them, confuse them. —Harry S. Truman
You will do foolish things, but do them with enthusiasm. —Sidonie Gabrielle Colette
When I cut your finger, that's a tragedy. When you fall down a man hole and die, that's a comedy. — Mel Brooks
When one door closes another opens; but we often look so long and so regretfully upon the closed door that we do not see the ones which open for us. — Alexander Graham Bell
It is never too late to be what you might have been. — George Eliot
It's just a job. Grass grows, birds fly, waves pound the sand. I beat people up. — Muhammad Ali
Happiness is good health and a bad memory. — Ingrid Bergman
If evolution really works, how come mothers only have two hands? — Milton Berle
Dogs come when they're called; cats take a message and get back to you later. — Mary Bly
God made man before woman because God always makes a rough draft before perfection.—Amy Grauer
Women and cats will do as they please and men and dogs should relax and get used to the idea.— Robert A. Heinlein

Couple of quotes from Mark Twain —

Be careful of reading health books, you might die of a misprint.
The best way to cheer yourself up is to try to cheer somebody else up.
The human race has one really effective weapon, and that is laughter.

---

¹⁰ The translation of these quotes was first published in the daily newspaper *New Armenia* (Նոր Հայաստան), April 30, 2005. vol XIV, issue 75

1. Armenian Language: Structure and History

- Benveniste, Emile. *Indo-European Language and Society*. Coral Gables, Florida, 1973.
- Campbell, G. L. *Compendium of the World's Languages*, Vols. 1-2. London: Routledge, 1991.
- Comrie, B. ed. *The World's Major Languages*. New York: Oxford University Press, 1987.
- Day, John W. *Indo-European origins: the anthropological evidence*. Washington, D.C.: Institute for the Study of Man, c. 2001.
- Gamkrelidze, Thomas, and Vyacheslav Ivanov. 1995. *Indo-European and Indo-Europeans*, Vols. I-II. Berlin and New York: De Gruyter. First Edition in Russian, *Indoevropskii iazyk i indoevropetsy* [Indo-European Language and Indo-Europeans]. Parts I and II. Tbilisi, Publishing house of the Academy of sciences, 1984.
- Ghosh, Batakrisna. *A survey of Indo-European languages*; compiled & edited by Sunil Bandyopadhyay. Calcutta: Sanskrit Pustak Bhandar, 1979.
- Greppin, J.A.C.; ed., *When Worlds Collide*. Ann Arbor, Michigan: Karoma Publishers, 1990.
- Greppin, J. A. C. and Amalya A. Khachaturian. *A Handbook of Armenian Dialectology*. Delmar, N.Y.: Caravan Books, 1986.
- Kortlandt, Frederik H. H. *Armeniaca: Comparative Notes on Armenian Phonology. With an Appendix of the Historical Phonology of Classical Armenian* by Robert S. P. Beekes. Ann Arbor, Mich.: Caravan Books, 2003.
- Kuusi, Matti. *Mind and form in folklore: selected articles*, ed. by Henni Ilomäki. Studia Fennica, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1994.
- Mallory, James Patrick. *In Search of the Indo-Europeans: Language, Archeology, Myth*. London: Thames and Hudson, 1992
- Meillet, Antoine. *The comparative method in historical linguistics*, transl. Gordon B. Ford, Jr. Paris: Librairie Honoré Champion, 1967.
- Reconstructing languages and cultures*, ed. Edgar C. Polomé and Werner Winter. New Approaches to Medieval Armenian Language and Literature, *Dutch Studies in Armenian Language and Literature*; 3; J. J. S. Weitenberg, series ed. Berlin and New York: Mouton de Gruyter, 1992.
- Szemerényi, Oswald. *Comparative-historical linguistics : Indo-European and Fimo-Ugric*. Amsterdam: J. Benjamins Pub Co. 1993.

2. In Armenian

- Abrahamian, A. A. *Grabari dzernark*. 2nd ed. Erevan : Haypetusmankhrat, 1958.
- Acharian, Hrach'eay. *Hay barbaragitu'iwn: uruagits ew dasaworut'iwn hay barbarneri (barbaragitakan k'artsov)*. Moscow : Hratarakut'eamb Lazarian Chemarani Arewelean Lezuats', 1911.
- *Hayeren armatakan bararan*, ed. M. G. Nersisyan et al. 4 v. Erevan: Erevani Hamalsarani Hratarakch'ut'yun, 1971-1979.
- *Hayeren gawarakan bararan*. Moscow: Hratarakut'eamb Lazarian Chemarani Arewelean Lezuats', 1913.
- *Hayots' andznamunneri bararan*. 5 v. Beirut: Hratarakut'iwn Sewan Hratarakch'akan Tan, 1972.
- *Hayots' grere*, ed. E. B. Aghaian. Erevan : Hratkchut'yun “Hayastan,” 1968.
- *Hayots' lezvi patmut'yun*. 2 v. Yerevan : Petakan Hamls-i Hratkch', 1940-1951.
- Aghaian, Eduard Bagrati. *Barak'nnakan ev stugabanakan hetazotut'yunner*. Erevan: HSSH GA Hratarakch'ut'yun, 1974.
- *Grabari K'erakanut'yun*, ed. A. A. Abrahamyan. Erevan: Haykakan SSR GA Hray, 1964.
- *Nakhamashtots'yan hay gri u grakanut'yan, Mesropyan aybubeni ev harakits' harts'eri masin*. Erevan : Erevani Hamalsarani Hratarakch'ut'yun, 1977.
- Aknarkner mijin grakan hayereni patmut'yan*, ed. E. B. Aghayan. 2 v. Erevan: Haykakan SSH Gitut'yunneri Akademiayi Hratarakch'ut'yun, 1972-1975.

Bibliography

- Gabrielyan, Huri. *Hayerene ev nakhahndevropakan lezun*. Erevan: Makmilan-Armenia, 2001.
- Hayereni barbaragitakan atlas*, ed. H .D. Muradyan. 2 v. Erevan : Haykakan SSH GA Hratarakch'ut'yun, 1982-1985.
- Hayots' lezvi patmut'yan k'restomatia*, ed. P. E. Sharabkhanian. Erevan: Erevani Hamalsarani Hratarakch'ut'yun, 1987.
- Jahukian, Gevorg Beglari. *Hayots' lezvi patmut'yun: nakhagrayin zhamanakashrjan*. Erevan: Haykakan SSH GA Hratarakch'ut'yun, 1987.
- *Hayerene ev hndevropakan hin lezunere*. Erevan: Haykakan SSH GA Hratarakch'ut'yun, 1970.
- *Hayots' lezvi patmut'yun : nakhagrayin zhamanakashrjan*. Erevan: HSSH GA Hratarakch'ut'yun, 1987.
- *Zhamanakakits' hayereni holovman hamakarge : haraberakts'ayin k'nmut'yan p'ordz; dasakhosut'yun*. Erevan: Haykakan SSH GA Hratarakch'ut'yun, 1967.
- *Hay barbar agitut'yan neratsut'yun*. Erevan: Haykakan SSH GA Hratarakch'ut'yun, 1972.
- *Zhamanakakits' hayereni tesut'yan himunk'nere*. Erevan: Haykakan SSH GA Hratarakch'ut'yun, 1974
- *Obshchee i armiyanskoe yazykoznanie*. Erevan: Haykakan SSH GA Hratarakch'ut'yun,
- *Sravitel'naya grammatika armyanskogo yazyka*, ed. E .B. Agaian. Erevan: Haykakan SSH GA Hratarakch'ut'yun, 1982.
- Meillet, Antoine. *Hayagitakan usumnasirut'yunner*, ed. S. A. Hambarzumyan et al. Erevan: Erevani Hamalsarani Hratarakch'ut'yun, 1978.
- New approaches to medieval Armenian language and literature*, ed. J. J. S. Weitenberg. Amsterdam: Rodopi, 1995.
- Petr Zima & Vladimir Tax (eds.). *Language and location in space and time*, ed. Petr Zima and Vladimir Tax. Munich: Lincom Europa, 1998.

3. Bibliography on Language Acquisition and Use

- Bialystok, E. & Hakuta, K. *In Other Words: The Science and Psychology of Second Language Acquisition*. New York: Basic Books, 1994.
- Bonvillain, Nancy. *Language, Culture and Communication. The Meaning of Messages*. Upper Saddle River, N.J.: Prentice Hall, 2000.
- Brown, Douglas. *Principles of Language Learning and Teaching*. New York: Prentice-Hall, 1994.
- Chaika, Elaine. *Language: The Social Mirror*. Boston, Mass.: Heinle & Heinle, 1994.
- Crawford, J. *Bilingual Education*. 3rd ed. Los Angeles: Bilingual Educational Services, 1995.
- Crystal, David. *The Cambridge Encyclopedia of Language*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.
- Cummins, J. *Language proficiency, bilingualism & academic achievement*. In *Bilingualism and Special Education*. San Diego, Calif.: College Hill Press, 1984.
- Diaz-Rico, Lynne; and Kathryn Weed. *The Crosscultural, Language, and Academic Development Handbook*. Boston: Allyn and Bacon, 1995.
- Ellis, Rod. *The Study of Second Language Acquisition*. New York: Oxford University Press, 1994.
- Freeman David F. and Yvonne S. Freeman. *Between Worlds. Access to Second Language Acquisition*. Portsmouth, N.H.: Heinemann, 1994.
- Hakuta, K. *Mirror of Language: The Debate on Bilingualism*. New York: Basic Books, 1986.
- Hymes, Dell. *Foundations in Sociolinguistics: An Ethnographic Approach*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1974.
- Krashen, Stephan D. *Second Language Acquisition and Second Language Learning*. Oxford: Pergamon Press, 1981.
- Lakoff, David and Johnson, Mark. *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press, 1981.